DIVI THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI,

QVÆSTIONES QVODLIBETALES Duodecim.

NVNC AB INFINITIS MENDIS VINDICATAE, & suo candori restituta.

Quarum materias, & articulos Index in principio earum facillimè ostendit.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D LXXXVIII.

INDEX QVODLIBET·QVAESTIONVM D. T· ORDINE ALPHABETICO DIGESTVS.

A

Abundantia temporalium est materia superbiæ. Quo.4. q.12.ar.23.
Acceptio personarum in quo consistat. quo.4.ar.15
Accidentia in sacramento absque subiecto subsistũt & hoc miraculose quo 9.q.3.ar.5
actio cuiusque rei est per formam naturæ illius rei. quo.6.q.2. art 1
actio ignis est secundum proprietatem naturæ ignis. quo 6.q.2 art.2
actio uoluntatis angelicæ radicatur in essentia eius a qua procedit eius uirtus, & operatio. quo.6.q.2 ar.2
actio non potest agere omnia quæ potest uelle, quia actio uolũtatis limitatur. quo.6.q.2.ar.2
actio duplex est. quo 4.q.6.ar.9
actiones bonæ secundum se aliquando malæ. quo.9.q.7.ar.15
actiones circa singularia iudicantur bonæ uel malę uoluntariæ, uel inuoluntariæ. quo.5.q.5.ar.10
actionum humanarum multiplex est differentia quo.9.quæst.7 art.15
actus malum aliquam habens annexam conditionem nunquã potest bene fieri. quo.8.q.6.ar.15
actus dupliciter spiritualis. quo.8.q.6.ar.12
actus humanus potest dici dupliciter. quo.4.q.9 ar.16
adam si non peccasset, an iidem homines numero saluarẽtur. quo.5 q.5 ar.8
adam si non peccasset, nec aliquis de stirpe eius, tot nascerẽtur mares quot fœminæ. quo.3.q.11.ar.25
adam in statu innocentiæ quomodo dilexit Deum super omnia & plusquam seipsum. quo.1.q.4.ar.8
adoratio imaginis refertur ad prototypum. quo.8.q.4.ar.7
adultera, adulterium occultum non tenetur ante iudicem reuelare: nec iudex potest eam cogere ad iuramentum. quo.5.q.8 art.16
alimentum conuertitur in id quod est principaliter de ueritate humanæ naturæ, & quantum ad speciem, & quantum ad indiuiduum quo.8.q.3.ar.5
aliquid fit quod non habet causam. quo.12.q.4.ar.4
aliquid dupliciter aliquam uirtutem habet quo.12.q.9.art.15
amoris signum. quo.5.q.3.ar.6
angelus meretur ut mater ut in termino uiæ existens. quodli.9. q.2.ar.9
angelus mouetur per tempus & non in instanti. quo.9.q 2.ar.9
angelus agit in hæc inferiora. quo.9.q.4.ar.10
angelus agit in mentes nostras dupliciter. ibid.
angelus potest mouere motu locali hæc inferiora. ibi.
angelus nec ulla causa alia potest creare, nisi prima causa. quo. 3.q 3.ar.6
angelus ordinem habet ad motum continuum. quo.9.q.2.ar.9
angelus non mouetur a motu cœli ibi.
angelus dicitur mouere operationibus, ibi.
angelus est indiuisibilis ibi.
angelus singularia cognoscit per species influxas sibi ab arte diuina sicut & Deus est, tamen differentia in duobus. quod.7 q.1.ar.3
angelus non componitur ex materia. quo.9.q.2.ar.6
angelus est substantia intellectualis ibi.
angelus nedum singularia sed uniuersalia cognoscit, ibi.
angelus est incorporeus, ibi.
angelus nullo modo est causa animæ rationalis, sed solus Deus quo.3.q.3.ar.6
angelus quomodo est in loco. quo.1.q.3.ar.4
angelus componitur substantialiter ex essentia & esse per participationem. quo.2 q.2.ar.3
angelus est totaliter intellectualis naturæ. quo.6 q.2.ar.2
angelus quicquid agit, agit per imperium uoluntatis ibi.
angelus licet sit incorporeus, potest tamen motus eius in loco esse continuus. quo.1.q.3.ar.5
angelus simul uidere potest res in uerbo, & in propria natura, quo.9.q.7.ar.7
angelus uidet res in propria natura per speciem intelligibilem concreatam uel infusam inhærentem, ibi.
angelus res uidet in uerbo per ipsam uerbi speciem, siue essentiam, quæ non est inhærens, ibi.
angelus duplicem habet operationem, ibi.
angelum uel corpus glorificatum non est inconueniens in contrario cœli empyrei esse. quo.6.q.1.ar.1
angelo inest compositio ex essentia & esse, non tamen est cõpositio sicut ex partibus substantiæ. quo.3.q.2.ar.3
angelo non est omnino idem suppositum & natura bene, idem in Deo. quo.2.q.2 ar.4
angeli duratio non habet prius & posterius. quo.10.q.2.ar.4
angeli mensura quantum ad substantiam tantum non habet prius & posterius, ibi
angeli mensura respectu aliarum operationum, & affectionum habet prius & posterius, ibi.
angeli substãtia non est suum esse sicut in Deo. quo.9.q.2.ar.6
angeli quidditas & esse distinguuntur, quo.9.q.1.ar.7
angeli potentia intellectiua non terminatur ad duos actus secũdum idem sed secundum diuersas species, quo.9.q.2.art.7
angeli beatitudinem meruerunt ex hoc ipso quod ad uerbum conuersi sunt ibi.
angeli motus non est in instanti. quo.11 q.4.ar.4
angeli motus mensuratur quodam tempore, ibi.
angeli mutatio simpliciter est mutatio corporalis, ibi.
angelorum omnium supremus est subiectum. Quæ: Non autem lucifer quo.5.q.5.ar.7
angelica non modus est nobis ignotus secũdum quod in se est. quo.3.q.3.ar.7
angeli superiores possunt agere in inferiores angelos & in animas nostras, & huiusmodi actio dicitur influxus. quo.3.q.3 art.7
annihilatio non inuenitur in consecratione panis, sed transubstantiatio panis. quo.5.q.6.ar.11
anima quomodo dicitur creata ex materia & forma. quodli.3. q.8.ar.10
anima quòd sit forma carens materia duplex ratio. ibi.
anima separata a corpore quibus speciebus intelligit. quo.3.q.5 art.21
anima separata intelligere potest quædam per species intelligibiles. quo.3.q.9.ar.21
anima communicat esse suum corpori, ibi.
anima secundum suum esse est forma corporis. ibi.
anima quicquid intelligit in prima ueritate non intelligit. quo. 10.q 4.ar 7
anima potentiarum sensitiuarum actuum separata non habet. quo.10.q.4.ar.8
anima in brutis quemadmodum operationem per se nõ habet ita nec subsistentiam ibi.
anima sensitiua secundum quosdam, duos actus habet. ibi.
anima sensitiua & intellectiua differunt secundum perfectum & imperfectum. quo 11.q.5.ar.5
anima sensitiua & intellectiua eandem habent essentiam. ibi.
anima sensitiua educitur de potentia materiæ in brutis, in nobis uero non, sed per creationem, ibi.
anima quando dicitur forma partis & forma totius. quodli.2. q.2.ar.4
anima humana similitudines rerum quibus cognoscit, accipit a rebus. quo.8.q.2.ar.3
anima patitur pœnam ab igne corporeo. quo.3.q.10.ar 23
animæ sensitiuæ non conuenit per se esse nec operari, nec fieri, quo.9.q.5.ar.11
animæ quæ æquali pœna retinentur in purgatorio una citius liberari potest quam alia. quo.20.q 7.ar.14
animæ substantia est incorruptibilis. quo.11.q.5.ar.5
anima separata recipit influxum specierum intelligibiliũ a natura superiori, s. diuina. ibi.
anima separata potest aliam cognoscere. ibi.

anima corpus immediate perficit, quo. 12. q. 7. a. 10
anima est forma substantialis corporis, ibi.
anima non traducitur per generationem, quo. 11. q. 7. ar. 11
anima humana non est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatem, quo. 6. q. 2. ar. 2
anima uegetabilis & sensibilis deducuntur in esse per generationem, quo. 9. q. 5. ar. 11
anima uegetabilis, & sensibilis non sunt formæ subsistentes, ibi.
anima uegetabilis & sensibilis non sunt substantiæ uiuẽtes, ibi.
aĩa uegetabilis & sensibilis sunt principia uiuẽdi & essendi, ibi.
anima Christi non potest cognoscere omnia quæ Deus facere potest ideo non cognoscit infinitè, quo. 5. q. 2. ar. 3
anima separata a corpore hominis non dicitur homo nisi æquiuocè, qu. 3. q. 2. ar. 4
aĩa separata a corpore patitur ab igne corporeo, quo. 20. q. 6. arti. 3
animæ sensitiuæ non conuenit per se esse nec operari nec fieri, quo. 9. q. 5. ar. 11
animæ quæ æquali pœna retinentur in purgatorio una citius liberari potest quam alia, quo. 10. q. 7. ar. 14
animæ substantia est incorruptibilis, quo. 11. q. 5. ar. 5
anima dupliciter considerari potest, ibi.
anima est principium diuersorum actuum, ibi.
anima rationalis est incorruptibilis, quo. 12. q. 5. ar. 6
anima rationalis per se suam habet operationem, quam exercet nullo organo corporeo mediante, ibi.
anima aliquo indiget corporali dupliciter, ibi.
aqua in sacra scriptura dicitur expressè esse supra cœlum, quo. 4. q. 2. ar. 3
aquas esse super cœlos qualiter sit intelligendum, ibi.
arcus nubium multipliciter accipitur, quo. 3. q. 14. ar. 32
arcus quomodo significat Christum, ibi.
auditores diuersorum magistrorum tenentium diuersas opinionem excusantur a peccato, si de his quæ non pertinent ad fidem, & bonos mores, sequuntur opiniones magistrorũ suorum, quo. 3 q. 4. ar. 10

B

Baptismus triplex, scilicet sanguinis, flaminis, & fluminis, quo. 6. q. 3. ar. 4
Baptismus est sacramentum necessarium simpliciter, & puer in desertonatus, nõ pōt absq; baptismo saluari, quo. 6. q. 3. ar. 4
Baptismo homo generatur ad uitam spiritualem, & fit mẽbrũ Christi & incorporatur ei, quo 6. q. 3. ar. 4
Beatitudo sanctorum in operatione consistit & non in habitu, quo 8. q. 9. ar. 20
Beatitudo ad animæ potentiam dupliciter comparatur, ibi.
Beatitudo est ultimus finis hominis & summũ bonũ ipsius, ibi.
Beatitudo substantialiter consistit in actu intellectus, ibid.
Beati per prius tendunt in Christi humanitatem, quam eius diuinitatem, quo. 8. q. 9. ar. 2
Beatos prius ipse Deus est quem attendunt, ibi.
Benedictio quando sit laudabilis, quo. 4. q. 12. ar. 23
Bonitas diuina est finis omnium, quo. 12. q. 6. ar. 8
Bonus qui alicui dupliciter dicitur, quo. 2. q. 4. ar. 6
Bonus simpliciter est semper eligendus, ibi.
Bona ecclesiastica quõ dispensanda sunt, quo. 6. q. 7. articu. 12.

C

Charitas dupliciter cognoscitur, quo. 8. q. 2. ar. 4
Intellectus rerum qualitates comprehendit, quo. 8. q. 2. ar. 4
Charitatis actus per charitatem habetur, quo. 8. q. 2. ar. 4
Charitatem quis nouit se habere per charitatem, ibi.
Charitas est in non habente charitatem secundum esse intelligibile, licet non secundum esse natum, ibi.
Charitas secundum essentiam augetur, quo. 9. q. 6 ar. 13
Charitas utrius non tollitur per essentiam suam, ibi.
Catechuminus adultus si habet baptismum in uoto consequitur effectum baptismi in casu, quo. 2. q. 7. ar. 10
Catechuminus dicitur Christianus per fidem & non per baptismum, quo 12. q. 12 ar. 20
Cathedra dupliciter consideratus, quo. 3. q. 4. ar. 9
Cœlum Empyreum habere influentiam in reliqua corpora tenetur, quo. 6 q. 11. ar. 19
Cœlum secundum quosdam animatum, non secundum omnes, quo. 12. q. 6. ar. 9
Cœlum non fuit ab æterno, quo. 12. q. 6. ar. 8
In cœlo sunt principaliter duo motus, quo. 6. q. 11. ar. 19
Christus fuit uerus hõ non autem purus homo, quo. 3. q. 2. ar. 4
Christus uere comedit post resurrectionem, quo. 3. q 2. ar. 5
Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non faciendo uisibilia miracula, quo. 3. q. 4. ar. 6
Chri oculus post mortem fuit æquiuocè oculus sicut mortuus, & eadem rõ de aliis partibus corporis Christi, quo. 3. q. 2. a. 4.
Christus in Christo est tantum esse, quo. 9. q. 2. ar. 3
Christus. In Christo unum est suppositum & una hypostasis sicut & una persona, quo. 9. q. 2. ar. 2
Christus. In Christo sunt plura indiuidua, non tamen ipse est plura indiuidua, ibi.
Concupiscentia non potest uitari, sic ut nullus concupiscentiæ motus surgat, quo. 4. q 1 ar. 21
Confiteri statim peccatum laudabile est non necessarium, nisi in casu, quo. 4. q 6. ar. 11
Confiteri semel in anno omnes fideles tenentur & ad susceptionem sacramenti, ibi.
Confessio sacramentalis quibus & quando est necessaria, quo. 1. q. 6. ar. 10
Confessor nullo modo confessionem reuelare debet nec uerbo, nec signo, nec nutu, quo. 5 q. 7. ar. 13
Confessor non debet iniungere sacerdoti, qui dimisit diuinum officium quod horas easdem repetat, quo. 3. q. 13. ar. 29.
Confirmatio confertur in fronte, quo. 11. q. 7. ar. 7
Confirmationis minister solus est episcopus, ibi.
Confirmatio in casu conferri pōt per simplicem sacerdotẽ. ibi.
Confirmatio est causa gratiæ spiritualis, ibi.
Confirmatio est sacramentum perfectionis, ibi.
Confirmatio nõ est sacrm tantæ necessitatis sicut baptismus, ibi.
Conscientia hominis errare potest, quo. 3. q. 12. ar. 26
Conscientia est quodammodo dictamen rationis: est n. applicatio scientiæ ad actum, quo. 3. q. 12. ar. 26
Conscientia errans errore uoluntario, uel directè per negligentiam peccat, quo. 3. q. 12. ar. 27
Conscientia errans errore inuolũtario proueniẽte ex ignorãtia alicuius circunstantiæ absque omni negligentia excusat, ibi.
Consilium quid, quo. 5. q. 10. ar. 19
Consilia sunt quasi quædam instrumenta per quæ facilius ad perfectionem peruenitur, quo. 4 q. 12. ar. 24
Consilia ordinantur ad præcepta, quo. 4. q. 12. ar. 24
Consilia simpliciter ordine naturæ sunt priora præceptis. quo. 5. q. 10. ar 19
Consilia cadunt sub præcepto secundum animi præparationẽ, quo. 6. q. 7. ar. 12
Consilia aliquando parant uiam ad præcepta, quo. 4. q. 12. ar. 23
Consilia ordinantur sicut ad finem ad præcepta prout sunt interiorum actus uirtutum. quo. 4. q 12. ar. 24
Consiliorum obseruantia, est difficilior quam obseruatio præceptorum quantum ad exteriores actus, quo. 4. q. 12. ar. 24
Conuersio an peccato actuali, an prius sit quam auersio, quo. 6, q. 9. ar. 3
Corpus gloriosum non potest naturaliter esse cum alio corpore in eodem loco, quo. 1 q. 10. ar. 21
Corpus gloriosum potest esse cum alio corpore in eodem loco, uirtute Dei, quo. 1. q. 10 ar. 22
Corpus unum esse localiter in duobus locis, implicat contradictionem, ibi.

D

Damnati non refrigerabuntur uarietate pœnarũ. quo. 8. q. 8
Damnati in inferno gaudent de pœnis inimicorũ suorũ, & irritantur qui diuina iustitia impleantur. quo. 3. q. 10. ar. 24
Damnati perfectam habent inuidiam, quo. 8. q. 6. ar. 18
Damnati uellent omnes pati malum
Damnati uellent in casu propinquos saluari, ibi.
Damnatorum corpora si resurgent sine deformitatibus nescitur, quo. 7. q. 5. ar. 11
Damnatio propter peccatum primi parentis & nemo ab illa liberatur, nisi per Christum, quo. 6. q. 3. ar. 4
Decimæ debent dari ministris & omnes tenentur ad decimas iure positiuo, quo. 2. q. 4. ar. 8
Decimas non soluens ubi non est consuetudo non peccat, si est paratus soluere ad mandatũ ecclesiæ. Consuetudo enim non præiudicat ecclesiæ, quo. 2. q. 4 ar. 8
Decimas omnes tenentur soluere: etiam pauper tenetur decimas soluere diuiti sacerdoti, quo. 6. q. 5. ar. 10
Defectus alicuius potest esse dupliciter, quo. 4. q. 3
Deformitas in corpore pōt esse duobus modis, quo. 7. q. 5. ar. 12
Determinatio duplex est, quo. 7. q. 3. ar. 6
Deus præcipit prædicari uerbum domini, sed ordinatè. quo. 11, q. 19 ar. 10
Deus potest corruptum reparare. i. reintegrare mentem p gratiam & consolidare corpus per miraculum, sed non potest facere, non fuisse cognitam a uiro, quo. 5. q. 2. ar. 3
Deus est impeccabilis nec peccare pōt nec uelle, quo. 3. q. 2. ar. 3
Deus non potest facere quod materia sit sine forma, nõ ex potentiæ defectu, sed quia repugnat rationi eius, quo. 3. q. 1. a. 1
Deus nõ potest facere unum corpus simul esse localiter in duobus locis, non ex defectu potentiæ, sed quia implicat contradictionem, quo. 3. q. 2. ar. 2

Deus

Deus non solum est in his quæ sunt, sed & quæ fuerunt & erūt Quo. 11. q. 1. ar. 1
Deus alio modo ubique est quo & aliæ res. ibi.
Deus est ubique tanquam in quolibet & in toto. ibi.
Deus est & operatur in singulis rebus per uirtutem suam. ibi.
Deus secundum potentiam potuit facere mundum in infinitū ante quam fecerit, Quo. 5. q. 1. ar. 1
Dei essentiam nemo potest comprehendere, Quo. 1. q. 1. ar 1
Deus potest aliquid facere de potestate absoluta, etiam redigere uniuersam creaturam in nihilum, Quo. 4. q. 3. ar. 4
Deus unum tantum habet esse, Quo. 12. q. 1. ar. 1
Deus non potest facere contradictoria simul esse, Quo. 12. q. 2. artic. 2
Deus est omnibus modis infinitus, ibi.
Deus agit per suum intellectum & per uerbum quod est omnium formatiuum, ibi.
Dei opus non est informe, ibid.
Deus potest id quod in nihilum redactum est idem numero reparare, Quo. 4 q. 3. ar. 5
Deus omnia potest reparare & sine motu, quia in eius potestate est quod producat effectus sine causis medijs, Quo. 4. q. 5. artic. 6
Deus dicitur bonus essentialiter, creaturæ autem dicuntur bonæ per participationem, Quo. 2. q. 2 ar. 3
Deus est formaliter Deus per suam essentiam, Quo. 6. quæst. 1. artic. 1
Deus potest facere infinitum in actu, Quo. 9. q. 1. ar. 1
Deus non est testis falsitatis, Quo. 2. q. 4. ar. 6
Deus infinita est uirtus, Quo. 11. q. 1. ar.
In Deo non inuenitur aliquod accidens, Quo. 2. q. 2. ar. 4.
Diabolum inhabitare hominē potest intelligi dupliciter, Quo. 3. q. 3. ar. 8.
Differentia inter liberalitatem & symoniam, Quod. 5. quæst. 1. artic. 23
Differentia inter episcopos, plebanos & archidiaconos, Quo. 3. q. 6. ar. 17.
Diffinitio in rebus naturalibus non solum significat formam, sed etiam materiam, Quo. 2. q. 2. ar. 4.
Disputatio ad duplicem finem ordinatur, Quo. 4 q. 9. ar. 18.
Disputatio est ordinatio ad remouendum dubitationem, & ideo aliquando utendum est rationibus aliquando authoribus, Quo. 4. q. 9. ar. 8
Distinctio per formam in rebus naturalibus fit dupliciter. Quo. 2. q. 4. ar. 7
Diues peccat non dando eleemosynam de superfluo, habens pauperem quem signa extrema necessitatis habere scit, Quod. 8. q. 6. ar. 13.
Diues non tenetur omnibus pauperibus eleemosynam dare. ibidem.
Diues ille dicens se præcepta obseruasse mentitus est, Quo. 4. q. 12. ar. 24.
Diuina essentia est simpliciter infinita. Quo. 3. q. 2. ar. 5.
Diuina essentia in patria immediate ab intellectu glorificato videbitur, Quo. 7. q. 1. ar. 1
Docere sacram doctrinam simpliciter melius est & magis meritoriū, quam impendere particularem curam, nisi in casu necessitatis. Quo. 1. q. 7. ar. 14.
Dupliciter aliquid accipitur ut accidens præter rationem rei. Quo. 2. q. 2. ar. 4.

E

Ecclesia eadem quæ nunc & quæ apostolorum tempore, Quo. 12. q. 13. ar. 21
Ecclesia primitiua quomodo aurum non habebat, ibi.
Ecclesiæ primitiuæ alius status, sed tamen eadem, ibi.
Ecclesia in his quæ ad matrimonium pertinent tripliciter se habet. Quo. 5. ar. 15
Eleemosyna quid & quotuplex sit, & quando cadat sub præcepto, Quo. 8 q. 26. ar. 13.
Eleemosyna non potest fieri ex rapinis, Quo. 12. q. 18. ar. 31.
Eleemosyna in casu ex male acquisitis fieri potest, Quod. 12. q. 18. ar. 31
Enunciabile idem potest quandoque esse uerum, quandoque falsum. Quo. 4. q. 9. ar. 17.
Episcopatum recusare an sit melius quam consentire, Quo. 5. q. 11. ar. 22.
Episcopatum appetere dupliciter contingit, Quo. 5. q. 11. ar. 22.
Episcopatum bonū desiderare quomodo intelligitur, Quo. 1. q. 11. ar. 22.
Episcopatum appetere aliquando bonum. aliquando malum est ibid.
Episcopus non peccat si zelo charitatis dat beneficium bono, & prætermittit meliorem, Quo. 6. q. 5. ar. 9
Esse substantiale rei non est accidens. Quo. 12. q. 5. ar. 6
Esse est proprius effectus Dei. ibi.
Esse & essentia in solo Deo idem sunt, ibid.
Esse dupliciter consideratur, Quo. 9. q. 2. ar. 3
Esse dupliciter alicui tribuitur, ib.
Esse specificatum est per uiuere, ibid.
Esse est id in quo fundatur unitas suppositi, ibid.
Essentia diuina non est quid determinatum ratione limitationis, sed ratione distinctionis, Quo. 7. q. 1. ar. 1
Aeternitas latine & æuum græcè idem est, Quo. 5. q. 4. ar. 7
Aeuum secundum quidam habet prius & posterius, Quo. 10. q. 1. ar. 4.
Aeuo aliquid tribuitur dupliciter, ibid.
Excommunicatus separatur à communione fidelium, non autem hominum nisi per accidens, Quo. 11. q. 8. ar. 9.
Cum excommunicato communicare directe est peccatum mortale, ibid.
Excommunicati quando sunt vitandi, & quando cum illis participare non debemus, Quo. 4. q. 8. ar. 14.
Exempla Christi pertinent ad perfectum obiectum præceptorum. Quo. 1. 12. 24.

F

Fama nō est homini necessaria propter seipsum sed propter proximum, Quo. 10. q. 6. ar. 13
Famæ contemptus aliquando laudabilis, aliquando uitiosus, Quo. 10. q. 6. ar. 15.
Famam appetere propter proximum charitatis est, Quod. 10. q. 6. ar. 3.
Famam contemnere ratione sui humilitatis est, ibi.
Festum conceptionis diuæ uirginis celebratur in ecclesia, sed ratione sanctificationis, Quo. 6. q. 5. ar. 7.
Filius in diuinis quomodo habeat unam tantum filiationē & non duas filiationis, Quo. 1. q. 22
Filius illegitimus damnum incurrere dicitur duobus modis, vnū quia non admittitur ad actus legitimos, aliud quia nō succedit in hæreditate paterna, ibid.
Filius illegitimus quomodo potest legitimari ibi. ar. 30.
Filius qualiter à patre distinguitur & qualiter à spiritu sancto, Quo. 4. q. 4. ar. 7
Filij & alij domestici tenentur obedire patrifamilias in his q̃ pertinent ad dispensationem domus, Quo. 2. q. 9. ar. 9
Forma mistionis dupliciter intelligi potest, Quo. 10. q. 1. ar. 3
Fruitio in passione in aliquo modo perueniebat ad essentiam animæ Christi, & non aliquo modo, Quo. 7. q. 2. ar. 1
Fruitio licet vno modo non peruenerit in passione ad essentiā animæ Christi, non sequitur quod fruitio fuerit imperfecta in Christo, ibidem.

G

Generatio alterna filij Dei declaratur, Quo. 1. q. 2. ar. 2
Gloria sanctorum uideri dupliciter contingit, Quod. 8. q. 6. art. 7
Gloria non poterit uideri à damnatis post diem iudicij quocunque modo consideretur, ibi.
Gloriæ sanctorum damnati erunt memores, ibi.
Gratia quomodo causatur à Deo in anima, Quo. 4. q. 6. ar. 9
Gratia quandiu durat in anima operatur causans eam, non tamen ita quod faciat semper nouam gratiam, Quo. 4 q. 6. ar. 9

H

Habitus scientiæ acquisitæ remanent post hanc uitā. Quo. 12. q 9. ar. 15
Habitus scientiarum acquisitarum destruentur quo ad aliqd post hanc uitam, ibi.
Hæreticis non est communicandum, Quo. 10. q. 7. ar. 15
Hæreticos excommunicari interdum non est peccatum, ibi.
Hæreticus non est mors infligenda in casu, ibi.
Hæreticis qui ad Ecclesiam redeunt cōcedendus est introitus, ibidem.
Hæretici in ecclesiam redeuntes possunt interdum ad dignitates recipi ecclesiasticas, ibi.
Homicidium nunquam est licitum, licet hominem occidere licitum interdum sit, Quo. 8. q. 6. ar. 15
Homo & humanitas differunt per modum totius & per modum partis, Quo. 9. q. 2. ar. 2
Homo resurget idem numero, Quo. 11. q. 6. ar. 6.
Hominis principia essentialia corpus sunt & anima, ibid.
Homo resuscitatus naturam mortalem ex se habebit, ibi.
Homo potuit peccare etiam si in prima tentatione nō peccasset, & filij eius poterant peccare etiam si pater non peccasset Quo. 5. q. 5. ar. 8
Homo potuit peccare etiam si in prima tentatione non peccasset: filij eius poterant peccare etiam si pater non peccasset. Quo. 5. q. 5. ar. 8

Homo potest requirere ut aliquis statum suum post mortem. Quod. 3 q. 9. ar. 23.

Homo per liberum arbitrium quomodo non posset adimplere legem & uitam æternam mereri sine auxilio Dei. Quo. 1. q. 5. ar. 7.

Homo assimilatur maiori mundo. Quo. 4. q. 2. ar. 3.

Hominis compositio Quo. 2 q. 2. ar. 3.

Honor duplex Quo. 10. q. 6 ar. 12.

Honor qui uirtuti debetur nulla potest emi pecunia ibid.

Honor dupliciter alicui exhiberi potest. ibi.

I

IDea pluraliter dicitur in diuinis, & non singulariter, quia hoc nomen est impositum ad significandum respectum ad creaturam Quo. 4 q. 1 ar. 1

Idea, exemplar uel principium cognitionis dicitur. ibidem.

Idea, exemplar & ratio dicitur respectu productionis & cognitionis. ibid.

Idea in Deo est sicut quod intelligitur, ideo diuinæ simplicitati quod multa intelligat non repugnat, ibid.

Ideæ per prius naturam & speciem quam indiuidua Quoli. 8. q. 1 ar. 2.

Ieiunando nimis uel uigilando homo potest peccare. Quolib. 5. q. 9. ar. 18

Ignis corporeus agit in animam separatam non uirtute propria sed inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ. Quodl. 2. q. 7. ar. 13.

Ignorantia non semper excusat à toto sed à tanto. Quodlib. 1. q. 9. art 19

Immensitas non excludit pluralitatem nisi secundum quod tollit determinationem Quo. 7. q. 3. ar. 6

Impedimentum boni operis directe uirtuti contrariatur. Quo. 3. q. 5. ar. 1

Inducere aliquem ad iurandum quod religionem non intret, graue est peccatum. Quo. 3 q. 5. ar. 14

Indulgentiam qui recipere uult requiritur ut sit in statu charitatis. Quo. 2. q. 8 ar. 16

Infinitum duplex & utrunque definitur. Quo. 9. q. 1 ar. 1

Infinitum per se repugnat ei, quod est in actu, ibi.

Infinitum per accidens inuenitur in potentia, ibi.

Infinitum in actu potest facere Deus, ibi.

Infinitum potest dici, & secundum formam, & secundum materiam. Quo. 3. q. 1. ar. 3

Intellectus quare non potest plura simul intelligere per diuersas species. Quo. 7 q. 7 ar. 2

Intellectus agens facit phantasmata intelligibilia. Quodlibe. 8. q. 2. art. 3

Intellectus noster non potest plura simul actu intelligere, nisi quæ super unam speciem cognoscit. Quo. 7. q. 1. ar. 2

Iudicium erit futurum in terra & non in cœlo. Quo. 10 q. 1. a. 2

Iudicium nedum electorum sed & reproborum erit ibid.

Iudicium ordinatur ad retributionem præmiorum. ibid.

Iudicium est duplex sicut & præmium, ibi.

Iudicium competit Christo respectu humanitatis, ibi.

Iudicium fiet in ualle Iosaphat. ibid.

Iudicium aliud est quod Christo competit ratione diuinitatis, ibidem.

Iudicium est duplex. Quo. 12. q. 22. ar. 37.

Iuramentum in casu seruari non debet. Quo. 12. q. 14 ar. 13.

Iuramentum obligans debet habere iudicium, iustitiam, & ueritatem. ibid.

Iuramentum illicitum non tenetur homo obseruare nec obligationem illicitam. Quo. 5. q. 3 ar. 17

Iuramenti obligatio tripliciter potest se habere. Quolib. 3. q. 13. articul. 47

Iustitiæ actus est unicuique reddere quod sibi debetur, Quo. 3. q. 9 ar. 7

Iustitiæ medium quomodo accipitur. Quo. 6. q. 5. ar. 10

Iuuenes inducere ad religionem uoto uel iuramento licet nisi in casu. Quo. 3. q. 5. ar. 12

Iuuenes habentes legitimam ætatem, possunt se uoto uel iuramento obligare, ibid.

L

LAbor manuum studio contrariatur. Quolib. 7. quæstione 7. articulo 18.

Labor Apostoli fuit supererogationis, ibi.

Labor manuum prædicatoribus contrarius, ib.

Labor manuum in casu obligat omnes, ibid.

Labor manuum interdum in præcepto, ibi.

Labor manuum non obligat omnes Quo. 7. q. 7. ar. 17

Labor manuum magis religiosos quam seculares obligat, ibid.

Labor manuum non obligat eos qui spiritualibus uacant operibus. Quo. 7. q. 7. ar. 18.

Laus aliquorum in scripturis dupliciter. Quo. 8. q. 9. ar. 19.

Lineas duas naturales esse infra duo puncta impossibile naturaliter, non autem miraculosè. Quod. 1. q. 10. ar. 21

Luciferum non fuisse supremum angelorum dicitur ab aliquibus. Quo. 5. q. 4 ar. 7

Lumen gloriæ ad quid sit necessarium. Quo. 7. q. 1. ar. 1

M

MAgicæ scientiæ usus est prohibitus. Quo. 4 q. 9. ar. 16

Malum aliquando uoluntarium, aliquando nõ. Quo. 4. q. 5. ar. 10

Malum seu peccatum minime committit homo cum à propria excusatur conscientia, ibi.

Malum non opponitur diuinæ essentiæ, bene quidem effectui diuinæ essentiæ. Quo. 12. q. 2. ar. 2

Malum nullam habet similitudinem in Deo. ibi.

Malum est propter intentionem & uoluntatem. Quodli. 8, q. 6. artic. 16

Martyrium non cadit sub præcepto, sed habere animum paratum ad martyrium in casu cadit sub præcepto. Quo. 4. q. 10. artic. 10

Martyrium aliquis absque perfecta charitate potest se offerre, sed non sic prompte & delectabiliter. Quo. 4. q. 10. ar. 19

Matrimonium non potest esse inter Christianum & Iudæã ab eo baptizatam. Quo. 6. q. 3 ar. 5.

Matrimonium est quasi quoddam pactum: per matrimonium unius tradit potestatem sui corporis alteri. Quolibet. 11. q. 9. articul. 10

Matrimonij impedimentum, ibi.

Matrimonium impeditur per maleficia, ibi.

Matrimonium impeditur per diabolum, quia diabolus est fortior matrimonio, ibid.

Matrimonium impeditur frigiditate, ibi.

Matrimonium impeditur maleficio, ibi.

Matrimonium contractum soluit frigiditas & impedit contrahendum. Quo. 11 q 8 ar. 10

Matrimonij causa est consensus per uerba de præsenti. Quo. 5. q. 8 ar. 5.

Melius est fecisse quam incepisse bonum, redire de cruce quam ire ad crucem. Quo. 5. q. 7. ar 14

Mendacium quomodocunque sit uerbo, uel facto, uel scripto, semper est peccatum. Quo. 6. q. 9 ar. 7

Mendacij peccatum principaliter consistit in intentione fallendi. Quo. 6 q. 9 ar. 7

Ministri Dei tenent prouideri in necessarijs iure diuino, Quo. 2. q. 4. ar. 8.

Ministri Dei debent habere decimas. Quo. 2. q. 4. ar. 8

Miracula non semper fiunt ad demonstrandum gratiam eius per quam miracula fiunt. Quo. 3. q. 4. ar. 6

Mortuus quod eleemosynæ quas mandauit dari retardantur, quantum ad meritum nullum detrimentum patitur, bene autem ad effectum eleemosynæ Quo. 6. q. 8. ar. 13.

Mundum esse æternũ demonstrari non potest, neque rationes Aristotelis hoc demonstrant. Quo. 3. q. 14. ar. 31.

Mutuo accipiens ut redimat se à latronibus debet restituere. Quo. 3. q. 9. ar. 17.

N

NAtura multipliciter dicitur tamen reducitur ad unum. Quo. 1. q. 2. ar. 4

Natura secundum Boetium ibi.

Natura ex determinato principio terminatur ad unum & ex determinata materia aliquid producitur in determinata specie. ibi.

Naturæ ordo duplex est. Quo. 5. q. 10. ar. 19.

Necessitas quæ non opponitur libertati. Quodlib. 4 quæstione. 12. ar. 25.

In necessitate omnia communia quomodo intelligitur. Quo. 5. q. 7. ar. 17

Necessarium dupliciter. Quo. 4. q. 12. ar. 24

Notitia quatuor modis accipi potest Quo. 7. q. 1. ar. 7

Notitia secundum quandam considerationem non est in omnibus sicut in subiecto, ibi.

O

OBedire prælato aliquando est magis meritorium, quã aliquid facere ad dictum fratris, aliquando non. Quod. 6. quæst. artic. 11.

Obedientia perfecta est simpliciter in omnibus quæ non sunt contra Deum & regulam, Quo. 1. q 8 ar 15

Obedientia non iubet malum aliquod perpetrare nec aliqua bona amittere, ibi.

Obedientia prælato debita se extendit ad illa ad quæ se extendit uis prælationis. Quo. 2. q. 5. ar. 9

Occasio.

Occasio duplex. Quo.4.q.12.ar.23
Operatio intellectus duplex Quo.5.q.5.ar.9
Opiniones de qualitate reproborum in resurrectione, Quo.7.q.5.art.12.
Opiniones circa compositionem Angelorum, Quo.7.q.5.art.7
Oratio pro alio facta interdum maioris meriti, Quo.8.q.5.ar.8
Orationis pro conditio ut quis pro se oret, Quo.8.q.5.ar.8
Orationis ualor est duplex, Quo.8.q.5.ar.8

P

PApa habet potestatem dispensandi super omnia quæ pertinent ad iura positiua non autem ad diuina, Quo.4.q.8.ar.3
Papa potest dispensare in bigamia, ibid,
Papa est super omnes, Quod 12.q.18 ar.3
Papæ est determinare de his quæ spectant ad fidem, Quodli.9.q.7.ar.16.
Papa etiam nequam prophetare potest ibid.
Papæ iudicium in sanctorum canonizatione non errat, ibid.
Papa potest canonizare sanctos, ibid.
Passio Christi fuit necessaria. Quo.2.q.1.ar.2
Passio una minima Christi suffecisset pro omni peccato, ibid.
Passio Christi fuit quasi pretium per quod liberati sumus à seruitute Diaboli, peccati & pœnæ, ibid.
Passio Christi fuit exemplum uirtutis & sacramentum salutis, ibid.
Pater debet filio non solum educationem, sed etiam disciplinam, Quo 2.q.5.ar.9
Pater eodem uerbo dicit se & creaturam, quia quicquid pater scit totum unico suo uerbo dicit, Quo.4.q.4.ar.6
Pater in generatione animalium semper est agens, materia uero à matre ministrata est sicut patiens, Quo.5.q.5.ar.8
Peccare in spiritum sanctum quomodo est irremissibile, Quo.2.q.8 art.15
Peccatum in spiritum quid Quo.12.q.8.ar.15
Peccatum dupliciter esse occultum, Quo 4.q.8 ar.12
Peccatum uere occultum, subditus sciens non tenetur obedire prælato præcipienti reuelare, Quo.4.q.8.ar.12
Peccatum plenius non remittitur nisi per absolutionem sacerdotis, aliquando per uirtutem uirtute clauium, Quodlibet 4.q.7.art.10.
Peccatum mortale consistit in auersione a Deo, Quo 4.q.11.a.22
Peccatum originale abolitur per gratiam Christi, in baptismo remanet tamen quantum ad corruptionem fomitis in carne, Quo.6.q.9.ar.15
Peccatum originale traducitur per traductionē seminis, Quo.12.q.21.ar.34
Peccatum originale non attingit personam, ibi.
Peccatum ex parte actus est aliqua natura, Quo.1.q.9.ar.17
Peccati morbus per contritionem extinguitur, Quo.1.q.6.ar.12
Peccato ueniali non debetur pœna per se, sed p accidens, Quo.1.q.7.art.14
Peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ secūdū suum genus sunt grauissima in genere peccatorum & grauiora peccatis quæ sunt contra præcepta secundæ, Quo.5.q.10.ar.20
Peccator & debitor alicuius satisfactionis duplicitur, Quodlib.3.q.13.ar.28
Perfectio & status perfectionis quomodo differunt, Quodlib.3 q.6 artic.17
Perfectionis maioris est conseruare puritatem inter pericula quam extra, Quo.3 q.6 ar.17
Ad perfectionem uirginitatis tria requiruntur, Quodlibet.6.q.10.art.18.
Perfectus dicitur aliquis dupliciter, Quo.1.q.7.ar.14
Perfectos uiros in iniuriis personalibus decet omnia sufferre non autem debent sufferre Dei iniurias nec usque ad auditum, Quo.5.q.13.ar.26.
Perfectus aliquis quomodo dicitur, Quo.3.q.6.ar.17
Perfecti uiri dupliciter impugnari possunt, Quo.5.q.13.ar.26
Periurium est grauius peccatum quam homicidium, Quodl.1.q.9 art.18.
Petrus peccauit mortaliter negando Christum, Quodlibet.9.q.7.artic.14
Petrus negando Christum negauit fidem, ibid.
Petrus negando Christum commisit mendacium periuriū blasphemiam & perseuerantiam in peccato, Quo.9.q.7.art.14
Pœna potest totaliter dimitti. Quo.2 q.9 ar.16
Pontifex habet potestatem dispensandi thesaurum ecclesiæ, Quo.2.q.8.ar.16
Potentia sensitiua dupliciter reducitur in actum, per similitudinem sensibilium, Quo 7.q.1.art.2
Potentia sensitiua solum in generali plura sentire dicitur, Quo.7.quæst.1.artic.2
Præceptum quid, Quo.5.q.10.ar.19
Præceptum affirmatiuum obligat loco & tempore, Quodli.3.q.5.art.9
Præceptum in casu contrariatur consilio, ibi.
Præceptum non obligat eum qui sine peccato mortali in seculo uiuere non potest, ibi.
Præceptum legis naturæ duplex, Quo.7.q.7.ar.17
Præceptum importat rationem debiti: debitum est duplex, Quo.5.q.10.art.19
Præcepta sunt priora consiliis naturaliter ordine perfectionis, Quo.5.q.10.ar.19
Præcepta legis sunt ductiua ad perfectam uirtutem, Quodli.2.q.5.ar.10
Prædestinatio est certa & infallibilis, Quo.11.q.3.ar.3
Prædestinatio non ponit necessitatem, ibid.
Prædestinatio præscientiam & dilectionem Dei præsupponit, ibidem.
Prædestinatio habet duas causas, ibid.
Prædestinationis causa alia necessaria, alia contingens, ibid.
Prædestinationis liberum arbitrium est causa, ibid.
Prædestinatio ex tribus certitudinem habet, Quol.12.q.3.art.3
Prædestinationis effectus contingens, ibid.
Prædicator uel doctor qui semper propter humanam gloriam docuit, uel prædicauit per pœnitentiam non recuperat aureolam, Quo.5.q.12.ar.24
Prædicator qui falsò uel confusè prædicauit uel docuit, tenet suam doctrinam reuocare uel declarare, Quo.5.q.12.art 25
Prædicatori aliquando licet habere oculum ad temporalia, aliquando non, Quo.2.q.6.ar.12
Prædicatores non possunt prædicare & Dei uerbum annunciare propria authoritate, Quo.12.q.12.art.29
Prælatus qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo, uel amico sine recompensatione non habet intentionem simoniacam, Quo.5.q.11.ar.23
Prælatus Ecclesiæ aliquando potest committere curam Ecclesiæ suo consanguineo si idoneus est, Quo.4.q.8.ar.15
Prælatus non potest subditum suum ab administratione remouere propter aliquid qd ab eo in confessione audiuit, Quo.5.q.7.artic.13
Prælatus ratione sui interdum non est honorandus, bene quidem semper respectu muneris, quo.8.q.4.ar 7
Prælationem appetere peccatum est, Quo.2.q.6.art.9
Præscito possunt demereri, Quo.5.q.1.ar.2
Primus motus semper est peccatum ueniale, & si sequitur iudicium rationis potest esse peccatum mortale, Quodlib.4.q.11.artic.21
Primum in intentione ultimum est in executione, Quodlib.8 q.1.artic 2
Primi motus infidelium non sunt peccata mortalia, Quodli.4 q.11.art.22
Pueri non exercitati in præceptis sunt recipiendi ad ingressum religionis obligandi aliquando uoto uel iuramento, uel beneficiis alliciendi, Quo.4.q.12.ar.23
Pueri Iudæorum ac aliorum infidelium non habentes usum rationis nō sunt baptizandi inuitis parentibus, Quo.2.q.4.ar.7

Q

QVantitas sensibilis potest esse per miraculum etiam absq; subiecto, Quodlib.q.4.ar.10
Quomodo intelligantur uerba, non sunt facienda mala ut eueniant bona, Quo.3 q.5.ar.12

R

RAchelis amplexus quid significat, Quo.4.q.12.ar.23
Relationes in diuinis quæ, Quo 1.q.2.art.2
Religio per arborem sicomororum intelligitur, Quo.4.q.12.a.23
Religionis status est schola pœnitentiæ, Quo.4.q.12.ar.23
Religiosus sine licentia sui superioris non potest claustrum exire ad subueniēdum parentibus: si est extra claustrum, potest remanere & ministrare parentibus, si per alium subuenire non potest, Quo.3.q.6.ar.16
Religiosus non tenetur reuelare peccatum fratris & sui prælati, nisi in casu. Quo.1.q.8.ar.16
Religiosus non tenetur obedire prælato suo contra Deum aut regulam, Quo.10.q.5.ar.16
Religiosus in quibus suo teneatur obedire prælato, ibid.
Religiosus supponitur prælato suo per uotū obedientiæ quantum ad generalem dispositionem uitæ suæ, ibid.
Religiosus carnes edendo carnes non peccat nisi in casu, Quo.1.q.9.art.20
Religiosi & Episcopi sine differentia sunt in statu perfectionis, Quo.3.q.6.ar.17
Religiosi si commissionem, uel dispēsationem habent, possunt

mereri

meritoriè eleemosynam facere, Quo.3.q.6.ar.15
Religiosi sunt maioris perfectionis quam presbyteri parochiales. Quo.3.q.6.art.17
Res una numero non potest esse in rebus materialibus simul plura in actu, sed plura in potentia sicut idem aer est simul aqua & ignis, quo. 7 q.1.ar.1

S

Sacerdos eucharistiam peccatori dicenti se confessum esse & absolutum denegare non debet, nisi quem nouit excommunicatum, Quo.5.q.6 ar.12
Sacerdos degradatus consecrare & baptizare potest, Quodl.12. q.11.artic 7
Sacerdos curam animarum non habens absoluere non potest, ibidem.
Sacerdos nunquam debet confessionem reuelare, Quodlib.12. q 15.art 18
Sacerdos reuelans confessionem esset sacrilegus, ibid.
Sacerdos nullo pacto debet communicare, sciens eum esse peccatorem obstinatum cum una hostia non consecrata, Quo. 5.q.6 art.12
Sacerdos non debet denegare sacramentum peccatori, qui se præsentat, ibid.
Sacramenta aliquando agunt secundum quod sunt in uoto, sed plenius quando actu exhiberentur, Quo.4.q.7 ar.10
Sacramenta uirtutem habent sanctificandi, Quo.12. q.10.ar.16
Sacramenta duplicem habent uirtutem. ibid.
Sacramenta noui habent operandi effectum in animam, ibid.
Sacramenta ueteris legis per fidem credentium in Christũ uenturum iustificabant, ibid.
Sacramenta dupliciter operantur, Quo.4.q.7.ar.10
Salomon & Iosias a pueritia ad regnum sunt assumpti, Quo.5. q.11.art 21
Sanctus Matthæus statim uocatus est ad statũ perfectionis non autem ad apostolatum, Quo.5.q.11.ar.21
Sancti in patria uident diuinam essentiam, Quo 10.q.8.art.17
Sancti ex hoc beati sunt quia uident Deum per essentiam, ibid.
Sancti uident diuinam essentiam attingendo, & non comprehendendo, ibidem
A sanctis omnia quæ dicta sunt, a diuino dicta spiritu, Quo.12. q.17.ar.28
Sanguis Christi totus in passione eius effusus resurrexit cũ eo, qui autem habetur in quibusdam Ecclesiis fluxit ex quadam imagine, Quo.5.q 3 ar.5
Satisfactio uoluntaria est sacramentalis, Quo.3.q.3.ar. 18
Scientia Dei est factiua & cognoscitiua omnium bonorum, malorum uerò cognoscitiua non causatiua, Quo.5.q.1.art.2
Scientiam uel notitiam quarumque rerum siue bonarum, siue malarum appetere est bonum in genere, sed tamen secundum diuersas circunstantias additas potest esse bonum uel malum, Quo.4 q.9.art.16
Scripturæ dupliciter manifestatur ueritas, Quo.7.q.6.ar.14
Scripturæ ueritas cum difficultate manifestatur, ibid.
Senarius numerus secundum naturam est creatura, secundum esse est creator & idem quod essentia diuina, Quo.8.q.1.ar.1
Symonia non est maximum peccatum simpliciter, Quodlib.5. q.10 art.20
Species uini in sacramento altaris possunt alteri liquorum commisceri, Quo.10.q.1.art.3
Speciebus si additur liquor quandoque eas corrumpit, ibid.
Status secularium periculosior est statu religionis. Quo.3. questio 5 art.13
Substantia dicitur dupliciter etiam in Christo, Quo.3.q 2.ar 4
Summum in uita humana dupliciter accipitur, Quodl 5.q.11. articu 21

T

Testamentum uetus figura fuit noui, uetus simul & nouũ figura sunt cœlestium, Quo.7.q.6.ar.15
Tunc solum aliquod bonum esset prætermittendum propter consequens malum, quando malum consequens esset multò maius quam bonum. Quo.3.q.12.ar.11

V

Venditio iusta quid est, Quo 2.q.5.ar.10
Venditor tenetur iustam uenditionem facere, non autem uenditionem liberalem, Quo.2.q.5.ar.10
Verbum cordis importat quoddam procedens a mente siue ab intellectu, Quo.5.q.5.ar.9
Verbum diuinum relationem importat ad creaturam non ratione relationis, sed ratione naturæ quam includit, Quod.2. q.4.art.6
Verbum cordis non est species Intelligibilis, Quo.5.q.5.art.9
Veritas omnibus fortior, Quo.12.q 14 ar.22
Verum aliquid dicitur esse dupliciter, Quo 3.q.2.ar.5
Vestibus preciosis uti debent personæ communes & publicæ ratione dignitatis, Quo.10.q.6.ar.14
Virginitas duobus modis consideratur, Quo.5.q 2.ar.3
Virginitas non necessaria, Quo.4.q.12.ar.24
Virgo potest concipere, & incorrupta remanere naturaliter, Quo 6.q.10.ar.18
Virgo diua sanctificata sed concepta in peccato, Quo.6.q.5.ar.7
Virtus qualitercunque accipiatur significat potentiæ complementum, Quo.4.q.2 ar.2
Virtutis actus est duplex, Quo.4.q.12.ar.4
Visio intellectiua habet esse per triplicem medium, Quo.7.q.1. articu.1
Vnitas prædicatur de Deo secundum remotionem tantum, Quo.10.q.1.artic.1,
Voluntas Dei est principium totius entis, Quo.12 q.3.art.3
Voluntatis est imperare, Quo.9.q.5 ar 12
Vouere est actus latriæ seu religionis, Quo.3.q.5.art.12
Votum solemne continentiæ impedit matrimonium contrahendum, sed & contractum impedit matrimonium, Quodlib.10.q.6.art.11

Indicis Quodlibet. Quæstionum Diui Thomæ finis.

DIVI THOMAE AQVINATIS

DOC. ANGELICI QVAESTIONES

QVODLIBETALES.

QVAESTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Beatus Benedictus diuinam essentiam viderit.

VAESITVM est de Deo, Angelo, & homine. De Deo quæsitum est & quãtùm ad diuinam naturã, & quantum ad naturam humanam assumptam. Quantùm ad diuinam naturam quæsitũ est, Vtrùm Beatus Benedictus in visione, qua uidit totum mũdum, diuinam essentiam uiderit. Et ostendebatur quòd sic. Dicit enim Greg. 4. Dialogorũ, de hac uisione loquẽs, Animæ uidenti Deum, angusta fit omnis creatura. Sed uidere Deum est uidere diuinam essentiã: ergo beatus Benedictus vidit diuinam essentiam.
1.2.q.180. ar.5.ad 3.

¶2 Præterea. Ibidem subdit Greg. ꝙ totum mũdum uidit in diuino lumine. Sed non est aliud lumen, uel claritas Dei quàm ipse Deus: ut idem Greg. dicit, & habetur in G[illegible] Exo. 33. super illud. Non uidebit me homo & uiuet. ergo beatus Benedictus uidit Deum per essentiam.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 1. Deum nemo uidit vnquam, ubi dicit Glo. quòd nullus in mortali carne uiuens, Dei essentiam uidere potest.

Respon. dicẽdum, corpus corruptibile aggrauat animam ut dicitur Sap. 9. Summa autem eleuatio mẽtis humanæ est ut ad diuinam essentiam uidendam pertingat. unde impossibile est ut mens humana corpori unita, Dei essentiam uideat: ut Aug.
1.p.q.12. ar.4.o.ad 3. artic.11. ad 2. 2.2.q.175. art.3.&4.o. & veri. q. 13.ar.3.o. & 4.
dicit 12. super Gen. ad literam: nisi huic uitæ mortali funditus homo intereat: uel sic alienetur a sensibus, ut nesciat utrùm sit in corpore, an extra corpus: sicut de Paulo legitur 2. ad Cor. 12. Beatus autem Benedictus quando illã uisionem uidit nec huic vitæ funditus mortuus erat, nec à corporeis sensibus alienatus, quod patet per hoc quod, dum adhuc in eadem visione persisteret, alium ad idem uidendum aduocauit: ut idem Greg. refert vnde manifestum est, quòd Dei essentiam non uidit.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Greg. ex quadam proportione argumẽtari intendit in uerbis illis. Si enim uidentes Dei essentiam in eius comparatione totam creaturam reputãt paruum quid ad uidendum, non est mirum si beatus Benedictus per lumen diuinum aliud amplius uidere potuit, quam homines communiter uideant.

Ad secundum dicendum, ꝙ lumen Dei quandoque dicitur ipse Deus: quandoque uero aliud lumen deriuatum ab ipso secundum illud Psalmistæ. In lumine tuo uidebimus lumẽ: hic autem accipitur pro lumine deriuato a Deo.
Psalm. 35

QVAESTIO II.

DEINDE quærebantur duo, circa humanam naturam in Christo.

¶ Primò, vtrùm fuerit in Christo una filiatio qua refertur ad patrem, & ad matrem, an duæ.

¶ Secundo de morte eius, utrùm in cruce mortuus fuerit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in Christo fuerit una filiatio, uel duæ.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quòd in Christo sint duæ filiationes. Multiplicata enim causa relationũ, multiplicantur relationes. Generatio autem est causa filiationis. Cum ergo alia sit generatio qua Christus natus est æternaliter à patre. Et alia qua natus est temporaliter a matre, erit & alia filiatio qua refertur ad patrẽ, & alia qua refert' ad matrem.
a art.18.2.o. & 3.p.q6. 35.ar.5.& 4 d.8.art. 5.o. opus. 3.c.18.

¶2 Præterea, quòd recipit ex tempore aliquid absolutum absque sui mutatione, multò magis absque sui mutatione potest recipere temporaliter aliquam proprietatem relatiuam, sed filius Dei ex tempore recipit aliquid absolutum absque sui mutatione, quia super illud Lucæ. 1. Magnus erit, & filius altissimi uocabitur. dicit Ambr. Non ideò erit magnus, ꝙ ante partum virginis magnus non fuerit, sed quia potentiam quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, ergo multò magis ex tempore potuit accipere filius Dei absque sui mutatione nouam filiationem, ut sic ei conueniant duæ filiationes, una æterna, & alia temporalis.
Lucæ. Ambros.

Sed contra A quo aliquid habet quòd sit tale, ab eius unitate habet, quòd sit unum tale, sed filiatione aliquis habet quòd sit filius, ergo una filiatione est unus filius, sed Christus est unus filius & non duo, ergo in Christo non sunt duæ filiationes, sed una tantum.

Respondeo dicendum, ꝙ relationes differunt in hoc ab omnibus aliis rerum generibus: quia ea quæ sunt aliorum generum, ex ipsa ratione sui generis habent ꝙ sint res naturæ: sicut quantitates ex ratione quantitatis: & qualitates, ex rõne qualitatis. Sed relationes nõ habent ꝙ sint res naturæ ex ratione respectus ad alterum: Inueniuntur enim quidam respectus qui non sunt reales: sed rationales tantum sicut scibile refertur ad scientiam, non aliqua reali relatione in scibili existente: sed potius quia scientia refertur ad ipsum secundùm philosophum in 5. Metaph. (T.c.20.) Sed relatio habet ꝙ sit res naturæ ex sua cã per quam una res naturalem ordinem habet ad alteram: quidem ordo naturalis & realis est ipsis ipsa relatio: unde dextrum & sinistrum in animali, sunt relationes reales: quia cõseqũt quasdã naturales uirtutes. In colũna aũt sunt respectus rõnis tãtũ secũdũ ordinẽ animalis ad ipsam: ex eodẽ aũt hẽt aliqd qd sit ens & ꝙ sit unũ: & idẽ contingit ꝙ est una relatio realis tãtũ pp unitatẽ cãæ: sicut patet de æqualitate: pp unam. n. quãtitatẽ est, in uno corpore una æqualitas tm: quãuis sint respũs plures secũdũ quos diuersis corporibus dr esse æquale. Si aũt secũdũ oẽs illos respũs multiplicarentur realiter relationes in uno corpore sequeret' ꝙ in unu essent accidẽtia infinita uel indeterminata: & similiter magr' est una relatione magr' oĩum quos idẽ docet quãuis sint multi respũs: sic & unus hõ secũdũ unã realẽ filiationẽ, est filius pris sui, & mris suæ: qa una natiuitate unã naturã ab utroq; accepit. Sequẽdo ergo hãc rõnẽ, vr dicẽdũ ꝙ alia sit filiatio realis in Chro: qua refert' ad prem. & alia qua refert' ad mrem: qa alia gñatione nascitur ab utroq;: & alia est natura, quã hẽt a pre: & alia quã hẽt a mre. Sed alia rõ infringit pa-
B (beside "nibus aliis rerum generibus")
C (beside "est, in uno corpore")
Relatio quo differt ab aliis generibus. 1.p.q.28.a.1.2. duplex relatio scilicet realis & rationis. 1.p. q6.6. ar.2.a 1. 1.p.q.13. art.6.o.
vnitas eã facit unã relatione realem.

cũ: hoc. n. est uniuersaliter tenẽdũ, ꝙ nulla relatio Dei ad creaturã realiter in Deo existit: sed est respũs rõnis tm, quia Deus est supra oẽm ordinẽ creaturæ, & mẽsura oĩs creaturæ, a qua dependet oĩs creatura, & nõ econuerso, multo magis q̃ hoc conueniat scibili respũ scientiæ, in quo pp has cãs nõ est relatio realis ad scientiã. Est aũt considerãdũ, ꝙ subiectũ filiationis nõ est natura uel naturæ pars aliqua. Nõ. n. dicimus, ꝙ humanitas sit filia uel caput aut oculus. In Chro aũt nõ ponimus, nisi unum suppositũ, & unã hypostasim: sicut & unã personã, qđ est suppositũ æternũ, in quo nulla relatio realis ad creaturã esse põt, ut iã dictũ est: vñ relinquitꝙ filiatio, qua Chrs refert' ad matrem, est respũs rõnis tm, nec pp hoc sequitr, ꝙ nõ sit realiter filius virginis, sicut. n. Deus est realiter dñs pp realẽ potentiã qua cõtinet creaturã, sic realiter est filius uirginis pp realẽ naturã, quã accepit a mre. Si autem essent in Christo plura supposita, oporteret ponere in Christo duas filiationes, sed hoc reputo erroneum: & in conciliis inuenitur damnatum. unde dico quòd in Christo est una relatio realis tantùm, qua refertur ad patrem.
D (beside "natura uel naturæ pars aliqua")
Reprobatio.
1.p.q6.6. ar.2.ad 1. q.13. arti 7.o.
ar. 18.o. & 3.p.q6. 16.ar.1.3 4.5.6.o.
1.p.q6.13. ar.7.ad 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ nõ negamus non esse in Christo realẽ filiationem, qua refertur ad matrem: quia cã relationis deficiat: sed quia deficit subiectum talis relationis: cùm nõ sit in Christo aliquod suppositum creatum, uel hypostasis.
3.p. q6.2. ar.2. & 3. & q.4 ar. 3.c.

Ad secũdum dicẽdũ, ꝙ eo mõ quo ille hõ accepit ex tpe Dei potentiã, eo mõ accepit filiationẽ æternã, inquantum. f. factũ est ut una esset persona Dei & hominis: ut Ambro. ibidem subdit. Hoc aũt non est factũ per aliquid realiter absolutum, uel relatiuũ temporaliter inhærens filio Dei sed per solam unionem quæ realiter existit in natura creata: nõ aũt est, realiter in ipsa persona assumente. Quod uerò in contrarium obiicitur necessitatem nõ habet. Dicitur enim aliquando unus qualis,
E (beside "Ad secũdum dicẽdũ")
Ambro.
2.q.2.art. 7.ad 3.

propter vnitatem subiecti in quo sunt alem subiecti; licet sint multæ qualitates: vt color, & sapor in pomo.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in cruce mortuus fuerit.

3

3.p.q.46. art.4.0.& opus 60. art.25.& 26.

CIRCA secundum sic procedebatur: videtur quod Christus in cruce mortuus nō fuerit. Si enim fuerit mortuus, aut hoc fuit quia ipse animam à corpore separauit, aut propter vulnera. Sed non primo modo. Sic enim sequeretur, quòd Iudæi Christum non occidissent: sed quòd ipse sibipsi causa fuisset homicida, quod est inconueniens. Et similiter nec secundo modo quia mors quæ accidit propter vulnera, prouenit homini ex summa debilitate naturæ deficiente, quod in Christo non fuit: quia clamans expirauit: ergo Christus in cruce nullo modo mortuus fuit. G

¶ 2 Præterea Natura humana non fuit in Christo debilior, quàm in alijs hominibus. Sed nullus alius homo tam cito moreretur propter vulnera manuum & pedum. Vulnus autem lateris fuit ei inflictum post mortem Christi: ergo in cruce mortuus non fuit: cùm nulla causa mortis eius esse videatur.

Sed contra est quod dicitur Ioan. 19. quòd Christus in cruce pendens, inclinato capite tradidit spiritum, mors autem est per separationē animæ a corpore: ergo Christus in cruce mortuus fuit.

art.42.ad secūdū 3 d.21.q.1. a.3 opus. 30 ar.16.

Respon. dicendum, quòd absque omni dubio confitendum est Christum in cruce verè mortuum fuisse. Sed ad videndum causam mortis eius considerandum est quòd cùm Christus fuerit verus Deus & homo, eius potestati subiacet quicquid pertinet ad humanam naturam in Christo: quod in alijs puris hominibus non contingit. Voluntati enim eorum non subiacent quæ naturalia sunt. Vnde hæc causa assignatur quare ea Christi simul patiebatur & fruebatur quia fiebat eo volente hoc factū est, vt non fieret redūdātia à superioribus viribus in inferiores, ne impedirent superiores virtutes a suo actu pp passionē inferiorum: quod in alijs hominibus contingere non pōt, propter naturalem coniunctionem potentiarum adinuicem. Et similiter in proposito est dicendum. Mors.n. violenta accidit ex hoc quòd nocumento illato natura cedit: & quandiu natura resistere potest, tandiu mors retardatur. Vnde in quibus natura est fortior ex æquali causa tardius moriuntur. Erat autē subiectum voluntati Christi, quod natura resisteret nocumento illato & quandoque cederet. Vnde eo volente natura resistit nocumento illato vsque ad finem plus quàm in alijs hominibus possit, ita quòd in fine post multam sanguinis effusionē quasi integris viribus clamauit voce magna: & statim eo volente natura cessit, & tradidit spiritum: vt se dominū naturæ & vitæ & mortis ostenderet: vnde hoc admirans Centurio, dixit. Verè hic homo filius Dei erat. Sic ergo & Iudæi Christum occiderunt nocumētum mortiferum inferentes: & in ipse animam suam posuit & tradidit spiritum, quia quando voluit natura nocumento illato totaliter cessit. Nec tñ culpandus est, quasi sui homicida, sed enim corpus propter animam: & non econuerso. Vnde iniuria fit animæ, cùm propter nocumentum corpori illatum de corpore expellitur contra naturalem appetitum animæ sed certè non propter deprauatam voluntatem se interficientis: sed si anima in sui potestate haberet recedere à corpore quando vellet, & iterum aduenire, non maioris esse culpæ, si corpus desereret, quàm quòd habitator desereret domum culpæ, tamen est quòd inde expellatur inuitus.

ar.145.& 3 p.q.14. ar.1 ad secundū q. 15.art.5. ad tertiū ar.6 & 2. a. ad ter. & veri.q. 26.ar.10.

3.p.q.46. ar.3.ad 2 I

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO III.

DEINDE quærebantur duo de angelo.
¶ Primò, vtrùm angelus dependeat à loco corporali secundum suam essentiam: an sit in loco secundum operationem tantùm.
¶ Secundò de motu angeli: vtrùm possit moueri de extremo in extremum sine medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angelus sit in loco secundum operationem tantum.

4

1.p.q.52. ar. 1.& 2. & 3.

AD primū sic proceditur, Videtur quòd angelus nō sit in loco secundum operationem tantùm: Prius est enim esse quam operari: ergo prius est esse in loco, quam operari in loco, sed posterius non est causa prioris: ergo operari in loco nō F est causa quare angelus sit in loco.

¶ 2 Præterea, duo angeli possunt operari in vno loco: si ergo angelus esset in loco solum per operationem: sequeretur quòd plures angeli essent similiter in vno loco: quod reputatur impossibile.

Sed contra, Nobilius non dependet ab ignobiliori, sed essentia angeli est nobilior quàm locus corporeus: ergo non dependet à loco corporeo.

Respond. dicendum, quòd qualiter angelus sit in loco corporeo considerari potest ex modo quo corpus est in loco. Est.n. corpus in loco per contactum [illegible]. Contactus autē corporis est per quantitatem dimensiuam: quæ in angelo non inuenitur cum sit incorporeus: sed loco eius est in eo quantitas virtualis. Sicut ergo corpus est in loco per contactum dimensiuæ quantitatis, ita angelus est in loco per contactum virtutis. Si quis autem [illegible] virtutis contactum operationē vocare, pp hoc quòd operari est proprius effectus virtutis, dicatur quòd angelus est in loco per operationem [illegible] angelus operationem nō [illegible] sola [illegible], sed quæcunque vnitio qua sua virtute se [illegible] continendo, vel quocunque alio mō.

ar. 124.6. fi.& 4.

ar. 148.6. fi.a.d. 10. ar.5.ar. 2. q 3. ad secūdū. 1. p. q. 8. ar. 2. 1.2. q.53. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse [illegible] simpliciter [illegible] non est prius quantum ad hoc: sicut corpus [illegible] est prius [illegible] superficie: sed nō quantum ad [illegible] est coloratum: & similiter prius simpliciter est corpus [illegible] tactus tamen ipsum est in loco per tactum dimēsiuæ quantitatis [illegible] similiter angelus per contactum virtutis.

1.p.q.8,2. 1.2.q. 53.ar.1.

Ad secundum dicendū, quòd si aliquid mouet perfectè ab vno motore, non inuenit quòd ab alio simul immediatè moueatur: vñ ratio magis valet ad oppositum eius, quàm ad propositum.

4 p.q.52. ar.3.9.

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus possit moueri de extremo in extremum sine medio.

5

1.p.q.53. ar.2.0.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd angelus nō possit moueri de extremo ad extremum, quin pertranseat medium. [illegible] enim quod mouetur: prius est in mutari, quàm in mutatum esse: vt probatur in 6. Physicorum, T.c.8. Sed si angelus mouetur de extremo in extremum puta de a. in b. cùm est in b. est in mutatum esse: ergo prius erat in mutari. Sed non quando erat in a. quia tunc nondum mouebatur: ergo quando erit in c. quod est medium inter a. & b. & sic oportet quòd pertranseat medium.

¶ 2 Præt. si angelus mouetur de a. in b. sine hoc quòd transeat medium, oportet quòd eo tempore partem in a. & terminetur in b. Sed hoc est impossibile, quia sic non esset idem angelus: ergo oportet quòd pertranseat medium.

Sed contra, omne quod pertransit medium, oportet quod prius pertranseat æquale sibi aut minus quàm maius: vt dicitur in 6. Physi. (T.c.89.) & ad sensum apparet: sed non potest esse minus spatiū quàm angelus, quia est indiuisibilis: ergo oportet quòd pertranseat æquale, quod est locus indiuisibilis, & punctalis. Infinita autem puncta sunt inter quoslibet duos terminos motus. Si ergo necesse esset, quòd angelus in suo motu pertransiret medium oporteret quòd pertransiret infinita, quod est impossibile.

Respon. dicendū quòd angelus si vult pōt moueri de vno extremo ad aliud, absque hoc quòd pertranseat mediū, & si vult potest pertransire omnia media. Cuius ratio est, quia corpus est in loco, sicut contentum ab eo. Et ideo oportet quòd in mouendo sequatur loci conditionem, vt scilicet pertranseat media priusquam ad extrema loci perueniat: sed cum angelus sit in loco per contactum virtutis, non subditus loco, vt contentum, ab eo sed magis continet locum sua virtute supereminens in loco. vnde non K habet necesse, vt sequatur in suo motu conditiones loci: sed voluntas suæ subest, quod applicet se per contactum virtutis huic loco, & illi: & si vult absque medio, sicut etiam intellectus potest applicari intelligendo vni extremo, puta albo: & postea nigro indifferenter vel cogitando vel non cogitando de medijs coloribus, quamuis corpus subiectum colori non possit moueri de albo in nigrum, nisi per medium.

1.p.q 53. ar.1.

ar.4.0. 1.p.q.52. ar.1 & q. 53 ar.1. 1.p.q.115 ar.6.ad 3 art. 115. princip.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Philosophi & eius probatio locum habet in motu continuo. Sed motus angeli nō oportet quòd sit cōtinuus, sed ipsa successio applicationum prædictarum motus eius dicitur: sicut & successio cogitationum vel affectionum, dicitur motus spiritualis creaturæ, secundum Aug. 8. super Gen. ad literam.

ar. 26.ca. & ar. 27. c.& 1.p.q. 3.art. 10. ad 2.

Ad secundum dicendum, quòd hoc non accidit per corruptionem angeli, aut nouam creationem: sed quia eius virtus supereminet loco.

Ad tertium vero quod in contrarium obijcitur, dicendum, quòd angelus

angelus non est in loco per commensurationem: sed per appli- A catiónem suæ uirtutis ad locum: quæ quidem potest esse indif- ferenter & ad locum diuisibilem & indiuisibilem. Vnde potest continuè moueri, sicut aliquid in loco diuisibili existens conti- nuè intercipien lo spacium. secundum verò quod in loco indi- uisibili est, non potest eius motus esse continuus, nec pertransi- re omnia media.

ar. 4. & 5. q. & art. 4.

QVÆSTIO IIII.

DEINDE quærebatur de homine.
Et primò quantùm ad bonum naturæ.
Secundo, quantum ad bonum gratiæ.
Tertiò, quantùm ad bonum gloriæ.
CIRCA primum quærebantur tria.
¶ Primò, de unione animæ ad corpus: utrùm. s. anima aduenien- B te corpori corrumpantur omnes formæ quæ prius inerant, & substantiales & accidentales.
¶ Secundò, de potestate liberi arbitrij, utrùm. s. homo absque gratia possit se ad gratiam præparare.
¶ Tertio, de dilectione naturali, utrùm scilicet homo in statu innocentiæ dilexerit Deum plusquàm omnia & supra seipsum.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per aduentum animæ excludantur omnes formæ, quæ prius inerant.

6
1. p. q. 66. art. 3. 4. & 6. ad 1. q. 318. ar. 2.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur q. per aduentum animæ non excludantur oēs formæ quæ prius inerãt: Di- C citur enim Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ. Frustra autem for- masset corpus, si inspirando animam forma, quam formando indiderat, excluderetur. Non ergo adueniente anima tollũtur omnes formæ præcedentes.

¶ 2 Præterea, Necesse est q. anima sit in corpore formato & di- sposito multis dispositionibus. Si ergo adueniens anima om- nes præcedentes formas & dispositiones amouet, sequitur q. in instanti ãia totum corpus formet; quod videtur esse solius Dei.

¶ 3 Præt. Anima non est nisi in corpore mixto. Sed mixtio ele- mentorum non fit solùm secundum materiam, sed etiam secũ- dum formas: alioquin esset corruptio. ergo anima non exclu- dit omnes formas in materia inuentas.

¶ 4 Præt. Anima est perfectio. Perfectionis autem non est corrũ- pere, sed perficere. Non ergo adueniens corpori corrumpit for- mas præexistentes.

ar. 2. 16. c.

Sed contra. Omnis forma adueniens existenti in actu, est for- D ma accidentalis. Forma. n. substantialis facit esse actu simplici- ter. Sed si anima adueniens non destrueret præexistentes for- mas, sed eis superadderetur, sequeretur q. adueniret existenti in actu: quia quælibet forma cum sit actus, facit esse in actu: ergo anima adueniens excluderet formas præexistentes.

Respon. dicendum, q. impossibile est in uno & eodem esse plures formas substantiales: & hoc ideo quia ab eodem habet res es- se & unitatem. Manifestum est autem q. res habet esse per for- mam. Vnde & per formam res habet unitatem. & propter hoc vbicunq; est multitudo formarum, non est unum simpliciter: sicut homo albus non est unum simpliciter, nec animal bipes esset unum simpliciter, si ab alio esset animal: & alio bipes, ut Philosophus dicit. Sed sciendum est, quòd formæ substantiales se habent ad inuicem, sicut numeri: ut dicitur in 8 Metaph. (T. c. 10.) vel etiam sicut figuræ ut de partibus animæ. dicit Philo- sophus in 2. de anima. (T. c. 31.) Semper. n. maior numerus vel E figura, uirtute continet in se minorem, sicut quinarius quater- narium, & pentagonus tetragonum. Et similiter perfectior for- ma uirtute continet in se imperfectiorem, ut maximè in ani- malibus patet. Anima enim intellectiua habet uirtutem ut cõ- ferat corpori humano, quicquid confert sensitiua in brutis: & similiter sensitiua facit in animalibus, quicquid nutritiua in plantis, & adhuc amplius. frustra ergo esset in homine alia ani- ma sensitiua præter intellectiuam, ex quo anima intellectiua virtute continet sensitiuã & adhuc amplius. sicut frustra adde- retur quaternarius posito quinario. Et eadẽ rõ est de oib. for- mis substantialibus usque ad materiã primã: ita q. nõ est in ho- mine diuersas formas substantiales inuenire: sed solũ secundũ rationem, sicut consideramus eum ut uiuentẽ per animã nu- tritiuã. & sic sentientem per animã sensitiuã: & sic de aliis. Ma- nifestum est autẽ, q. semper adueniente forma pfecta, tollitur forma imperfecta, sicut etiam adueniente figura pẽtagoni, tol-

ar. 2. 34. & 1. p. q. 76. 4. 0.

Philosophus.

litur figura quadrati. unde dico q. adueniẽte anima humana, tollitur forma substantialis, quæ prius inerat, alioqñ generatio esset sine corruptione alterius, quod est impossibile. Formæ ue- ro accidentales quæ prius inerant disponentes ad animam, cor- rumpuntur quidem non per se, sed per accidens ad corruptio- nem subiecti: unde manent eędem specie, sed non eędem nu- mero: sicut etiam contingit circa dispositiones formarũ ele- mentarium, quæ primitus materiæ aduenire apparent.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. secundũ Basiliũ, spiraculũ uitæ dr̃ ibi gratia sancti spiritus: & sic obiectio cessat. Si autem ut Aug. dicit spiraculum uitæ sit ipsa anima: non oportebit di- cere, q. alia forma formatum sit corpus hoīs de limo terræ, q̃ ipso spiraculo uitæ diuinitus inspirato: nõ enim illa formatio tempore præcessit inspirationem: nisi forsè uelimus dicere illã formationẽ referri ad dispositiones accidentales: puta figuram & alia huiusmodi, quæ quoddam rationis ordine præintelligũ- tur in corpore ante animam intellectiuam, sicut materiales dispositiones quibus tamen præintelligitur ipsa anima intelle- ctiua: non inquantum est intellectiua, sed inquantum cõtinet in se uirtutem aliquam de imperfectioribus formis.

3. p. q6. 6. & ar. 3. ad 2 3. p. q. 9 ar. 3. ad 2 pos q6. 3. ar. 9. ad 16 1. Spiritu. ar. 1. ad 1.

Ad secundum dicendum, q. anima cùm aduenit corpori, nõ facit esse corpus effectiuè, sed formaliter tantum. Effectiuè au- tem facit corpus esse illud quod dat corpori formam ut perfi- ciens, ut disponens autem illud quod præoperatur ad formã: paulatim autem, & ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorem formam, aut dispositio, tantò minor est resi- stentia ad introductionem formæ & dispositionis completæ. Facilius enim fit ignis ex aere, quàm ex aqua, quamuis utraq; forma immediate adsit materiæ.

Ad secundum anima corpori adueniẽs facit corpus esse formaliter tãtũ.

Ad tertium dicendum, q. Auicen. posuit formas elementorũ actu remanere in mixto, quod non potest esse quia formæ ele- mentorum non possunt esse in una parte materiæ simul. & sic oportet q. sint in diuersis materiæ partibus, quę distinguuntur secundum dimensiuæ quantitatis diuisionem: & sic oportebit q. uel plura corpora sint simul. uel quòd non sit mixtio vera to- tius ad totum: sed mixtio ad sensum secundum minima iux- ta se posita. Auerrois autem in 3. li. de cœlo. (Co. 68.) dicit quòd formæ elementorum sunt mediæ inter formas accidẽtales & substantiales & q. recipiunt magis & minus, & sic formis ele- mentorum remissis: & quodammodo ad mediũ redactis, quo- dammodo fit mixtio. Sed hoc est minus possibile q̃ primũ: nã forma substantialis est terminus quidam esse speciei: unde in indiuisibili est ratio formæ, sicut ratio numeri & figuræ: nec est possibile ut intendatur uel remittatur. Sed omnis additio, vel subtractio facit aliam speciem.

Auicẽna.

Auerrois

Et ideo aliter dicendum secũdum Philosophum, in 1. de ge- neratione: q. formæ miscibilium non manent in mixto actu: sed uirtute, prout. s. uirtus formæ substantialis manet in qua- litate elementari: licet remissa & quasi ad medium redacta: D qualitas enim elementaris agit in uirtute formę substantialis: alioquin actio quæ est per calorem ignis non terminaretur ad formam substantialem.

Solutio uera. 1. p. q. 76. ar. 4 ad quar- tũ po. q. 5 art. 7. c. & opus 33. o. & ani- ma. art. 9. ad 10.

Ad quartum dicendum, quòd anima cum sit forma, est qui- dem perfectio quædam particularis: non autem uniuersalis: & ideo ea adueniente sic aliquid perficitur ut tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum absque gratia per solam naturalem arbitrij liberta- tem possit se ad gratiam præparare.

7
1a. q. 109 ar. 6. & 2. d 5. q6. 2. ar. 1. & d. 28. arti. 4. & veri. q. 24. ar. 15. o.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd homo abs- que gratia per solam naturalem arbitrij libertatem pos- E sit se ad gratiam præparare: quia ut dicitur Prouer. 16. homi- nis est præparare animum. Hoc autem dicitur esse alicuius, qđ est in eius potestate constitutum: ergo in potestate hominis cõ- stitutum est, q. possit se ad gratiam præparare. Non ergo indi- get auxilio gratiæ.

¶ 2 Præterea. Ansel. dicit in lib. de casu Diaboli, quòd non ideo aliquis caret gratia quia Deus non uult dare: sed quia ipse non uult accipere. Si ergo uellet accipere, posset accipere. Potest ergo si uult se ad gratiam præparare absque exteriori au- xilio.

Anselm⁹.

¶ 3 Sed dicebat q. homo indiget in hoc auxilio gratiæ quãtum ad exterius mouens. Sed contra, Homo potest moueri ad con- uersionem non solùm ex bonis, sed etiam ex peccatis: sicut si aliquis uideat aliquem enormiter peccantem & ex horrore peccati ad Deum conuertitur: sed peccatum non est a Deo: ergo absque Dei operatione potest se homo ad gratiam præ- parare.

Euasio.

Sed contra. Per hoc ad gratiam præparamur, quod ad Deum conuertimur: sed ad hoc indigemus auxilio diuinæ gratiæ. Dicitur enim Thren. 4. Conuerte nos domine ad te & cōuertemur: ergo homo indiget auxilio gratiæ diuinæ, ad hoc quod se ad gratiam præparet. F

Tren.

¶Præterea. Ad nihilum non potest homo se præparare, nisi cogitando: sed ad hoc ipsum indiget homo auxilio gratiæ. Dicitur enim secundæ Corinthiorum. 3. Non sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis: quasi ex nobis: ergo indigemus auxilio diuinæ gratiæ, ad hoc quod nos ad gratiam præparemus.

Beatus Paulus

Respon. dicendum quod in hac quæstione cauendus est error Pelagij, qui posuit quod per liberum arbitrium hō poterat adimplere legē & vitam æternam mereri: nec indigebat auxilio diuino: nisi quantum ad hoc quod sciret quod facere deberet secundum illud Psal. Doce me facere voluntatem tuam. Sed quia hoc nimis parum videbatur vt solam scientiam haberemus à Deo: charitatem autē qua præcepta legis implentur, haberemus à nobis. Ideo postmodum Pelagiani posuerūt quod initium boni operis est homini ex seipso: dum consentit fidei per liberum arbitrium: sed consummatio est homini à Deo: pparatio aūt ad initium boni operis pertinet. Vnde ad errorem Pelagianum pertinet dicere, quòd homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio diuinæ gratiæ: & est contra Apostolū, qui dicit ad Phil. 1. Qui cœpit in nobis opus bonum ipse perficiet. G

Error Pelagij. de quo. 12. q. 109. ar. 10. ad 3. & ma. qu. a. ar. 5. ad. 7 veri. q. 16. arti. 1. ad aa. & veri. q. a. ar. 1. ad 12. Enasio erroris. 22. q. 6. art. 1.

Dicendum est ergo quod homo indiget auxilio gratiæ, non solum ad merendum, sed etiam ad hoc quod se ad gratiam præparet, aliter tamen & aliter. Nam meretur homo per actū virtutis cum non solum bonum agit: sed bene ad quod requirit habitus, vt dicitur in 2. Ethic. Et ideo ad merendum, requiritur habitualiter gratia. Sed ad hoc quod homo præparet se ad habitū cōsequendum, nō indiget alio habitu, quia sic esset procedere in infinitum. Indiget autem diuino auxilio non solum quātum ad exteriora mouentia, prout. s. ex diuina prouidentia procurātur homini occasiones salutis: putà prædicationes, exempla, & interdū ægritudines & flagella, sed etiam quantùm ad interiorem motum, prout Deus cor hominis interius mouet ad bonum, secundum illud Prou. 19. Cor regum in manu Dei ad quodcunque voluerit vertet illud & quod hoc necessariū sit, probat Philosophus in quodam. c. de bono fortunę. Hoc. n. agit voluntate: voluntatis autem principium est electio, & electionis consilium. Si autem quæratur qualiter consiliari incipiat, non pōt dici quòd ex consilio consiliari inceperit: quia sic esset in infinitum procedere. Vnde oportet aliquod exterius principiū esse, quod moueat mentem humanā ad consiliandū de agendis. Hoc autem oportet esse aliquod melius humana mente: nō ergo est corpus cœleste, quod est infra intellectuālem virtutē, sed Deus vt Philosophus ibidē concludit. Sicut ergo oīs motus inferiorum corporū & nō semper mouentiū principiū est motus cœli, ita oīum motuum interiorum mentium, principium est a Deo mouente. Sic ergo nullus potest se ad gratiam præparare, nec aliquid boni facere, nisi per diuinum auxilium. H I

Inconueniens quod sequitur

Opinio Doc. 12. q. 109. ar. 5. c.

1. p. q. 62. art. 2. c. & 3. ar. 4. 12. q. 87. art. 2. ad primum. 12 q. 109. art. 2. 5. 6 12. q. 13 ar. 1. c.

12. q. 9 ar. 4. & q. 17. ar. 5. secundum.

1. p. q. 62. ar. 1. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per hoc quod hominis est se ad gratiam præparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxilij diuini: sicut nec per hoc quòd ignis est calefacere excluditur necessitas cœlestis motus.

Ad secundum dicendum, quod Deus mouet omnia secundum modum eorum: & ideo diuina motio à quibusdam participatur cum necessitate, à natura autem rationali cum libertate. propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita. & ideo sic Deus mouet mentem humanam ad bonum: quòd tamen potest huic motioni resistere. & sic ex Deo est vt homo se ad gratiam præparet, sed quod gratia careat, non habet causam à Deo, sed ab homine: secundum illud Osee. 13. Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.

Ad tertium dicendum, quod licèt peccatum non sit à Deo, tamen Deus peccatum quandoque ordinat ad hoc, ut sit alicui salutis occasio. K

1. p. q. 49. ar. 2. c.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum primus homo in statu innocentiæ dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum.

8

1. p. q. 60. ar. 3 & 5.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd primus homo in statu innocentiæ non dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum. Sic enim diligere Deum meritorium est maxime. Sed primus homo in statu illo non habuit, vnde posset proficere per meritum: vt dicitur in 24. distinctione secundi libri sententiarum: ergo primus homo in statu illo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

2 Præterea, sic diligere Deum. est maxima præparatio mentis humanæ ad gratiam consequendam. Primus autem homo in statu illo ponitur gratiam non habuisse: sed sola naturalia: ergo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶3 Præterea, natura in se recurua est quia scilicet omnia quę amat, retorquet ad se. Sed propter quod unumquodque tale & illud magis. ergo naturali dilectione plus diligebat seipsum quàm Deum. Non ergo diligebat Deum super omnia.

Sed contra. si non diligebat Deum plùs quàm seipsum, aut ergo minus se aut æqualiter sibi: & vtroque modo sequitur quod seipso homo frueretur, dum se non referret in Deum. Frui autem seipso, inducit peruersitatem peccati: vt Aug. dicit: ergo primus homo in statu innocentiæ, iam erat peruersus per peccatum quod est impossibile. Sequitur ergo vt diligeret Deū super omnia.

1. p. q. 95. ar. 1. c. & q. 100. ar. 1. ad 3. 22. q. 5. art. 1. c.

Respon. dicendum, quod si homo fuit factus in gratia: ut ex verbis Basilij & Aug. haberi potest, quæstio ista locum non habet. Manifestum est enim quòd existens in gratia, per charitatem diligit Deum supra seipsum: sed quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus vtile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit. Dixerunt ergo quidam quòd homo vel angelus in puris naturalibus existens, diligit Deum plusquam seipsum naturali dilectione, secundum morem concupiscentiæ: quia scilicet bono diuino magis sibi desiderat tanquam maiori & suauiori: sed secundum amorem amicitiæ naturaliter homo plus diligit seipsum quam Deum. Est enim amor concupiscentiæ quo dicimus amare illud quo volumus vti vel frui: sicut vinum vel aliquid huiusmodi. Amor autem amicitiæ, est quo dicimus amare amicum, cui volumus bonum. Sed ista positio stare non potest. Dilectio enim naturalis, est quædam naturalis inclinatio indita naturæ à Deo: nihil autem naturale est peruersum. impossibile est ergo quòd aliqua naturalis inclinatio vel dilectio sit peruersa: peruersa, autem dilectio est vt aliquis dilectione amicitiæ diligat plus se quàm Deum. Non potest ergo talis dilectio esse naturalis.

2a. q. 26. ar. 3. c.

Amor duplex. 12. q. 26. ar. 4. c.

Reprobatio. opi.

Dicendum est ergo, quòd diligere Deum super omnia plus quàm seipsum, est naturale, non solum angelo & homini, sed etiam cuilibet creaturæ secundum quod potest amare aut sensibiliter aut naturaliter. Inclinationes enim naturales maximè cognosci possunt in his quæ naturaliter aguntur absque rationis deliberatione, Sic enim agit vnumquodque in natura sicut aptum natum est agi. Videmus autem quod unaquæque pars naturali quadam inclinatione, operatur ad bonum totius, etiam cum periculo aut detrimento proprio: vt patet cum aliquis manum exponit gladio ad defensionem capitis: ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quęlibet pars suo modo plus amet totum quàm seipsam. Vnde & secundum hanc naturalem inclinationem, & secundum politicam virtutem, bonus ciuis, mortis periculo se exponit pro bono communi. Manifestum est autem, quòd Deus est bonum commune totius vniuersi, & omnium partium eius, vnde quælibet creatura suo modo naturaliter plus amat Deum quàm seipsam. Insensibilia quidem naturaliter: bruta vero animalia sensitiue: creatura vero rationalis per intellectualē amorem, quæ dilectio dicitur.

1. p. q. 62. ar. 2. ad 1. q. 63. ar. 1. ad tertiū. 3. d. 3. q. 4. c.

1. p. q. 61. ar. 5. c. 22. q. 26. ar. 3. c. & 4. ad 3. q. 3. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diligere Deum prout est principium totius esse ad naturalem dilectionem pertinet. Sed diligere Deum prout est obiectum beatitudinis est gratuitæ dilectionis, in qua meritum consistit: nec tamen necessarium est ut in hoc sustineamus sententiam Magistri dicentis, quod homo in primo statu non habuit gratiam per quam mereri posset.

Nota bene.

Ad secundum dicendum, quod naturali dilectione qua Deus super omnia naturaliter diligitur, pōt aliquis magis & minus vti & quando in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam.

Ad tertium dicendum, quod inclinatio rei naturalis est ad duo scilicet ad moueri & ad agere: illa autem inclinatio naturæ quę est ad moueri, in seipsa recurua est, sicut ignis mouet sursum propter sui conseruationem. sed illa inclinatio naturæ quæ est ad agere, non est recurua in seipsa: non enim ignis agit ad generandum ignem propter seipsum, sed propter bonum generati, quod est forma eius, & vlterius propter bonum commune quod est cōseruatio speciei vnde patet quòd non vniuersaliter verum est quòd omnis dilectio naturalis sit in se recurua.

QVÆSTIO. V.

3. d. 3. q. 4 ad 2. 3. di. 3. q. 4 ad secundū.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad bonū gratiæ. Et primò de his quæ pertinent ad ipsum bonū gratiæ.

¶Secundò

¶Secundò, de his quæ pertinent ad malum culpæ, quod ei opponitur.

CIRCA bonum gratiæ quærebatur.

¶Primò quidem de eo quod pertinet ad omnes.

¶Secundò, de eo quod pertinet ad clericos.

¶Tertiò de eo quod pertinet ad religiosos.

CIRCA ea uerò quæ ad omnes pertinent, quærebatur de duabus partibus pœnitentiæ.

¶Primò de contritione, utrùm scilicet contritus teneatur velle magis esse in inferno, quàm peccare.

¶Secundò, de confessione.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm contritus debeat magis velle esse in inferno, quam peccare.

9

ar.210.& 4.d.15.q.2.ar.3.q.8.tertiu.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur q contritus nõ debeat magis velle esse in inferno quam peccare. Pœna enim inferni est æterna, & irremediabilis. De peccato autem potest liberari per pœnitentiam: ergo magis debet uelle peccare, quã in inferno esse.

¶2 Præterea, Pœna inferni includit culpam, una enim de pœnis inferni est uermis, idest conscientiæ remorsus de culpa. Culpa autem non includit pœnam inferni: ergo magis est eligenda culpa quam pœna.

Sed contra est quod Ansel. dicit in libro de similitudinibus, q aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quàm in paradiso cum culpa, quia innocens in inferno non sentiret pœnam: & peccator in paradiso non gauderet de gloria.

Respon. dicendum, q contritus tenetur in generali velle pati magis quamcunque pœnam q̃ peccare: & hoc ideo, quia contritio non potest esse sine charitate, per quã omnia dimittuntur peccata. Ex charitate enim plus homo diligit Deum q̃ seipsum: peccare autem est facere contra Deum: puniri autem est aliquod pati contra seipsum. Vnde charitas hoc requirit, ut quamlibet pœnam homo contritus præeligat culpæ. Sed in speciali descendere ad hanc pœnam uel ad illam non tenetur: quinimo stultè faceret, si quis seipsum uel alium sollicitaret super huiusmodi particularibus pœnis. Manifestum est enim, q sicut delectabilia plus mouent in particulari considerata quam in communi, ita terribilia plus terrent si in particulari considerentur, & aliqui sunt qui minori tentatione non cadunt, qui fortè maiori caderent: sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem: sed si per cõsiderationem descendit ad singulas illecebras, magis moueretur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo: sed si descenderet ad considerandũ singulas pœnas, magis retraheretur. Et ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem: & præbere occasionem peccandi.

22. q. 26. art. 3.0.& vert. q. 2. ar. 4. ad 2

22 q.tot. ar. 3. ad 4

Ethi cord. lec. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q culpa etiam mortalis de se perpetua est, sed ex sola Dei misericordia remedium habet.

4 d.17.q. 2. at.3 q.tertium.

Præterea, Plus præponderat bonum diuinum contra quod agit culpa bono naturæ creatæ, cui opponitur pœna, quam perpetuitas pœnæ temporalitati culpæ.

Ad secundũ dicendum, q remorsus conscientiæ nõ est culpa, sed cõsequens ad culpam, & posset esse sine culpa, ut in eo qui hẽt cõscientiam errantẽ de præterito cõmisso, sicut si aliqs crederet aliquid a se prius cõmissum esse illicitum, quod tamen licitum erat: & ipse dum faceret licitum reputabat.

1. p.q.79. arti. 3 & veri q.17 1.c.h.

QVAESTIO VI.

DEINDE circa confessionem quærebãtur tria. Primò, vtrũ sufficiat q aliquis scripto confiteatur, an oportet quod cõfiteatur in verbo. Secundo, an aliquis teneatur statim confiteri habita oportunitate, uel possit expectare vsque ad quadragesimam. Tertio, utrùm presbyter parochialis debeat credere suo parochiano dicenti se alteri confessum, & dare ei eucharistiam uel non.

ARTICVLVS X.

Vtrùm sufficiat confiteri scripto.

10

4 d.17 q. 3. at.4.q. 6o.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, q sufficiat si aliqs confiteatur scripto. Confessio enim requiritur ad manifestationem peccati, sed peccatum manifestari potest scripto sicut & uerbo: ergo sufficit si confiteatur scripto.

Sed contra est quod dr̃ Rom. 10. Ore cõfessio fit ad salutem.

Respon. dicendum, q confessio est quoddam sacramentale. sicut n. in baptismo aliquid requiritur ex parte ministri, scilicet ut abluat, & proferat, & aliquid ex parte suscipientis sacramentum, ut scilicet intendat & abluatur, ita in sacramento pœnitentiæ, ex parte sacerdotis requiritur quod absoluat sub aliqua forma uerborũ. Ex parte uerò pœnitentis requiritur, q se clauibus ecclesiæ subiiciat peccata sua per cõfessionẽ manifestãs: de necessitate ergo sacramenti est q sua peccata manifestet: & contra hoc nullus dispensare posset, sicut nec cõtra baptismũ. Sed quòd fiat manifestatio uerbo, non est de necessitate sacramenti: alioquin nulla necessitate posset aliter aliquis effectum huius sacramenti percipere, nisi ore confitẽdo, quod patet esse falsum. Nam mutis uel quibuscunque qui uerbo cõfiteri nõ possunt, sufficit scripto uel nutibus confiteri. Nulla autem necessitate potest aliquis baptizari, nisi aqua, pp hoc q aqua est de necessitate sacramenti. Sed ex institutione ecclesiæ tenetur homo qui põt, vt verbo confiteatur, non solum pp hoc vt ore confitens cõfitendo magis erubescat, vt qui ore peccat ore purgetur: sed etiam semper in omnibus sacramentis accipitur id cuius est communior vsus, sicut in sacramentali ablutione baptismi accipitur aqua, qua homines communius vtuntur ad abluendum: & in Eucharistia panis qui est communior cibus. Vnde & in manifestatione peccatorum, conuenit vti verbis quibus homines communiùs & expressius suos conceptus significare consueuerunt. Et attendendũ est q in hoc sacramento non imprimitur character, sed solùm cõfertur gratia ad remissionem peccati: quã remissionẽ nullus consequitur peccãdo. Peccat aũt qui ordinationẽ ecclesiæ prætermittit: vnde in baptismo qui seruat ea quæ sunt de necessitate sacramenti, prætermittens statuta ecclesiæ, consequitur characterem sacramenti, sed non sacramenti effectum: hic autem nihil consequitur.

4.d.17.q. 3. ar.1.q. 5.0.& contra. 4. ca. 71.c.fi. 3.q.p.66. ar. 2.3.7. 10.

3.q.p.6.0 ar. 9.ad.3 7.ad 2.q. 66.a1.3.0. & 4. di.3. q 3.ar.1. ar.240. ar.n.79.& 4.17.q.3. art.1.q.10.

Rationes aũt quæ ad vtranq; partem inducuntur, non multum cogunt: nam neque manifestatio ita expresse potest fieri scripto, sicut verbo: neque quod dicitur, ore confessio fit ad salutem intelligitur de confessione peccatorum, sed de confessione fidei.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm aliquis possit differre confessionem vsque ad quadragesimam.

CIRCA secundum sic procedebatur. Videtur quòd aliquis possit differre confessionem vsque ad quadragesimam: quicunque enim seruat præceptum ecclesiæ, non delinquit, sed Ecclesia statuit, quòd semel in anno homines propria peccata confiteantur, ergo si aliquis expectat usque ad terminum ab ecclesia constitutum, non peccat.

¶2 Præterea baptismus est sacramentum necessitatis, sicut & pœnitentia, sed cathecumenus non peccat si differat baptismum vsque ad sabbatum sanctum: ergo pari ratione, nec contritus peccat, si differat confessionem usque ad quadragesimam.

¶3 Præterea maioris necessitatis est cõtritio quam confessio Sed confessio sine contritione, non valet ad salutem Contritio aũt sine confessione potest in aliquo casu valere, sed ille qui est in peccato, non tenetur statim cõteri contritione q̃ delet pctm: alioquin peccator per singula momenta peccaret: ergo nec cõtritus tenetur statim confiteri, ita quòd peccet si secus agat.

SED CONTRA, Magis est subueniendum morbo spirituali, quàm morbo corporali. Sed aliquis subiectus morbo corporali, periculo se committeret, nisi remediũ medicinæ quæreret quàm cito posset & ex negligentia peccaret. Multo ergo magis peccat qui differt remedium confessionis adhibere contra spiritualem morbum peccati.

RESPONDEO dicendum, quòd laudabile est quòd peccator quam citius commodè potest peccatum suum confiteatur, quia per sacramentum pœnitentiæ, confertur gratia quæ hominem reddit magis firmum ad resistendum peccato. Quidã aũt dixerunt quod tenetur cõfiteri quam citò oportunitas cõfitendi se obtulerit, ita quòd si differat, peccat. Sed hoc est contra rõnem præcepti affirmatiui, quod licet obliget semper, nõ tamen obligat ad semper, sed pro loco & tempore. Tempus aũt implendi præceptum de confessione videtur, quando imminet aliquis casus in quo necesse est homini q sit confessus, puta si immineat ei mortis articulus, vel necessitas accipiendi eucharistiam, aut sacrum ordinem, uel aliquid huiusmodi: ad quod oportet hoĩem per confessionem purgatũ pparari: vñ si aliquid horum immineat, & al.qs confiteri prætermittat, peccat dummodò debita opportunitas adsit: & quia ex pcepto ecclesię oẽs fideles tenẽtur saltẽ semel in anno in festo Paschæ populi

art.52.ad 1.12.q.78 1.ad 3.2. q.88.at.1. ad 2. qo. 100. artt. 10.c.& ad 2.22.q.3. ar.3.

sacramenti communionem accipere, ideò ecclesia ordinauit, vt semel in anno quando imminet tempus accipiendi eucharistiam, omnes fideles confiteantur. Dico ergo q; differre confessionem usque ad hoc tempus, per se loquendo licitū est, sed per accidens potest fieri illicitum: puta si immineat aliquis articulus, in quo c mifsio requiratur. Vel si a ... propter contemptum confessionem differat, & similiter per accidēs posset esse talis dilatio meritoria, si ad hoc differret, ut prudentiori cō fiteretur, vel deuotius propter sacrum tempus.

Primas ergo rationes concedimus.

Ad rōnes Ad illud verò quod in contrarium obijcitur, dicendum q; morbus corporalis nisi per medicinæ remedium infirmiguatur, semper inualescit in peius nisi forte etiam virtute naturæ fuerit extinctus: morbus autem peccati extinguitur per contritionem, unde non est simile.

ARTICVLVS XII.

Vtrum sacerdos parochialis debeat credere suo subdito dicenti se esse confessum, ut propter hoc ei eucharistiam det.

12 4 d. 17. q. 3. art. 3. q. 3. ad 2. & 4. AD TERTIVM sic procedirur. Videtur quòd sacerdos parochialis non debeat credere suo subdito dicenti se alteri esse confessum, ut propter hoc ei eucharistiam det. Frequ... dicenti sola confessione aliqui conteri ... ut, cum ... contriti non fuerunt. Sed sacerdos debet subditum ... num inducere. ergo uidetur quòd omnino ab eo expetere debeat, quòd sibi confiteatur.

¶ Praeterea, Prouerbio vigesimoseptimo dicitur pastori ecclesiæ. Diligenter agnosce uultum pecoris tui. Sed hoc non ... modo melius potest, quam per cōfessionem: ergo debet ab eo exigere quod sibi confiteatur.

SED CONTRA, si sibi confiteretur, posset dicere quæ vellet & crederetur ei ergo etiam de hoc sibi debet credi, quòd sit confessus.

Respon. dicendū q; In foro iudiciali, creditur homini contra se, sed non pro se. In foro autem pœnitentiæ, creditur homini pro se & contra se. Est ergo distinguendum, q; duplex est impedimentum, quo aliquis a perceptione eucharistiæ impeditur, si. n. sit impedimentum ad futurum iudiciale punēs, puta excōcatio, non tenetur sacerdos suo subdito credere quē excōmunicatū nouit, nisi ei de absolutione constet. Si aūt sit impedimentum quod ad forum pœnitentiæ pertineat, s. peccatum, tenetur ei credere, & introsse agit, si denegct Eucharistiam ei q; perhibet se confessum & absolutū ab eo qui absoluere potuit, vel auctoritate apostolica vel auctoritate Episcopi.

Opus 12. q. 6. c. m. AD PRIMVM ergo dicendum, q; illud bonum quod in cōfessione homines consequuntur, iam consecutus est ille q; cōfessum se dicit, si uerum dicit. Si autem falsum dicit, parti tōne 4 d. 17. q. 3 art. 3. q. 3. ad 4. ar. 10. posset falsum dicere confitendo, nec potest aliquis alicuius hominis auctoritate compelli ad cōfitendum peccatum, quod alteri confessus est, qui absoluere potuit, quia sicut iam dictū est, & confessio peccatorum quoddam sacramentale est diuino imperio subiacens, non humano.

Ad secundum dicendum, quòd spiritualis pastor vultū pecoris sui debet diligenter agnoscere, considerando exterius uitam eius, sed per modum confessionis non potest diligentius scrutari, sed oportet quòd credat ea quæ sibi a suo subdito dicuntur.

QVAESTIO VII.

DEinde quæ rebantur duo de his, quæ pertinēt ad clericos. ¶ Primò, de officio ecclesiæ, vtrū ... ille qui est præbēdatus in duabus ecclesijs in die, quo diuinum officium fit in vtraque ecclesia, debeat vtrunque officium dicere.

¶ Secundò, de studio theologiæ, utrum aliquis teneatur dimittere studium theologiæ, etiam si sit aptus ad alios docendum, ad hoc quòd intendat saluti animarum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm habens duas ecclesias, teneatur vtriusque officium dicere.

13 arti. 67. & 129. c. AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur q; aliquis in tali casu debeat utrunque officium dicere. Onus enim debet respondere emolumento. Ille ergo qui habet emolumentum præbendæ in duabus ecclesijs, debet onus sufferre utriusque, vt scilicet utriusque ecclesiæ officium dicat.

¶ Præterea, iustum esse uidetur, ut si habet maius emolumētū ab vna ecclesia q̄ ab alia, quā fortè cantat prolixius officiū, q; & maius onus subeat prolixius officium dicēdo. Nō ergo ad eum pertinet electio, sed uel debet utrunque dicere, vel debet dicere officium ecclesiæ in qua habet pinguius beneficium.

Sed in contrarium inducebatur consuetudo.

Respon. dicendum, q; supposito q; aliquis licitè sit præbendatus in duabus ecclesijs l. ex dispensatione, considerandū est q; ille qui in aliqua ecclesia præbēdam accepit, duobus obligat. s. Deo, ut ei debitas laudes exsoluat pro eius beneficijs, & ecclesiæ de qua accipit stipendium. Ex uerò q; ad ecclesiā pertinet, sub accēdit spensatione ... ecclesia ... & ... hoc debitū quod hēt, ecclesiæ debet exsoluere ... uel per seipsum, si sit ... ecclesiæ ... at. 8. a. secundū ecclesiæ statutū, ac cōsuetudinē. Sed debitum quod debet Deo, per seipsum debet exsoluere, non refert adi quātum ad Deum, qbus Psalmi & hymnis Deū laudet, ut puta nisi dicat in vesperis Laudate Dominum, uel Laudate pueri Dominum, ... quantum ad hoc q; homo debet sequi maiorum traditiones & quia laudes Deo debet quasi unus homo, sufficit q; semel officium dicat secundū consuetudinē alicuius ecclesiarum, q̄ ... est clerici. Sed de electione ... rationabiliter uidetur q; debeat dicere officium illius ecclesiæ in qua maiorem gradu habet, puta si in una sit decanus & in alia simplex canonicus, debet dicere officium ecclesiæ in qua est decanus. Quod si in utraque 1a. q. 4. ar ecclesia fuerit simplex canonicus, debet dicere officium digniotic. 6 c. & q. 87. ar. 7 ad 2. ar. 16. ar. 2. c. 3. ris ecclesiæ, uamuis fortè in minori ecclesia habeat opulentiorē præbendam, quia tempo ... nullus momētum ... spiritualibus cōparata. Si uerò ambæ ec ... potest eligere quodcunque ... si magis uol ... si in ... utraque ecclesia absens. Si autem fuerit in aliqua ... præsens, debet se conformare illi ...

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrùm peccet, qui potest saluti animarum curam impendere, si circa studium tempus occupat.

14 ADSECVNDVM sic procedirur. Videtur q; aliquis qui potest saluti animarum ... per idere peccet, si circa studium tēpus occupat. Dicitur n. ad Gal. vlt. Dum tempus hēmus operemur bonū. nulla ēt est grauior iactura quam temporis. Non debet ergo aliquis tempus ... expendere, dimissis ... marum curam impendere.

¶ Præterea, perfecti tenentur ad id, quod melius est. Sed religiosi sunt perfecti: ergo maxime religiosi debent dimittere studium, ut ... animarum insistant.

¶ Præterea, ... ab ... uia pedū. Sed ... subditum, si uideat eum errare ... pastor ... magis tenetur eum reuocare ab errore ... Est ... ecclesiæ ... ergo prælatus debet subditum cogere ut saluti animarum intendat, ... prætermisso.

IN CONTRARIVM inducebatur consuetudo pro ratione.

Cōparatio utriusque uitæ. Respon. dicendum, quòd aliqua duo possunt comparari adinuicem & simpliciter & secundum aliquem casum, nihil enim prohibet quod est melius simpliciter in aliquo casu esse minus eligendum, puta philosophari est simpliciter melius quàm ditari, sed in tempore necessitatis, ditari est magis eligendum, & aliqua pretiosa margarita est carior uno pane & tamen in aliquo casu famis panis præferretur, secundum illud Tren. quarto. Dederunt pretiosa ... pro cibo ad refocillandas animas. Est autem considerandum, quòd in quolibet artifice simpliciter melius est quod ... ponit de artifice, & dicitur architector, quàm aliqui manuales qui opera exequuntur secundum quòd et ab alio disponitur. Unde & in aedificiis constructis maiori mercede cōducitur qui disponit de adificio, licèt nihil manibus operetur, quàm manuales artifices, qui dolant ligna, & incidunt lapides. In aedificio autem spirituali sunt quasi manuales operarij, qui particulariter insistunt curæ animarum, puta sacramenta ministrando, uel aliquo huiusmodi particulariter ... quasi principales artifices sunt Episcopi qui imperant & disponunt qualiter prædicti suum officium exequi debeant, ... quod & Episcopi ... superintendentes ... simpliciter theologiæ doctores sunt quasi principales artifices, qui inquirunt & docent qualiter alij debeant salutem animarum procurare. Simpliciter ergo

melius

melius est docere sacrã doctrinam & magis meritorium si bo- A na intentione agatur, q̃ impendere particularem curam saluti huius & illius, vnde Apostolus de se dicit primæ ad Corinth. primo. Non enim misit me Christus baptizare, sed Euangelizare, quamuis baptizare sit opus maximè conferens, saluti aīarum, & secundæ ad Thim. 2. idē Apostolus cōmendat fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ipsa etiam rō demonstrat, q̃ melius est erudire de pertinentibus ad salutē eos qui & in se & in alijs perficere possunt, quam simplices qui in se tantum perficere possunt. In aliquo tamen casu necessitate imminente deberent & Episcopi & doctores intermisso proprio officio particulariter intendere saluti animarum.

ar. 55. c. & 22. q. 184. ar. 4. c. ac ne.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̃ nullam iacturam temporis patitur, qui quod est melius operatur docendo sacram doctrinam: vel qui ad hoc per studium se disponit.

93. ad 2. 22. q. 184. art. 1. o. & 2. 3.

Ad secundum dicendum, q̃ perfectus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo quia habet perfectionem. Alio modo quia B habet statum perfectionis. Perfectio autem hominis in charitate consistit, quæ hominem Deo coniungit. Vnde quantum ad dilectionem Dei dicitur Genes. decimoseptimo. Ambula coram me & esto perfectus, quantū vero ad dilectionem proximi, postq̃ dominus dixerat. Diligite inimicos vestros, concludit Matthæi quinto, Estote ergo perfecti. Statum autem perfectionis habere dicuntur, qui solenniter obligantur ad aliquid perfectioni annexum Est autem aliquid annexum perfectioni charitatis dupliciter. Vno modo, sicut præambulum & præparatorium ad perfectionem, vt paupertas, castitas, & huiusmodi, quibus homo retrahitur a curis secularium rerum, vt liberius vacet his quæ Dei sunt. Vnde huiusmodi magis sunt quædam perfectionis instrumenta. pp quod Hieronymus exponēs illud verbum Petri dicentis. Ecce nos reliquimus omnia &

22. q6. 19. art. 12. ad 1. q. 18. ar. 6. ad 2. ve ri. q. 2. ar. 2. ad 5. ar. 93. ad 2.

sequuti sumus te, dicit quòd non suffecit Petro dicere. Ecce nos reliquimus omnia: sed addidit quod perfectum est, & secuti sumus te. Quicunque ergo vel voluntariam paupertatem, C vel castitatem se dãt, habent quidem p̃paratorium pfectionis, sed non dicunt habere pactum perfectionis, nisi qui se ex solenni professione ad huiusmodi obligant. Aliquid. n. solemne & perpetuum dicitur habere statum, sicut patet in statu libertatis, vel matrimonij & similiū. Alio vero modo aliqd est annexum perfectioni charitatis, & effectus: vt scilicet aliquis curã animarū suscipiat. Est enim perfectæ charitatis, vt aliquis propter Dei amorem prætermittat dulcedinem contemplatiuæ vitæ, quã magis amat et & accipiat actiuæ vitæ occupationes, ad procurandum proximorum salutem. Qu cunq; ergo hoc mō

22. q. 184. ar. 4. o. & 2. q. 184. ar. 3. o.

saluti proximorum intendit, habet quidem aliquem pfectionis effectum, sed non habet perfectionis statum, nisi Episcopus qui cum quadam solemni cōsecratione suscipit animarum curam. Archidiaconi verò & Parochiales Presbyteri, magis hñt commissa quædam officia, quàm q̃ per hoc in aliquo pfectionis statu ponantur. Soli ergo religiosi & Episcopi dicuntur pfe D cti, quasi statum perfectionis habentes, vnde religiosi fiunt Epi-

ar. 157. ad 10. & 12. q. 186. ar. 2. ad 3.

scopi, sed non Archidiaconi, vel proplebani Cùm ergo dicitur q̃ pfecti tenentur ad id quod melius est, verum est si intelligatur de his qui dicūtur perfecti pp perfectionem charitatis. Huiusmodi enim obligantur ex lege interiori, quæ inclinãdo obligat, vnde ad hoc obligantur secūdum mensuram suæ perfectionis quod implent. Si autem intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter statum: sicut Episcopi & religiosi non est verū. Non enim tenentur Episcopi nisi ad ea quæ se extendit cura suscepti regiminis. Et religiosi non tenentur, nisi ad ea ad quæ obligantur ex voto suæ professionis, alioquin esset obligatio ad infinitum, cum tamen natura & ars & omnis lex certos terminos habeant: dato tamen quòd perfecti semper teneantur ad id qđ melius est nō esset ad ppositū, sicut ex supradictis apparet.

Ad tertium dicendum, q̃ licèt prælatus teneatur subditum suum reuocare ab omni malo, non tamen tenetur eum inducere ad omne melius. E Hæc etiam ratio in proposito locū non habet, sicut nec aliæ, &c.

QVAESTIO VIII.

DEinde quærebantur duo de his quæ pertinent ad religiosos: Primo, vtrùm religiosus teneatur obedire suo prælato, vt reuelet sibi aliquod secretum: quod fidei suæ est commissum. Secundò, vtrùm teneatur sibi obedire, vt reuelet occultam culpam fratris, quam nouit.

ARTICVLVS. XV.

Vtrum religiosus teneatur secretum fidei suæ commissum reuelare prælato præcipienti.

15
23. q6. 68. a. 1. ad 3. q. 70. 1. ad 2.

CIrca primum sic proceditur. Videtur quòd religiosus teneatur aliquod secretum, fidei suæ commissum, reuelare prælato præcipienti. Ad obediendum enim prælato obligauit se religiosus professione solemni, ad tenendum autem secretum obligauit se simplici promissione, ergo magis debet obedire prælato, quàm seruare secretum.

Sed contra est quod Bernar. dicit. Id quod est institutum propter charitatem, non militat contra charitatem. Sed professio obedientiæ, quam religiosus facit prælato, instituta est propter charitatem: ergo non militat contra charitatem, qua quilibet tenetur seruare fidem proximo.

Respondeo dicendum. quòd sicut Bernard. dicit in lib. de dispensatione & præcepto. Sufficiens obedientia est: vt religiosus obediat suo prælato de his quæ ad regulam pertinent, vel directè: sicut ea, quæ sunt scripta in regula: vel indirectè: sicut ea, quæ ad hæc reduci possunt, sicut ministeria exhibenda fratribus, & pœnæ pro culpis inflictæ, & huiusmodi. Perfecta autem obedientia est, vt simpliciter in omnibus obediat, q̃ nō sunt cōtra regulã: vel contra Deum. Sed q̃ aliquis obediat prælato in his quæ sunt contra Deum, vel contra regulam, est obedientia incauta & illicita. Est ergo considerãdum in proposito, vtrùm sit licitum religioso secretum fidei suæ commissum reuelare. Circa quod distinguendum est de secreto. Est enim aliqđ secretum, quod illicitum est celare sicut quod in periculum vergit aliorum, quibus aliquis cauere tenetur. Vnde & in iuramento fidelitatis continetur quòd huiusmodi serui secreta dēant dominis reuelare. Ad præceptum ergo prælati tenetur religiosus tale secretum pandere, etiam si promisisse non reuelare, dicēte Isido. In malis promissis rescinde fidē: nisi forte in cōfessione audierit, quia tunc nullo modo esset reuelandum. Est autē aliud secretum, quod de se celari potest sine peccato: & tale secretum religiosus nullo modo prælato p̃cipiente pandere dēt: si sit fidei suæ cōmissum, peccaret. n. frangendo fidē cōmissã.

art. 104. c. & 22. q6. 104. ar. 5. ad 3. q6. 186. art. 5. ad 4.

ar. 104. 4. di. 22. q. 3. art. 1. q. 2. ad secundum.

4. di. 21. q. 3. ar. 1. q. 1 o. & quęst. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod solemnior est obligatio ad C seruandum ea quæ sunt fidei & charitatis, quæ est ex lege naturali & ex promissione in baptismo facta, quàm quæ est ex pfessione religionis.

ARTICVLVS XVI.

Vtrùm subditus debeat prælato præcipienti reuelare culpam occultam alterius fratris.

CIRCA secundum, sic proceditur. Videtur quòd subditus debeat prælato præcipienti reuelare culpã occultã alterius 16 fratris, quia vt Hieronymus dicit. Non debet occultari culpa vnius in præiudiciū multorū Sed præsumendum est quòd prę latus culpam alterius cognoscere velit, propter multitudinis bonum: ergo prælato præcipienti debet culpã alterius reuelare.

art. 81. O & 22. q. 33 at 7. ad 5. q. 70. ar. 1 c. & ad 1.

SED CONTRA est qđ Gregorius dicit, q̃ & si aliqñ propter D obedientiam debemus aliqua bona dimittere, nullo tñ modo propter obedientiam debemus aliquod malum perpetrare. Sed malum esse videtur culpam occultam detegendo, alium infamare: ergo hoc propter obedientiam fieri non debet.

22. q. 33. a 7. ad 5. & vert. q. 3. a. 2. ad 13.

RESPON. dicendum, q̃ religiosus prælatus in capitulo pest, sicut Iudex ecclesiasticus in foro iudiciali. Vnde ad ea potest ex præcepto subditos obligare, ut ei pandantur propter quæ potest Iudex ecclesiasticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Est ergo sciendum quòd in criminibus triplex est modus procedendi, unus per denunciationem, alius per inquisitionem, alius per accusationem. In via ergo denunciationis, intenditur correctio delinquentis, & ideo secundum præceptum domini Matthæi decimooctauo, Debet præcedere fraterna correctio: vt scilicet corripias eum inter te & ipsum solum, quòd si non audierit, coram duobus uel tribus testibus, & vltimò dicatur ecclesiæ. Charitatis enim est, vt aliquis parcat fratri quantum potest, unde prius debet niti, ut corrigat conscientiam fratri seruata sua fama solitariè admonēdo: & postmodum coram duobus vel tribus tandem negligenda est fama, vt emendetur cōscientia: & dicendum est ecclesiæ, in quo et processu consulitur cōscientiæ. Nã peccator si à principio videret se publicatū, amitteret uerecundiam, & obstinatior fieret ad peccandum. In inquisitione uero debet præcedere infamia. In accusatione verò dēt præcedere inscriptio, per quam ipse obligat se ad talionē. In inquisitione aūt & accusatione, intenditur pœna peccantis, ppter multitudinis bonū Si ergo appareat accusator in capitulo qui se obliget ad talionē, põt prælatus præcepto veritatis cōfessionē exigere, sicut & iudex ecclesiasticus iuramentum. Et similiter si præcedat infamia, potest prælatus præcepto ueritatē inquirere, & subditi tenentur obedire. Si aūt procedatur per viam simplicis denunciationis, non tenetur religiosus p̃lato præcipienti culpam fratris reuelare, nisi præcedente monitione eum uideat incorrectum: imò magis peccaret, si ad præceptū p̃lati reuelaret,

ar. 224.

art. 224. & 22. q6. 33. art. 7. O.

uelaret, quia plus tenetur obedire euangelio, quàm prælato: & F multò magis prælatus peccaret, si subditum induceret ad peruertendum ordinem euangelij.

2.2.q.33. ar. 8. & 4. d. 19. q. 2. ar. 2. ad 4. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de peccato præterito, de quo iam aliquis correctus est ad secretam admonitionem, vel de quo potest sperari corrigendus nisi contrarium inueniatur, non potest imminere periculum multitudinis. Sed de peccato futuro, quod est periculosum multitudini uel spiritualiter uel corporaliter procedit obiectum: tunc enim non oporteret admonitionem secretam expectare: sed statim periculo occurrere, unde & dominus non dicit. Si peccata intendat in futuro, sed si peccauerit in præterito.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæruntur quatuor ad culpam pertinentia. 6

¶Primò, utrùm peccatum sit natura aliqua.

¶Secundò, utrùm periurium sit grauius peccatum, quam homicidium.

¶Tertiò, utrùm peccet qui propter ignorantiam constitutionē Papæ non seruat. a

¶Quartò, utrū monachus peccet mortaliter comedēdo carnes.

ARTICVLVS XVII.

Vtrùm peccatum sit aliqua natura.

17

12.q6.21. ar. 1. ad 2. malo. q. 2. a. 9. ad 26. & 4. 22. q6. 98. de periurio. AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd peccatū nō sit aliqua natura. Dicitur enim Ioannis primo, sine ipso factum est nihil, i. peccatum. Sed quod est natura aliqua, non potest dici nihil, ergo peccatum non est natura aliqua. H

SED CONTRA Si peccatum non est natura aliqua oporteret quòd sit priuatio pura, sed priuatio pura non dicitur secundum magis & minus, ut mors & tenebræ: ergo unum non esset grauius altero, quod est inconueniens.

Respondeo dicendum, quòd peccatum maximè trāsgressionis, est actus inordinatus. Ex parte ergo actus, peccatum est natura aliquā, sed inordinatio est priuatio & secundùm hanc, peccatum dicitur nihil. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum periurium sit grauius peccatum quàm homicidium.

18

12.q.100. ar. 8. O. 2. 313. O. CIRCA secundum sic procedebatur. Videtur quòd periurium sit grauius peccatum quàm homicidium, dicit enim Bernardus quod contra præcepta primæ tabulæ non potest dispēsare, nec Deus nec homo. Contra præcepta autem secundæ tabulæ, potest dispensare Deus, sed non homo, ex quo potest accipi, quòd grauius sit peccare contra præcepta primæ tabulæ, quàm contra præcepta secundæ. Sed periurium est contra præceptum primæ tabulæ, quod est. Non assumes Dei tui in uanum, homicidium autem est contra præceptum secundæ tabulæ. Non occides: ergo grauius peccatum est periurium quàm homicidium. I

¶2Præterea, grauius est peccare in Deum, quam in hominem. Sed periurium est peccatum in Deū. homicidiū in hominem: ergo grauius peccatum est periurium quàm homicidium.

Sed contra, Pœna proportionatur culpæ. Sed grauius punitur homicidium quàm periurium: ergo est grauius pctm.

Respondeo dicendum, quòd sicut Apostolus dicit ad Hebræus sexto. Homines per maiorem se iurant, & omnis controuersiæ eorum iuramentum finis est: frustra autem in cā homicidij cōtrouersiæ finis esset iuramentum, si homicidium esset grauius K peccatum quàm periurium, præsumeretur enim quòd qui maiorē culpam homicidij commisisset, non ueretur minorem periurij incurrere: unde ex hoc ipso quòd in causa cuiuslibet peccati defertur iuramentum, manifeste ostenditur quod periurium pro maximo peccato debet haberi: nec immeritò, quia periurare nomen Dei, uidetur quædam diuini nominis denegatio, unde secundum locum post idololatriam peccatum periurij tenet: ut ex ordine præceptorum apparet. sed & apud gentiles, iusiurandum erat honoratissimum: ut dicitur in 1. Metaph.

Primas autem rationes concedimus.

Ad illud uero quòd in contrarium obijcitur, dicendum quòd in iu-

Ad sōnes. 4. dt. 20. a. 2. q. 1. c. & 12. q6. 2. a. 1. ad 4. dicio humano non ly quātitas pœnæ, tādet quātitati culpæ. Interdum enim infligitur maior pœna pro minori culpa, quā grauius nocumentum imminet hominibus ex minori culpa: sed secundum Dei iudicium, grauior culpa, grauiori pœna punitur, unde ut ostēdatur grauitas idololatriæ & periurij, postquam in primo præcepto dixerat. Non adorabis ea neque coles subditur Exodi uigesimoprimo. Ego sum Dominus Deus tuus uisitans iniquitates patrum in filios: & postquàm dixerat. Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum, subditur. Nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini frustra.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum faciens contra constitutionem Papæ per ignorantiam peccet.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam, non peccet. Vt n. 19

Augustinus dicit. Peccatum adeò est uoluntarium, quòd si nō q. de malo. q. 3. ar. 7. & 8. & 12. q. 90. 4. c. & ad 2. 3 uer. q. 17. a. 1. c.

6 est uoluntarium, non est peccatum. Sed ignorantia causat inuoluntarium: ut dicitur in tertio Ethi. ergo quod fit per ignorantiam, non est peccatum.

Præterea, secūdū iura Dominus potest repetere seruum suū ordinatum post certum tempus, hoc autem debet computare a tempore ordinationis, non à tempore notitiæ: ergo obligatio constitutionis Papæ, obligat à tempore notitiæ.

Sed contra. Ignorantia iuris non excusat. Sed constitutio Papæ facit ius, ergo qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam, non excusatur.

Respondeo dicendum quòd ignorātia, quæ est causa actus, causat inuoluntarium. Vnde semper excusat: nisi ipsa ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum, quando ignorat quis quæ potest scire & tenetur. Constitutionem enim Papæ omnes suo modo scire tenetur. Si ergo aliquis nesciat per negligentiam, non excusatur à culpa, si contra constitutionem agat. Si uerò aliquis habeat sufficiens impedimētum, propter quod scire non potuerit, puta si fuit in carcere: uel in terris extraneis: ad quas constitutio non peruenit: uel propter aliquod simile: talis ignorantia excusat: ut non peccet contra constitutionem Papæ agens. ar. 173. a. 1. 12. q6. 76. ar. 2. o. 12. q6. 76. ar. 2. ad 5. 12. q6. 76. ar.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum monachus mortaliter peccet carnes comedendo.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quòd monachus peccet mortaliter comedendo carnes dicit enim canon de consecratione distin. quinta ca. carnem, quòd monachi non dēnt comedere carnes, & si contra fecerint debent incarcerari. Sed talis pœna non infligitur nisi pro peccato mortali: ergo monachi comedentes carnes peccant mortaliter. 20 22. q. 185. 8. c. q. 186. ar. 9.

¶2Præt. facere contra uotum est peccatum mortale, sed monachi ex uoto obligantur ad seruandam regulam beati Benedicti: in qua continetur, quòd monachi à carnibus abstineant: ergo monachi peccant mortaliter comedendo carnes.

Sed contra. Nullum peccatum mortale conceditur alicui ratione cuiuscunque infirmitatis. Sed comedere carnes conceditur monacho ratione infirmitatis: ergo comedere carnes non est peccatum mortale monacho.

Respondeo dicendum, quòd nihil est peccatum mortale monacho, uel religioso cuicunque per se loquendo, quod non sit pctm mortale alteri: nisi sit contrarium ei ad quod se uoto pfessionis obligauit per accidens tamen ratiōne scandali, uel alicuius huiusmodi posset aliquid ei esse pctm, quod non esset alijs pctm. Est ergo cōsiderādū quid sit illud ad quod religiosus uoto pfessionis se astringitur: & siquidē religiosus pfitēdo uouisset se regulā seruaturū, uideretur se obligare uoto ad singula, quæ continentur in regula. & sic cōtra quodlibet eorū agēdo peccaret mortaliter. Et ex hoc sequeretur quòd religionis status esset religiosis in laqueum peccati mortalis: quod uix aut nūquā possent declinare. Sancti ergo patres qui ordines instituerunt, nolētes hominibus inijcere dānationis laqueū, sed magis uiā salutis ordinauerūt talem pfessionis formā, in qua periculū eē nō posset, sicut in ordine fratrū pdicatorū est cautissima & securissima forma pfitēdi, qua nō pmittunt se seruare regulā, sed obediētiā secūdū regulā. vñ es uoto obligātur ad seruādū ea quæ ponūtur in regula tāquā pcepta, & quæ plaus te cūdū tēporē regulæ sibi pcipere uoluerit. Cætera uerò quæ non cōtinentur in regula sub pcepto nō cadunt directè sub uoto. vñ ea pter contēnēs nō peccat mortaliter. Beatus uerò Bñd eius statuit monachū pfiteri nō quidē obseruātiā regulæ, sed quòd profitēs promittit conuersionē morum suorum secūdum regulā, hoc est dictum, ut secundū regulā dirigat mores suos, cōtra quod 22. q. 186. ar. 9 ad 1. 22. q6. 88. ar. 11. ad 4. q. 185. a. 8. o & q. 186 ar 9. o. Statutum b. Benedicti.

facit

facit si vel ea quæ sunt præcepta in regula transgrediatur: vel etiam contemnat regulam secundum eam dirigere actus suos omnino recusans: non autem omnia quæ in regula continentur sunt præcepta; quædam enim sunt monitiones siue consilia, quædam verò ordinationes siue statuta quædam, vt q. post completorium nemo loquatur. Huiusmodi autem statuta quę in regula continentur non habent vim præcepti, sicut nec prælatus statuens aliquid intendit semper ad peccatum mortale obligare per præceptum. Est autem prælatus quasi quædam regula animata: vnde stultum esset putare; q. monachus frangens silentium post completorium peccaret mortaliter, nisi forte faceret hoc contra præceptum prælati, vel ex contemptu regulæ. Abstinere autem à carnibus non ponitur in regula beati Benedicti, ut præceptum, sed ut statutum quoddam, unde monachus comedens carnes non ex hoc ipso peccat mortaliter, nisi in casu propter inobedientiam, uel contemptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. pœna illa infligitur monacho contumaciter & inobedienter carnes comedenti.

Ad secundum dicendum, quòd comedere carnes non est cõtra uotum monachi, nisi quando comederet, ex inobedientia uel ex contemptu. Quod verò in contrarium obijcitur efficaciam non habet procedit enim de his quæ sunt secundum se mala, sicut homicidium, adulterium & huiusmodi quæ sunt omnibus illicita, tam sanis quàm infirmis. Nõ autem procedit de his quæ sunt mala, quia prohibita: aliquid enim potest phiberi sano, quod non prohibetur infirmo.

QVAESTIO X.

DEINDE circa bonum gloriæ quærebãtur duo de corporibus gloriosis.

¶ Primò, vtrum corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore non glorioso in eodem loco.

¶ Secundò, vtrum hoc fieret miraculo.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum corpus gloriosum possit esse cum alio corpore in eodem loco.

21 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd corpus glorio-
ar. 12. 4 d. sum naturaliter possit esse cum alio corpore in eodem lo-
44. q. 2. a. co. Si enim prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco,
2. q. 2 o. 3 aut est propter grossitiem siue corpulentiam, aut propter dimẽ- D
q. 5. c. fin. siones: sed non propter grossitiem seu corpulentiam, quia corpus gloriosum erit spirituale, secundum Apostolum primæ ad Cor. decimoquinto. Similiter nec propter dimensiones, quia cum tangentia sint quorum vltima sunt simul, necesse est q. punctũ unius corporis naturalis sit simul cũ puncto alterius. & linea cũ linea: & superficies cũ superficie. Pari ergo ratione & corpus cũ corpore. Nõ ergo prohibetur corpus gloriosum quin naturaliter possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

¶ 2 Præterea, Commentator dicit in octauo Physicorum (Topicorum octuagesimosecundo.) Quod partes aeris & aquæ partium subintrant se inuicem propter hoc q. partem sunt naturæ spiritualis, sed corpora gloriosa omninò erunt spiritualia, ut iam dictum est: ergo totaliter poterunt subintrare alia corpora, & similiter esse cum eis.

Sed contra Glorificatio non tollit naturam, sed corpus humanum non potest naturaliter esse simul cum alio corpore in E eodem loco in statu illo, ergo neque postquam erit glorificatũ.

Respondeo dicendum, quòd manifestum est q. corpus hu-
1. p. q. 67. manum in statu illo non potest esse cum alio corpore in eodẽ
ar. 2. c & loco. Si ergo corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio
3. p. q. 54. corpore in eodem loco propter aliquam proprietatem inditã:
a. 2. ad 2. illa proprietas aufert hoc propter quod corpus humanum in statu illo prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco. Est ergo considerandum quid sit huiusmodi. prohibens. Dicunt autem quidam hoc esse grossitiem uel corpulentiam quandam quæ tolletur per dotem gloriæ, quam nominant subtilitatem: sed hoc non est intelligibile, non enim inuenitur quid sit huiusmodi corpulentia uel grossities, non enim est aliqua qualitas: quia nulla qualitas dari potest, qua quidem remota corpus possit esse cum alio corpore in eodem loco. Similiter nec potest esse forma nec materia quæ sunt partes essentiæ, quia tunc integra essentia corporis humani non remaneret cum gloria: quod est hæreticum.

Et ideo dicendum est, q. hoc prohibens nihil est aliud quã
art. 'q. 20 dimensiones quibus substat materia corporalis necesse est enim
a. 4. ad 10. illud quod est per se sit causa in vnoquoque genere. Distinctio

A autem secundum situm primò & per se conuenit quantitati dimensiuæ, quæ diffinitur esse quantitas positionem habens. Vnde & partes in subiecto ex hoc ipso distinctionem habent secundum situm, q. sunt subiectæ dimensioni, & sicut est distinctio diuersarum partium unius corporis secundum diuersas partes vnius loci per dimensiones ita propter dimensiones diuersa corpora distinguuntur secundũ diuersa loca. Duo enim
corpora facit actualis diuisio materiæ corporalis. Duas autem 4. d. 10. a. 3
partes unius corporis diuisibilitas potentialis, unde & Philoso q. 3. ad 2.
phus dicit in quarto Physicorum (Topicorum capite septuage ar. 3. q. 1.
simosexto) q. sicut subintrante cubo ligneo aquam uel aerem, ad quar-
oportet quod cedat tantum de aqua, uel aere, ita oportet q. tum.
B cedat tantum de aqua, uel aere, quòd cederent dimensiones separatæ, si uacuum poneretur. Cum ergo gloria non tollat dimensiones corporis, dico q. corpus gloriosum non potest naturaliter esse cum alio corpore in eodem loco propter aliquam proprietatem inditam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. sicut dictum est, corpus humanum in statu illo prohiberet esse cũ alio corpore in eodem loco, non propter corpulentiã aut grossitiem quæ per gloriam tollatur (spiritualitatem enim Apostolus opponit animalitati: secundũ quam corpus est alimonia indigens: vt Augustin. dicit. Non autem opponitur grossitiei vel corpulentiæ) sed impeditur propter dimensiones. Ratio uerò quæ in contrariũ obijcitur, ponitur inter sophisticas rationes à philosopho in 4. Physicorum. Puncto enim & lineæ & superficiei, non debetur locus: sed corporis: unde non sequitur, Si termini corporum se tangentium sunt simul, q. propter hoc plura corpora possunt esse in eodem loco.

C Ad secundum dicendum, q. sicut ibidem commentator exprimit subintratio illa fit per condensationem & dicuntur habere spiritualem uirtutem propter raritatem. Esset autem erroneum dicere hoc modo q. sunt aer et ventusque similia: ut patet per Gregorium in decimo nono moralium.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum aliquo modo corpus gloriosum possit esse simul in eodem loco cum alio corpore.

AD Secundum sic proceditur. Videtur q. corpus gloriosum nullo modo possit esse simul cum alio corpore in eodem 22
loco. sicut enim se habet corpus vnum ad unũ locum, ita duo 4. d. 44. q.
corpora ad duo loca: ergo commutatim sicut unum corpus ad 1. a. 1. q. 1.
D duo loca: ita duo corpora ad unum locum. Sed unum corpus c. & cõtra
nullo modo potest esse in duobus locis. Ergo nec duo corpora 4. c. 84.
in uno loco. a. 21. & 40

¶ 2 Præterea, si duo corpora sint in unu loco, sumantur duo & 3. p. q.
pũcta in duabus extremitatibus loci. Sequitur ergo q. inter ista 54. a. 2. ad
duo puncta, erunt duæ lineæ rectæ duorum corporum in eo- 1. q. 54. a.
dem loco existentium: quod est impossibile ergo impossibile est 4. ad 3.
duo corpora esse in eodem loco.

Sed contra est, q. Christus intrauit ad discipulos ianuis clausis: ut habetur Ioannis uigesimo, quod esse non potest, nisi corpus eius simul cum corpore portarum fuisset in eodem loco. Potest ergo corpus gloriosum cũ alio corpore esse in eodẽ locõ.

Respondeo dicendum, q. sicut iam dictum est, duo corpora esse in eodem loco prohibentur ex dimensionibus: quia materia corporalis secundum dimensiones diuiditur: dimensiones
aũt distinguuntur secundum situm. Deus autem qui est om- a. 74. c. fi.
E nium causa prima, põt cõseruare effectus in esse sine causis p- & 1. p. q.
ximis: unde sicut conseruat in sacramento altaris accidentia 105. ar. 2.
sine subiecto, ita potest conseruare distinctionem materiæ cor 6. c.
poralis & dimẽsionũ in ea absq; diuersitate situs. Miraculosè er ar. 183. o.
go fieri põt, q. duo corpora sint in eodem locô: unde corpori 3. p. q. 35.
Christi attribuit à sanctis, q. exiuit p clausum uirginis uterum; ar. 6. o. &
q. intrauit ianuis clausis p uirtutẽ diuinã: & simul dico q. corp⁹ q. 55. a. 6.
gloriosum, qd erit cõfiguratũ corpori claritatis Christi, poterit esse cum alio corpore in eodem loco: non propter aliquam uirtutem creatam inditam, sed sola diuina virtute assistẽte: & hoc operante, sicut corpus Petri sua umbrã sanabat infirmos, sed diuina uirtute assistente miracula faciente.

Ad primũ ergo dicendũ, q. proportione cõmutata sic ẽst utẽdum sicut se habet primũ ad secundum: vt duo ad tria: ita se habet tertium ad quartum id est, tria ad sextum, & secundũ
hoc ratio sic deberet procedere: sicut se habet unum corpus ad cõtra fca.
unum locum, ita duo corpora ad duo loca. Ergo sicut unum vnũ cor-
ad duo corpora, ita unus locus ad duo loca. & sic non sequitur, pus non
q. si unum corpus non potest esse in duobus locis, q. duo corpo potest es-
ra non possint esse in uno loco. vnum enim corpus esse loca- se in 2. lo
liter in duobus locis implicat contradictionem: quia de ra- cis.

tione

tione loci est, quòd si terminus locati, terminus autem est extra quem nihil est eius: vnde nihil locati potest esse in loco exteriori: quòd si ponatur esse in duobus locis, sequitur quòd sit extra suum locum: & ita sequitur quòd sit locatum & nõ locatum: nec est instantia de corpore Christi: quia non est in sacramento altaris localiter, sed per conuersionem.

4. dist. 44. q. 1. ar. 2. qõ. 3. o. & ad 2. p. q. 1. ar. 3. ad 36. Ad secundum dicendum, quòd duas lineas rectas mathematicas esse infra duo puncta, est impossibile: quia in eis nulla alia ratio distinctionis potest intelligi, nisi ex situ: sed duas lineas naturales esse infra duo puncta, est impossibile quidem per naturam, sed possibile per miraculum: quia remanet alia ratio distinctionis in lineis duabus ex diuersitate corporum subiectorum, quæ conseruatur virtute diuina, etiam remota diuersitate situs.

INCIPIT QVODLIBET *secundum*.

QVAESTIO I.

QVÆSITVM est de Christo, de angelis, & de hominibus. Circa Christum quæsita sunt duo de passione eius.

¶Primò vtrum in triduo mortis, fuerit idem homo in numero.

¶Secundò vtrum quælibet passio Christi sufficisset ad redemptionem humani generis sine morte.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus in triduo fuerit idem homo.

23 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus fuerit idem homo in triduo. Dicitur enim Math. 12. Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ: sed non fuit alius filius hominis in corde terræ, nisi filius hominis qui loquebatur super terram, alioquin Christus fuisset duo filij: ergo fuit idem homo in triduo mortis.

art. 77. & c. 42. 1. & ad 3. qõ. 50. ar. 3. c.

¶2Præterea, Ionas fuit idem homo in ventre ceti, qui prius fuerat. Sed sicut Ionas fuit in uentre ceti, ita Christus in corde terræ: ergo etiam Christus fuit idem homo.

Sed contra, remota forma partis, remouetur forma totius quæ resultat ex compositione formæ & materiæ. Sed in triduo mortis anima fuit separata à corpore Christi, ergo desijt esse humanitas. Non ergo fuit idem numero homo in triduo mortis.

3. p. q. 50. ar. 2. & 3. o. & 3. di. 6. q. 1. ar. 3. o. & op⁹ 60. ar. 16. c. ß. Respondeo dicendum, quòd in Christo fuerunt tres substantiæ unitæ: scilicet corpus, anima, & diuinitas. Sed corpus & anima fuerunt vnita, non solum in vnam personam: sed in unam naturam. Diuinitas autem in natura quidem non potuit vniri nec animæ nec corpori, quia cum sit perfectissima natura non potest esse pars alicuius naturæ. Sed fuit unita corpori & animæ in persona: in morte autem separata fuit anima à corpore: alioquin non fuisset uera mors Christi: de cuius ratione est quod separetur anima à corpore, quod per animam uiuificatur: sed diuinitas non fuit separata nec ab anima, nec à corpore: quod patet ex simbolo fidei: in quo de filio Dei dicitur, quod sepultus est & descendit ad inferos, corpore autem iacente in sepulchro & anima ad inferos descendente, non attribuerentur ista filio Dei, nisi hæc duo essent ei copulata in unitate hypostasis uel personæ. Et ideò de Christo in triduo mortis dupliciter loqui possumus. Vno modò quantum ad hypostasim, uel personam: & sic est idem numero simpliciter qui K fuit. Aut quantum ad naturam humanam. Et hoc dupliciter, vno modo quantum ad totam naturam, quæ humanitas dicitur, & sic Christus non fuit homo in triduo mortis: vnde nec

art 42. ad 2. idem homo, sed eadem hypostasis. Aut quantum ad partem humanæ naturæ: & sic anima quidem fuit omnino eadem numero, eo quòd non est transmutata, secundum substantiam, corpus verò fuit idem numero secundum materiam: sed non secundum formam substantialem quæ est anima: unde non potest dici quòd simpliciter fuerit idem numero: quia quælibet differentia substantialis excludit idem simpliciter: animatum autem est differentia substantialis, & ideò mors est corruptio non alteratio tantum: nec iterum potest dici quòd simpliciter non sit idem uel aliud: quia non est secundum totam substantiam non idem aut aliud.

Dicendum est ergo quòd fuit secundum quid idem, secundum quid non idem. secundum materiam enim idem, secun- F dum formam verò non idem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo est nomen naturæ, sed filius est nomen hypostasis: & ideò magis in triduo mortis, Christus potest dici filius hominis quam homo. at. 182. & 3. p. q. 23. ar. 4. o.

Ad secundum dicendum, quòd similitudo non attenditur ibi quantum ad omnia: sed solum quantum ad occupationem. Nam Christus fuit mortuus in corde terræ: non autem Ionas in uentre ceti.

ARTICVLVS II.

Vtrum alia passio Christi sine morte suffecisset ad redemptionem humani generis.

G CIRCA secũdũ sic proceditur. Videtur quòd alia passio Christi non suffecisset ad redemptionem humani generis sine morte. Dicit enim Apostolus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, ergo Christus mortuus est gratis, idest inutiliter & sine causa. Sed si alia passio sufficeret, Christus gratis mortu⁹ esset: sed hoc habet Apostolus pro inconuenienti: ergo alia passio Christi nõ suffecisset ad redemptionem humani generis. 24 3. p. q. 46. ar. 2. & 3. o. & 4.

¶2Præterea. Illud emi dicitur, quòd iusto precio comparatur. Sed iustum precium pro peccato primi parentis, quo uenditum est in seruitutem genus humanũ esse non potuit aliud quàm uita Christi, quæ ualet omnium hominum uitas, quæ per illud peccatum priuatur. Nam per peccatum primi hominis mors in omnes introiuit: ut dicitur ad Romanos quinto: ergo non potuisset humanum genus redimi per aliam passionem Christi absque morte.

¶3Præterea. Gregorius dicit in tertio Moralium, quòd nisi Christus mortem indebitã suscepisset, nequaquàm nos à mor- H te debita liberaret, ergo passio alia non suffecisset ad liberationem humani generis sine morte.

¶4Præterea. Apostolus dicit ad Hebræos decimo, quòd Christus una oblatione consummauit in æternum sanctificatos, & ideò non est locus secundæ oblationi. Sed manifestum est quòd Christus ante mortem multas passiones sustinuit esuriens, laborans, consputus & flagellatus. Si ergo istæ passiones suffecissent, non obtulisset seipsum ad mortem, obtulit autem seipsum hostiã Deo pro peccatis nostris, ut dicitur ad Ephes. quinto, & hoc per mortem: ergo passio Christi absque morte non suffecisset.

Sed contra. Iniuria, uel passio alicuius, mensuratur ex dignitate personæ. Maiorem enim iniuriam pati ni Rex si percutiatur in facie, quàm aliqua priuata persona, sed dignitas personæ Christi est infinita: quia est persona diuina, ergo quælibet passio eius suffecisset ad redemptionem humani generis, etiã I sine morte.

¶5Præterea. Bernard. dicit. Quòd minima gutta sanguinis Christi suffecisset ad redemptionem humani generis: potuisset autem aliqua gutta sanguinis Christi effundi sine morte: ergo etiam sine morte potuisset per aliquam passionem humanum genus redimere.

Respondeo dicendum, quòd ad emptionem duo requiruntur: scilicet quantitas precij, & deputatio eius ad aliquid emendum. Si enim aliquis det precium non æquiualens ad rem aliquam acquirendam: non dicitur esse simpliciter emptio, sed partim emptio, partim donatio, puta si aliquis emat librum qui valet uiginti libras pro decem libris, partim emeret librum, & partim sibi daretur. Rursus si daret etiam maius preciũ & nõ deputaret ad emendum: non diceretur emere librum. Si ergo loquamur de redemptione humani generis quantum ad quantitatem precij, sic quælibet passio Christi etiam sine morte suffecisset ad redemptionem humani generis propter infinitam K dignitatem personæ, & sic procedunt duæ ultimæ rationes. Si autem loquamur quantum ad deputationem precij: sic dicendum est, quòd non sunt deputatæ ad redemptionem humani generis à Deo patre & Christo aliæ passiones Christi absque morte: & hoc triplici ratione. Primò quidem ut precium redemptionis humani generis non solum esset infinitum ualore sed etiam esset eiusdem generis: ut scilicet nos de morte per mortem redimeret. Secundò, ut mors Christi non solum esset precium redemptionis, sed etiam exemplum uirtutis: ut scilicet homines nõ timerent pro ueritate mori. Et has duas causas assignat Apostolus ad Hebræos secundo dicens, Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, quãtũ ad primum. Et liberaret eos qui timore mortis per totam uitam obnoxij erant seruituti, quantum ad secundum. Tertiò, vt mors Christi esset etiam sacramentum salutis: dum nos uirtute mortis Christi morimur peccato, & carnalibus concupiscentijs, & proprio affectui: & hæc causa assignatur primę Petri

opus. 3. c. 23. ß. 3. p. q. 46. at. 6. ad 6. 3. p. q. 46. at. 3. o. & 3. di. 18. 2. 6. q. 3. c.

tertio:

tertiò: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus A pro iniustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, uiuificatos autem spiritu, & ideo humanum genus non est redemptum per aliam passionem absque morte Christi.

3 d. 20. ar. 4. q. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non sine causa deputata est mors Christi ad redemptionem humani generis: quamuis minor passio sufficere potuisset: ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd Christus, non soluendo uitam suam sed etiam quamcunque passionem patiendo sufficiens precium exsoluisset pro redemptione humani generis, si minor passio ad hoc diuinitus deputata fuisset & hoc propter infinitam dignitatem personæ Christi, ut dictum est.

Aliæ duæ rationes procedunt ex hoc quòd aliæ passiones Christi non fuerunt deputatæ ad hoc, quòd per eas absque morte Christi redimeretur humanum genus.

QVAESTIO II. B

DEINDE quærebantur de Angelis.

Et primo quantum ad compositionem ipsorum.

¶ Secundo quantum ad tempus motus ipsorum.

Circa primum quærebantur duo.

¶ Primò, utrum Angelus substantialiter sit compositus ex essentia & esse.

¶ Secundò, utrum in Angelo sit aliud suppositum & natura.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus componatur ex essentia & esse.

25 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Angelus substantialiter non componatur ex essentia & esse. Essentia enim Angeli est ipse Angelus, quia quidditas simplicis est ipsum simplex. Si ergo Angelus componeretur ex essentia & esse, componeretur ex seipso & alio, hoc autem est inconueniens. Non ergo substantialiter componitur ex essentia & esse.

1. p. q. 5. ar. 2. ad 3. q. 75. ar. 5. ad 4. q. 88. arti. 2. ad 4.

¶ 2 Præterea. Nullum accidens cadit in substantialem compositionem substantiæ. Sed esse Angeli est accidens, propriè. n. Deo attribuitur secundum Hil. in lib. de trinitate, quod esse nõ sit accidens ei, sed subsistens ueritas: ergo Angelus non est essentialiter compositus ex essentia & esse.

Sed contra est quòd dicitur in commento libri de causis, quòd intelligentia quam dicimus Angelum, habet essentiam & esse.

Respondeo dicendum, quòd dupliciter aliquid de aliquo prædicatur. Vno modo essentialiter. Alio modo per participationem. Lux. n. prædicatur de corpore illuminato participatiuè. Sed si esset aliqua lux separata, prædicaretur de ea essentialiter. Secundum ergo hoc dicendum est quòd ens prædicatur de D solo Deo essentialiter, eo quòd esse diuinum est esse subsistens & absolutum. De qualibet autem creatura prædicatur per participationem. Nulla. n. creatura est suum esse, sed est habens esse. Sic & Deus dicitur bonus essentialiter, quia est ipsa bonitas, creaturæ autem dicuntur bonæ per participationem: quia n. habent bonitatem, unumquodque enim inquantum est, bonum est: secundum illud Aug. in primo de doctrina Christiana, quod inquantum sumus, boni sumus: quandocunque autem aliquid prædicatur de altero per participationem oportet ibi aliquid esse præter id quod participat, & ideo in qualibet creatura est aliud ipsa creatura, quæ habet esse: & ipsum esse eius: & hoc est quod Boe. dicit in lib. de Hebdomadib. Quod in omni eo quod est citra primum aliud est esse & quod est. Sed sciendum est quòd aliquid participatur dupliciter. Vno modo quasi existens de substantia participantis, sicut genus participatur à specie. Hoc autẽ modo esse non participatur à creatura. Id. n. est de substãtia rei, E quod cadit in eius diffinitione. Ens autẽ non ponitur in diffinitione creaturæ: quia nec est genus nec differentia, unde participatur, sicut aliquid nõ existens de essentia rei. Et ideò alia quæstio est, an est, & quid est, unde cum omne quod est præter essentiam rei dicatur accidens, esse quod pertinet ad quæstionẽ an est, est accidens, & ideo Commentator dicit in quinto Metaphysic. Quod ista propositio Sortes est, est de accidentali prædicato: secundum quod importat entitatem rei, vel ueritatem propositionis: sed uerum est quòd hoc nomen ens secundum quòd importat rem, cui competit huiusmodi esse, sic significat essentiam rei, & diuiditur per decem genera, non tamen uniuocè quia non eadem ratione competit omnibus esse. Sed substantiæ quidem per se, aliis autem aliter. Si ergo in Angelo est compositio ex essentia & esse, non tamen est compositio sicut ex partibus substantiæ, sed sicut ex substantia: & eo quod adhæret substantiæ.

arti. 58. & contra 2. c. 15 ad 4. cap. 2, & 5. ad 4. 1. p. q. 6. arti. 3. c.

1. p. q. 50 ar. 2. ad 3.

arti. 183.

a d. 34. ar 1. c.

1. p. q. 13. art. 10. ad 4. 22. 2. q. 120. ar. 2.

A ¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd aliquando ex his quæ simul iunguntur relinquitur aliqua res tertia, sicuti ex anima & corpore constituitur humanitas: quæ est homo, unde homo componitur ex anima & corpore. Aliquando autem ex his quæ simul iunguntur non resultat res tertia, sed resultat quædam ratio composita, sicut ratio hominis albi resoluitur in rationem hominis & in rationem albi: & in talibus aliquid componitur ex seipso & alio: sicut album componitur ex eo quod est albũ: & ex albedine.

¶ Ad secundum dicendum, quòd esse est accidens: non quasi per accidens se habens, sed quasi actualitas cuiuslibet substãtiæ, unde ipse Deus qui est sua actualitas est suum esse.

ARTICVLVS III.

B *Vtrum in Angelo sit aliud suppositum à natura.*

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd in Angelo idem sit suppositum & natura. In his enim quæ sunt cõposita ex materia & forma differt suppositum & natura: quia suppositum addit supra naturam speciei materiam indiuidualem, quod non potest esse in Angelo: si Angelus non sit compositus ex materia & forma: ergo in Angelo non differt suppositum & natura. Sed dicebat quòd suppositum in Angelo differt à natura inquantum suppositum intelligitur ut habens esse: non autem natura. 26

1. p. q. 3. ar. 3. c. & 1. p. q. 17. 3. ca & 1. d. 5. art. 1. c.

¶ 2 SED CONTRA. Sicut esse non ponitur in diffinitione naturæ: ita non poneretur in diffinitione suppositi, vel singularis: si suppositum vel singulare diffinirent, ergo suppositum per esse a natura non differt. Nullo ergo modo differunt suppositum & natura.

C SED CONTRA, In omnibus creaturis, natura constituit suppositum. Sed nihil constituit seipsum, ergo in nulla creatura est idem suppositum & natura.

RESPONDEO dicendum, quòd ad huius quæstionis intelligentiam, oportet considerare quid sit suppositum & quid natura. Natura autem quamuis multipliciter dicatur tamen uno modo dicitur natura ipsa substantia rei: ut dicitur in quinto Metaphysi. 5. (Topico. capite quinto) secundum quòd substantia significat essentiam, vel quidditatem rei, vel quid est. Illud ergo significatur nomine naturæ, prout hic loquimur de natura, quod significat diffinitio, unde Boetius dicit in libro de duabus naturis, quòd natura est unumquodque informans specifica differentia, differẽtia. n. specifica est cõpletiua diffinitionis. Suppositum autem est singulare in genere substantiæ quod dicitur hypostasis vel substantia prima: & quia substantiæ sensibiles compositæ ex materia & forma sunt magis nobis notę: ideò in eis primò D uideamus quomodo se habet essentia: vel natura ad suppositum.

Natura dupliciter dicitur. 1. p. q. 29. ar. 1. ad 4. 3. p. q. 2. art. 2. 12. c.

Dicunt autem quidam, quòd forma partis est idem cũ forma totius: quæ dicitur essentia, vel natura secundum rem, sed differt sola ratione, nam forma partis dicitur inquantum facit materiam esse in actu, forma autem totius, inquantum constituit speciem, sicut anima dicitur forma partis inquantum facit corpus esse in actu, & similiter dicitur anima forma totius, inquantum constituit speciem humanam, & sic dicitur humanitas, & secundùm hoc in rebus cõpositis ex materia & forma natura est pars suppositi. Nam suppositum est indiuiduum cõpositum ex materia & forma, ut dictum est. Sed prædicta positio non uidetur esse uera, quia ut dictum est, natura, vel essentia dicitur id quod significat diffinitio. Diffinitio autem in rebus naturalibus non solum significat formam, sed etiam materiam, ut dicitur in 6. Metaphysico. (T. cap. 2) Nec potest dici E quòd materia ponatur in diffinitione rei naturalis sicut non existens de essentia eius, hoc enim est proprium accidentis, ut diffiniatur per aliquid quod non est de essentia eius, scilicet per subiectum, & ideò habet essentiam incompletè, ut dicitur in 6. Metaphysi. (T. c. 2) Relinquitur ergo quod in rebus compositis ex materia & forma, essentia vel natura nõ sit sola forma, sed compositum ex materia & forma. Restat ergo considerandum cum suppositum, vel indiuiduum naturale sit compositum, vel indiuiduum naturale sit compositum ex materia & forma, utrum sit idem essentiæ, vel naturæ. Et hanc quæstionẽ mouet Philosophus in 7. Metaphysico. (T. commen. 21.) inquirit, utrum sit idem unumquodque & quod quid est eius, & determinat quòd in his quæ dicuntur per se, idem est res & quod quid est rei, in his autem quæ dicuntur per accidens, non est idem. Homo enim nihil est aliud quàm quod quid est hominis. Nihil enim aliud significat homo, quàm animal gressibile bipes. Sed res alba non est idem omninò ei quod quid est album, quod scilicet

Cõm. opi.

ar. 180. ad 4 & cõtra 4. c. 80. art. 42. ad 3. 1. p. q. 3. arti. 3. c. 2. ad 3. 1. q. 29. ar. 2. ad 3. po. q. 9. art. 1. ad 6.

scilicet significatur nomine albi. Nam album nihil significat, nisi qualitatem, vt dicitur in prædicamentis, res autem alba est substantia habens qualitatem. Secundùm hoc ergo cuicunque potest aliquid accidere, quod non sit de ratione suæ naturæ, in eo differt res, & quod quid est siue suppositum, & natura: nam in significatione naturæ includitur solùm id quod est de ratione speciei, suppositum autem non solùm habet hæc quæ ad rationem speciei pertinēt, sed etiam alia quæ ei accidunt, & ideò suppositum signatur per totum, natura autem siue quidditas, ut pars formalis. In solo autem Deo non inuenitur aliquod accidens, præter eius essentiam, quia suum esse est sua essentia, vt dictum est, & ideò in Deo est omninò idem suppositum & natura. In Angelo autem non est omninò idem quia aliquid accidit ei præter id quod est de ratione suæ speciei, quia & ipsum esse angeli est præter eius essentiam, seu naturam, & alia quædā ei accidunt quæ omninò pertinent ad suppositum, non autem ad naturam.

1.p.q.3.art.3.&q.38.1.p.q.3 ar.3.o. — 1.p.q.50. ar.6.o.

G Ad primum ergo dicendum, quòd non solùm in compositis ex materia & forma inuenitur aliquod accidens præter essentiam ipsius speciei, sed etiā in substantijs spiritualibus, quæ non cōponuntur ex materia & forma. Et ideò in vtrisq; suppositum non est omninò idem quod ipsa natura. Hoc tamē est aliter & aliter in vtrisque. Dupliciter autem aliquid accipitur vt accidens præter rationem rei. Vno modo, quia non cadit in diffinitione significante essentiam rei: sed tamē est designatiuū vel determinatiuum alicuius essentialium principiorum: sicut rationale accidit animali: vtpotè præter diffinitionem eius existens, & tamen est determinatiuum essentiæ animalis: vnde est essentiale homini & de ratione eius existens. Alio modo accidit aliquod alicui, quia nec est in eius diffinitione: nec est determinatiuum alicuius essentialium principiorum: sicut albedo accidit homini. His ergo quæ sunt composita ex materia & forma accidit aliquod præter rationem speciei existens vtroque H modo. Cùm enim de ratione speciei humanæ sit q̃ componatur ex anima & corpore, determinatio corporis & animæ est præter rationem speciei, & accidit homini inquantum est homo, q̃ sit ex hac anima & ex hoc corpore. Sed hoc conuēnit per se huic homini, de cuius ratione esset, si diffiniretur, q̃ esset ex hac anima & ex hoc corpore: sicut de ratione hominis communis est, q̃ sit ex anima & corpore. Accidunt etiam compositis ex materia & forma præter rationem speciei, multa alia quæ non sunt determinatiua essentialium principiorum. Substantijs verò immaterialib. creatis accidunt quidem aliqua præter rationē speciei, quæ non sunt determinatiua essentialium principiorū, vt dictum est non tamen accidunt eis aliqua quæ sunt determinatiua essentiæ speciei: quia ipsa natura speciei non indiuiduatur per materiam: sed per seipsam, ex hoc q̃ talis forma non est nata recipi in aliqua materia: vnde per seipsam non est multiplicabilis, neque prædicabilis de pluribus: sed quia non est suū I esse, accidit ei aliquid præter rationem speciei: scilicet ipsum esse & alia quædam quæ attribuuntur supposito & non naturæ, propter quod suppositum in eis non est omninò idem cum natura.

1.p.q.54. ar.3.ad 2. — 1.p.q.3.artic.3.2.q.29.artic.2. ad 3. — 1.p.q.3.artic.2.ad 2. arti.3.c.& q.85.ar.1. ad 2. — 3.p.q.77. ar.2.c.ad 2.

Ad secundum dicendum, quòd non omne quod accidit alicui præter rationem speciei est determinatiuum essentiæ ipsius: vt oporteat illud poni in ratione eius: sicut dictum est & ideò licet ipsum esse non sit de ratione suppositi: quia tamē pertinet ad suppositum & non est de ratione naturæ, manifestum est q̃ suppositum & natura non sunt omninò idem in quibuscunq; res non est suum esse.

Ad illud verò quod in cōtrarium obijcitur dicendum q̃ natura dicitur constituere suppositum, etiam in cōpositis ex materia & forma: nō quia natura sit vna res: & suppositum alia res. Hoc enim est secundum opinionem dicentium, q̃ natura speciei sit forma tantum: quæ constituit suppositum: sicut totū: K sed quia secundum modum significandi natura significatur vt pars ratione supradicta. suppositum verò vt totum, natura significatur, ut constituens: & suppositum ut constitutum.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrùm tempus mouens creaturam spiritualem, & mensurans temporalem sit idem.

27

1.di.27.q.4.art.3 o. 2.d.2.q.1. art.1.o.1.

DEINDE quæsitum est de tempore, per quod Deus mouet creaturam spiritualem secundum Aug. vtrum sit idē cum tempore quod mensurat motus corporalium rerum. Et vi q̃ sic, quia neque Augu. diuersitatem hanc temporum assi- F gnat: neque aliquis Philosophus. Vanum ergo uidetur hanc diuersitatem temporum assignare.

p.q.10.art.5.ad 1. opu.16.c.4

¶ 2 Præterea, Omne quod est inquantum est, unum est, si ergo non sit unum tempus: sed diuersa non erit ens quod est inconueniens. Oportet ergo ponere vnum tempus tantum.

Sed contra. Tempus quo mensurantur corporales motus est numerus motus primi cœli: secundum Philosophum in 4. Physic. (T.c.98.) Sed tempus per quod mouentur Angeli non habet aliquem ordinem ad motum ergo illud tempus est aliud à tempore corporalium rerum.

Philosoph.

¶ Præterea. Perpetuo & corruptibili nihil est commune, nisi secundum nomen: ut dicitur in 10. Meta. (T.c.26) sed Angeli sunt perpetui: corpora autem sunt corruptibilia non ergo idē tempus est vtrorumque.

Respondeo dicendum, q̃ sicut August. dicit in 11. de ciuitate Dei. Tempora non fuissent, nisi creatura fieret: quæ aliquid aliqua motione mutaret: cuius mutationis cum aliud atq; aliud: G quæ simul esse non possunt, cedit atque succedit: sequitur tempus ex quo accipitur, q̃ etiam philosophus dicit in 4. Physico. (T.c.97.) quòd oportet loqui de tempore secundum rationem motus. nam tempus est numerus motus secundum prius & posterius. Omnes ergo motus qui possunt mensurari vna mensura, habent unum tempus. Si qui verò motus sunt qui non possunt una mensura mensurari, necesse est quòd eorū sit diuersum tempus. Cùm autem mensura sit homogenea mensurato, ut dicitur in 10. Metaphi. manifestū est quod omnia quæ sunt unius generis, possunt habere unam mensuram communem, non autem quæ sunt generum diuersorum. Omnes autē motus continui conueniunt in uno genere, inquantum sunt commensurabiles, & ideò possunt habere unam mensurā communem, mensurantur. n. omnes simplicissimo modo sui generis, s. uelocissimo motu primi cœli. unde omnium motuum contiH nuorum, potest esse unum tempus commune, quod quidem tempus licet uideatur esse secundum genus de numero discretorum, quia est numerus harum rerum continuarum, scilicet motuum, fit & ipsum cōtinuum, sicut decem simpliciter dictū est aliquid discretum, Sed decem ulnæ panni, est aliquid continuum, discretorum autem & cōtinuorum non potest esse una mensura communis, cum sint diuersorum generum, inquantum sunt mensurabilia, & ideò necesse est, si sint aliqui motus non continui, quòd tempus eorum aliud sit à motu quo mensurantur motus continui manifestum est autem quod motus spiritualium creaturarū, de quibus Augustinus loquitur, dicēs creaturam spiritualem moueri per tempus & non per locum, non sunt motus continui, sed uicissitudines quędam discretę. Dicit enim quod per tempus mouetur animus, uel reminiscendo quod oblitus erat, uel discendo quod nesciebat, uel uolēdo quod nolebat unde manifestum est, quod cum tempus non habeat continuitatem, nisi ex motu, quòd tale tempus non est cōI tinuum, & quod est aliud à tempore corporalium rerum.

Philosoph. — August. — art. ad 1. 187.1.p.q.53.o.1.p.q.53.artic.3.o.& ma.q.16.ar.4.c.fi. 2 d.2.q.1.ar.1.ad 2.

Ad primum ergo dicendum, q̃ Aug. ex ipsa differentia motuum, dat intelligere differentiam temporum.

Ad secundum dicendum, quòd eo modo aliquid est unum, quo est & dicitur esse, quod enim dicitur esse secūdum speciē, est unum specie, non autem unum numero, vnde non sequitur si sint plures homines, quòd non sit homo, & similiter non sequitur si sint plura tempora: quòd non sit tempus.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum de homine.

¶ Et primò quantum ad uirtutes.

¶ Secundo quantùm ad peccata.

¶ Tertiò quantum ad pœnas. Circa uirtutes autem fuit quæsitum & quantùm ad res diuinas. & quantùm ad res K humanas.

¶ Quantum ad res diuinas, quæsita sunt tria.

¶ Primò circa fidem: utrùm aliqui tenerentur credere. Christo uisibilia miracula non facienti.

¶ Secundo circa fidei sacramentum: utrùm paruuli Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus.

¶ Tertiò circa decimas, quæ debentur ministris sacramentorū: utrùm aliquis propter consuetudinem possit excusari, ne decimas soluat.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm homines credere debuissent Christo non facienti visibilia miracula.

25

ar.28 3.p.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nō facienti uisibilia miracula, homines credere nō tenerentur.

Quicunque enim non facit hoc ad quod tenetur peccat. Sed si homines non crederent Christo miracula non facienti, non peccarent. Dicit enim ipse Io. 15. Si opera non fecissem in eis quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent: & loquitur de peccato infidelitatis secundum Aug. ergo Christus si non fecisset miracula, homines credere non tenerentur.

2 Præterea, nullus potest mutare legem, nisi legislator vel eo superior. Sed Christus prædicabat quædam quę videbantur pertinere ad veteris legis abolitionem: sicut quod cibus non coinquinat hominem: & quod licet in sabbato operari. Si ergo non probasset se esse legislatorem non fuisset ei credendum. Sed hoc fieri non potuisset nisi per miracula. cum legislatorem miracula præcessissent: ergo Christo non esset credendum nisi miracula fecisset.

Sed contra, magis obligantur homines ad credendum visibilibus signis. Sed licet Christus miracula non fecisset, ipse tamen verus Deus existens, prima veritas erat. ergo etiam si miracula non fecisset, adhuc erat ei credendum.

Præterea, gratia unionis est maior quam gratia gratum faciens per adoptionem. Sed miracula non sufficienter probant gratiam gratum facientem: quia ut habetur Mat. 7. his qui Christo in iudicio dicent: Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus respondebitur: non novi vos: ergo multo minus miracula sufficiunt ad probandum gratiam unionis. Si ergo sine miraculis Christo homines credere non tenerentur, neque etiam miraculis facti tenebantur credere dicenti se esse Deum: quod patet esse falsum.

Respondeo dicendum, quod nullus tenetur ad hoc quod est supra vires suas: nisi per hunc modum quo sit sibi possibile, credere autem est super potentiam hominis naturalem: unde ex dono Dei provenit: secundum illud Apostoli ad Ephesios 2. Gratia salvati estis per fidem: & hoc non ex vobis. Dei enim donum est, & ad Philippenses 1. dicit. Vobis datum est non solum ut in ipsum credatis, sed ut pro ipso patiamini. Homo ergo tenetur credere secundum hoc, quod adiuvatur à Deo ad credendum. Adiuvatur autem à Deo aliquis ad credendum tripliciter. Primo quidem per interiorem vocationem de qua dicitur Ioannis 6. Omnis qui audivit a patre & didicit, venit ad me: & ad Ro. 8. Quos prædestinavit, hos & vocavit. Secundo per doctrinam & prædicationem exteriorem: secundum illud Apostoli ad Ro. 10. Fides ex auditu: auditus autem per verbum Christi. Tertio, per exteriora miracula, unde dicit 1. Corinthiorum decimoquarto, quod signa data sunt infidelibus: ut scilicet per ea provocentur ad fidem. Si autem Christus visibilia miracula non fecisset, adhuc remanebant alij modi attrahendi ad fidem: quibus homines acquiescere tenerentur. Tenebantur enim homines credere de auctoritate legis & prophetarum. Tenebantur etiam interiori vocationi non resistere: sicut Isaias de se dicit. Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico, retrorsum non abij. Isaiæ quinquagesimo, sicut de quibusdam dicitur Act. 7. Vos semper spiritui sancto restitistis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod inter illa opera quæ Christus in hominibus fecit, annumerari etiam debet vocatio interior, qua quosdam attraxit: sicut Gregorius dicit in quadam homelia, quod Christus per misericordiam Magdalenam traxit interius: quam per clementiam suscepit foris. Ann. Ioannis tractatu etiam debet eius doctrina: enim etiam ipse dicit. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent.

Ad secundum dicendum, quod Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non solum faciendo visibilia miracula, sed etiam per auctoritatem scripturæ: & per interiorem instinctum.

Ad tertium dicendum, quod interior instinctus quo Christus poterat se manifestare sine miraculis exterioribus pertinet ad virtutem primæ veritatis: quæ interius hominem illuminat & docet.

Ad quartum dicendum, quod miracula visibilia fiunt virtute divina ad confirmationem virtutis fidei: unde dicitur Marci ultimo de Apostolis, quod prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Non autem fiunt miracula semper ad demonstrandum gratiam eius per quem miracula fiunt: & ideo potest contingere quod aliquis gratiam gratum facientem non habens miracula faciat: sed hoc contingere non potest, quod aliquis falsam doctrinam annuncians, vera miracula faciat, quæ nisi virtute divina fieri non possunt. Sic ergo Deus esset falsitatis testis, quod est impossibile. Cum ergo Christus se filium Dei diceret, & æqualem Deo, hanc eius doctrinam comprobabant miracula quæ faciebat: & ideo ostendebatur Christus per miracula quæ faciebat, esse Deus. Petrus autem licet eadem vel maiora miracula faceret, non probabatur esse Deus: sed per ea eam probabatur, quod Christus esset Deus: quia Petrus non prædicabat seipsum, sed Iesum Christum esse Deum.

ARTICVLVS VII.

Utrum pueri Iudæorum sint baptizandi invitis parentibus.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quod pueri Iudæorum sint baptizandi invitis parentibus. Maius enim est vinculum matrimoniale quàm ius paternæ potestatis, quia paterna potestas potest per hominem solui, cum filiusfamilias emancipatur, vinculum autem matrimoniale non potest solui per hominem, secundum illud Mat. 19 Quos Deus coniunxit, homo non separet, sed propter infidelitatem soluitur vinculum matrimoniale. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 7. quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti est subiectus frater aut soror in huiusmodi, & canon dicit quod si coniunx infidelis non vult cohabitare sine contumelia creatoris, quod alter coniugum non debet ei cohabitare: ergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius paternæ potestatis: sic ergo infideles Iudæi non habent ius paternæ potestatis in suos filios. Possunt ergo eorum filij baptizari eis invitis.

2 Præterea, Magis debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, quàm contra periculum mortis temporalis. Sed si aliquis videret hominem in periculo mortis temporalis, & ei non ferret auxilium, peccaret. Cum ergo pueri Iudæorum & aliorum infidelium sint in periculo mortis æternæ, si parentibus relinquantur qui eos in sua infidelitate informant, videtur quod sint eis auferendi & baptizandi, & in fide instruendi.

3 Præterea, Filij seruorum sunt serui & in potestate dominorum. Sed Iudæi sunt serui regum & principum. ergo & filij eorum. Reges ergo & principes habent potestatem de filijs Iudæorum facere quod voluerint. Nulla ergo esset iniuria, si baptizarentur invitis parentibus.

4 Præterea, Quilibet homo magis est Dei à quo habet animam, quàm patris carnalis, à quo habet corpus. Non est ergo iniustum si pueri Iudæorum carnalibus parentibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

5 Præterea, Baptismus est efficacior ad salutem, quàm prædicatio, quia per baptismum statim tollitur peccati macula & reatus pœnæ, & aperitur ianua cœli. Sed si periculum sequatur ex defectu prædicationis, imputatur ei qui non prædicavit, ut habetur Eze. 3 & 33. De eo qui videt gladium venientem, & non insonuerit tuba: ergo multo magis si pueri Iudæorum damnentur propter defectum baptismi, imputatur ad peccatum eis, quod potuerunt baptizare & non baptizauerunt.

Sed contra, Nemini facienda est iniuria. Fieret autem Iudæis iniuria, si eorum filij baptizarentur eis invitis, quia amitterent ius paternæ potestatis in filios iam fideles: ergo eis invitis non sunt baptizandi.

Respondeo dicendum, quod maximam authoritatem habet ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda: quia & ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia authoritatem habet: unde magis est standum consuetudini ecclesiæ, quàm authoritati vel Aug. vel Hie. vel cuiuscunque doctoris. Hoc autem ecclesiæ usus nunquam habuit, quod Iudæorum filij invitis parentibus baptizarentur, quamuis fuerint retroactis temporibus multi catholici principes, ut potentissimi Constantinus, Theodosius, & alij plures quibus familiares fuerunt sanctissimi Epi. ut Syluester Constantino, & Ambrosius Theodosio: qui nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonum rationi: & ideo periculosum videtur hanc assertionem de nouo inducere, ut præter consuetudinem in ecclesia hactenus obseruatam Iudæorum filij invitis parentibus baptizentur. Et huius ratio est duplex, una quidem propter periculum fidei. Si enim pueri nondum usum rationis habentes baptismum susciperent, postmodum cum ad perfectam ætatem peruenirent, de facili possent à parentibus induci, ut relinquerent quod ignoranter susceperunt, quod vergeret in fidei detrimentum. Alia vero ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali. Filius enim naturaliter est aliquid patris: & primo quidem à parente non distinguitur secundum corpus, quandiu in matris utero continetur. Postmodum vero postquam ab utero egreditur antequam usum liberi arbitrij habeat, continetur sub parentum cura, sicut sub quodam spirituali utero, quandiu enim usum rationis non habet puer, non differt quantum ad ea quæ agit ab animali irrationali. unde sicut bos vel equus iure gentium vel ciuili est possessoris ut utatur eo cum voluerit, sicut proprio instrumento, ita de iure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis sit sub cura patris: unde contra iustitiam naturalem esset, si puer antequam haberet usum liberi arbitrij à cura parentum subtraheretur, vel de eo aliquid ordinaretur invitis parentibus. Postquam autem incipit habere usum liberi arbitrij iam incipit esse suus: & potest quantum ad ea quæ sunt iuris diuini vel naturalis sibijpsi prouidere: & tunc est inducendus ad fidem.

ad fidem non coactione, sed persuasione: & potest etiam inuitis parentibus consequi fidei & baptizari: non autem antequam habeat vsum rationis, vnde de pueris antiquorum patrum dicitur, quòd saluabantur in fide parentum: per quod datur intelligi, quòd ad parentes pertinet prouidere filijs de sua salute, præcipuè antequam habeant vsum rationis.

art. 115. ad 1. 3. p. q. 60. a. 4. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in vinculo matrimoniali vterque coniugum habet vsum liberi arbitrij, & vterque potest inuito altero fidei assentire: sed hoc non habet locum in puero antequam habeat vsum rationis, sed postquam habet usum rationis: tunc tenet similitudo si conuerti uoluerit.

3. p. q. 68. a. 10. ad 2.

Ad secundum dicendum, quòd à temporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis: puta si aliquis à suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum uiolenter eripere: vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturalis, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

22. q. 59. a. 4. ad 3.

G Ad tertium dicendum, quòd Iudæi sunt serui principum seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis uel diuini.

Ad quartum dicendum, quòd homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoscere potest: vnde puer antequàm vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter subiacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

Ad quintum dicendum, quod periculum quod sequitur ex prædicatione omissa, nulli imminet nisi ei cui est commissum prædicationis officium. vnde in Eze. præmittit. Speculatorem dedi te filijs Israel: prouidere autem pueris infidelium de sacramentis salutis, pertinet ad parentes eorum: unde eis imminet periculum propter subtractionem sacramentorum, si eorum paruoli detrimentum patiantur.

22. q. 87. a. 1. & ar. 131. istius lib.

31

ARTICVLVS VIII.

Vtrum propter consuetudinem aliqui deobligentur à iure reddendi decimas.

30 AD tertium sic procedebatur. Videtur quòd propter consuetudinem aliqui deobligentur à iure reddendi decimas. Magis enim est accipere decimas, quàm non dare. Sed propter consuetudinem in aliquibus terris aliqui milites accipiunt decimas, & hoc ab ecclesia toleratur: ergo multò magis propter cõsuetudinem aliqui deobligantur ut decimas non soluant, neque soluere teneantur.

ar. 193. c. 5. & 12. q. 97. a. 3. c. & 22. q. 79. art. 2. ad 2.

Sed contra. Ius diuinum non aboletur per dissuetudinẽ. Sed decimæ debentur de iure diuino. ergo per dissuetudinem non aboletur ius reddendi decimas. Tenentur ergo homines reddere decimas contraria consuetudine non obstante.

Respondeo dicendum, quòd ea quæ sunt de iure positiuo, per dissuetudinẽ abolentur. Ea uerò quę sunt de iure naturali, uel de iure diuino, nulla dissuetudine aboleri possunt. Nulla enim dissuetudine fieri potest, ut sit licitum furari uel mœchari. Est ergo considerandum ad propositam quæstionem, utrum dare decimas, sit de iure diuino uel de iure positiuo humano. Ius autem diuinum in nouo & ueteri testamento continetur. Et quidem non apparet in nouo testamento aliquod præceptum datũ de decimis soluendis in doctrina Euangelica: uel Apostolica. Quod enim dicitur Matthæi 23. de solutione decimarum, hoc oportuit facere & illa non omittere. & quòd dicit Pharisæus Luc. 18. Decimas do omnium quæ possideo, magis videtur ad statum ueteris testamenti pertinere quàm obseruantiæ noui testamenti formam imponere. In ueteri autem testamento triplex genus præceptorum erat, quædam enim erant præcepta moralia: quædam iudicialia: quædã cæremonialia. Præcepta moralia sunt quæ sunt indita naturali rationi: ad quę homines omni tempore obligantur, ut honora patrem & matrẽ, non mœchaberis, non furtum facies, & similia. Præcepta autẽ iudicialia sunt per quæ iudicia exercebantur, putà si quis furaretur vnam ouem: redderet quatuor: & huiusmodi præcepta non sunt indita rationi naturali, non enim ratio naturalis habet, quòd ille qui furatur ouem magis reddat quatuor quàm tres uel unam. Sed tamen per huiusmodi præcepta determinatur morale præceptum, habet enim ratio naturalis quòd ille qui furatur debeat puniri: sed quòd tali pœna puniatur, hoc determinatur per præceptum iudiciale. Præcepta autem cæremonialia ueteris legis, sunt quæ pertinent ad obseruantiam diuini cultus: & sunt ordinata ad figurandum aliquod futurum, sicut immolatio agni Paschalis figurabat occisionem Christi. Est ergo considerandum, utrum præceptum de decimis persoluendis,

Matth. Lucæ. — K — 21. 22. q. 99. a. 10. & 4. 5. c. & 22. q. 122. ar. 1. ad 2.

F sit morale, vel iudiciale, vel cæremoniale. Si enim morale est, ad hoc omnes tenentur & omni tempore: nulla obstante cõtraria consuetudine: sed hoc non uidetur: quia ratio naturalis non dictat magis quòd homo ministris Dei det decimam, quam vndecimam, uel nonam partem fructuum. Si autem sit præceptum iudiciale, non tenentur ad decimas dandas: sicut non tenentur omnes ad iudicandum secundum in lege ueteri consuetudinem: quia illa iudicialia præcepta sunt specialiter [illegible] data cõsiderantes conditionibus eius, non enim eadem [illegible] bus expediunt. Si autem sit præceptum cæremoniale, non solum non obligaret: sed etiam obseruatum induceret in peccatum, peccaret. n. si quis agnum Paschalem immolaret: quia post aduentum ueritatis, cessauerunt figuræ.

Dicendum est ergo sicut antiqui magistri dixerunt, quòd quædam præcepta legis sunt purè moralia, ut non occides, non furtum facies: quædam autem purè sunt cæremonialia, ut immolatio paschalis agni & circuncisio, quædam autem sunt media, secundum aliquid moralia, & secundum aliquid cæremonialia. sicut præceptum de obseruatione sabbati est morale quantum ad hoc quòd aliquod tempus quieti deputetur ad uacandum diuinis. Hoc enim ratio naturalis habet, sed quòd dies septima sit deputata, hoc est ex determinatione Dei propter aliquam figurã, unde hoc est cæremoniale. Sic ergo præceptum de decimis persoluendis, est quidem secundum aliquid morale, in sé licet qui pro toto populo diuino obsequio uacãt stipendijs populi sustententur: sicut & qui in alijs officijs reipublicę seruiunt, à populo sustentantur: & secũdum hunc modum proponitur hoc præceptum in nouo testamento. Dicit enim dominus Mat. 10. Dignus est operarius cibo suo: & apostolus dicit 1. ad Cor. 6. Dominus ordinauit, ut qui euangelium enunciant, de euangelio uiuant: & qui altari deseruiunt, de altari uiuant. Sed quantum ad determinatum numerum decimę, non est de iure naturali, neque est præceptum morale, sed est cæremoniale, inquantum refertur ad figurandum aliquid circa Christum: uel etiam est iudiciale secundum conuenientiam ad illum populũ, in quo quia erat multitudo ministrorum tali taxatione opus erat ad ministrorum Dei sustentationem. Sic ergo hoc commune quod est prouidere ministris Dei in necessarijs uitæ, est de iure diuino, quasi morale præceptum & de iure naturali existens. Ad quemlibet autem principem qui potest leges [illegible] etiam ius naturale commune per ius positiuum [illegible] est aliud ius positiuum, [illegible] sicut ius naturale habet quòd malefactor puniatur, sed quòd tali pœna puniatur, hoc determinatur per ius positiuum. Quia ergo ecclesia habet potestatem condendi legem in his quæ pertinent ad cultum Dei: potuit per ecclesiæ [illegible] quantitas eorum quæ sunt danda ministris Dei a populo, & [illegible] quãdam consonantia noui & ueteris testamenti, statuit ecclesia ut taxatio ueteris testamenti seruaretur etiam in nouo. Vnde omnes tenentur ad decimas, ut nunc, non [illegible] posset autem ecclesia statuere, si causa subesset uel in maiori uel in minori numero: puta quod daretur octaua uel duodecima, sicut & quòd detur decima. Patet ergo quòd nulla consuetudo contraria soluit hominẽ ab obligatione reddendi decimas quia hæc obligatio fundatur supra ius diuinum, & supra ius naturale, unde semper tenentur homines reddere decimas, si ecclesia exigat etiam contraria consuetudine non obstante, & in terris in quibus est cõsuetudo, quòd decimæ soluantur: ipsa consuetudo quasi expostulat decimas. unde peccaret qui nõ redderet, sed in terris in quibus non est consuetudo communis quòd decimæ dentur, & ecclesia non petit, uidetur ecclesia remittere dum dissimulat. & ideo homines in terris illis non peccant decimas nõ dando. Durũ enim esset dicere, quòd omnes homines Italiæ & orientalium partium dãnarentur, qui decimas non soluunt. Et huiusmodi argumentum possumus ab apostolo accipere, cui cum deberent necessaria uictus ab his quibus prædicabat, tamen non accipiebat, nec tamen peccabat qui ei non dabant. alioquin malè cum eis egisset, non accipiendo: præsertim cum ipse dicat Act. 20. Non enim subterfugi quò minus annunciarem uobis omne consilium Dei. & ideo apostolus non exigebat quod sibi debebatur, ne daretur aliquod offendiculum euangelio, ut ipse ibidem dicit. unde non bene facerent rectores ecclesiarum, si in terris illis decimas exigerent, in quibus non est consuetudo dari, si probabiliter crederent, quòd ex hoc scandalum nasceretur.

Diuersitas præceptorum. — G — b. Paulus — 31 — 22. q. 87. ar. 1. c. & 3. p. q. 31. a. 8. c. & q. 65. a. 7. ad 1. ar. 131 c. — 12. q. 95. art. 2 c. & 4. c. 22. q. 85. a. 1. ad 4 q. 36 ar. 1. ad 2. ad 3. — I — 22. q. 87. ar. 1. c. — 22. q. 45. at. 8. ad 5. at. 131. & 22. q. 87. at. 1. ad 5.

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur, dicendum quòd milites qui accipiunt decimas in aliquibus terris, non habent accipiendi ius decimas, hoc enim ius est spirituale debitum ministris Dei, unde nunc ad laicam personam: sed res illæ tẽporales quæ iure exiguntur ex cõcessione ecclesiæ datæ sunt aliquibus militibus propter aliqua seruitia quæ fecerunt ecclesiæ: sicut & ecclesia põt remittere ipsos fructus quæ debentur pro decima: non tamẽ remittit ius exigendi decimas: nec tollit debitũ reddẽdi.

22. q. 49. a. 8 ad 5. 2. 8 1 r.

QVÆ.

QVAESTIO V.

22. q. 89. ar. 3. ca. 2. ad 3. q. 96. 100. ar. 4. ad 3. 4. d. 25. q. 3. ar. tic. 2. q. 3. ad 4.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad virtutes, circa res humanas.

¶Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶Primo utrum filius teneatur obedire parentib. carnalibus in indifferentibus.

¶Secundo utrum venditor teneatur dicere emptori vitium rei venditæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia. Dicitur enim Deute. 21. si genuerit homo filium contumacem, & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, lapidibus eum obruet populus ciuitatis. Sed pœna talis non infligeretur, nisi grauiter peccaret non obediendo: ergo filij tenentur obedire parentibus carnalibus per omnia.

22. q. 104. ar. 5. o. ¶2 Præterea, Apostolus dicit ad Colossen. 3. Filij obedire parentibus per omnia.

¶3 Præterea, præcepta moralia affirmatiua, quamuis non ad semper obligent, tamen nunquam contrarium facere licet. Sed præceptum morale affirmatiuum, est de honoratione parentum: ergo non licet irreuerentiam esse patri: quod esset si eius mandato non obediretur, tenetur ergo filius in omnibus parentibus obedire.

Sed contra. Non minus obediendum est patrib. spiritualib. quàm carnalib. sed magis, ut habetur per Apostolū ad Heb. 12. Sed patrib. spiritualib. non tenentur subditi obedire in indifferentib. Religiosi. n. qui obedientiam profitentur, non tenentur obedire suis prælatis, nisi in his quæ sunt secundum regulam. vt Ber. dicit in libro de dispensatione & præcepto: ergo nec parentibus carnalibus filij tenentur in indifferentibus obedire.

Respondeo dicendum, quòd cum obedientia prælato debeatur, ad illa se extendit debitum obedientiæ, ad quæ se extendit ius prælationis: Habet autem pater carnalis ius prælationis in filium. Primò quidem quantum ad domesticam conuersationem. Sic. n. est paterfamilias in domo, sicut rex in regno: vnde sicuti subditi regis tenentur obedire regi in his quæ pertinent ad gubernationem regni: ita etiam filij & alij domestici tenentur obedire patrifamilias in his quæ pertinent ad dispensationem domus. Secundò quantum ad morum disciplinam vnde Apostolus dicit ad Heb. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores: & obtemperabamus eis: debet enim pater filio non solum educationem: sed etiam disciplinam: ut Philosophus dicit: In his ergo filius tenetur obedire patri carnali, & non alijs.

Per.

& 104. ar. 15.

22. q. 104. art. 6. n & ad 44. q. 2. art. 2. o. Paulus.

Ad primum ergo dicendum, quòd loquitur ibi Moyses de Imperio paterno, quod pertinet ad disciplinam morum: vnde ibidem dicitur. Monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs.

Ad secundum dicendum, quòd Apostolus dicit obediendum esse parentibus per omnia, ad quæ se ius prælationis extendit.

Ad tertium dicendum, quòd non exhibet irreuerentiam præcipienti, si non obedit ei his in quibus obedire non tenetur.

ARTICVLVS X.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ emptori.

32 22. q. 77. art. 2. 3. o.

CIRCA secundum proceditur. Videtur quòd venditor nō teneatur dicere vitium rei venditæ emptori: quia secundū leges ciuiles, venditor & emptor se inuicem decipere possunt, nulla autem posset fieri deceptio, si venditor rei venditæ vitiū emptori dicere teneretur, ergo non tenetur.

Ratio. ¶2 Sed dicebat quòd leges non loquuntur secundum forum conscientiæ, sed quod nunc loquimur est secundū forum contentiosum. Sed contra secundum Philosophum in secundo Ethi. Intentio legislatoris est ciues facere bonos, quod ergo licet secundum leges non est contrarium virtuti: & ita etiam nō contrarium conscientiæ.

A Sed contra est quia secundum leges ciuiles si aliquis vendat animal morbidum tenetur de vitio: ergo tenetur dicere vitium emptori.

¶2 Præterea Tullius dicit in lib. de officijs, quod ad officium boni viri pertinet, ut dicat emptori illud pro quo res minus venderetur, huiusmodi autem est vitium rei venditæ: ergo venditor tenetur dicere emptori vitium rei venditæ.

Respondeo dicendum quòd aliquid pertinet ad bonum virū, ad quod tamen homines non tenentur, sicut ad bonum virum pertinet, quod liberaliter etiam de sua bona largiatur: quamuis ad hoc non teneatur. Sed aliquid pertinet ad bonum virū, ad quod tenetur, scilicet quòd reddat alicui quod iustum est: nam actus iustitiæ est ut reddatur alicui, quod ei debetur. Et ideò vnusquisque venditor ad hoc tenetur, ut iustam venditionem faciat, non autem ut faciat venditionem liberalem, dimittens aliquid de precio iusto. Iustitia autem æqualitas quædam est,

B vt dicitur in 5. Ethicor. est ergo iusta venditio quando preciū acceptum ab habente æquatur rei venditæ, iniusta autem si nō æquetur sed plus accipiat. Si ergo vitium rei venditæ faciat rē minus valere, quàm preciū impositum à venditore iniusta erit venditio, vnde peccat occultans vitium. Si autem non faciat rē minus valere quàm precium impositum: quia fortè venditor minus precium imponit propter vitium: tunc non peccat tacēs vitium: quia venditio non est iniusta: & fortè esset sibi damnosum, si vitium diceret, quia emptor vellet habere rem etiā pro minori precio quàm valeret. Liberaliter tamen faceret, si damnosum proprium contineret, ut satisfaceret voluntati alterius licèt ad hoc non teneatur. Philo. 22. q. 77. arti. 10.

Ad primum ergo dicendū, quòd per illud dictum legis, non habetur quòd licitum sit simpliciter venditori decipere emptorē, & econuerso: sed dicitur aliquid esse licitum secundum legē, quod per legem non punitur, sicut secundum legem veterem C licebat libellus repudij. 4. ad 25. q. 3. art. 1. q. 1. ca. 2. 22. q. 10. ar. 4. 8 ad 1. & 4. d. 3. q. 2. art. 2. q. 2. ar. 2.

Ad secundum dicendum, quòd præcepta legis sunt ductiua ad perfectam virtutem: tamen actus perfectæ virtutis non cadunt sub præcepto legis humanæ: sed prohibet quædam grauiora, ut gradatim homines retracti a malis per seipsos ad virtutem exerceantur: permittit autem quædam minora peccata eis pœnam non infligens, quia sine his non facilè inuenitur hominum multitudo: & de talibus est deceptio, quæ est inter vendentes & ementes: quia plurimi sunt qui volunt vili emere, & carè vendere: ut Augustin. dicit in lib. de trin.

Ad illud verò quod primò in contrarium obijcitur, dicendum quod illud intelligendum est, quando morbus pecoris facit pecus minus valere quàm vendatur.

Ad secundum dicendum, quòd ea ratione Tullius dicit, quod vir bonus non tacet vitium rei venditæ, quia ad virum bonū non pertinet decipere aliquem: deceptio autem non est si id qđ tacetur de re vendita, nō facit rem minùs valere quàm preciū, D quod pro ea accipitur.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de peccatis.

¶Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶Primò, utrùm peccatum sit appetere prælationem.

¶Secundò, vtrùm peccatum sit prædicatori habere oculum ad rem temporalem.

ARTICVLVS XI.

Vtrum appetere prælationem sit peccatum.

1 AD primum sic proceditur. Videtur quod peccatum sit appetere prælationem. Nā enim videtur, quod possit appeti sine peccato, id quod non fuit in statu naturæ integræ, sed solùm in statu naturæ corruptæ. Sed prælatio non fuit in statu naturæ integræ, sed incepit esse post peccatum, quando dictum est mulieri. Sub viri potestate eris: ergo peccatum est prælationem appetere. 33 22. q. 185. ar. 1. o. & ar. 47. & 115. & 142 o. huius lo.

¶2 Præterea. Appetitus videtur esse de his quæ pertinent ad statum futuræ gloriæ. Sed in futuro cessabit omnis prælatio, vt dicit quædam Gl. 1. ad Corinth. 15. ergo peccatum est appetere prælationem.

Sed contra, est quod dicitur 1. ad Thim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Sed non est peccatum appetere illud, cui debetur honor, qui nō debetur nisi virtuti: ergo non est peccatum appetere prælationem.

Respondeo dicendum, quod hanc quæstionem soluit Aug. 19. de ciui. Dei, ubi dicit quòd locus superior sine quo populus

fugi non potest, etsi administretur vt decet, tamen indecenter F appetitur. Cuius ratio est, quia qui appetit prælationem, aut est superbus aut iniustus. Iniustitia enim est, quod aliquis uelit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit maioribus dignus: vt dicitur in 5. Ethico. Quod autem aliquis æstimet se esse magis dignum prælatione omnibus illis, super quos prælationem accipit, superbiæ & præsumptionis est. vnde patet, quod quicunque prælationem appetit, aut est iniustus, aut superbus: & ideo nullus suo appetitu debet ad prælationem peruenire, sed solū Dei iudicio, secundùm illud Apostoli ad Hebr. 5.
c. 47. Nemo sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron, potest tamen aliquis licitè appetere se esse dignum prælatione, vel opera boni prælati, pro quibus debetur honor.

Ad rōnes Vnde patet responsio ad vltimum. Primę verò duæ rationes non rectè concludunt, quia etiam ea quæ non fuerunt in statu innocentię, nec erunt in statu gloriæ, possunt licitè appeti, sicut subiici, pœnitere & alia huiusmodi, quamuis prælatio quantum ad aliquid, fuisset in statu innocentiæ, & futura sit in statu glo G riæ, scilicet quātum ad superioritatem gradus, & quantùm ad gubernationem, vel regimen, non autem quantum ad coactam seruitutem.

ARTICVLVS XII.

Vtrum sit peccatum prædicatori, habere oculum ad temporalia.

34 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd peccatū sit prę
ar. 34. 22. dicatori habere oculum ad temporalia. Dicitur enim Lu. 12.
q. 100. ar. Quærite primò regnum Dei: Glos. i. bona æterna, & hæc om-
5. ad 2. q. nia adiicientur uobis. Glos. etiam non quærentibus: ergo non
88. art. 4. licet prædicatori habere oculum ad terrena.
ad 4. Sed contra est quod dicitur 1. Cor. 9. Debet qui arat in spe arare. Gl. stipendiorū temporalium. ergo licet prædicatori, de quo ibi loquitur, habere oculum ad terrena.

Respondeo dicendum, quòd habere oculum ad terrena, contingit dupliciter: vno modo sicut ad mercedem, vel præmiū, & sic prædicatori non licet habere oculum ad terrena, quia sic faceret euangelium venale. Alio modo sicut ad stipendia pro necessitate sustentationis vitæ: & sic licet habere prædicatori oculum ad terrena, vnde 1. ad Thim. 5. super illud. Qui bene præsunt presbyteri, &c. dicit Glos. Aug. necessitatis est accipere, vnde ui-
4. 1. di. 25. uunt, charitatis est præbere non tamen venale est euangelium
q. 3. art. 2. pro his. Si enim sic uendunt magnam rem, nisi uendunt ac-
q. 2. ad 4. cipiant ergo sustētationem necessitatis à populo, mercedem di
& quintū spensationis à domino.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO VII.

DEINDE quæsitum fuit de pœnis peccatorum.
¶ Et primò de ipsis pœnis.
¶ Secundò de remissione pœnarum.
¶ Circa primum quæsita sunt duo.
¶ Primò, vtrùm anima separata possit pati ab igne corporeo.
¶ Secundò, vtrùm duorum, qui eadem pœna sunt digni, vnus diutius moretur in purgatorio, quam alius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm anima separata possit pati ab igne corporeo.

35 AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima à corpore se-
ar. 61. & 4. parata, non possit pati ab igne corporeo: quia secundùm
d. 44. q. 3. Philosophum, quod non tangit, non agit: sed ignis corporeus
ar. 3. q. 3. non tangit animam separatam à corpore: cùm non habeat ter-
o. & aliæ minos corporales, quæ autem se tangunt, habent ultima simul:
artic. 20. ergo anima separata non patitur ab igne corporeo.

¶ 2 Præterea, illa quæ patiuntur adinuicem, inuicem conuerti possunt, sed anima non potest conuerti in ignem corporeum: nec è conuerso: ergo anima non potest pati ab igne corporeo.

¶ 3 Præterea, Ber. dicit quòd nihil ardet in inferno nisi propria uoluntas, sed propria uoluntas enim sit quoddam spiritua le, non potest esse materia ignis corporalis. ergo anima à corpore separata, non potest ab igne corporeo pati.

Sed contra est, quod dicitur Isa. vltim. Ignis eorum non extinguetur.

Respondeo dicendum, quòd pati multipliciter dicitur: uno 1 p. q. 14.
modo pati communiter idem est quod recipere: secundùm quod ar. 2. ad 2.
sentire, & intelligere est quoddam pati, & hoc modo anima cō q. 75. ar. 2
iuncta corpori patitur à rebus corporeis sentiendo & intelligē c. & 12. q.
do: sed an separata à corpore possit hoc modo à reb^9 corporeis 22. ar. 1. c.
pati, alterius quæstionis est propter quosdam qui dicunt quod ani & q. 41. ar
ma separata à corpore, & etiam Angelus potest accipere cogni tic. 1. c.
tionem à rebus sensibilibus: sed si etiam hæc opinio esset vera, tamen pati sentiendo, & intelligendo, est perfici non puniri, nisi fortè per accidens: inquantum id quod sentitur, vel intelligitur repugnat uoluntati: sed ipsum sentire vel intelligere secundùm se consideratum, pœnale non est. Alio modo dicitur pati propriè loquendo secundum contrarietatem agentis ad patiens: prout scilicet pati dicimur, cùm aliquid nobis aduenit, quod est contrarium naturæ uel uoluntati nostræ, & secundum hoc infirmitas, & tristitia passiones dicuntur. Et hæc quidem passio veri. q. 26.
dupliciter esse potest, vno modo per receptionem formæ con ar. 1. 5. c. &
G trariæ, sicut aqua patitur ab igne inquantū calefit, & per con veri. q. 6 1.
sequens diminuitur qualitas naturalis eius: hoc modo separa arti. 2. ad
ta anima non potest pati ab igne corporeo, quia nec calefieri po secundū.
test, nec desiccari, nec secundum formam aut qualitatem quācunque ignis corporei immutari. Alio modo dicitur pati omne illud, quod quocūque modo impediatur à suo proprio im
petu vel inclinatione, sicut si dicimur lapidem descendentem ar. 61. c.
pati, cum impeditur ne deorsum perueniat, & sicut dicimus hominem pati, cum detinetur, vel ligatur ne uadat quo uult, & ita per modum ligationis cuiusdam, anima patitur ab igne corporeo, ut Aug. 21. de ciuit. Dei. Non enim hoc est contra na-
turam spiritus, corpori alligari, cum uideamus animam natu contra. 4. c.
raliter alligari corpori ad uiuificandum ipsum. Dæmones etiā 90. & ala.
per necromantiam potestate superiorum dæmonum alligan 21. c. 11. &
tur aliquibus imaginibus, vel aliquibus aliis rebus: vnde mul opus. 3. c.
tò magis possūt spiritus alligari diuina uirtute igne corporeo, 134.
H non ut dent uitam, sed ut accipiant pœnam: sicut Augus. dicit. Sed quia quod est minoris uirtutis, non potest sua uirtute ligare id quod est maioris uirtutis, inde est quòd nullū corpus potest ligare spiritum qui est maioris uirtutis, nisi aliqua superiori uirtute, & propter hoc dicitur, quod ignis corporeus agit in animam separatam non uirtute propria, sed inquantum est instrumentum diuinæ iustitiæ uindicantis.

Ad primum ergo dicendum, quòd ignis tangit animam, nō in ordine
quidem tactu mathematico, qui attenditur secundùm termi 36. 4. dist.
nos quantitatiuos, sed magis contactu uirtutis non propriæ, 11. q. 1. ar.
sed quam habet inquantum est instrumentum diuinæ iu 2. q. 3. ad
stitiæ. a & d. 45.

Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de passio q. 2. art. 3.
ne, quæ est per susceptionem formæ contrariæ.

Ad tertium dicendum, quod propria uoluntas dicitur ardere in 1. & 2.
I inferno, quia meretur ardorem.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum æquali pœna puniendi in purgatorio, vnus citius possit liberari quàm alius.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod duorum qui sunt 36
digni æquali pœna unus non possit citiùs a purgatorio liberari, quàm alius. Iudicium enim post mortem non est hominis sed Dei, qui secundùm ueritatem iudicat, ut dicitur ad Ro. 2. sed contra ueritatem iudicaret, si vni eorum qui sunt digni æquali pœna, infligeretur grauior pœna sensus, quàm alteri. Dilatio autem gloriæ, est maior pœna, quam acerbitas pœnę sen
K sus, quia sicut dicit Chryso. super Mat. carere uisione diuina, est maior pœna, quàm quælibet pœna sensibilis: ergo vnum eorū qui digni sunt æquali pœna, non maiorem dilationem gloriæ patietur altero citiùs liberato.

¶ 2 Præterea, Malum secundum Augu. dicitur quia nocet: nocet autem quod adimit bonum: dilatio autem glorię adimit maius bonum, scilicet bonum increatum: ergo maius malum: & sic idem quod priùs.

Sed contra est, quod Magister dicit, in quarto sen. di. 45. quod ille pro quo fiunt plura suffragia, citiùs à pœnis purgatorii liberatur. Contingit autem, quod pro uno eorum, qui digni sunt ęquali pœna, fiunt plura suffragia quam pro alio: ergo unus citiùs liberabitur.

¶ Pręt. In fine mundi inuenientur aliqui, cremabilia quędā habentes, quorum dilatio à gloria non erit tam diuturna, sicut eorum qui modò cremabilia deferunt ad purgatorium, quia breuis mora erit inter mortem, & resurrectionem ut Augu. dicit: ergo

ergo pari ratione, & omne eorum qui æqualia cremabilia delerunt, unus potest minus differri à gloria, quàm alius & sic erit citius liberatus à pœnis.

Respondeo dicendum, quòd ista quæstio fundatur supra virtutem suffragiorum, utrùm scilicet suffragia facta pro aliquo, valeant illi solùm pro quo fiunt ad liberationem, vel etiã alijs. Circa quod aliqui dixerunt quòd non magis valent illi, quam alijs: imò forte magis valent alijs, si sint melius dispositi ad recipiendum suffragiorum virtutem: & ponunt exemplum, sicut si accendatur cereus in domo pro aliquo diuite qui sit cæcus, illuminat omnes in domo existentes, & fortè alios magis illuminat si habeant limpidiorem visum, & secundùm hanc opinionem, duorum qui ob æquales culpas in purgatorio detinentur, vnus non potest citiùs liberari quàm alter. Sed hãc opinionem non reputo veram. Cuius ratio est, quia suffragium vnius valet alteri propter duo. Vno modo, propter vnitatem charitatis, quia omnes qui sunt in charitate, sunt quasi unum corpus, & ita bonum vnius redundat in omnes: sicut manus deseruit toti corpori, & similiter quodlibet corporis membrũ, & secundùm hoc quodcunque bonum factum ab aliquo, valet cuilibet in charitate existenti, secundum illud Psal. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Alio modo secundùm, quòd per intentionem alicuius actus eius transfertur in alterum: putà si aliquis pro altero soluat aliquod debitum, pro eodem habetur ac si ille solueret pro quo soluitur. Primo ergo modo valet opus bonum per modum meriti, cuius radix est charitas. Sed secundo modo, opus unius valet alteri per modum satisfactionis, prout unus pro altero satisfacere potest, si hoc intendat, & talis valor attenditur in suffragijs, quæ ad hoc fiunt, vt per ea homines liberentur à debito pœnæ. Et ideo dicendum est, quòd suffragia per istum modum non valent, nisi illis pro quibus fiunt, & secundùm hoc si pro aliquo fiunt multa suffragia, citiùs liberatur à pœna purgatorij, quàm alij pro quibus non fiunt, etiam si æqualia peccata detulerint. Concedendum tamen est, quòd suffragia pro uno facta omnibus valent, inquantum, scilicet omnes qui sciunt gaudent ex charitate de bonis, quæ ex charitate fiũt, & secundum hoc verum est, quòd illis pro quibus non fiunt, plus valent suffragia, si sint maioris charitatis.

Opinio.

Arti. 167.

Reprobatio opin.

Suffragia qualiter & ad qd valeant.

Ad primum ergo dicendum, quòd peccato veniali cùm non habeat auersionem à Deo per se loquendo, non debetur pœna carentiæ visionis diuinæ, nec simpliciter, nec ad tempus. Sed quòd ad tempus retardentur à visione diuina, hoc contingit per accidens, quia scilicet quandiu digni sunt aliqua pœna, non possunt participare summam fœlicitatem, quæ in visione consistit: iustitia autem respicit pœnam per se debitam peccato, non autem eam quæ per accidens consequitur.

4.d.45.q.2.ar.4.o. Per hoc patet responsio ad secundum, tertium concedimus & quartum similiter. Illi tamen qui in fine mundi uiui reperientur, parum habebunt de cremabilibus præcedentibus tribulationibus præpurgati: poterit etiam fieri, ut acerbitas pœnæ modici temporis, recompenset diuturnitatem pœnæ in alijs.

QVAESTIO VIII.

4.d.47.q.2.a.3.q.2 ad 3.

DEINDE, quæsitum fuit de remissione peccatorum.

¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile.

¶ Secundò, vtrùm cruce signatus qui moritur antequàm iter arripiat transmarinum plenam habeat peccatorum remissionem.

ARTICVLVS XV.

Vtrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile.

37

22.q.14.art.3.o.& q.118.art.5.ad 3.& malo.q.3 ar.15.o.

AD primum sic procedebatur. Videtur quòd peccatum in spiritum sanctum non sit irremissibile. Vna est enim dignitas, & maiestas patris, & filij, & spiritussancti. Sed peccatum in filium non est irremissibile. Dicitur enim Matth. 12. Quicunque verbum contra filium hominis dixerit, remittitur ei: ergo peccatum in spiritumsanctum non est irremissibile.

Sed contra est, quod ibidem dicitur. Qui dixerit contra spiritumsanctum verbum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

22.q.17.2.1.o.& 2.d.43.a.4.o.

Respondeo dicendum, quòd de peccato in spiritum sanctũ tripliciter aliqui sunt locuti. Doctores enim ante August. intellexerunt peccatum in spiritum sanctum esse blasphemiam dictam contra spiritum sanctum, aut opera eius: vel etiam contra diuinitatem Dei patris, aut filij: quia etiam pater & filius communiter sumendo spiritussanctus est, quia Deus spiritus est: vt dicitur Ioan. 4. Peccatum autem in filium hominis, intelligunt blasphemiam in Christum secundum humanam naturam, & utroque modo peccabant Iudæi in Christum: primo enim modo contra eum peccabant miracula quæ per spiritum sanctum & uirtute suæ diuinitatis faciebat principi dæmoniorum attribuendo. Secundo autem modo contra eum peccabant dicendo, Ecce homo vorax potator vini, & publicanorũ amicus, vt dicitur Matth. 11. Hanc ergo secundum blasphemiã dicit remissibilem: quia habebant aliquam excusationem propter infirmitatem carnis, quam in Christo videbant: aliam verò blasphemiam dicit irremissibilem: quia nullam excusationem habebant, uidentes manifesta indicia spiritussancti & diuinitatis, propter hoc secundum Chrysost. perseuerantibus nõ fuit remissa hæc blasphemia, neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia in hoc sæculo puniti sunt pro ea per Romanos: & in futuro cruciabuntur in inferno. Secundum Augustinum verò spiritui sancto, qui est charitas patris & filij attribuitur remissio peccatorum. Ille ergo contra spiritumsanctum peccat, vel blasphemat, uel uerbũ dicit corde, ore, aut opere, qui hoc agit per impœnitentiam vsque ad finem uitæ suæ, ut non fiat ei remissio peccatorum, & tunc planum est, quod hoc peccatum in spiritumsanctum non remittitur: neque in hoc sæculo, neque in futuro. Doctores uerò moderni dixerunt, quòd quia patri attribuitur potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas, peccatum ex infirmitate est peccatum in patrẽ, peccatum ex ignorantia est peccatum in filium, peccatũ ex certa malitia est peccatum in spiritumsanctum. Quia ergo ignorantia, uel infirmitas excusat peccatum, uel in toto, uel in parte: dicunt quòd peccatum in patrem, uel in filiũ, remittitur. quia uel totaliter culpa caret, uel culpa diminuitur: malitia verò non excusat peccatum, sed aggrauat: & ideo peccatum in spiritum sanctum non remittitur, neque in toto, neque in parte: quia non habet in se aliquam rationem ueniæ, per quam diminuatur culpa: & si aliquando remittatur, hoc magis est ex misericordia Dei remittentis, qui etiam morbos incurabiles curat, quàm ex remissibilitate peccati.

Matth. 11.

Chrysost.

3.p.q.86.ar.1.ad 2.3.

1.p.q.34.art.7.8.c.& q.45.arti.6.ad 2.22.q.14.ar.1.3.c.12.q.78.malo.q.3 art.14.1.p.q.69.ar.2.c.ar.4.o.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum cruce signatus moriens ante susceptum iter, habeat plenariam indulgentiam peccatorum.

38

Isa.11.le.2.& 4.di.20.q.1.articu.3.q.3.ad 2.& artic.107.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd cruce signatus qui moritur antequàm iter arripiat, habeat plenam indulgentiam peccatorum: ad hoc enim, quòd indulgentia alicui valeat, requiritur quòd sit uerè pœnitens & confessus, ut continetur in litera Papali. Sed cruce signatus decedens ante iter assumptum, habet hæc omnia quæ requiruntur secundum formam literæ ad percipiendam plenam indulgentiam peccatorum: ergo plenè percipit eam.

¶ 2 Præterea. Solus Deus remittit peccatum quantùm ad culpam. Cùm ergo Papa dat indulgentiam omnium peccatorum, hoc non est referendum ad culpam, sed ad vniuersitatem pœnarum. Ille ergo qui accipit crucem secundum formam literæ Papalis, nullam pœnam patietur pro suis peccatis: & sic statim euolabit plenam remissionem peccatorum consecutus.

Sed contra Augustin. dicit in 15. de Tri. quòd non est idem abstrahere telum & sanare vulnus. Telum enim peccati abstrahitur per remissionem peccati, uulnus autem sanatur per reformationem imaginis, quæ quidem fit per opera satisfactionis. Sed cruce signatus decedens ante iter arreptum, nullum laborem sustinuit ad reformationem imaginis: ergo nondum est sanatum vulnus, & sic non poterit ad gloriam statim peruenire antequàm pœnas purgatorias patiatur.

¶ Præterea, Quilibet sacerdos utitur talibus uerbis, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis. Si ergo cruce signatus decedẽs euolaret, pari ratione quilibet alius à quoque sacerdote absolutus, quod est inconueniens.

Ar.36.3.p.q.46.ar.1.ad 3.4.d.20.arti.3.q.1.o.& opus.7.ca.6.c.fi.

Respondeo dicendum, quòd ad euidentiam huius quæstionis sicut supra dictum est, opus unius potest esse satisfactoriũ pro alio ad quem per intentionem facientis refertur. Christus autem pro ecclesia sua sanguinem suum fudit: & multa alia fecit & sustinuit, quorum æstimatio est infiniti ualoris propter dignitatem personæ: vnde dicitur Sapientiæ 8. quod infinitus est in illa thesaurus hominibus. Similiter etiam & omnes alij sancti intentionem habuerunt in his quæ passi sunt, & fecerunt propter Deum, ut hoc esset ad utilitatem non solùm sui, sed etiam totius ecclesiæ. Totus ergo

iis thesaurus est in dispensatione eius qui præest generali ecclesiæ. Vnde Petro Dominus claues regni cœlorum commisit Matth. 16. Quando ergo utilitas, uel necessitas ipsius ecclesiæ hoc exposcit, potest ille qui præest ecclesiæ de isto infinitate thesauri communicare alicui, qui per charitatem sit membrum ecclesiæ de prædicto thesauro quantum sibi visum fuerit opportunum, vel usque ad totalem remissionem pœnarum, vel usque ad aliquam certam quantitatem: ita scilicet quòd passio Christi & aliorum sanctorum ei imputatur, acsi ipse passus esset, quantum sufficeret ad remissionem sui peccati: sicut contingit cùm vnus pro alio satisfacit: ut dictum est. Ad hoc ergo quòd indulgentia alicui ualeat tria requiruntur. Primò causa pertinens ad honorem Dei: uel ad necessitatem aut utilitatem Ecclesiæ. Secundò auctoritas in eo qui facit. Papa enim potest principaliter, alij verò inquantum potestatem ab eo accipiunt: uel ordinariam uel commissam: seu delegatam. Tertio requiritur, vt sit in statu charitatis ille qui indulgentiam percipere vult. Et hæc tria designantur in litera Papali. Nam causa conueniens designatur in hoc quòd præmittitur de subsidio terræ sanctæ. Auctoritas verò in hoc quod fit mentio de auctoritate Apostolorum Petri, & Pauli, & ipsius Papæ. Charitas autem recipientis in hoc quòd dicitur, Omnibus verè pœnitentibus & confessis; non dicit & satisfacientibus: quia indulgentia non excusat à contritione & confessione: cedit in locum satisfactionis. Est ergo dicendum in quæstione proposita: quòd si secundum formam Papalis literæ indulgentia concedatur accipientibus crucem in subsidium terræ sanctæ, et cruce signatus statim habet indulgentiam etiam si decedat antequàm iter arripiat: quia sic causa indulgentiæ erit non iter, sed votum itineris. Si autem in forma literæ contineatur quòd indulgentia detur his qui transierint ultra mare, ille qui decedit antequam transeat, non habet indulgentiam: quia non habet indulgentiæ causam.

ar. 36. 4. d. 20. ar. 3. c. 2. o & ar. 5. q. 1. c.

4. d. 20. ar. 3. q. 5. c. & a. 5. q. 1. o.

H Ad primum ergo dicendum, quòd in hoc vltimo casu deficit in cruce signato decedente, illud, quod est principalius, scilicet indulgentiæ causa.

Ad secundum dicendum, quòd per authoritatem solus Deus culpam remittit, sed ministerio etiam sacerdos, inquantum exhibet sacramentum remissionis peccati puta in baptismo vel pœnitentia: & tamen indulgentia non se extendit ad remissionem culpæ, quia non est sacramentalis: unde non sequitur ordinem, sed iurisdictionem: potest enim & non sacerdos indulgentiam concedere, si sit ei commissum, & ideo pœna totaliter remittitur, si causa subsit, non autem si causa desit.

3. p. q. 84. ar. 3. ad 3. 4. d. 5. q. 1. o. 2. 79. o. op. 22 o. 4. d. 20. a. 3. q. 2. ad 1 art. 4. q. 2. 3. o.

I Ad tertium dicendum, quòd satisfactio & est punitiua inquantum est actus vindicatiuæ iustitiæ, & est etiam medicatiua: inquantum est quoddam sacramentale. Indulgentia ergo supplet locum satisfactionis, inquantum est punitiua: quia scilicet pœna, quam alius sustinuit, imputatur isti, acsi ipse sustinuisset: & ideo reatus pœnæ tollitur, sed non succedit in locum satisfactionis inquantum est medicatiua, quia adhuc remanent pronitates ad peccandum derelictæ ex priori peccato, ad quas sanandas, necessarius est labor satisfactionis, & ideo cruce signatis, dum uiuunt, consulendum est, ut non prætermittant satisfactionis opera, inquantum sunt præseruatiua à peccatis futuris, licèt reatu pœnæ sit totaliter solutus: nec ad hoc requiritur aliquis labor, quia sufficit labor passionis Christi: morientibus autem non est necessaria huiusmodi præseruatio, sed solum liberatio à reatu pœnæ.

4. d. 20. ar-ne. 3. q. 5. ad 4.

Ad quartum dicendum, quòd verbum sacerdotis dicentis, Absoluo te ab omnibus peccatis tuis, non refertur ad pœnam, sed ad culpam: cuius absolutioni ministerium impendit. Non potest autem aliquis absolui ab vna culpa, quin absoluatur ab omnibus, pœna uerò potest totaliter dimitti, uel particulariter; particulariter quidem in absolutione sacramentali pœ-K na dimittitur, totaliter verò in spirituali gratia indulgentiæ, sicut etiam Dominus dicit Ioã. 8. mulieri adulteræ. Non te condemnabo, vnde & amplius noli peccare.

ar. 66. & 4. d. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1. art. 5. q. 2. c. & ad 2. & d. 18. art. 3. q. 2. o.

INCIPIT QVODLIBET TERTIVM.

QVAESTIO I.

QVÆSITVM est de Deo, de Angelis de hominibus, & de creaturis purè corporalibus. De Deo quæsitum est, & quantùm ad naturam diuinam: & quantùm ad naturam humanam assumptam.

¶ Circa diuinam naturam quæsita sunt duo de potentia Dei.

F ¶ Primò, utrùm Deus possit facere, q. materia sit sine forma.

¶ Secundò, vtrùm possit facere, quòd idem corpus simul localiter sit in duobus locis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Deus possit facere, quòd materia sit sine forma.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit facere, quòd materia sit sine forma. Sicut enim materia secundum suum esse dependet à forma, ita accidens à subiecto. Sed Deus potest facere quòd accidens sit sine subiecto, ut patet in sacramẽto altaris: ergo põt facere quòd materia sit sine forma. 39

1. p. q. 66. 3. ar. 2. & q. 5. ar. 2. ad 1. q. 66. ar. 1. o. ar. 116.

Sed cõtra, Deus non potest facere contradictoria esse simul. Sed materiam esse sine forma, implicat contradictionem, eo quòd esse materiæ importat actum, qui est forma. Non ergo G Deus potest facere, quòd materia sit sine forma.

Respondeo dicendum, quòd vniuscuiusque rei uirtus actiua est æstimanda secundum modum essentiæ, eo quòd vnumquodque agit, inquantùm est ens actu: vnde si in aliquo inueniatur forma aliqua vel natura non limitata, seu contracta, erit uirtus eius se extendens ad omnes actus uel effectus conuenientes illi naturæ: putà si intelligeretur esse calor per se subsistens uel in aliquo subiecto, quod reciperet ipsum secũdum totum eius posse, sequeretur quòd haberet virtutem ad producendum omnes actus & effectus caloris. Si uerò aliquod subiectum non reciperet calorem secundum eius totum posse: sed cum aliqua contractione & limitatione, non haberet uirtutem actiuam respectu omnium actuum uel effectuum caloris. Cùm autem Deus sit ipsum esse subsistens, manifestum est quòd natura essendi conuenit Deo infinitè absque omni limitatione & contractione: unde eius uirtus actiua se extendit H infinitè ad totum ens, & ad omne id quod potest habere rationem entis. Illud ergo solùm poterit excludi à diuina potentia, quòd repugnat rationi entis: & hoc non propter defectum diuinæ potentiæ, sed quia ipsum non potest esse ens, unde non potest fieri. Repugnat autem rationi entis, non ens simul & secundum idem existens: unde quòd aliquis simul sit & non sit, Deo fieri non potest, nec aliquid contradictionem includens: & de huiusmodi est materiam esse in actu sine forma: omne enim quod est actu, vel est ipse actus, uel est potentia participãs actum: esse autem actu repugnat rationi materiæ, quæ secundum propriam rationem est ens in potentia. Relinquitur ergo quod non possit esse in actu, nisi inquantũm participat actũ: actus autem participatus à materia nihil est aliud quàm forma. vnde idem est dictum materiam esse in actu, & materiam habere formam. Dicere ergo quòd materia sit in actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul: vnde à Deo fieri non potest.

1. p. q. 3. articu. 5 & 6.

ar. 116. & 1. p. q. 7. a. 2. ad 1 q. 25. ar. 3. 4. o. 1. p. q. 4. 2. ar. 1. ad 1. veri. q. 27. a. 1. ad 3. 2. d. 12. ar. 4. o. & veri. q. 1. art. 5. o. & pote. q. 4. art. 1. o.

I Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur, dicendum q. accidens secundum suum esse dependet à subiecto, sicut à causa sustentante ipsum: & quia Deus potest producere omnes actus secundarum causarum absque ipsis causis secundis, potest conseruare etiam sic accidens sine subiecto, sed materia secundum suum esse actuale dependet à forma, inquantum forma est ipse actus eius: vnde non est simile.

ar. 22. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Deus posset facere, idem corpus esse simul localiter in duobus locis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit facere unum corpus simul esse localiter in duobus locis. 40

K Difficilius enim est quod hæc substantia mutetur in illam substantiam, quàm quòd hoc accidens mutetur in aliud accidens. Sed in sacramento altaris ex hoc quòd diuina uirtute substantia panis remanentibus eius dimensionibus, secundum quas commensuratur loco, conuertitur in substantiam corporis Christi: sequitur quòd idem corpus Christi sit non localiter secundum commensurationem propriarum dimensionum, sed sacramentaliter in pluribus locis simul: ergo potest facere quòd conuertatur dimensio huius corporis in dimensionem alterius corporis: & sic erit idem corpus localiter in duobus locis simul.

arti. 22. & 3. p. q. 67. ar. 2. & cõtra. 3. cap. 101. & re.

Sed contra, Omnia duo loca distinguuntur ad inuicem secundum aliquam loci contrarietatem, quæ sunt sursum & deorsum, antè & retrò, dextrum & sinistrum. Sed Deus non potest facere quòd duo contraria sint simul: hoc enim implicat contradictionem: ergo Deus non potest facere quòd idem corpus localiter sit simul in duobus locis.

Respondeo dicendum, quòd aliquid corpus esse localiter

in aliquo loco, nihil est aliud quàm corpus circunscribi, & cõprehendi à loco secundum commensurationem propriarum dimensionum, quod autem comprehenditur à loco aliquo, ita est in ipso loco, quòd nihil eius est extra locum illum; unde ponere quòd sit localiter in hoc loco, & tamen sit in aliquo loco, est ponere contradictoria esse simul: unde secundum præmissa hoc à Deo fieri non potest.

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur dicendũ, difficilius est hoc accidens mutari in illud accidẽs, quàm hanc substantiam mutari in illam substantiam. Tum quia duæ substantiæ conueniunt in subiecto materiali, quod est pars essentialis vtriusque substantiæ. Tum quia substantia habet indiuiduationem per seipsam. Accidens verò non est indiuiduabile per seipsum, sed per subiectum: unde non potest ei cõuenire quòd hoc accidens conuertatur in hoc accidens: dato tamen quòd hæc dimensio conuerteretur in illam dimensionem, non sequeretur quòd idem corpus esset in duobus locis simul, sed in uno tantum: quia sicut postquàm substantia panis cõuersa est in substantiam corporis Christi, iam non sunt ibi duæ substantiæ, sed una tantum: ita etiam si hæc dimensio huius corporis conuerteretur in illam dimensionem alterius corporis, iam nõ erunt duæ dimensiones, sed una tantum: & sic non commensuraretur diuersis locis, sed uno tantum.

1. p. q. 29. art. 2. c. & q. 39. a. 1. 3. c. & po ten. q. 9. ar. 1. ad 3. 3. p. q. 9. a. 2. ad 3. veri q. 14. a. 7. ad 3. ar. 183.

QVÆSTIO II.

DEINDE quæsitum est de Deo, quantùm ad humanam naturam assumptam.

¶ Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primò, quantùm ad animam, vtrum scilicet anima Christi sciat infinita.

¶ Secundò, quantum ad corpus, utrùm scilicet oculus Christi post mortem, dicatur æquiuocè oculus, vel uniuocè.

¶ Tertiò, quantùm ad actum coniuncti, qui est comestio, utrũ scilicet post resurrectionem Christus verè comedit incorporando sibi cibum.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi possit scire infinita.

41

3. p. q. 10. ar. 3. o. & opus 3. c. 32. c. 6.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non possit scire infinita. Nullum enim donum creatum, cum sit finitum potest eleuare creaturam ad id quod est proprium Dei, quia tale est infinitum, sed gratia vnionis est donũ creatum, cognoscere autem infinita est proprium Dei, cuius sapientiæ non est numerus: ergo anima Christi per gratiam unionis non potest eleuari ad cognoscendum infinita.

¶ 2 Præt. Diony. 11. c. cœle. hierar. ponit tria sibi proportionata, quæ sunt substantia, virtus, & operatio: sed substantia animæ Christi non potest esse infinita: ergo neque virtus eius, neque operatio potest esse infinita, ut infinita cognoscat.

Sed contra, Intellectus animæ Christi non est minor quàm voluntas eius. Sed meritum Christi quod est actus voluntatis animæ eius, est infinitum, quia fuit sufficiens ad infinitorum peccatorum abolitionem: est enim propitiatio pro peccatis totius mundi: ut dicitur primo Ioan. 2. ergo & actus intellectiuus animæ Christi, potest esse infinitus ut infinita cognoscat.

Respondeo dicendum, quòd hic est opus multiplici distinctione. Primò enim considerandum est, quòd infinitum potest dici & secundum formam, & secundum materiam. Dicitur enim infinitum ex eo quòd non finitur. Finitur autem & materia per formam, inquantum materia quæ est in potentia ad diuersas species, determinatur ad unam speciem per formam, & forma per materiam, inquantum forma speciei quæ nata est esse in pluribus indiuiduis secundum quòd recipitur in hac materia determinatur ad indiuiduum. Sicut ergo materia sine forma habet rationem infiniti, ita & forma sine materia: & ideo quia ipsa essentia diuina non est recepta aliquo materiali, nec habet permixtionem alicuius potentiæ, sed est purus actus subsistens, ideo dicitur infinita, & quia unumquodque cognoscitur per formam, & secundum quòd est in actu, ideo infinitum secundum materiam, est secundum se ignotũ, ut dicitur in 3. Phy. Infinitum autem secundum formam est secundum se notissimum: sed quò ad nos, est ignotum, quia excedit nostri intellectus proportionem: & quia quantitas est dispositio materiæ, & infinitum quantitatis attenditur secundum potentiam in assumendo unum post alterum, ideo infinitum quantitatis est secundum se ignotum, & non potest aliquis intellectus cognoscere infinitum quantitatis in post assumendo unum post alterum, scilicet numerando partem post partem. Item considerandum est, quòd utroque modo contingit aliquid esse infinitum simpliciter, & aliquid secundum qd. Si enim aliquod corpus sit infinitum secundum longitudinẽ, non autem secundum latitudinem est infinitum secundum quid. Si verò fuerit infinitum secundum omnes dimẽsiones, erit infinitum simpliciter. Similiter si intelligatur forma alicuius speciei esse non in materia, ut Platonici posuerunt, erit infinita secundum quid, quantum scilicet ad indiuidua illius speciei: tamen erit finita inquantum scilicet determinatur ad genus & speciem. Sed diuina essentia est simpliciter infinita, quia est absoluta ab omni circunscriptione generis vel speciei. Item considerandum est, quòd duplex est scientia: una dicitur scientia visionis, per quam cognoscuntur ea quæ sunt, erunt, uel fuerunt. Alia simplicis notitiæ, per quam cognoscuntur ea quæ nec sunt nec erunt nec fuerunt, sed esse possunt.

1. p. q. 7. a. 2. o.
1. p. q. 7. a. 1. ca. & q. 44. art. 2. c. 6.
c. p. q. 7. a. 1. o. & q. 12 ar. 1. ad secundum.
3. p. q. 10. art. 3. ad primum.
1. p. q. 7. a. 3. ad 3. & 4. q. 12. a. 2. ad 1.
1. p. q. 14. art. 12. ad 1.
1. p. q. 14. ar. 9. & 12. o. & q. 34. ar. 3. ad 5

Dicendum est ergo quòd Deus cognoscendo suam essentiã, quia comprehendit eam, cognoscit scientia simplicis notitiæ infinita simpliciter: quia cognoscit omnia quæ ipse facere potest, non tamen cognoscit ea in post assumendo, scilicet numerando unum post aliud, sed omnia simul. Anima verò Christi non comprehendit essentiam Dei: & per consequens, neque virtutem eius: unde non potest cognoscere omnia quæ Deus facere potest: & ideo non cognoscit infinita simpliciter: comprehendit autem anima Christi totam potentiam creaturæ. In potentia autem creaturæ sunt infinita non simpliciter, quia potentia creaturæ non se extendit ad omnia quæ Deus potest, sed secundum aliquod genus, sicut continuum est in potentia ad infinitas diuisiones, unde anima Christi scientia simplicis notitiæ cognoscit infinita secundum quid, quæ sunt in potentia creaturæ.

3. p. q. 10. ar. 2. ad 2. q. 13. a. 1. ad 2. 1. p. q. 14. ar. 3. o. 3. p. q. 10. ar. 1. o. & 2. ca. & 3. ad 1. 3. p. q. 10. ar. 2. o. & q. 59. a. 2. ad 3. 3 p. q. 10. artic. 2. & 3. c.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primæ duæ rationes procedunt de cognitione infinitorum simpliciter.

Ad tertium dicendum, quòd voluntas animæ Christi est virtus finita simpliciter, sicut & intellectus eius: meritum autẽ Christi habet infinitatem ex dignitate, inquantum scilicet est meritum Dei & hominis.

4. di. 14. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oculus Christi post mortem fuerit oculus æquiuocè.

42

Vide 3. p. q. 50. a. 4. & 5.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd oculus Christi post mortem non fuerit æquiuocè oculus. Corpus enim Christi, & quælibet partium eius, substantificatur per hypostasim Dei uerbi. Sed hypostasis uerbi Dei mansit unita corpori Christi & partibus eius post mortem: ergo fuit idem secũdum substantiam corpus Christi post mortem & ante secundum totum, & secundum omnes partes eius, Non ergo oculus Christi fuit æquiuocè oculus post mortem.

¶ 2 Præt. Philosophi loqui non nouerunt nisi de homine puro. Sed Christus non fuit purus homo, sed homo & Deus: ergo quod Philosophus dicit oculum hominis mortui esse æquiuocè oculum, non habet locum in Christo.

Sed cõtra, Christus est uniuocè homo cum alijs hominibus, & mors eius fuit vera sicut & aliorum hominum mors. Cum ergo oculus cuiuslibet hominis mortui æquiuocè oculus dicatur: uidetur quòd etiam oculus Christi post mortem sit æquiuocè oculus.

Respondeo dicendum, quòd æquiuocum & uniuocum dicitur secundum diffinitiuam rationem eandem uel non eandem: ratio autem diffinitiua cuiuslibet speciei sumitur à forma specifica ipsius. Forma autem specifica hominis est anima rationalis: unde remota anima rationali non potest remanere homo uniuocè, sed æquiuocè tantum, oportet autem idem accipere in partibus quod est in toto: nam sicut anima se habet ad totum corpus, ita pars animæ se habet ad partem corporis, ut uisus ad oculum, ut dicitur in secundo de anima, unde separata anima à corpore, sicut non dicitur homo, nisi æquiuocè, ita nec dicitur oculus nisi æquiuocè, & hoc indifferenter, siue præsupponatur alia forma substantialis in corpore, ante animam rationalem, ut quidam uolunt, siue non, ut magis uidetur consonum ueritati, quodcunque enim essentialium principiorum subtrahatur iam non remanebit eadem ratio speciei vnde nec nomen vniuocè dicetur. Solo autem hoc modo anima recedente remaneret corpus humanum & partes eius secundum eandem rationem speciei, si anima non uniretur corpori vt forma, sed tunc sequeretur quòd nec per unionem animæ esset substantialis generatio: nec per separationem corruptio, quod quidem ponere in corpore Christi est hæreticũ.

1. p. q. 76. a. 1. o. 7. 8.
a. 6. & po. q. 8. ar. 4. ad 2. 12. q. 67. art. 5. u. & 12. q. 18. ar. 1. c. & 3. p. q. 76. art. 4. ad 1.

Dicit enim Damasc. in 3. lib. Quòd corruptionis nomen duo significat, significat enim humanas has passiones, famem, sitim, laborem, clauorum perforationem, mortem, scilicet separationem animæ à corpore, & quæcunque talia. Significat etiã corruptio perfecta corporis in ea ex quibus compositum est elementa destructionem & dissolutionem, huiusmodi experimentum corpus diuinum non habuit, ut ait Propheta. Non dabis sanctum tuum uidere dyaftoram, id est destructionem. Incorruptibile autem secundum insipientem Iulianum & Galanum corpus Domini dicere secundum primum corruptionis significatum ante resurrectionem impium est. Si enim incorruptibile non omusion, scilicet consubstantiale nobis & non ueritate facta sunt quæ facta esse Euangelium ait: & opinione & non ueritate saluati sumus. Sicut ergo Christus in triduo mortis propter separationem animæ à corpore, quæ est uera corruptio, non dicitur fuisse homo vniuocè, sed homo mortuus: ita nec oculus eius in triduo mortis fuit uniuocè oculus, sed æquiuocè, sicut oculus mortuus, & eadem ratio de alijs partibus corporis Christi. G

3. p. q. 50. ar. 5.
q. 77. & 3. p. q. 50. a. 5. c.
ar. 23. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantia dicitur dupliciter. Quandoque enim sumitur pro hypostasi, & sic uerum est quòd corpus Christi substantificatum mansit per hypostasim Dei uerbi, non enim per mortem soluta est unio uerbi, neque ad animam, neque ad corpus, & sic remanet simpliciter idem corpus numero, secũdum hypostasim, siue suppositum, quod est persona uerbi. Alio modo accipitur substantia pro essentia vel natura, & sic corpus Christi substantificatur per animam, sicut per suam formam, non autem per uerbum, quia uerbum non unitur corpori ut forma, hoc enim est hæreticũ, secundum hæresim Arrij & Apollinaris: qui posuerunt uerbũ esse in Christo loco animæ. Sequeretur etiam quòd esset unio Dei & hominis facta in natura, quod pertinet ad hæresim Eutichis. Sic ergo corpus Christi post mortem est simpliciter idem secundum substantiam quæ est hypostasis, non autem secundũ substantiam quæ est essentia uel natura. Vniuocatio autem & æquiuocatio, non respicit suppositum: sed essentiam uel naturam; quam significat diffinitio. H

ar. 15. o.
ar. 16.
3. p. q. 2. a. 1. 2. o. & vnio a. 1. & ar 2. ad 13.

Ad secundum dicendum, quòd etsi Christus non sit purus homo, est tamen uerus homo, & mors eius fuit uera mors: unde quicquid est uerum de homine inquantum est homo, & de morte hominis, totum est uerum de Christo, & de morte eius.

1 p. q. 13. a. 10. & q. 29. art. 4. ad 4.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus post resurrectionem verè comedit, cibum sibi incorporando.

43
3. p. q. 55. a. 6. c. ad . q. 54. a. 3. ad 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd Christus post resurrectionem uerè cumederit, cibum sibi incorporando, quia vt August. dicit in libro 83. quæstionum. Si fallis, ueritas non est. Vnde nulla fictio decet Christum qui est ueritas. Esset autem fictio, si non uerè sibi cibum incorporet, quem ipse comedere uidebatur. Verè ergo comedit incorporando sibi cibũ.

Sed contra, est quod Dama. dicit in 3. lib. quòd Christus & sigustauit cibum post resurrectionem sed non lege naturæ: sed dispensationis modo: ueritatem credere faciens resurrectioni, & quòd hæc eadem caro est quæ passa est, & resurrexit.

Respondeo dicendum, quòd aliquid dicitur esse uerum dupliciter. Vno modo ueritate significationis. Alio modo ueritate naturalis speciei, sicut uox est uera ueritate significationis, quando significat esse quod est. Veritas autem naturalis speciei, dependet ex principijs speciei, non autem ex effectibus, uel ex his quæ quocunque modo consequuntur, unde uox dicitur uera ueritate naturalis speciei, quando formatur debitis instrumentis, & ex ore animalis profertur cum quadam imaginatione, etiam si à nullo audiatur: quod est effectus consequens uocem. K Leguntur autem in scripturis absque necessitate & angeli comedisse, & Christus post resurrectionem: & utraque comestio fuit uera: ut August. dicit 13. de ciuitate Dei. Aliter tamen & aliter. In angelis enim fuit uera ueritate significationis, quia ut August dicit ibidem, angeli comederunt non quia indigebant, sed quia uolebant & poterant. vt hominibus quadam sui ministerij humanitate congruerent. In Christo autem fuit uera comestio ueritate naturalis speciei: fuit enim exercita naturalibus instrumentis ad hunc actum ordinatis: & etiam fuit uera ueritate significationis: quia significabat ueritatem humanæ naturæ in corpore resurgente: quod autem cibus conuertatur in corpus, est quoddam consequens comestionem. Vnde etiam in nobis si cibus non conuertatur, sed statim per uomitum eijciatur, nihilominus uera fuit comestio quæ præcessit. Non autem conueniebat ut in corpus Christi cibus conuerteretur, quia iam erat extra statum generationis & corruptionis: vnde cibus ille fuit virtute Christi resolutus in præcedentem materiam, non autem in Christi corpus conuersus, & tamen fuit uera comestio absque aliqua fictione. F

Gen. 18.
3. d. 21. q. 2. ar. 4. q. 4. o.

Vnde patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

DEINDE quæsitum est de angelis.

¶ Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primò, Vtrum aliquo modo angelus sit causa animæ rõnalis.

¶ Secundò, Vtrum angelus influat in animam humanam.

¶ Tertiò, Vtrùm angelus malus, id est diabolus, inhabitet substantialiter hominem in quolibet peccato mortali.

1. p. q. 51. ar. 5. ad 5. 2. dis. 6. ar. 4. ad 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrum angelus sit aliquo modo causa animæ rationalis.

44
1. p. q. 90. art. 3. o. & q. 65. ar. 3. o. & po. q. 3. art. 1. 4. & o.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur, q angelus sit causa animæ rationalis. Quæcunq; n. qualificantur in natura, ita tamen quod unum eorum est prius altero in ordine naturæ, id quod est prius est causa eius, quod est posterius. Sed anima & angelus qualificantur in natura. sunt enim homo & angelus in natura pares, officio dispar: sangelus tamen prius est in ordine naturæ quam anima humana, quia est simplicior: ergo angelus est causa animæ rationalis.

Sed contra. Anima rationalis educitur in esse per creationẽ. Sed creare cum sit potentiæ infinitæ, est solius Dei: Non ergo angelus potest esse causa animæ rationalis. H

Respondeo dicendum, q impossibile est id quod per creationem producitur, ab alio causari quam à prima omniũ causa, cuius ratio est secundum Platonicos: quia quanto aliqua causa est superior, tantò eius causalitas ad plura se extẽdit. Vnde oportet ut in effectibus id quod ad plura se habet, ad superiorem causam referatur. Manifestum est autem q in ordine principiorum essentialium quantò aliqua forma est posterior, tantò est magis contracta, & ad pauciora se extendit. Quantò autem forma est prior & propinquior subiecto primo, tanto oportet q ad plura se extendat. Sequitur ergo quòd formæ posteriores sunt ab inferioribus agentibus, priores verò & cõmuniores à superioribus. Et sic relinquitur, quod id quod est primum subsistens in unoquoq; sit à prima omnium causa. Quælibet ergo alia causa præter primam, oportet q agat præsupposito subiecto quod est effectus causæ primę. Nulla ergo causa alia potest creare nisi prima causa, quæ est Deus. I Nam creare est producere aliquid non præsupposito subiecto. Quæcunque ergo non possunt produci in esse nisi per creationem, à solo Deo creantur. Hæc autem sunt illa quæ cum sint subsistentia, uel nõ sunt composita ex materia & forma, sed sunt formæ in suo esse subsistentes, sicut sunt angeli, uel sunt ea quæ si sint composita ex materia & forma, tamen materia eorum non est in potentia nisi ad unam formam, sicut est in corporibus cœlestibus. Vtraque enim hæc producuntur absque productione primi subsistentis in eis, possunt autem produci in actum absque productione primi subiecti, tam composita ex materia & forma, quorum materia est in potentia ad diuersas formas, & sic in eadem materia possunt sibi diuersæ formę succedere, tam etiam formę quæ non sunt subsistentes in suo esse, quæ quidẽ non dicuntur esse quia ipsa habeant esse, sed quia subiecta habent aliqualiter esse secundum ea: unde nec ipsæ secundum se dicuntur fieri uel corrumpi, sed inquantum subiecta fiũt entia in actu uel non entia secundum ipsas. K Anima autem rationalis est subsistens in suo esse: alioquin non posset habere operationem absque communione suę materię. Vnde relinquitur q anima rationalis non possit produci in esse nisi per creationem: & ita patet quod angelus nullo modo sit causa eius, sed solus Deus.

r. p. q. 65. art. 3. c. & po. q. 3. a. in malo q. 16. ar. 6. o.
1. p. q. 45. ar. 5. o. 2. dis. 1. q. 1. ar. 3. o.
1. p. q. 65. 3. c.
1. p. q. 61. ar. 1. o.
1. p. q. 66. ar. 1. ad 3 ar. 2. o.
ar. 189. ad 5.
1. p. q. 5. a. 3. ad 2. q. 45. art. 4. 8. o.

Ad illud uerò qđ in cõtrarium obijcitur, dicẽdum q prima propositio inducta vr includere opposita Sc. n. aĩa & angelus parificantur in natura, angelus nõ est prior aĩa secundum ordinẽ naturæ, nisi dicantur parificari in natura: qa cõueniunt in natura, nõ quidẽ speciei, sed generis. Nõ aũt oportet q omnium q cõueniunt in natura generis uel speciei, id quod est prius sit causa omnium aliorum. & quidem in eadem specie non potest unum esse prius altero proprie loquendo in ordine naturæ: quia species prędicatur ęqualiter de omnibus indiuiduis, ut dicetur in 3. Met. (Tex. com. 10.) In generibus autem non est sic. Nã inter species unius generis una est naturaliter prior & pfectior

ar. 189. c. po. q. 3. articu. 9.
Aristoteles.

ꝺioralteta. Est autem in Indiuidnis nnius speciei vnum altero sempore prins: & quamuis aliquod indiuiduū, quod est prius tempore, sit causa cuidā alij, quod est posterius: ut pater est causa filij, sicut in obnciendo tangebatur, non tamen hoc est vniuersaliter verum: non enim omnes antiquiores sunt causa omnium iuniorum. Similiter & contingit id quod est prius inter species eiusdem generis esse aliorum principium & causam, sicut motus localis aliorum motuum, & binarius aliorum numerorum, & triangulus aliarum figurarum recti linearum, nō tamen hoc est uniuersaliter uerum. Non enim homo qui est perfectissima species animalis est causa actiua aliarum specierum: vnde non oportet quòd angelus sit causa factiua animæ. Procedit autem hæc ratio secundum opinionem quorundam ponentium Deum agere per necessitatem naturæ: & quòd ab vno simplici non fit nisi vnum immediatè, quod sit causa alterius: & sic vsq; ad ultima rerum. Non autem ponimus Deū agere omnia per suam sapientiam, per quam ordinem rerum disponit, & sic ab ipso diuersi gradus rerum immediatè per creationem producuntur.

1.p.q.19. art.4.& q.25.at.5.c.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Angelus influat in animam humanam.

45
1.pa.q.m. & o.& 2.5 4.c.& ma. q.16. arti. 12.o.& ad 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd angelus non possit influere in animam humanam. Duorum enim distantium, unum non influit in alterum, nisi per aliquod medium. Sed Angelus & anima distant abinuicem, cum non sit dare aliquod mediū, per quod influat influxus ab Angelo in animam, ergo vi ꝙ angelus non possit influere in animam.

Sed contra, Dio. dicit 8. ca. cœle. hierar. Homines purgantur, illuminantur, & perficiuntur ab angelis: sed hoc non fit nisi per quendam influxum: ergo angelus potest influere in animam humanam.

po.q.3.ar tic.17. ad 12. & q.5. ar.3.ad 6. 1.p.q.88. arti.1.2.o. & 2.p q.2 & q.30.ar 2. ad 1. & veri.,q. 18.ar.5.o.

Respondeo dicendum, ꝙ vnumquodque agens agit secundum modum suæ naturæ & ideo ubi ignoratur modus naturæ rei, necesse est etiam ut modus actiunis eius ignoretur. Modus autem naturæ angelicæ est nobis ignotus secundum quod in se est. Non enim in hac uita scire possumus de eis quid sunt, sed aliqualem cognitionem de eis habere possumus per similitudinem sensibilium rerum, ut Diony. dicit primo. & 2. ca. cœlest. Hierar. Vnde & modum actionis ipsorum cognoscere non possumus nisi per similitudinem sensibilium agentium. Inuenimus autem in sensibilibus agentibus, quod est in actu, agit in id quod est in potentia: & quòd oportet quòd agens coniungatur patienti secundum situm per corporalem contactum. Quanto autem natura intellectualis est superior, tantò est magis actualis: vtpotè Deo similior, qui est actus purus: vnde superiores angeli possunt agere in inferiores angelos, & in animas nostras, sicut id quod est in actu, agit in id quod est in potentia: & huiusmodi actio dicitur influxus. Quod autem est in corporalibus situs, est in spiritualibus ordo: nam situs est quidam ordo partium corporalium secundum locum: & ideo ipse ordo substantiarum spiritualium adinuicē sufficit ad hoc ꝙ una influat in alteram: nec requiritur ibi medium corporale vel locale: quia huiusmodi actiones sunt supra locum & tempus, quæ in corporalibus sunt.

1.p.q.106. ar.1.c. 1.p.q.110. art.1. & ad 2.& q.3.ar ticu.1.o.& 12.q.9.ar. 6.ad 2.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm diabolus inhabitet hominem mortaliter peccantem.

46
1.p.q.144. artu.1.c.& ma.q6.16. at.12.ad2. in opposi

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd Diabolus semper substantialiter inhabitat hominem quandocunque peccat mortaliter. Culpa enim mortalis opponitur gratiæ. Sed spiritussanctus semper inhabitat hominem cum gratia: secundum illud 1. ad Corinth. 3. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in nobis: ergo etiam spiritus immundus semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

Sed contra est, quòd diabolus per peccatum inhabitat hominem, sicut per suum effectum. Sed non omne peccatum mortale est à Diabolo, sed quandoque à carne & mundo ergo Diabolus non semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

12.q.75.ar tic.3. & q. 80 ar.1.o.

Respon. dicendum, ꝙ Diabolum inhabitare hoīem pōt intelligi dupliciter. Vno modo quātū ad aīam, alio mō quātū ad corpus. Quantūm ad animā quidē, non potest Diabolus inhabitare hominē substantialiter: quia solus Deus illabitur menti: nec ita diabolus causat culpam, sicut spiritussanctus gratiam. Spiritus enim sanctus interiùs operatur, sed diabolus exteriùs suggerit, uel quantum ad sensum, vel quantum ad imaginem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per effectum malitiæ, non solum quando ex eius suggestione peccatum perpetratur, sed etiam per quodcunque peccatum mortale, quia ex quocunque peccato mortali homo seruituti diaboli addicitur. Sed quantum ad corpus, diabolus potest hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arrepticijs, sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ quam ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales huius uitæ, non semper consequuntur culpam, sed quandoque peccantibus non inferuntur: & quandoque non peccantibus inferuntur, ut dicitur Ioan. 9. de cæco nato, & hoc est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum Dei, unde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter etiam quantum ad corpus.

12.q6.75. art.3.c. & q.81.ar.1. & 3.p.q.7 ar.7.&ma. q.3.art.4. o.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de hominibus.

¶ Et primò quæsita sunt quædam pertinentia ad quosdam homines excellentioris status, scilicet ad doctores & religiosos,

¶ Secundò quædam pertinentia ad homines inferioris status, scilicet laicos.

¶ Tertiò quædam pertinentia communiter ad omnes homines.

¶ De doctoribus sacræ scripturæ quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrùm liceat quòd aliquis per se petat licentiam in theologia docendi.

¶ Secundò, vtrùm auditores diuersorum magistrorum theologiæ habentium contrarias opiniones, excusentur à peccato, si sequantur falsas opiniones magistrorum suorum.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm liceat alicui petere licentiam pro se docendi in Theologia.

47
Op°.192. ca.4. & 2. q.185. ar. 1.ad 1. qd sit appetēdum.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd nemini liceat pro se petere licentiam in Theologia docendi. Doctores sacræ scripturæ adhibentur ministerio verbi Dei, sicut & prælati. Sed non licet alicui petere prælationem, imo ut Grego. dicit in registro. Recusantibus dignitates eccles. sunt conferendæ, petentibus autem sunt denegandæ: ergo neque alicui licet petere cathedram magistralem ad docendum in sacra scriptura.

¶ 2 Præterea, Augustin. dicit 19. de ciuitat. Dei. Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi administretur ut decet, inconuenienter tamen appetitur: ergo & inconuenienter petitur. Pari ergo ratione cathedra magistralis, quæ est etiam locus superior.

Sed contra est, quod Gregor. dicit in pastorali, quòd gradus magistrorum est periculosus, gradus autem discipulorum est securus. Sed hoc uidetur ad perfectionem pertinere, ut aliquis propter aliquod bonum periculis se exponat: ergo videtur esse laudabile, quòd aliquis cathedram magistralem appetat, & pro se petat.

differētia 3. inter cathedram magistralē & episcopalē.

Respondeo dicendum, quòd ad euidentiam huius quæstionis, oportet triplicem differentiam considerare cathedræ magistralis, ad cathedram Pontificalem. Quarum prima est, ꝙ ille qui accipit cathedram magistralem, non accipit aliquam eminentiam, quam prius non habuerit, sed solum opportunitatem communicandi scientiam quam prius non habebat. Non enim ille qui licentiat aliquem dat ei scientiam, sed auctoritatem docendi. Ille verò qui accipit cathedram episcopalem, accipit eminentiam potestatis, quam prius non habebat, sed quantum ad hoc in nullo ab alijs differebat. Secunda differentia est, ꝙ eminentia scientiæ quæ requiritur ad cathedram magistralem, est perfectio hominis secundum seipsum: eminentia uerò potestatis quæ pertinet ad cathedram Pontificalem, est hominis per comparationem ad alium. Tertia differentia est, quòd ad cathedram Pontificalē sit homo idoneus per charitatem excellentem, unde Dominus antequam Petro suarum ouium curam committeret, quæsiuit ab eo. Symon Ioā. diligis me plus his?, ut dicitur Io. ult. Ad cathedram autem magistralem redditur homo idoneus ex sufficientia scientiæ. His ergo consideratis, manifestum est ꝙ appetere aliquid quod pertinet ad perfectionem ipsius, est laudabile, unde appetitus sapientiæ est laudabilis. Dicitur. n. Sapientię 6. quòd Concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum perpetuum. Appetitus autem po-

potestatis super alios est ultimus, quia ut Gregor. dicit, contra naturam superbiae est hominem homini uelle dominari, unde si ille qui dat licentiam ad cathedram magistralem posset eminentiam sapientiae dare, sicut ille qui promouet ad cathedram Pontificalem dat eminentiam potestatis, esset simpliciter exposcenda cum tamen petere excellentiã potestatis sit turpe. Cum autem ille qui accipit licentiam ad cathedram magistralem, accipiat solam opportunitatem cõmunicandi: quod licet petere huiusmodi licentiam, quantum in se est nullam uidetur turpitudinem continere, quia communicare aliis sciẽtiam quam quis habet, laudabile est & ad charitatem pertinens, secundum illud Sapien. 8. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico. Et primo Pet. 4. dicitur. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Potest tamen turpitudinem continere ratione praesumptionis quae esset illo qui non est idoneus ad docendum, peteret docendi officium. Sed haec praesumptio non aequaliter est in petentibus licentiam ad docendum, & in petentibus pontificatum. Nam scientiam, per quam aliquis est idoneus ad docendum, potest aliquis scire per certitudinem se habere. Charitatem autem per quam aliquis est idoneus ad officium pastoralem, non potest aliquis per certitudinem scire se habere. Et ideo semper est uitiosum Pontificatum petere, non semper autem uitiosum est petere licentiam docendi, quamuis honestius sit quòd per alium petatur, nisi fortè aliquando ex causa aliqua spirituali.

Sap. 8.
1. Pe. 4.
ar. 33.

ad rõnes. Per hoc ergo patet responsio ad primas duas rationes.

Ad tertium dicendum, quòd quicunque non cauet pericula, uidetur contemnere id cuius detrimentum pericula inducere possunt, & quia laudabile est quòd homo contemnat bona corporalia propter bona spiritualia, laudabile est quòd aliquis periculis corporalibus se exponat propter spiritualia bona: sed contemnere spiritualia bona, est valde uitiosum, & ideo quod aliquis periculis spiritualibus se exponat, est valde uituperandum. Imminent autem pericula spiritualia his qui habent magisterij locum. Sed pericula magisterij cathedrae pastoralis, deuitat scientia sine charitate quam homo nescit se per certitudinem habere: pericula autem magisterij cathedrae magistralis vitat homo per scientiam, quam potest homo scire se habere, vnde non est similis ratio de vtroque.

art. 50. ad 2.

ARTICVLVS X.

Vtrum discipuli sequentes diuersas opiniones magistrorum, excusentur à peccato erroris.

48

.d. 49. q. 2. art. 1. q. 5. ad 1. & ar. 83. huius. libri.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quòd auditores diuersorum magistrorum tenentium diuersas opiniones, excusentur à peccato erroris, si opiniones magistrorum suorum sequantur. Dicit enim dominus Matthae. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribae, & Pharisaei, omnia quae dicunt uobis seruate & facite. Multò ergo magis seruanda sunt illa quae traduntur à doctoribus sacrae scripturae: ergo non peccant qui eorum opiniones sequuntur. I

Sed contra est, quod dicitur Matth. 15. Si caecus ducatum caeco praestet, ambo in foueam cadunt. Sed quicunque errat caecus est inquantum errat ergo quicunque sequitur opinionem errantis magistri in foueam peccati cadit.

Respondeo dicendum, quòd diuersae opiniones doctorum sacrae scripturae, siquidem non pertineant ad fidem & bonos mores, absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Tũc enim habet locum quod Apostolus dicit ad Ro. 4. Vnusquisque in suo sensu abundat. In his verò quae pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur si sequatur erroneã opinionem alicuius magistri, in talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes à peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Arrij, Nestorij, & aliorum haeresiarcharum nec potest excusationem habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequatur. In rebus enim dubijs non est de facili praestandus assensus, quinimo, ut Augusti. dicit in libr. 3. de doctrina Christiana. Consulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & ecclesiae auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturae testimonium, siue contra id quod publicè tenetur secundum ecclesiae auctoritatem, non potest ab erroris uitio excusari. K

B. Paulus

Augusti.

Ad illud ergo quod in contrarium objicitur, dicendum quòd ideo praemittit, super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisaei, ut quod postea subdit. omnia quae dixerint uobis seruare & facere, de illis intelligatur quae ad cathedram pertinent, ad quam non pertinent ea quae sunt contra fidem, vel bonos mores.

QVAESTIO V.

DEINDE quaesitum est de his quae pertinent ad religiosos.

¶ Et primo quantum ad ingressum religionis.

¶ Secundò quantum ad ea quae conueniunt iam in religione existentibus.

¶ Circa primum quaesita sunt quatuor.

¶ Primò, utrùm liceat iuuenes inducere ad religionis ingressum per obligationem voti, vel iuramenti.

¶ Secundò, utrùm sic obligati uoto uel iuramento, possint absque peccato in saeculo remanere.

¶ Tertiò, utrùm liceat peccatores ad religionem inducere.

¶ Quartò, utrùm peccent, qui aliquem iurare faciunt ne religionem ingrediatur. G

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat inducere iuuenes ad religionem uoto, vel iuramento.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd non liceat iuuenes inducere ad religionem uoto, uel iuramẽto. illicitum enim est contra Ecclesiae prohibitionem agere. Sed Innoc. IIII. prohibuit in quibusdam literis ad religiosos directis huiusmodi uotis susceptionem: ergo peccant qui uoto, uel iuramento aliquos ad religionem obligare praesumunt. 49

22. q. 189. ar. 2. o & ar. 9. c. 6. huius & opus. 17. c. 3.

¶ 2 Praeterea. Extra de regularibus & transeuntibus ad religionem cap. 1. dicitur. Nullus tondeatur, nisi legitima aetate & spontanea uoluntate. Sed quando adolescentes obligantur uoto, vel iuramento ad religionem suscipiuntur tonsurantur nõ in legitima aetate, neque propria uoluntate. Sed necessitate obligationis uoti, vel iuramenti: ergo hoc uidetur esse illicitum. H

¶ 3 Praeterea. Magis est necessarium ut aliqui adducantur ad fidem Christianam, quàm ad aliquam religionem. Sed ad fidem Christianam non sunt aliqui inducendi necessitate, sed uoluntate. Dicitur enim 45. distinct. cap. de Iudaeis. Quod non vi, sed libera animi uoluntate, & facultate ut conseruatur suadendi sunt. Ergo multò minus imponenda est necessitas uoti, uel iuramenti, ut aliqui ad religionem adducantur. Item hoc esse uidetur contra honestatem religionis. Adolescentum enim sicut facilis est ingressus ad religionem: ita etiam facilis est egressus. Sed ex hoc religio dehonestari uidetur, quòd de facili recipiant eos qui de facili exeunt: ergo inconueniens uidetur adolescentes ad religionem recipere.

I ¶ 4 Praetereà. Non sunt facienda bona, ut ueniant mala. Sed ex illo bono quod iuuenes inducuntur ad religionem sequuntur multa mala, quia apostatant & illegitimas nuptias contrahunt, & multa alia illicita committunt: ergo non sunt ad religionem adducendi.

¶ 5 Praetereà. Matth. 23. dicit Dominus. Vae vobis Scribae, & Pharisaei, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quàm uos quod propositio uidetur competere. Efficiuntur. n. sic inductis filij gehennae dupliciter, Primò quidem quia malè intrant contra prohibitionem Ecclesiae. Secundò, quia cum malè exeunt apostatando: ergo qui eos inducunt, iram diuinae maledictionis incurrunt.

¶ 6 Item hoc uidetur esse contra necessitatem probationis. Dicitur enim primae Io. 4. Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si à Deo sunt Hoc autem non uidetur esse à Deo, ut tales religiones ingrediantur, cum frequenter exeant post ingressum. Dr. n. Act. 5. Si est ex hominibus consilium hoc & opus. dissoluetur. Si uero ex Deo est consilium, nõ poteritis dissoluere: ergo uidetur quòd contra Deum faciant qui eos inducunt. K

Sed contra. Quicunque potest se obligare diabolo: potest & se obligare Deo. Sed pueri possunt se obligare diabolo peccando, ut dicitur extra de delictis puerorum. c. Pueris: ergo & possunt se obligare uoto, uel iuram̃o ad seruiendum Deo in religione.

¶ Praeterea. 20. q. 1. dicitur, quòd firma erit uirginitatis professio ex quo adulta iam aetas esse incoeperit, & quae solet apta nuptijs deputari: ergo possunt etiam in tali aetate aliqui obligari ad religionem uoto, uel iuramento. 2. 2. & 1a. q. 88. a. 1. ad 3. & q.

Respondeo dicendum, quòd humani actus propter diuersos casus vniformè iudicium habere non possunt, nec tamen si contingit aliquid in aliquo casu esse malum propter hoc iudicandum est esse simpliciter illicitum. Posset ergo contingere aliquis casus, in quo aliquem adolescentem ad religionem obligare, 96. artt. 5. ad 3. & artic. 6. c. & ad 5. & 22. q. 88. artic. 10. c.

obligare, vel etiam recipere illicitum esset: puta si constaret, vel probabiliter crederent de eius inconstantia: vel si quid aliud esset huiusmodi, quæ diligenter consideranda sunt in religionibus bene institutis. Dicere autem quòd malum est recipere adolescentes ad religionem est diabolicum, quia super illud Exo. 5. Quare Moyses & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis,

Origenes. dicit Glo. Orig. Hodie quoque si Moyses & Aaron idest Propheticus sacerdotalis sermo animam sollicitet ad seruitiū Dei exire de seculo: renunciare omnibus quæ possidet, attendere legi & verbo Dei continuè, audies vnanimes & amicos Pharaonis dicentes, Videte quomodo seducuntur homines & peruertuntur adolescentes, & puellæ, hæc erant tunc verba Pharaonis & nunc amici eius in iuuenis. Est etiam contra Christi præceptum. Dicitur enim Matt. 19. quod oblati sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret & oraret, discipuli autem increpabant eos. Iesus autem ait eis. Sinite paruulos, & nolite prohibere eos

Matth. venire ad me. Quod exponens Origenes super Matthæum, dicit quòd discipuli Iesu priusquam discant rationem iustitiæ reprehendunt eos qui pueros & infantes offerunt Christo. Dominus autem cohortatur discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum. Hoc ergo attendere debemus, ne per æstimationem

Origenes. sapientiæ excellentioris contemnamus quasi magni pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros uenire ad Iesum. Si tamen

Nota bene. pueri tantum essent, vt nondum usum rationis haberent, illicitum esset eos ad religionem attrahere absque consensu parentum, non quin etiam infra annos pubertatis pueri in religione recipi non possint de consensu parentum, quia ut dicitur decima quæstione prima cap. Addidisti. & monachi & quos-

Canon. cunque etiam pueri in infantiæ annis à parentibus monasterio tradi possunt. Sed hoc ideo dictum est, quia pueri quousque ad annos discretionis peruenerint sunt secundum ius naturale in potestate parentum: vnde sicut inuitis parentibus non sunt infidelium filij ad baptismum rapiendi, ita etiam non C

ar. 29.0. sunt religioni applicandi. Iam uerò postquam usum rationis habuerint, per liberum arbitrium habent sui ipsius potestatem

22. q. 88. in his quæ ad animæ spectant salutem, unde inuitis parenti-
n. 8. ad 2. bus possunt & ad baptismum & ad religionem induci. De uo-
& ar. 9. o. luntate autem parentum, etiam in infantia ad baptismum re-
C linea. & cipiuntur ex ordinatione Apostolorum, ut Dionysius dicit ul-
ar. 92. timo c Cœle. Hierar. ut in rebus diuinis pueri nutriantur, & non habeant aliam uitam, nisi diuinam contemplationem. Et eadem ratione in infantiæ annis monasterijs pueri à parenti-

Quando sũt voto pueri obligādi ad religiōē ĩgressi & qñ non. bus offeruntur, ut dictum est. Sed quia in quæstione additur de obligatione iuramenti & uoti, ne hoc remaneat indiscussum, considerari debet quod secundum diuersam conditionem iuuenum est in talibus procedendum. Si enim essent adeò firmi quòd non timerentur à religionis proposito resilire non esset necessarium eos iuramento, vel voto obligare. Et similiter si essent adeo nobiles, quòd nec etiam crederentur iuramento, uel uoto posse firmari, sed ut plurimum contingit q simplex propositum de facili mutant, obligationem autē uoti, uel iuramenti omnino obseruant: vnde cum uoto uel iuramento ad frugem melioris uitæ obligantur magnum beneficium eis

Augu. præstatur. Vnde Augustinus dicit in epistola ad Armarium & Paulinum. Non te uouisse pœniteat, imò gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimēto licuisset. Fœlix est necessitas quæ in meliora compellit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Innocentius in quibusdam literis ad religiosos directis quæ incipiunt: Non solum in fauorem sic dicit. Vobis de fratrum nostrorum consilio, in uirtute obedientiæ sub pœna excommunicationis authoritate præsentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum, qui est maximè in subsidium fragilitatis humanę regulariter institutus, quemquam ad professionem uestri ordinis, seu ad renunciationem seculi faciendam recipere præsumatis. Quod autem ad probationem non recipiantur iuuenes, vel quòd voto, uel iuramento non obligentur ad intrandum sine præiudicio temporis probationis nunquam inuenitur prohibitum.

Ad secundum dicendum, quòd legitima ætas iudicatur tēpore pubertatis: ut patet per capitulum inductum. Tunc enim maximè incipit homo liberum usum rationis habere de his quæ pertinent ad suam salutem. Est autem secundum quod

art. 92. ad est duplex necessitas. Vna quæ excludit uoluntatem, scilicet coa-
4 & 2. p. q. ctionis: & alia quæ ex uoluntaria obligatione causatur, & no-
59. a. 3. o luntatem non excludit, & huiusmodi est obligatio iuramen-
& a. 8. ad ti, uel voti, vnde per coactionem non sunt trahendi homines,
2 a. 21. q. uel ad fidem vel ad religionem, sed uoto uel iuramēto ad hoc
88. art. 3 eos obligare nihil prohibet, & de hac necessitate Augustinus
ad 2. dicit. Fœlix necessitas quæ in meliora compellit.

August. Et per hoc patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quòd in rebus voluntarijs, sicut &

A in naturalibus non est iudicandum facilè quòd contingit in paucioribus: sed quod contingit ut in pluribus. Quòd autem intrantes religionem cadant, hoc contingit vt in paucioribus: multò enim plures de intrantibus remanent, ut experimento probatur, quàm exeant.

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur, Non sunt facienda bona, ut ueniant mala: si ly ut, tenetur causaliter, est omnino verum. peccaret enim si quis ea intentione aliquem ad intrandum religionem induceret, ut postmodum apostataret. Si uero ly ut, tenetur consecutiuè, sic ab omnibus bonis esset abstinendum, quia vix sunt aliqua humana bona ex quibus occasionaliter nō possint sequi aliqua mala. Vnde dicitur Eccl. 11. Qui obseruat uentum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet. Tunc autem solum aliquod bonū esset prætermittendum propter consequens malum, quādo malum consequens esset multò maius quàm bonum, & ut frequē- **[margin: 22. q. 98. at. 1. ad 2.] [margin: Eccle. 11.]**

B tius accideret. Dominus autem non prætermisit eligere duodecim discipulos, ex quibus unus erat futurus diabolus, ut dicitur Ioan. 6. nec apostoli prætermiserunt eligere septem diaconos propter vnum Nicolaum, qui ex eis periit. Multo ergo minus religiosi debent prætermittere multorum salutem, propter paucos, qui apostatare inueniuntur.

Ad sextum dicendum, quòd illi qui obligati iuramēto, uel voto religionem intrant, non faciunt contra prohibitionem ecclesiæ, ut ostensum est, unde ex hoc quòd intrant, non efficiuntur filij Gehennæ, sed filij uitæ æternæ, quam dominus promittit Matt. 19. relinquentibus temporalia propter ipsum, sed ex hoc quòd exeunt post professionem, efficiuntur Gehennæ filij; sed hoc non præiudicat recipientibus eos, nisi eorum malis exemplis sint peruersi, unde signanter Dominus dicit, Facitis eum filium Gehennæ duplo quam vos, quia ut Chrys. dicit, Malorum magistrorum pronunciatus exemplo fiebat peior magistris. **[margin: Cōtra 3. c. 124. c. 6.] [margin: Matth.]**

C Ad septimum dicendum, quòd ratio illa sapit Manichæorum hæresim, qui hanc rationem ad duas erroneas conclusiones adducunt. Primò quidem ad hoc quòd omnia corpora corruptibilia non sunt à Deo. Si enim inquiunt à Deo essent, non dissoluerentur. Secundò ad hoc quòd charitas semel habita nunquam amittatur, ita quòd qui peccat mortaliter, nunquam gratiam habuit. Si enim inquiunt gratiam habuisset, hoc fuisset opus Dei, & ita dissolubile nō fuisset, quod etiam hæc ratio intendit, ut scilicet si aliquis non perseuerat in religione quod propositum de intrando religionem à Deo nō fuerit. **[margin: Chrysos. 1. p. q. 6. a. 3. ca. & q. 65. ar. 1. c. & po. q. 3 ar. 6. e. resolutio dot.]**

Est ergo sciendum, quòd uerba illa non ducuntur ad ostendendum quòd illa quæ sunt à Deo, in perpetuum maneant, & corrumpi non possint, sed ad ostendendum infallibilitatem diuinæ prouidentiæ. Non enim potest esse vt Dei prouidentia fallatur, unde signanter non dicit opus Dei esse indissolubile, sed

D consilium. Secundum ergo diuinam prouidentiam, quibusdā datur donum gratiæ ad præsentem iustitiam, & tamen non datur eis donum perseuerantiæ. Quibusdam autem datur etiā donum perseuerantiæ, ut patet per Aug in libro de bono perseuerantiæ.

ARTICVLVS XII.

Vtrum qui obligati sunt voto, vel iuramento ad intrandum religionem, non teneantur intrare.

50 AD secundum sic proceditur. Videtur q illi qui obligati sunt voto, vel iuramento ad intrandum religionē, non teneantur intrare. Omnes enim Christi actio nostra est instructio. Sed Dominus non imponebat hominibus necessitatem, sed hoc re- **[margin: 22. q. 88. a. 3. ad 2. & q. 189. ar. o.]**

E linquebatur eorum liberæ uoluntati, unde dicebat cuidam, ut habetur Mat. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et iterum. Si uis perfectus esse, vade & uende omnia quę habes, & da pauperibus. Et Apo. 1. ad Cor. 7 de uirginibus autem, præceptū Domini non habeo consilium autem do; ergo uidetur q non ex necessitate teneantur aliqui religionem intrare propter iuramentum, uel uotum.

2 Præt. Nullus potest iuramento, uel uoto obligari ad aliquid, in quo detrimentum perfectionis patiatur. Sed per hoc quòd aliqui religionem intrant detrimentum perfectionis patiuntur. Impediuntur enim propter religionis obseruantiam, à uisitatione infirmorum & collectione eleemosynarum, & alijs operibus pietatis, in qua summa Christianæ religionis consistit, ut Ambr. dicit super illud prioris ad Tim. 4. Pietas ad omnia utilis est. Ergo illi qui iurauerunt, uel uouerunt religionē intrare non tenentur.

3 Præt. Prosper dicit in 2. de uita contemplatiua. Sic absti-

fere vel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, vel abstinendi necessitati subdamus. Sed illi qui sunt in religione ex necessitate sui voti, vel obedientiæ abstinent vel ieiunant: ergo minus merentur. Non ergo ad religionis statum potest aliquis iuramento vel voto obligari.

¶4 Præterea virtus est circa difficile & bonum. Sed difficilius est bene vivere in sæculo quam in religione: ergo magis est virtuosum. Non ergo ad statum religionis aliquis iuramento, aut voto obligari potest.

¶5 Præterea, communis utilitas præferenda est bono privato. Sed per hoc quòd aliqui religionem intrant, derogatur cõmuni utilitati. Si enim omnes religionem intrarent, non essent qui plebium curam agerent, & ita populus sine rectoribus remaneret: ergo melius faciunt, si non intrant religionẽ quàm si intrent.

Sed contra est quod dicitur in Psal. Vovete & reddite domino Deo vestro, ubi dicit Glos. quod vovere voluntati consulitur, sed post voti promissionem, redditio necessariò exigitur. Item Eccl. 5. dicitur. Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim infidelis, & stulta promissio.

¶6 Præterea Aug. dicit in epistola ad Armarium & Paulinã. Quia iam vovisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere nõ licet, priusquàm esses voti reus, liberum fuit quod esses inferior, quamvis non sit gratulanda libertas qua fit ut non debeatur, quod cum lucro redditur.

[3. p. q. 64. ar. 9. ad 1. ar. 173. & 22. q. 154. ar. 2. o.] Respondeo dicendum, quod dicere quod illi, qui voto vel iuramẽto sunt obligati ad intrandum religionem, non teneantur intrare, est manifestè hæreticum. Quicunq; enim dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei, hæreticus iudicatur, sicut hæreticus iudicaretur quicunq; diceret quod fornicatio simpliciter non sit peccatum mortale, est enim contra hoc præceptum, Non mœchaberis, ut sancti exponunt. Sunt autem excellentiora præcepta primæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem Dei quàm præcepta secundæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem proximi, unde quicunq; dicit quod sine peccato præteriri possit aliquid pertinens ad præcepta primæ tabulæ, est manifestè hæreticus. Cum autem impletio voti pertineat ad latriam, manifestum est quod quicunque dicit votum non esse implendum, loquitur contra primum præceptum primæ tabulæ, quod est de cultu latriæ soli Deo exhibendo. Qui verò dicit iuramentum non esse implendum, loquitur contra secundum præceptum primæ tabulæ, quod est, Non assumes nomẽ Dei tui in vanum. Unde manifestè est hæreticus quicunq; hoc dicit, nisi fortè dicat quod intrare religionem sit illicitum. Iuramẽta n. vel vota facta de rebus illicitis non sunt obligatoria, secũdum illud Isidori. In malis promissis, rescinde fidem. [a. 1 an. c. & 22. q. 89. art. 3.] Sed hoc iterum est hæreticum dicere, quod non sit licitum intrare religionem. Est. n. expressè contra Christi consilia, unde quicunq; dicit quod ille qui est obligatus voto vel iuramento ad intrandum religionem, potest absq; peccato in sæculo remanere, est manifestè hæreticus, si tamen in hoc pertinaciter perseveret.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd necessitas voti vel iuramenti, non excludit voluntatem, ut supra dictum est. Sicut enim aliquis ex lege communi obligatur ad observanda Dei præcepta, quæ tamen voluntariè servat, unde & Dominus dicit, Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, sic ille qui emisit iuramentũm, vel votum, obligatur ex quadam privata obligatione, & tamen voluntariè implet iuramentum, vel votum, usq; ante iuramentum, vel votum, licitum est ei facere, vel non facere, unde & Dominus dixit, Si vis perfectus esse. [a. 49 ad 2] & Paulus de virginitate consilium dat, sed post iuramentum vel votum, illicitum est non implere.

[Ad quintũ huius, & 22. q. 188. ar. 3. ad 6. & cõt. 3. c. 136. usque 136.] Ad secundum dicendum, quòd illa ratio continet hæresim damnatam, s. quod melius sit in sæculo remanere, & operibus pietatis vacare, quàm religionem intrare. Continetur. n. inter errores Vigilantij, contra quem Hier. scribens dicit, Ista venena perfidiæ catholicæ fidei societatem conatur impugnare virginitatem, odisse pudicitiam, in convivio sæcularium contra sanctorum ieiunia declamare. Et postmodum contra singulos articulos à Vigilantio propositos disputans, venit ad istum ar. dicens. Quod autem asserit eos melius facere qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum pauperibus dividunt, quàm illos qui possessionibus venundatis semel omnia largiũtur, non à me ei, sed à Deo respondebitur, Si vis esse perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Iste quem tu laudas, 2. aut 3. gradus est, quem & nos recipimus, dummodò sciamus prima secundis, & tertijs præferenda. Et ideò in li. de eccl. dogmatibus cum alijs erroribus & iste damnatur, cum dicitur: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi Deum, simul donare & absolutum sollicitudine egere cum Christo. Nec solus status religionis præfertur eleemosynis, quas quis facit in sæculo, sed etiam virginitati in sæculo observatæ, dicit. n. Aug. in li. de virginitate. Nemo, quantum puto, ausus fuit virginitatem præferre monasterio.

[12. q. 93. ar. 5. ad 2. 3 & 22. q. 186. a. 3 c. 22. q. 88. ar. 6. o. & opus. 17. c. 12. 22. q. 3. a. 1. c. 22. q. 81. artic. 1. ad 1.] Ad tertium dicendum, quòd idem opus factum ex voto laudabilius & magis meritorium est, quam si fiat sine voto, quòd ex hoc patet, quia omnis actus de se tantò est magis laudabilis & meritorius, quantò ex digniori virtute procedit, sicut opus iustitiæ si fiat ex charitate laudabilius erit. Manifestum est autem quòd cum aliquis ieiunat absque voto, facit actum virtutis, quæ est abstinentia. Cum autem ieiunat implens votũ, actũ abstinentiæ facit ex latria, quæ cum ordinet nos ad Deum, est nobilior virtus quàm abstinentia, vel quæcunque alia virtus, quæ ordinat nos circa bona creata, propter quod Aug. dicit in lib. de virginitate. quòd nec virginitas, quia virginitas est, honoratur, sed quia est Deo dicata, quam vovet & servat continentia pietatis. Quod ergo Prosper. dicit: sic abstinere, vel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, vel abstinendi necessitati subdamus, intelligendum est de necessitate coactionis, quæ voluntatem excludit. Unde subdit. Ne iam non devoti, sed inviti rem voluntariam faciamus. Necessitas autem voti & iuramenti, non excludit voluntatem, ut dictum est.

[art. 49. ad 2. & op°. 17. c. 12.] Dicendum autem est ulterius, quòd si illi, qui ieiunat ex voto non placet secundum se ieiunium, placet tamen sibi impletio voti: magis meretur cæteris paribus, quam ille ieiunans cui placet secundum se ieiunium, quia magis est meritorium delectari in actu latriæ, quàm in actu abstinentiæ.

[12. q. 134. ar. 4. ad 2. & 22. q. 151. a. 4. ad 2. veri q. 26. a. 6. ad 12. 14.] Ad quartum dicendum, quod duplex est difficultas. Una quæ est ex arduitate operis, sicut virginitatem servare, & huiusmodi, & talis difficultas facit ad augmentum virtutis. Alia difficultas est ex impedimentis, & periculis imminentibus. Et talis difficultas non facit ad augmentum virtutis, sed ad diminutionem ipsius. Non enim videtur esse prudens, nec multum amare bonum virtutis qui pericula non cavet, & talis difficultas ad benè vivendum imminet in sæculo remanentibus.

[a. 47. ad 3 ad 2. hui° & op°. 17. c. 14. 15. 16 & op°. 18. c. 13.] Ad quintum dicendum quòd illa fuit ratio Vigilantij hæretici, ut patet per Hiero. qui dicit in li. contra Vigilantiũ. Non sunt à studio suo monachi deterrendi, quàmvis a te linguæ vipereæ morsus sævissimos patiantur: quibus argumentis & dicis, si omnes se clauserint & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesias? quis sæculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit exhortari? Hoc enim modo si omnes tecum fatui sint, sapiens esse quis poterit? & virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt, & interibit humanum genus. Rara est virtus, nec à pluribus appetitur. Stultus est ergo huiusmodi timor, cum religionis bonum sit tam difficile & arduum, ut pauci religionem ingrediantur in comparatione multitudinis in sæculo remanentis, sicut si quis timeret haurire aquam, ne flumina deficerent.

ARTICULUS XIII.

Utrum qui in sæculo sunt peccatores, sint ad religionem attrahendi.

[5. T 22 q 189. ar 1. c. ad 2. & a. 10. cap.] AD Tertium sic proceditur. Videtur quòd illi qui sunt in sæculo peccatores, non sint ad religionem attrahẽdi. Oportet enim prius exercitari in operibus præceptorũ, quàm intrare ad impletionem consiliorum, ut de minori perveniatur ad maius. Sed illi qui sunt peccatores in sæculo, non sunt exercitati in operibus præceptorum: ergo non sunt attrahendi, vel recipiendi in religione in qua oportet servari consilia.

[ar. 104. o.] Sed contra est, quòd Dominus Matthæum Publicanum ad statum perfectionis vocavit ut habetur Matth. 9. Omnis autẽ Christi actio, nostra est instructio: ergo etiam & nos debemus peccatores, qui sunt in sæculo ad religionem advocare & suscipere.

[a. 92. ad 7. 22. q. 189. ar. 3. ad 3. veri. q. 2. a. 2. ad 5. 4 di. 16. & expo. tex. ad 4.] Respondeo dicendum, quòd maximè utile est peccatoribus, ut ad religionem transeant. Peccatoribus enim duo sunt necessaria ad salutem. Primò quidem, ut de peccatis præteritis pœnitentiam agãt. Secundò, ut de cætero à peccatis abstineant. Ad utrunq; autem horum maximè operatur religio. Primò n. status religionis est status perfectæ pœnitentiæ, & nulla satisfactio adæquari põt pœnitentiæ religiosorum, qui & se & sua totaliter Deo dãt; unde pro nullo peccato imponi põt homini pro pœnitentia, ut religionem introeat, in commutationem satisfactionis, quantumcunq; gravis, consulitur in religionis ingressu: ut patet 33. q. 2. c. admonere: ubi Stephanus Papa quendã, qui uxorem interfecerat inducit, ut ingrediatur monasteriũ, & humiliatus sub manu Abbatis cuncta observet quæ sibi fuerint imperata.

imperata, alioquin iniungit ei grauissimam pœnitentiam, si A elegit in sæculo remanere. Similiter etiam ad uitanda peccata plurimum ualet religionis status. Difficile.n. est q in sæculo commorantes a rebus mūdi non alliciantur: propter quod Mat. 19. secundum expositionem Chryso. Dominus hoc dicit esse impossibile, q diues qui scilicet diuitiis inhæret per amorem, intret in regnum cœlorum: sed quòd diues qui habet diuitias intret, est ualde difficile, unde & Eccl. 31. dicitur, beatus diues, qui inuentus est sine macula. Et huiusmodi difficultaté subdit dicens, quis est hic & laudabimus eum: propter quod, ut Gre. dicit, Sancti uiri ut ab illicitis abstineant, etiam licita prætermittunt: unde manifestum est quòd nō peccant, sed laudandi sunt qui peccatores ad religionem trahunt. Nam & Dominus de seipso dicit. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitētiā.

Chrysost.

Eccles. 31.

Ad cōtrarium.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum q illa ratio procedit & contra rationem doctrinæ Euangelicæ, & contra rationem philosophiæ. Contra doctrinam quidé Euangelicam, quia consilia Euangelica ad hoc dantur, ut per ea homines facilius salutem consequantur. Vnde status secularium periculosior esse dicitur, quam religionis status. Stultum est autem dicere, quòd alicui qui debilior est propter peccata quæ commisit, non sit ad securiorem uitam fugiendum. Est etiam contra doctrinam philosophicam, quæ docet illos qui sunt ad uitia proni, in contrarium debere reflecti, sicut faciunt illi q tortuosa lignorum dirigunt. E

ar. 92. c. & art. 112. c.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum quis absque peccato possit aliquem iuramento adstringere, quòd religionem non intret.

52

art. 120. & 22. qō. 68. ar. 1. c. fin. & ad 2. & ar. 92. huius.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quòd aliquis absque peccato possit aliqué iuramento adstringere ad hoc quòd religionem non intret. Quod enim licitum est fieri, licitum est iurare. Sed licitum est alicui seculari, quòd nunquā religionem intret, ergo licitè potest hoc iurare. Qui ergo tali iuramento aliquem adstringit, non peccat: quia non facit eum iurare aliquid illicitum.

Sed contra. Propositum intrandi religionem a spiritusancto est, ut habetur. 16. q. 1. c. Duæ. Sed resistere instinctui spiritusancti graue est peccatum: de quo Stephanus reprehendit Iudæos Act. 7. dicens. Vos semper spirituisancto resistitis: ergo ille qui aliquem iuramento adstringit ad non intrandum religionem grauiter peccat.

ar. 49. pil.

Respondeo dicendum, quòd sicut supra dictum est: in actibus humanis non est aliquid simpliciter iudicandum licitum vel illicitum propter id quod accidit in aliquo particulari casu sed propter id quod est ut in pluribus, sicut etiam in rebus naturalibus consideratur, quod in pluribus est. Contingit autem D in aliquo casu, quòd absque peccato aliquis potest adstringere aliquem iuramento ad hoc quòd religionem non intret, puta si esset matrimonio ligatus, & uellet absque consensu uxoris religionem intrare, uel in casibus similibus. Simpliciter autem loquendo inducere aliquem ad iurandum quod religionē nō intret, graue est peccatum. Si enim aliquis uellet religioné intrare, & immineret opportunitas temporis, & omnes circumstātiæ conuenirent, grauiter peccaret qui eum ab ingressu religionis prohiberet. unde Dominus Matth: 23. comminatur Pharisæis, qui nec ipsi intrabant in regnum cœlorum, nec alios intrare sinebant. Cùm autem aliquis facit aliquem iurare quòd religionem non intrabit, impedit eum quātum in se est ab ingressu religionis secundum quodcunque tempus, & secundū quācunque circunstantiam opportunam: quia in uniuersali includuntur omnia particularia. Vnde manifestum est quòd grauiter peccat.

Ma. q. 8. artic. 1. ad 4.

4. di. 27. q. 1. ar. 3. o.

Ad contrarium.

Ad id uerò q obiicitur in contrariū dicendū, q quāuis licitum sit ab aliquo bono opere abstinere, tamen illicitum est uel sibi, uel alij impedimentum opponere, quominus in illud bonum opus procedere possit: sicut licitum est non dare eleemosynam huic pauperi, illicitum tamen est se uel alium iuramēto astringere ad hoc q alicui eleemosyna non detur, cuius ratio est, quia prætermittere actum uirtutis potest aliquis absque peccato, eo q præcepta affirmatiua, quæ sunt de actibus uirtutum, nō obligant ad semper. Sed impedimentum boni operis directè uirtuti contrariatur, & ideo cadit sub prohibitione præcepti negatiui, quod obligat ad semper. Vnde omnia talia iuramenta sunt illicita, nec sunt obseruāda, & illi q hoc iurant, iurando periuri fiunt, quia iuramentū hominē obligare non pōt cōtra charitatē Dei & proximi, unde quāuis licitū sit alicui religionē nō intrare, illicitum tñ est impedimētum iuri apponere sibi uel alij. Est.n. contra perfectionem uitæ, & contra consilium Christi.

ar. 2. c. 22. q. 33. art. 2. c. & q. 79. ar. 3. ad 3. & qō. 140. ar. 2. ad 2.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsita sunt tria de his quæ competunt in religione existentibus.

¶Primò, Vtrùm religiosus qui nihil debet habere in proprio, vel communi possit eleemosynam facere de his quæ sibi ab aliis in eleemosynam dantur.

¶Secundò, Vtrùm aliquis in religione existens sciens patrem suum graui necessitate opprimi possit exire absque licentia prælati sui, ut subueniat patri.

¶Tertiò, Vtrum status religionis sit perfectior quàm status sacerdotum, parochialium, & archidyaconorum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum religiosi qui nihil habent in proprio, uel communi, possint eleemosynam facere.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur q religiosi qui nihil habent in proprio, uel communi non possunt eleemosynā facere, quæ eis proficiat: non.n. proficit eleemosyna facienti, nisi debito modo fiat. Sed tales religiosi non possunt eleemosynam debito modo facere, debet.n. eleemosyna de proprio fieri, secundum illud Thobiæ quarto. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si autem modicum, idipsum libenter impertiri stude: ergo tales religiosi qui nihil suum habent, nec in pprio, nec in communi, non possunt eleemosynam facere, quæ eis proficiat. Sed si quam eleemosynam de eleemosynis sibi factis faciunt, eis proficit à quibus eleemosynam perceperunt.

53

22. qō. 32. art. 8. c. & ad 3. & 4. di. 15. q. 2. ar. 5. q. 4. o

Sed contra. Inter alia opera, eleemosynarum largitio plurimum inuenitur esse fructuosa. Dicitur enim Dā. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Si ergo religiosi eleemosynas facere non C possunt, quæ eis proficiant, uidentur esse peioris conditionis q̄ alij etiam in spiritualibus bonis.

Respondeo dicendum, quòd religiosi, quamuis propriū habere non possint, possunt tamen aliquarum rerum dispensationem habere, siue de fructibus possessionum communium, siue etiam de eleemosynis particulariter eis collatis, nec refert, quātum ad propositum pertinet, utrum huiusmodi dispensationē habeant auctoritate sui ordinis, uel auctoritate alicuius superioris prælati. His ergo, quibus dispensatio commissa est, possunt meritoriè eleemosynam facere de bonis, quæ eorum dispensationi committuntur, secundum quod eis committitur, & huiusmodi eleemosyna meritoria est, & eis qui minimè ministerium exequuntur, & illis quorum huiusmodi res deputatæ noscuntur. Si uerò aliquis religiosus sit, cui non sit huiusmodi rerum dispēsatio commissa, ei non licet eleemosynā facere.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum religiosus possit egredi claustrum absque licentia sui prelati, ut patri subueniat in necessitate existenti.

AD secundum sic proceditur. Videtur q religiosus si uideat patrem suum esse in necessitate, etiam absque prælati sui licentia, possit claustrum exire ad subueniendū patri. Non.n. prætermittendum est mandatum Dei, propter hominum traditiones. Vnde Dominus Matthæi 15. cōtra quosdam dicit, Irritum fecistis mandatum Dei, propter traditiones uestras. Sed ad subueniendum parentibus, homo astringitur per præceptum diuinum. Honora patrem tuum & matrem tuam, in quo quidē E honora, intelligitur necessariorum subuentio: ergo uidetur q non obstantibus religionis obseruantiis, quæ sunt hominum statuta, debeat aliquis religiosus exire claustrum ad subueniendum parentibus secundum præceptum Dei.

54

art. 203. c. & 22. qō. 101. art. 4. o. & q. 189 art. 6. o.

Sed contra. Spiritualia semper præferenda sunt carnalibus. Sed religiosi se obligauerunt ad obsequium spiritualis patris. s. Dei, cui magis tenemur, secundum illud ad Hebræos duodecimo. Quanto magis obtemperabimus patri spirituali & uiuemus. Non ergo debent dimittere sui ordinis obseruātias, ut parentibus carnalibus ministrent.

Respondeo dicendum, quòd aliter est dicendum de illo qui nondum religionem intrauit, & aliter de illo qui iam in religione est professus. Ille enim qui nondum religionem intrauit, si uideat patrem suum in magna necessitate, cui per alium subueniri non possit, non debet religionem intrare, sed tenetur ministrare parentibus, maxime si absque periculo peccati possit in sæculo remanere. Si uero per alium possit eius parentibus

rentibus ministrari, potest si vult religionem intrare, vñ Chry- F
sostomus exponens illud. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, dicit q; malū est abducere hominē a spiritualibus, & maximè cùm fuerint, qui ministerium parentum compleant. Erant enim alij qui complere possent illius funeris sepulturam. Postquam uero aliquis est in religione professus, est mortuus mūdo. Vnde per spiritualem mortē Deo obligatur à cura impēdēda parentibus, sicut & deobligaretur per mortem corporalem,
3 & ideo non peccat nec contra præceptum Dei agit, si in claustro remaneat sub præcepto prælati sui, parentum ministratione prætermissa. Est enim factus impotens ad reddendum debitū ministerium absque propria culpa. Debet tamen quantum potest salua ordinis obediētia satagere, ut per se, uel per alium suis parentibus subueniatur, si in necessitate fuerint constituti.

Ad illud uero quod in contrarium obiicitur, dicendū q; religiosus tenetur ad implendum id quod ad religionem pertinet, non solum ex traditione humana sed etiam ex præcepto diui- G
no. Obligatur enim ex uoto emisso, ad obediendum prælatis suis. Impletio autem non cadit sub præcepto diuino.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum presbyteri parochiales sint maiori perfectionis, quàm religiosi.

55
22.q.184. ar 8.&c ar.14.ad 2 huius.

AD tertium sic proceditur. Videtur q; presbyteri parochiales, & archidyaconi, sint maioris perfectionis quàm religiosi. Dicit enim Chrysostomus in suo dialogo. Si talem mihi aliquem adducas monachum, qualis, ut secūdum exaggerationem dicam, Helias fuit, non tamen illi comparandus est, q; ita ditus populis, multorum peccata ferre compulsus, immobilis perseuerauit & fortis. Et parum post dicit. Si quis mihi pro- H
poneret optionem, vbi mallem placere, in officio sacerdotali, an in solitudine monachorum, sine comparatione eligerem illud quod prius dixi, nec cessabam laudans & beatos pronuncians eos qui officium ecclesiæ bene administrare potuissent, & quod laudabam tanto studio, & beatum pronunciabam non vnquam effugerem, si idoneum me ad huiusmodi gubernationē uiderem. Et in sequenti c. postmodum dicit. Bene sequū admonuisti dulcissime. Istorū. n. s. secularium, nec recordari oportet, cum de sacerdotio sit quæstio, Vtrum si quis in conuersationem multorum positus, potest imperturbatum illum nitorem plenæ sanctitatis, & continentiæ splendorem, & alia monachorum bona incorrupta & inconcussa seruare, omnibus est præferendus. Ex quibus omnibus uidetur, q; presbyteri parochiales, & archydiaconi, si bene in ministerio ecclesiæ uiuūt, sint omnibus etiam religiosis præferendi.

Nota bene.

¶2 Præterea, Chrysos. eodē li. dicit. Si quis administrato sacerdo- I
tio illius propolin. s. monachalis sudores conferat, tantum eos distare reperiet, quantum inter priuatum distat & regem; sed multò maius est bene exercere regis officium, quam cuiuscunque personæ priuatæ: ergo multo maius est, q; sacerdos parochialis, uel archidiaconus bene se habeat in suo officio, quàm religiosus in suo.

ar.14.ad 2

¶3 Præterea, Episcopi sunt in statu perfectiori quàm religiosi, alioquin non liceret de religione ad episcopatum transire. Sed presbyteri parochiales, & archidiaconi, similiores sunt episcopis quàm religiosi, quia sicut episcopus habet curam animarū in suo episcopatu, ita presbyter in sua parochia, & archidyaconus in suo archidyaconatu; ergo archidyaconi, & plebani sunt magis in statu perfectionis quàm religiosi.

¶4 Præterea, bonum publicum præferendum est bono priuato, & uita actiua est magis fructuosa quam contemplatiua, nullūque sacrificium est à Deo acceptius, quàm zelus animarū. Sed archidiaconi & plebani intendunt utilitati communi multitu- K
dinis zelo salutis animarum in actiua uita fructificantes: ergo præferendi sunt religiosis, qui saluti propriæ student in uita contemplatiua Deo seruientes.

¶5 Præterea, cui amplius à Deo commissum est, magis meretur si bene administres. Sed sacerdoti, uel archidyacono amplius commissum uidetur: quia plus ab eo requiretur in iudicio: ergo bene administrando amplius meretur.

Sed contra est, quod dicitur. 19. q. 2 c. Duæ. Si quis in ecclesia sua sub episcopo populum retinet, & sæculariter uiuit, si afflatus Spiritusancto in aliquo monasterio, uel regulari canonica saluare se uoluerit, quia lege priuata ducitur, nulla ratio exigit vt publica constringatur. Sed lex priuata quæ est Spiritussancti, vt ibidem subditur, nunquam ducit hominem de statu magis perfecto, ad statum minus perfectum, sed facit hominem ascensiones in corde suo disponere, ut in Psal. 83. dicit: ergo status religiosorum est perfectior quàm status plebanorum.

Respondeo dicēdum, quòd perfectio spiritualis uitæ ex cha- F
ritate pensanda est, qua qui caret spiritualiter nihil est, ut dicitur 1. ad Corint. 13. Ab eius autem perfectione simpliciter aliquis dicitur esse perfectus. Vnde dicitur ad Col. 3. Super omnia charitatem habere, quæ est uinculum perfectionis. Amor autem uim transformatiuam habet, qua amans in amatum quodam modo transfertur. Vnde Dion. 4. c. de diui. nom. Est autem extasim faciens diuinus amor, non sinens sui ipsorum amantes esse, sed amatorum. Quia ergo totum & perfectum est idem, ut dicitur in 3 Phy. ille perfectè charitatem habet, qui totaliter in Deum per amorem transformatur, seipsum & sua omnino postponens propter Deum, unde Augu. dicit in decimoquarto de ciui. Dei, quod sicut ciuitatem Babylonis facit amor sui usque ad contemptum Dei, ita ciuitatem Dei facit amor Dei vsque ad contemptum sui. Et in lib. 83. quæst. quod perfectio charitatis est nulla cupiditas. Gregorius etiam super Ezech. dicit quòd cum quis aliquid suum Deo uouet, & aliquid non nouet sacrificium est. Cum uerò omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit omnipotenti Deo uouet holocaustum est, quod latina lingua dicitur totum incensum. Cuiuscunque ergo mens sic est affecta interius, ut seipsum & omnia sua contemnat propter Deum, secundum illud Apostoli ad Philip. 3. quæ mihi aliquando fuerunt lucra, arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifaciam, iste perfectus est, siue sit religiosus, siue sæcularis, siue clericus, siue laicus etiam matrimonio iunctus. Abraham enim matrimonio iunctus erat & diues, cui Dominus dicit Genes. 17. Ambula coram me, & esto perfectus. & Ecclesiasti. 31. dicitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & post aurum non abiit. Et post pauca subditur. Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est. Sed aduertendum, q; aliud est esse perfectum, & aliud esse in statu perfectionis. Sunt enim aliqui in statu perfectionis, qui nōdum sunt perfecti, sed interdum etiam peccantes, sunt etiam aliqui perfecti, qui in statu perfectionis non sunt. Et quamuis status multa significet, & rectitudinem & firmitatem, & si qua sunt alia huiusmodi, tamen cùm dicimus aliquos esse in statu perfectionis, accipitur pro conditione secundum quòd libertas, uel seruitus dicitur status, prout consueuit dici quòd error personæ, aut conditionis, uel status impedit matrimonium, non autem error fortunæ aut qualitatis: & hoc modo accipitur status secunda quæstione sexta. Si quando in causa capitali, uel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, idest procuratores, sed per seipsos est agendum. Sic ergo accipiendo statum, illi propriè in statu perfectionis esse dicuntur, qui se seruituti subijciunt ad opera perfectionis implenda. Manifestum est autem quòd seruitus libertati opponitur. Libertas aūt faciendi quodlibet per uotum tollitur: quia uoluntatis est uouere, necessitatis est reddere, ut supià dictum est. Vnde qui se ad aliquid uoto obligat, in quantum necessitati se subijcit, quodammodò constituit se seruum, libertate se priuans. Si quidem ergo aliquis se uoto obliget ad aliquod particulare opus implendum, constituit se quodammodò seruum non simpliciter, sed secundum quid, respectu scilicet illius ad quod se obligauit. Si uerò simpliciter per uotum totam uitam suam dedisset Deo ad implenda ea quæ sunt opera perfectionis, propter Deum simpliciter seipsum seruum constituit, & per hoc ponitur in statu perfectionis, unde & totum se Deo uouendo holocaustum offerre dicitur, ut Gregorius dicit. Hoc autem modo obligant totam uitam suam ad ea quæ sunt perfectionis Episcopi in sua consecratione professionem quandam facientes, qua obligantur ad curam gregis suscepti, secundum illud primæ Timoth. ultimo. Bonum certamen fidei, apprehende uitam æternam, in qua uocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus, uel in ordinatione, uel in prædicationem, ut Glo dicit. Religiosi etiam in sua professione totam uitam suam obligant Deo ad ea quæ sunt perfectionis, unde & utrique serui dicunt. Dicitur. n. 2. ad Corin. 4. Non. n. prædicamus nosmetipsos, sed Iesum Christū, nos aūt seruos uestros propter Iesum, quod pertinet ad Epos: religiosi ēt serui, uel famuli cominantur, ut dicit Dion. 6. c. Eccle. Hierar. Et ideo tam religiosi q̃ Episcopi sunt in statu perfectionis, unde & utrisque in assumptione huiusmodi status solemnis benedictio adhibetur, ut patet p Dionysium 5. & 6. c. Eccles Hierar. Archidiaconi autem, uel plebani nō obligant uoto totam uitam suam ad id quod cura gregis requirit, vn nec in eorum institutione aliqua eis benedictio adhibetur, q̃ exhibetur monachis propter perfectionē assumptam, ut dicitur sexto ca. Eccle. Hierar. Et ideò ex hoc q; committitur eis cura parochiæ, uel Archidiaconatus constituuntur quidē in aliquo officio, non aūt assumuntur ad statum perfectionis, alioquin essent apostatæ dimittēdo parochias, & p̄bēdas sine cura in Ecclesiis cathedralibus accipiendo. Nullus. n. in statu perfectionis discedere posset, nisi mortaliter peccando & apostatando. Et

art.93 ad 2.& 22.q. 186.ar.7. ad 1.& ua ele.q.2.ar. 2. ad 5.

August.

Beat⁹ Paulus.

art.93.ad 3.

ar.14.ad 2 22.q 186. ar,2.

22.q.182. ar,1.

4.di.30.q. 1.ar.1 & 20 & ad 5.

Episcopi, & religiosi serui uiuos nominandi.

do. Et inde est quòd Dionysi. in eccles. Hierar. perfectionem at- A tribuit solis Episcopis, quasi perfectoribus, & monachis quasi perfectis: illuminationem verò attribuit presbyteris tanquam illuminatoribus per sacramentorum administrationem, & sacro populo tanquam illuminandis, purgationem verò diaconibus tanquam purgatoribus, & ordini immundorum tanquam purgandis.

1. p. q. 108. ar. 1. c. & a. a 18. hui9 & 3. p. q. 64. a. 1. ad 1. & q. 67. ar. 1. ad 1. & 2. & ua ri. q. 9. ar. 3. o. 12. q. 184. ar. 6. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad omnes illas Chrysostomi auctoritates breuiter responderi posset, quòd non loquitur de sacerdote parochiali, sed de Episcopo, qui antonomasticè sacerdos dicitur quasi summus sacerdos, & hic modus loquendi est plurimum cōsuetus, vt sacerdotes Episcopi nominentur. Et hęc responsio videtur congrueta secundum intentionem operis, in quo Chrysostomus Basilium consolatur de sua promotione, uterque enim eorum erat in Episcopum electus. Vt tamen particulariter ad singula respondeamus.

AD PRIMVM dicendum, quod si quis consideret verbo- B rum circumstantiam nihil ad propositum faciunt: præmittit enim, si illi qui in secretis habitant multorum sermonibus nō mouentur, digna quidem laude est patientia, non tamen idoneū argumentū uirtutis; cū verò fuerit in medijs fluctibus & de tempestate nauem liberare potuerit, tunc meritò testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promereretur, & hic concludit, Ita ergo & nunc mihi si talē aliquem adducas monachum, qualis, ut secundum exaggerationem dicam, Helias fuit tamen quandiu solus est, si non perturbatur, neque grauiter peccat, quippè qui non habet quibus stimuletur atque excitetur, non tamen illi comparandus est, qui traditus populis & multorum peccata ferre compulsus immobilis perseuerat & fortis, quia sicut in tranquillitate, ita in tempestate gubernans semetipsum, ubi manifestum est quod non comparat statum statui, sed impeccabilitatem impeccabilitati: quòd enim monachus in claustro habitās non peccet, nō est ita euidens ar- C gumentum uirtutis, sicut si presbyter, vel Episcopus, vel quicunque rector populi in medijs perturbationibus abstinet à peccato: sicut non est argumentum tantæ industriæ, si gubernator absque periculo nauiget in mari tranquillo, ac si nauigaret in mari tempestuoso, & tamen ad industriam nautæ pertinet, ut mare tempestuosum deuitet. Sic ergo ex præmissis uerbis nihil aliud ostendi potest, nisi quòd periculosior est status habentis curam animarum quàm monachi, & in maiori periculo innocentem se seruare maioris uirtutis est argumentum, unde maior virtus requiritur ad hoc quòd aliquis conseruet se à peccato immunē inter populos, quàm in religione; sed maioris virtutis est vitare pericula religionem intrando, quàm pericula non vitare. Quantò enim aliquis magis amat suam salutē tantò magis curat suæ salutis pericula.

monachi maxima laus quæ fit.

Et per hoc etiam patet responsio ad secundum. Non enim dicit quòd mallet esse in officio sacerdotali, quam in solitudine monachorū, sed quòd mallet placere in hoc, quàm in illo. D Quilibet enim sapiens magis uellet habere tantam uirtutem, per quam posset animam inter pericula securus existere quàm talem uirtutem qua posset extra pericula seruari: sed quia præsumptuosum est ut aliqui talem uirtutem se habere præsumat, per quam possit etiam inter pericula esse tutus, uirtuosius est quod se extra pericula ponat. Vnde ipse suadit, Quod laudabā tanto studio & bonum pronunciabam, scilicet uncium administrationis Ecclesiasticæ, non vtique defugerem, si idoneum ad eius gubernationem me uiderem. Prudenter ergo refugiebat, quia modo iam uirtutem per quam idoneus esset non sibi superbè ascribebat.

Et similiter responsio patet ad tertium. Si quis enim In conuersatione multorum positus potest imperturbatum illum uigorem plenæ sanctitatis, & continentiæ splendorem, & alia monachorum bona incorrupta & inconcussa seruare, omnibus præferendus est. Maioris enim virtutis iudicium est, ut purita- E tem perfectam aliquis conseruet etiam inter pericula puritatis, quam si eam extra pericula conseruaret. Sed tamen parum amare puritatem suam conuincitur, qui puritatis pericula nō euitat, inter quæ difficillimum est & rarissimum omnimodam puritatem seruare, sicut maxima puritas fuit beatæ Agnetis, quæ etiam in lupanari posita, uirginalem puritatem seruauit: & tamen quia puritatis amatrix erat nunquam in lupanari hanc suam virtutem ostendere elegisset, sed quanto magis purā mētem habebat, tantò minus lupanar propria uoluntate elegisset, & simile est in omnibus talibus.

Ad quartum dicendum, quòd auctoritas illa non pertinet ad perfectionem uitæ, sed ad differentiam dignitatis. Sic enim priuatus distat à rege, sicut non habens prælationem ab habente: hoc autem in quæstione non veniturt, an sit maior dignitate prælationis quicunque habens curam animarum, religioso curam animarum non habente.

Ad quintum dicendum, quòd alia ratio est de episcopis & plebanis. Nam episcopi principalem populi curam habent: plebani autem & archidyaconi sunt subministratores & coadiutores eorum. Vnde dicitur 16. q. 1. Omnibus presbyteris & dyaconibus, & reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque episcopi proprij licentia agant: non utique missas sine suo iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quicquam absque eius permissu faciat, & primæ ad Cor. 12. dicitur in Glo. quòd opitulationes sunt, qui maioribus fuerunt opus: ut Titus Apostolo: uel archidyaconi episcopis: gubernationes vero sunt minorum personarum, ut sunt presbyteri, vnde si quis recte consideret, hoc modo in regimine ecclesiæ comparantur archidyaconi & plebani ad episcopum, sicut in regimine temporali præpositi & balliui ad regem: & ideò sicut rex coronatur & inungitur in regno, non autem præpositus vel balliuus, ita etiam Episcopus in ecclesia: non autem archi- B dyaconi vel plebani, & propter hoc episcopatus est ordo in cōparatione ad corpus mysticum, non autem plebanatus, uel archidyaconatus, sed officium tantum. Episcopis ergo similes sunt archidiaconi, & plebani sicut coadiutores & ministri; sed religiosi sunt episcopis similes in perpetua obligatione, quę facit statum perfectionis.

Canon. B. Paulus. Nota.

Ad sextum dicendum, quòd aliqua duo opera uel in bono, vel in malo possunt multipliciter adinuicem comparari, vno modo secundum suum genus, sicut dicimus continentiam virginalem præeminere in bono continentiæ viduali, in malo verò homicidium furto, & hoc modo uita actiua est fructuosior, quàm contemplatiua; sed contemplatiua meritò maior est quàm actiua, ut Grego. dicit in 7. moral. zelus etiam animarum est sacrificium Deo acceptissimum, si tamen ordinatè fiat ut scilicet primo homo habeat curam salutis suæ, & postmodū aliorum, alioquin nihil prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur, vt dicitur Ma- C thæi 16. Alio modo potest opus operi comparari in bono, vel in malo, non secundum se, sed in ordine ad alium actum, sicut abstinentia præfertur in bono sumptioni cibi, tamen assumere cibum cum aliquo propter charitatem, præfertur abstinentiæ; et in malo, adulteriū pfert furto, tñ furari gladiū ad occidendum, est grauius quàm adulterium. Tertio præfertur opus operi in bono, vel malo ex voluntate facientis. Quod enim prō- ptiori voluntate fit melius uel peius iudicatur. Si ergo comparentur opera plebani, uel archidyaconi, operibus religiosorum tertio modo comparationis, uel secundum promptitudinem voluntatis tunc incertum iudicium est, quia ille qui ex feruentiori charitate operatur, opera magis meritoria habet. Si verò comparentur secunda comparatione per ordinem ad aliquod aliud opus, sic opera religiosi sunt incomparabiliter eminentia operibus archidyaconi, uel plebani: ea enim quę religiosi agunt, ad illam radicem referuntur, qua totam uitam suam D Deo deuouerunt, unde non est pensandum quid faciant, sed maius quòd ad quælibet facienda se deuouerunt, & sic quodā modo comparantur ad eos qui aliquod singulare bonū opus faciunt: sicut infinitum ad finitum. Qui enim dat se alicui ad faciendum omnia quæ iubet, in infinitum magis se dat ei quàm ille qui dat se ei ad aliquod opus faciendum. Vnde supposito quòd religiosi secundum exigentiam suæ religionis faciant aliquod opus quod sit paruum secundum se, tamen recipit magnam intensionem ex ordine ad primam obligationem, qua se totum Deo uouit. Si uerò comparentur ipsa opera secundū se, secundum primum modum comparationis, sic aliqua particularia opera quæ plebani faciunt, uel Archidiaconi, sunt maiora aliquibus particularibus operibus, quæ religiosi faciunt sicut maius est intendere saluti animarum quàm ieiunare, uel silentium tenere, uel aliqua huiusmodi. Si tamen omnia omnibus comparentur, multò maiora sunt opera religiosorum. Etsi E enim procurare salutem aliorum sit maius quam intendere sibi soli, loquendo in genere, tamen non quocunque modo intendere saluti aliorum præfertur ei, quod est quocunque modo intendere suæ saluti. Si enim aliquis totaliter & perfectè intendit suæ saluti, multò maius est quam si aliquis multa particularia opera agat ad salutē aliorum: si saluti propriæ & si sufficienter, non tamen perfectè intendat.

Gre. 22. q. 182. ar. 2. o. & q. 188 art. o. Matth. 2. d. 29. 2. 4. capit. et Ma. qu. 3. ar. 13. pti. 12. q6. 147 ar. 3. ad 1. art. 50. ad 2.

Ad septimum dicendum, quod bene administrare aliquid est plus & minus. Vnde si ille cui commissum est, tantò sit melior administratio, quanto maius est quod ei committitur, absque dubitatione plus meretur. Si verò ille cui minus committitur, multo plus facit quàm illa cui maius committitur, etiam si bene faciat tamen ab illo plus meretur, quod etiam in rebus humanis apparet: qui minus beneficiū percipit, si plus seruiat, magis dēt esse acceptus. Quamuis autem hñti curā animarum sit plus commissum quantum ad dignitatem, quia tamen religiosus maiora opera facit, vt dictum est, magis meretur.

QVAE-

QVÆSTIO. VII.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad laicos.

Et primò de matrimonio. vtrum scilicet mulier quæ post votum continentiæ emissum contraxit matrimonium in facie ecclesiæ, possit absque peccato viro suo carnaliter commisceri.

Secundò, de vsura, vtrum aliquis possit licitè retinere illud, quod acquiritur licitis mercimonijs de pecunia vsuraria.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum mulier, quæ post votum continentiæ emissum in facie ecclesiæ nupsit, possit absque peccato viro carnaliter commisceri.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd mulier, quæ post votum continentiæ emissum in facie ecclesiæ contraxit cum aliquo, possit ei postmodum absque peccato carnaliter

56

commisceri. Quod enim fit auctoritate ecclesiæ, caret peccato, cum fiat auctoritate Christi: secũdum illud apostoli ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi. Sed prædicta mulier ex hoc ipso quod in facie ecclesiæ cõtraxit matrimonium auctoritate ecclesiæ potestatem accipit ad matrimonij actum, qui est carnalis copula: ergo non peccat si viro suo carnaliter commisceatur.

4.d.27.q. 2.art.3.& d.28.q.1. ar.1.d.38. q.1.ar.3. o.& ad 1.

Sed contra. Votum continentiæ est excellentius quàm votũ abstinentiæ, quia non est digna ponderatio continentis animæ, vt dicitur Ecclesiastici vigesimo sexto. Sed qui facit contra votum abstinentiæ, peccat mortaliter, puta si aliquis frangeret ieiunium sextæ feriæ, qui semper se in sexta feria ieiunaturum vouisset: ergo multò magis semper peccat mortaliter persona quæ contra votum continentiæ emissum alteri personæ carnaliter commiscetur.

Respondeo dicendum, quòd votum continentiæ est duplex simplex scilicet & solemne. Solemne autem uotum continentiæ, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam cõtractum, idest facit ve non sit matrimonium quod contrahitur post votum solemne. Vnde matrimonium post votum solemne non excusatur à peccato, etiam si quis matrimonium in facie ecclesiæ de facto contrahat & carnali copula vtatur. Votum verò simplex impedit quidem matrimonium contrahendum sed non dirimit iam contractum. Non enim facit quòd matrimonium sequens sit nullum, sed solum quòd matrimonium contrahens mortaliter peccat. Matrimonio autem existente, mulier non habet sui corporis potestatem, sed vir, & similiter econuerso. nullus autem potest alteri denegare, quod eius est, & ideo mulier matrimonio coniuncta, etiam si simplex uotum præcesserit, non potest denegare viro sui corporis usum. præcipuè postquam fuerit matrimonium per carnalem copulam consummatum, nemo autem faciens quod debet peccat. Vnde communiter ab omnibus dicitur, quòd mulier quæ post uotum simplex continentiæ, matrimonium contractum carnali copula consummauit, iam non peccat reddendo debitum uiro, sed an peccet exigendo debitum, dubium videtur, quibusdam dicentibus, quod etiam absque peccato exigere potest, ne intolerabile sit sibi matrimonij onus, sed verius dici uidetur, quòd non peccat reddendo, quia hoc necessitatis est, peccat autem exigendo, quia hoc est voluntatis, qua tenetur astricta per obligationem præcedentis voti. Huius autem diuersitatis ratio est: quia votum solemne habet promissionem cum quadam traditione, unde uotum continentiæ non solemnizatur nisi per susceptionẽ ordinis sacri, per quẽ homo actualiter diuino cultui mancipatur: uel per confessionem ad certam regulam, & susceptionem habitus professorum: quia sic etiam homo actualiter mancipatur ad seruiendum Deo in religione. Votũ autem simplex habet promissionem sine traditione. Manifestum est autem, quod post quã aliquis rem quæ erat suæ potestatis alicui non solum promittit, sed etiam tradit, non potest eam vlterius alteri dare, puta equum, uel uestem, & similia, etiam si postmodum alteri donare voluerit, secunda donatio non valet. Vnde postquàm aliquis per votum solemne continentiæ corpus suum Deo non solum promisit, sed etiam tradidit ad cœlibem vitam agendam, non potest illud ulterius coniugi dare, vt sic ex necessitate reddere debitum teneatur. Qui uero promittit aliquid alicui, nondum tamen tradidit illud si postmodum alteri actualiter illud tradat, licet promissionis fidem frãgat, tamen secunda donatio valet ita quòd ille cui datur potest re data vti vt vult. Sic ergo persona, quæ per simplex votum Deo corpus suum promisit ad cœlibem uitam ducendã, si postmodum corporis sui potestatẽ tradat coniugi actualiter per matrimonium consummatum, peccat quidem frangens fidẽ voti, tamen donatio tenet, & coniunx habet in eius corpus potestatem: vnde non peccat debitum reddens, vnde oportet ad vtrumque respondere.

Votum continentiæ est duplex.

4.d.38.q. 1.ar.3.q. 2. et 3.o.

22.q.88. ar.7.o. 22.q.189. ar.2.ad 1. 2.art.5.c.

F

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mulier quæ emisit votum continentiæ, contrahens in facie Ecclesiæ non accipit ab Ecclesia auctoritatem, ut carnali copula vtatur, quia si Ecclesiæ constaret de uoto emisso matrimonium inhiberet. Si autẽ sciret & dispensaret in voto simplici continentiæ auctoritate Apostolica, post dispensationem non peccaret mulier: neque exigendo, neque reddendo debitum.

Ad secundum quod est in contrarium, dicendum, quòd eadem ratio est & in uoto continentiæ, & in uoto abstinentiæ. Sicut enim persona quæ post uotum simplex continentiæ emissum sui ipsius potestatem coniugi tradit: absque peccato carnali copula vtitur debitum reddens: ita si post votum abstinentiæ sui ipsius potestatem alteri tradit religionem intrando absque peccato potest ieiunium soluere secundum obedientiam G prælati ex obseruantia religionis: quia per uotum solemnizatum ab alijs votis absoluitur.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum quis reddere teneatur quod ex vsura lucratus est.

57

AD Secundum sic proceditur. Videtur quòd quicquid aliquis de pecunia usuraria lucratus fuerit, reddere teneatur. Dicit enim Apostolus ad Roma. 11. Si radix sancta & rami: ergo econuerso si radix infecta & rami. Sed radix huius lucri est infecta & usuraria: ergo totum est infectum & vsurarium. Non ergo potest licitè huius lucrum retinere.

22.q.78. art.3.o.& op.73.ca. 19.o.

Sed contra. quilibet potest licitè retinere id quod legitimè H acquisiuit. sed quod acquiritur de pecunia vsuraria interdum legitimè acquiritur: ergo licitè potest retineri.

Respondeo dicendum, quòd huius quæstionis veritas, poterit apparere, si consideretur ratio quare usuram accipere sit peccatum, non enim est peccatum solum quia est prohibitum sed quia est contra rationem naturalem: vt etiam Philosophus dicit in primo Politicorum.

Ad cuius euidentiam cõsiderandum quod rerum in usum hominis venientium quædam sunt quarum usus non est ipsius rei consumptio: etsi contingat rem deteriorari uel consumi per usum, hoc est per accidens, sicut domus, vestis, liber, equus, & huiusmodi, non enim vti libro est delere ipsum: neque vti domo est destruere ipsam, & in talibus aliud est dare vsum rei & aliud est dare substantiam rei, & propter hoc quando per accommodationem usus talis rei alteri conceditur non propter hoc dominium rei transfertur, & propter hoc etiam potest uendi usus rei dominio rei remanente apud dominum, I sicut patet in conductione & locatione quæ sunt contractus liciti. Quædam uero res sunt quarum usus nihil est aliud quam consumptio ipsarum rerum, sicut pecunia qua vtimur expendendo, vinum qua vtimur bibendo, & sic de alijs huiusmodi, in quibus uti re nihil aliud est quàm consumere ipsam, & ideò in talib. quando conceditur usus rei per mutuum transfertur etiam rei dominium. quia ergo usus rei non est separabilis ab ipsa re, quicunque vendit vsum talium rerum retinendo sibi obligationem ad sortem reddendam, manifestum est quòd idem uendit bis, quod est contra naturalem iustitiam, & ideò exigere usuram est secundum se iniustum. Tenetur ergo aliquis id quod accipit vltra sortem restituere: quia iniuste accipit, & per consequens damna & interesse: sed cum ipsius pecuniæ vsurariæ non sit alius vsus, quàm ipsa eius substantia, ratione iam dicta, patet consequenter quod ex quo pecuniam usurariam reddit de usu pecuniæ nihil reddere tenetur: teneretur K autem reddere aliquis id quod lucratus esset de domo aliena, vel de equo, uel aliquo huiusmodi, etiam postquam res huiusmodi reddidisset, quia in talibus appretiatur res & usus rei.

22.q.109. ar.3 ad 3 & 22.qu. 78.ar.1.o.

22.q.78. art.3.c.& ad tertiũ.

3.di.3.7. ar.6.o.& Ma.q.13. art.4.& opus 73. cap.

Ad illud ergo quod in contrarium obijcitur dicendum, quod pecunia vsuraria non se habet per modum radicis ad lucrum quod de ea fit, sed solum per modum materiæ: radix enim aliqualiter habet uirtutem causæ actiuæ inquantum ministrat alimentum toti plantæ: vnde in humanis actibus voluntas, & intentio comparantur radici quæ si peruersa fuerit opus erit peruersum, non autem hoc est necessarium in eo, quod est materiale. Potest enim aliquis interdum malo bene vti.

4.d.15.q. 2.ar.4.q. 2.3.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent communiter ad omnes homines.

¶Et primò quantum ad animam.

¶Secundò quantum ad corpus.

¶Tertiò

Tertiò quantum ad actum hominis. A

CIRCA animam quæsita sunt tria.

¶ Primò quantùm ad substantiam eius, vtrum sit composita ex materia & forma.

¶ Secundò quantùm ad cognitionem.

¶ Tertiò quantùm ad pœnam ipsius.

ARTICVLVS XX.

Vtrum anima sit composita ex materia & forma.

58

1. p. q. 75. ar. 5. & de anima ar. 6. c.

AD Primum sic proceditur. Videtur quòd anima sit composita ex materia & forma. Intellectus enim humanus comparatur ad substantias intellectuales superiores per recessum simplicitatis: sed omne quod recedit à simplici incidit in aliquam compositionem, B prima autem compositio est ex materia & forma: ergo anima humana est composita ex materia & forma.

Sed contra est, quòd Philoso. dicit in 3. de anima. T. c. 16. quòd species rerum materialium, prout sunt in ipsis rebus, non sunt intelligibiles actu: quia sunt in materia; sed prout sunt in anima intellectiua humana sunt intelligibiles actu: ergo nõ sunt in materia. Nõ ergo anima humana est composita ex materia & forma.

Respondeo dicendum, quòd si materia dicatur omne illud quod est in potentia quocunque modo, & forma dicatur omnis actus necesse est ponere quòd anima humana, quælibet substantia creata, sit composita ex materia & forma. Omnis enim substantia

ar. 147. & 184.

creata, est composita ex potentia & actu. Manifestum est enim quòd solus Deus est suum esse quasi essentialiter existens: inquantum. s. suum esse est eius substantia, quod de nullo alio dici potest. Esse. n. subsistens, non potest esse nisi vnum, sicut nec albe- G do subsistens non põt esse nisi vnum. Oportet ergo quòd quælibet alia res sit ens participatiuè, ita quòd aliud sit in eo substantia participans esse, & aliud ipsum esse participatum. Omne aũt participans se habet ad participatum, sicut potentia ad actum: vnde substantia cuiuslibet rei creatæ, se hẽt ad suum esse sicut potentia ad actum: Sic ergo omnis substantia creata est cõposita ex potentia & actu, idest ex eo quod est, & esse, vt Boet. dicit in lib. de hebdo. sicut album componitur ex eo quod est album, & albedine.

1. p. q. 3. a 4. c. & ar. 15. 26. huius.

1. p. q. 75. ar. 5. ad 4.

Si verò materia propriè accipiatur pro illo quod est potentia tñ, sic impossibile est quòd aĩa humana sit cõposita ex materia & forma: & hoc potest manifestari dupliciter. Primo quidẽ ex eo quod est intellectualis substantia: manifestum est enim quòd intellectus in actu est intellectum in actu. Intellectum autẽ in actu est aliquid inquantum est immateriale. Est enim aliquid

Ver. q. 13. ar. 3. c.

perfectè cognoscibile inquantum est actu, non autem inquantum est in potentia, vt dicitur in 9. Metaphysicorum; vnde cũ D materia sit ens in potentia forma in materia existens non põt esse perfectè cognita, vt intellecta in actu, vnde sequitur quòd nulla substantia intellectiua, cuius perfectio est ipsum intellectum, in actu sit materialis, eò quòd oportet perfectionem proportionari perfectibili. Secundò apparet idem ex hoc quòd anima est forma. Cùm enim forma sit actus, & id quod est in potentia nõ possit esse actus, impossibile est quòd aliquid compositum ex materia & forma secundum se totum sit forma. Si ergo anima, quæ ponitur componi ex materia & forma sit forma secundum aliquam sui partem, quæ est actus, cuius nulla pars est materia sequitur quòd animæ pars non sit materia, hoc enim dicimus animam quod est actus corporis animati.

Ad illud verò quod in contrarium obijcitur dicendum, quòd potentia & actus sunt prima principia in genere substãtiæ: materia autem & forma sunt prima principia in genere substan- E tiæ mobilis: vnde non oportet omnem compositionem in genere substantiæ esse ex materia & forma: sed hoc solum necesse est in substantijs mobilibus.

1. p. q. 5. a. 3. c.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de anima quantùm ad eius cognitionem.

ET circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrum anima separata à corpore cognoscat aliam animam separatam.

¶ Secundò, vtrum liceat ab aliquo moriente exigere, vt statum suum post mortem denunciet.

A

ARTICVLVS XXI.

Vtrum anima separata cognoscat aliam animam separatam.

59

1. p. q. 89. artic. 2. & anima ar tic. 17. & 18. c.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd anima separata à corpore, non cognoscat aliam animam hominis quam in hac vita cognouit. Omnis enim cognitio per aliquam fit similitudinem: sed in vna anima non fuit expressa alterius animæ similitudo in hac vita, quæ possit in ea post mortem remanere: ergo vna anima separata non potest aliã cognoscere.

¶ 2. Præterea, Philosophus dicit in tertio de anima (T. c. 20.) quòd corrupto corpore anima non reminiscitur: non ergo recognoscit animam hominis, quam in hac vita cognouit.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 16. quòd diues in inferno B secundum animam positus, recognouit Lazarum in sinu Abrahæ secundum animam existentem.

Respondeo dicendum, quòd cùm nulla substantia propria operatione destituatur, necesse est ponere cum anima intellectiua post mortem remaneat, quòd aliquo modo intelligat: necesse est autem ei attribuere alterum trium modorum intelligendi, vt scilicet intelligat, vel abstrahẽdo species intelligibiles à rebus, sicut nunc intelligit corpori vnita, vel per species intelligibiles in corpore acquisitas, & in ea conseruatas post mortem, vel etiam per aliquas species concreatas, vel qualitercunque desuper influxas. Quidam ergo dicunt, quòd aĩæ separatæ intelligunt abstrahendo species intelligibiles à rebus. Sed hoc esse non potest. Abstractio enim specierum intelligibium à reb. sensibilibus, fit mediante sensu & imaginatione, quorum operationes cùm sint per organa corporalia, aĩæ separatæ attribui non possunt: vnde alij hoc negantes dicunt vlterius, quòd nec etiã per species acquisitas à rebus sensibilibus dum esset in cor- G pore anima separata intelligit. Ponunt enim Auicennã sequentes quòd species intelligibiles nõ conseruantur ĩ intellectu possibili, nisi dum actu intelligit: sed conseruantur species particulares rerum sensibilium solum in imaginatiua & memoratiua: ad quas dum intellectus possibilis se conuertit, de nouo influunt in ipsum species intelligibiles ab intellectu agẽte. Cum ergo vis memoratiua & imaginatiua corrũpatur corpore corrupto, eo quòd est virtus organi corporalis: sequitur quòd anima post mortem nullo modo intelligere possit per aliquas species à rebus sensibilibus acceptas, vnde relinquitur, secũdum eos, quòd anima separata intelligatur per species concreatas: sicut & Angeli. Sed hæc quidem positio irrationalis videtur quantum ad vtrumque dictorũ, quòd enim species intelligibiles in intellectu possibili non conseruentur, est contra rationem. Quod enim in aliquo recipitur est in eo per modum recipientis. Vnde cum intellectus possibilis habeat esse stabile & immobile, oportet quòd species intelligibiles in eo recipiantur stabiliter & immobiliter. Est etiã D contra Aristot. qui dicit in 3. de aĩa. (T. c. 8.) quòd intellectus possibilis cum sciat singula: hoc est accipiens species singulorum, vt sciens, idest sicut contingit in sciente, vel in eo qui hẽt scientiam, tunc dicitur secundum actum, hoc aũt confestim accidit cum possit operari per seipsum. Est quidam ergo & tunc potẽtia quodammodo, non tñ simpliciter, sicut antè addiscere, aut inuenire. Ex quibus verbis apparet quòd species intelligibiles quandoque, sunt habitu in intellectu possibili, quamuis actu nõ operetur. Illud etiam quod dicunt animam humanã habere species intelligibiles concreatas, irrationabiliter dicitur. Si enim potest eis vti dum est corpori vnita, sequitur quod possit homo intelligere ea quorum sensum non accepit, vt putà quòd cæcus intelligat colores: quod patet esse falsum. Si autem per vnionẽ corporis totaliter impeditur anima humana, vt speciebus intelligibilibus concreatis vti non possit, sequitur quòd vnio corporis & animæ non sit naturalis. Id enim quod est in natura rei nõ E totaliter impeditur per aliquid quod est rei naturale: alioquin natura faceret alterum illorum frustrà. Sic ergo dicendum est. quòd anima separata intelligere potest quædam per species intelligibiles, quas per sensus à rebus acquisiuit, dum esset in corpore. Sed iste modus cognoscendi non sufficit: quia multa cognoscit anima separata quæ non in hac vita non cognouit sensu, maximè quia inconueniens videtur, quòd animæ illorum qui in materni vteris moriuntur, quæ forte nullum intellectus vsum habuerunt, & per consequens, nec aliquas species intelligibiles acquisitas, nihil post mortem intelligant. Vnde oportet addere, quòd anima in sui separatione à corpore recipit influxum specierum intelligibilium à natura superiori, scilicet diuina, secundum naturalem ordinem quo experimur, quòd anima humana quanto magis à corporeis sensibus abstrahitur, tanto magis põt esse particeps superioris influxus, sicut patet in dormientibus & alienatis qui aliquãdam futura

de anima ar. 15. c.

ar. 17.

Reprobatio.

1. p. q. 79. art. 6. c. & q. 84. artic. 4. c.

ver. q. 19. ar. 2. c.

tuta præuident. Sic ergo anima separata potest animam aliam
cognoscere, tam per notitiam, quam de ea acquisiuit in hac vi
1.p.q.86. ta per aliquam similitudinem effectus ipsius, qui est vita homi
ar.4.ad 2. nis: siue per aliquam similitudinem influxam à Deo naturali
3. 22.qu. influxu.
172.ar.1. Et per hoc patet responsio Ad primum.
ad 1.2.3. Ad secundum dicendum, quòd Philosophus loquitur quan
Ad ratio- tùm ad memorari & reminisci, quod est per actus cuiusdam
nes. potentiæ sensitiuę utentis organo corporali, quo corrupto, cessat actus talis potentiæ.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum liceat requirere ab aliquo moriente, ut statum suum post mortem reuelet.

60 CIRCA secūdum sic proceditur. Videtur, quòd non liceat
ab aliquo moriente requirere quòd reuelet statum suum
post mortem. Non enim licet inquirere quæ Deus vult esse ab-
ar.87.c. scondita, scdm illud Eccl.3. Altiora te ne quæsieris. Sed Deus vult esse absconditum statum animæ post mortem: quod patet ex hoc, q. diuiti petenti, ut Lazarus mitteretur ad fratres suos viuentes est hoc denegatum, sicut dicitur Lucæ. 16. Non ergo licet hoc à morientibus inquirere.

Sed contra est quod dicitur 2. Macha. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare. Sed ad hoc homo prouocatur per hoc q. cognoscit necessitatem eorum, quā habent post mortem: ergo licitum est & sanctum, hoc à morientibus requirere.

22.q.71.a. Respond. dicendum, q. cum pctm sit contra naturam, ut pa-
2.c. tet per Damas. in 2. libro, requirere per impletionem naturalis
desiderij non est pctm: nisi aliqua inordinatio adiungatur, si- H
cut patet in sumptione cibi & potus: homo aūt naturaliter sci
re desiderat. Vnde si requirat ne alicuius rei notitia, non est pec
arti.85.c. catum: nisi forte per accidens, hoc est per aliquā inordinatio-
& 1.p.qu. nem adiunctā, putà si per studium & inquisitionem alicuius
22.arti.3. scientiæ, aliquis impediatur ab his quibus tenetur intendere, pu-
ad 3. ta si prædicator impediatur ab officio debitæ prædicationis pp studium Geometriæ, aut ēt si aliquis inquirat aliquid cognoscere superbè & præsumptuosè de sua facultate confidens, uel si qua alia huiusmodi inordinatio circa hoc contingat. Nulla aūt inordinatio in hac inquisitione vē, si aliquis requirat à moriente cognoscere statum suum post mortem submittendo tamen hoc diuino iudicio. Vnde nulla ratio uidetur quare debeat dici hoc esse peccatum, nisi fortè ex dubitatione fidei de futuro statu quasi tentando inquirat.

Ad illud verò quòd in contrarium objicitur, dicendum q.
Ap con- Deus vult multa nobis sic esse abscondita, quorum notitiam
trarium. proprijs viribus aut merito acquirere non possumus, quæ ta- I
men vult reuelari humiliter, & piè quærentibus: secundum illud Math. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: vnde non est mirum si superbis fratribus superbi diuitis Deus aliqua noluit reuelari, quæ tamen vult reuelari fidelibus, piè & humiliter requirentibus.

QVÆSTIO X.

DEINDE quæsitum est de anima quantùm ad pœnam.
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.
¶ Primò vtrum anima possit pati ab igne corporeo.
¶ Secundò vtrum damnati in inferno gaudeant de pœnis inimicorum suorum, quos vident secum puniri.

ARTICVLVS XXIII. K

Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd anima se-
61 parata non possit pati ab igne corporeo. Act.o. enim agen
tis est proportionata passioni patientis. Sed actio ignis cum sit
arti.35.& corpus physicum est actio naturalis quæ consistit in mouere:
4.d.44.q. sed nihil patitur ab igne corporeo, n. si quod mouetur. Sed ani
3.art.3.q. ma non mouetur cùm sit impartibilis. nihil autem impartibi-
3. le mouetur, vt probatur in 6. Physic. (T.c.32.) ergo anima non patitur ab igne corporeo.

Sed contra est quod diues in inferno secundum animam
1.p.q.64. existens dicit, Crucior in hac flamma, vt dicitur Luc. 16.
ar.4.ad 1. Respon. dicendum, quòd anima patitur pœnam ab igne

F corporeo sicut fides catholica docet, q. autem ignis corporeus agat in animā separatam, hoc nō habet ex natura sua, sed inquantùm est instrumentum diuinæ iustitiæ, vt dicitur communiter.

Aduertendum tamen est, q. nullum instrumentum agit in 4.d.44.q.
virtute superioris agentis nisi exercendo aliquā actionem sibi 3.art 2.q.
connaturalem: alioquin frustra adhiberetur ad effectum, sicut 1 ad.3.
serra inquantum est instrumentum artis facit arcam secando,
& aqua baptismalis abluit animam, ut instrumentum diuinæ 1.p.q.45.
misericordię corporaliter abluēdo. Si ergo ignis corporeus agit ar.5.c.
in aīam, vt est instrumentum diuinæ iustitiæ punientis, neces-
se est q. hoc fiat per aliquam actionem igni corporeo connatu 4.d.1.q.1.
ralem. Non autem pōt dici, q. ignis alteret animam calefacien artic.4.q.
do, vel desiccando, aut igniendo ipsam. Vnde relinquitur mo- 1.c.
dus, quem Aug. ponit 21. de ciuitate Dei, ut scilicet anima separata, vel spiritus dæmonis patiatur pœnam per alligationem
G quandam ab igne corporeo. Videmus. n. spiritum corpori alligari quādoq; quidem naturaliter, sicut anima alligatur corpori: quandoq; aūt quadam superiori virtute, sicut per virtutem superiorum dæmonum, inferiores dæmones alligantur arte necromantica, imaginibus, uel anulis, vel alijs hmōi rebus. Multò ergo magis virtute diuina dæmones, vel etiam animæ
alligari possunt igni corporeo, ut ab eo assumant pœnam. ar.35.c.
Vnde patet responsio ad illud quod in contrarium objiciebatur, quod pcedit de actione ignis quæ est per alterationem. Ad cōnes

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum damnati gaudeant de pœnis inimicorum.

H AD secundum sic proceditur. Videtur q. damnati in infer- 62
no gaudeant & consolentur de pęnis inimicorum suorū, 4.d.44.q.
quos secum vident in inferno puniri: quia super illud Isa. 14. 3.art.3.q.
Oēs principes terræ surrexerunt de solijs suis. dicit Glo. Hier. 2.ad 5.&
quòd solatiū est malis, inimicos suos socios habere pœnarum. q.3.ad 5.
Sed contra. Omne gaudium diminuit dolorem, ut patet per qualiter
Philosophum in 7. Ethi. Sed dolor damnatorum est finitus in- gaudeant
tensiuè: tantum ergo possent multiplicari inimici alicuius dā- uel do-
nati in inferno, quòd totaliter dolor eius deleretur, quod est leant.
contra diuinam iustitiam.

Respon. dicendum, quòd nihil prohibet idem secundum diuersas rationes esse delectabile & tristabile: tamen simpliciter dicitur tale ab eo, quod præeminet: ab eo uerò quod est minus denominatur secundum quid. Dicendum est ergo q. pęna inimici considerata ab eo qui est in inferno habet quodammodo rationem delectabilis, & quodammodo rationem tristabilis
I Rationem quidem delectabilis habet, inquantùm impletur uoluntas damnati de malo inimici sui. Descendunt. n. ad infernum damnati cum armis, id est, cum affectionibus prauis: vt dicitur Ezech. 32. Sed ex alia parte hēt rationem tristabilis propter duo. Primo quidem inquantum in pœna inimici impletur diuina iustitia, quam odiunt & blasphemant damnati in inferno, scdm illud Apocal. 16. Aestuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen Domini. Secundò pp uermem conscientiæ. Sic enim in eis prauæ affectiones remanent,
q. & tamen de eis dolent ad punitionem nō ad purgationem, 1.p.q.64.
secundum illud Sap. 5. pœnitentiam agentes, & præ angustia ar.3.ad 1.
spiritus gementes: unde sicut pœnitentes in hac uita dolent, & & 3.p.q.
de dolore gaudent, ita damnati in inferno gaudent de pœnis 84.arti.9.
inimicorum suorum, & tamen de ipso gaudio magis dolent: & ad secun-
præcipuè ii præstiterint eis damnationis causam. dum.
Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum Adam non peccante tot fuissent nati mares quot fœminæ.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad corporis
sexum: utrum scilicet si primus homo non peccasset, tot 63
fuissent nati mares quot fœminæ: & uidetur q. sic. In paradiso 1.p.q.98.
enim, ubi secundum Aug. fuisset torus immaculatus, & nuptiæ a.2.& ad
honorabiles, nullus continuisset: sed omnes matrimonio usi 3.
fuissent, ut impleretur præceptum Domini primis hominibus datum. Crescite & multiplicamini & replete terram: ut habet Gene. 1. Sed in statu innocentiæ nullus masculus habuisset
plures uxores, nec aliqua mulier plures uiros, nec aliquis aut ar.102.c.
aliqua

aliqua mortem sensisset: ergo sequitur quòd tot mares nascerentur quot fœminæ. A

Sed contra est quod dicit Greg. 4. mora. super illud. Nunc. n. dormiens sileret, dicit si parentem primum nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret; sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur. Sed qui nunc saluandi sunt, non sunt æqualiter mares & fœminæ. Ergo neque in statu innocentiæ æqualiter fuissent mares & fœminæ.

ar. 101. o.

Respon. dicendum, quòd si Adam non peccasset, nec aliquis de stirpe eius, satis probabiliter uidetur concedendum, quòd tot nascerentur mares quot fœminæ, sicut ratio probat.

a. d. 20. q. 11. arti. 1. ad 1.

Ad illud uerò quòd in contrarium obiicitur potest dici, quòd cùm soli Deo sit certus numerus electorum, incertum est, utrum inæquales saluentur mares & fœminæ, uel æqualiter tot mares quot fœminæ: sed si supponitur quòd non inæquali numero mares saluentur, & fœminæ, potest dici quòd cum dicitur hi, qui nunc per redemptorem saluandi sunt &c pronomen non facit personalem demonstrationem, sed simpliciter, sicut cùm dicitur. Hæc uerba crescit in horto meo, ut intelligatur nihil aliud significare, quàm quòd soli saluandi ab eo nascerentur, quia nullus nascendo ab eo traheret damnationis causam. Nõ autem potest dici, quòd iidem homines numero nascerentur, qui nunc nascuntur. Manifestum est enim quòd non potest esse idem homo numero, si ab alio patre uel alia matre nascatur. Cùm autem multi sint qui ex pluribus uxoribus filios suscipiunt qui saluantur si in statu innocentiæ pluralitas uxorũ nõ fuisset, impossibile esset quod iidem homines numero tunc nascerentur, qui nunc saluantur. B

art. 101. 6.

QAESTIO XII.

DEINDE quæsitum est de actibus communibus omnibus hominibus. C

¶ Et primò de conscientia.

¶ Secundò de pœnitentia.

CIRCA primum quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrum conscientia possit errare.

¶ Secundò, utrum conscientia erronea liget.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum conscientia errare possit.

64

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd conscientia errare non possit: quia ad Rom. 2. dicit Gl. quòd conscientia est lex intellectus nostri, quæ est lex naturæ. Sed lex naturalis errare non potest: ergo nec conscientia.

12. q6. 19. ar. 5. 2. d. 2. q. 2. art. 4. c.

¶ 2 Præt. Basilius dicit, quòd conscientia est naturale iudicatorium: sed naturale iudicatorium nõ potest errare, ut patet in primis principiis indemonstrabilibus, de quibus homo naturaliter iudicat: ergo conscientia non potest errare. D

Sed contra est quod Dominus dicit. Ioan. 16. discipulis loquens. Venit hora, ut omnis qui interfecerit uos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Sed hoc non est nisi conscientia errãte: ergo conscientia potest errare.

Respon. dicendum, quòd conscientia (sicut ipsum nomẽ sonat) importat applicationem scientiæ uel notitiæ humanæ ad aliquem proprium actum. Omnem autem notitiam quam homo habet, potest ad suum actum applicare, siue memoriã: prout homo dicitur habere conscientiam testificantem quòd fecerit aliquid uel non fecerit: siue etiam scientiam uniuersalẽ uel particularem, per quam homo potest cognoscere, utrum aliqd sit faciendum uel non faciendum: & secundum hoc conscientia dicitur urgere uel impedire. Manifestum est autem, quòd si accipiamus diuersas hominis cognitiones, in aliqua potest esse error, & in aliqua non. In primis enim principiis naturaliter cognitis, siue sint speculatiua siue sint operatiua, nullus potest errare: sicut in hoc est, omne totum est maius sua parte, uel nulli iniuriam esse faciendam. In aliis autem humanis cognitionibus magis particularibus, siue pertineant ad partem sensitiuã, siue ad rationem inferiorem, quæ considerat humana: siue ad rationem superiorem, quæ considerat diuina, potest multipliciter error accidere. Manifestum est autem, quòd in applicatione multarum cognitionum ad actum prouenit error: quæcunque cognitionum fuerit erronea: sicut patet quòd falsitas accidit in conclusione quæcunque præmissarum fuerit falsa. Sic ergo licèt in cognitione primorum principiorum iuris naturalis non sit error, tamen quia in aliis principiis iuris humani, uel diuini potest error accidere, ideo cõscientia hominis errare potest, sicut patet quòd hæreticus qui habet conscientiam nũquã iurandi, habet conscientiam erroneam, propter hoc quòd credit omne iuramentum esse contra præceptum Dei, licet in hoc non erret quòd æstimat nihil esse faciendum contra præceptũ diuinum. E A

1. p. q. 79. arti. 13. & verr. q. 17. ar. 1. o.

1. p. q. 79. art. 13. ad 1.

artic. 162. prin.

verr. q. 17. art. 2. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principia particularia habent uirtutem concludendi ex primis principiis uniuersalibus, unde conclusio attribuitur principaliter primis principiis, sicut effectus causæ primæ, eadem ratione, quia uirtus conscientiæ principaliter dependet ex principiis iuris naturalis, sicut ex primis & per se notis principaliter conscientia dicitur lex naturalis, uel etiam naturale iudicatorium.

veri. q. 17. ar. 1. ad 1.

Vnde patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum conscientia erronea liget ad peccatum.

65

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd conscietia erronea non liget ad peccatum, Vt enim Aug. dicit. 22. contra Faustum. Omne peccatum est contra legem æternam, quæ est lex Dei. Sed quandoque conscientia errãs prohibet id quod non est contra legẽ Dei, sicut patet in hæreticis, qui conscietia erronea prohibente, nolunt iurare nec comedere carnes, aut bibere uinum. Non ergo est eis peccatum, si contra conscientiam hoc faciant, & ita conscientia erronea non obligat ad peccatum.

12. q6. 19. art. 5. 6. o. 2. d. 39. q. 3. 1c.

¶ 2 Præterea. Conscientia erronea quandoque dictat homini quod faciat id quod est contra legem Dei, sicut hæretico sua cõscientia erronea dictat, quòd prædicet contra fidem catholicã, sed faciendo contra legem Dei peccat mortaliter, si ergo etiam faciendo contra conscientiam erroneam peccaret mortaliter, sequeretur quòd utrobique esset peccatum, siue prædicaret contra legem Dei, siue non, & ita esset perplexus, quod uidetur esse inconueniens, quia sequeretur quòd non pateret ei uia salutis, cum tamen omnibus pateat per pœnitentiam in hac uita, non ergo conscientia erronea ligat. C

& ar. 171. 173. 193. huius.

Sed contra est quod ad Roma. 14. super illud omne quod nõ est ex fide peccatum est, dicit Gl. quòd qui facit contra conscientiã ædificat ad gehennam.

1. p. q. 59. ar. 2. ad 2. & 12. q. 54 ar. 1. ad 1.

Respon. dicendum, quòd cum actus recipiat speciem ab obiecto non recipit speciem ab eo secundum materiam obiecti, sed secundum rationem obiecti: sicut uisio lapidis non recipit speciem a lapide, sed a colorato, quod est per se obiectum uisus. Omnis autem actus humanus habet rationem peccati, uel meriti inquantum est uoluntarius, obiectum autem uoluntatis secundum propriam rationem est bonum apprehensum, & ideo actus humanus iudicatur uirtuosus, uel uitiosus secundum bonum apprehensum, in quod per se uoluntas fertur, & non secũdum materiale obiectum actus, sicut si aliquis credens occidere patrem, occidat seruum, incurrit parricidii peccatum, & ecõtrario si quis uenator putans occidere ceruum debita diligentia adhibita occidat casualiter patrem, immunis est a parricidii crimine. Si ergo aliquid quod secundum se non est contra legem Dei, ut leuare festucam de terra, uel iurare apprehendatur errante conscientia, ut contra legem Dei existens, & sic uoluntas in ipsum feratur: manifestum est, quòd uoluntas fertur per se loquendo & formaliter in id quod est contra legem Dei, materialiter autem id quod non est contra legem Dei: immo fortè in id quod est secundum legem Dei: & ideo manifestum est quòd est ibi contemptus legis Dei, & ideo necesse est quòd sit ibi peccatum. Et ideo dicendum est, quòd omnis conscientia siue recta siue erronea, siue in per se malis, siue in indifferentibus est obligatoria: ita quòd qui contra conscientiam facit, peccat. D E

1. p. q. 45. ar. 4. ad 1. & 12 q. 41 ar. 1. ad 2.

12. q6. 8. art. 1. o. & q. 19. art. 5. ad 3. & arti. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licèt hæreticus qui iurat conscientia erronea contradicente materialiter loquendo, nõ faciat contra legem Dei: tamen formaliter loquendo contra legem Dei facit, ut ostensum est.

Ad secundum dicendum, quòd si alicui dictat conscientia, ut faciat illud quod est contra legem Dei, si non faciat peccat, & similiter si faciat peccat: quia ignorantia iuris non excusat à peccato, nisi fortè sit ignorantia inuincibilis, sicut est in furiosis & amentibus, quæ omnino excusat; nec tamen sequitur quòd sit perplexus simpliciter, sed secundum quid: potest enim erroneam conscientiam deponere, & tunc faciens secundum legẽ Dei non peccat. Non est autem inconueniens, quòd aliquo posito aliquis homo sit perplexus, sicut sacerdos qui tenetur cantare, si sit in peccato peccat cantando & non cantando: nec tamen est simpliciter perplexus, quia potest pœnitentiam agere, & absque peccato cantare, sicut etiam in sylogisticis uno quodam.

ar. 19. 171 173.

12. q6. 74. arti. 5. c. ad 1. & q. 76. art. 3. 4. o.

dam inconuenienti dato, alia contingunt, ut dicitur in primo A Physicorum. T.c.9.

QVAESTIO XIII.

DEINDE quaesitum est de poenitentia.

ET circa hoc quaesita sunt duo.

¶ Primò, utrum si aliquis sacerdos poenitenti dicat quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum, sit satisfactio sacramentalis.

¶ Secundò, utrùm ei qui praetermisit diuinum officium dicere cum teneretur ad ipsum, possit imponi alia poenitentia pro tali omissione, uel sit ei imponendum quòd iteret, quod omisit.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum satisfactio uniuersaliter iniuncta a sacerdote sit sacramentalis.

66

4.di.15.ar tic.4.q.de satisfactione.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd praedicta satisfactio non sit sacramentalis. Sacramentalis enim satisfactio ad aliquid ligat. Sed ille cui praedictus modus satisfactionis indicitur, ad nihil ligatur: ergo uidetur quòd non sit sacramentalis satisfactio.

Sed contra. Illa uidetur esse sacramentalis satisfactio, qua perfecta ad nihil aliud homo tenetur. Sed penitens cui sic satisfactio iniungitur a sacerdote, nihil aliud tenetur implere, cùm nihil sit aliud sibi mandatum: ergo huiusmodi satisfactio est sacramentalis.

Respond. dicendum, quòd hic est quadruplici distinctione utendum. Primò enim considerandum est, quòd peccator est debitor alicuius satisfactionis dupliciter. Vno modo ex iniunctione sacerdotis. Alio modo ex peccato commisso, unde si contingat quòd sacerdos minorem satisfactionem imponat poenitenti quàm sit illa ad quàm obligatur ex quantitate sui peccati: subtracto eo quod remittitur uirtute clauium, & contritionis praecedentis, nihilominus poenitens ad aliquid ulterius obligatur, quod si in hac uita non perficiet, in purgatorio exoluet, & econuerso si sacerdos imponat maiorem poenitentiam quàm penitens facere teneatur pensata remissione, quae est facta per uim clauium & contritione praecedente, nihilominus poenitens tenetur facere quod sibi iniunctum est si adsit facultas. Secundò considerandum quòd opus quod quis facit ex iniunctione sacerdotis dupliciter ualet penitenti, uno modo ex natura operis, alio modo ex ui clauium. Cùm enim satisfactio a sacerdote absoluente iniuncta, sit pars poenitentiae, manifestum est quòd in ea operatur uis clauium, ita quòd amplius ualet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio, homo faceret idem opus. Tertiò considerandum est quod satisfactio ad duo ualet. Valet enim ad expiationem culpae praeteritae, ualet & ad cautelam culpae futurae, sicut cum homo ieiunat per hoc praebetur ei remedium contra futuras concupiscentias carnis. Item quartò considerandum est quòd sacerdos potest poenitenti satisfactionem iniungere, uel ex proprio arbitrio, uel ex consilio alieno. Est ergo dicendum quòd sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem poenitenti ex arbitrio alieno, ita & ex arbitrio ipsius poenitentis: sicut si dicat, facias hoc si potes, & si non potes facias hoc; & simile uidetur cùm sacerdos dicit, quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum; uidetur autem satis conueniens quòd sacerdos non oneret poenitentiam graui pondere satisfactionis, quia sicut paruus ignis a multis ligni suppositis de facili extinguitur, ita posset contingere quòd paruus affectus contritionis in poenitente nuper excitatus propter graue onus satisfactionis extingueretur, peccatore totaliter desperante. Vnde melius est quòd sacerdos poenitenti indicet quanta poenitentia esset sibi pro peccatis iniungenda, & iniungat sibi nihilominus aliquid, quod penitens tolerabiliter ferat, ex cuius impletione assuescat ut maiora impleat, quae etiam sacerdos iniungere non attentasset. & haec quae praeter iniunctionem expressam, facit accipiunt maiorem uim expiationis culpae praeteritae ex illa generali iniunctione qua sacerdos dicit, quicquid boni feceris sit tibi in remissionem peccatorum. Vnde laudabiliter consueuit hoc a multis sacerdotibus dici, licèt non habeant maiorem uim ad praebendum remedium contra culpam futuram, & quantum ad hoc talis satisfactio est sacramentalis inquantum uirtute clauium est culpae commissae expiatiua.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

4. dist. 20. art. 1. q. 2. ad 3. q. 3. o.

4. dist. 18. q. 1. ar. 3. q. 30.

3. p. q. 84. ar. 8. ad 5. & 4. d. 14. q. 1. art. 5. q. 6. ad 4.

4. d. 18. q. 1. art. 3. q. 4. o.

ARTICVLVS XXIX.

Vtrum ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum ut iterato dicat.

67

art. 12, & ad 1. de tempore officij.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum quòd iterato dicat. Qui enim tenetur ad aliquod debitum speciale implendum, non potest liberari nisi debitum soluat. Si ergo aliquis tenebatur ad hoc debitum, ut scilicet diuinum officium diceret, uidetur quòd non possit absolui, nisi hoc debitum soluat.

Sed contra est quod poenitentiae sunt arbitrariae: ergo pro peccato talis omissionis quaecunque poena secundum arbitrium sacerdotis potest imponi.

Respon. dicendum, quòd in omni diuino officio est hoc commune quod pertinet ad laudem Dei, & ad suffragium fidelium. B Sed distinguitur unum officium ab alio secundum diuersitatem temporum & locorum. Rationabiliter enim institutum est ut diuersimodè Deus laudetur secundùm congruentiam temporum & locorum: & ideo sicut in officiis diuinis exoluendis obseruanda est congruitas loci, ita etiam congruitas temporis, quae quidem obseruari non posset, si oporteret iniungere omittenti, quòd horas diceret quas omisit. Fortè enim in completorio diceret, Iam lucis orto sydere: & in tempore paschali diceret officium dominicae passionis, quod esset absurdum: & ideo non uidetur esse iniungendum ei, qui omisit diuinum officium, quod horas easdem repetat: sed aliquid ad diuinam laudem pertinens puta ut dicat septem psalmos: uel unum psalterium, uel aliquid amplius secundum quantitatem delicti.

distinctio officiorum ab inuicem

Ad illud uerò quod in contrarium obiicitur dicendum quod tempore debito officij praetereunte, iam est impotens ad soluendum debitum: & ideo quia hoc non potest facere iniungenda C est ei alia poenitentia.

QVAESTIO XIIII.

DEINDE quaesitum est de creatura purè corporali.

ET circa hoc quaesita sunt duo.

¶ Primò, de arcu nubium, qui dicitur iris, utrùm sit signum diluuij non futuri.

¶ Secundò utrùm possit demonstratiuè probari, quòd mundus non sit aeternus.

ARTICVLVS XXX.

Vtrum arcus caelestis sit signum diluuij non futuri.

68

vide bene ad 2. huius.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod arcus nubium non sit signum diluuij non futuri. Illud enim quod fit ex necessitate naturae non uidetur esse institutum ad aliud significandum: sed arcus nubium prouenit ex necessitate naturae propter appositionem solis ad nubem roridam: ergo non uidetur esse significatiuum diluuij non futuri.

¶ 2 Praeterea, Huiusmodi apparitiones aeris sicut iris & halo, idest circulus continens solem & lunam, & alia huiusmodi, causantur praecipue ex uaporibus humidis in aere existentibus, ex quibus sequuntur pluuiae quae diluuium faciunt: ergo apparitio iridis magis est signum diluuij futuri quàm diluuij non futuri.

¶ 3 Praeterea, Si est signum diluuii non futuri, aut est signum diluuij nunquam futuri, aut est signum diluuij non futuri usque ad aliquod tempus. Si autem est signum diluuij nunquam futuri, non oportuisset quòd apparuisset nisi semel. Si autem diluuii non futuri usque ad aliquod tempus, oportet tempus esse determinatum, quod quidem determinari non potest nec authoritate scripturae, nec ratione humana: ergo frustra huiusmodi signum datur. E

Sed contra est quod dicitur Gen. 8. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum foederis inter me & inter terram, & postea subditur: & non erunt ultra aquae diluuij ad delendam uniuersam carnem.

Respon. dicendum, quòd in his quae in ueteri testamento dicuntur, primò quidem obseruanda est ueritas literalis. Sed quia uetus testamentum est figura noui, plerunque in ueteri testamento sic aliqua proponuntur, ut ipse modus loquendi aliquid figuratè designet. Dicendum est ergo, quod quia causae rerum multis latent, effectus autem sunt manifestiores, proponuntur effectus in designatione causarum. Est autem considerandum, quòd pluuiarum causa efficiens quidem est sol: naturalis uerò

1. p. q. 1. ar t. 9. ad 2.

vapor

vapor humidus eleuatus ex terra & aquis per virtutem solis: hæc autẽ duo in triplici dispositione se possunt habere. Quandoque enim calor solis omnino superuincit vapores & exiccat eos: & tunc pluuiæ sequi nõ possunt: unde in Aegypto & in terris multum calidis non sunt pluuiæ. In æstate etiam propter propinquitatem solis, sunt pluuiæ rariores: in hyeme verò frequentiores. Quandoque verò ecõtrario uirtus solis ad hoc vsque valet, quòd uapores multiplicat, sed tamen non potest eos desiccare: & tunc superabundans pluuiæ, & est ratio diluuij aquarum. Quandoque uerò medio modo se habet, ut scilicet uirtus solis non solùm operetur ad eleuationem uaporum, sed et habet uictoriam super eos, ut non tantum multiplicentur quòd diluuium inducere possint, neque etiam uapores omnino desiccẽtur ut pluuia non sequatur: & ex hac media dispositione, uel comparatione solis ad uapores causatur iris, quæ non apparet vaporibus omnino desiccatis: neque etiam eis omnino in aere superabundantibus: & ideo iris est signum diluuij non futuri, inquantum procedit ex tali causa, quæ repugnat diluuio. Ideo autem scriptura tali modo loquendi utitur, quia per eandem significatur Christus, per quem protegimur a spirituali diluuio.

3. p. q. 66. ar. 4. ad 5. Cãlitas pluuiarũ, & multiplicatiõis eius.

Iris significat Christum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iris procedit naturaliter ex talibus causis quæ repugnant diluuio: & ideo conuenienter iris dicitur esse signum diluuij non futuri.

Ad secundum dicendum, quòd iris potest significare pluuias, sed non superabundantes usque ad hoc quod faciant diluuium.

Ad tertium dicendum, quòd iris semel apparens significat, quòd tandiu non erit diluuium quandiu sol & uapores in eadem dispositione consistunt: & ideò non est superfluum, quòd frequenter appareat.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum, mundum non esse æternum, possit demonstrari.

69
1. p. q. 46. art. 1. 2. o. & ad 8. & contra 2. c. 31. vsq; ad 39. & opus 27. o.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd demonstratiuè probari possit mundum non esse æternum. Si enim mundus esset æternus, non posset computari numerus annorum ab initio mundi. Hic autem numerus ascribitur pascali cereo. Sic ergo non posset paschalis cereus in ecclesia benedici.

¶ 2. Præterea, epactæ computantur secundum excrescentiam annorum lunarium super annos solares. Sed talis excrescentia computari non posset, si mundus esset æternus. ergo mundus non est æternus: ergo demonstrari potest quòd mundus non sit æternus.

Sed contra. Id quod est fidei demonstrari non potest: quia fides est non apparentiũ, ut dicitur ad Hebræos undecimo. Sed mũdum ex quodam principio temporis esse creatum, est fidei articulus, Vnde & prophetice à Moyse dictum est. In principio creauit Deus cœlum & terram: ut Gregorius dicit in prima homil. Ezech. ergo mundum non esse æternum non potest demõstratiuè probari.

1. p. q. 6. c. ar. 8. c. ad & 32. art. 1. o.

Respon. dicendum, quòd ea quæ simplici uoluntati diuinæ subsistunt, demonstratiuè probari nõ possunt: quia ut dicitur primæ ad Corinthios secundo. Quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei. Creatio autem mundi non depẽdet ex alia cã, nisi ex sola Dei uoluntate: unde ea quæ ad principium mundi pertinent, demonstratiuè probari non possunt: sed sola fide tenentur prophetice per spiritum sanctum reuelata: sicut apostolus post præmissa uerba subiungit. Nobis autem reuelauit Deus per spiritum sanctum. Est aũt ualde cauendum, ne ad ea quæ fidei sunt, aliquas demonstrationes adducere præsumat pp duo. Primò, quidẽ quia in hoc derogat excellentiæ fidei, cuius ueritas omnẽ rationem humanam excedit, secundum illud Ecclesiast. tertio, plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi; quæ aũt demonstratiue probari possunt rationi humanæ subdunt. Secundò, quia cũ plerunq; tales rõnes friuolæ sint, dant occasionẽ irrisionis infidelibus, dum putant quòd propter rationes huiusmodi, his quæ sunt fidei assentiamus: & hoc expressè apparet in rõnibus hic inductis, quæ derisibiles sunt & nullius momenti.

ar. 232. & 2. d. 1. q. 1. qõ. 5. o. & 50. q. 3. ar ne 27.

1. p. q. 46. art. 2. c. & contra c. 9. & opus 2. c. 2.

Quod. n. primò inducit de cereo paschali, non habet robur, nisi authoritatis: probare autem per authoritatem, non est demonstratiuè probare. sed fidem uel opinionem facere: & tamẽ multò esset ualidior authoritas sacræ scripturæ quàm benedictio paschalis cerei, præsertim cum sine ascriptione annorum mundi, cereus paschalis benedici possit. Non enim est de necessitate paschalis cerei talis ascriptio. Vnde in multis terris nõ est consuetum, quòd aliquid cereo ascribatur.

4. dist. 43. ar. 3. q. 2. c

Quod etiam secundò opponitur, derisibile est, non enim ex crescentiæ annorum lunarium ad solares computantur ab initio mundi, sed ab aliqua determinata radice: puta ab aliqua oppositione solis & lunæ, uel ab aliqua cõiunctione, uel ab aliquo huiusmodi; sicut est in omnibus aliis computationibus astronomicis.

INCIPIT QVODLIBET QVARTVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de rebus diuinis & humanis.
CIRCA res diuinas quæsitum est.
Primò de essentialibus.
Secundo de personalibus.
CIRCA essentialia quæsitum est.
¶ Primò de scientia Dei.
¶ Secundò de eius potentia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sint plures ideæ.

70
1. p. q. 15. ar. 2. o. 1

CIRCA scientiam quæsitum est utrum in Deo sint plures ideæ. Et uidetur quòd sic. dicit enim Augu. li. 83. q. q. Deus singula propriis rationibus creauit: & alia ratione hominem, & alia ratione equum. Sed rationes rerum in mente diuina dicũtur ideæ ut patet per Aug. ibidem, ergo sunt plures ideæ.

¶ 2. Præterea. secundum hoc sunt aliqua distincta, quòd Deus eorum distinctionem cognoscit. Cognoscit autem eorum distinctionem in seipso, ergo distinctarum rerum sunt in Deo plures & distinctæ ideæ.

Sed contra. Omne nomen quod in diuinis dicitur, aut est essentiale, ut Deus, aut personale, ut pater, aut notionale, ut generans. Sed hoc nomen idea neque est personale neque notionale, quia non conueniret tribus personis: ergo est nomen essentiale, sed nullum essentiale multiplicatur in diuinis: ergo non possumus dicere quòd in Deo sint plures ideæ.

Respondeo dicendum, quòd duplex est pluralitas. Vna quidẽ est pluralitas rerum, & secundum hoc non sunt plures ideæ in Deo. Nominat enim idea formam exemplarem. Est autem vna res quæ est omnium exemplar, scilicet diuina essentia, quam omnia imitantur, inquantum sunt & bona sunt. Alia uerò pluralitas est secundum intelligentiæ rationem. Et secundum hoc sunt plures ideę, licèt enim omnes res inquantum sunt diuinam essentiam imitentur, nõ tamen uno & eodem modo omnia imitantur ipsam, sed diuersimodè, & secundum diuersos gradus. Sic ergo diuina essentia secundum quòd est imitabilis hoc mõ ab hac creatura est propria ratio, & idea huiusmodi creaturæ, & similiter de aliis; unde secundum hoc sunt plures ideæ secũdum quòd intelligitur diuina essentia secundum diuersos respectus quos res habent ad ipsam, eam diuersimodè imitantes: huiusmodi autem respectus non solùm intelliguntur ab intellectu creato, sed etiam ab intellectu increato ipsius Dei. Scit. n. Deus & ab æterno sciuit, quòd diuersæ creaturæ diuersimodè essent eius essentiam imitaturæ, & secũdum hoc ab æterno fuerunt in mente diuina plures ideæ, sicut rationes propriæ rerũ intellectæ in Deo. Hoc enim significat nomen ideæ, ut sit, scilicet, quædam forma intellecta ab agente, ad cuius similitudinẽ exterius opus producere intendit, sicut ędificator in mente sua præconcipit formam domus, quæ est quasi idea domus in materia fiendæ.

1. di. 36. q. 2. o. artic. 160. arti. 159.

1. p. q. 15. ar 2. ad 4 q. 28. ar. 4 ad tertiũ.

1. p. qõ. 6. art. 4. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augus. intelligit esse aliam & aliam rationem secundum diuersitatem respectuum, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd cum dicitur secundum hoc res sunt distinctæ, prout Deus earum distinctionem cognoscit, hæc locutio est duplex: quod enim dicitur secũdum quòd Deus cognoscit, potest referri ad cognitionem diuinam ex parte cogniti, uel ex parte cognoscentis. Si ex parte cogniti, sic uera est locutio: est enim sensus quòd hoc modo res sunt distinctæ, sicut Deus cognoscit eas esse distinctas. Si uerò referatur ad cognitionem ex parte cognoscẽtis, sic locutio falsa est: erit enim sensus quòd res cognitę illum modum distinctionis habent in intellectu diuino, quem habent in seipsis, quod falsum est: quia in seipsis res sunt diuisæ essentialiter, non autem in intellectu diuino, sicut etiam res in seipsis sunt materialiter in intellectu autem diuino immaterialiter: & in hoc ultimo sensu procedebat obiectio.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de pluralitate reali:

realis: talis enim pluralitas in nominibus essentialibus non inuenitur: sed solum pluralitas quæ est secundum intelligentiæ rationem.

QVAESTIO II.

DEINDE quæsitum est de pertinentibus ad potentiam Dei.

¶ Et primò vtrum in Deo sit virtus.

¶ Secundò, de quodam effectu diuinæ virtutis, vtrum scilicet aquæ sint super cælos.

¶ Tertiò, ad quid virtus diuina se extendere possit.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo sit virtus.

71 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Deo non sit virtus: quia, vt philosophus dicit in primo de cælo. (T.c. 116.) Virtus est vltimum potentiæ, sed diuina potentia nõ habet vltimum cum sit infinita: ergo in Deo non est virtus.

1. p. q. 25. ar. 1. 2. & contra. G. c. 93. q. 4.

Sed cõtra. Omne immediatum operationis principium, virtus est. Operatio enim omnis à virtute aliqua procedit, sed in Deo est aliquod immediatum operationis principium: quia Deus immediatè aliqua operatur: ergo in Deo est virtus.

Respondeo dicendum, quòd virtus qualitercunque accipiatur, significat potentiæ complementum. Et inde est quòd virtus vniuscuiusque rei est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: vt dicitur in 2. Ethic. tunc enim ostenditur potentia esse completa quando & agens est perfectum & actio perfecta. Cum ergo potentia Dei sit maximè completa, potissimè in Deo virtus inuenitur: vnde dicitur Sap. 12. Virtutem ostẽdis tu qui non crederis in virtute consummatus, & in Psalm. 146. Magnus dominus & magna virtus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quandoque virtutes notificantur non per aliquod quod de virtute essentialiter prędicetur, sed per id ad quod virtus ordinatur. Ab eo enim speciem habet sicut Aug. dicit, quòd fides est credere quod non vides. Credere enim non est ipsa fides, sed actus ad quem fides ordinatur. Et hoc modo Philosophus diffinit virtutem cũ dicit, quòd virtus est vltimum potentiæ: quia scilicet virtus rei attenditur in ordine ad hoc in quod vltimò potest: sicut virtus eius qui potest ferre centum libras, vt ipse ibidem dicit, non cõsistit in hoc vt ferat decem, sed in hoc quòd ferat illud vltimũ in quod vltimo potest, scilicet centum. Sic ergo virtus cuiuslibet rei non attenditur in vno eorum quæ potest, sed respectu potius quod potest. Virtus ergo diuina non potest attendi secũdum aliquod vnum opus ipsius, quia nullum opus eius est quod adæquet eius virtutem, vt Deus amplius facere non possit, sed virtus eius attenditur secundum totum in quod potest: hoc autem est infinitum, quia scilicet Deus infinita facere potest, vnde & virtus Dei est infinita, & hoc est vltimum ei infinita posse, sicut virtuti finitæ est vltimum aliqua determinata posse.

12. q. 55. ar. 1. ad 1. & 22. q. 23. art. 2. ad 2.

ar. 2. 1 2. c. & po. q. 6. ar. 3. & q. 7. art. 7. c.

ARTICVLVS III.

Vtrum aquæ sint super cælos.

72 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd aquæ habentes veram speciem aquæ elementaris super cælos existãt. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori. Sed videmus quòd in corpora humano superponitur cerebro, quod habet naturam aquæ: cordi, quod habet proprietatem ignis, inquantum est fons naturalis caloris: ergo etiam in mundo maiori aqua superponitur alijs elementis. Et hæc ratio videtur Aug. in 1. de ciui. Dei. vbi dicitur de quibusdam, quòd ponderibus elementorũ mouentur, & ideo non putãt aquarum fluidam grauemque naturam in superioribus mundi locis potuisse constitui, qui secundum rationes suas si ipsi hominem facere potuissent, non ei pituitam, quod græce flegma dicitur, & tanquam in elementis corporis nostri aquarum vicem obtinet, in capite ponerent.

ar. 140. & 1. p. q. 68. ar. 2. c.

Sed contra partes mundi sunt optimà & ordinatissimè dispositæ secundum suam naturam. Sed id quod habet speciem aquæ, naturaliter est ponderosum, & ita naturaliter subsidet corporibus leuibus aeri & igni. Non ergo aliquid habens veram speciem aquæ super cælos existit.

Respondeo, dicendum, quòd in sacra scriptura quæ mentiri non potest expressè dicitur aquas esse supra cælum. Dicitur enim Gen. 1. Quòd diuisit aquas quæ sunt sub firmamento ab aquis quæ sunt supra firmamentum. Et in Psal. 148. dicitur. Aquæ quæ super cælos sunt, laudant nomen Domini, & ideò sicut August. dicit. in 2. super Gen. ad literam Quoquo modo, vel qualescunque aquæ ibi sint, esse ibi eas minimè dubitemus. Maior quippe est scripturæ huius auctoritas, quàm omnis humani generis capacitas. Sed sicut Augustinus primo eiusdem libri dicit. Turpe est nimis & perniciosum, atque maximè cauẽdum, ut Christianum de his rebus, scilicet naturalibus, quasi secundum christianas literas loquentem ita delirare quilibet infidelis audiat, ut quemadmodum dicitur toto cælo errare cõspiciens risum tenere vix possit, & non tam molestum est, ꝙ errans homo derideatur, sed ꝙ auctores nostri ab eis qui foris sunt talia sensisse creduntur, & cum magno eorum exitio de quorum salute satagimus, tanquam indocti reprehenduntur atque respuuntur: & ideo sicut ipse subiungit, multiplices expositiones ipse posuit in verbis Genesis, ut sic accipiatur vna expositio, ꝙ alteri expositioni non præiudicetur, quæ fortè melior est. Sic ergo quod dicitur de aquis supra cælos existẽtibus, multipliciter intelligi põt. Vno modo ut per firmamentum, uel per cælos nõ intelligamus firmamentum vel cælũ, in quo sunt sydera: sed aerem in quo aues uolare dicuntur: supra quem aerẽ aquæ uaporabiliter eleuantur: & exinde pluuiæ generantur. Et de hac expositione dicit Augu. in 2. super Gen. ad literam. Hanc considerationem dignissimam iudico. Quod enim dicitur, neque contra fidem est, & in promptu posito documento credi potest. Si autẽ per firmamentũ vel cælos intelligatur firmamẽtum ubi sunt sydera posita: sic sciendum est, ꝙ de hoc firmamẽto diuersæ opiniones fuerunt. Quidam enim posuerunt firmamentum illud ex quatuor elementis compositum, quæ uidetur esse positio Empedoclis: & secundum hoc nihil prohibet dicere supra hoc cælum sydereum esse aquas elementares tanquam simpliciores, & super eas etiam ignem, à quo uocetur cælum empyreum. Aliorum autem positio est, ꝙ cælum vel sit igneæ naturæ, sicut posuit Plato, uel nõ sit de natura quatuor elementorum, sed habens altiorem naturã, sicut posuit Arist. Vtroq; istorũ supposito inconueniens videtur supra firmamẽtum illud aquã elementarẽ materialiter esse dispositã. Nunc. n. sicut Aug. dicit in secundo super Gen. Quemadmodum Deus instituerit naturas rerum nos conuenit quærere, nunquid in eis uel ex eis miraculum potentiæ suæ uelit operari. Sed tamen aliquales aquas supra huiusmodi firmamentum ponere possumus: vno modo ut per aquas intelligamus totam materiã corporalem: sicut accipitur in principio Gen. secundum expositionẽ Aug. Et ideo secundum hunc intellectũ, nõ est aliud dicere quã aliquid de materia corporali super hos cælos existere: & hoc etiam à dictis philosophorum modernorum nõ discordat: quia ponunt supra octauam sphæram, in qua sunt stellæ, aliã sphærã in qua nulla est stella: & hanc expositionem ponit Aug. super Gen. cõtra Manichæos. Alio modo potest dici, ꝙ sicut cælũ empyreũ dicitur igneum, nõ quia habeat speciem ignis: sed propter splendorem, ita etiam aquæ super cælos dicuntur: non quia habeant speciẽ aquæ, sed quia habent dyaphaneitatem ad modũ aquæ. vt sic supremum cælũ secundum ꝙ empyreũ dr, sit totum splendidum: secundum autem ꝙ aqueum dicitur, sit totum dyaphanum. Ternum autem cælum quod dicitur sydereum, sit partim lucidum, partim dyaphanum. Sic ergo secundum quamcunq; opinionem potest ueritas sacræ scripturæ saluari diuersimodè. Vnde non est coarctandus sensus sacræ scripturæ ad aliquid horum.

F

G

Aquas esse super cęlos qualiter sit intelligendum.

Opinio Empedoclis.

H

Plato.

Opinio Arist.

I

Opinio August.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ homo assimilatur maiori mundo quantùm ad aliquid, inquantum constat ex corporali, & spirituali natura, sicut & totum uniuersum, non tamen quãtùm ad omnia assimilatur vniuerso. Ordo. n. partium in homine, non est secundùm ꝙ exigit earum natura, sed prout exigit ratio finis. Ponitur enim cor in medio, ut ex eo diffundantur operationes vitæ de facili per totum corpus. Cerebrum autem ponitur in supremo, ut operationes animales quæ ibi quodam modo pficiuntur, non impediantur p diuersas corporis transmutationes, sicut etiã ordo cognitionis humanæ nõ est secundum ordinẽ naturalem cognoscibilium, sed quò ad nos. Aug. autem non inducit hoc asserendo, sed obuiando his qui scripturam prauè interpretantur.

1. p. q. 91. art. 1. c. & q. 96. ar. 2.

K

2. d. 14. ar. ad 2.

QVAESTIO III.

DEinde considerandum est de his, ad quæ diuina potentia se extendere potest.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrùm Deus possit aliquid in nihilum redigere.

¶ Secundò.

¶Secundò, si aliquid esset in nihilum redactum, vtrum Deus possit illud reparare idem numero.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

73

1.p.q.q6.9. art.2.c.& q.104.ar.3.& 4.o. ad 1.art. 22.

AD primum sic procedebatur. Videtur q Deus possit aliquid in nihilum redigere. Aequalis enim est distantia non entis ad ens, & entis ad non ens. Sed Deus potest ex nihilo aliquid facere: ergo Deus potest ex aliquo facere nihil.

Sed contra, Deus non potest esse causa defectiua. Sed causa q facit tendere in non esse, est causa defectiua: ergo Deus non potest redigere aliquid in nihilum.

1.p.q.35. ar.5.ad 1 & pot.q.1 ar.5.ad 5 & q.5.ar.3.4 o.ve- ri.q.5.ar. 2.ad sex- tum.

Respon. dicendum q de potentia Dei dupliciter loqui possumus. Vno modo absolutè considerando eius potentiam. Alio B modo considerando ipsam in ordine ad sapientiam suam. Loquendo ergo absolutè de Dei potentia, sic Deus potest vniuersam creaturam redigere in nihilum. Cuius ratio est, quia creatura non solum producitur in esse Deo agente, sed etiam per actionem Dei conseruatur in esse, secundum illud ad Hebr.1. portans omnia verbo uirtutis suæ. Vnde Aug. dicit 4. super Gene. ad literam, quòd uirtus Dei si aliquando ab eis quæ creata sunt regendis cessaret, simul & illorũ cessaret species, omnisq; natura concideret, Si autẽ Deus propria uoluntate agit & non ex necessitate naturæ ad rerum productionem, ita etiã ad earũ conseruationem: & ideo potest subtrahere suam actionem a rebus conseruandis, & hoc ipso omnia in nihilum deciderent. Si verò loquimur de potentia Dei in ordine ad eius sapiẽtiam, & præscientiam, sic non potest fieri q res in nihilum redigatur, quia non habet hoc diuina sapientia Creauit enim Deus ut essent omnia, ut dicitur Sap. 1. non ut nihilum cederent. C

Primum ergo concedimus, secundum quòd procedit de potentia absoluta.

Ad secundum dicendum, q causa defectus alicuius, potest esse aliquid dupliciter. Vno modo ex propria intentione, sicut cũ aliquid subtrahendo lumen causat tenebras: & hoc modo non oportet q sit causa defectiua illud quod causat defectũ. Sic autem Deus potest esse alicuius defectus causa, uel excecationis, vel obdurationis, uel etiam annihilationis si uellet. Alio modo aliquid potest esse causa defectus præter intẽtionem, & sic semper oportet quòd causa defectus sit defectiua, quia ex defectu agentis contingit quòd non inducat perfectionem in suo effectu: & sic Deus nullo modo potest esse causa defectus uel tendẽdi in non esse.

1.p.q.23. ar.3.ad 2 & 12.q6. 76.ar.3.o

22.q.24. ar.10.c.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus possit reparare idem numero, quod in nihilum est redactum.

74

art.96.& 3.p.q.13. ar.2 & o- pus.9.c. 81.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur q Deus nõ possit id quod in nihilum redactum est idem numero reparare. Dicit enim Philosophus in 2. de generatione (T.c.70.) q ea quorum substantia corrumpitur non reiterantur eadem numero. sed eorum quæ in nihilum rediguntur, substantia corrũpitur: ergo eadem numero iterari non possunt.

Sed contra est quod Aug. dicit 4. de ci. Dei, Si caro humana omnibus perisset modis, nec ulla eius materies in ullis latebris remansisset: unde, si uellet, eam repararet omnipotens. Sed nulla materia remanente de corrupta, quod corrumpitur in nihilum redigitur: ergo Deus id quod in nihilum est redactum potest idem numero reparare.

Præterea, Differentia est causa numeri, sicut Dam. dicit. Sed E nihilum non facit aliquam differentiam: quia non entis non sunt species & differentiæ secundum philosophum: ergo id qđ reparatur a Deo, potest esse unum & idem numero, quámuis in nihilum fuerit redactum.

Respon. dicendum, q in his quæ in nihilum redigi possunt, est quædam differentia attendenda, q̃dam.n. sunt, quorũ unitas in sui rõne habet durationis continuitatem, sicut patet in motu & tempore. & ideo interruptio talium indirectè contrariatur unitati eorũ secundum numerũ. Ea uerò q̃ contradictionem implicant, non connumerantur sub numero Deo possibiliũ: q̃a deficiunt a rõne entis: & iõ si huiusmodi in nihilũ redigantur Deus ea non põt eadem numero reparare. Hoc.n. esset facere contradictoria simul esse uera: puta si motus interruptus esset unus. Alia uerò sunt quorum unitas non habet in sui ratione continuitatem durationis, sicut unitas rerum permanentium: nisi per accidens: inquantum eorum esse subiectum est A motui. Sic enim & mensurantur huius tempore, & eorum esse est unum & continuum secundum unitatem & continuitatẽ temporis. & quia naturale agens non potest ista producere sine motu, inde est q naturale agens non potest huiusmodi reparare eadẽ numero, si in nihilum redacta fuerint, uel si fuerint secundum substantiam corrupta: sed Deus potest reparare huiusmodi & sine motu, quia in eius potestate est q producat effectus sine causis medijs: & ideo potest ea eadem numero reparare, etiam si in nihilum elapsa fuerint.

art.39.

contra 4 e.80 & 81 4.dist.44 q.1.art.1. q 4.

Vnde patet responsio. Ad primum & secundum.

Ad tertium dicendum, q nihilum non est differentia alicuius entis: si per hoc quòd aliquis reducatur in nihilum interrumpatur continuatio essendi, quæ pertinet ad unitatem motus, & eorum quæ consequuntur ad motum.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de personalibus, quæ pertinent ad personam filij.

Primò quantum ad naturam diuinam.

Secundò, quantum ad naturam assumptam.

CIRCA primum quæsita sunt duo.

¶Primò, vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

¶Secundò, vtrum filius sua filiatione distinguatur a spũ sctõ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

75

1.p.q.34. ar.2.ad 3 & ar.3.o. q.37.ar.1 c.ad 3.

AD primum sic proceditur. Videtur q pater non eodem uerbo dicat se, & creaturam. Dicere enim se soli patri cõuenit, ut Augustinus dicit 7. de Tri. Sed dicere creaturam conuenit toti trinitati, ea enim quæ important respectum ad creaturã toti trinitati conueniunt. ut patet per Dion. 2.c. de di. no. ergo pater non eodem uerbo dicit se, & creaturam. C

¶2 Præterea. Creatura procedit a Deo per modum uoluntatis. Filius autem qui est uerbum quo pater dicit seipsum, procedit a Deo per modum naturæ, quia ut Hil. dicit in libro de synodis. Omnibus creaturis substantiam uoluntas Dei attulit. Filio autem naturam dedit natiuitas: ergo nõ est idem uerbum quo pater dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

Sed contra est quod Augustinus dicit 2. super Genes. ad literam, quia dixit & facta sunt, idest uerbum genuit in quo erat ut fieret creatura. Sed uerbum genuit dicens seipsum: ergo idẽ est uerbum quo dicit seipsum, & quo creaturam.

Respon. dicendũ, q sicut Aug. dicit 15. de Trin. Verbum Dei repræsentat aliqualiter per uerbum nri intellectus, quod nihil est aliud q̃ quædam acceptio actualis nostræ notitiæ, * cũm.n. id quod scimus actu considerando concipimus, hoc uerbũ nostri intellectus est Et hoc est quod uerbo exteriori significamus sed quia nos non totum id quod habitu scimus actu mẽte concipimus, sed de uno intelligibili mouemur ad aliud, inde est, q in nobis nõ est unum solum uerbũ mentale, sed multa, quorũ nullũ adæquat nostrã scientiam. Sed Deus quicquid scit actu intelligit. Et ideò in mente eius non succedit uerbum uerbo, & sicut eadem scientia scit se & omnia alia, ita etiam eodem uerbo exprimit seipsum & omnia alia: nec esset eius uerbum perfectum. ut Augu. in eodem lib. dicit, si aliquid minus esset in eius uerbo q̃ in eius scientia, unde quicquid pater scit totum in eo suo uerbo dicit, & sic necesse est quòd idem uerbum sit, quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam. D

* Alias st notitiæ.

1.p.q.27 ar.5.ad, & 12 q6. 93. art.1. ad 2.

Ad primũ ergo dicendũ, q dicere si propriè sumatur est pducere uerbũ quod soli pri conuenit, & iõ si dicere in diuinis propriè sumatur, solus pater dicit: quia solus ipse generat uerbũ. Hoc enim uerbo exprimitur quicquid tota trinitas scit, q̃a triũ psonarũ est una scientia: & ex hac rõne uerbũ importat respectũ ad creaturam inquantum est expressio quædam scientiæ, quam pr communiter habet cum alijs personis de creatura.

1.p.q.34. ar.3.o.& veri.q.4. ar.2.ad 4

Ad secũdum dicendum quòd aliud est uerbum, & id quod dicitur uerbo: hoc.n. uerbo quod est lapis, significatur res quæ non est uerbum, sed corpus, unde nihil prohibet creaturã procedere a Deo per modum uoluntatis. Verbum autem quo dicitur creatura per modum naturæ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum filius distinguatur filiatione a spiritu sancto.

76

1.p.q.40. ar.2.& o- pus.9.ca. 64.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd filius distinguatur filiatione a spiritusancto. Eodem enim modo

aliquis constituitur, & ab alio distinguitur. Sed persona filij cōstituitur filiatione, quæ proprietas est personalis, i. instituens personam filij: ergo filiatione distinguitur à spiritu sancto. F

Sed contra est, quòd Boetius dicit in lib. de Tri. quòd sola relatio in diuinis multiplicat trinitatem. Et Ans. dicit in li. de processione spiritus sancti, quòd ibi solum distinguuntur personæ diuinæ, vbi occurit relationis oppositio. Sed filius non opponitur relatiuè spiritui sancto filiatione sed solū patri: ergo filius non distinguitur filiatione à spiritu sancto, sed solum à patre.

Respondeo dicendum, quòd hoc modo se habent proprietates personales in diuinis ad distinguendum personas, sicut se habent in reb. naturalib. formæ substantiales ad distinguendas species rerum, sic tamen quòd à creaturis exempla ad Deum assumpta non omninò similia sunt. In reb. autem naturalib. distinguitur aliquid per formam suam ab alio dupliciter. Vno modo secundum directam oppositionem formæ ad formam: & hoc modo distinguitur vnaquæque res naturalis omnibus speciebus sui generis, quæ habent formas oppositas secundum quòd genus diuiditur oppositis differentijs, sicut saphirus distinguitur sua forma ab omnibus alijs speciebus lapidum. Alio modo distinguitur res naturalis per suam formam secundum habere, & non habere: & hoc modo quod habet aliquam formam naturalem, distinguitur ab omnibus nō habentib. ss formam illam, sicut saphirus per suam formam naturalem distinguitur non solum ab alijs generibus lapidum, sed à speciebus animalium & plantarum. Sic ergo dicendum, quòd filius sua filiatione distinguitur quidem à patre secundum oppositionē relatiuam filiationis ad paternitatem, sed à spiritu sancto distinguitur filiatione, per hoc quòd spiritus sanctus non habet filiationem, quam filius habet.

distinctio p formā in reb. naturalibus fit dupliciter.

Fili' qualiter à patre distinguitur.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO V.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit vnum numero.

77

DEINDE quæsitum est de filio quantum ad naturam assumptam. Et circa hoc quæsitum est, vtrum sit vnum numero corpus Christi affixum cruci, & iacens in sepulchro. Et videtur quòd non, quia quæcunque differunt specie, differunt numero: sed corpus Christi appensum in cruce & iacens in sepulchro. differt specie eo modo, quo mortuum & viuum differunt specie: ergo non est vnum & idem numero.

3. p. q. 50. ar. 5. o.

Sed contra. Quæcunque sunt vnum & idem supposito vel hypostasi, sunt vnum & idem numero. Sed corpus Christi iacens in sepulchro & appensum cruci, est vnum & idem supposito siue hypostasi, quia hypostasis verbi Dei nunquam separata est ab eius corpore Ergo corpus Christi est vnum & idem numero appensum cruci & iacens in sepulchro.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc cauendæ sunt duæ damnatæ hæreses quarum vna est Arrianorum, qui cum ponerent Christum animam non habuisse, sed verbum fuisse corpori loco animæ, per consequens posuerunt quòd verbum separatum est in morte à corpore, sicut manifeste patet in quodam sermone Arrianorum contra quem Augustinus disputat. Alia verò est hæresis Galanicarum, quæ fuit in sexta synodo damnata. Qui cum ponerent unam naturam compositam ex diuinitate, & humanitate, posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem, & ita posuerunt corpus Christi simpliciter incorruptum non solum in corruptione putrefactionis quod fides catholica tenet secum illud Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē, sed etiam corruptione quæ pertinet ad rationem mortis, quod est impium, vt patet per Dama. in 3. lib. Sic ergo ad excludendam primam hæresim oportet nos ponere identitatem secundum suppositum in corpore Christi appenso cruci, & posito in sepulchro Ad excludendum verò secundam hæresim, oportet nos ponere veram differentiam mortis & vitæ. Sed quia prima vnitas maior est quàm secunda differentia, dicendum est, quòd est idem numero corpus Christi appensum cruci, & iacens in sepulchro. K

ar. 23. 42. ad 1. p. q. 5. art. 3. o. & contra 4. c. 32.

arti. 42. e. fin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa non tenet in corpore Christi propter vnitatem hypostasis.

QVÆSTIO VI.

DEINDE quæsitum est de rebus humanis.
¶Et primò de gratia.
¶Secundò de sacramentis.
¶Tertiò de actibus humanis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Deus semper faciat nouam gratiam.

78

CIRCA primum quærebatur, vtrum Deus semper faciat nouam gratiam. Et videtur quòd sic Aug. enim super Gen. ad literam comparat infusionem gratiæ illuminationi. Sicut, inquit aer præsente lumine non factus est lucidus. sed fit, quia si factus esset, non fieret, sed etiam absente lumine lucidus maneret sic homo Deo præsente illuminatur, absente autem continue tenebratur, à quo nō locorum interuallis, sed voluntatis auersione discediitur. Sed sol semper faciat nouum lumen in aere: ergo Deus semper facit nouam gratiam in anima. G

Opus 9. cap. 36.

Sed contra. Nobilioris creaturæ nobilius est esse, sed gratia est nobilissima creatura, quia est perfectio naturæ rationalis creatæ, ergo eius esse est nobilissimum, non ergo durat solum in momento, & ita non semper Deus facit nouam gratiam.

2. dist. 17.

Respondeo dicendum, quòd duplex est actio. Quædam quæ fit cum motu: & talis actio semper est cum aliqua innouatione quia semper in motu aliquid fit, & aliquid desinit esse: inquantum acceditur ad terminum, & receditur à termino: & propter hoc philosophus dicit in 8 Physic. (T. cō 56.) quòd in omni motu est quodam modo fieri & corrumpi. Alia autem actio est quæ est sine motu per simplicem communicationem formæ in quarum scilicet agens suam similitudinem imprimit recipienti disposito: & talis actio in principio quidem est cum innouatione secundum quòd de nouo acquiritur forma in subiecto. Sed cōtinuatio ipsius actionis, sicut nullum habet motum adiunctū, sed simplicem influxum siue cōmunicationem, ita etiam nullam habet innouationem: & hoc modo causatur gratia à Deo in anima. H

Vnde dicēdum quòd quandiu durat gratia in anima, Deus in anima operatur causans eam: non tamen ita quòd faciat semper nouam gratiam, & quòd singulis momentis existens corrumpatur: sed quia eandem gratiam quàm primò infundit semper operatur in anima conseruans ipsam: quod quidem difficile est ad intelligendum non valentibus abstrahere considerationem suam ab actionibus, quæ sunt cum motu: in quibus semper aliquid innouatur, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd lumen semper fit in aere, quia semper actione solis illuminantis conseruatur, non quòd semper fiat aliud & aliud lumen.

QVAESTIO VII.

I

DEINDE quæsitum est de sacramentis gratiæ.
Et primò de sacramento pœnitentiæ, vtrum per absolutionem sacerdotis remittatur culpa.
¶Secundò de sacramento matrimonij, vtrum vir possit accipere crucem, si timeatur de incontinentia vxoris non valentis virum sequi.

4. dl. 15. q. 3. ar. 1. ad 4.

ARTICVLVS X.

Vtrum per absolutionem sacerdotis culpa remittatur.

79

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quòd per absolutionem sacerdotis, culpa remittatur. Dicit enim Hugo de sancto victore in libro de sacramentis, quòd sententiam Petri sequitur sententia cœli Sed sententia cœli est de remissione culpæ: ergo remissio culpæ sequitur per sententiam Petri, quæ est sacerdotis absoluentis.

¶2 Præterea, Sacramenta sunt medicinæ contra peccata, sed per medicinam sanantur vulnera, vel ægritudines: ergo ægritudo, vel vulnus peccati sanatur per sacramentum pœnitentiæ. Sed sacramentum pœnitentiæ consummatur in hoc quòd dicit: Ego te absoluo, sicut sacramentum baptismi in hoc quòd dicit: Ego te baptizo: ergo per absolutionem sacerdotis dimittitur culpa.

art. 38. ad 2. 4 & 4. d. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. o. & q. 3. c. & 3. p. q. 84. arti. 3. ad 5.

Sed contra est quòd per solam contritionem dimittitur peccatum, secundum illud Psalm. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed contritio præcedit absolutionem sacerdotis: quia sacerdos non debet aliquem absoluere nisi æstimet eum contritum: ergo remissio culpæ præcedit absolutionem sacerdotis.

4. d17.q. 2. ar.5.q. 6.

tie. Non ergo per absolutionem sacerdotis culpa remittitur.

4.d.17.q. 3.art.q.1 o. 3.p.q.68. ar.2.o.

Respondeo dicendum, quòd sacramenta dupliciter operãtur. Vno modo secundum quòd exibentur in actu: alio modo secundum quòd habentur in voto: & hoc ideo quia sacramenta operantur vt instrumenta diuinæ misericordiæ iustificantis. Diuinæ est respicere ad hominis cor, secundum illud 1.Reg 6. Homines vident ea quæ patent. Deus autem intuetur cor: & ideo quamuis res naturales non agant nisi præsentialiter adhibitæ sacramenta tamen agunt etiam secundum quòd sunt in voto. sed plenius sacramentalem effectum inducunt, quãdo actu exibentur, sicut in baptismo. Nam cathecumenus si sit adultus & habeat baptismum in voto, iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emendationem à peccato. & consecutionem gratiæ quæ est proprius effectus Dei. Sed quando actu baptismum suscipit, consequitur plenius quosdam sacramentales effectus: quia suscipit characterem & remissionem totius pœnæ. Si quis tamen esset qui nõ prius haberet baptismum in vo B to quã actu baptizaretur: sicut præcipuè patet in pueris, simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam & omnem alium sacramenti effectum &: hoc etiam contingeret in adulto si simul cum baptizaretur, votum baptismi habere incipit: & idem est etiam in sacramento pœnitentiæ, quod consummatur in dispensatione ministri absoluentis. Cum enim aliqs actu absoluitur. consequitur plenariè sacramenti effectum: sed si antequàm absoluatur habeat hoc sacramentum in voto: quando scilicet proponit se subijcere clauibus ecclesiæ, iam virtus clauium operatur in ipso, & consequitur remissionem culpæ. Si quis tamen in ipsa absolutione incipit conteri, & claues ecclesiæ habere in voto, in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam quæ infunditur in hoc sacramento sicut & alijs sacramentis nouæ legis. vnde quandoq; contingit quòd aliqui non perfectè contriti virtute clauium gratiam cõtritionis consequuntur: dummodo non ponant obicem spiritui sancto: & idem est in alijs sacramentis nouæ legis, in quib. G gratia confertur. Videtur tamen esse differentia inter baptismum & pœnitentiam propter hoc, quòd sacramentum pœnitentiæ semper exhibetur adultis, in quibus vt plurimum contritio præcedit tempore confessionem & absolutionem, baptismus autem multotiens confertur pueris, in quibus votum baptismi non præcedit: omnino autem simile appareret, si etiam baptismus exhiberetur adultis.

3 p.q.69. ar.1.ad.1. & 2. & q. 80.a. 1.ad 3. & ar.d. 9. ar.2.q. 4.ad 1.

4. d.18.q. 1.art.3.q. 2.c. & ad 4.

ar.2 39.12 q.103 at. 2.c.& 22. q. 100.ar. 2.& 3.c.

3. p.q.68. ar.8. 9.o. & 4.di.4. q.3.art.1. q.1.

Ad primum ergo dicendum, quòd verbum Hugonis nõ est sic intelligendum, quasi sententia Petri in sacerdote absoluente præcedat tempore sententiam cœli, i. Dei remittentis culpã, sed quia sententia Petri approbat sententiam Dei.

Ad secundum sic dicendum, quòd medicina sacramentalis operatur non solum actu adhibita, sed etiam in proposito existens: & ideo quandoque sanatio vulneris præcedit sacramentalem absolutionem.

4.d 17.q. 2.art.1.q. 1.c.ad 6.

Ad tertium dicendum, quòd nunquam potest esse vera contritio sine voto clauium ecclesiæ, quantumcunque sit dolor de peccato præterito, & propositum abstinendi in futurum: & iõ in contritione culpa remittitur.

ARTICVLVS XI.

80

Vtrum vir possit accipere crucem vxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.

4.d 9.art. 1.ad 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod vir possit accipere crucem ad transfretandum vltra mare nolente vxore, si de eius incontinentia timeatur. Non debet enim homo prætermittere propriam salutem pro salute aliena. Sed homo procurat salutem propriam per hoc quòd cruce signatur. consequẽs plenam remissionem peccatorum: ergo non debet hoc prætermittere, vt prouideat saluti vxoris.

Sed contra est, quod Augusti. dicit. Si abstines sine vxoris voluntate tribues ei fornicationis licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ, sed accipiendo crucem impedit à redditione debiti: ergo videtur quòd peccatum vxoris si coniugat viro imputetur.

Respondeo dicendum, quòd ea quæ sunt necessitatis, non sunt prætermittenda propter ea quæ sunt propriæ voluntatis. Vnde etiam Dominus Matth. 15. reprehendit phariseos qui docebant prætermittere mandatum de honoratione parentũ, vt aliquæ voluntariæ oblationes Deo offerentur. Ex necessitate autem viro imminet, vt gerat curam vxoris, quia caput mulieris est vir, vt dicitur 1. ad Cor. 11. Sed quod accipiat crucem ad transfretandum, subiacet propriæ voluntati. Vnde si vxor sit talis quæ sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum & de eius incontinentia timeatur, non est ei con A sulendum vt accipiat crucem & dimittat vxorem: [illegible] autem est si vxor continere voluntariè proponat. vel velit, & possit sequi virum suum.

B. Paulus

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam ad salutem propriam viri pertinet vt gerat curam de salute vxoris, quæ viri regimini committitur.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de actibus humanis.

¶Et primò de actibus pertinentibus ad prælatos.

¶Secundo de actibus quæ possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad prælatos præcipere, dispensare in præcepto, excommunicare rebellantes præceptis, & beneficia ecclesiastica conferre.

Vnde circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò de obedientia ad præcepta prælatorum: utrum scilicet religiosus teneatur obedire prælato suo præcipienti ei in uirtute obedientiæ. quòd reuelet crimen fratris occultum.

¶Secundo circa dispensationem, utrum Papa possit dispensare in bigamia.

¶Tertiò circa excommunicationem, utrùm aliquis teneatur uitare excommunicatos illos, de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diuersa sententia. quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse, & alijs non esse.

¶Quartò circa collationem beneficiorum, utrum prælatus ecclesiæ licite possit dare beneficium cõsanguineo suo idoneo existenti, si æqua facultate* occurrat ei alius magis idoneus. *Al. facilitate.

ARTICVLVS XII.

Vtrum subditus teneatur reuelare prælato præcipienti crimen occultum fratris.

81

ar.16.& 4 d.21.q.2. 1. q. 1.ad 2. Ma.q8. 15.ar.1.ad 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd subditus nõ teneatur obedire prælato præcipienti reuelationem criminis occulti. Nullus enim tenetur obedire alicui in hoc quòd non subditur eius iudicio. Sed occulta non subduntur iudicio humano, sed soli iudicio diuino: ergo circa eorum reuelationem nullus tenetur obedire prælato præcipienti.

Sed contra est, quòd prælatus in capitulo religiosorum potest præcipere id de quo iudex Secularis, uel ecclesiasticus potest exigere iuramentum. Sed quandoque iudex secularis, uel ecclesiasticus exigit iuramentum ab aliquo, ut reuelet id quod scit de aliquo occulto ut dicit quædam decretalis de purgationibus: ergo pari ratione ipse prælatus in capitulo potest etiam D religiosis præcipere in uirtute ipsius obedientiæ, ut dicant ei si quid sciunt de aliquo crimine occulto.

Respondeo dicendum, quòd peccatum dupliciter potest esse occultum. Vno modo simpliciter: scilicet quod ad multorum notitiam nullo modo peruenit: & tale peccatum occultum nocet soli facienti, & ideo qui tale peccatum occultum fratris scit solum hoc debet intendere ut fratris peccantis salutem procuret, unde institutus est à domino ordo correctionis fraternæ: ut primo quidem corripiat aliquis fratrem occultè peccantem inter se, & ipsum solum postmodũ adhibeat duos uel tres testes, & tunc tandem si non corrigatur dicat Ecclesiæ, contra quem ordinem si prælatus præcipiat, ut peccati fratris occultum ei dicatur, non est obediendum: & ipse peccat præcipiẽdo, quia oportet Deo magis quàm hominibus obedire. Si autẽ peccatum fratris non sit adeo occultum, quin per aliquas suspitiones in multitudinis notitiam ueniat, unde multorum scan E dalum oriatur iam peccatum non solum nocet illi, sed multis: & quia bonum multitudinis præfertur bono unius, ideò prælatus debet disquirere ueritatem de facto, ut scandalum multitudinis cesset, uel per pœnam peccantis, uel per eius excusationem. Et ideo in tali casu potest præcipere scienti crimẽ fratris, quòd manifestet: & ille cui præcipitur tenetur prælato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultum crimen pertinet ad iudicium prælati, & in hoc casu loquitur decretalis, nõ autẽ in primo.

22. q8.70 ar.2.o.

Vnde patet responsio ad obiecta.

neri. q.3. arti. 2.ad 13.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum Papa possit dispensare super bigamia.

82

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Papa non possit dispensare in bigamiæ irregularitate, non enim potest ab homine dispensari in his quæ sunt diuinitus instituta, ut Ber. dicit in li. de dispensatione & præcepto. Sed doctrina Apostoli in

qua etiam inueniur quòd bigamus non promoueatur, vt patet 1. ad Timo. 3. & ad Titum. 1. est diuinitus promulgata, secundum illud Apostoli 2. ad Timot. vlt. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus: ergo Papa nõ potest cum bigamis dispensare.

Sed contra est, quod in decretis d. 5. dicitur, quòd Papa cum quodam bigamo dispensauit.

art. 192. c. fi. 22. q6. to8. ar. 4. ad 2 & q. 89 art. 9. ad 3. 4. d. 17. q. 3. ar. 1 q. 50. & d. 33. q. 2. art. 1. q. 1. o.

Respondeo dicendum, quòd Papa habet plenitudinem potestatis in Ecclesia, ita scilicet quòd quæcunque sunt instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ prælatos sunt dispensabilia à Papa. Hæc enim sunt quæ dicuntur esse iuris humani, vel iuris positiui. Circa ea verò quæ sunt iuris diuini, vel iuris naturis, dispensare non potest, quia ista habent efficaciam ex institutione diuina. Ius autem diuinum est quod pertinet ad legem nouam: vel veterem. Sed hæc differentia est inter legem vtramque, quia lex vetus determinabat multa iam in præceptis cæremonialibus pertinentib. ad cultum Dei, quàm etiam in præceptis G iudicialib. pertinentibus ad iustitiam inter homines conseruandam: sed lex noua quæ est lex libertatis, huiusmodi determinationes non habet, sed est contenta præceptis moralibus naturalis legis & articulis fidei & sacramentis gratiæ, vnde & dicitur lex fidei & lex gratiæ propter determinationem articulorum fidei & efficaciam sacramentorum. Cætera verò quę pertinent ad determinationem humanorum iudiciorum, vel ad determinationem diuini cultus liberè permisit Christus, qui est nouæ legis lator, prælatis Ecclesiæ & principib. Christiani populi determinanda, vnde huiusmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa potest dispensare. In solis verò his quæ sunt de lege naturæ & in articulis fidei, & sacramentis nouæ legis dispensata non potest. Hoc enim non esset posse pro veritate, sed contra veritatem. Manifestum est autem quòd bigamum non promoueri, neque est de lege naturæ, neque pertinent ad articulos fidei, neque est da necessitate sacramenti: quod patet ex hoc quòd si bigamus ordinetur, recipit ordinis sacramentum, sed hoc pertinet ad quandam determinationem diuini cultus. Vnde circa hoc potest Papa dispensare, licèt dispensare non debeat: nisi ex magna & euidenti causa, sicut etiam possit dispensare circa hoc quod aliquis sacerdos non indutus vestibus sacris conficiat corpus Christi. Et eadem ratio est de omnibus alijs huiusmodi, quę ex institutione humana processerunt.

arti. 30. e. 2 q. 180. rt. 2 o. & 3. ad 3.

22. q. 97. ar. 3. ad 1. & ar. 4. d. 3. & q. 100. as 8. o.

4. d. 17. q. 3. art. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit: quædam quidem sicut promulgans ius diuinum: sicut illud quod habetur ad Gal. 5. Si circuncidimini Christus vobis nihil proderit, & multa alia huiusmodi, & in hoc Papa non potest dispensare, quædã verò sicut propria auctoritate aliqua statuens. Nam ipse dicit. 1. ad Cor. 11. Cætera cum venero disponam, & infra 16. mandauit, ut collectæ quæ fiunt in sanctos per unam sabbati fiant, quod non pertinet ad ius diuinum. Et similiter etiam quod dicitur I de bigamo non promouendo, non est iuris diuini, sed institutio auctoritatis humanæ diuinitus homini concessę.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum debeant vitari illi excommunicati, de quorum excommunicatione est apud peritos diuersa sententia.

83

AD tertium sic proceditur. Videtur, quòd non debeant vitari illi excommunicati, circa quorum excommunicationem sapiens contraria opinatur. Quia secundum iura Episcopus non potest auferre beneficium quod clerico concessit sine culpa. Sed non minus debetur communio fidelium cuilibet fideli, quam beneficium clerico sibi ab Episcopo collatum: K ergo nec communio fidelium est alicui subtrahẽda sine culpa. Sed quando dubitatur, an causa subsit, promptior debet esse animus boni uiri ad interpretandum in mitiorem partem, ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum, magis debet aliquis per hoc stare, quòd non sint excommunicati. Et ita non debet eos uitare.

ar. 48. c. & 4. di. 18. q. 2. art 4. q. 2. & 3.

De participatione cum excõmunicatis.

Sed contra est, quòd si aliquis percussus in bello moriatur, si ignoretur quis eum percusserit propter dubium, quilibet, qui in bello interfuit, irregularis habetur secũdum iura: ergo à simili uidetur quòd ex quo dubiũ est de aliquibus an sint excõmunicati, quòd propter maiorem cautelam sint uitandi.

Respondeo dicendum, quòd dubitatio de excommunicatione aliquorum, aut præcedit sententiam iudicum, aut sequitur. Si præcedit puta cum nondum est declaratum per iudicum consensum aliquos esse excommunicatos non sunt uitandi quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu certum F est quòd in mitiorem partem interpretari debemus. Vnde & Deutero. 17. dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, & iudicum intra portas tuas uideris uerba uariari, uenies ad sacerdotes & ad iudicem quæresque ab eis, & facies quodcunque dixerint. Sed si ambiguum oriatur post cõcordem iudicum determinationem magis standum est sententiæ iudicum duplici ratione. Primò quidem, quia iudices solicitius discutiẽtes negotium, plenius possunt percipere ueritatem, etiam si sint minus periti quàm alij qui perfunctoriè considerant & extraordinariè. Secundo quia hoc esset magnum nocumentum utilitatis communis status hominum si sententiæ non staretur sed quilibet pro suo libitu uellet sententiæ calumniam ingerere, quia sic litigia essent interminabilia, & ideo in tali casu magis est standum sententiæ iudicium, nisi fortè sit per appellationem suspensa.

Deuterõ.

Ad rõné.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XV.

Vtrum prælatus possit committere curam ecclesiæ suo consanguineo idoneo.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur, quòd prælatus Ecclesiæ non possit Ecclesiæ curam committere suo consanguineo quamuis idoneo, postposito meliori: Pater enim suæ filiæ quærit sponsum, quam magis potest idoneum, & sponsus suæ sponsæ quærit fidelissimum custodem pro posse. Sed maior prælatus ad Ecclesiam sibi subiectam comparatur, uel sicut pater ad filiam, uel sicut sponsus ad sponsam: ergo debet ei de persona idonea prouidere, quantum ad melius potest. 84

12. qu. 63. ar. 2. ad 2. 3. & 21. & ad 3. & q. 185. ar. 3.

Præt. Ioannes Euangelista maxime fuit idoneus, & tamen H quia consanguineus Christi erat secundum carnem, prætulit ei Petrum in regimine Ecclesiæ, ergo etiam prælatus si habeat consanguineum æque idoneum non debet ei prouidere in Ecclesia magis quam alij æqua idoneo. Multo ergo minus si sit minus idoneus.

Sed contra est, quòd secundum ordinem rectum charitatis homo plus debet diligere sibi magis coniunctos. Sed his quos magis ex charitate diligimus etiam magis debemus prouidere, unde eorum meritum crescat. Cum ergo ex bona dispensatione ecclesiæ crescat meritum bene administrantis, uidetur quòd prælatus magis debeat suis quàm extraneis prouidere, etiam si sint minus idonei.

22. q. 26. ar. 6. q. 5. ar. 3 & q. 38. ar. 9 o.

Respondeo dicendum, quòd aliter est dicendum de consanguineo prælati æquè idoneo, & aliter de minus idoneo. Si enim sit æquè idoneus, potest prælatus suum consanguineum præferre, nisi forte ex hoc scandalum oriatur, uel aliqui ex inde malum exemplum accipiant, ut probabiliter præsumi possit, quòd I alij prælati hoc exemplo inducantur ad dandum suis consanguineis etiam minus dignis, & hoc ideo, quia ex quo nihil deperit utilitati ecclesiæ cum æquè idoneo prouidetur, licet circa huiusmodi prouisionem etiam amori naturali satisfacere, qui non est contrarius charitati, sed magis charitate informatur. Et hoc significatur Genes. 48. Vbi Pharao dixit ad Ioseph de fratribus suis. Si nosti in eis uiros industrios, constitue eos magistros pecorũ meorũ. Si uero sit minus idoneus cõsanguineus prælati, non debet eum præficere ad curam ecclesiæ postposito meliori, duplici ratione. Primò quidẽ quia hoc uidetur esse contra fidelitatem, quam in bono dispensatore Dominus requirit. Non enim faceret fideliter negocium alicuius domini qui posset rem eius meliorare si hoc prętermitteret ut suis consanguineis satisfaceret. Secundo quia hoc uidetur ad personarum acceptionem pertinere, quæ consistit in hoc quòd aliquis accipit pro causa conditionem personæ quæ non facit ad negocium, sicut si aliquis daret sententiam pro aliquo, quia diues est, & non quia iustitiam habet, quæ est conditio faciens ad negocium. Esse autem consanguineum, non est aliqua conditio pertinens ad curam ecclesiæ, quæ non obtinetur iura sanguinis, sed diuino munere. Esset autem conditio faciẽs ad negocium circa dispensationem patrimonialium bonorũ, unde si episcopus de patrimonialib. bonis magis prouideat suo consanguineo minus idoneo, non est acceptio personarum. Sed si ratione consanguinitatis ei prouideat in patrimonio crucifixi, non caret uitio personarum acceptionis, quam Aug. dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis, exponens illud quod habetur Iacob. 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi. Hiero. etiam dicit. & habetur, 8. q. 1. Extraneus ex alia tribu à Moyse eligitur, ut signaret principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed uitæ, ac nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, ut non quærant eos in ecclesia columnas eligere, quos plus cognoscant.

ar. 116. & 22. q. 6. 3. art. 3. c. & ueri. q. 2. artic. 6. ad 14.

Acceptio personarũ in quo consistat, art. 106. c.

Iacobi 2.

Canon.

ſcant eccleſiæ prodeſſe, ſed quot uel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæſitum eſt de actibus, q̄ poſſunt ad omnes homines pertinere.

¶Et primò de actibus pertinentibus ad uim intellectiuam.

¶Secundò de actibus pertinentibus ad uim appetitiuam.

CIRCA primum quæſita ſunt tria.

¶Primò, vtrùm poſſit aliquis ſine peccato appetere ſcire ſcientias magicas.

¶Secundò, vtrum enunciabile quod ſemel eſt uerum ſemper ſit verum.

¶Tertiò, vtrum magiſter determinando quæſtiones theologicas magis debeat uti ratione, uel auctoritate.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum homo ſine peccato poſſit appetere ſcire ſcientias magicas.

85 arti.60.c. & 2.d.39. q.1. ad 5. art.2.

AD primum ſic procedebatur. Videtur, quòd homo ſine peccato poſſit appetere ſcire ſcientias magicas. Non enim eſt peccatum appetere illud per quod ponitur intellectus hominis in optimo, ſed p quālibet ſcientiā ponitur intellectus hominis in optimo, quia uerum eſt bonum intellectus, ut dicitur in ſexto Ethico. Scientia autem uerorum eſt ergo hoc poteſt licitè appetere ſcire quamcunque ſcientiam, & ita ſine peccato poteſt homo appetere ſcire ſcientias magicas.

Sed contra. Prohibitio non eſt niſi de illicito. Sed ſciētiæ magicæ ſunt prohibitæ: ergo illicitum eſt appetere eas ſcire.

C

12. q. 18. art.2. & 3. o. & 2. d. 36. ar. 5. o *al. bon⁹.

Reſpondeo dicendum, q̄ actus humanus* poteſt dici dupliciter. Vno modo ex genere. Alio modo ex circunſtantia. Ex genere quidem dicitur eſſe actus bonus ex eo q̄ actus cadit ſupra debitam materiam, debita autem materia appetitus eſt bonū, vnde appetere quodcunque bonum eſt bonum in genere, omnis autem ſcientia, ſiue quæcunque cognitio bonum aliqd eſt alioquin Deus cui nihil mali ineſt, non haberet omnem ſcientiam tam bonorum quàm malorum, unde appetere quamcunque ſcientiam uel notitiam, quarumcunque rerum ſiue bonarum ſiue malarum, eſt bonum in genere. Sed tamen ſecundum diuerſas circunſtantias additas poteſt eſſe bonum uel malū, & præcipuè hæc diuerſificantur ſecundum intētionem finis. Nā ſi aliquis appetat ſcire ſcientias magicas ut eis etiam utatur, eſt malum. Si autem appetat eas ſcire ut eas confutet & reprobet, ſic eſt bonum & licitum. Similiter etiam ex conditione perſonæ poteſt hoc diuerſificari, uel etiam ex modo appetendi. Si.n. ſic aliquis appetat ſcire huiuſmodi ſcientias ut earum notitiā præferat aliis utilioribus rebus, inordinatus eſt appetitus, & ſimiliter ſi ſit talis perſona ad quam non pertineat hoc ſcire, inordinate hoc appetit.

1.p. q. 22. ar. 3. ad 3. & 22. q6. 167. ar. 1. o ar. 60 o & ar. in 3.

D

22. q. 1. ar. 3. ad 1. 12 q. 57. ar. 3 ad 1. & 22 q. 95. ar. 1. ad 2. 86.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnis ſcientia ponit intellectum in aliquo ſui bono, quia omne uerum eſt quoddā bonum intellectus, ſed non omnis ſcientia ponit intellectum in ſui optimo, ſed illa ſola quæ eſt circa primam ueritatē, nec etiam uerum eſt quòd magicæ artes ſint ſcientiæ, ſed potius ſunt quædam fallaciæ Dæmonum.

Ad ſecundum dicendum, quòd huiuſmodi artes ſunt prohibitæ quantum ad ſuum uſum. Si uerò prohiberetur alicui ēt earum ſtudium propter periculum utendi tunc eſſet malum quia prohibitum.

E

ARTICVLVS XVII.

Vtrum enunciabile ſemel uerum, ſit ſemper verum.

86 1. p. q. 14. art. 15. ad 3. & 1. d. 41. ar. 5. c.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non oporteat enunciabile quod ſemel eſt uerum ſemper futurum eſſe uerum. Si enim hoc eſſet uerum in aliis enunciabilibus, pari ratione hoc eſſet uerum in enunciabilibus de futuro. Sed in iſtis hoc non eſt uerum, quia ut dicit Philoſo. in 2. de generatione. (T. com. 64) Futurus quis incedere non incedet: ergo nō oportet enunciabile quod ſemel eſt uerū, ſp eſſe futurū verū.

¶2 Præt. ſi partes ſunt eædem, & totum eſt idem. Sed partes enunciabilis ſunt prædicatum & ſubiectum & compoſitio, ergo idem eſt enunciabile exiſtente eodem prædicato & ſubiecto & compoſitione, ſed taliter exiſtente eodem enunciabili contingit quòd ſit quandoque uerum, & quandoque falſum, ſicut

A hoc enunciabile ſor. ſedere eſt uerum eo ſedente, & falſum eo non ſedente, ſecundum illud Philoſophi in prædicamentis. Ex eo quòd res eſt, uel non eſt, oratio eſt uera uel falſa: ergo enunciabile quod ſemel eſt uerum, non propter hoc ſemper eſt verum.

Sed contra iſta enunciabilia. Sortem currere & ſortem cucurriſſe, & ſortem forte curſurum non differunt niſi ſecundum diuerſam conſignificationem temporis. Sed diuerſa ſignificatio non tollit identitatem nominis. Idem enim nomen dicitur eſſe per omnes caſus & in ſingulari & in plurali numero: ergo etiam prædicta tria enunciabilia ſunt idem enunciabile. Sed ſi unum horum ſemel ſit uerum ſemper oportet, quòd aliquod eorum ſit uerum, quia ſi ſemel eſt uerum quòd ſortes currit, prius erat uerum quòd ſortes curret, & poſtea erit verum quòd ſortes cucurrit: ergo ſi enunciabile aliquod ſemel eſt uerum, ſemper erit uerum.

B

3. diſt. 24. ar. 1. q6. 2 ad 5. & veri. q6. 14. art. 12.

Reſpondeo dicendum, quòd huius dubitationis vis, in hoc conſiſtit ut ſciatur utrum ſit idem enunciabile quod eſt de præſenti præterito, & futuro. Si enim hoc uerum ſit, conſequēter erit quòd enunciabile quod ſemel eſt verum ſemper erit uerum, licèt fortè hoc dubitationem aliquam habere poſſit circa enunciabilia de futuro contingenti, ſed hoc eſt altioris inquiſitionis. Si uerò ſint diuerſa enūciabilia de præſenti præterito & futuro, eſt autem idem enunciabile quod eſt de præſenti qualitercunque res ſe habeat, manifeſtum eſt quòd idem enunciabile quandoque eſt uerum, quandoque falſum, ſecundum quòd Philoſophus dicit in prædicamentis. Quod eadem oratio & opinio quandoque eſt uera quandoque falſa. Ad cuius euidentiā, ſciendum eſt quòd ſecundum Philoſophum in 1. Perihermenias, tria quædam per ordinem inueniuntur. Nam uoces ſunt ſigna intellectus, intellectus autem ſunt rerum ſimilitudines manifeſtum eſt autem quòd unitas uocis ſignificatiuæ, uel diuerſitas non dependet ex unitate uel diuerſitate rei ſignificatę alioquin non eſſet aliquod nomen æquiuocum. Secundū hoc enim ſi ſint diuerſæ res eſſent diuerſa nomina & non idem nomen. Dependet ergo unitas, uel diuerſitas uocis ſignificatiuæ ſiue complexè ſiue incomplexè ex unitate uel diuerſitate uocis uel intellectus, quorum unum, ſ. uox eſt ſignum & nō ſignatū tantum: intellectus autem ſignum & ſignatum, ſicut & res. Poteſt ergo nomen uel enunciabile eſſe aliud & aliud uel ꝓpter diuerſitatem uocis tantum: ſicut eſt in ſynonimis, in quib. eſt diuerſa uox, ſed idem ſignificatum omnino uel etiam cum diuerſitate uocis poteſt eſſe diuerſitas intellectuum, ſiue propter diuerſitatem modi intelligendi: & hoc contingit quandocunque eſt diuerſitas cōſignificationis, quæ conſequitur diuerſum modum intelligendi unam & eandem rem, & præcipuè hoc apparet in tempore, quod per ſe commiſcetur operationi intellectus humani componentis & diuidentis, ut dicitur in 3. de anima. Et ideo dicendum eſt, q̄ non eſt idem enunciabile Sortem ſedere & ſortem ſediſſe: uel ſeſſurum eſſe: ſed Sortem ſedere eſt idem enunciabile, quia eſt eadem uox & idem modus ſignificādi: & ideo patet quòd idem enunciabile poteſt quandoque eſſe uerum quandoque falſum.

Lec. 13. a.

1. diſt. 41. ar. 5. ad 3.

1. p. q. 13. ar. 4 ad 1. poſt p. 9. arti. 7. ad 13

veri. q6. 1. a. 6. c ad 2 Ad rōnes.

Vnde duo prima concedimus.

Ad tertium dicendum, q̄ diuerſitas conſignificationis tollit nominis identitatem, intantum quòd obliqui, ſecundum Philoſophum, non ſunt nomina, ſunt tamen unum nomen non ſimpliciter, ſed inquantum conueniunt in uno ordine declinationis.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum determinationes theologicæ debeant fieri authoritate, vel ratione.

E

87 Cōtra gētiles lib. 1. c. 1. 8. & 9.

CIRCA tertium ſic proceditur. Videtur q̄ magiſter determinans quæſtiones theologicas magis debeat uti auctoritatibus, quam rationibus quia in qualibet ſcientia quæſtiones optimè determinantur per prima principia illius ſcientiæ. Sed prima principia ſcientiæ theologicæ ſunt articuli fidei, qui a nobis per auctoritates innoteſcunt: ergo maximæ quæſtiones theologicæ ſunt determinandæ per auctoritates.

Sed contra eſt quod dicitur ad Titum. 1. ut ſit potens exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere. Sed contradicentes melius reuincuntur rationibus quàm auctoritatibus: ergo magis oportet determinare quæſtiones per rationes, quàm per auctoritates.

Reſpon. dicendum, q̄ quilibet actus exequendus eſt ſecūdū q̄ conuenit ad ſuum finem, diſputatio autem ad duplicem finē poteſt ordinari. Quædam. n. diſputatio ordinatur ad remouendum dubitationem, an ita ſit, & in tali diſputatione theo-

logica maxime utendum est auctoritatibus quas recipiunt illi cum quibus disputatur, putà si cum Iudæis disputetur, oportet inducere auctoritates ueteris testamenti. Si cum Manichæis, qui uetus testamentum respuunt, oportet uti solùm auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum schismaticis qui recipiunt uetus & nouum testamentum, non autem doctrinam sanctorum nostrorum, sicut sunt Græci, oportet cù eis disputare ex auctoritatibus noui uel ueteris testamenti, & illorum doctorú, quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet ad eos conuincendos ad rationes naturales cõfugere. Quædam verò disputatio est magistralis in scholis non ad remouendum errorem, sed ad instruendum auditores, ut inducantur ad intellectú ueritatis quam intendit, & tunc oportet rationibus inniti inuestigantibus ueritatis radicem & facientibus scire quomodo sit uerum quod dicitur, alioqui si nudis auctoritatibus magister quæstionem determinet certificabitur quidem auditor quòd ita est, sed nihil scientiæ, uel intellectus acquiret, sed uacuus abscedet.

2.di.2.q.1 art.1.c. & poten. q. 3.ar.6.c.

Et per hæc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO X.

DEINDE quæsitum est de rebus pertinentibus ad vim appetitiuam.

Et primò de bonis.

Secundò, de malis.

CIRCA primum quæruntur duo de martyrio.

Primò, utrum aliquis absq; perfecta charitate possit se ad martyrium offerre.

Secundò, utrum sustinere martyrium pro Christo sit in præcepto.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum aliquis absque perfecta charitate se possit martyrio offerre.

88

4. dist. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 7. & 22. q6. 124. o. de martyrio

AD primum sic proceditur. Videtur, quòd aliquis absq; perfecta charitate possit se martyrio offerre, quia super illud Psal. 118. ideo dilexi mandata tua super aurum & topation. dicit Gl. q minima charitas plus diligit Dei legem, quam millia auri & argenti: & eadem ratione quàm omnia temporalia. Sed id quod minus diligimus exponimus pro eo, quòd magis diligimus: ergo & omnia temporalia, & et propriam uitá potest exponere pro Christo, qui habet minimam charitatem.

Sed contra. Si aliquis absque perfecta charitate potest se offerre martyrio, ergo pari ratione poterit martyrium sustinere absque charitate perfecta. Sed hoc uidetur esse falsum secundum illud Io. 15. Maiorem charitatem nemo habet quá ut animam suam ponat quis pro amicis suis: ergo aliquis absque charitate perfecta non potest se ad martyrium offerre.

Respon. dicendum in operibus uirtutum duo sunt attendenda. s. id quod fit, & modus faciendi. Contingit autem idem factum, quod fit secundum aliquam perfectam uirtutem, fieri et non solum ab habente paruam uirtutem: sed etiam a non habente uirtutem, sicut aliquis non habens iustitiam potest facere aliquod opus iustum. Sed si attendamus ad modum faciendi, ille qui non habet uirtutem non potest operari, sicut ille qui habet: nec ille qui habet paruam, sicut ille qui habet magnã, qui operatur faciliter, & prõpte, & delectabiliter, quod non ita facit ille qui caret uirtute, uel qui paruã habet. Sic ergo dicẽdum est, quòd hoc opus quod est offerre se martyrio, uel et martyrium sufferre potest facere non solùm charitas perfecta, sed etiam imperfecta, & quod plus est etiam ille qui caret charitate. secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Sed charitas perfecta hoc facit promptè, & delectabiliter, sicut patet de Laurentio & Vincentio, qui in tormentis charitatem ostenderũt, hoc autem non potest facere charitas imperfecta, uel etiam ille qui charitate caret.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum pati martyrium propter Christum sit in præcepto.

89

22. q. 124. ar. 1. ad 3. & ar. 3. ad 1. & 4. di. 49. q. 5. art. 3. q. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur, q pati martyrium propter Christum non sit in præcepto. Minus enim uidetur q homo det sua, quàm q proprium corpus ponat, ut dicit Greg. in illa hom. Ego sum pastor bonus. Sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit sub præcepto, sed sub consilio: ergo etiam exponere corpus suum martyrio non cadit sub præcepto.

Sed contra est, quod Aug. dicit 13. de ciui. Dei, cum dictum est homini morieris si peccaueris, non dicitur martyri morere ne pecces. Sed illud quod oportet nos facere ne peccemus, cadit sub præcepto: ergo mori martyrium cadit sub præcepto.

Respondeo dicendum, quòd aliquid cadit sub præcepto dupliciter. Vno modo absolutè. Alio modo secundum animi præparationem, quia enim præceptum importat rationem debiti illud absolute cadit sub præcepto, quod est debitum propter aliquod præexistens, sicut præceptum de honoratione parentum vel de amando Deum. Sed quandoque contingit, q id quod facit aliquid esse debitum, nondum præcessit, sed potest occurrere. Vnde hoc cadit sub præcepto non absolutè, sed secundum præparationem animi, ita s. ut homo habeat animum paratũ ad faciendum illud, quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente, & hoc modo exponit Aug. illa Domini præcepta q ponuntur Matt. 5. Si quis percusserit te in unam maxillã, præbe ei & aliam: uita. s. si opus esset, & hoc exigeret salus aliorũ, homo debet esse paratus ad hoc faciendum, & per hunc modũ sustinere martyrium propter Christũ cadit sub præcepto, qa. s. homo debet habere animum paratum ut prius permitteret se occidi, quàm Christum negaret uel mortaliter peccaret: & sic etiam relinquere bona propria cadit sub præcepto, quia debet esse paratus animus Christiani magis sustinere rapinam bonorum suorum quam Christum negare, uel mortaliter peccare.

ar. 11. 2. c. & 22. q. 99 ar. 1. 5. c. & & po. q6. 10. art. 4. ad 8.

Matth. 22. ubi supra.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XI.

DEINDE quæsitum est de actibus mali, scilicet de primis motibus.

CIRCA quos quæsita sunt duo.

Primò, utrum primi motus semper sint peccata.

Secundò, utrum in infidelibus sint peccata mortalia.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum primi motus semper sint peccata.

90

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quòd primus motus semper sit peccatum, dicit enim Magister 24. dist. secundi libri Sententiarum, quòd tentatio a carne non potest esse sine peccato. Sed quandocunque est primus motus est, tentatio a carne: ergo primus motus non potest esse sine peccato.

Sed contra est, quod ad Rom. 6. super illud. Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore. dicit gl. Non prohibet cõcupiscentiam quæ uitari non potest: sed illud quod non potest uitari non est peccatum, ergo concupiscentia quæ est primus motus non est peccatum.

Respondeo dicendum, quòd motus importat inclinationem quandam ad terminum, quæ quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Est autem in homine triplex appetitus: unus quidem naturalis, secundum quòd uis appetitiua pertinet ad animam uegetabilem, sicut & uis digestiua & expulsiua & retentiua. Secundus appetitus est sensualitatis, qui mouetur secundum apprehensionem sensus. Tertius appetitus est uoluntatis, qui mouetur secundum iudicium rationis. Peccatum quod habet rationem culpæ de quo nunc loquimur, non potest esse nisi in actu uoluntario, qui scilicet est aliqualiter in potestate peccantis, actus autem appetitus naturalis non subiacet imperio rationis, sicut nec actus aliarum potentiarum uegetabilis animæ, & ideo in actu talis appetitus non potest consistere culpa, sicut quòd homo esuriat uel sitiat absque culpa, & idem dicendũ est in aliis huiusmodi. Sed actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis, quia ratio præueniens ipsum potest eum imperare uel etiam impedire: & ideo talis motus potest iam habere rationem culpæ: & si sequatur iudicium rationis, poterit etiam esse peccatum mortale: sicut & motus exteriorum membrorum imperata ratione. Si autem præueniat iudicium rationis, est quidem peccatũ: si tendas

1. p. q. 19. ar. 9.

12. q. 148. ar. 1. ad 3 1. par. q6. 105. ar. 4. & q. 106. ar. 2. 12. q. 71. ar. 5. 6. c. & ad 2.

12. q6. 17. ar. 8. & 9. c. 2. di. 21. q. 1. art. 2. ad 5. & di. stin.

dat in aliquid illicitum quia in potestate hominis fuit ipsum A
adhibere, est tamen veniale peccatum & leuissimum, ut patet p
4. q. 3. art. Augu. 12. de Trin. & hoc dicitur primus motus peccati: motus
1. c. autem superioris appetitus, idest voluntatis consequens iudi-
12. q. 17. cium rationis, iam potest esse peccatum mortale.
ar. 7. c. Primum ergo concedimus.
2. dis. 24. Ad secundum dicendum, quòd concupiscentia non potest
q. 2. artic. vitari sic, quòd nullus concupiscentiæ motus surgat: quia dum
2. c. resistitur vni, insurgit alius, possunt tamen uitari singuli, & ex
Ad ratio- hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati, licèt non habeat
nes. rationem perfecti peccati: quod est peccatum mortale.
12. q. 74.
a. 3. ad 2.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.

91 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd primi mo-
12. q. 80. tus in infidelibus sint peccata mortalia. Quia sicut Ansel.
ar. 3 ad 3. dicit in lib. de gratia & lib. arb. Eos qui non sunt in Christo Ie-
Ma. q. 7. su, sequitur damnatio si sentiunt concupiscentiam: etiã si non
ar. 8. c. & consentiant: sed sentire concupiscentiam est habere primum
12 q. 89. concupiscentiæ motum: ergo fideles qui non sunt in Christo
ar. 5. c. IESV peccant mortaliter, secundum primos motus quia dã-
natio non debetur nisi peccato mortali.

¶2 Præt. quilibet homo debet habere originalem iustitiam, secundum quam concupiscentia reprimebatur: sed cõtra hoc debitum est quilibet concupiscentiæ motus: ergo qlibet concupiscentiæ motus est peccatum mortale. Omne. n. quod est contra debitum, habet peccati mortalis rationem.

Sed contra. Quantò est gradus altior, tãtò est casus grauior. Sed altior est gradus fidelis, quàm infidelis. Cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia, multò minus primi motus infidelium.

ar. 90. Respondeo dicendum, quòd primus motus, sicut dictum est, est motus sensualitatis præueniens deliberationem rationis: eadem autẽ natura sensualitatis est & rationis in fidelibus & in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis & rationis pertinet quòd motus sensualitatis, quæ est absque deliberatione rationis non possit esse peccatum mortale, quia peccatum mortale est quod consistit in auersione à Deo, ad quem conuerti non potest homo nisi per rationem: & per consequẽs auersio à Deo qui constituit peccatum mortale, non potest es-
12. q. 15. se nisi in ratione, vt patet per Augu. 12. de Trin. & ideo dicen-
art. 1. & 4. dum est quòd primi motus infidelium non sunt peccata mor
22. q. 158. talia, sed uenialia.
at. 2. ad 3 AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dictum Anselmi depen
& verita. det ex verbo Apostoli, qui concludit ad Rom. 8. quòd nihil est
q. 26. art. damnationis his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum D
6. ad 16. carnem ambulant. Videtur ergo quod his qui nõ sunt in Christo Iesu sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes: alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in Christo Iesu quam alij. Est ergo aliquid damnationis his qui non sunt in Christo Iesu, si sentiant motus carnis, quamuis non consentiant: quod quidem qualiter sit intelligendum, ex processu apostoli apparet: præmiserat enim reparationem gratiæ inchoatam esse in his qui sunt in Christo Iesu quantum ad mentem, licet non quantum ad carnem. præmiserat enim, Ego ipse mente quidẽ seruio legi Dei, carne autem legi peccati scilicet propter legem fomitis: qui adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi qui sunt in Christo Iesu viderentur adhuc pristinæ damnationi subiacere propter fomitis motus, concludit apostolus quòd nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu: si non secundum carnem ambulant: quia damnatio originalis peccati soluta est per gra E tiam Christi, quamuis actu remaneat fomes peccati: damnationem uerò actualis peccati non incurrunt: quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus verò manet peccatum originale non solum actu, sed etiam reatu ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati, non autem ex parte actualis, si concupiscentijs non consentiant. Ex hoc ergo non sequitur quòd in infidelibus primus motus inducat damnationem peccati mortalis: sed sequitur q̃ habeat annexam damnationem originalis peccati.

Ad secundum dicendum, quòd debitum originalis iustitiæ
12. q. 74. pertinet ad ipsam personam infidelem ratione humanæ natu-
ar. 3. ad 2. ræ, quàm à primo parente traxit, cui collata est originalis iu-
& q. 81. a. stitia: & ideo id quod pertinet ad defectum originalis iustitiæ
3. ad 2. pertinet ad peccatum naturæ, scilicet ad peccatum originale, non autem ad peccatum actuale, quale est peccatum mortale.

QVAESTIO XII.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum pueri non exercitati in præceptis debeant recipi in religione.

QVÆSTIO est, vtrum pueri non exercitati in præceptis, sint recipiendi uel obligandi uoto vel iuramento, uel beneficijs alliciendi ad ingressum religionis: Et uidetur q̃ non. Perfectio enim consiliorum, ad quam ordinatur re- 29
22. q 189. ligiones, à Christo exordium sumpsit. Sed Christus primò con-
art. 1. c & silium perfectionis dedit adolescenti qui præcepta seruauerat:
2. 9. & q. ut patet Matt. 19. ergo soli illi qui sunt exercitati in præceptis,
100. at. 3. sunt ad religionem obligandi uel recipiendi.
ad 4. & B ¶2 Præt. Greg. dicit super Ezech. Nemo repentè fit summus.
ad 17. h Sed in bona conuersatione à minimis quis inchoat, ut ad ma-
iut. gna perueniat. Sed magna sunt consilia quæ pertinent ad perfectionem uitæ: minora autem sunt præcepta quæ pertinent ad omnem iustitiam: ergo prius debent pueri exercitari in præceptis, quàm ad consilia inducantur.

¶3 Præt. Exo. 21. dicitur. Si quis aperuerit cisternam, deciderit que bos uel asinus in eam, dominus cisternæ reddet preciũ iumentorum. Sed illa qui aliquem puerum nondum in præceptis exercitatum ad religionem inducit quodammodo aperit ei cisternam: quia plerique tales religionem ingredientes egrediuntur, & in desperationem incidunt quasi in quandam spiritualem cisternam: ergo uidetur quòd illi qui eum inducit hoc imputetur ad peccatum.

¶4 Præt. Illud quod est expediens communi utilitati, non est tollendum. Sed expedit communi utilitati, quòd homines propria libertate vtantur ad bonum faciendum: ergo non est ali- C quibus auferenda talis libertas per obligationem uoti, uel iuramenti.

¶5 Præt. Beatus Benedictus monachorum institutor almificus in sua regula statuit quòd uenientibus ad religionem, non sit facilis præbendus ingressus, sed probandum sit an spiritus à Deo sit, ergo multo minus sunt aliqui muneribus uel beneficijs alliciendi.

¶6 Præt. Greg. dicit & habetur in decretis distinctione 48. Scimus quòd ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi natiuitatis suæ humore siccentur, ne si ante pondera quàm solidentur accipiant cunctam simul ad terram fabricam deponant. Sed pueri qui nondum sunt exercitati in præceptis, sunt quasi parietes nondum desiccati: ergo non sunt eis imponenda ligna, id est grauia religionis instituta.

¶7 Præterea status religionis, est status pœnitentiæ. Sed pueri excipiuntur ab omni pœnitentiæ coertione: vt habetur in D decretis de pœnitentia. distin. 4. ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶8 Præt. sicut dicitur. 20. q. 3. Quod quis non optat nec eligit profectò non diligit: quod autem non diligit facilè contemnit. Sed pueri ant. quam sint exercitati, non habẽt firmam electionem: ergo nec firmam dilectionem facilè ergo religionem contemnent si in tali ætate ad religionem inducantur.

¶9 Præt. Prou. 14. dicitur, Substantia festinata minuetur: sed uidetur esse nimia festinantia q̃ aliquis ad consilia conuolet nondum in præceptis exercitatus: ergo uidetur q̃ bonorum spiritualium substantia de facili minuatur: ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶10 Præt. non minor cura est adhibenda in ingressu religionis, quàm in susceptione ordinis. Sed in ordinibus prohibetur ad maiores accedere, qui minores non acceperunt: ergo etiam nec debet aliquis ad obseruantiam consiliorum religionem E transire: nisi prius præceptis obseruatis.

¶11 Præt. Duo sunt homini necessaria, s. intelligere uerum & operari bonum: sed intelligendo verum stultus reputaretur, q prius ad difficiliora se transferret, quàm leuiora intelligeret: ergo stultum est in comparatione boni, quòd aliquis prius trãseat ad consilia, quàm in præceptis exercitetur.

¶12 Præt. Cuilibet in religione existenti conuenit curam gerere aliorum uel saltem suijpsius: sed in his qui eliguntur ad aliquam curam Ecclesiasticã, oportet eligere meliores: ergo oportet eos qui ad religionem assumuntur eligere meliores, hi autem sunt qui sunt exercitati in præceptis: ergo tales sunt ad religionem inducendi.

¶13 Præt. Illud qđ est in se bonũ, si ex eo sumatur peccati occasio, est abijciendũ: sicut serpens æneus quẽ Moyses fecerat ex mãdato Domini ad sanandum filios Israel, ut habetur Numeri. 21. Ezechias combussit, quia ex eo sumebatur idolatriæ occasio: similiter etiam quamuis benedictio sit secundum se bona,

tamen

tamen reprehenditur si minor præsente maiore benedicit, es ergo aliqui inexercitati in præceptis sumant occasionem peccati ex ingressu religionis ab ea recedentes, quamuis religio sit secundum se bona: tamen uidetur quod inexercitatos ad religionem inducere sit uitandum.

¶14 Præt. Greg. dicit, & habetur in decretis distinctione 48. Casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum: sed procedere ad consilia non obseruatis præceptis est postponere gradus: ergo uidetur quod hoc sit casum quærere, & ita ad hoc non sunt aliqui inducendi.

¶15 Præt. Damasc. dicit in 2 lib. quod non est inutile inexpertum existentem & improbatum incorruptione frui, ut non in superbiam incidat & iudicium diaboli: ergo pari ratione nõ est inutile improbatos & inexpertos in præceptis ad statum contemplationis assumi, ad quem religio ordinatur.

¶16 Præt. Gre. dicit in 6. Moral. post Lyæ amplexus, ad Rachelem Iacob peruenit: quia perfectus quisque ante actiuæ uitæ ad G fœcunditatem iungitur: & post contemplatiuæ ad requiem copulatur. Sed actiua uita consistit in obseruantia præceptorum: status autem religionis pertinet ad uitam contemplatiuam, ergo non sunt aliqui ad religionem inducẽdi, antequam sint in præceptis exercitati.

¶17 Præt. Nulla promissio est facienda, cuius solutio non est licita. Sed soluere aliquid alicui pro ingressu religionis non est licitum, unde dicitur. 1. q. 2. c. quam pro. Nũquam legimus Domini discipulos, uel eorum ministerio conuersos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu prouocasse: ergo nõ sunt aliqui promissionibus ad religionem alliciendi.

¶18 Præt. Nullus qui non est exercitatus in armis, secundum leges est admittendus ad militiam corporalem. Sed religio est status militiæ spiritualis: ergo non sunt aliqui recipiendi ad religionem: nisi prius exercitati in præceptis quasi in quibusdã spiritualibus armis.

H ¶19 Præterea. Qui non potest se obligare ad minus, non potest se obligare ad maius nisi sit necessarium. Sed puer ante decimumquartum annum non potest se obligare ad matrimonium quod minus est: ergo multò minus ad religionem.

¶20 Præterea, legitur Marci 5. quòd Dominus dæmoniacum curatum non permisit secum intrare nauim: quæ significat crucem & religionem, per dæmoniacum autem curatum signantur homines à peccatis conuersi: ergo non sunt ad religionem accipiendi peccatores statim conuersi antequàm in præceptis exerciteniur.

¶21 Præterea, bonorum operum fructus habere debemus, quando de Aegypto eximus, ut dicit quædam Glo. Exo. 12. Sed exire de Aegypto, est exire de mundo religionem intrando, ergo illi qui uolunt religionem intrare debent prius fructum bonorum operum habere per obseruantiam præceptorum.

I ¶22 Præterea, Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte, quod omnis præsumptio est coercenda, sed magna præsumptio uidetur esse quòd aliquis uelit ascendere ad arcem consiliorum, nondum obseruatis præceptis, ergo tales sunt coercendi, & non alliciendi ad religionis ingressum.

¶23 Præterea. Augu. dicit in eodem lib. quòd maiora maioribus: & minora minoribus sunt exibenda. Sed consilia sunt maiora: ergo non sunt pueris inexercitatis exhibenda, & ita pueri nondum exercitati in præceptis non sunt ad religionem trahendi.

Sed contra est quod dicitur 20. q. 2. Si in qualibet & infra. Parentibus sanè filios suos ad religionem tradere non amplius quàm ultra decimumquartum annum ætatis suæ licentia esse poterit. Posteà uerò aut cum uoluntate parentum eorum aut si suæ deuotionis sit solitarium uotum, erit filijs licitum religionis assumere cultum. Sed post quartum decimum annum non statim sunt homines in præceptis exercitati: ergo possunt religionem ingredi pueri antequam sint in præceptis K exercitati.

¶2 Præterea. maius est quòd aliquis assumatur ad regimẽ sui & aliorum, quàm quod recipiatur in religione in qua sub regimine alterius uiuit. Sed Salomõ adhuc puer existens assumptus est ad regnum sui & aliorum. Vnde dicitur 1. Paralip. 29. Locutus est Dauid Rex ad omnem Ecclesiam. Salomonem filium meum elegit Deus adhuc puerum & tenellum: ergo multò magis possunt pueri non exercitati in præceptis ad religionem recipi uel induci.

† Alias, regimen. Salomonẽ puer ad regnũ est assumptus.

Ambro.

¶3 Præterea. illud uotum non est illicitum, ex quo non redduntur aliqui rei si soluant, sed sicut dicit Ambrosius illæ quæ in puerilibus annis continentiam uouerunt, non constituuntur reæ si uotum exoluẽt: ergo quod aliqui uoto astringantur ad religionem in puerilibus annis non est illicitum.

¶4 Præterea, nihil est illicitum per quod aliquis à bono non retrahitur. Sed qui prouocatur ad meliora non retrahitur à bo F no: ergo cum status religionis sit melior quo obseruantur consilia, quàm status uitæ secularis in quo simpliciter obseruantur præcepta: uidetur quòd non sit illicitum inducere pueros ad religionem uoto. uel iuramento: aut etiam beneficio antequam in præceptis sint exercitati.

¶5 Prçterea, 20. quæstio. 1. dicitur. Firma tunc erit uirginis professio, ex quo adulta iam ætas esse cœperit, & quæ solet apta nuptijs deputari: sed non statim in hac ætate uiri uel mulieres sunt in prçceptis exercitati, ergo antequàm aliqui in prçceptis exercitentur, licitè possunt religioni astringi uoto, uel iuramento. *Canon.*

¶6 Præterea, si talis obligatio esset illicita, scilicet qua pueri non exercitati in præceptis uoto uel iuramento ad religionem obligantur, aut hoc esset quia est secundum se mala: aut quia est prohibita: sed non est secundum se mala: quia sic executio siue adimpletio promissionis esset peior & perseuerantia pessima. Cuius contrarium uidemus: quia adimplentes ea quç promiserant in puerilibus annis, & in promissis perseuerantes maximè commendantur. Similiter etiam non est illicita talis obligatio, quia prohibita. Non enim prohibetur lege ueteri. Dicitur enim Numeri trigesimo. Mulier si quippiam uouerit & se constrinxerit iuramento, quæ in domo patris sui & in ætate adhuc puellari: si cognouerit pater uotum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, non rea erit, & quicquid pollicita est, & iurauit, opere complebit sin autem ut audierit contradixerit pater, & uota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni eo quod contradixerit pater. Similiter etiam non est prohibitum in iure canonico: quia in decreto Leonis Papæ, hçc eadem auctoritas inducitur. Similiter etiam non est prohibitum lege Euangelij quæ maximè inducit homines à recedendo à mundo, & ad sequendum perfectionis opera: ergo licitum est obligare uoto. uel iuramento pueros nondum exercitatos in præceptis ad religionem. *Num. 30.* *Leo Papa*

Respondeo dicendum, quòd hoc quod pro quæstione hic inducitur dubitationem non haberet nisi quòd quidam contentioni studentes ueritatem obnubilare conantur. Vnde hic locum habent uerba quç Augustinus dicit in secundo de ciuitate Dei. Quoniam ille est maior & deterior insipientium morbus animarum, quo instabiles † motus suos etiam post rationẽ plenè redditam siue nimia cęcitate: qua nec aperta cernuntur, siue obstinatissima peruicacia: qua & ea quç cernuntur non ferunt, tanquam ipsam rationem ueritatemque defendunt fit necessitas copiosius dicendi plerumque res claras uelut eas nõ solum spectantibus intuendas: sed quodammodò tangendo palpantibus offeramus: & tamen quis disceptandi finis erit si respondendum esse ipsis respondentibus nos æstimemus Nam qui uel non possunt intelligere quòd uel tam duri sunt peruersitate mentis, ut etiam si intellexerint non obediant & respondentes loquuntur iniquitatem atque infatigabiliter uani sunt quorum dicta contraria, si totiens uelimus refellere quotiens obnixa fronte statuerint, non cogitare quid dicant: dum quocunque modo nostris disputationibus contradicant quàm sit infinitum & ęrumnosum & infructuosum uides. Erit ergo hic modus seruandus, ut ueritas manifestè & quasi palpabiliter ostendatur, & si qua in contrarium dicta fuerint quç aliud põdus non habeant contemnantur: ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis contrarium dicere uoluerit, scribat quod dicit: ut alij intelligentes dijudicare possint an doceat ueritatem. *Augu.* *† Alias irrationabiles.*

¶Primò ergo circa propositam quçstionem ut singula discutiamus, considerandum est pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi non est secundum se malum: immò est expediens & fructuosum: quia illud quod a pueritia assuescimus, semper perfectius & firmius tenemus, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta uiam suam graditur, & etiam cum senuerit non recedet ab ea: & ideò Apostoli instituerunt ut pueri etiam infantes ad Christianam religionem reciperentur ut in ea nutriti, firmius & perfectius ei inhęrerent. Et hoc est quod Dio. dicit in ultimo capit. ecclesia. Hierar. Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinem ab omni remoti errore & immunditię expertes, hoc diuinis nostris ducibus, idest Apostolis ad mentem uenit, & uisum est suscipere infantes. Multò autem magis excedit Christiana infidelium uitam, quàm uita religiosorum uitam seculariũ, pręsertim cùm in primitiua Ecclesia omnium Christianorum erat perfectissimus religionis status, secundum illud Actuum quarto. Multitudinis credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cõmunia, ad cuius uitæ exemplar, omnes religiones sunt institutæ. Et ideò religionum institutores ex eadem causa qua Apostoli moti *Prou. 22.* *B. Dioni.* *Actuũ. 4.*

Actuū 4.

li moti sunt ad recipiendum infantes in religione, ut patet de A beato Benedicto, qui ut in 2. dialogorum legitur, recepit iuuenē dum in religione Maurum duodennem, & Placidum septennem. Est tamen quædam differentia circa hoc attendenda. Nā pueri ante annos pubertatis ex naturali iure sunt sub cura parentum propter hoc quod patiuntur discretionis defectum, secundum quē possint bene regere seipsos, ideò in hac ætate possunt quidem religioni tradi, si à parentibus offerantur, & erit rata traditio, præcipuè si eum ad annos pubertatis peruenerint,

Canon.

ratam habuerint paternam oblationem, vnde Gregorius dicit, & habetur 20. quæstio. 1. addidisti. Si pater uel mater filium filiámve intra septa monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, utrùm liceat eis postquam pubertatis impleuerint annos, egredi, & matrimonio copulari, hoc omnino

art. 4. c. & 22. q. 189 art. 5.

deuitamus, quia nefas est ut oblatis à parentibus Deo filiis uoluntatis fræna relaxentur. Si autem in hac ætate propria spontè se religioni tradiderint, potest hoc per assensum uel dissimu B lationem parentum ratum esse, unde dicitur 20. q. 2. Si in qualibet minori ætate uel religionis tonsuram, vel religioni uestē

Canon.

debitam, in utroq; sexu filius, aut unus aut ambo parentes dederint aut fortè uel nolentibus uel nescientibus, scilicet parentibus à se susceptam, non mox uisam in filiis abdicauerint, sed uel coram se, uel Episcopo palàmque in conuentu eodem filios talia habere permiserint: ad sæcularem reuerti habitum filiis ipsis quandoque penitus non licebit. Si uerò pueri annos pubertatis transcenderint, possunt etiam inuitis parentibus ad religionem transire, nec sunt repellendi, imò magis aduocandi. Vt enim Gregorius dicit in quadam homilia. Ad uitam bonā alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur. Et cùm in nulla ætate sint repellendi, minus tamen sunt repellendi in pueritia. Dicit enim Chrysostomus super Matthæum. Quis meretur appropinquare Christo, si repelleretur ab eo simplex infantia? C nam si sancti futuri sunt, quid uetatis filios ad patrem uenire? Si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis profertis, antequàm culpam uideatis. quam quidem damnationis sententiam proferunt aliqui, cum dicunt, non sunt recipiendi pueri ad religionem, quia exibunt & peiores efficientur. Sed quod addunt quidam, quòd oportet pueros prius exercitari in præceptis & postea transire ad consilia obseruanda in religione, ex falso intellectu procedit. Arbitrantur enim quòd præcepta præparent uiam ad consilia. Non est au-

a. 2. q. 93. art. 112 & 22. q. 189. art. 2. ad 5. & opus 17. c. 67. 11. Matth. 19

tem sic, imò potius consilia parant uiam ad præcepta seruāda, quia per consilia remouetur homo à rebus sæculi, circa quas occupatus, difficile est quòd innocentiam seruet. Vnde Hylarius dicit super Matthæum. Graue nimis innocentia subit incrementis opum occupata. Rem enim solius famulatus Dei non sine sæculi uitijs assequetur. Et ideò Dominus dicit Matthæi decimonono. Quòd difficile est qui pecunias habent intrare in regnum cœlorū, quia difficile est quòd homo præcepta seruet, quibus intratur in regnum, nisi sequēs consilia diuitias relinquat: & ideò pueri ad hoc quòd innocentiam seruare possint in obseruantia mandatorum sunt præparandi, & quodāmodò præmuniendi in exercitio consiliorum, nec sunt repellendi, quamuis inerudiri uideantur in præceptis. Dicit enim

Origenes.

Origenes super Matthæum. Quidam puerilem sermonem habentes offerunt saluatori pueros & infantes. Qui autem uidentur perfectiores, priusquam discant ad rationem iustitiæ, reprehendunt eos qui pueros & infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatus discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum, Hoc ergo debemus attendere, ne æstimatione sapientiæ excellentioris contemnamus, quasi magni pusillos ecclesiæ prohibētes pueros uenire ad Iesum. Sed quod ulterius quæritur an ante religionis ingressum, sint uoto uel iuramento ad religionem obligandi, manifestè patet q̄ sic. Sicut enim in malo quātò uoluntas est magis affirmata ad E malum, tantò peior est, sicut in obstinatis patet, & qui ex malitia peccant, ita etiam in bonis tantò uoluntas maior est, quan-

art. 49.

tò est magis firmata & astricta ad bonum. Cùm ergo bonum sit quòd pueri ad religionem ueniant, multò melius est quòd tantum uoluntas sit ad hoc firmata, quod fit voto uel iuramento, unde & Dauid dicebat. Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. & Augustinus dicit in epistola ad Paulinam & Armentarium. Fœlix necessitas, quæ ad meliora compellit. Vltimò autem considerandum restat, an sit beneficijs alliciendi,

ad 17. huius & 22. q. 189. ar. 9. ca. & q. 100. ar. 3. ad 4.

& si quidem conuentione uel pacto precium alicui detur, uel quodcunque temporale beneficium ut religionem intret, hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia conferat, ut auferat impedimenta, quibus impeditur à religionis ingressu, vel etiam ut eum nutriat uel doceri faciat, ad hoc q̄ fit religioni aptus, hoc non est illicitum, sed est laudabile. Similiter si beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum fauorabilem sibi reddat, non intendens gloriam propriam, sed gloriam Dei, & proximi salutem, laudabile est, sicut & Apostolus de seipso dicit primæ Corinthiorum decimo. Per omnia omnibus placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis allicit ad bene agendum. In ecclesiis etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesiæ deseruiendum, non quòd præmium accipiant, sed sunt quædam secundariò allectiua ad seruiendum Deo, sicut & Dominus dicit Matthæi sexto. Primò quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia, scilicet necessaria uitæ, adiicientur uobis.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Christus ad consilia inuitauit adolescentem in præceptis exercitatum, ita etiam uocauit Matthæum publicanum non exercitatum in præceptis, sed peccatis implicatum, ex quo accipere possumus, quòd ad consilia obseruanda in religione aduocandi sunt non solū exercitati in præceptis, sed etiam non exercitati.

a. 1. 69. & 22. q. 100. art. 2. c. & ad 2

Matth. 6. 114. o. ad 2. arti. 114. ad 1.

Ad secundum dicendum, quòd diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Vno modo in diuersis statibus seu conditionibus, & sic non oportet qui tendit ad maiorem statum, uel cōditionem, quòd prius exercitetur in minori statu uel conditione, sicut uidemus quòd illi qui uolunt fieri milites, non priùs exercitantur in lanificio, sed à pueritia exercentur in militia. Similiter qui uolunt fieri clerici, non prius exercentur in uita laicali, sed à pueritia instruuntur in uita clericali, & hoc modo qui uolunt religiosi fieri, non oportet quòd prius exerceantur in uita sæculari, sed optimum est eis si à pueritia exerceantur in uita religionis, quia magis poterunt in ea proficere. Vnde dicitur Threnorum tertio. Bonum est uiro cùm portauerit iugum Domini ab adolescentia sua. Alio modo possunt accipi diuersi gradus in eodem statu, vel conditione & hoc modo dicit Gregorius q̄ in qualibet bona cōuersatione incipiendum est a minoribus, vt ad maiora perueniatur. Sicut enim milites à rudimentis militiæ, & clerici à rudimentis clericaturæ, ita & religiosi incipiunt à rudimentis religionis, ut proficiant usque ad summum.

Ad tertium dicendum, quòd duplex est occasio, scilicet data & sumpta. Tunc quidem dat aliquis occasionem alicui ruendi, uel in cisternam cadendi, quando facit aliquid, uel dicit minus rectum, ex quo datur proximo occasio ruinæ, & tunc ruina proxima imputatur danti occasionem. Aliquando autem non est occasio data, sed sumpta, puta cum aliquis inducit aliquem ad bonum: & ipse ex hoc fit deterior: non est relinquenda monitio bona, propter hoc quòd ille sumit inde occasionem ruinæ. Vnde & Dominus nō dimisit prædicationem ueritatis, propter scandalum Pharisæorum, vt habetur Matthæi decimoquinto. Et Augustinus dicit in Epistola ad Bonifacium: & habetur uigesimatertia quæstione quarta. Ipsa pietas; & infra. Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque id quia facere conaremur, alii semetipsos præcipitio D necarent, doleremus de cæteris, uerum de unius saltem salute consolaremur.

22. q. 43. ar. 1. ad 4. & ar. 2. c. & 4. d. 38. q. 2. art. 1. ad 1. & q. 2. ad 4.

Ad quartum dicendum, quòd libertas necessitati coactionis opponitur: quæ est necessitas absoluta: & talis necessitas est cohibenda. Sed necessitas quæ est ex suppositione finis non opponitur libertati: & tali necessitate expedit uti ad communem utilitatem, alioquin nec pacta promissionibus firmata, nec iuramenta in rebus humanis fieri deberent. Multò autem magis per huiusmodi expedit homines obligari ad diuina, quæ sunt meliora.

1. p. q. 82. art. 1. c. ad 1. & 22. q. 44. art. 1. ad 2. & art. 49. huius.

Ad quintum dicendum, q̄ difficultas ingressus obseruatur in religionibus, per hoc quòd datur intrantibus annus probationis: in quo difficultates religionis experiuntur.

No. bene.

Ad sextum dicendum, quòd parieti nondum desiccato non est onus lignorum imponendum, tamen nō prohibetur quin sit paries desiccandus. Desiccatur autem paries à prauo humo- E re sæculari affectus per religionem, & ideò contingit q̄ prius exercitentur aliqui in religione, quàm eis onus prælationis aut sacrorum ordinum imponatur, & de hoc onere loquitur Gregorius, ut patet per ea quæ præcedunt in illo capitulo & in secunda homilia in Ezech.

Gregori°.

Ad septimum dicendum, quòd status religionis est status pœnitentiæ. & est exercitium siue schola perfectionis, vnde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter pœnitentiam: & recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis: ut perfectius innocentiam conseruent.

Ad octauum dicendum, quòd si omninò inuiti pueri in religionem inducerentur, timendum esset de casu futuro, sed ex quo propria uoluntate se obligant ad religionem ingrediuntur, non habet locum ratio inducta.

Ad nonum dicendum, quòd sicut magnum & paruum multum & paucum, secundum Philosophum, dicuntur relatiuè, ita & festinatum siue velox & tardum. Nam festinatum siue ve-

Velox q̄d sit.

lox.

lox est quod in paruo tẽpore multum mouetur. Illa ergo substantia minuitur quæ est festinata in respectu ad debitum modum, puta si aliquis aliquem statum aggressus statim à principio contemptis rudimentis illius status ea quæ sunt perfectorum in statu illo attentare uellet. Non est autem substantia festinata, si exercitium perfectionis, & quasi quandam scholam, quæ est religio, à pueritia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis, ut etiam si à pueritia quis huiusmodi pfectioné aggrediatur, semper habet vbi proficiat, sicut & Augustinus dicit ad Volusianum de doctrina Christiana. Tanta est inquit Christianorum profunditas literarum, vt in eis quotidiè proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem summo studio meliore ingenio conater addiscere.

Augusti.

Ad decimum dicendum, quòd diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus unius clericalis uitæ, & ideò oportet vt à minoribus incipiat qui ad maiores tendit. Non autem oportet quòd qui tendit ad sacros ordines, quòd exercitetur in his quæ pertinent ad inferiorem statum laicalis scilicet uitæ, & similiter in uita religionis oportet quòd à rudimentis eius incipiat, religionem qui ingreditur, ut summum apicem religionis pertingere possit: non tamen oportet eum prius esse exercitatum in seculari uita.

Ad vndecimum dicendum, quòd in intelligibilibus etiam oportet quòd aliquis à minoribus in eadem scientia incipiat, ut ad maiora perueniat: non tamen oportet quòd quicunque vult addiscere aliquam scientiam maiorem, quod exercitetur in qualibet minori, sicut qui uolunt addiscere liberales artes, non oportet quòd prius exercitentur in mechanicis: sed solùm hoc oportet quando minor scientia parat uiam ad maiorem. Vita autem secularis non parat uiam ad religionem: sed magis ab ea abducit, vnde Gregorius dicit in principio Moraliũ. Cùm adhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specietenus deseruire cœperunt multa ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eorum iam non specie, sed quod est grauius mẽte retinerer. è conuerso autem obseruantia consiliorum parat viam ad tutiùs & perfectius præcepta diuina obseruanda: quæ necesse est in seculari uita obseruari.

Gregor.

Ad duodecimum dicendum, quòd ratio illa in multis deficit, primò quidem quia ille qui religionem intrat, non ad hoc eligitur, vt sui uel alterius curam gerat magis quàm antè: sed magis ut sit sub cura & obedientia alterius. Secundò, quia hoc non conceditur ab omnib. q. necesse sit eligere meliorem ad regimen prælationis: sed secundùm quosdam sufficit eligere bonum. Tertiò, quia si oportet eligere meliorem ad prælationem non quidem oportet similiter meliorem eligere: sed melioré, id est magis idoneum ad hoc, pueri autem etiam non sint meliores simpliciter quam adulti: sunt tamen magis idonei ad hoc, ut in religione nutriantur, vnde Anselmus in libro de similitudinibus comparat eos qui à pueritia nutriuntur in religione Angelis, alios autem hominibus: quia Angeli à principio, homines processu temporis ad uitam æternam perueniũt. Quartò, quia ad Episcopatum non eligitur nisi vnus: & ideò maior necessitas est quod melior assumatur, quàm de intrantibus religionem, qui plures accipi possunt.

art.130.c. & ar.164. & 22.q.63 ar.3.o.

Ad decimumtertium dicendum, quòd non solùm illud quod est peccatum præbet occasionem ruinæ: sed etiã illud quod habet speciem mali. Vnde & Apostolus dicit primæ ad Thessalonicenses vlt. Ab omni specie mala abstinete uos: & quia serpens æneus etsi secundum se esset bonus ex sui institutione, tamen speciem habebat mali propter similitudinem idolatriæ, ideò apud eos qui erant ad idolatriam proni non erat dimittẽdus: sed laudabiliter fuit subtractus.

Introitus autem religionis, nec est secundum se malum, nec habet speciem mali. Benedictio autem & si sit de genere suo bona, tamen ad hoc quòd sit actus uirtutis, exigitur quòd sit uestita debitis circunstantijs, ut sit conueniens & personę & loco, & tempori. Non est autem conueniens personę quando minor præsente maiore benedicit, quia sicut dicitur ad Hebræos septimo. Sine vlla contradictione, quod minus est à maiore benedicitur.

Þ̃dictio qñ sit laudabilis.

Ad decimumquartum dicendum, quòd ille qui accedit ad consilia non quærit ascensum per abrupta post positis gradib⁹: sed magis resecat quæ possunt hominem impedire ab obseruatione præceptorum, sicut dictum est.

Ad decimumquintum dicendum, quod secundum dictum Damascen. magis esset contrarium concludendum, ideo enim Deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatem non statim addit, quia hoc non esset eis utile, sed superbiẽdi occasio. Abundantia enim temporalium & corporalium bonorum est materia superbiæ, & ideò utile est homini ad superbiam uitandam, ut ad consilia transeat temporalium bonorum

Abũdãtia tpaliũ est materia superbiæ.

F superabundantiam derelinquens.

Ad decimumsextum dicendum, quòd amplexus Rachelis significat quietem contemplationis: ad quam etiam consilia sequentes non statim à principio peruenire possunt: sed post longum exercitium bonorum operum, faciliùs tamen ad prædictam quietem perueniitur per obseruantiam consiliorũ, quàm per exercitium mandatorum in uita seculari.

Ad decimumseptimum dicendum, quod si beneficijs tẽporalibus aliquis allicitur ad religionem cum pacto: sicut patet in emptione & uenditione, est illicita solutio. Si autem aliquis alicui prouideat sine pacto non est illicita solutio, vnde post præmissa verba in eodem capite subiungitur. Nisi fortè de pauperum alimento quis inconcinnè proponat. Et cæterum subdit. Dũ tamen absit pacto, & omnis cesset conuentio.

Ad decimumoctauum dicẽdum, quòd status religionis quantum ad eos qui in eo profecerint, est spiritualis militia, quantum verò ad eos qui de nouo intrant, est quasi cuiusdam tyrocinij exercitium, & oportet ad maioré profectum, quòd à principio aliquis huiusmodi exercitium subeat, sicut & de exercitio militiæ temporalis Vegetius docet in libro de re militari.

G

Ad decimumnonum dicendum, quòd obligatio perficiens matrimonium corporale, non potest fieri ante annos pubertatis, cui obligationi similis est professio quæ fit in religione ad perpetuò remanendum in ea, sed ante annos pubertatis, potest fieri aliqua sponsio futuri matrimonij, sicut est in sponsalibus, cui assimilatur obligatio quæ fit ad religionem.

22.q.189. artu.5.c. & ad 1. & 3. & 4.d.36. art.5.o.1. il 27.q.2. ar.8.o.

Ad vigesimum dicendum, quòd sicut Gl. ibidem exponit, per hoc quòd dæmoniacus curatus uolebat esse in naui cum Christo, significatur desiderium eorum qui sunt à peccato mundati, in quo cupiunt dissolui & esse cum Christo, hoc non statim eis conceditur, sed oportet quòd priùs in hac uita laborent, annunciando verbum Dei. Vnde patet quòd non est ad propositum.

H

Ad vigesimum primum dicẽdum, quòd quantò aliquis magis exercitatus in bono ex Aegypto, id est ex seculo ad religionem transit, tantò faciliùs in ea proficere potest, sed quia in sæculari uita imminent multa pericula quibus huiusmodi exercitium uirtutis impeditur, cutius est quòd à principio impedimenta dirumpat per obseruantiam consiliorum.

Ad vigesimumsecundum dicendum, quòd difficilius est obseruare præcepta in uita sæculari, quàm in uita religiosa. Magna enim uirtus requiritur ad hoc quòd aliquis in sæculo uiuens, se immaculatum à uitijs sæculi conseruet. Vnde dicitur Ecclesiastici trigesimoprimò, Beatus diues qui inuentus est sine macula. Et postea subditur, Quis est hic & laudabimus eum? Fecit enim miracula in uita sua. Et ideò maioris præsumptionis esse uidetur, si tamen sit præsumptio, quòd aliquis in sæculo uiuens consideret se immaculatum, quàm quòd tantæ uirtutis se non existimans ad religionem transeat, ut faciliùs à peccatis macula conseruetur ad modum Zachæi, qui cùm statura pusillus esset, ad hoc quòd Christum uideret, ascendit arborem sicomorum, id est, sicum fatuam, per quam religio designatur.

Io cor. ar. ibidem.

I

Religio p arbo. sicomorũ intelligitur.

Ad vigesimumtertium dicendum, quòd in unoquoque statu maiora maioribus sunt attribuenda, & tamen qui ad maiorem statum proficere vult, oportet quòd dum minor est, primordia illius status accipiat, secundum illud Ecclesiast. vigesimoquinto: Quæ in iuuentute tua non congregasti, in senectute quomodo metes? Et ideo ad hoc quòd aliquis perueniat ad perfectionem religionis, oportet quòd à principio ætatis suæ ad huiusmodi assuescat.

Eccles.25.

ARTICVLVS XXIIII.

K

Vtrùm consilia ordinentur ad præcepta.

93

SECVNDO quæritur utrùm consilia ordinentur ad præcepta. Et uidetur q. non. Illud enim ad quod ordinatur aliud posterius est, quia finis est prior in intentione, & posterior in executione. Sed obseruationem præceptorum constat esse priorem in executione quàm impletionem consiliorum, ut patet Matthæi decimonono de adolescẽte q. dixerat se seruasse legis præcepta à iuuentute sua, cui datur consilium perfectionis, ergo uidetur quòd consilia non ordinentur ad præcepta sicut ad finem, sed potiùs econuerso.

ar.92.c. & ar.11. & 22 q.189. Matth.19.

¶2 Præterea, finis est perfectior his quæ sunt ad finem. Sed cõsilia sunt perfectiora præceptis, quia consilia pertinent ad perfectionis statum, præcepta autem pertinent ad communem institutiam, vnde & consilia præceptis superadduntur, ut patet per hoc quòd Matthæi decimonono. Dominus dicit adolescenti q. præcepta seruauerat. Adhuc vnum tibi deest, si uis perfectus esse,

Matth.19.

esse, &c. ergo consilia non ordinantur ad præcepta, sed potius econuerso.

Philosophus. ¶3 Præt. secundum philosophum. To.c. 8t.) Sicut se habent principia ad conclusiones, ita se habēt fines ad ea quæ sunt ad finem. sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones, quod positis principijs ponuntur conclusiones, non autem econuerso, quia contingit ex falsis sylogizare uerum. Ergo talis est habitudo finiū ad ea quæ sunt ad fines. Sed positis præceptis non ponuntur consilia, Multi enim obseruant præcepta qui non obseruant consilia, ergo consilia non ordinantur ad præcepta sicut ad finem.

August. ¶4 Præt. Augustinus dicit in libro de sancta virginitate. Mirabiliter desipiunt qui propter præsens sæculum virginitatem esse solum obseruandam censent. Sed obseruatio præceptorū pertinet ad præsens sæculum. Ergo consilium virginitatis non est implendum propter præcepta, & eadem ratio est de alijs consilijs.

¶5 Præt. præcepta pertinere uidentur ad uitam actiuam, consilia autem ad uitam contemplatiuam. Vnde Matthæi decimonono, ubi enumerantur pcepta legis, dicit Glosa. Ecce uita actiua: vbi autem postea subditur. Si vis perfectus esse, &c. dixit. Ecce uita contemplatiua. Sed uita actiua ordinatur ad contemplatiuam, & non econuerso, ergo præcepta ordinantur ad cōsilia, & non econuerso.

¶6 Præt. Dominus bis miraculosè legitur turbas refecisse. Primo quidem quando satiauit quinque milia hominū, ex quinque panibus & duobus piscibus, ut legitur Matthæi 14. Secundò quando de septem panibus & paucis pisciculis, satiauit quatuor milia hominū, ut habetur Matthæi 16. & sic dicit gl. Mat. 14. Quinq; milia pro quinq; sensibus corporis, ita sunt qui in sæculari habitu exterioribus rectè uti nouerint. Hi quinq; panibus, id est legalibus præceptis, adhuc necesse est ut instruantur. Nā qui mūdo integrè renunciāt, quatuor milia sunt, & septē panibus, id est, euangelicæ perfectionis sunt similes. & spirituali gratia reficiuntur, sed primò pauit Dominus quinq; milia hominum ex quinque panibus quàm quatuor milia ex septem, ergo præcepta sunt præuia consilijs, & non econuerso.

Matt. 16. 14. 5000. & 4000. quos pauit quid designēt.

¶7 Præt. dispositiones præcedunt perfectionem & ordinantur ad ipsam. Sed præcepta sunt dispositiones ad consilia, dicit enim Gl. Hie. in principio Marci. Quatuor sunt qualitates, de quibus sancta euangelia contexuntur, præcepta. mandata, testimonia, exempla. In præceptis iustitia. In mandatis charitas. In testimonijs fides. In exemplis perfectio, ad quam pertinent consilia, & non econuerso.

¶8 Præt. primo non est aliquid prius. Sed sicut dicit quædam Gl. super Ps. Charitas primò mouet pedem ad reditum uitæ, de actu autem charitatis dantur præcepta, ergo nihil est prius in uita spirituali, quam præcepta. Non ergo consilia ordinantur ad præcepta, sed potius econuerso.

22 q. 44. art. 1. Psal. 130. ¶9 Præt. super illud Psal. sicut ablactatus super matrē suā &c. dicit Gl. sicut quinq; tempora notantur in procreatione carnali, ita & in spirituali. Primum ergo tempus est conceptionis, Secūdum est in utero alitionis, tertium emissionis, quartum portationis & lactationis, 5. ablactationis, ita & in vtero matris ecclesię, primò concipimur dum fidei rudimentis instruimur. Inde quasi in utero alimur in eisdem primordijs proficiētes. Deinde manibus ecclesiæ portamur & lacte nutrimur, donec iam grandiusculi à lacte matris accedamus ad mensam patris, & postea subditur, Multi uerò hūc ordinem peruerterunt, ut hæretici & schismatici se ante tempus à lacte separantes, unde extinguuntur. Sed separari à lacte, est facilioribus dimissis ad difficiliora transire. Cum ergo consilia sint difficiliora quàm præcepta, uidetur quod periculo extinctionis se exponant, qui ad consilia accedunt, nisi prius educati in præceptis. Præcepta ergo ordinantur ad consilia, & non econuerso.

Gregori. ¶10 Præt. Gregorius, dicit super Ezech. quod est ex pręcepto E bonum facere inchoandum est. Sed id quod est incipientium ordinatur ad id quod perfectionis est & non econuerso: ergo pręcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶11 Pręt. uirtus imitatur naturā. Sed natura operatur prius in corpore animalis ea quæ pertinent ad esse, sicut mēbra principalia, quàm ea quæ sunt de bene esse, ergo in processu uirtutis priora sunt præcepta quæ sunt de esse uirtutis, quàm consilia quæ sunt de bene esse ipsius: & sic idem quod prius.

¶12 Præt. sicut est ordo in addiscendo, ita etiā in operando. Sed in addiscendo, oportet incipere à facilioribus ut ad difficiliora perueniatur: ergo in operando oportet priùs implere pręcepta quę sunt faciliora, & sic transire ad consilia.

¶13 Pręt. Matt. 5. dicitur in Glo. quod sermo diuinus est nobis in uia qua currimus, sed sermo diuinus pręordinat pręcepta consilijs, vt patet Mat. 5. ubi primò ponitur id quod pręceptum est antiquis, & posteà superadditur à Domino id quod perfectionis A est: ergo uidetur quòd obseruantia pręceptorum sit pręordinanda obseruationi consiliorum.

¶14 Pręt. Illud quod est minimum in aliquo genere, ordinatur ad id quod est maximum in genere illo. Sed nihil est minus in uita Christiana, quàm obseruantia pręceptorum, nihil autem maius quàm obseruantia consiliorum: ergo pręcepta ordinantur ad consilia.

¶15 Pręt. Hier. dicit super Mat. Qui pręcepta legis implere negligit perfectiora implere non potest: ergo oportet quòd prius aliqui impleant pręcepta quàm consilia: & sic pręcepta ordinātur ad consilia.

¶16 Pręt. Prius est à quo non conuertitur consequentia essendi, sed à pręceptis non conuertitur consequentia essendi ad cōsilia. Non enim sequitur. Si aliquis seruat pręcepta, quod seruet cōsilia: ergo obseruatio pręceptorum naturaliter pręcedit & ordinātur ad obseruantiam consiliorum.

B Sed contra est quod Aug. dicit in Ench. Quęcunque mandat Deus, ex quibus unum est Nō mœchaberis, & quęcunq; non iubentur, sed spirituali consilio mouentur: ex quibus unum est, Bonum est homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt cū referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deū: sed hęc duo cadunt sub pręcepto: ut patet Matt. 22. ergo consilia ordinantur ad pręcepta.

¶2 Pręt. Illud quod est electionis, ordinatur ad id quod est necessitatis: quia electio est eorum quę sunt ad finem: sed consilia sunt electionis, pręcepta autem necessitatis: ergo consilia ordinantur ad pręcepta.

¶3 Pręt. Illud per quod aliquid plenius perficitur, ordinatur ad illud, sed per consilia plenius, & tutius conseruantur pręcepta: ergo consilia ordinantur ad pręcepta.

Respondeo dicendum, quòd pręcepta dantur de actibus uirtutum. Duplex autē est uirtutis actus, s. interior & exterior, C & uterq; actus sub legis pręcepto cadit: unde Aug. dicit contra Faustum quod quia Iudęi non intelligebant homicidium nisi, per interemptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocēdum fratri in homicidij genere deputari. Similiter etiam tantummodò corporalem cum fœmina illicitam cohabitationem uocari mœchiam, quę erat in lege prohibita: sed Dominus demonstrauit etiam interiorē concupiscentiam ad hoc pertinere. Vnde manifestum est quod etiam interiores actus uirtutum sub pręcepto cadunt. Consilia ergo ordinantur ad pręcepta. Et secundum quod sunt de interioribus uirtutum actib. & secundum quod sunt de exteriorib. actib. sed diuersimodè. Nam ad interiores actus uirtutū ordinantur sicut in finem. Oēs enim interiores actus uirtutum moralium pertinent ad mentis puritatem, ut s. mens hominis à passionib. inordinatis, & ab exteriorum rerum cupiditate sit libera. Et ulterius oēs uirtutes tam morales quàm theologicę ordinantur ad dilectionē Dei & proximi. Et ad hęc duo oīa consilia ordinātur, sicut ad finem, scilicet ad charitatem Dei & proximi, & ad mentis puritatem: unde dicitur in collationibus patrum. Quicquid nos ad uirtutem cordis potest dirigere, tota uirtute sectandum est: quicquid autem ab hac retrahit ut perniciosum & uitium deuitandum est. Pro hac. n. uniuersa agimus atq; toleramus, propter hac patria parentes dignitates diuitię delitię mundi huius, & voluptas uniuersa contemnitur: ut scilicet puritas cordis perpetua retineatur. Et postea subdit. pro hac ieiuniorum inediā, vigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, cæterasq; uirtutes debere nos suscipere nouerimus: vt per illas ab uniuersis passionibus noxijs illęsas pręparet cor nostrum, & seruare possimus, & ad pfectionē charitatis istis gradib. innitēdo cōscēdere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesiæ. Nō reijciendis inquit generibus ciborum quasi pollutis, sed cōcupiscentię perdomandæ, & dilectioni fratrū retinendę inuigilat oīs intentio. Et ibidē dicitur, charitas pręcipuè custoditur, si charitati uictus, charitati sermo, charitati habitus, charitati vultus aptatur: unde & apostolus: prima ad Cor. 7. primo, virginitatis consilium ad hoc ordinandum docet, ut mulier innupta cogitet quę sunt Dei, quomodò placeat Deo, Et Dominus Matth. 19. paupertatis consilium ad hoc ordinat ut homo Deum sequatur, quod fit per rectitudinem & puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinātur sicut in finē ad pcepta, secundū quod sunt de interioribus actibus uirtutū. Sed secundū quod sunt de actib. exterioribus, puta non occides, non furtū facies, &c. ordinantur cōsilia ad pcepta non sicut ad finem. Non. n. propter hoc homo virginitatē seruat, ut ab adulterio abstineat: neq; hoc fine aliquis sui abrenunciat, ut nō furetur aliena, cū exteriora opera cōsiliorū sint maiora quam exteriora opera pceptorū. Ordinantur tn̄ ad ea inquantū faciunt ea tutius & firmius cōseruari. Qui. n. sua dimittit, multò magis abstinet à rapiendis alienis. Vnde & Augustinus dicit in 19. libro contra Faustum. Oīa ex Hebræorum lege commemorata Dominus cōmendauit, ut quicquid ex pen-

12. q. 91. art. 4. c. & q. 98. ar. 1. c. & 3. di. 40. ar. 1. c.

12. q. 100. ar. 2. 9. c.

art. 22. c. M.

22. q. 3. a. 2. ad 1. & q. 23 a. 8. ad 3. ueri. q. 2. a. 3. c. Nota bene.

B. Paulus.

Articulo isto ad 2.

ex persona sua insuper loqueretur, vel ad expositionem commendandam valeret si quid illa obscurum posuisset, vel ad tutius conseruandum quòd illa uoluisset. Et in libro de sermone Domini in monte dicit. Quod dũ fiunt illa quæ adduntur ad perfectionem, multò magis fiũt illa quæ præmissa sunt ad inchoationem. Sic ergo patet quòd consilia ordinantur sicut ad finem ad præcepta, prout sunt de interioribus actibus virtutũ. Sed ad præcepta secundum quod sunt de exterioribus actibus ordinantur consilia ad hoc, quòd tutius & firmius conseruentur per modum remouentis prohibens, & primum horum est causa secundi: firma enim exteriorum actuum obseruatio causatur ex interiori affectione mentis bene dispositæ.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd secundum quosdam, diues ille mentitus est, dicens se præcepta obseruasse: & præcipuè quãtum ad unum præceptum quod ibidem commemoratur, pertinens ad interiorem actum: scilicet: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vnde Origenes dicit super Matthæum. Scriptum
G est in euangelio secundum Hebræos, quod cum Dominus dixisset ei, uade & uende omnia quæ habes, cœpit diues scalpere caput suum, & non placuit ei: & dixit ad eum Dominus. Quomodo dicis, feci legem & prophetas: scriptum est enim in lege, diliges proximum tuum sicut teipsum: & ecce multi fratres tui filij Abrahæ amicti sunt stercore morientes præ fame, & domus tua plena est multis bonis, & non egreditur ex ea omninò aliquid ad eos: impossibile enim est implere prædictum mãdatum & esse diuitem, & maximè habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hiero. qui dicit super Mat. Mentitur adolescens. Si enim quod positum est in mandans, diliges proximum tuum sicut teipsum, opere complesset, quomodò postea audiens, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, tristis abijsset? Sed quia Chrysostomus & alij expositores dicunt adolescentem illum non fuisse mentitum, utrunque saluari potest. Nam hoc præceptum, Diliges proximum tuum sicut te-
H ipsum, dupliciter potest obseruari. Vno modo imperfectè: ut scilicet aliquis non faciat contra proximum quod non vult sibi fieri, & ut sine detrimento proximo subueniat. Alio modo, ut scilicet ad subueniendum necessitatibus proximorum corporalibus, ita se habeat sicut ad subueniendum necessitatibus proprijs: hoc enim modo non implet ad præceptum, qui cum multas diuitias habeat sibi eas reseruat permittens proximum egere. Consilia autem ad hoc ordinantur, ut præcepta perfectius custodiantur. Et ideò Dominus obseruanti præcepta imperfectè superaddit consilia, per quæ præcepta perfectius obseruentur.

Ad secundum dicendum, quòd perfectio uitæ in præceptis secundum quod sunt de interioribus uirtutum actibus, consistit essentialiter. Nam charitas est uinculum perfectionis, sicut apostolus dicit ad Col. tertio. Et ideò cum Dominus præcepta charitatis posuisset Matthæi quinto, subiungit, Estote ergo perfecti. Sed in consilijs quæ sunt de quibusdam exterioribus actibus consistit perfectio instrumentaliter: quia scilicet huiusmodi consilia sunt quasi quędam instrumenta per quæ facilius ad perfectionem peruenitur. Vnde in collationibus patrum dicitur. ieiunia, vigiliæ, meditatio scripturarum, nuditas, ac priuatio omnium facultatum non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt, quia non in ipsis consistit disciplinæ illius finis, sed per illa peruenitur ad finem. Et August. dicit in lib. de perfectione iustitiæ. Sic audiamus præcepta perfectionis ne currere negligamus ad perfectionem charitatis. Et Hieronymus super Matthæum dicit exponens illud, Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, Quia inquit, non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est. & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? quasi diceret fecimus quod iussisti, quid ergo dabis præmij? Præcepta ergo imperfectè obseruata pertinent ad cõmunem iustitiam. Sed perfectio uitæ consistit in ipsa plena obseruantia præceptorum.

art. 14. ad 2. & 55. c. pricipiũ.

art. 24. ad 2. & op⁹. 18. c. 12 & 22. q. 188. ar. 7. c. ad 1. & ar. 8. cap. Hieroni.

K

Ad tertium dicẽdum, quòd aliquid ad finem ordinatur dupliciter. Vno modo ut necessarium ad finem, sine quo finis esse non potest: sicut cibus ad uitam corporis obseruandã. Alio modo sicut necessarium ad finem sine quo ad finem non ita bene perueniri potest: sicut equus ordinatur ad iter. Non quia sine equo aliquis ire non possit, sed quia in equo melius uadit. Similiter & consilia ordinatur ad præcepta, non quia sine consilijs præcepta obseruari non possint, & quantum ad interiores actus, & quantum ad exteriores: nam Abraham qui & coniugio & diuitijs utebatur, fuit coram Deo perfectus secundum illud Genes. decimoseptimo. Ambula coram me, & esto perfectus, sed quia per consilia facilius & expeditius ad perfectam præceptorum obseruantiam peruenitur.

a. 112. c. & 3. q. 1. a. 2. ca. veri. q. 22. a. 1. c. & 2. di. 21 q. 1. a. 5. c. art. 92. c. m. ar. 92. ad 22. & 22. q. 186. a. 4. ad 2. & op⁹. 18. c. 8. 9. Gene. 17.

Ad quartum dicendum, quòd Augustinus in uerbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant uirginitatem esse necessariam solum ad carendum tribulatione cor-

ad 9. huius.

F poris, quæ in matrimonio sustinetur, obseruatio autem pręceptorum etsi in hoc sæculo fiat, non tamen pertinet ad hoc sæculum, sed futuro sæculo coniungit.†

Ad quintum dicendum, quòd præcepta pertinent & ad actiuam, & contemplatiuam vitam. Consilia verò sunt instrumenta contemplatiuæ uitæ; sed ibi præcessit mentio de præceptis ordinantibus ad proximum: quæ pertinent ad uitam actiuam.

† Alias cõuenit.

Ad sextum dicendum, quòd etiam in ipso exercitio præceptorum contingit inueniri differentiã perfectionis. Vnde non potest dici quòd numerus quinque milium pertineat ad præcepta, & numerus quatuor milium ad consilia. Sed primum pertinet ad imperfectam obseruantiam præceptorum: qualis enĩ in sæculari uita interdum habetur, Secundum uerò pertinet ad perfectam obseruantiam præceptorum, ad quam ordinantur consilia. Nec tamen quia primò Dominus pauit quinque
G milia, quàm quatuor milia, oportet quòd aliquis prius exerceatur in uita sæculari quàm transeat ad religionem: quia etiã religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem assequendam se exercitant, sicut & intrantes scholas logicæ, non statim efficiuntur logici, sed ad hoc se exercitant. Vnde & religio quædam perfectionis schola est.

Ad septimum dicendum, quòd exempla quæ traduntur in euangelio, sunt exempla Christi, quæ pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectam obseruantiam præceptorum: vnde & ibidem subdit exempla ut hic. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.

Ad octauum dicendum, quòd charitas habet multos gradus. Nam primò est charitas incipiens, & postea perficiẽs, & ultimò perfecta: vnde charitas in spirituali uita, est principium & finis.

ar. 92. ad 7.

Ad nonum dicendum, quòd obseruantia consiliorũ est dif-
H ficilior quàm obseruatio præceptorum, quantum ad exteriores actus: tamen obseruatio præceptorum perfecta quantũ ad interiores actus est longè difficilior. Difficilius n. est deponere animi cupiditates quàm possessiones: & tamen difficilius est obseruare exteriores actus præceptorum sine consilijs, quàm cum consilijs, sicut ex præmissis patet.

22. q. 24. ar. 9. & q. 183. artic. 40.

Ad decimum dicendum, quòd incipientes sunt sine ordine instituendorum ab alijs: & ideò præcepta mouentur ad aliqd faciendum tam in uita sæculari, quàm in religione; sed quando iam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex seipsis non solum consilia, sed etiam præcepta.

Ad vndecimum est dicendum, quòd sicut dictum est charitas & est principium spiritualis uitæ & finis: & ideò & ipsa præcedit inchoata tanquam de esse existens spiritualis uitę: & ipsa sequitur tanquam pertinens ad perfectum esse spiritualis uitę: & tamen ea quæ sunt de bene esse, ordinantur ad conseruationem eorum, quę sunt de esse rei.
I
Ad duodecimum est dicendum, quòd etiam in disciplinis prius addiscuntur ea per quæ alia perfectius intelliguntur, quàmuis illa facilius sit intelligere, uel habere secundum communem modum, sicut facilius est scire argumentari eo modo quo etiam idiotę utuntur dialectica quadam, quàm scire regulas logicę: & tamen primò addiscuntur regulæ logicę, ad hoc quòd aliquis perfectius argumentari ualeat, quàm communiter idiotæ argumentantur; & similiter facilius est obseruare præcepta secundum imperfectum modum, quàm obseruare consilia, & tamen qui tendunt ad perfectam præceptorum obseruationem, oportet quòd incipiant à consilijs, sicut à quibusdam instrumentis.

Ad decimumtertium est dicendum, quòd illa quæ ibi Dominus superaddit non sunt consilia, sed præcepta, ut patet ex ipsis uerbis Domini quę ibi ponuntur. Tum etiam ex expositione Augustini in lib. de sermone domini in monte.
K
Ad decimumquartum dicendum, quòd obseruantia præceptorum secundum imperfectum modum est minimum in uita spirituali, sed est maximum si obseruentur perfectè.

Ad decimumquintum dicendum est, quòd perfectiora euãgelij non solum sunt consilia, sed etiam præcepta, ut ex dictis patet.

Ad decimumsextum est dicendum, quòd illud à quo conuertitur consequentia essendi, etsi sit prius natura quodammodò, non tamen oportet quòd semper sit prius tempore. Nõ enim in angelis uiuere præcedit intelligere, quamuis non omne uiuens sit intelligens, quia statim à principio angeli uitam perfectam habent, quę est intellectualis. Et similiter qui uolunt plenius pręcepta custodire, statim à principio consilia assumere debent: licet non omnes obseruantes pręcepta, obseruent consilia.

INCIPIT

INCIPIT QVODLIBET QVINTVM.

QVAESTIO I.

VÆSITVM est de Deo, & Angelis, & hominibus. De Deo quæsitum est, & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam assumptam: & quantùm ad naturam diuinam, quæsitum est de scientia, & de potentia.

¶ Circa scientiam Dei quæsita sunt duo.

Primò, utrùm Deus sciat primum instãs, in quo potuit creare mundum.

¶ Secundò, utrùm præsciti à Deo, possint demereri.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.

AD primum sic procedebatur. Videtur quòd Deus sciat primum instans, in quo potuit mundum creare. Deus enim potuit creare mundum antequam creauerit, nõ autem potuit creare ipsum in infinitum antè, quia sic esset ei coæternus, ergo est dare aliquod instans, in quo primò potuit creare mundum, sed Deus sua scientia totum comprehẽdit: ergo Deus scit primum instans in quo potuit creare mundum.

Sed contra. Deus nihil facit quod eius omnipotentiæ præiudicet, præiudicaret autem eius omnipotentiæ, si esset aliquod instans in quo primò potuit creare mundum, quia sic eius potentia ad illud instans limitaretur: ergo Deus nescit primum instans in quo potuit creare mundum.

Respondeo dicendum, quòd dupliciter dicitur aliquid fieri in aliqua mensura loci, vel temporis. Vno modo præsupposita ipsa mensura, & sic particulares effectus producuntur à Deo, vel ab alijs agentibus in loco uel tempore. Alio modo ut simul cum eo quòd fit producatur mensura loci, uel temporis. Et hoc modo mundus à Deo in esse producitur, non quidem quasi in aliquo loco, uel tempore præexistente: sed quia simul cum mũdo, & locus & tempus producitur. Vnde aliter est intelligendũ, cùm dicitur, quòd Deus potuit facere aliquem particularem effectum, puta equum uel hominem antequam fecerit, uel & alibi quàm fecerit: & aliter cum hoc de mundo dicitur. Nam cum de homine, vel equo hoc dicitur, signatur aliquod tẽpus, vel locus aliquis esse, in quo homo à Deo fieri potuerit. Sed cũ de hoc mundo dicitur, non signatur quòd sit aliquod tempus ante mundum, nec aliquis locus extra ipsum, sed significatur, quòd Deus potuit mensuram loci aut temporis mundi facere maiorem. Si ergo quæratur utrùm potuerit mundum facere in infinitum antequam fecerit. Si hoc quidem referatur ad potentiam facientis, manifestum est quòd in infinitum antè facere potuit. Dei enim potentia est æterna cui nihil accrescere potuit, ut inciperet quandoque facere mundum, cum prius non potuerit. Si uerò referatur ad ipsum mundum, sic non potuit fieri, ut esset semper supposita catholicæ fidei ueritate, quæ habet mundum quandoque non fuisse. Sicut enim Deus non potest facere ut quod fuit non fuerit, ut infra dicitur: ita nõ potest facere, ut quod fuit quandoque nunquam non * fuerit. Secundum hunc ergo sensum dicitur quòd Deus non potuit mũdum facere in infinitum antequam faceret. Sed aliud intelligendum est quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo in actu, & sic dicitur secundum modum prædictum, q. Deus non potuit facere mundum in infinitum antequàm fecerit, ita q. duratio mundi in infinitum ante præcesserit. Alio modo dicitur infinitum secundum potentiam & sic potuit Deus in infinitũ mundum facere antequam fecerit, quia quantũmcunque antè detur eum fecisse, adhuc potuit eum priùs facere. Et sic non est dare primum instans, in quo Deus potuit facere mundum. Est autem dare * primum instans in quo fecerit, sicut etiam est dare supremum vbi vsque quo Deus mundum fecerit, non tamen est dare supremum, ultra quod facere non potuerit. Et sic patet quòd quæstio cessat.

1. p. q. 46. ar. 3. ad 1. & 2. di. 1. q. 1. art. 6. ad 3.

1. p. q6. 9. art. 2. c. & q. 46. ar. 1. ad 1. & 2. dis. 1. q. 1. ar. 5. ad 4. artic. 96. & 196. ad 1. ar., 98. ad 2. & 227. o.

* Al deest hæc negatio.

* D. 744.

ARTICVLVS II.

Vtrùm præsciti à Deo possint demereri.

95 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd præsciti à Deo, non possint demereri. Sicut enim aliqui sunt electi à Deo

F ab æterno ad gratiam habendam ita etiam aliqui sunt præsciti à Deo, ad hoc quòd suæ naturæ relinquantur. Sed naturalibus non meremur neque demeremur: ergo præsciti à Deo non demerentur.

Sed contra, Nullus damnatur à Deo, nisi propter demeritũ, cum Deus sit iudex iustus. Sed præsciti damnantur à Deo: ergo demerentur.

Respondeo dicendum, quòd scientia Dei comparatur ad res creatas, sicut ars ad artificiata. Vnde sicut ars non solum est cognoscitiua, sed factiua eorum quæ secundum artem fiunt. Eorum uerò quæ ab artis regulis deuiantur, est cognoscitiua: ita etiam scientia Dei est factiua & cognoscitiua omnium bonorum, malorum verò siue peccatorum quæ sunt deuiationes q. dam ab æterna lege ipsius scientia Dei est cognoscitiua, non autem causatiua. Et sic patet quòd boni qui per gratiam iustificantur, non solùm sunt à Deo ab æterno præcogniti, sed etiã electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non iustificantur per gratiam, non sunt electi uel præordinati à Deo ad culpam: sed solum præsciti quòd non sint per gratiam habituri sed suæ naturæ sint relinquendi. Quia verò omne agens potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se: natura sibi relicta non potest in actum meritorium qui est supra facultatem naturæ. Potest autem in actum peccati, qui est demeritorius, sicut in aliquid infra naturam humanam existens: homo enim peccando descendit à dignitate suæ naturæ. Et sic patet quòd præsciti possunt demereri.

G

1. p. q. 14. art. 2. o. & 9 ad 3. & 16. ad 1. 1. p. q. 23. ar. 5. ad 2. ar. 213. huius. 1. p. q. 14. ar. 10. o. & ar. 15 ad 1. 2. di. 40. q. 4. ar. 1. art. 7. huius art. 117. ad 1. 12. q. 55. ar. 1. ad 3. 4 dist. 17. q. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur, quòd naturalibus non meretur neq; demeretur, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic quòd naturalia ipsa non sunt merita, vel demerita: & sic uerum est, quòd merita sunt supra naturã, & demerita sunt contra naturam. Alio modo potest intelligi sic, quòd naturalia non sint principia merendi, vel demerendi: & sic falsum est. Naturalia enim adiuta per gratiam, sunt principia merendi, sibi autem relicta possunt esse principia demerendi, ut dictum est.

H

QVÆSTIO II.

DEINDE circa potentiam quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrùm Deus possit uirginem corruptã reparare.

¶ Secundò, utrùm Deus possit peccare si vult. a. 2. q. 1. o.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Deus possit virginem corruptam reparare.

I AD primum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit uirginem reparare. Ad omnipotentiam enim Dei pertinet, q. non sit impossibile apud eum omne uerbum: ut dicitur Luc. 1. Sed hoc est quoddam uerbum, uirginẽ reparare post lapsum ergo Deus potest virginem reparare post lapsum. 96

Sed contra est, quod Hieron. dicit. Cùm Deus cætera possit, non potest reparare uirginem post ruinam, ut habetur in Decreto. 32. q. 5.

ar. 73. 139 & c. & 22. q. 152. ar. 3. ad a. 3. & 3. p. q. 89. ar. 3. ad 1.

Respondeo dicendum, quòd in uirginitate duo possumus considerare, quorum vnum est ipsa integritas mentis & corporis. Et sic Deus uerginem potest reparare post ruinam. Potest enim mentem reintegrare per gratiam, & corpus consolidare per miraculum. Alia autem est causa integritatis prædictæ, q. scilicet mulier uirgo non fuisset cognita a uiro. Et quantum ad hoc Deus non potest uirginem post ruinam reparare. Non enim potest facere ut iam ea quæ est cognita a uiro, non fuerit cognita, sicut nec de aliquo quod factum est, potest facere q. factum non fuerit. Potentia enim Dei se extendit ad totum ens. Vnde solùm id à Dei potentia excluditur, quod repugnat rationi entis. Et hoc est simul esse & nõ esse. Et eiusdem rationis est, quod fuit non fuisse. Vnde Aug. dicit 26. contra Faustum. Quisquis dicit si omnipotens est Deus, faciat ut ea quæ facta sunt, facta non fuerint, non uidet se hoc dicere, faciat ut ea quæ vera sunt, eo ipso, quo vera sunt, falsa sint.

K

ar. 189. ad 1. ar. 39. & 226. o.

Ad primum ergo dicendum, quòd cùm uerbum sit conceptus mentis, nihil quod contradictionem implicat, verbum dici potest: quia non cadit in conceptu mentis, ut probatur in 4. Metaphysic.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hæc sit falsa, Deus potest peccare, si vult.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa: Deus potest peccare si vult. De quocunque enim [illegible]

dicere

dicere quòd homo potest facere si vult: potest etiam dici simpliciter quòd homo potest facere illud. Si ergo hæc propositio est vera: Deus potest peccare si vult, sequitur quòd hæc sit vera. Deus potest peccare: sed hoc est erroneum: ergo & primum.

pot. q. 1. a. 6. c. & ver. q. 24. a. 7. ca. ad 2. & Malo q. 3. art. 1. c. & 1. p. q. 93. art. 1. c. & 22. q. 6. ar. 2. ad 2. 1. p. q. 19. ar. 4. c.

Sed contra, Quicunque vult peccare peccat. Sed sequitur si Deus peccat, potest peccare: ergo sequitur si vult potest peccare.

Respondeo dicendum, quòd hæc coniunctio si, ordinem quendam importat, potest autem in propositio duplicem ordinem importare. Vno quidem modo ordinem causæ siue principij, & hoc modo propositio falsa est: uoluntas enim Dei est principium & causa respectu creaturarum, non autem respectu eorum quæ pertinent ad diuinam naturam: vnde non dicimus, quòd pater genuerit filium uoluntate, sed naturaliter: ut patet per Hylarium in libro de syno. Potentia autem Dei ad ipsam naturam diuinam pertinet. Vnde hoc ipsum quod est posse peccare, non est subiectum diuinæ uoluntati: alioquin uoluntas Dei esset principium immutationis diuinæ naturæ, quod est impossibile. Alio modo potest importare ordinem consequentiæ: & sic hæc locutio est vera. Si Deus vult peccare, potest peccare. Sequitur. n. sine conditione, si argumentamur ex impossibili posito, Deus vult peccare: ergo potest peccare. Omnia enim quæ uult potest, sed non è conuerso.

1. p. q. 25. ar. 3. ad 2. & q. 44. ar. 1. ad 2. & po. q. 1. ar. 6. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur, Si homo uult currere, potest currere, antecedens est possibile: & ideò consequens est simpliciter possibile. Sed cum dicitur sic Si Deus vult peccare, potest peccare, antecedens est impossibile: vnde nihil prohibet conditionalem esse ueram, consequente existente impossibili.

QVAESTIO III.

DEINDE quantùm ad naturam assumptam, quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrùm totus sanguis quem Christus in sua passione effudit, in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶ Secundò in quo Christus nobis maius signum dilectionis exhibuerit: vtrùm in hoc quòd Christus passus est pro nobis: uel in hoc quòd corpus suum dedit nobis sub sacramento in cibum.

ARTICVLVS V.

Vtrùm totus sanguis Christi, qui in passione eius est effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit.

98

3. p. q. 54. art. 2. ad 1. & 4. d. 44. q. 1. ar. 2. q. 2.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd totus sanguis Christi, qui est in passione eius effusus ad corpus eius in resurrectione redierit. Resurrectio enim nostra conformis erit resurrectioni Christi, secundùm illud ad Philip. tertio. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Sed ad corpus nostrum in resurrectione redibit totum quod fuit de veritate humanæ naturæ. Sanguis autem Christi in passione effusus fuit de ueritate humanæ naturæ, & sacer dicitur, secundum illud. Quem sacer cruor perluxit fusus agni corpore: ergo videtur quòd ille sanguis Christi in passione effusus in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶ 2 Præt. Verbum Dei nunquam deposuit, quod in nostra natura assumpsit: partibus humanæ naturæ ab inuicem in passione separatis: sed verbum Dei assumpsit in natura nostra non solùm corpus, sed etiam sanguinem: ergo sanguis ille nunquam fuit à uerbo depositus, redijt ergo ad ipsum in resurrectione.

art. 163. c. & 4. di. 44. q. 1. art. 2. c. 3. p. q. 119. art. 1. & 4. d. 44. q. 1. a. 2. q. 2. c.

Sed contra est, quòd in aliquibus Ecclesijs sanguis Christi vsque hodie dicitur seruari.

Respon. dicendum, quòd in resurrectione tam Christi, quàm nostra, totum quod fuit de veritate humanæ naturæ reparabitur, non autem illa quæ de ueritate humanæ naturæ non fuerunt, & quamuis circa ea quæ sunt de ueritate humanæ naturæ sit diuersa diuersorum opinio, secundùm quamlibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis, idest qui ex cibis generatur pertinet ad ueritatem humanæ naturæ. Cùm ergo Christus ante passionem comederit & biberit, nihil prohibet in eo fuisse aliquem sanguinem nutrimentalem, qui ad ueritatem humanæ naturæ non pertinet, & quem oporteret ad corpus eius in resurrectione redire. Sed quia specialiter fit quæstio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis, de hoc magis dicendum videtur, quòd totus in resurrectione ad corpus Christi redierit triplici ratione. Quarum prima accipi potest ex ætate Christi patientis. Passus est enim in perfectissima ætate: in qua maximè ea quæ in homine inueniuntur, ad ueritatem humanæ naturæ pertinere uidentur tanquam ad maximam perfe-

F ctionem adducta. Secunda sumitur ex merito passionis. Si. n. sanctorum martyrum illæ partes in quibus passioné pro Christo sustinuerint, quendam priuilegiatum fulgorem in resurrectione habent, ut Augustinus dicit vigesimoprimo de Ciuitate Dei, ergo multò magis sanguis Christi quem pro salute humani generis effudit, ad gloriosam resurrectionem reparatus est. Tertia ratio potest sumi ex ipsa virtute passionis. Sanguis enim ille in passione effusus humanum genus sanctificabit, secundùm illud ad Hebræos vltimo, Iesus ut sanctificaret per sanguinem suum populum extra portam passus est. Humanitas autem Christi salutiferam virtuté habuit ex uirtute uerbi sibi uniti, ut Damascenus dicit in tertio libro. Vnde manifestum est quòd sanguis in passione effusus qui maximè fuit salubris, fuit diuinitati vnitus. Et ideò oportuit quòd in resurrectione iungeretur alijs humanitatis partibus. Sanguis autem Christi, qui in quibusdam ecclesijs ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi percussa miraculosè fluxisse, uel etiam aliàs ex corpore Christi.

3. p. q. 54. a. 4. c. & 4. di. 44. q. 2. art. 1. q. 2. ad 5. 3. p. q. 48. ar. 4. ad 3. & art. 5. c. 3. p. q. 52. ar. 3. ad 1. 3. p. q. 52. ar. 3. ad 1. 3. p. q. 54. 3. ad 3.

G Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo corpus suum in cibum, quàm patiendo pro nobis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Christus maius dilectionis signum nobis ostendit tradendo corpus suum in cibum, quàm patiendo pro nobis. Charitas enim patriæ perfectior est, quam charitas viæ. Sed beneficium illud quod nobis Christus contulit, corpus suum dans nobis in cibum magis assimilatur charitati patriæ, in qua plenè fruemur Deo. Passio autem quam pro nobis subijs, magis assimilatur charitati uiæ, in qua nobis pro Christo imminet patiendum. Ergo maius est dilectionis signum quòd Christus corpus suum tradidit nobis in cibum, quàm quòd Christus passus est pro nobis. 99

ar. specialiter.

H

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Respondeo dicendum quòd illud quod est potissimum in vnoquoque genere, est mensura omnium eorum quæ sunt illius generis: ut patet per philosophum in 10. Metaphy. potissimum autem in genere amoris hominum est amor quo quis amat seipsum. Et ideò ex hoc amore necesse est mensuram accipere omnis amoris, quo quis alium amat. Vnde & in 9. Ethic. philosophus dicit. Quòd amicabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilib. quæ sunt ad seipsum. Pertinent autem ad amorem quo quis amat seipsum, ut uelit sibi bonum: vnde tantò aliquis alium magis amare probatur, quantò magis bonum quod sibi uult propter amicum prætermittit, secundum illud Prouerb. 12. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. Vult autem homo sibi triplex bonú particulare, quæ sunt anima, corpus, & res exteriores. Est ergo aliquod signum amoris, quòd aliquis in rebus exterioribus propter alium detrimentú patiatur, maius autem amoris signum, si etiam corporis proprij detrimentum patiatur, uel labores, uel uerba pro amico sumédo maximum autem dilectionis signum, si etiam animá suam deponere uelit pro amico moriendo. Quod ergo Christus pro nobis patiendo animam suam posuit, maximum fuit dilectionis signum: quòd autem corpus suum dedit in cibum sub sacramento, ad nullum detrimentum ipsius pertinet: vnde patet, quòd primum est maius dilectionis signum: vnde hoc sacramentum est memoriale quoddam & figura passionis Christi. Veritas autem præeminet figuræ, & res memoriali.

22. q. 26. 4. art. 4. c. & 22. q. 26. 7. 3. art. 3. & q. 83. ad 2. ver. 1. q. 3. art. 1. c.

I

& in et. 100. 3. p. q. 63. art. 7. & 9. ad 3. de eorum superioritate. Op. 390.

K Ad primum ergo dicendum, quòd exhibitio corporis Christi in sacramento habet quidem figuram quandam charitatis qua diligit nos Deus in patria, sed passio eius pertinet ad ipsam Dei dilectioné, nos à perditione ad patriam reuocátem dilectio autem Dei non est maior in patria quam sit in præsenti.

QVAESTIO IIII.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Lucifer sit subiectum æui,

DEinde circa Angelos quæsitum est unum, scilicet utrùm lucifer sit subiectum æui. Et videtur quòd sic. Sicut subiectú temporis est primum temporale simplicissimum ita subiectú 100

æui

Opus 36. dui videtur esse simplicissimum æuiternum hoc autem est lucifer, qui inter angelos supremus fuit secundum suam naturã creatus. A Aeuum autem non respondet gratię sed naturę: alioquin corpora cœlestia quæ non sunt susceptiua gratię æuo mẽsurari non possent. Cum ergo dona naturalia integra remanserint in dæmonibus post peccatum, sicut Dyo. dicit quarto capite de di. no. uidetur, quòd æuum sit in lucifero sicut in subiecto.

Sed contra, æuum est quędam æternitatis participatio. Sed Angeli beati magis sunt in participatione æternitatis quàm Lucifer, qui est beatitudinis expers. Ergo Lucifer non est subiectum æui: sed magis supremus beatorum Angelorum.

1.d.19.q. & ar.1.ad 2. & 2.di. 2.q.1.art. 1.c.fin. & ar.2.ad 5. Respondeo dicendũ, quòd ex ignorantia linguæ grecæ prouenit, quòd communiter apud multos æuum ab æternitate distinguitur: ac si distingueretur anthropos ab homine: quod.n. in gręco dicitur æuum, in Latino æternitas. Et sic etiam Dyo. 10. ca. de di. no. pro eodem utitur æternitate & æuo: sed quia nominibus utendũ est ut plures, si utrunque distinguamus ab inuicem: B æuum nihil aliud erit quàm æternitatis participatio: ut scilicet essentialis æternitas ipsi Deo attribuatur, æuum autem quasi participata ęternitas substãtijs spiritualibus quæ sunt supra tẽpus, quia uerò id quod per essentiam dicitur, semper est mensura ipsius quod dicitur per participationem, potest dici q prima mensura omnium æuiternorum, est ipsa Dei æternitas: sicut etiam substantia Dei est mensura omnis substantiæ, vt dicit commentator in 10. Metaphysi. Si quis tamen uelit accipere mensuram homogeneam: id est eiusdem generis, dicũt quidam quòd non est una mensura communis: sed quodlibet æuiternum habet suum æuum. Sed hi propriam uocem ignorant. Sic enim esset uerum quod dicunt, si omnia æuiterna essent æqualia. Sic enim unum eorum nõ esset mensura alterius: hoc autem non est uerum, quia in Angelis est accipere primum, medium, & ultimum non solum secundum diuersas hierarchias, & ordines, sed etiam secundum diuersos Angelos in eodem ordine: ut patet per Dionysiũ decimo capite cœlestis Hierarchiæ, C

1.p.q.10. ar.6.& 2. ad 2.q.1. ar.2. 1.p.q.10. ar 5.ad 1. & art.6.c. & 2.di.2. q.1 art.1. ad 4. 2.d.2.q.1 ar.2.ad 5. Et quia semper illud quod est simplicissimum, est mensura in quolibet genere: sicut dicitur in decimo Metaphysicorum. (Text. com. secundo.) Ideò necesse est ut durano simplicissimi æuiterni sit æuum omnium ęuiternorum, & ita simplicissimum æuiternum est subiectum æui. Sed attendendum quòd substantiæ spirituales mensurantur æuo, non solùm quantum ad earum substantiam, sed etiam quantùm ad earum propriã operationem. Vnde in libr. de causis dicitur quòd sunt in momento ęternitatis secundum substantiam & operationem, & sic oportet, quòd ille Angelus qui est subiectum æui, sit simplicissimus, non solùm quantùm ad essentiam, sed etiam quantũ ad operationem. Talis autem est supremus omnium angelorum bonorum, cuius operatio maximè est in uno, qđ est Deus, vnita. Vnde supremus omnium angelorum est subiectum æui. Non autem lucifer.

D Ad primum ergo dicendum, quòd aliqui posuerunt luciferum non fuisse supremum Angelorum. Sed sicut Dama. dicit fuit primus eorum qui præerant ordini terrestri. Si verò

1.p.q.63. ar.6.ad 3. 2a 2æ q.16. a.1.ad 12. concedamus secũdum Gregorium, quòd fuerit supremus omnium: tunc dicendum est, quòd sua operatio auersa est ab vno primo, & conuersa ad multitudinem inferiorum rerum, quarum primatum appetit. Et secundum hoc dæmones decidunt à summa simplicitate æui vnde Dyo. dicit 4.c. de diu. no. quòd dæmones dicuntur mali, propter hoc quòd infirmantur circa operationem naturalem.

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de hominibus.

¶ Et primò quantùm ad ea quæ possunt omnibus esse cõmunia.

¶ Secundò, quantùm ad ea quæ pertinent ad quosdam horum status.

Circa communia verò quæsitum est quadrupliciter.

¶ Primò quidem de his, quę pertinent ad naturam hominis.

¶ Secundò, de his quæ pertinent ad sacramenta.

¶ Tertiò, de his quę pertinent ad virtutes.

¶ Quartò, de his quę pertinent ad pręcepta.

Circa primum quæsita sunt tria.

¶ Primò, quantum ad personas hominum: vtrùm scilicet si Adam non peccasset, ijdem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

¶ Secundò, quantùm ad intellectum, utrùm scilicet uerbum cordis sit species intelligibilis.

¶ Tertiò, quantùm ad uoluntatem, vtrùm scilicet ea quę per timorem fiunt, sint uoluntaria.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm si Adam non peccasset, ijdem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd si Adam nõ peccasset, non ijdem homines numero saluarentur qui nũc saluantur. 101 ar.63. sed contra. & ad 2. Si enim Adam non peccasset, soli electi nascerentur: ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt reprobati: & per consequens nec eorum filij, quia si non sunt ijdem patres, consequens est neque filios esse eosdem: multi autem nunc saluantur ex reprobis parentibus nati. Ergo si Adam non peccaret, non iidem saluarentur, qui nunc saluantur.

¶ 2 Pręterea. Secundum Philosophum semen est superfluum alimenti, sed aliis cibis homo usus fuisset in paradiso, si nõ peccasset ab his quibus nunc utitur: B ergo aliud fuisset semen, & p consequens alij filij.

Sed contra est, quòd Grego. dicit 4. Moral. Si primum parentem nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret: sed hi qui nunc per redemptorem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

Respondeo dicendum, quòd cùm in generatione hominis sicut & aliorum animalium semen patris sit agens materia uerò à matre ministrata sit sicut patiens: ex quo corpus humanũ formatur: impossibile est eundem filium nasci, siue sit alius pater, siue sit alia mater, sicut etiam non est idem numero sigillũ: siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli: ex cuius impressione cera sigillatur. Et quamuis superfluum alimenti sit semẽ secundum philosophum: diuersitas tamen alimentorum non sufficeret ad diuersificandum filios qui ex semine nascuntur: quia ex illis cibis non sumitur nisi semen, nisi quatenus aliqualiter in substantiam parentum conuertuntur. C Dicunt quidam sequentes Ansel. quòd si homo non peccasset in illa prima tentatione, statim cõfirmatus fuisset & ipse & omnes qui ab eo nascerentur: ita quòd omnes qui nascerentur fuissent electi. Opinio. Ansel. Vnde cum nunc multi qui saluantur ex peccatoribus nascantur, sicut in obiiciendo tangebatur, consequens est quòd essent alij parentes saluandorum, & per consequens alij filij. Sed hæc positio non uidetur esse uera, quia secundum Aug. 14. de ciu. Dei. Probatio opi. Aug. Status corporis in homine proportionaliter respõdet statui animæ: quamdiu ergo homo habuit corpus animale potens mori & non mori indigens alimentis, tãdiu habuit animam potẽtem peccare, & non peccare habuit autem corpus animale quãdiu fuit in statu generandi: quod etiam fuisset, si post illam primam tentationem non peccasset. Et ideo possibile fuisset, si primus homo tunc non peccasset, quòd etiam ipse, uel eius posteri postmodum peccarent: ut Hugo de sanct. Vict. dicit. 1.p.q.100 ar.1. & 2. d.20.q.2. ar.3.ad 5. & 7. ma. q.5.art 4. ad 8.a.63 ad 1.h. & 4.d.33.q. 1.a.1.ad 5. Vnde ex hoc non sequitur parentum diuersitas, quòd nunc sunt aliqui D peccatores, tunc autem non essent, sed est aliud: vnde necesse est ponere diuersitatem parentũ: quia in primo statu vnus homo non habuisset plures uxores: nec etiam aliqui ex fornicatione uel adulterio nascerentur, quod nũc contingit etiam in his qui saluantur: multi enim filij unius parentis ex pluribus vxoribus nati saluantur, sicut patet de filiis iacob. Multi etiam ex fornicatione, vel adulterio nati, alioquin eis frustra sacramenta salutis adhiberẽtur. Vnde relinquitur, quòd aliqui nũc saluantur, qui si primus homo non peccasset, non nascerentur, & per consequens non saluarentur, nec tamen Dei prędestinatio falleretur: quia Deus prædestinauit homines habẽs scientiam futuri euentus. Gregori. No. bene. a.63.ad 1.. Quod uerò Grego. dicit, quòd si primus homo non peccasset, nequaquam ex se filios gehennę generaret, indubitanter verum est. Non enim in filios transfunderet peccatum originale, secundùm quòd homines filij iræ nascuntur, quod autem subdit quòd hi soli qui nunc saluandi sunt nascerentur, E intelligendum est q pronomen facit simplicem demõstrationem: quia scilicet soli electi nascerentur, quantùm est ex ratione originis, non quantum ad demonstrationem personalem, quia aliæ personæ essent hominum qui saluarentur.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm verbum cordis sit species intelligibilis.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quod uerbum cordis sit species intelligibilis: verbum enim cordis est quo intellectus uidet: hoc autem est species intelligibilis: ergo verbum cordis est species intelligibilis. 102 1.p.q.34. ar.1. & q. 84.ar.4 c. ar.1.q.85 ar.2.opu. 53.c.

¶ 2 Præte. Cognitio intellectiua à sensu oritur. Sed illud quod sensus sentit, est species intelligibilis: ergo uerbum cordis, quo intellectus intelligit, est species intelligibilis.

Sed contra, Verbum cordis interius est quod exteriori uerbo signifi-

significatur. Sed verbum exterius non significat speciem intelligibilem: ergo verbum interius non est ipsa species intelligibilis.

1. p. q. 27. art. 1. c. in. & q. 28. a. 4 ad 1. ver. q. 4. ar. 1. c. princip. & spiritu a. 9. ad 6. & attu. vs. ad 7. & 1. di. 19. q. 5. art. 1. ad 7. pot. q. 9. ar. 5. c. 1 d. 27. q. 2 art. 2. 3. c. inde cōcordātiā ad 1.

Respondeo dicendum, quod secundum Aug. 15. de Tri. Verbum cordis importat quoddam procedens a mente siue ab intellectu. procedit autem aliquid ab intellectu, in quantum est constitutum per operationem illius. Est autem duplex operatio intellectus, secundum philosophum in tertio de anima. (T. c. 21.) Vna quidem quæ uocatur indiuisibilium intelligentia: per quam intellectus format in seipso diffinitionem, uel conceptum alicuius incomplexi. Alia autē operatio est intellectus componentis & diuidentis, secundum quam format enunciationem. Et utrunque istorum per operationem intellectus constitutorum uocatur uerbum cordis, quorum primum significatur per terminum incomplexum: secundum verò significatur per orationem: manifestum est autem, quòd omnis operatio intellectus procedit ab eo, secundum quòd est factus in actu per speciem intelligibilem: quia nihil operatur, nisi secundum quod est actu. Vnde necesse est quòd species intelligibilis, quę est principium operationis intellectualis differat à verbo cordis, quod est per operationem intellectus formatum, quamuis ipsum verbum possit dici forma uel species intelligibilis, sicut per intel- G lectum constituta: prout forma artis quam intellectus adinuenit, dicitur quædam species intelligibilis.

Ad primum ergo dicendum, q intellectus intelligit aliquid dupliciter. Vno modo formaliter, & sic intelligit specie intelligibili qua fit in actu. Alio modo sicut instrumento quo utitur ad aliud intelligendum & hoc modo intellectus verbo intelligit, quia format uerbum ad hoc quòd intelligat rem.

art 161. & 1. p. q. 85. ar. 2. ad 3.

Ad secundum dicendum, q cognitio sensus exterioris perficitur per solam immutationem sensus à sensibili. Vnde per formam quæ sibi à sensibili imprimitur, sentit, non autem ipse sensus exterior format sibi aliquam formā sensibilem, hoc autem facit uir imaginatiua, cuius formæ quodammodò simi- H le est uerbum intellectus.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ea, quæ fiunt ex timore sint voluntaria.

103 Circa tertium sic proceditur. Videtur quòd ea quæ fiunt ex timore non sint uoluntaria. Necessitas enim uoluntati cōtrariatur, ut dicitur in 5. Metaphysi. (T. c. 6.) Sed ea quæ fiunt ex timore dicuntur ex necessitate fieri: non ergo sunt uoluntaria.

1. q. 6. ar. 6. o. & 7. ad 1. & 2. 1. 2. q. 6. 1 co. ar. 5. ad 3. & d. 29. artu. 2. 12. q. 8. ar. 1. o. & qō. 60. a. 1. ad primum. ar. 85. c. & 1. d. 40. o. rti. 2. c. & d 3. artu. 193.

Sed contra, Omne quod quis operatur propter finem est uoluntarium, sed ea quæ quis operatur ex timore operatur propter finem, scilicet ad uitandum malum quod timet, sicut qui proiicit merces in mare uitat submersionem nauis: ergo huius- I modi sunt uoluntaria.

Respondeo dicendum, quòd cum bonum sit uoluntatis obiectum hoc modo se habet aliquid ad hoc quòd sit uoluntarium, quo modo se habet ad hoc quòd sit bonum. Contingit autem aliquid in uniuersali consideratum esse bonum, quod tamen secundum aliquas particulares circunstantias redditur malum, sicut generare filios est bonum, sed generare filios ex non sua uxore est malum, & similiter contingit aliquid in vniuersali consideratum esse malum, quod tamen secundùm aliquas particulares circunstantias sit bonum, sicut occidere secūdum se est malum, sed occidere hominem perniciosum multitudini, est bonum, & quia actiones circa singularia iudicantur bonæ, uel malæ, & per consequens uoluntariæ, vel inuoluntariæ, simpliciter quidem consideratis singularibus circunstantijs, secundum quid autem secundum quòd in uniuersali cōsiderantur: ea verò quæ ex timore fiunt in uniuersali quidem K considerata, sunt mala & inuoluntaria: sed si considerentur secundùm singularia quæ circunstant, sic sunt bona: & uoluntaria, sicut proiicere merces in mare secundùm se consideratum est malum & non uoluntarium sed in tali casu est bonum & voluntarium, vnde & Philosophus dicit in 3. Ethico. quod huiusmodi mixta sunt ex uoluntario, & inuoluntario: simpliciter autem sunt uoluntaria, secundum quid autem inuoluntaria & ex necessitate facta.

22. q. 125. a. 4 22. q 108. ar. 4. ad 4. & 4. d. 29. q. 1. ar. 2.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO VI.

DEINDE circa sacramenta quæsitum est.
¶Primò de sacramento eucharistiæ.
¶Secundò, de sacramento pœnitentiæ.
F ¶Tertiò, de sacramento matrimonij.

Circa Eucharistiam quæsita sunt duo.
¶Primò, utrùm forma panis annihiletur.
¶Secundò, utrùm sacerdos dare debeat hostiam non consecratam peccatori hoc petenti.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm forma panis in sacramento Eucharistiæ annihiletur.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd forma panis in sacramento eucharistiæ annihiletur. Illud enim annihila- 104 ri uidetur, quod desinit esse & in nihil conuertitur. Sed forma panis facta consecratione desinit esse, nec est dare in quod conuertatur. Non enim conuertitur in materiam corporis Christi: nec etiam in formam eius, quæ est anima, alioquin anima esset ibi ex ui sacramenti: ergo forma panis annihilatur.

3. p. q. 75. art. 4 o. 6. c. 8. ca. & ad 3. 4. d. 11. q. 1. art. 2. o. 3. p. q. 75. ar. 2. & 4. & 4. d. 10. ad 2. ad 4. 183. ad 2.

¶2 Præterea Augu. dicit super illud Ioan. 17. Clarifica me pater, &c. Si humana natura conuerteretur in uerbum: si diligētius cogitamus, homo periret in Deo. Sed illud annihilari dicitur quod perit: ergo si panis conuertitur in corpus Christi, videtur quòd annihiletur.

Sed contra est, quia sicut August. dicit lib. 83 q. Deus non est actor tendendi in non esse. Est autem actor sacramenti eucharistiæ: ergo in illo sacramento nihil annihilatur.

Respondeo dicendum, quòd annihilatio quendam motum importat. Omnis autem motus denominatur à termino ad quem. Vnde terminus annihilationis est nihil. Consecratio autem panis in sacramento eucharistiæ, non terminatur ad nihil, sed ad Corpus Christi: alioquin non esset dare quomodo corpus Christi inciperet esse sub sacramento. Non enim incipit ibi esse per motum localem: alioquin desineret esse in cœlo. Relinquitur ergo, quòd in consecratione panis non est aliqua annihilatio, sed transubstantiatio in corpus Christi.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut in generatione naturali, neque forma, neq; materia generatur aut corrumpitur sed totum compositum: ita etiam in sacramento altaris nō est quærendum seorsum de forma aut materia in quid conuertatur: sed totus panis conuertitur in totum corpus Christi, inquātum est corpus: quia si in triduo mortis Christi fuisset consecratio facta, non fuisset ibi anima, sed corpus exanime, sicut in sepulchro iacebat.

3. p. q. 75. ar. 6. ad 1. & 4. d. 12. q. 1. art. 3. ad 2. 3. q. 82 ar tu. 2. 4. 105

Ad secundum dicendum, quòd perire diceretur natura humana, si conuerteretur in uerbum quantùm esse desineret, qđ pertinet ad terminum à quo non autem si annihiletur quantùm ad terminum ad quem.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto, hoc petenti.

Circa secundum sic proceditur. Vr q sacerdos non debeat 105 dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. Non enim debet sacerdos peccatum occultum publicare Publicaret autem si ei daret hostiam non consecratā, cùm alijs socijs daret consecratam: ergo sacerdos non debet dare hostiā non consecratam peccatori occulto hoc petenti.

¶2 Pręt. Hostia consecrata a sacerdote alicui fideli porrecta à circunstantibus adoratur. Si ergo exhibet hostiam non consecratam, loco consecratæ, quantum est in se facit populum idololatrare, quod est graue peccatum: non ergo sacerdos debet peccatori occulto petenti dare hostiam non consecratam.

Sed contra est, quia sacerdos est medicus animarum. Sapiēs K autem medicus uitat quantum potest periculum infirmi quē accepit in cura. Peccatori autem cuius curam habet imminet magnum periculum, si in conscientia mortalis peccati corpus Christi accipiat, quia qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: ut dicitur primæ Corinthiorum 11. ergo sacerdos benefacit, si eius periculum euitet porrigens ei hostiam non consecratam.

Respon. dicendum, q ueritati nō est aliqua fictio adiungenda: quia nulla est conuentio lucis ad tenebras: ut Apost. dicit 2. ad Cor. 6. & pp hoc Aug. probat libr 83. q. q corpus Christi nō fuit phantasticum, quia ueritas, quæ est Christus non potuit fallere: & ideo in sacramētis ecclesiæ nihil est per fictionē agēdū, & præcipuè in sacramento altaris, in quo totus Chrs cōtinet. Esset autē quædā fictio, si hostia non consecrata loco cōsecratæ daretur. Et eum & sacerdos quantum in se est, populo fieret idololatrandi occasio, qui grāuis peccatum idolatriæ non incurreret, æstimans probabiliter hostiam esse consecratam, tū sacerdos

ar. 148. o. 3 d. 9. q. 1. art. 2. q. 6. ad 2. 22. q. 1. ar tu. 3. ad 4.

A dos in hoc ipso, quòd hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam, idolatriæ crimen incurreret. Vnde hoc in nullo casu est faciendum, ut hostia non consecrata exhibeatur vni vel pluribus tanquam consecrata. Debet ergo sacerdos peccatorem occultum primò quidem monere, ut pœnitentiam agat, & sic ad sacramentum accedat, quòd si pœnitere noluerit, debet ei occultè inhibere, ne alijs communicantibus in publico se immisceat, quòd si se immiscuerit, debet ei dare hostiã consecratam.

Vnde prima duo concedimus.

3. q. 80. a. 6. & q. 81. art. 2. c. & ad 1. & 4. di. 9. ar. 5. q. 10.

Ad tertium dicendum, quòd stultus esset medicus qui cum maiori suo periculo minus periculum infirmi uellet impedire, putà si vellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet uinum. Multò autem magis peccat sacerdos fictionem faciens in sacramento Christi, quam peccator indignè sumens. Vnde stultus esset sacerdos, si vt vitaret peccatũ subditi, ipse grauius peccaret, fictionem faciens in sacramento ueritatis.

QVÆSTIO VII.

DEINDE circa sacramentum pœnitentiæ quæsita sunt duo.

¶ Primò vtrum prælatus debeat subditum suum ab administratione remouere, propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit.

¶ Secundò, vtrum in meliori statu moriatur ille, qui moritur uia eundi ultra mare, quàm ille qui moritur in redeundo.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prælatus possit subditum suum ab administratione remouere ob audita in confessione. C

106

4. di. 21. q. 3. ar. 1. q. 1. ad 3.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd prælatus possit subditum suum ab administratione remouere, propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit, quia quod institutum est pro charitate, contra charitatem non militat. Sed sigillum confessionis institutum est pro charitate. Non ergo militat contra charitatem ex qua tenetur prælatus saluti subditorum prouidere. Est autem quandoque contra salutẽ subditi, si ei administratio dimittatur, ut putà si habeat occasionẽ recidiuandi in peccatum: ergo non obstante sigillo confessionis, prælatus debet eum ab administratione remouere.

a. 15. & 4.

Sed contra est quia nihil est faciendum in præiudicium confessionis. Esset autem præiudicium confessionis, si subditus ab administratione remoueretur, propter crimen quod suo prælato confessus est: quia per hoc alij retraherentur à confitendo. D Non ergo debet prælatus subditum ab administratione remouere, propter peccatum quod ei confessus est.

Respondeo dicendum, quòd id quod per confessionem auditur, nullo modo est manifestandum, nec uerbo, nec signo, nec nutu: nec etiam aliquid est faciendum, unde in suspicionem peccati aliquis possit deuenire. Si ergo amotio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspicionem habendam de ipso, nullo modo prælatus deberet subditum ab administratione remouere: putà si in aliquo monasterio esset consuetum, quòd priores non amouerentur de suis prioratibus nisi propter culpam: manifestaretur autem peccatum confitentis per remotionem ab administratione. Vnde si abbas hoc faceret, grauiter peccaret tanquam confessionem reuelans. Posset tamen eum secretò charitatiuè admonere, ut cũ E instantia peteret cessionem, si hoc uideret saluti eius expedire. Si verò per amotionem ab administratione peccatum nullatenus manifestaretur: putà si in aliquo monasterio esset consuetum quòd abbas pro suo libitu de facili aliquos ab administratione remoueret: tunc alia occasione accepta posset subditum sibi confessum ab administratione remouere, & deberet hoc facere, cum debita tamen cautela, si talis administratio esset subdito periculosa in posterum: quamuis etiam & in hoc casu melius esset quòd eum induceret ad cessionem petendam. Si verò periculum in posterum non timeretur, non oportet, quòd pro peccato præterito pœnitentia deleto eum ab administratione remoueret, sicut etiam Aug. dicit in li. de adulterinis coniugijs. Cur adhuc deputamus adulteros quos credimus pœnitentia esse sanatos: quandoque enim pœnitentes innocentibus meliores sunt.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

A

ARTICVLVS XIIII.

Vtrũ melius moriatur cruce signatus qui moritur in via eundi vltra mare, quàm qui moritur redeundo.

107

2. 2. q. 88. & 4. di. 20. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 2.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quòd melius moriatur cruce signatus qui moritur in uia eũdi ultra mare, quam ille qui moritur redeundo. Qui enim moritur in eundo quasi prosequendo uotum suum, ut se exponat morti pro Christo: & ita moritur tanquam martyr: qui autem moriens redeundo, non moritur in proposito se exponendo in Christo, & ita moritur quasi confessor. Sed maior est status martyrum quàm confessorum: ergo in meliori statu moritur, qui moritur in eundo, quàm qui moritur in redeundo.

Sed contra, Qui moritur in redeundo, iam cõsummauit uo B tum suum: qui autem moritur in eundo nondum consummauit, sed est quasi in principio. Perfectum autem melius est imperfecto, & finis principio: ergo melius moritur in redeundo, quàm qui moritur in eundo.

4. d. 14. q. 2. ar. 3. ad 30.

Respondeo dicendum, quòd quantò aliquis cum pluribus meritis moritur, tantò melius moritur: merita autem manent homini non solum illa quæ actu agit, sed etiam illa quæ iam fecit, quasi apud Deum deposita: secundum illud 2. ad Tim. 1. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meũ seruare. Manifestum est autem, quòd ille qui moritur in redeũdo de vltra mare cæteris paribus cum pluribus meritis moritur, quàm ille qui moritur in eundo. Habet enim meritum ex assumptione itineris: & ulterius ex prosecutione, in qua fortè multa grauia est passus: & ideo cæteris paribus melius moritur ille qui moritur redeundo: quàmuis ire sit magis meritorium, quàm redire, genus operis considerando.

C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud propositum exponendi se morti propter Christum, habuit etiam iste in eundo; nec hoc meritum perdidit, si se à peccato immunem custodiuit.

QVAESTIO VIII.

DEINDE circa matrimonium quæsita sunt duo.

¶ Primò si aliquis desponderit aliquam per uerba de futuro, & postea carnaliter cognoscat non quidem quasi consentiens in matrimonium, sed solummodo uolens fraudulenter surripere copulam carnalem, si postmodum contrahat cum alia per uerba de præsenti, utrum secunda sit uxor eius.

¶ Secundò, si vir accuset vxorem de adulterio occulto, utrum mulier teneatur in iudicio suum peccatum confiteri.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui cum fraude cognouit carnaliter quam desponderat, possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per uerba de præsenti.

108

4. d. 27. a. 2. & q. 2. 3. c. 4. di. 28. a. 2. 3. o. de cõtractu matrimonij.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quòd ille qui cognouit carnaliter quam desponderat per uerba de futuro, non possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per uerba de præsenti. Iudicio enim ecclesiæ compellitur stare cum prima, quam carnaliter cognouit: sed ecclesia potest facere personas illegitimas ad contrahendum: ergo uidetur quòd talis non possit cum alia muliere habere matrimonium: & ita illa cũ qua secundò contraxit per uerba de præsenti non erit E uxor sua.

4. d. 16. q. 2. ar. 4.

Sed contra est, quòd error hominis non præiudicat ueritati matrimonij. Sed ex errore hominis præsumentis esse consensum ubi fuit carnaliter copula, contingit quòd per iudicium ecclesiæ compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per uerba de futuro: ergo non præiudicat ueritati secundi matrimonij, quod est ritè contractũ per uerba de præsenti.

2. 2. q. 64. ar. 6. ad 3. & q. 67. a. 2. o & 4. di. 26. q. 1. ar. 2. q. 4. 3. ad 1.

Respondeo dicendum, quòd sicut Leo Papa dicit. Causa matrimonij est consensus per uerba de præsenti expressus: sine quo cætera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota autem causa, remouetur effectus: unde cum in primo matrimonio ponatur non fuisse consensus, manifestum est quòd non fuit matrimonium. Et quia posita causa ponitur effectus: consequens est ut secundum fuerit matrimonium in quo ponitur fuisse mutuus consensus per uerba de præsenti expressus inter personas à matrimonio solutas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ecclesia in his quæ ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet. Vno quidem modo per modum iudicantis: & quia homines uident ea, quæ apparent: secundum quòd dicitur 1. Regum 16. Oportet quòd iudex ecclesiasticus iudicet secundum ea quæ sibi apparent per confessiones partium, & per idoneos testes, & per alia legitima documenta, quibus in omnibus adhibitis contingit quandoque ueritatem latere: & præcipuè in his quæ pertinent ad interiora cordis, quæ humano testimonio probari non possunt: etsi per aliqua signa exteriora de his possit aliqua coniectura haberi: & ideo iudicium ecclesiæ circa ea quæ ad matrimonium pertinent, si ueritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis uel punientis: & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum: puta uxoricidæ pœnam imponit ecclesia, ut ulterius à matrimonio abstineat. Si tamen contraxerit matrimonium non dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis, quod fit solum authoritate summi pontificis: & secundum hoc personæ aliquæ redduntur illegitimæ ad contrahendum, ita quòd si etiam contrahant, matrimonium dirimitur: ut patet in quibusdam gradibus consanguinitatis & affinitatis, uel etiam de adultera, cum qua dedit ei fidem de contrahendo, uel cum machinatus est in mortem uxoris.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum mulier accusata de adulterio accusato teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.

109 4.d.37.q. 2 art. 2. o. & dist. 41. art. 4. q. 3. ad 2. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd mulier accusata de adulterio, nō teneatur suum peccatum in iudicio confiteri. Nullus enim tenetur suum peccatum occultum publicare. Sed adulterium mulieris est occultum. Si autem in iudicio confiteretur ipsum, ueniret in publicum: ergo non tenetur mulier accusata de adulterio suum peccatum in iudicio cōfiteri. H

109. 4. di. 19. q. 2. ar. 3. ad 4. & 5. Sed contra est, quia debet præstare iuramentum de ueritate dicenda, sed nullo modo debet deierare: ergo debet ueritatem confiteri de suo peccato.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est distinguendum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet peccatū suum in iudicio confiteri: nec debet ab ea exigi iuramentū da ueritate dicenda, quia occulta soli diuino iudicio reseruātur, B. Paul[9]. secundum illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, quousque ueniat dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum. Sed quando ex adulterio procedit infamia uel aliqua signa euidentia apparent quæ uehementem suspitionem facere possunt, uel quando est semiplenè probatum: tunc debet ab ea exigi iuramentum de ueritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri ueritatem. I

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO IX.

22. q. 69. ar. 1. o. q. di. 17 q. 3. ar. 3. q. 2. ad 2. 3. DEINDE circa uirtutes quæsita sunt duo.

¶ Primò circa iustitiam, scilicet si aliquis incidens in latrones, promittat eis pecuniam pro sua liberatione, si mutuò eam accipiat ab aliquo suo amico, utrum restituere teneatur.

¶ Secundò circa abstinentiam, utrum aliquis peccare possit nimis ieiunando, uel uigilando.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuò, ut redimeret se à latronibus, teneatur eam restituere.

110 AD primum sic procedebatur. Videtur quòd ille qui pecuniam accepit mutuò, ut redimeret se à latronibus, non teneatur eam restituere: quia ut Augustinus dicit. Tempore necessitatis omnia sunt communia. Sed nullus debet quasi proprium petere id quod est cōmune: ut Ambro. dicit, & habetur in decretis dist. 4. Cum ergo ille qui in latrones inciderit fuerit in maxima necessitate constitutus, utpotè in periculo mortis existens, uidetur quòd factum sit sibi cōmune aliquid quod erat alterius, & ita non teneatur ei restituere, qui mutuauit ac si esset proprium eius.

Ambro.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur facere recompēsationem alicui pro eo quod illa facere tenebatur. Sed ille qui mutuauit pecuniam tenebatur proximum suum à mortis periculo liberare, secundum illud Prouerb. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortē. ergo uidetur quòd ille qui est liberatus, non teneatur ei restituere pecuniam mutuatam.

¶ Sed contra est quod Dominus Mat. 7. dicit Omnia quæ uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Sed illi qui liberatus est à latronibus uellet sibi restitui si quid mutuasset: ergo etiam ipse debet restituere quod mutuò accepit.

Respondeo dicendum, quòd iustitiæ actus est unicuique reddere quod sibi debetur. Vnde cum ratione contractus bonæ fidei qui fuit inter mutuantem, & mutuò accipiētem restitutio debeatur ex iustitiæ præcepto, tenetur ille qui mutuò accepit pecuniam eam reddere creditori, & tāto magis quantò in maiori necessitate creditor sibi subuenit.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc in necessitate fiūt omnia communia, cùm homo non potest sibi de suo subuenire, ridiculum esset si quis famem patiens nollet accipere panē quem haberet in arca, & diceret se accipere panem alienum quasi communem: quæ autem per amicos possumus per nos aliqualiter possumus, ut dicit Philosophus in tertio Ethicorum. Iste autem qui in latrones incidit potest se per amicos liberare mutuum accipiendo. Et ideo non fiunt ei omnia communia.

Ad secundum dicendum, q; unusquisque tenetur ad liberandum proximum à morte secundum suā conditionem & modum, & hoc quidem conuenienter impleuit ille, qui pecuniam mutuauit: non autem tenebatur eam donare in casu, quo ille poterat per mutuum liberari.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum homo possit peccare nimis ieiunando, vel vigilando.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, q; homo non possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando. Deus enim non potest nimis ab homine diligi. Sed probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Gregorius dicit in homil. quadam: ergo uidetur, q; non possit aliquis peccare nimis ieiunando, uel uigilando propter Deum. 22. q. 88. ar. 2. ad 3 & q. 147. ar. 1. ad 2.

Sed contra est, q; Bernar. confitetur se peccasse de hoc q; nimis corpus suum ieiunio & uigilijs debilitauit.

Respondeo dicendum, q; secundum Philosophum in primo Polit. Aliter est iudicandum de fine, aliter de his quæ sunt ad finem. Illud enim quod quæritur tanquam finis absque mensura quærendum est. In his autem, quæ sunt ad finem est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem: sicut medicus sanitatem quæ est finis eius, facit quantumcunque potest maiorem, sed adhibet medicinam, secundum quòd conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandum quòd in spirituali uita, dilectio Dei est sicut finis. Ieiunia autem & uigiliæ, & alia exercitia corporalia, non quæruntur tanquam finis. Quia sicut dicitur ad Rom. 14. non est regnum Dei esca & potus: sed adhibentur tanquam necessaria ad finem, id est ad domandas concupiscentias carnis, secundum illud apost. 1. ad Corinth. 9. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo &c. Et ideo huiusmodi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis, ut scilicet concupiscentia deuitetur, & natura non extinguatur, secundum illud ad Rom. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, & postea subdit, Rationabile obsequiū uestrum. Si uerò aliquis intantum uirtutem naturæ debilitet per ieiunia & uigilias, & alia huiusmodi, quòd non sufficiat debita opera exequi: puta prædicator prædicare, doctor docere, chorus cantare, & sic de alijs, absque dubio peccat, sicut & peccaret uir qui per nimiam abstinentiam se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Vnde Hiero. dicit. De rapina holocaustum offert, qui uel ciborum nimia egestate, uel somni penuria immoderatiùs corpus affligit. Et iterum rationalis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, uigilias sensus integritati præfert. I ar. 84. ad 2. & 93. ad secundū. B. Paulus 4. di. 15. q. 3. a. 1. q. 1. ad 3. & d. 17. q. 2. a. 8. q. 2. c. 22. q. 1. 48 ar. 6. o. & q. 147. a. 1 ad 2. & 3. K

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

DEINDE circa præcepta quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrū præcepta ordine naturæ præcedant consilia.

¶ Secundò, utrum peccata quæ fiunt contra præcepta secundæ tabulæ, sint grauiora peccatis, quæ fiunt contra præcepta primæ tabulæ.

ARTICVLVS XIX.

Vtrùm præcepta ordine naturæ præcedant consilia.

112 art. 93.

Circa primum sic proceditur. Videtur quòd præcepta ordine naturæ præcedant consilia. Illud. n. est prius ordine naturæ, ad quod natura primò instigat. Sed præcepta sunt de primo instinctu naturæ, quia sunt de dictamine rationis naturalis non autem consilia: ergo præcepta sunt priora ordine naturæ, quàm consilia.

Sed contra est, quia prius natura dicitur aliquid esse tripliciter Vno modo sicut imperfectum est prius perfecto. Et hoc modo præcepta non sunt priora cõsilijs, quia in præceptis charitatis præcipue consilij perfectio. Secundò, per modum causæ tempore præcedentis effectum, & sic etiã non sunt priora: quia non est necessarium quòd aliquis prius impleat præcepta quã consilia. Tertiò per modum originis, quando principium est simul tempore, sicut & lux solis & radius. Sed nec hoc modo præcepta sunt priora: quia non est necesse quòd quicunque seruat præcepta, seruet consilia: ergo nullo modo præcepta ordine naturæ præcedunt consilia.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc necesse est considerare: primò quid sit esse prius ordine naturæ: secundò quid sit præceptum & quid consilium. Quibus manifestatis, euidenter apparebit quod quæritur. De primo ergo sciendum est, q secundùm Philosophum in 5. Me. (T.c.16.) Prius & posterius dicuntur in quolibet ordine, per comparationem ad principium illius ordinis, sicut in loco per comparationem ad principium loci, in disciplinis per comparationem ad principia disciplinę.

A Veri. q. 4. art. 5. & q. 21. ar. 5. c. q. 42. ar. 5 c. & t. dis. 20. artt. 5.

Sic ergo & in ordine naturæ dicitur aliquid esse prius per comparationem ad naturæ principia. Quæ quidẽ sunt quatuor causæ. Vnde secundum unumquodque genus causæ, prius in ordine naturæ est quod propinquius est causæ. Quamuis autẽ causæ sint quatuor, tres tamen earum scilicet efficiens, formalis & finalis, concurrunt in idem, unde relinquitur quòd ordo naturæ sit duplex. Vnus quidem secundùm rationem causæ materialis, secundum quòd imperfectum est prius perfecto, & potentia actu. Alius autem ordine naturæ est secundum rationẽ aliarum trium causarum, secũdùm quam perfectum est prius imperfecto, & actus potentia. Vnde & Philosophus dicit in 5. Meta. (T.c.16.) quòd alia sunt potestate priora, alia perfectione & quia forma est magis natura quàm materia, ut probatur in 2. Phy. (T.c.12.) Conuenienuùr dicitur esse prius natura actus, qui est prior substantia & specie, ut dicitur in 11. Metaph. (T.c.13.) quàm potentia, quæ in uno, & eodem est prior generatione & tempore. Vnde & philosophus dicit in 2. Perihermenias, quòd in his quæ cõtingit esse actu & potestate, ea quæ sunt actu, sunt natura priora & posteriora.

1. p. q. 85. ar. 3. ad 1. & 82. q. 98. artt. 8. ad 2. 5. q. 8. ar. 5. ad 9. & art. 6. ca. veri. q. 4. ar. 5. 1. p. q. 3. a. 18. c. q. 77 ar. 3. ad 1. ar. 89. c. & 22. q. 56. ac. 5. ad 1. & 2. 22. q. 44. art. 1.

D Circa secundùm uerò, s. circa rationem consilij & præcepti, considerandum est, quòd præceptum importat rationem debiti, debitum autem aliquod est dupliciter. Vno modo secũdùm se, & hoc modo finis est debitus in unoquoque negocio. Medicus enim propter se debet quærere sanitatem. Alio modo est aliquod debitum propter aliud, scilicet id sine quo non potest perueniri ad finem, sicut medicus debet dicere dietam infirmo, sine qua non potest sanari. Illud uerò quod ordinatur in finem, ut melius aut faciliùs ad finem consequatur, si sine hoc aliqualiter possit haberi finis, non habet rationem debiti. Finis autem spiritualis, qui lege diuina ordinatur, est duplex. Vnus quidem principalis, scilicet adhærere Deo per charitatem. Vnde dicitur 1. ad Thi. 1. Finis præcepti, charitas est. Alius autem est finis secundarius quasi dispositiuus, scilicet puritas, & rectitudo cordis, quæ consistit in interioribus actibus aliarum uirtutum. Vnde Apostolus dicit ad Ro. 6. habetis fructum uestrum in sanctificatione. Sicut etiam in generatione naturali finis est & ipsa forma substantialis & ultima dispositio ad formam. Vnde manifestum est quòd principalia præcepta diuina sunt quidem de dilectione Dei, & proximi, ut patet Matth. 22. Secunda uerò de interiori sanctificatione, secundum illud 1. ad The. 4. Hęc est uoluntas Dei sanctificatio uestra. Omnia uero alia, quæ sunt spiritualis uitæ, ordinantur ad prædicta sicut in finem sed dupliciter. Quædam enim sunt talia, sine quibus pręd ictι fines esse nõ possunt: & hęc cadunt sub pręcepto sicut non habebis Deos alienos. Non furtum facies, &c. Quædam autem sunt sine quibus ad prædictos fines perueniri potest, unde non cadunt sub præcepto. Sed quia per huiusmodi faciliùs, & meliùs peruenitur ad fines prædictos dantur de eis consilia: sicut patet de paupertate, virginitate, & alijs huiusmodi, & est simile si aliquis deberet ex præcepto esse Romæ certo die, teneretur etiam ex debito præcepti Romam ire: non autẽ tenetur ex præcepto ire eques, quia sine hoc posset Romam peruenire, tamen caderet hoc sub

art. 14. ad 2. & 12. q. 184. arc. 3. o. 2. 3. c. 12. q. 100. ar. 3. ad 1. & 2.

12. q. 108. 1. art. 4. o. & artt 92. huius ar. 24. ad 2. & a 55. c. & artt. 95. adi.

A consilio, inquantum equitando faciliùs, & meliùs perueniret ad finem.

His ergo uisis, patet de facili id quod quærebatur. Si enim cõparemus consilia ad præcepta finalia: quæ sunt de dilectione Dei, & proximi, de interiori cordis puritate, manifestum est, q præcepta sunt priora consilijs naturaliter ordine perfectionis sicut naturaliter prior est potentia, & finis his quę sunt ad finẽ: sed consilia erant priora naturaliter ordine generationis & tẽporis inquantum scilicet per consilia ad puritatem perfectam cordis, & perfectam dilectionem Dei & proximi peruenimus. Si autem comparemus consilia ad alia præcepta, quæ ordinantur ex necessitate in prædictos fines, sic erit duplex consideratio. Nam in consilijs necesse est ut includantur præcepta. Qui enim omnia dimittit non rapit aliena: & qui uirginitatem seruat non mœchatur: sicut etiam, qui equitat uadit: sed non conuertitur. Erit ergo una comparatio consiliorum ad præcepta

12. q. 108 ar. 4.

B absolutè considerata, & sic hoc modũ præcepta erunt ordine naturæ priora consilijs: sicut genus est naturaliter prius specie, consilia autem èconuerso priora naturaliter præceptis: sicut species sunt priores secũdùm naturam, quàm genera, ut patet per Philosophum in primo Physico. (Tex. c. quinto.) comparatur enim genus ad speciem, sicut potentia ad actum. Præcepta autem absolutè sumpta se habent per modum generis ad obseruantiam pręceptorum cum consilijs & sine consilijs: sicut non mœchari ad non mœchari cum uirginitate & ad non mœchari cum matrimonio, & ire commune. est ad ire equitem & ad ire peditem. Alia uerò comparatio est consiliorum ad præcepta sine consilijs obseruata: sicut si comparemus euntem in equo, ad eum qui vadit pedibus. Similis enim est comparatio virginis seu continentis ad matrimonium, & pauperis propter Christum ad eum qui in sęculo suis contentus est. Et sic simpliciter ordine naturæ consilia sunt priora præceptis tanquam

C perfecta imperfectis: nec oportet quòd præcepta sic accepta pręcedant naturaliter ordine generationis & tẽporis consilia. Non enim oportet quòd ille qui vult continentiam, uel uirginitatẽ seruare priùs matrimonio iungatur: neque etiam oportet, q ille, qui vult esse pauper propter Christum, priùs secularem uitã agat in qua suis diuitijs sit contentus: sicut etiam non oportet, q ille qui uult ire eques Romam priùs uadat pedes: & posteà eques: sed meliùs est si à principio eques vadat.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrùm peccata contra præcepta secundæ tabulę sint grauiora peccatis, quæ sunt contra pręcepta primę tabulæ.

113

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd peccata q sunt contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis, q sunt contra præcepta primæ tabulæ. Peccatum enim cõtra pręcepta secundæ tabulæ est contemptu bono incommutabili cõmutabili bono adhærere: sicut patet in furto & adulterio, & alijs huiusmodi. Sed contemptus incommutabilis boni est peccatum contra pręcepta primæ tabulæ, quibus ordinamur ad adhibendam reuerentiam Deo: ergo peccata quæ sunt cõtra præcepta secundæ tabulę includunt peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, & aliquid addunt: ergo sunt grauiora.

art. 18. ar gum. 1. & 12. q. 110. ar. 6. c.

¶ 2 Præterea. Symonia est maximum peccatum. Sed symonia cum sit species auaritię: est contra præcepta secundæ tabulæ ergo peccata, q sũt cõtra pręcepta secundę tabulę sunt grauiora.

Sed contra est quòd peccata contra præcepta primæ tabulæ sunt infidelitas: desperatio: & alia huiusmodi, quæ sunt grauissima peccata: ergo peccata, quæ sunt contra pręcepta primę tabulę sunt grauiora.

12. q. 73. ar. 3. ad 2. & art. 5. c. & 22. q. 20. ar. 3. c. 22. q. 34. ar. 2.

E

Respon. dicendum, q formalis ratio peccati mortalis consistit in auersione à Deo. Si. n. esset inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione à Deo, non esset peccatum mortale: pręcepta autem primę tabulę secundùm se ordinant directè hominem in Deum. Vnde dicuntur ad dilectionem Dei pertinere. Et ideo peccata quę sunt contra pręcepta primę tabulæ, directè & secundùm se important auersionem à Deo, peccata autem quę sunt contra pręcepta secundę tabulę per se quidẽ deordinant nos principaliter circa bona commutabilia, circa quę ordinamur per pręcepta secundę tabulę, ex consequenti autem deordinant nos a Deo. In vnoquoque autem genere potissimum est id quod est per se. Vnde peccata quę sunt contra pręcepta primę tabulę, secundùm suum genus sunt grauissima in genere peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quòd contemptus Dei per

se intentus est in peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ: sic autem non ea necessitate includitur in peccatis quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, non enim ille, qui furnicatur intendit hoc agere in contemptum Dei. Sed intendit principaliter delectationem ad quod consequitur quòd Deum contemnat præter principalem intentionem, mandata eius transgrediens.

22.q.100. de symo. & 4.d.14. q.93.ar.2

Ad secundum dicendum, quòd symonia nõ est maximum peccatum simpliciter: sed maximum inter illa quæ committuntur circa contractus pecuniarios, & hoc etiam est ex hoc quòd irreuerenter se habet homo ad res sacras, in quo attingit peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

QVÆSTIO XI.

DEINDE quæsitum est de his, quæ pertinent specialiter ad quosdam hominum status. G

¶ Et primo de his quæ pertinent ad prælatos.

¶ Secundò, de his quæ pertinent ad doctores.

¶ Tertiò, de his quæ pertinent ad religiosos.

¶ Quartò, de pertinentibus ad clericos.

¶ Circa primum quæsita sunt tria.

¶ Primò, utrùm Beatus Matthæus uocatus sit statim à Theloneo ad statum Apostolatus, & perfectionis.

¶ Secundò, utrùm ille qui eligitur canonicè in Episcopum, meliùs faciat consentiendo electioni de se factæ, uel eam recusando.

Tertiò, utrùm prælatus, qui dat beneficium Ecclesiasticum alicui suo consanguineo sperans per hoc suum genus exaltari, & ditari, committit symoniam.

ARTICVLVS XXI.

Vtrùm B. Matthæus vocatus sit statim de Theloneo ad statum Apostolatus, & perfectionis.

114 art. 5. argumen.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd B. Matthæus nõ fuit uocatus statim de Theloneo ad statũ Apostolatus & perfectionis. Dicit enim Gregorius super Ezechielem. Nemo repentè fit summus. Sed status Apostolatus & perfectionis Euangelicæ est summus status humanæ uitæ: ergo Matthæus non fuit statim uocatus ad statum perfectionis & Apostolatus.

Sed contra est, quod Hieronymus dicit super Matthæum, quòd de Publicano repentè fit Apostolus. Et Beda dicit super Lucam, quòd de publicano in Apostolum, de Theloneo in Euangelistã mutatus est. Et quædam gl. dicit Lucæ 5. Quòd nullam prorsus cogitationem, uel respectum huius uitæ sibi reseruauit: quod est perfectionis Euangelicæ: ergo statim uocatus est ad statum Apostolatus, & perfectionis. I

Testimoniũ Euãgelistarũ de beato Matthæo.

Respondeo dicendum, quòd quæstio ista ex uerbis Euangelij determinari potest. Si enim loquamur de Apostolatu, manifestum est secundum narrationem Matthæi, Marci & Lucæ, quòd dominus post uocationem Matthæi aliquanto spacio temporis interiecto ex suis discipulis duodecim Apostolos elegit, inter quos unus fuit Matthæus. Et sic patet quòd statim à principio fuit uocatus ad discipulatum Christi: non autem ad Apostolatum nisi secundum præordinationem Christi, qui eum in Apostolum sumendum disponebat, & secundum hoc intelligẽda sunt uerba Hieronymi & Bedæ. Si autem loquamur de perfectione Euangelica: sic manifestum est quòd statim à principio uocatus est ad statum perfectionis. Dicitur enim Lucæ quinto, quòd surgens relictis omnibus secutus est eum, quod etiam ad discipulatum Christi pertinebat, secundum illud quod dicitur Lucæ decimoquarto. Nisi quis renunciauerit omnibus his quæ possidet, non potest esse discipulus meus.

Intellect' Hieroni. & Bedæ.

a.92. ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd summum in uita humana potest accipi dupliciter: vno modo secundum comparationem status ad statum, secundum quòd in humana uita unus status est maior alio, & aliquis est summus, & sic nihil prohibet aliquem fieri repentè summum: idest attingere ad statum summum. Et hoc apparet tam in spiritualibus, quàm in secularibus. Inueniuntur enim aliqui statim à pueritia ad statum religionis qui est perfectissimus conuolasse, uel proprio arbitrio, sicut beatus Ioan. Baptista, & Beatus Benedictus, uel etiam deuotione parẽtum, sicut illi qui monasterijs traduntur à parentibus. Sic non oportet ut aliquis secularis uita exerceatur antequam ad religionem transeat, sicut non oportet quòd aliquis exerceatur, in laicali uita antequam clericus fiat. Similiter etiam aliqui repẽtè assumuntur ad regnum, uel ab ipsa pueritia, sicut Salomon & Iosias reges Iuda, vel etiam in ultimo statu, sicut Saul & Ec-

22.q.186. ar.1.0. opus 17. c.15.a.49 e.& 90. c. A pueritia Salomon & Iosias ad regnũ sunt assumpti. August.

F clesi. 6. dicitur quòd de carcere cathenisque interdum quis ad regnum progreditur. Alio modo põt accipi summum per cõparationem graduum qui sunt perfectio vnius hominis, & sic intelligit Greg. quòd nemo repentè fit summus. Dicit.n. Augu. sup canonicam Io. quòd charitas non mox ut nascitur perfecta est. Nã ut perficiatur nascitur, cum fuerit nata nutritur, cũ fuerit nutrita roboratur, cũ fuerit roborata perficitur. Contingit tamen quandoque quòd unus homo repentè incipit ab altiori gradu sanctitatis quàm sit summum ad quod pertingit perfectio alterius hominis, ut patet de Beato Benedicto, de quo Gregor. dicit in secundo Dialo. quòd præsentes & secuturi omnes agnoscant, Benedictum puerum conuersationis grauiam à perfectione cœpisse.

ARTICVLVS XXII.

Vtrùm melius faciat, qui consensit electioni canonicæ de se facta, quàm qui eam recusat.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd meliùs faciat qui consentit electioni canonicæ de se factæ, quàm qui eam recusat. Dicit n. Greg. 12. Moral. potestas cum percipitur non ex libidine amanda est, sed quando aliquis per canonicã electionem episcopalem dignitatem adipiscitur, nõ percipit eam ex libidine: ergo debet eam amare. Non ergo debet eam recusare. 115

Sed contra est, quod Gregor. dicit 28. moralium quòd prælatio per meliorem intentionem fugienda est.

Respondeo dicendum, quod in eo qui electioni canonicę de se factę consentit, considerari præcipuè debet quid intendit. Si enim intendit aliquid temporale: putà honorem, diuitias excutere se à iugo religionis, aut aliquid huiusmodi, manifestũ est, quòd est praua intentio. Vnde meliùs faceret si non assentiret. H

Si autẽ intendit profectum ecclesiæ, sic planum est quòd bona est intentio. Vñ Augu. dicit 19. de ciui. Dei. In actione non amandus est honor in hac uita siue potentia, sed opus ipsum si rectè atque vtiliter fit, si ut ualeat ad salutem subditorum. Et inducit illud Apostoli quod hẽ 1. ad Tim. 3. Si quis episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Sed tñ sciendũ est, quòd ad hoc opus maxima requiritur idoneitas, quia ut Greg. dicit in pastora. Tantũ actionem populi debet actio transcendere præsulis, quantũm distare solet à grege pastoris uita, ad quòd humana fragilitas scdm proprias uires sufficiens non est, secundũ illud Apostoli 3. ad Cor. Et hæc quis tam idoneus? sed tñ ex auxilio gratiæ diuinæ homines idonei & sufficientes redduntur, sicut ipse postmodũ subdit. Idoneos nos fecit ministros noui testamẽti. Potest ergo aliquis laudabiliter considerans proprium defectum ex humilitate officium prælationis recusare: sicut Iere. dicit. Nescio loqui quia puer ego sum, põt etiam laudabiliter consentire ex charitate si aeterna ut salutem proximorum procuret, sicut Isaias quòd dicit. Ecce ego, mitte me. Sed sicut Gregor. dicit in pasto. In utroque est subtiliter intuendum, quia & is qui recusauit plenè non restitit, & is qui mitti uoluit antè se per altaris calculum purgatum vidit, ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat. Aut quem superna gratia eligit sub humilitatis specie supernæ dispositioni contradicat. Quia ergo ualde difficile est purgatum se quemlibet posse agnoscere, prælationis officium tutiùs declinatur, non tamen pertinaciter, cũ ad suscipiendum hoc superna uoluntas agnoscitur.

22. q. 185. a. 1. ad 1. 3. & ar. 2. o. a 4 dis. 29 arti. 4. ad 4. Opus 18. c. 22.

ar 33. c. 47 242.

B. Paulus.

Ieremias.

Isaias.

Gregor.

3. di. 39. a. 3. q. 1. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud verbum Gre. non debet sic intelligi: Potestas cùm ex libidine percipitur, amanda est, sed ita: Potestas cum percipitur non est amanda ex libidine, subdit enim, sed ex longanimitate toleranda.

Ad secundum dicendũ, quòd melior est intentio prælationẽ fugientium scdm proprium desideriũ, dummodo non adsit necessitas ex parte imponentis hoc onus. Vnde August. dicit 19. de ciui. Dei. Superior locus sine quo populus regi non potest, etsi ita teneatur ut decet, tamen indecenter appetitur. Ocium enim sanctum quærit charitas ueritatis, negocium iustum suscipit necessitas charitatis. K

August. & in or. 116.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrùm prælatus qui dat beneficium alicui consanguineo, ut exaltentur alij, symoniam committat.

116 4. d. 25. q. 3. ar. 3. Quot modis symonia committatur.

CIrca tertium sic proceditur. Videtur quòd prælatus, qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo vel

vel amico, vt alij eius consanguinei exaltentur symoniam committat. Est enim symonia studiosa voluntas emendi vel uendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum. Sed in casu prædicto uidetur esse emptio, & uenditio, in quibus est liberalitas. Hic autem hoc speratur, ut liberaliter recompenset: ergo est ibi symonia.

22.q.100. art.5.o.2. ad 2. Sed contra est, quod Isa. 33. super illud. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit gl. quòd triplex est munus, à manu, à lingua, ab obsequio, quorum nullum est in proposito casu, ergo non est ibi symonia.

4.d.25.q.3.ar.2. Respondeo dicendum, quod cum symonia circa emptionem & venditionem consistat, hic distinguendum uidetur, quia si prælatus intendit obligare eum cui dat beneficium ecclesiasticum ad aliquam recompensationem faciendam sibi uel suis consanguineis, intentio symoniaca est. Intendit enim quandam tacitã uenditionem. Si verò non intendat eum obligare, sed intendat quòd ille sibi, uel sua propria sponte temporaliter recompenset, est quidem praua intentio & carnalis, sed non symoniaca.

22.q.117. art.3.4.o. 22.q.100. AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum philosophum in 4 Eth. liberalitas non est circa quemlibet vsum pecuniæ, sed est circa dationes & sumptus, symonia autem est circa emptionem & venditionem.

QVAESTIO XXII.

DEINDE circa doctores quæsita sunt duo.

¶ Primò si doctor semper prædicauit aut docuit principaliter propter inanem gloriam, utrùm habeat aureolam, si in morte pœniteat.

Secundò vtrum, si ex doctrina alicuius doctoris aliqui reuocētur à meliori bono, ille doctor teneatur illã doctrinã reuocare.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per pœnitentiam aureolam recuperet.

117 d.33.q.3. ar.2.ad 3. d.49.q.5. de aureola. AD primum sic proceditur. Videtur quòd ille qui semper propter inanem gloriam docuit per pœnitentiam aureolã recuperet. Aureola enim doctrinæ debetur fructui, scilicet cõuersioni fidelium, secundum illud ad Philip. 4. Gaudium meũ & corona mea. Sed potuit contingere, quod ex prædicatione eius qui propter inanem gloriam principaliter prædicauit secutus est fructus conuersionis fidelium, ergo si pœniteat debetur ei aureola.

¶ 2 Præt. sicut virginitati debetur aureola, ita & doctrinę. Sed si illa quæ cum uirgo sit carne, mente tamen est corrupta, pœnitentiam agit, recuperat aureolam. Ergo pari ratione & doctor qui propter inanem gloriam prædicauit.

Sed contra est, quod opera mortua per pœnitentiam non reuiuiscunt. Sed opera illius doctoris propter inanem gloriam prędicantis fuerant mortua, id est, cum peccato facta. Ergo non reuiuiscunt per pœnitentiam ad præmium consequendum.

4.d.49.q.5.ar.2.q.3. ad 3. Respondeo dicendum, quòd cum aureola importet quandam singularẽ excellentiã pręmij, necesse est quod pręsupponat aureã, sicut cõparatiuus pręsupponit positiuũ, & hoc figurat Exod. 25. vbi dr̃. Facias super coronã aureã alteram aureolam. Et ideo qui nõ meretur aureã, id est, pręmiũ essentiale, nõ meretur aureolam, qui aũt propter inanẽ gloriã operantur, nõ merentur pręmiũ essentiale, qa receperũt mercedẽ suã, ut dr̃ Mat. 6. vnde nec merent̃ aureolã: pęnitẽtia aũt restituit homini pręmia prius habita, nõ aũt confert ei ea quæ non habuit nisi in quantũ ipse motus pœnitentiæ est meritoriũ, unde talis non meretur aureolã. Matthę.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod cõuersioni fideliũ dēt̃ aureola iã pręsupposito merito essentialis pręmij in eo q pdicauit, alioqnin locũ habet qđ dr̃ Mat. 16. Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò detrimentum patiatur?

Ad secundum dicendum, quod aureola virginitatis debetur integritati carnis quæ manet post pœnitentiam, & ideò debetur virgini pœnitenti aureola. Sed aureola doctrinæ debetur actui doctoris qui transit, & ideo post pœnitentiam non debetur aureola doctori nisi actus reiteretur.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum si per doctrinam alicuius aliqui retrahuntur à meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.

118 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur à meliori bono quod ille A teneatur suam doctrinam reuocare. Talis enim doctor in sua doctrina facit scandalum actiuum, quia doctor informat intellectum, intellectus autem informat affectum, & per consequẽs actum. Sed scandalum actiuum tenetur quilibet remouere: ergo talis doctor tenetur suam doctrinam reuocare.

¶ 2 Præt. Spiritualia sunt temporalibus potiora. Sed in temporalibus, vt Aug. dicit, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ergo multò magis doctori. qui facit damnum in spiritualibus, non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatũ: quod fit per reuocationem doctrinæ. Augu.

Sed contra est, quod Greg. dicit, ueritas non est dimittenda propter scandalum.

Respondeo dicendum, quòd hic distinguendum uidetur. Si enim doctor doceat falsam doctrinam tenetur eã modis omnibus reuocare. Et maximè si ex ea spirituale damnum sequatur. Si uerò doceat ueram doctrinam, potest ex ea sequi detri- B mẽtum spirituale in auditoribus dupliciter. Vno modo ex defectu ipsius, qui docet, uno modo quia doctrinam subtilem & altam proponeret rudibus, qui non essent illius doctrinæ capaces: qui ex hoc detrimentum salutis incurrerent contra exemplum Apostoli: qui dicit primæ ad Cor. tertio. Tanquam paruulis in Christo lac potum dedi uobis non escam. Alio modo quia confusè & inordinatè præferens † maiora minoribus contra id quod Gregorius dicit in Pastorali. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima, sic nutrienda sunt bona ultima ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa. Et in his casibus tenetur doctor ex cuius doctrina damnum spirituale accidit, contra hoc damnum remedium ponere inquantum potest, exponendo saltem doctrinam suam. Alio modo potest contingere ex defectu aliorum, putà si aliqui dicendo aliqua erronea inducerent homines ad aliquam religionem. Vtpotè si dicerent, quòd quicunque intrat talem religionem statim erit æqualis merito sicut beatus Petrus. Et in hoc casu non C tenetur cessare à sua doctrina. Intrare enim religionem propter errorem non est bonum. Vnde sic non retrahit homines à meliori bono talis doctor: & hoc est quod Gregorius dicit in Pastorali. Sicut incauta locutio in errorem protrahit: ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errorem derelinquit. Distinctio notanda. B. Paul. † Alias qa cõfusè, & inordinatè, nõ pręferens. B. Petrus. Gregor.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO XIII.

DEINDE circa religiosos quæsita sunt duo.

¶ Primò, vtrum religiosi teneantur patienter tolerare iniurias sibi factas.

¶ Secundo, vtrum ille qui iurat se non intraturum religio- D nem possit licitè religionem intrare.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd religiosi nõ debeant tolerare suos impugnatores. In impugnatione enim perfectorum uirorum Deus impugnatur, unde Dominus Saulo persequenti discipulos Christi dixit Actuum nono. Saule Saule quid me persequeris? Sed perfecti uiri non debent impugnatores Dei tolerare: ergo neque impugnatores proprios. 119 22.q.108 ar. 1.ad 2 & 4. & q. 188. art. 3. ad 2 & opus. 19.c. 17.

¶ 2 Præterea. Quilibet perfectus debet obuiare his quæ statui perfectionis præiudicant, unde Apostolus dicit secundæ ad Corinth. sexto. Vt non uituperetur ministerium nostrum. Sed per hoc quod perfecti impugnantur, statui perfectionis dero- E gatur, ergo perfecti uiri non debent tolerare suos impugnatores. B. Paulus.

Sed contra est, quod Greg. dicit. Non sumus perfecti si aliorum inordinationes ferre non possumus.

Respondeo dicendum, quod perfecti uiri dupliciter impugnari possunt. Vno quidem modo quantum ad personas proprias: vtpotè cum inferuntur eis iniuriæ personales. Alio modo possunt impugnari quantum ad statum eorum: vtputa cùm aliqs uerbis, uel factis perfectionis statui derogat. Et hæc duo tanguntur Iaco. secundo. Nonne diuites opprimunt uos per potentiã? quod pertinet ad personales iniurias. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super uos? quod pertinet ad religionem, uel statum. In iniurijs ergo personalibus decet perfectos uiros esse maximè patientes: ut sint etiam parati iniuria sufferre: secundum illud Matthæi quinto. Si quis percusserit in dextera maxilla, præbe ei alteram. Statum uerò suum impugnari non debent pati quantum resistere possunt, hoc enim

vergeret in iniuriam Dei. vnde contra quosdam dicitur. Ezec. decimoquarto. Non ascendistis ex aduerso: nec opposuistis vos murum pro domo Israel. Et ideo Dominus iniurias, quæ contra humanitatem eius inferebantur patienter tolerauit: sicut cum Iudæi dicebant. Ecce homo uorax, & potator vini: ut habetur Matthæi sexto, & sicut diabolus dixit ei. Mitte te deorsum, quod uidebatur ad propriam iniuriam pertinere. Sed iniurias Dei nō tolerabat: vnde Pharisæos duriter redarguit Matthæi 12. Quia dicebant q. in Belzebub eijceret dæmonia, quod pertinebat ad iniurias Spiritus sancti. Et similiter cùm diabolus ei dixit Hæc omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me, quod ad iniuriam Dei pertinebat: Statim eum repulit dicens, Vade sathana, ut habetur Matthæi quarto, ubi dicit Chrysostomus. Illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere: Dei autem iniurias nec usque ad auditum sufferre: quoniam in proprijs iniurijs esse quemlibet patientem laudabile est. Iniurias autem Dei dissimulare nimis est impium. G

ar. 107 & 22. q. 72. art. 3. o. & op. 19. c. 19. & 22. Matth. 6. Matt. 12. Chrysos. Nota bene.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum qui iurauit se non intraturum religionem possit licite intrare.

120 AD secundum sic proceditur. Videtur q. ille qui iurauit se non intraturum religionem non possit licitè intrare. Omnis enim obligatio licita est adimplenda. Sed licitum erat ei nō intrare religionem; ergo cum ad hoc iuramento se obligauit, videtur q. teneatur non intrare.

Sed contra est, quia nullum impedimentum spiritualis profectus est ex Deo. Sed iuramentum est ex Deo: ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intrandi religionem. H

Respondeo dicendum, q. obligatio iuramenti tripliciter se potest habere. Quandoq; enim est illicita obligatio & de re illicita: puta cùm aliquis iurat se fornicaturum, & tale iuramentum non tenetur homo adimplere: nec etiam est licitum implere. Quandoq; verò est obligatio licita, & de re licita, puta cū aliquis iurat se eleemosynam daturum, & tale iuramentū prætermittere non licet. Quandoq; uero est obligatio illicita: sed de re licita, puta cum aliquis iurat se non facturum aliquid maius bonum: quod tamen facere non tenetur, puta non ieiunare, vel non dare aliquam eleemosynam: uel religionem nō intrare. Tunc enim id ad quod se iuramento obligat licitum est, sed tamen obligatio est illicita: quia per hoc homo quantum in se est obfirmat se contra gratiam Spiritus sancti, quæ facit hominem in suo corde ascensiones disponere, unde tale iuramentum licitè potest homo implere: abstinendo ab illo bono quod facere non tenetur, non tamen cogitur ex illo iuramento ad hoc, q. impleat quod iurauit: quia iuramentum ad hoc quòd sit obligatorium debet habere tres comites, iudiciū, iustitiā, & veritatem, ut habetur Iere. 4. Huic autem iuramento deest iudicium discretionis, quia uergit in deteriorem exitum, retrahendo à meliori bono. I

22. q. 89. art. 7. c. & ad 2. & 2. 9. ad 1. & q. 98. a. 1. ad 1. & ar. 2. ad 1. & 2. 22. q. 89. ar. 3. o. & 7. c. & q. 98. art. 1. ad 1. & 2.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

121 DEINDE circa clericos quæsitum est unum, utrum scilicet liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero. Et uidetur quòd non. Dicitur. n. Eccl. 1. Lasciuus & imprudens non seruabit tempus. Sed iste in dicēdo matutinas non obseruat tēpus. Cum enim dies incipiat à media nocte: uidetur q. matutinas sequentis diei dicat in die præcedenti. ergo uidetur q. hoc ad lasciuiam & imprudentiam pertineat, & ita uidetur esse peccatum. K

art. 67. 3. p. q. 80. a. 8. ad 5.

Sed contra Deus clementior est quolibet homine. Sed homo non imputat debitori in culpam, si debitum sibi reddat ante tēpus, ergo multò minus Deus.

Respondeo dicendum, q. hic consideranda est intentio eius qui præuenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibuscunque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciuiam, ut scilicet quietius somnulentiæ & uoluptati vacet: non est absque peccato. Si verò hoc facit propter necessitatem licitarū honestarū occupationū, puta si clericus aut magister debet uidere lectiones suas de nocte: uel pp aliquid aliud huiusmodi licitè pōt de se ro dicere matutinas: & in alijs horis canonicis tēpus præueni- F re, sicut etiam hoc in solemnibus Ecclesijs fit: quia melius est Deo vtrunq; reddere, scilicet & debitas laudes & alia honesta officia, quàm q. per unum aliud impediatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. quantum ad contractus, & alia huiusmodi dies incipit à media nocte, sed quantum ad ecclesiasticum officium & solemnitatum celebritates incipit dies à vesperis, unde si aliquis post dictas uesperas & completoriū dicat matutinas iam hoc pertinet ad diem sequentem.

2. d. 11. q. 2. ar. 2. q. 3. ad 2.

INCIPIT QVODLIBET SEXTVM.

QVAESTIO PRIMA.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas essentiæ ponat in numerum cum unitate personæ.

122 QVÆSITVM est de Deo, angelo, de homine, & de creaturis purè corporalibus.

¶ Circa Deum quæsitum est unum, utrum scilicet unitas essentiæ ponat in numerum cum unitate personæ. Et uidetur q. non. Sunt. n. tres personæ diuinæ. Si ergo unitas essentiæ poneret in numerū cum unitate personæ sequeretur q. in Deo esset quaternitas, quod est hæreticū. Nō ergo unitas essentiæ ponit in numerū cū unitate personæ.

Sed contra. Si unitas essentiæ sit penitus idem cum unitate personæ non ponens cum ea in numerum, sequeretur quòd de quocunq; prædicatur unū prædicatur & reliquum. Sed unitas essentiæ prædicatur de tribus personis Dicimus enim q. pater & filius & Spiritus sanctus sunt unum: ergo unitas personalis prædicabitur de eis, ut dicatur q. pater & filius, & Spiritus sanctus sunt vnus, quod patet esse falsum.

1. p. q. 10. ar. 3. & q. 31.

Respondeo dicendū, q. vnumquodq; inquantū est unū, intantū est ens, unde ens & unū conuertuntur. Est aūt unūquodq; ens per suam formā, unde & unumquodq; per suam formā habet unitatem, & inde est q. quæ est cōparatio formæ ad formam eadem est comparatio unitatis ad unitatem. Deus autem est formaliter Deus per suam essentiā, proprietas aūt personalis est quasi forma cōstituens personā, quæ quidem realiter distinguitur ab alia persona propter oppositionem relatiuā, sed proprietas personalis nō distinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur q. in Deo esset compositio, & q. aliquid adueniret ei per modum accidentis. Nam omne quod est extra essentiam rei accidentaliter aduenit; differt tamen proprietas personalis ab essentia secūdū modū intelligēdi & significādi. Nā essentia dicitur absolutè, proprietas uerò personalis importat relationem, unde patet quòd unitas personæ non ponit numerum cum unitate essentiæ, quasi realiter ab ea differens, sed solum secundum modum intelligendi.

veri. q. 1. ar. 1. & 21 ar. 4. & 10 Meta. 4. le. a. 58. 1. q. 28. ar. 3. c. q. 40. 2. 1. p. q. 28. ar. 2. o. 3. q. 28. a. 1. c. q. 40. a. 2. 1. p. q. 28. a. 2. o.

Et per hoc patet respōsio ad obiecta: nā primū procedebat secūdū differētiā rei, quæ quia nō est in diuinis inter unitatē essentiæ & personæ, ideo nō pōt poni quaternitas in Deo. Secundū verò procedebat secundū differentiam, quæ est ex modo intelligendi & significandi, ex qua prouenit q. dicimus quòd pater & filius & Spiritus sanctus dicuntur unum, sed non unus.

ad rationes. 2. p. q. 31. a. 2. ad

QVAESTIO II.

DEINDE circa angelos quærebantur duo.

¶ Primò de actione ipsorum, utrū scilicet quicquid egūt agant per imperium uoluntatis.

¶ Secundò de loco ipsorum, utrum scilicet possint esse in contexo cœli empyrei, quod ēt quærebatur circa corpora gloriosa.

Ma. q. 16. ar. 1. ad 2. ad 14. 15.

ARTICVLVS II.

Vtrum quicquid agit Angelus, agat per imperiū voluntatis.

123 CIRCA secūdū sic proceditur. Vr q. non quicquid agit angelus agat p imperiū volūtatis: uolūtas n. æqualiter se habet ad propinqua & remota. Si ergo angelus ageret per solū imperiū volūtatis, sequeretur q. nō differret ab hoc q. angelus aliqd ageret, q. esset propinquū uel remotū illud in quod agit & sic nunquam oporteret q. de cœlo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum, quod est contra traditionē sacræ scripturæ.

¶ 2 Præterea, quantum ad uoluntatem non differt unitas & mul-

& multitudo. Sicut enim aliquis potest velle mouere vnam rem, ita potest velle mouere plures res, vel etiam totum vniuersum. Si ergo angelus ageret solum per imperium voluntatis, sequeretur, quòd posset mouere totum vniuersum, quod est impossibile, cum ipse sit pars vniuersi. Non ergo angelus agit solo imperio voluntatis.

Sed contra. Omnis actio est ab aliqua virtute. Sed in angelo non est alia virtus quàm intellectus & voluntas, intellectus autem non agit nisi per voluntatem: ergo omnis actio angeli est per imperium voluntatis.

Respondeo dicendum, quòd omnis actio cuiuscunque rei est per formam naturæ illius rei. Nam & si sint aliquæ formæ accidentales principia actionum alicuius rei oportet quod huiusmodi actiones reducantur sicut in primum principium in formam specificam illius rei agentis, sicut actio caloris ignis reducitur, sicut in primum principium in formam substantialem ipsius quæ est etiam principium omnium accidentium propriorum ignis: & ideo oportet aliter habere in actionibus alicuius rei habentis naturam simplicem quàm in actionibus rei habentis naturam compositam. Si enim fuerit aliquid habens naturam simplicē: omnis actio eius erit secundū proprietatem & modum illius naturæ, quod non contingit si habeat naturam compositam. Omnis enim actio ignis est secundum proprietatem naturæ ignis: in cultello autem ignito est quædā actio non pertinens ad proprietatem ignis, scilicet incisio. Et hoc etiam considerandum est in substantijs spiritualibus. Anima enim humana non est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatem: vn̄ est in ea aliqua virtus & actio quę non pertinet ad intellectualem naturā, sicut præcipuè patet in his quæ pertinent ad animam vegetabilem: sed angelus est totaliter intellectualis naturæ: & ideo oportet quòd omnis eius actio sit secundum intellectum: vnde Beat. Dyo. dicit 4. c. de di. no. quòd angeli habent substantias & virtutes & operationes intellectuales: intellectus autem non agit nisi mediante voluntate, quia motus voluntatis est inclinatio sequens formam intellectam. Vnde oportet q̄ quicquid angelus agit agat per imperium voluntatis. Sed tamen considerandum est q̄ cum virtus sit media inter essentiam & operationem: oportet q̄ virtus & operatio cuiuslibet rei proportionetur essentiæ eius: vnde superioris angeli cuius est essentia nobilior est etiam virtus efficacior, sicut ad intelligendum, ita etiam ad agendum in res exteriores: & secundum hoc actio angeli limitatur ad aliquem effectum: quia nec virtutem nec essentiam habet infinitam.

ar. 6. ad 3 & 1. p. q. 67. ar. 3. ad 3 & art. 15. & Malo. q. 4. ar. 4. ad 3.
ar. 161.
1. q. 83. art. 10. ad 2. & spirit. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio voluntatis angelicæ radicatur in essentia eius à qua pcedit eius virtus & operatio: oportet autem mouens esse simul cum mobili, quod ab eo mouetur: vt habetur in 7. phy. (T. c. 12.) & ideo oportet substantiam angeli aliqualiter coniungi rebus quas mouet.

1. di. 37. q. 3. art. 2. & d. 43. q. 1. ar. 2. c. ar. 188. ad 3.

Ad secundum dicendum, quòd quia actio voluntatis limitatur secundum modum essentiæ non oportet quod angelus possit agere omnia quæ potest velle.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus possit esse in conuexo cæli empyrei.

124
ar. 4. c. & 1. p. q. 61. ar. 4. ad 1. q. 102. ar. 2. ad 2. q. 102. ar. 1. ad 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Angelus non possit esse in conuexo cœli empyrei. Dicit enim Ansel. in nihilo nihil esse potest. Sed extra cœlum empyreum nihil est: ergo Angelus non potest esse in cōuexo cœli empyrei: sic enim esset extra cœlum empyreum.

¶ 2 Item videtur, quòd nec corpus gloriosum ibi possit esse. Omne enim corpus necesse est in loco esse. Sed extra cœlum empyreum non est aliquis locus: ergo non potest esse corpus gloriosum extra cœlum empyreum.

Sed contra. Si non potest ibi esse, aut Angelus, aut corpus gloriosum aut hoc est quia non potest ibi ascendere, aut quia non potest penetrare profunditatem cęli empyrei: aut quia indiget loco continente, aut quia indiget conseruante. Sed omnia hęc sunt remota à perfectione corporis gloriosi, multò magis a conditione Angelorum: ergo corpus gloriosum & Angelus possunt esse in conuexo cœli empyrei.

1. d. 37. q. 3. ar. 1.

Respondeo dicendum ad euidentiam huius quæstionis q̄ apud antiquos de loco fuerūt duæ opiniones maximè probabiles, quarum vna fuit q̄ locus sit quoddam spacium siue dimensiones, per se existentes, quæ quidem opinio si vera esset corpori deberetur locus ex hoc ipso q̄ corpus est dimēsiones hńs, ad quas necesse est aliquas dimensiones occupare. Sed hæc opinio de loco est à Philosopho in 4. phy. reprobata. Vn̄ alia opinio est eius, q̄ locus sit superficies corporis continentis, non quidem inquantum est huius corporis, quod immediate continet: aliōquin

4. d. 12. ar. 3. ad 1. 3.

A sequeretur q̄ corpus quiescens non semper esset in eodem loco, putà si homo staret in fluuio, per cuius decursum semper renouarentur diuersæ superficies quæ circa ipsum, sed superficies corporis immediatè continentis habet q̄ sit locus ex ordine ad primum continens vnde accipitur idem locus secundum eundem situm ad primum continens, & propter hoc locus est immobilis: secundum ergo hanc opinionem quæ vera est, necessitas existendi in loco conuenit corpori ex hoc, q̄ dependet à primo continente, & pp hoc primum cōtinens non est in loco nisi p accidens & secundum partes, vt dr̄ in 4. Physi. T. (c. 45.) Angelus aūt non dependet à primo continente: nec ēt corpus gloriosum: quod perficitur per alam ex diuina fruitione beatificatam, & ideo nulla necessitas est q̄ corpus glorificatum, aut Angelus ab aliquo locali corpore ambiatur: & propter hoc nihil prohibet corpus glorificatum, vel etiam Angelū in conuexo cœli empyrei esse.

2. d. 2. q. 2. ar. 1. ad 4. & ar. 3. ad 3.

B AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Ansel. intelligendum est in vi affirmationis, non enim possibile est q̄ aliquid sit in nihilo tanquam in continente, sed iste intellectus non facit ad propositum.

1. p. q. 112. ar. 1. ad 2. & 3. q. 57. ar. 4. ad 2.

Ad secundum dicendum, quòd ratio ista procedit de corpore dependente a primo continente.

QVAESTIO III.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad hominē.
¶ Et primò de spiritualibus.
¶ Secundò de corporalibus.

CIRCA spiritualia quæsitum est.
¶ Primò de sacramentis.
¶ Secundò, de virtutibus.
G ¶ Tertiò, de peccatis.

¶ Circa sacramenta quæsita sunt duo de baptismo.
¶ Primò, de necessitate baptismi, vtrum scilicet puer qui nascitur in deserto, vbi non potest aqua haberi moriens sine baptismo saluari possit in fide matris fidelis.
¶ Secundò de impedimento matrimonij, quod prouenit ex baptismo. Vtrum si Christianus qui baptizat Iudæam cui primo dederat fidem de contrahendo si baptizaretur: cognoscens eam postea carnaliter consummet matrimonium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum.

D CIRCA primum sic proceditur. Videtur, quòd puer ille in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum. Non enim est minoris efficaciæ fides tempore gratiæ quā tempore legis naturæ. Sed tempore legis naturæ saluabantur pueri in fide parentum, vt Greg. dicit, ergo etiam nunc tempore gratiæ. 125

3. p. q. 68. ar. 2. c. & q. 72. ar. 6. ad 1.

¶ 2 Præterea. Per Christum non est arctata hominibus via salutis: cum ipse dicat Ioā. 10. Ego veni vt vitā habeant & abundantius habeant: Sed ante Christi aduentum saluabantur aliq pueri in fide parentum: ergo multò magis nunc post Christi aduentum. Ioan. 10.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnū cœlorum.

Respondeo dicendum, q̄ ab illa damnatione quā humanū genus incurrit pp peccatum primi parentis, nullus pōt liberari, nisi per Christum, qui solus ab illa damnatione immunis in se E nititur, s. vt ei incorporatur sicut capiti membrū, hoc aūt tripliciter fieri pōt. Primo quidem p susceptionē baptismi, scdm illud ad Gal. 3. Oēs qui in Christo baptizati estis Christum induistis. Secundò per sanguinis effusionem pp Christum: quia per hoc ēt aliquis passioni Christi conformatur: a qua efficaciā sortitur baptismus. Vnde dicitur de martyribus Apocal. 7 quod lauerunt stolas suas in sanguine agni. Tertio modo per fidē & dilectionē secundū illud Prou. 15. Per misericordiā & fidē purgantur peccata. & Act. 15. dr̄ fide purificans corda eorū. Et p fidem Christus habitat in cordibus nostris: vt hr̄ ad Ephe. 3. Vn̄ & ipse baptismus dr̄ fidei sacramentū, & scdm hoc dr̄ esse triplex baptismus. s. aquæ spūs, & sanguinis qa alia duo supplent vicē baptismi aquæ, si tn̄ adsit propositū suscipiendi talē baptismū: ita. s. q̄ articulus necessitatis, nō aūt contēptus religionis sacrm̄ excludat: manifestū est aūt q̄ in pueris nondum habentibus vsum rationis non pōt esse motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum: & ideo non possunt saluari nisi per baptismum.

3. p. q. 49. ar. 2. ad 2 & q. 52. a. 7. ad 2.
1. q. 1. ad 8. 4. d. 5. ar.
2. p. q. 68. ar. 1. c. & dist.

baptismum aquæ: uel per baptismũ sanguinis si propter Christum occidantur: ex quo non solum Christiani, sed etiam martyres fiunt: ut Aug. dicit de innocentibus. Et sic patet quòd puer ille in deserto moriens sine baptismo salutem non consequitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum quosdã tẽpore legis naturæ non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus: sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum. Et secundum hoc nihil differebat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem: nisi quòd nunc illud signum sensibile est determinatum: tunc erat indeterminatum, & pro uoto adhibebatur. Aliorum opinio est quòd solus interior motus fidei relatus ad salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri, nec tamen nunc diminuta est fidei uirtus: sed augmentatur gradus salutis: quia nũc qui saluantur per Christum statim introducuntur in regnum cœlorum: quod tunc non erat: unde non est inconueniens si ad hoc amplius aliqd requiratur. s. baptismus, ut dicitur. Ioan. 3.

art. 29. c. & 3. p. q. 68. art. 4. ad 2.

Ad secundum dicendum, quòd per Christum in hoc ipso est ampliata hominibus uia salutis, quòd nunc per eum aperta est eis ianua uitæ æternæ, quæ ante clausa erat per peccatũ primi parentis.

ARTICVLVS V.

Vtrum possit esse matrimonium inter Christianum, & Iudæã baptizatam ab eo, quam &c.

126

4. dist. 42. q. 1. ar. 1. c.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd non possit esse matrimonium inter Christianum & Iudæam baptizatam ab eo, quam carnaliter cognouit post fidem de contrahendo datam. Dicitur enim in decretis 30. q. 1. quòd filius sacerdotis non potest ducere in uxorem puellam, quam pater eius baptizauit, H ergo multo minus, si ipsemet baptizasset eam, non posset eam habere in uxorem. Si ergo iste Christianus baptizauit Iudæam non potest eam in uxorem accipere.

Sed contra est, quia secundum iura quando post fidem datã de contrahendo per uerba de futuro sequitur copula carnalis: est matrimonium præsumptum præsumptione iuris, contra quam non admittitur probatio. Sed ita est in proposito: ergo est uerum matrimonium.

Respondeo dicẽdum, quòd spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum & dirimit iam contractum, manifestum est autem quòd ex hoc quòd Christianus baptizauit Iudæam, contrahitur inter eos spiritualis cognatio: quia illa fit filia eius spiritualis, unde nullum est matrimonium sequens: etsi expressè contrahat per uerba de præsenti: & etiam subsequatur carnalis copula.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam quod dictum est I de præsumptione iuris intelligendum est quando non interuenit aliquod impedimentum matrimonij.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de uirtutibus.

Et primò quantum ad fidem, vtrum. s. certitudo adhæsionis, quę est in hæretico, uel malo catholico sit actus ipsius fidei uirtutis.

¶ Secundò de quibusdam pertinentibus ad religionem siue ad latriam.

¶ Tertiò, de quibusdam pertinentibus ad charitatem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico sit actus fidei virtutis. K

127

veri. q. 14. ar. 6. & 7. & 22. q. 4 art. 7.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico sit actus fidei uirtutis: quia secundum Philosophum in 2. Ethi. Tria sunt in anima, potentia, passio & habitus: sed illa certitudo adhæsionis non põt attribui potentiæ, quia est meritoria, uel demeritoria, potentiis autem non meremur neque demeremur. Similiter non potest pertinere ad passiones: quia passiones pertinent ad appetitum sensitiuum, qui non potest extendi ad hoc quod inhæreat ueritati diuinæ: ergo relinquitur quòd pertineat ad aliquem habitum. Sed habitus ad quem pertinet certitudo adhæsionis est uirtus fidei: ergo certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico est actus ipsius fidei.

¶ 2. Præterea, Omne quod agit ad similitudinem alicuius vi- F detur agere in uirtute illius. Sed hæreticus per certitudinem adhærens his quæ credit, agit secundum similitudinem fidei, quia intantum certitudinaliter inhæret inquantum æstimat se rectam fidem habere: ergo operatur in uirtute fidei: & ita uidetur quòd illa certitudo adhæsionis sit actus uirtutis fidei.

¶ 3. Præterea. Tota firmitas spiritualis ædificij est a fide secundum illud Matth. 7. Venerunt flumina: flauerunt uenti: & non potuerunt mouere eam. Fundata enim erat supra firmam petram. s. supra fidem. Sed certitudo adhæsionis ad firmitatẽ spiritualem pertinet: ergo est actus uirtutis fidei. Matthæi 7.

Sed contra. Quod non est non potest agere. Sed in hæretico, vel malo catholico non est uirtus fidei: ergo certitudo adhæsionis non potest in eis esse actus uirtutis fidei.

Respondeo dicendum, quòd si aliquis id quod est commune multis accipiat, ut proprium uni necesse est quòd decipiatur. Certitudo autem adhæsionis non est propria uirtutis fidei. Pri- G mò quidem: quia conuenit uirtutibus intellectualibus, putà sapientiæ, scientiæ, & intellectui. Secundò, quia conuenit non soli fidei uerę, sed etiam falsæ. Sicut. n. est opinio uera & falsa: ita & fides: nec minus firmiter inhæret aliquis ueritati quàm falsitati, ut Philosophus dicit in 7. Eth. Tertiò, quia certitudo inhæsionis non semper prouenit ex aliquo habitu, sed ex proprio arbitrio aliquis per assensum suum firmatur ad aliquid uerũ, uel falsum antequam habeat habitum. Quartò, quia certitudo inhæsionis non solum competit fidei formatæ, quæ est uirtus, sed etiam fidei informi, quæ non est uirtus. veri. q. 14. ar. 6. o.

Dicendum est ergo quòd in hæretico certitudo inhæsionis est actus falsæ fidei. In malo autem catholico est actus fidei informis, & sic in neutro est actus uirtutis fidei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diuisio illa datur de his quæ sunt in anima per modum principij actus. Nam omnis operatio animæ aut est ex aliqua passione, aut ex aliquo habitu, aut H ex pura potentia, huiusmodi autem certitudo inhæsionis non põt esse ex passione. In malo autẽ catholico est ex habitu fidei informis. Sed in hæretico est uel ex habitu peruersi fidei, uel ex pura potentia, sicut in principio antequã habitũ acquisiuerit, non. n. põt dici quòd peruersa fides sit habitus infusus. Quod autẽ dicitur quòd potentiis non meremur neque demeremur, si sic intelligatur, quòd non meremur neque demeremur, sine ipso quòd habemus potentias uerum est. Si autẽ sic intelligatur quòd pura potentia nõ possit esse principium merendi, neque demerendi, uerum est quantũ ad meritum, quod non potest esse sine gratia. Non est autem verum quantum ad demeritum, alioquin ille qui a principio peccat, antequam acquirat habitum uitiosum non demereretur. artic. 95. ad 1.

Ad secundum dicendum, quòd aliquid potest agere secundum similitudinem alicuius dupliciter. Vno modo secundum similitudinem ueram, & sic uerè agit aliqualiter in uirtute illius. Alio modo secundum similitudinem apparẽtem, & sic agit in I apparentia uirtutis illius, & ita est in proposito, unde in hæretico certitudo adhæsionis, est actus fidei apparentis, non autem fidei uerę.

Ad tertium dicendum, quòd sicut ex fide uera dependet firmitas spiritualis ædificij, ita etiam ex fide falsa procedit firmitas diabolici ædificij.

QVAESTIO V.

DEINDE quantum ad actus latriæ, siue religionis quæsita sunt quatuor.

¶ Primò de celebratione festorum, utrum. s. liceat celebrare festum conceptionis Dominæ nostræ.

¶ Secundò de solutione officiorum, vtrum. s. clericus habẽs beneficium cum cura, uel sine cura existens in scholis teneatur dicere officium mortuorum.

K ¶ Tertiò de collatione beneficiorum, utrum. s. episcopus teneatur dare beneficium meliori.

¶ Quartò de solutione decimarum, utrum. s. aliquis pauper teneatur decimas dare diuiti sacerdoti.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat celebrare conceptionem Dominæ nostræ.

AD primum sic proceditur. Vr quòd liceat celebrare cõceptionẽ Dominæ nostræ. Si. n. nõ licet, hoc nõ est, nisi quia fuit cõcepta in originali peccato. Sed nõ fuit cõcepta in originali peccato, ut vr, quia beata Virgo facta est, ut specialiter mõ esset habitaculum Dei, ergo debuit ad hoc specialiter præparari, non autẽ 128

præparata

præparata est specialiter secundum corpus, quod conceptum A est ex sexuum commixtione, nec etiam quantum ad animam quia alij etiam leguntur sanctificati in vtero, & ita relinquitur quòd fuerit specialiter præparata per immunitatem ab originali peccato, & sic licet eius conceptionem celebrare.

Sed contra est, quod hoc priuilegium solius Christi dicitur esse, quòd sine originali peccato est conceptus. Non ergo competit beatæ virgini, & ita eius conceptio non est celebranda.

Respondeo dicendum, quòd hic inducuntur duæ quæstiones, vna principalis & altera accessoria scilicet an beata Virgo fuerit concepta cum originali, quod oportet primo determinari. Est ergo considerandum quòd vnusquisque peccatum originale cõtrahit ex hoc quòd fuit in Adã secundum seminalẽ rationem: vt Aug. dicit super Gene. ad literam. Omnes autem illi in Adam fuerunt secundum seminalem rationem, qui non solũ ab eo carnem acceperunt, sed etiam secundum naturalem modum originis ab eo sunt propagati, & sic autem processit B ab Adam beata Virgo, quia nata fuit per commixtionem sexuum sicut & cæteri, & ideo concepta fuit in originali peccato, & includitur in vniuersitate illorum, de qua Apostolus dicit ad Rom. 5. In quo omnes peccauerunt, à qua vniuersitate solus Christus excipitur, qui in Adam non fuit secundum seminalem rationem, alioquin si hoc alteri nõ cõueniret quàm Christo non indigeret Christi redemptione, & ideò non tantũ debemus dare matri quòd subtrahat aliquid honori filij, qui est saluator omnium hominum, vt dicit Apostolus 1. ad Tim. 4. Quamuis autem beata Virgo in originali concepta fuerit, creditur tamẽ in vtero fuisse sanctificata antequam nata. Et ideò circa celebrationem conceptionis eius diuersa consuetudo ecclesiarum inoleuit. Nam Romana ecclesia & plurimæ aliæ considerantes conceptionem virginis in originali peccato fuisse, festum conceptionis non celebrant. aliqui vero considerantes sanctificationem eius in vtero, cuius tempus ignoratur, celebrant conceptionem. creditur enim quòd citò post conceptio- C nem & animæ infusionem fuerit sanctificata. Vnde illa celebritas non est referenda ad conceptionem ratione conceptionis: sed potius ratione sanctificationis. Sic ergo non est ideò celebranda conceptio prædicta, quia fuerit sine peccato originali concepta. Non enim per hoc tollitur quin fuerit specialius cæteris præparata: eo quòd in ipsa sanctificatione copiosius cęteris munus gratiæ accepit: non solum vt purgaretur à peccato originali: sed vt tota eius vita redderetur immunis ab omni peccato tam mortali quàm veniali, vt dicit Ansel.

3.d.44.art.3.ad 3. appositũ, ideo hoc est problema in doctore.

B. Paulus

3.p.q.27.ar.4.0.1.29

ARTICVLVS VIII.

Vtrum clericus beneficiatus teneatur, in scholis existens, dicere officium mortuorum.

129 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicuius tenetur ei in spiritualibus recompensare. Sed iste clericus accipit bona quæ fuerunt defunctorum: ergo tenetur pro eis dicere officium mortuorum.

ar. specialis.

Sed contra. Ille qui minus recipit minus tenetur. Sed clericus qui in scholis moratur minus recipit quàm alij, qui in Ecclesia residentiam faciunt qui recipiunt quotidianas distributiones: ergo non tenetur dicere officium mortuorum sicut illi.

Respondeo dicendum, quòd clericus ex hoc ipso quòd est clericus, & præcipuè in sacris ordinibus constitutus tenetur dicere horas canonicas. Videntur enim tales specialiter esse assumpti ad laudem diuinam: secundum illud Esa. 42. Omnem qui inuocat nomen meum in laudem meam creaui illum. Sed in quantum est clericus beneficiatus in hac Ecclesia tenetur di- E cere officium secundum modum illius Ecclesiæ. Est ergo considerandum quòd officium mortuorum quandoque in Ecclesia dicitur, sicut ordinariè pertinens ad ecclesiæ officium, sicut in tota Ecclesia in die animarum dicitur officium pro mortuis & in qualibet Ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, putà vt dicatur ordinariè officium mortuorum semel in septimana: vel qualitercunque aliter secundum certum tempus. Et ad huiusmodi officium mortuorum tenetur clericus beneficiatus in aliqua Ecclesia, etiam in scholis existens, & per hoc satisfacit mortuis quorum recipit bona. Aliquando verò dicitur officium mortuorum in Ecclesia extra ordinariè, propter aliquam causam specialiter emergentem, putà ad preces alicuius personæ: vel propter aliquid huiusmodi.

4.d.25.q.1.ar.1.q.3.

diuersum est officium mortuorum. ad quod officium mor. tenetur. clericus beneficiatus et in scholis existens.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrum episcopus peccet dans beneficium bono, si prætermittat meliorem.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd Episcopus peccet dans beneficium bono si prætermittat meliorem: quia qui facit contra conscientiam ædificat ad gehennam. Sed iste Episcopus prætermittens meliorem videtur facere contra consciẽtiam: ergo peccat mortaliter ædificans ad gehennam. 130

22.q.185. arti. 3.

Sed contra est, quod etiam secundum iura sufficit dare bono: si sit idoneus ad seruiendum in Ecclesia.

Respondeo dicendum, quòd aliquis potest dici melior dupliciter. Vno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de charitate. Alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Cõ- B tingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter. tamen non est melior quantum ad hoc quòd beneficium percipiat, quia alius forte potest ecclesiam magis iuuare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ, vel quia seruiuit in ecclesia. Non ergo episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quo ad hoc, non enim potest esse quòd vnum præferat alteri: propter aliquã causam quæ si quidem pertineat ad honorem Dei, & vtilitatem ecclesiæ, iam quantum ad hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc non pertineat erit acceptio personarum, quæ tanto est grauior, quantò in rebus diuinis committitur. Vnde super illud Iac. 2. Tu sede hic bene &c. dicit gl. Aug. si hanc distantiam sedendi & standi ad honores ecclesiasticos referamus non est putandum leue esse peccatum in acceptione personarum habere fidem Domini gloriæ. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesiæ contempto paupere sanctiore & instru- C ctiore?

ar. 164. & art. 92. ad 12. & 22. q. 63. ar. 2. ar. 116. & ar. 89.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS X.

Vtrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd pauper non teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. Ideo institutum est, vt decimæ soluantur ad sustentationem ministrorum ecclesię. Sed sacerdos diues habet alias vnde sustẽtetur, ergo non sunt ei decimæ soluendæ: & præcipuè à paupere. 131

ar. 2. q. 87. ar. 1.

¶ 2 Præterea, In multis terris decimæ non soluuntur, quod tamen prælati corrigerent, si homines ex necessitate iuris diuini decimas soluere tenerentur. Non ergo videtur quòd præser- D tim pauperes teneantur soluere decimas diuitibus sacerdotibus.

Sed contra est. quòd Dominus Matth. 23. dicit, Hæc oportuit facere, scilicet iudicium, & veritatem, & illa non omittere, scilicet ea quæ pertinet ad decimarum solutionem.

¶ 3 Præterea. Luc. 18. Pharisæus dicit. Decimas do omnium quæ possideo.

Respondeo dicendum, quòd sicut Philosophus docet in 5. Ethic. Medium iustitiæ accipitur non solum quò ad nos (sicut in cæteris virtutibus) sed etiam secundum rem, quia scilicet in alijs virtutibus attenduntur diuersę conditiones personarum secundum quas mediũ diuersificatur, si vt circa cibos: quod est multum vni, est paucum alteri, vel moderatum: sed in iustitia non variatur medium secundum diuersas personæ conditiones, sed attenditur solum ad quantitatem rei. Qui enim emit rem aliquam debet tantum soluere quantum valet: siue a paupere, siue a diuite emat: reddere autem debitum est actus iustitiæ: & ideo ad hoc quòd alicui reddatur quòd ei debetur, non refert vtrum sit diues, vel pauper. Decimæ autem sacerdotibus debentur in communi quidem secundum ius naturale. Naturalis autem ratio dictat, vt illi qui pro populo in spiritualibus laborant a populo stipendia suæ sustentationis accipiant. Et secundum hoc etiam in nouo testamento est iure diuino sancitum. Nam vt dicitur 1. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his qui Euangelium annunciant, vt de Euangelio viuant: sed in lege veteri iudicialis præcepto taxata est quantitas eius quod ministris Dei est populo soluendum scilicet decima: & hoc etiam Ecclesia statuit in populo Christiano soluendum: vnde cum sacerdotibus decimæ debeantur, tum de iure naturali, tum de iure diuino, tum etiam ex statuto Ecclesiæ, quamuis sacerdos sit diues nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere.

22. q. 64. ar. 2. o. 22 q. 58 a. 10. n. & q. 61. ar. 2. ad 1.

ar. 3. c. m.

B. Paulus.

AD PRIMVM ergo oportet respondere dupliciter. Vno modo,

go, ut dicatur quòd decimarum solutio instituta est nō solum ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ: sed etiam ad sustentationem pauperum, quibus debet de domo Dei prouideri, vnde dicitur Mal. 3. Inferte omnem decimationem, ut sit cibus in domo mea: & sic sacerdoti, qui non solùm sibi, sed pauperibus prouidere debet, quantumcunque diuiti sunt decimæ necessariæ. Alio modo potest dici quòd necessitas sustentationis ministrorum fuit ratio Ecclesiasticæ institutionis de decimarum solutione. Sed ex quo officium est alicui debitum per statutū Ecclesiæ, nihilominus ei debetur, quamuis sit diues.

Malachi. 22. q. 87. ar. 1. ad 4. & ar. 3. ad 2. & ar. 4. ad 4.

Ad secundum dicēdum, quòd sicut Paulus laudabiliter non exigebat sumptus qui sibi propter prędicationem Euangelij debebantur, ne quod impedimentum fieret Euangelio: aut scandalum fidelibus Christi, non tamen illi peccabant nō ministrantes sumptus quos Apostolus sibi debitos remittebat: ita etiam prælati Ecclesiæ laudabiliter faciunt non exigēdo decimas in terris illis, in quibus propter dissuetudinem timent scandalū generari: nec peccant illi qui non soluunt decimas in terris illis, in quibus non est consuetum: peccarent autem si obstinatè exigentibus dare recusarent, & ideo ut huic peccato obuient sacerdotes in terris illis non exigunt decimas.

arti. 30. c. fi. ar. 10. c. fi.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de actibus charitatis.

¶Et primò, de Obedientia, vtrum sit magis meritorium obedire prælato: vel facere aliquid ad dictum fratris.

¶Secundò, de eleemosyna.

ARTICVLVS XI.

Vtrum magis sit meritorium obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris.

132 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd magis sit meritorium obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris. Maiori.n. merito maius detrimentum opponitur. Sed magis demeretur ille qui est inobediens prælato, quàm ille qui non assentit dicto fratris: ergo & magis meretur aliquis obediēdo prælato, quam assentiens dicto fratris.

22. q. 104. artic. 3. de obedientia extra.

Sed contra. Vbi est maior humilitas ibi uidetur esse maius meritum: quia humilibus dat Deus gratiam, ut dicitur Iaco. 4. Sed maioris humilitatis uidetur esse quòd aliquis æquali se subiciat faciens aliquid ad dictum eius quàm quòd aliquis subiciat se superiori obediens prælato: ergo magis uidetur esse meritorium, quòd aliquis faciat ad dictum fratris, quàm quòd obediat prælato.

Iacobos.

Respondeo dicendum, quòd aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Vno modo ex genere operis, & sic ille actus est magis meritorius qui est excellentioris uirtutis. Manifestum est autem quòd latria, per quam aliquis seruit Deo est excellentior uirtus, quàm beneficentia: qua quis satisfacit proximo, sicut & diligere Deum est magis meritorium, quàm diligere proximum. Quòd autem aliquid fiat ad dictum fratris pertinet ad amicitiam, uel beneficentiam, qua quis diligit proximum, quòd autem obediatur prælato, inquantum est Dei minister, pertinet ad religionem qua quis colit & diligit Deum, & ideo magis est meritorium quòd aliquis faciat aliquid obediēs prælato, uel seruans uotum: quàm si aliquid faciat ad dictum fratris. Alio modo potest dici aliquis actus magis meritorius ex eo quòd procedit ex maiori charitate, licèt sit minor ex suo genere. & sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit aliquid ad dictum fratris.

22. q. 17. art. 8. c. & q. 182. ar. 2. c. & 3. di. 30. ar. 4. c.

Primum ergo concedimus.

Ad secundum dicendum, quòd ille qui facit aliquid ad dictum fratris facit propria sponte, unde minoris humilitatis esse uidetur, quàm quòd aliquis obediat prælato tanquam superiori.

Ad rationes.

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de eleemosyna.

¶Et primò de eleemosyna clericorum.

¶Secundò, de eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.

ARTICVLVS XII.

Vtrum clerici peccent mortaliter, si ea, quæ eis superfluunt, in eleemosynas non largiantur.

133 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd clerici peccent mortaliter, si ea quæ eis superfluunt in eleemosynas non largiantur, quia super illud Lucæ tertio. Qui habet duas tunicas det unam non habenti, dicit Glo. de duabus tunicis diuidendis datur præceptum, quia si una diuidatur, nemo uestitur in dimidia tunica & nudus remanet: qui accipit: & qui dedit: sed per largitionem unius tunicæ intelligitur largitio eorum quæ superfluunt ad necessitatem uitæ, ut patet per ea quæ in eadem Glo. præmittuntur: ergo dare superflua est in præcepto, sed q transgreditur præceptum peccat mortaliter, ergo ille qui non dat superflua pauperibus peccat mortaliter.

¶2 Præterea. Præceptum plus obligat, quàm cōsilium. Sed dare omnia quæ quis possidet est consilium, & tamen ad hoc homo obligatur in casu extremæ necessitatis: ergo etiam extra casum extremæ necessitatis tenetur aliquis superflua dare pauperibus, cùm hoc sit in præcepto, & ita qui non largitur peccat mortaliter.

¶3 Præt. Quicunque consumit quod est alterius tenetur ad G restitutionem. Sed bona clericorum sunt pauperum, ut patet p Glo. Hieronymi super illud Isaiæ secundo. Rapina pauperum in domo uestra: ergo si clerici inutiliter bona Ecclesiastica consumunt tenentur restituere pauperibus aliunde si habuerint.

Hieronym.

¶4 Præt. Quicunque facit se impotentem ad id q tenetur facere peccat mortaliter, sed clerici faciendo superfluas expensas faciunt se impotentes ad subueniendum pauperibus ad quod tenentur, ergo uidetur quòd peccent mortaliter.

Sed in contrarium uidetur esse consuetudo, quæ apud multos præualuit.

Respon. dicendum, q aliter uidetur se habere circa bona patrimonialia & circa bona Ecclesiastica. Nam bonorum patrimonialium, vel licitè acquisitorum homo uerè est dominus, unde quantum pertinet ad cōditionem ipsius rei potest re sua uti, ut vult. & ex hac parte non accidit peccatum: potest tamen H peccatum accidere ex inordinato modo utendi: vel per superabundantiam, dum scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in quæ non oportet, uel secundum defectum, inquantum scilicet non erogat ea in quæ oportet. Vtroque enim modo corrumpitur uirtus ut dicitur in secundo Ethicor. Bonorum uerò Ecclesiasticorum clerici non sunt uerè domini, sed dispensatores, secundum illud primæ ad Corin. 7. Dispensatio autem mihi credita est. Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuat ea quæ eius dispensationi committuntur, secundum illud primæ ad Corin. 4. Hic iam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. In his ergo potest dupliciter peccatū contingere, uno modo ex conditione ipsius rei, dum. s. usurpat sibi quasi rem propriam, & in usus suos conuertit id quod esset aliis erogandum. Alio modo ex inordinato usu eorum, quæ in partem suam cedunt, sicut etiam de aliis dictum est. Verum q̄a horum dispensatio fidei dispensatoris committitur, ut dictum est, si quis bona fide dispenset Ecclesiastica bona inde accipiens I quod sibi conuenit, secundum conditionem status, & personæ & aliis largitur, secundum quòd sibi uidetur bona fide expedire, non peccat mortaliter: etiā si fortè aliquid plus in suos vsus conuertat, quàm oporteat. Talia enim quia in singularibus est eorum iudicium, non possunt per omnimodam certitudinem diffiniri. Vnde si non sit multus excessus potest compati bonā fidem dispensatoris, si uerò multus excessus fiat, non potest latere, & ita non potest cum bona fide dispēsatoris hoc agi: si autem non conseruet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.

ad 4. hic & 4. di. 31. q. 2. ar. 2. ad 3. 22. q. 63. art. 1. c. & at. 2. ad 3. & q. 119. ar. 3. ad 1. & q. 185. art. 1. c. & ad 1. Ari. post. t. auctoritatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte. Illa præcepta quæ Dominus tradidit Matth. 5. Qui percusserit te in unam maxillam præbe ei, & aliam, & quæ ibi sequuntur, sunt intelligenda secundum præparationem animi, ut scilicet homo sit paratus hoc facere quādo necessitas hoc requirit. Vnde non semper est peccatū mor- K tale, quando homo hoc non facit, sed quando uidet necessitatem imminere, si non faciat, tunc peccat mortaliter, & eadem ratio est de hoc præcepto, qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus. Vnde non semper peccat mortaliter quicunque non dat pauperi qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quòd obliget ad peccatum mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiæ & fidei dispensatoris, vnde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire, immunis est a peccato, alioquin mortaliter peccat.

August. 4. d. 15. q. 2. art. 1. q. 4. & 3. q. 2. ad 1.

Ad secundum dicendum, quòd illa eadem quæ sunt consilia cadunt sub præcepto secundum animi præparationem: nullum enim consilium est perfectius, quàm quòd homo tradat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præcepto secundum animi præparationem, secundum illud. 1. Io. 3. Et nos debemus pro fratribus animam ponere: & similiter dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi

Ioannes.

animi præparationem, vt scilicet homo sit paratus hoc facere si necessitas immineat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda quàm ad omnia exhibenda tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest sed committitur prudentiæ vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus, sed etiam ecclesiæ ministris. vnde secundum canones debent diuidi hoc modo vt aliqua pars cedat in vsus pauperum, & aliqua pars in vsus ministrorum, & in cultum ecclesiæ.

Aliter ergo dicendum est de illis ecclesiasticis bonis, quæ principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium & aliorũ huiusmodi. Et aliter de illis bonis quæ sunt principaliter attributa usibus ministrorum, sicut sunt præbẽdæ clericorum, & alia huiusmodi. Nã in primis bonis peccatum committitur, non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione dum aliquis in suos usus assumit qđ est alterius. Et iõ tenetur ad restitutionẽ tanquã defraudatur res alienæ. In secundis verò bonis non cõmittitur peccatũ nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est, unde nõ tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad pœnitentiam peragendam.

Ad quartum dicendum, quod neque moderatus usus diuitiarũ neque bona fides dispensatoriũ saluari uidetur in eo qui scienter superfluas expensas facit in uoluptuosis conuiuiis, & aliis huiusmodi superfluitatibus, & sic non est dubium quod in talibus peccat mortaliter. Vnde dicitur Matth. 24. Si dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos, quod pertinet ad superbum & crudele dominium, manducet autem & bibat cum ebriosis qđ pertinet ad superflua & uoluptuosa conuiuia, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet. s. a societate sanctorum, partemque eius ponet cum hypocritis. s. in Inferno. Vnde ibi subditur. Ibi erit fletus & stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his quibus conuiuit.

(margin: d. & 4. di. 35. q. 1. a. 3. q. 1. ad 4.)

QVÆSTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.

Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶Primò vtrum mortuus patiatur aliquod detrimentum, si executor eius differat dare eleemosynas, quas ipse in testamento dari mandauit.

¶Secundò, vtrum executor licitè possit differre distributionem eleemosynarum ad hoc quòd res defuncti melius uendantur in posterum. D

(margin: & in ord. 134.)

ARTICVLVS XIII.

Vtrum mortuus aliquod detrimentum sentiat ex hoc, quòd eleemosynæ, quas mandauit dari, retardantur.

134 CIrca primum sic proceditur. Videtur quòd mortuus nullũ detrimentum sentiat ex hoc quòd eleemosynæ, quas mãdauit dari retardantur. Huiusmodi enim retardatio prouenit ex negligentia executoris. Sed negligentia unius non imputatur alteri. ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate.

(margin: 4. d. 45. q. 2. 21, 2. q. 2. ad 4.)

Sed contra est, quòd propter huiusmodi tarditatem retardãtur orationes & sacrificia, quæ fierent pro anima defuncti, ex quibus plurimum iuuaretur; ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentum. E

Respondeo dicendum, quòd hic est opus duplici distinctione. Primò quidem ex parte ipsius detrimenti. Distinguendum est. n. duplex detrimentum. Nám quoddam detrimentum est, quod pertinet ad tolerantiam pœnæ, secũdum illud primæ Corinthiorum tertio. Si cuius opus arserit detrimentum patietur. Aliud aũt quod pertinet ad subtractionẽ remedij. Secundò est distinguendum est ex parte eleemosynæ. Circa quam põt considerari & detrimentũ ipsius eleemosynæ, & effectus ipsius. Quãtum ergo ad meritum eleemosynæ nullum detrimentum patitur defunctus ex prædicta tarditate, maximè si quantum in ipso fuit curam adhibuit, vt huiusmodi eleemosynæ citò daretur, quia meritũ principaliter ex voluntate & intentione depẽdet. Sed quantũ ad effectũ eleemosynæ patitur detrimentũ, non quia- A dem vt pro hmõi tarditate puniatur, sed quia remediũ ei non adhibetur, dũ suffrag a differuntur, ex quibus plurimũ iuuaret.

(margin: Apo. Paulus.)

(margin: & in articulo 15.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod negligentia vnius non imputatur alteri ad pœnã, põt tñ redundare in alterum quantũ ad defectũ remedij secundũ quod vnus homo ab alio iuuari põt.

(margin: 4. d. 45. q. 2. & 21. 2. q. 2. ad 4.)

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum executor debeat tardare distributionem eleemosynarum ad hoc, quòd res defuncti melius vendantur.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd executor debet tardare distributionẽ elemosynarum ad hoc quod res defuncti melius vendantur. Quia ex hoc sequitur quòd plures B eleemosynas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis iuuabitur: ergo si differat, uidetur quod laudabiliter, & fideliter hoc faciat. 135

Sed contra est, quia ex tarditate eleemosynarum sequitur retardatio remedij quo forte defunctus indiget, ergo videtur quod huiusmodi retardatione grauetur defunctus potius quàm iuuetur.

Respon. dicendum. In mora modici temporis non videtur esse magnum periculum. Vnde si executor per modicum tempus eleemosynam dare differat, vt rebus defuncti melius venditis ampliores eleemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si uerò econuerso per multum tempus differat eleemosynas distribuere, vt non multò ampliores eleemosynas faciat, non uidetur esse absque culpa, quia fortè defunctus à purgatorio liberaretur in quo existenti remedium suffragiorum maximè necessarium erat, hoc autem requirit prudentis executoris G examen, ut scilicet consideratis dilatione temporis & conditione personæ quæ creditur citius uel tardius liberanda, & etiam quantitate augmenti eleemosynarum, faciat, quod videbitur expedire defuncto.

(margin: Tardare distributionẽ testamenti qñ est licitum.)

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de peccatis.

ET circa hoc quæsita sunt tria.

¶Primò de peccato originali, vtrum scilicet ille qui baptizatus est transmittat peccatum originale in prolem.

¶Secundò de peccato actuali in generali, quid scilicet sit prius, vtrum auersio à Deo: vel cõuersio ad commutabile bonum.

¶Tertiò specialiter de mendacio: quod mendacium sit grauius, utrum illud quod fit verbo, vel illud quod fit facto.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd ille qui est baptizatus non transmittat peccatum originale in prolẽ. In eo enim qui nascitur tria possunt considerari, scilicet corpus, anima, & vnio vtriusque, sed non contrahit pctm̃ originale secundũ corpus quod contrahit à parentibus quia parẽtes erãt totaliter à peccato originali mundati, similiter etiam nec secũdum animam quam habet ex creatione Dei, in quem peccatũ non cadit, & per consequens neque etiam secundum unionem vtriusque: ergo ille qui nascitur ex baptizatis nullo modo con- E trahit peccatum originale. 136

(margin: & in ord. 136. de ma. qu. 4. ar. 1. & 8. & 12 qu. 84. artic. 3. & 4.)

Sed contra est, quia remedium non adhibetur nisi vulneri. Sed baptismus qui est medicinale remedium cõtra vulnus originalis peccati, adhibetur paruulis baptizatorum filius secundum communem ecclesiæ consuetudinem: ergo paruuli baptizatorum filii cum originali peccato nascuntur.

Respon. dicendum, quia peccatum quod ex transgressione primorum parentum in omnes posteros originaliter deriuatur, non aboletur nisi per gratiã Christi, qui de pctõ damnauit pctm̃ in carne, vt di. ad Romanos 8. sed hoc quodã ordine peragitur. Nã primo in statu præsentis vitæ per sacramenta gratiæ Christi remouetur peccatum originale quantum ad inquinationem animæ, vt scilicet non imputetur homini ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptionem fomitis in carne: vnde Apostolus ad Romanos 7. Ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati inquantum scilicet concupiscit aduersus peccatum: vnde homo baptizatus secundũ mentem

(margin: Rom.)

(margin: Apostolus.)

(margin: Apostolus.)

tem viuit in nouitate spiritus, sed secundum carnem adhuc retinet vetustatem Adæ. Et ideo sicut per spiritualem generationem, quæ scilicet per euangelium alios producit filios in Christo absque peccato, ita etiam secundum generationem carnalē producit filios in vetustatem Adæ cum peccato originali.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ac. 113. c. & 22. qu. 10. a. 3. c. & 3 q. 86. at. 4. ad 3.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in peccato actuali prius sit auersio, quàm conuersio.

137 AD secundū sic proceditur. Videtur quòd in peccato actuali prius sit auersio quam cōuersio. Auersio enim importat recessum à termino: conuersio autem accessum ad terminum. Sed in motu corporali prius est recessus à termino, quàm accessus ad terminum: ergo & in spirituali motu prius est auersio quàm conuersio.

Sed contra est, quod Dion. dicit. 4. cap. de di. no. Nemo intendens ad malum operatur: sed intendens ad bonum: ergo prius animas peccantis conuertitur per appetitum ad bonum commutabile, quàm auertatur à Deo.

Respon. dicendum, quòd peccatum principaliter in voluntate consistit: vt Aug. dicit. Quantum autem ad voluntatem, illud est prius, quod principaliter intenditur: & ideo in peccatis in quibus principaliter intenditur fruitio boni commutabilis sicut in luxuria, auaritia, & similibus: prius est naturaliter conuersio quàm auersio, quæ non est principaliter intenta, sed præter intentionē consequitur ex inordinata conuersione. In peccatis autem in quibus directè intenditur auersio à Deo, sicut est infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi: prius est auersio ab incommutabili bono, & in posteà est conuersio ad commutabile bonum, sicut patet in illis qui desperantes seipsos tradūt impudicitiæ, vt dicitur ad Ephe. 4.

12. q. 73. ar. 5. c. 12. q. 77. ar. 6. ad 1. & ar. 8. ad 2. & 22. q. 46. arti. 2. ad 2. 22. q. 20. at. 1. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quàmuis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione: accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter consistit peccatum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum maius peccatum sit, cum aliquis mentitur facto, quàm cum aliquis mentitur verbo.

138 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd maius peccatū sit cum aliquis mentitur facto, quàm cum aliquis mentitur verbo. Maius enim peccatum esse uidetur cum aliquis mentiēdo abutitur eo cui magis creditur. Sed sicut Ansel. dicit in lib. de ueritate. Magis creditur factis quàm uerbis: ergo grauius peccat qui mentitur factis quàm uerbis.

Sed contra est, quod Augu. dicit in lib. de doctrina Christiana. Inter omnia signa præcipuum locum tenent uerba: his autem abutitur ille qui uerbo mentitur: ergo uidetur quòd grauius peccat ille qui mentitur uerbo quam ille qui mentitur facto.

Respon. dicendum, quòd sicut Ambro. dicit in quodam sermone. Non solum in falsis uerbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacij principaliter quidem consistit in intentione fallēdi: unde ille qui dicit falsum, quod putat esse uerum non mentitur. Magis autē est reus mendacij ille qui dicit uerum, quod putat esse falsum: ut patet per Aug. in lib. de mendacio. Vnde cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mentitur uerbo, & in eo qui mentitur facto: uterque æqualiter peccat, uerbum enim & factum assumuntur ut instrumenta fallendi: unde non refert quantum ad peccatum mendacij, utrum aliquis uerbo uel scripto uel nutu, uel quocunque facto mentiatur: sicut non refert quantum ad peccatum homicidij, utrum quis gladio uel securi interficiat hominem.

atti. 96. & 22 q. 152. ar.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculosè simul uirgo, & pater.

139 DEINDE quæsitum est circa corpora hominis, utrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculosè simul uirgo & pater: & uidetur quòd hoc possit esse miraculosè, quia pater & mater simul sunt generationis principia. Sed aliqua mulier miraculosè fuit simul virgo & mater: ergo pari ratione aliquis vir miraculosè potest simul esse virgo & pater.

Item uidetur quod hoc possit esse absque miraculo: quia dæmon incubus potest furari semen uiri uirginis in somnis polluti & transfundere in matricem mulieris: ex quo quidem semine potest concipi proles, cuius pater non est dæmon incubus, sed ille ex cuius semine generatur, quod agit in virtute eius à quo est resolutum: ergo uidetur, quòd etiam absque miraculo possit aliquis simul esse uirgo & pater.

Sed contra, Mulier absque miraculo nō potest simul esse uirgo & mater: ergo pari ratione, nec uir absque miraculo potest simul esse uirgo & pater.

Item uidetur quod nec per miraculum, quia si filius Dei qui est natus miraculosè de uirgine ex aliqua parte corporis uirginalis carnē assumpsisset quam ex illa, unde mulier naturaliter concipit, puta de manu aut pede, non diceretur filius uirginis, sicut nec Eua dicta est filia Adæ quamuis sit formata de costa ipsius: sed non posset contingere salua uirginitate uiri, quòd ex eadem parte corporis & in eodem loco prolem generaret sicut naturaliter generatur: ergo nec etiam miraculosè fieri posset quod aliquis simul esset uirgo & pater.

Eua non fuit filia Adę.

Respon. dicendum, quòd ad huius euidentiam uidere oportet quid ad uirginitatem requiratur. Requiruntur autem tria ad eius perfectionem, quorum primum est principale & formale, scilicet electio siue intentio uoluntatis, sicut & in omnibus moribus: unde istud ex necessitate ad uirginitatem requiritur, quòd adsit alicui assidua uoluntas nunquam experiendi delectationem ueneream. Secundum autem est materiale, scilicet passio appetitus sensitiui, scilicet delectatio, quàm quis experitur in actu uenereo, cuius priuatio requiritur ad perfectā uirginitatem materialiter. Nam passiones sensitiuæ sunt materia uirtutum moralium. Si tamen præter electionem propriæ uoluntatis hoc contingat, putà cum quis in somno polluitur, uel cum mulier per uiolentiam ab hoste opprimitur, non perit uirtus uirginitatis: ut patet per Aug. in primo de Ciui. Dei. Tertium autem est quasi per accidens & concomitanter se habens ad uirginitatē scilicet corporalis integritas. Vnde si claustra pudoris aliter corrumpantur quàm per uenereum actū, putà si obstetrix, uel medicus ferro incidat ad sanandum nihil uirginitati deperit: sicut Aug. dicit in primo de Ciui. Dei. Sic ergo si uirginitas accipiatur secundum perfectam suum esse prout ad uirginitatem tria prædicta concurrūt: mulier quidē salua uirginitate nō pōt esse mater ita quod cōcipiat & pariat nisi miraculosè: quia proles egredi non pōt cum hoc, quòd permaneant claustra pudoris inuiolata, nisi per miraculum: sicut accidit in matre Dei. Posset tamen fortè absque miraculo mulier salua omnimoda uirginitate concipere: sicut dr accidisse de quadā puella pubescente, quā pp pudoris custodiā in lecto suo pater habebat. qui dum somno pollueretur, semen ad matricē descendit, & puella concepit. Vir autē absque omni seminis resolutione non pōt esse pater, neque naturaliter, neque miraculosè: quia si de corpore eius proles aliter miraculosè formaretur, nō posset dici pater. Si uerò uirginitas largius accipiatur, prout solū requirit interiorem electionem mentis: sic patet de muliere quidem quòd naturaliter pōt esse mater virginitate tali manente, sicut si aliqua per uiolentiam opprimeretur ab hoste, & inde conciperet: & multò magis hoc posset miraculosè fieri. Vir autē salua tali uirginitate posset esse pater naturaliter pp pollutionē nocturnam, quod quocunque casu ad matricem mulieris perueniret. Non autē ita congrueret quòd miraculosè uir fieret pater sicut quòd uirgo fieret mater: tū quia uirgo miraculosè facta est mater, spū sancto formante corpus prolis ex purissimis sanguinibus eius: vt Damas. dicit. Resolutio autē seminis sine qua uir pr esse non posset non congruit operationi spūs sancti: tum quia uir in gñatione est sicut agens, mulier sicut patiens. Deo autē cōpetit agere & nō pati: vnde magis cōgruit ut Deus miraculosè suppleat id qd deest ex parte uiri, quàm id qd deest ex parte mulieris.

Ad perfectionē virginitatis. tria requiruntur. 12. qu. 59. ar. 4. & 5.

3. p. q. 28. at. 2. ad 2. Virgo, potest concipere etiā naturaliter. Vir non potest esse virgo & pater etiam miraculosè.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum cœlum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

140 DEINDE vltimò quæsitum est de creatura purè corporali, vtrum scilicet cœlum empyreum habeat influentiam super alia corpora: Et vr quòd non quia oē corpus quod naturaliter

influit in alia corpora per prius influit in propinqua quam in remota. A Si ergo cœlum empyreum influeret in corpora inferiora, per prius influeret in cœlum aqueum, quod est sibi propinquius quàm in cœlum sydereum, sed hoc uidetur esse incóueniens: quia cœlum sydereum similius est cœlo empyreo, cũ neutrum sit de natura quatuor elementorum, quàm cœlum aqueum quod est de natura quatuor elementorum: quia illæ aquæ dicuntur ibi positæ ad refrigerandum calorem prouenié tem ex motu cœli; ratione cuius Saturnus q est altior inter planetas dicitur habere frigiditatem. Non ergo cœlum empyreũ influit in corpora inferiora.

1. p. q. 66. ar. 3. ad 2. philosophi. 4. lec. 7. o. & 1. d. 3. q. 6. 2. ar. 3. o.

Sed contra est, quod in lib. de intelligentiis dicitur, quòd omne quod influit in alia est lux uel lucem habens, & in commento dicitur, quòd omnis influentia est per uirtutem lucis, sed cœlum empyreum maximè habet lucem inter alia corpora: ergo in alia corpora influit.

Respondeo dicendum, quòd quidam ponunt cœlum empyreum non habere influentiam in reliqua corpora, quia non est institutum ad effectus naturales, sed ad hoc, quòd sit locus beatorum. Et hoc quidem mihi aliquando uisum est, sed diligentius considerans magis uidetur dicendum, quòd influat in corpora inferiorum, quia totum uniuersum est unum unitate ordinis ut patet per Philosophum 12. meta. (T. c. 52.) Hæc autem unitas ordinis attenditur secundum quòd quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia, & inferiora corpora per superiora ut Augu. dicit in 3. de Trini. Vnde si cœlũ non empyreum influeret in corpora inferiora cœlum empyreum non contineretur sub unitate vniuersi, quod est inconueniens. Videtur autem proprius effectus eius esse perpetuitas & permansio in inferioribus corporibus. Nam secundum philosophum in 12. Meta. (T. c. 43.) In cœlo sunt principaliter duo motus, quorum unus est ab Oriente in Occidentem, qui uocatur diurnus: & est super polos æquinoctialis, & quia iste est uniformis causat perpetuitatem in inferioribus motibus. C Alius autem motus est ab Occidente in Orientem, quo mouetur sol & & alij planetæ, qui est super polos zodiaci, per quem planetę accedunt & recedunt a nobis: unde iste motus propriè causat differentiam generationis & corruptionis & cæterorum motuum in istis inferioribus: & sic continuatur generatio & corruptio horum inferiorum quousque Deus vult, quæ quidem quãtum ad continuitatem causatur a primo motu, quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem uniformitas motus prę cedit difformitatem, ita etiam unitas quietis præcedit uniformitatem motus, quia moueri est se aliter habere nunc quam prius, quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius, & sic quies habet puram unitatem: uniformitas autem motus habet unitatem cum diuersitate, & ideo primum cœlum, scilicet empyreum singulariter per suam quietem influit. Secundum autem cœlum est, quod dicitur aqueum per suum motum uniformem. Tertium autem cœlum scilicet sydereum per suũ motum difformem, D hoc autem est proprium huic corpori, quòd influat absque motu inquantum est supremum attingens quodammodo ordinem substantiarum spiritualium, prout Dion. dicit 2. c. de di. no. q diuina sapientia coniungit principia secũdorum finibus primorum.

2. d. 2. q. 2. 3. & di. 13. ar. 4. ad 1. 1. p. q. 109. ar. 6. & q. 115. ar. 3. o. & veri. q. 5. art. 8. c. & 9. o.

1. p. q. 68. ar. 4. c. De diuersitate cœlorũ Dionysi⁹.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cœlum empyreum magis influit in cœlum aqueum quàm in inferiora corpora, inquantum scilicet cœlum aqueum plus recipit de influentia cœli empyrei, ut uniformitas motus ostendit, unde etiam magis conuenit cum cœlo empyreo ratione suæ uniformitatis quam cęlum sydereum. Est autem de cęlestibus corporalibus duplex opinio. Vna scilicet quod sint de natura elementorum secundũ quam cœlum empyreum esset de natura ignis cœlum aqueum de natura aquæ uel aeris, cœlum autem sydereum est compositum ex utraq; natura, quia in parte est lucidum in parte dyaphanum. Et ad hanc opinionem pertinet quòd dicitur aquam E esse ibi ad infrigidandum. Alia autem est opinio quòd corpora cœlestia non sunt de natura quatuor elementorum, sed quinta essentia, secundum quam etiam cœlum aqueum non est de natura quatuor elementorum. sed dicitur aqueũ propter dyaphaneitatem, sicut dicitur cœlum empyreum, idest igneũ, propter lumen. Contrarium concedimus, quamuis liber de intelligentiis non sit authoritatis alicuius, nec etiam uerum sit quòd omnis influxus sit ratione lucis, nisi lux metaphoricè accipiatur pro omni actu, prout omne agens agit inquantum est ens actu uel hoc potest esse uerum in solis corporalibus, in quibus propriè dicitur lux, inquantum scilicet lux corporalis est forma primi corporis agentis, scilicet cœli cuius uirtute omnia corpora inferiora agunt. Et hæc ad præsens dicta sufficiant.

ar. 72.

Ad contrarium.

1. p. q. 6. 2. art. 3. c. q. 4. ar. 1. c. 3. p. q. 67. ar. 1. o.

INCIPIT QVODLIBET SEPTIMVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de tribus.

¶ Primò quædam pertinentia ad substantias spirituales.

¶ Secundò quædam pertinentia ad sacramentum altaris.

¶ Tertiò quædam pertinentia ad corpora damnatorum.

CIRCA substantias spirituales quærebatur.

¶ Primò de cognitione earum.

¶ Secundò de fruitione animæ Christi tempore passionis.

B ¶ Tertiò de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

CIRCA primum quærebantur quatuor.

¶ Primò, vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam uidere immediatè.

¶ Secundò, vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

¶ Tertiò, vtrum intellectus angelicus possit intelligere singularia.

¶ Quartò, vtrum notitia quam Aug. dicit prolem mentis, sit accidens, uel non.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediatè uidere.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd nullus intellectus creatus possit diuinam essentiam immediatè uidere. Intellectus enim creatus cum indifferenter se habeat ad omnia intelligibilia, non potest cognoscere determinatè aliquid nisi per obiectum suum determinetur, sed diuina essentia non est obiectum quod possit intellectum determinare, quia est summum in entibus & maximè generalitatis & nullo modo determinatum: ergo intellectus creatum ipsam uidere non potest.

141
1. p. q. 12. art. 1. o. & ar. 4. ad 3. 2. veri. q. 9. & 4. d. 49. q. 2. ar. 1. & 12. q. 175. artic. 3.

¶ 2 Præterea, Ad hoc quòd intellectus cognoscat aliqd oportet quòd fiat in actu. Nihil enim operatur secundum quòd est in potentia, sed secundum quòd est actu. Intellectus autem non fit in actu nisi secundum quòd intelligibili informatur. Cum ergo essentia diuina non possit per seipsam informare intellectum ut formaliter faciat ipsum esse in actu, oportet si debet p intellectum cognosci, q per aliquam sui, similitudinem intellectum informet ad hoc, q cognoscatur, & ita non poterit immediatè nisi per similitudinem uideri. D

¶ 3 Præterea, ad hoc quòd intellectus creatus essentiam diuinam uideat, oportet quòd per lumen gloriæ perficiatur, sed lumen gloriæ est medium distans, & ab ipso intellectu & ab ipsa essentia diuina, quæ est beatitudo increata, cum lumen prædictum dicatur creatura: ergo intellectus creatus non potest uidere diuinam essentiam immediatè.

¶ 4 Præterea. Secundũ philosophum in 3 de anima. (T. c. 3.) Sicut sensus se habet ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile, sed ad hoc quòd sensus uisus suum obiectum percipiat duplici medio indiget, scilicet lumine & specie quæ est similitudo rei uisæ, ergo hoc idem est necessarium intellectui in uisione diuinæ essentiæ, & sic non immediate eam uidebit.

Sed contra est quod dicitur 1. Ioan. 3. Videbimus eum, sicuti est. E

¶ Præterea, ad hoc quòd intellectus intelligat nihil aliud uidetur requiri nisi quod intelligibile fiat in actu, & quòd intellectui coniungatur, sed essentia diuina per seipsam est intelligibilis in actu, cum sit immaterialis, intellectui etiã præsens est, quia ut dicit Augu. Deus unicuique rei est uicinior, quàm ipsa res sibi: ergo intellectus creatus essentiam diuinam poterit immediatè uidere.

August.

Respondeo dicendum, quòd absque dubio tenendum est, q diuina essentia in patria immediatè ab intellectu glorificato uideatur. Ad cuius euidentiam sciendum est quòd in uisione intellectiua triplex medium contingit esse. Vnum sub quo intellectus uidet, quod disponit eum ad uidendum: & hoc est in nobis lumen intellectus agentis: quod se habet ad intellectũ possibilem nostrum, sicut lumen solis ad oculum. Aliud medium est quo uidet: & hoc est species intelligibilis quæ intellectũ possibilem determinat, & habet se ad intellectum possibilem, sicut

ar. 21. & 1. p. q. 12. ar. 2. c. 1. 12. ar. 10

species lapidis ad oculum. Tertium medium est in quo aliquid F uidetur: & hoc est res aliqua per quam in cognitionem alterius deuenimus, sicut in effectu uidemus causam, & in uno similium uel contrariorum uidetur aliud: & hoc medium se habet ad intellectum sicut speculum ad uisum corporalem, in quo oculus aliquam rem uidet. Primum ergo medium & secundum non faciunt mediatam uisionem: immediatè enim dicitur aliquis uidere lapidem, quàmuis eum per speciem eius in oculo receptam & per lumen uideat, quia uisus non fertur in hæc media tanquam in uisibilia: sed per hæc media fertur in unum uisibile, quod est extra oculum. Sed tertium medium facit uisionem mediatam: uisus enim fertur prius in speculum sicut in uisibile, quo mediante accipit speciem rei uisæ in specie uel speculo: similiter intellectus cognoscens causam causato, fert in ipsum causatum sicut in quoddam intelligibile, ex quo transit in cognitionem causæ. Et quia essentia diuina in statu, uel in effectibus suis cognoscitur non uidemus eam immediatè. Vnde in G patria ubi immediatè uidebitur, tale medium penitus subtrahetur. Similiter etiam non est ibi medium secundum, s. aliqua species essentiæ diuinæ intellectum informans: quia quòd aliquid uidet immediatè per speciem suam, oportet quòd species illa repræsentet rem illam secundum completum esse suæ speciei: aliàs non diceretur res illa immediatè uideri, sed quædam umbra eius, sicut si similitudo lucis in oculo fieret per modum coloris, qui est lux obumbrata. Cùm autem omne quod recipitur in aliquo recipiatur in eo per modum recipientis: impossibile est in intellectu similitudinem diuinæ essentiæ recipi, quæ eam perfectè secundum totam suam rationem repræsentet. Vnde si per aliquam similitudinem talem essentia diuina a nobis uideretur immediatè non uideremus essentiam diuinam, sed quandam umbram eius. Restat ergo quòd solùm primum medium erit in illa uisione, scilicet lumen gloriæ quo intellectus perficietur ad uidendum essentiam diuinam, de quo in H psalm. 35. In lumine tuo uidebimus lumen. Hoc autem lumen non est necessarium ad hoc quòd faciat intelligibile in potentia esse intelligibile in actu: ad quod est nobis necessarium lumen intellectus agentis, quia ipsa diuina essentia cum sit a materia separata est per se actu intelligibilis. Sed erit necessarium tantum ad perficiendum intellectum: ad quod etiam nunc lumen intellectus agentis ualet: prædictum autem lumen gloriæ sufficienter perficiet intellectum ad uidendum diuinam essentiam eo quòd ipsa essentia diuina totaliter lux intelligibilis est. Vnde lumen gloriæ ab ea in intellectum descendens facit hoc respectu diuinæ essentiæ in intellectu, quod facit respectu aliorum intelligibilium, quæ non sunt lux tantùm, sed species rei intellectæ simul & lumen, sicut si lux sensibilis per se existeret ad eius uisionem sufficeret lumen oculum perficiens sine aliqua similitudine.

art. 1. c. & 1. p. q. 12. ar. 4. o. 1. p. q. 12. art. 1. o. & 11. o. & 2a 2æ q. 175. artic. 4.

Lumen gloriæ.

ad quid sit necessarium.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquid dicitur determi- I natum dupliciter. Primò ratione limitationis. Alio modo ratione distinctionis. Essentia autem diuina non est quid determinatum primo modo, sed secundo modo: quia forma non limitatur nisi ex hoc quod in alio recipitur, cui materia commensuratur. In essentia autem diuina non est aliquid in alio receptum, eo quòd esse eius est ipsa diuina natura subsistens, quod in nulla re alia contingit. Nam quælibet res alia habet esse receptum & sic limitatum: & inde est quòd essentia diuina ab omnibus distinguitur per hoc quòd est in alio non recipi, sicut si esset aliqua albedo existens non in subiecto: ex hoc ipso distingueretur a qualibet albedine in subiecto existente, quamuis in ratione albedinis non esset recepta, & sic nec limitata. Patet ergo quòd essentia diuina non est quid generale in essendo, cùm sit ab omnibus aliis distincta, sed solum in causando: quia id quod est per se est causa eorum quæ per se non sunt. Vnde esse per se subsistens est causa omnis esse in alio recepti: & ita essentia diuina est intelligibile, quod potest determinare intel- K lectum.

Ar. 146.

1. p. q. 3. artic. 2. ad 3. & ar. 4. ad 1. & q. 7. ar. 1. ad 3 & veri. q. 21. artic. 4. ad 9.

Ad secundum dicendum, quòd intellectus creatus fit actu ad uidendum diuinam essentiam per lumen gloriæ: & hoc sufficit, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd illud lumen gloriæ quamuis & ab essentia diuina & ab intellectu sit differens per essentiam, nõ tamen facit mediatam uisionem, ut ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quòd uisibilia non sunt lux tantum: & ideo oportet ad hoc quod uisus determinetur ad ea, quòd non solum sit ibi lumen, sed etiam species rei uisæ. Essentia autem diuina est purè lux: & ideo non requirit aliquam aliam speciem quam ipsum lumen ut uideatur sicut ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd intellectus crea- 143 tus possit simul plura intelligere. Potentia enim sensiua cum sit materialis est inferior & magis contracta quàm intellectiua: sed sensus potest simul plura sentire, sicut sensus communis simul sentit album, & dulce, dum eorum differentiam cognoscit: ergo intellectus multò fortius potest simul plura intelligere.

1. p. q. 12. artic. 10. & q. 58. ar. 2. & q. 85. artic. 4. o.

¶ 2 Præterea plura intelligibilia possunt simul cognosci inquantum sunt unum. Sed omnia intelligibilia sunt unum inquantum sunt intelligibilia: ergo omnia intelligibilia possunt simul cognosci.

¶ 3 Præterea. Sicut se habet intellectus in habitu ad intelligibile in habitu: ita se habet intellectus in actu ad intelligibile in actu: Sed intellectus in habitu simul plura intelligibilia cognoscit in habitu: ergo intellectus in actu simul plura intelligit in actu.

¶ 4 Præterea. Ad cognitionem intellectus sufficit species rei intelligibilis in intellectu existens. Sed species intelligibiles non se impediunt, quin simul sint in intellectu, cum non sint contrariæ, eo quòd sunt à materia separatæ: ergo intellectus non impeditur quin possit simul plura intelligere.

¶ 5 Præterea, Capacitas intellectus est maior quàm cuiuscunque corporis. Sed aliquod corpus est in quo simul possunt plures species etiam contrariorum fieri, sicut patet quòd in uno puncto aeris in quo se intersecant duæ lineæ directæ a duobus uisibilibus ad duos uidentes, est species utriusque uisibilis: ergo multò fortius plures species actu possunt simul esse in intellectu, & ita intellectus potest simul plura intelligere.

Sed contra est quod dicit philosophus in 2. Topico. Contingit plura scire, intelligere uerò unum solum.

Respondeo dicendum, quòd intellectus dupliciter aliquid intelligit, scilicet primò & ex consequenti. Ex consequenti quidem contingit plura simul intelligere inquantum habent ordinem ad unum intelligibile primum, & hoc contingit dupliciter. Vno modo ex unitate eius quo intelligitur, sicut quãdo plura intelligibilia per unam speciem intelliguntur, sicut intellectus diuinus omnia simul uidet per unam essentiam suam: & eodem modo intellectus creatus uidens essentiam diuinã potest simul omnia uidere quæ per essentiam diuinã uidet. Alio modo ex unitate eius quod intelligitur, scilicet quando plura intelligũtur ut unum: totum enim unum est primò intellectũ, & illa plura sunt intellecta ex consequenti in illo, sicut cum intellectus intelligit lineam, simul intelligit partes lineæ: ut dici- I tur in 3. de anima. (T. c. 23.) Et similiter cum intelligit propositionem, intelligit simul subiectum & prædicatum, & cùm intelligit similitudinem uel differentiam aliquorum simul intelligit ea quorum est similitudo uel differentia. Sed quòd intellectus simul intelligat plura intelligibilia primo & principaliter est impossibile. Cuius ratio est, quia intellectus secundũ actum est omnino, idest perfectè res intellecta: ut dicitur in 3. de anima. (T. c. 36.) Quod quidem intelligẽdum est non quòd essentia intellectus fiat res intellecta uel species eius, sed quia cõpletè informatur per speciem rei intellectæ, dum eam actu intelligit. Vnde intellectum simul plura actu intelligere primò idem est ac si res una simul esset plura. In rebus enim materialibus uidemus quòd una res numero non potest esse simul plura in actu: sed plura in potentia: uel secundum dispositionẽ potest esse unum & idem. Idem enim aer est simul potentia aqua & ignis & possunt etiam simul dispositiones ad utrunque quã- K rum ad aliquid inesse eidem, sicut si aer ex una parte calefieret & ex alia infrigidaretur, sed quòd aer simul actu sit ignis & aqua, est impossibile, & similiter etiam quòd aliquid sit simul actu lapis & ferrum, quæ non uidentur contraria, sed disparata. Intellectus autem ex ipsa ratione suæ potentiæ est simul potentia omnia intelligibilia: sicut & sensus omnia sensibilia. Potentia autem sensitiua per similitudines sensibilium reducitur in actum dupliciter. Vno modo incompletè per modum dispositionis, quando scilicet species sensibiles sunt in ea ut dispositiones, quod appellat Auicenna esse, ut in thesauro. Alio modo perfectè, quando scilicet species sensibiles actu informant potentiam sensitiuam: & hoc uocat Auicenna apprehensionem sensus, distinguens potentias sensitiuas apprehendentes ab illis in quibus sunt formæ sensibiles, ut in thesauro: & similiter in intellectu in habitu sunt similitudines intelligibilium, ut dispositiones, sed quãdo sunt actu intellectæ, sunt in eo ut formæ perficientes: & tunc intellectus fit omnino res intellecta: & hoc

ar. 160. & ar. 213. ad 4. & 1. p. q. 14. ar. 7 1. p. q. 14. ar. 10. o.

1. p. q. 58. ar. 2. o. & 2a. q. 113. ar. 7. ad 5

Idem aer est simul potẽtia aqua & ignis.

Potentia sensitiua reducit in actum dupliciter per similitudinẽ sensibilium.

contingit

contingit per intentionem quæ coniungit intellectum intelligibili, & sensum sensibili, vt dicit Augustinus: Vnde patet quòd sicut vna res materialis non potest esse simul plura actu, ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere primo. Et hoc est quod Alga. dicit, quòd sicut vnum corpus non potest simul figurari pluribus figuris ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere. Nec potest dici, q intellectus informetur perfectè simul pluribus speciebus intelligibilibus, sicut vnũ corpus simul informatur figura & colore, quia figura & color nõ sunt formæ vnius generis, nec in eodem ordine accipiuntur, quia nõ ordinantur ad perficiendum in esse vnius rationis, sed omnes formæ intelligibiles inquãtum huiusmodi sunt vnius generis, & in eodem ordine se habent ad intellectum, inquantum perficiũt intellectum in hoc quod est esse intellectum. Vñ plures species intelligibiles se habẽt sicut figuræ plures, vel plures colores, qui simul in actu in eodem esse non possunt secundum idem.

Vnus intellectus nõ pōt plura primo intelligere.

1. p. q. 85. ar. 4 c. veri. q 8. ar. 14. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similiter dicendũ est de potentia sensitiua, idest q non potest plura simul sentire, sed ex consequenti, inquantum plura accipiuntur vt unum: sicut plura sensibilia vniuntur in una dicta: & plura sensibilia q sunt partes continentur in vno toto. Vnde quando sentitur totũ sentiuntur simul plures partes ex consequenti: & tunc intentio sensus non fertur ad aliquam partium principaliter, sed ad totum: quia si ad aliquam partium ferretur, ut ad sensibile principale, non simul sentiretur alia: & iterum sensus communis, quamuis sit vna potentia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, inquantum coniungitur diuersis sensibus proprijs sicut vnum centrum coniungit pluribus lineis. vnde immutationes omnium sensibiliũ simul terminãtur ad sensum communem, sicut motus qui esset per oẽs lineas possit simul terminari ad centrũ, sed intellectus nõ multiplicatur modo prædicto in plures potentias. Et ideo non est simile.

Potentia sensitiua solum ex cõsequenti plura sentit.

Ad secundum dicendum, q cognoscibilia quæ simul cognoscuntur oportet q accipiantur, ut cognoscibile unum numero omnia autem intelligibilia inquantum huiusmodi sunt unũ genere non numero, & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, q iam patet ex prædictis quòd non eodem modo se habet intellectus in habitu ad intelligibilia in habitu quæ sunt in ipso ut dispositiones, & intellectus in actu ad intelligibilia in actu, quæ sunt in ipso ut vltimæ pfectiones.

Ad quartum dicendum, q non solum prohibetur res aliqua esse plura contraria actu simul, sed etiam plura esse disparata vt patet ex dictis, unde quamuis formæ intelligibiles in intellectu non sint contrariæ, nihilominus tamen intellectus prohibetur simul plura intelligere, ut ex dictis patet.

Ad quintum dicendum, q species sensibiles quæ sunt in medio deferente sunt ibi per modum dispositionis, & non p modum vltimæ perfectionis, quia sunt ibi sicut in quodam fluxu, & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus angelicus possit cognoscere singularia.

157
1. p. q. 57. ar. 2. c. & veri. q. 8. ar. 11. c. & q. 10. art. 5.

AD tertium sic proceditur. Videtur q intellectus angelicus nõ possit cognoscere singularia. Si enim cognoscit aut cognoscit per speciem acquisitam aut per concreatam, nõ per acquisitam quia uel illa esset particularis, & per consequens materialis, & ita in intellectu angeli immateriali esse non posset, vel esset vniuersalis, & sic per eam singulare cognosci nõ posset. Similiter nec per concreatam, quia species concreata angelo à principio suæ creationis fuit in ipso, ad cognitionem autẽ alicuius K sufficit q species eius sit in intellectu, & ita si per speciem concreatam posset aliquod particulare cognosci dum est præsens, à principio creationis suæ illud cognouisset, quando adhuc erat futurum, quod non potest esse, quia futura cognoscere solius Dei est Isa. 41. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam dij estis uos. ergo angelus singularia cognoscere non potest.

¶ 2 Si dicatur quòd species illæ concreatę faciunt cognitionẽ præsentium non autem futurorum. Contra. Non potest aliqua cognitio noua fieri nisi fiat aliqua innouatio in cognoscente, sed per hoc quòd particulare quod erat futurum fit præsens, non fit aliqua innouatio in intellectu angelico, cum nihil recipiat à re extra: ergo si prius dum erat futurum non cognoscebat, nec dum fit præsens cognoscere poterit.

1. p. q. 55. art. 2.

¶ 3 Si dicatur quòd quàmuis nihil recipiat, tamen formam quam apud se habebat prius applicat ad particulare quod de nouo fit. Contra intellectus non potest aliquid ad aliud applicare nisi præcognoscat, & quod applicat & cui applicatur, quia prius est cognoscere duo secundum se, quàm comparationem vnius ad alterum; ergo applicatio prædicta sequeretur cognitionem singularium, & sic non posset esse causa eius.

¶ 4 Præterea, si angelus cognoscit singularia, aut cognoscit vna specie, aut pluribus, sed non pluribus. quia sic oporteret quòd infinitas species apud se haberet, cum infinita sint particularia ad minus in potentia: similiter nec una, quia sic intellectus angelicus æquaretur intellectui diuino, qui uno, scilicet essentia diuina plura intelligit: ergo intellectus angelicus singularia cognoscere non potest.

¶ 5 Si dicatur quòd non cognoscit per unam speciem omnia, sed per unam speciem omnia indiuidua vnius speciei & non alia. Contra, Illa vna species non se habet magis ad vnum indiuiduum quàm ad aliud, sed oportet quòd per speciem intelligibilem intellectus determinetur ad determinatum cognoscibile: G ergo per speciem illam non poterit cognoscere hoc particulare determinate.

Sed contra est, quod dicitur ad Hebræos primo Omnes sunt administratorij spiritus & cætera: quod non posset esse nisi cognoscerent singulares homines.

Respondeo dicendum, quòd angelus absque dubio singularia cognoscit. Vt autem uideamus modum quo hoc possibile sit, sciendum est quòd ad hoc quòd singulare aliquod cognoscatur oportet quòd in potentia cognoscitiua sit similitudo eius inquantum particulare est. Omnis autem forma de se cõmunis est. Vnde additio formę ad formam non potest esse causa indiuiduationis, quia quotcunque formæ simul aggregẽtur, vt album, bicubitum, crispum, & huiusmodi non constituunt particulare: quia hæc omnia simul sunt in vno, & ita in pluribus potentijs est possibile inueniri. Sed indiuiduatio formæ est ex materia per quam forma contrahitur ad hoc determinatũ, H vnde ad hoc quòd particulare cognoscatur, oportet quòd in cognoscente non solum sit similitudo formæ, sed æqualiter materiæ. Similitudo autem rei cognitæ dupliciter est in cognoscente. Vno modo sicut causata à re sicut in his quę cognoscuntur per speciem abstractam à rebus. Alio modo sicut causa rei, ut patet in artifice qui cognoscit artificiatum per illam formã, per quam ipsum facit. Species autem quæ est in sensu causata à re sensibili inquantum non est omnino à conditionibus materialibus depurata est similitudo formæ secundum quod est in materia, & ideo per eam cognoscitur particulare. Sed quia secundum quòd in intellectu nostro recipitur species rei sensibilis, est omnino iam à materialibus conditionibus depurata, non potest intellectus noster per eam directe particulare cognoscere, sed per quandam reflexionem intellectus, ad potentias sensitiuas, à quibus species intelligibiles abstrahuntur. Per formam autẽ quæ est cã rei hoc modo cognoscitur res, secundum q I forma illa est cã eius & quia artifex hõ per formam artis nõ producit materiã, sed materia psupposita inducit formã artis, forma artis q est in mente artificis non similitudo artific ati nisi quo ad formam tñ. vñ p eam non cognoscit artificiatũ in particulari nisi formã artificiati per sensum accipiat. Artifex autẽ Increatus. s. Deus, non solum producit formam, sed & materiã. Vnde rationes ideales in mente ipsius existentes non solum sunt efficaces ad cognitionem vniuersalium, sed etiam ad singularia cognoscenda à Deo. Sicut autem illæ rationes ideales effluũt in res producendas in esse suo natural, in quo particulariter unumquodque subsistit in forma & materia: ita procedunt in mentes angelicas ut sint in eis principium cognoscendi res secundum suum totum esse in quo subsistunt; & sic per species influxas, sibi ab arte diuina angeli non solum vniuersalia, sed etiam particularia cognoscunt, sicut & Deus. est tamen differentia in duobus. Primo, quia ideæ quæ sunt in mente diuina, sunt formæ factiuæ rerum, & non solum principia cognoscendi, sed species quæ recipiuntur in mente angelica sunt solum principia cognoscendi, & non sunt factiuæ, sed exemplatæ à factiuis. Secundo, quia intellectus quanto est altior & perspicacior tanto ex uno potest plura cognoscere. Et quia intellectus diuinus est altissimus per unam simplicẽ essentiam suam omnia cognoscit: nec est ibi aliqua pluralitas formarum idealium, nisi secundum diuersos respectus diuinæ essentiæ ad res cognitas, sed in intellectu creato multiplicatur secundum rem quod est unum secundum rem in mente diuina, vt non possit omnia per unum cognoscere: ita tamen quòd quanto intellectus creatus est altior, tanto pauciores habet formas ad plura cognoscenda efficaces. Et hoc est quod Dio. dicit 12. c. cæ. hier. quòd superiores ordines habent scientiam magis vniuersalem in inferioribus. Et in hac causa dicitur, quòd intelligentiæ superiores hñt formas magis uniuersales: hoc tamen obseruato, q infimus angelus sunt formæ

1. p. q. 3. ar. 1. ad 3 & veri. q. 2. art. 5. & 6. c.
ar. 16a.
ar. 136 c. 2. 1. q. 56. ar. 1. ad 1 & q. 86. art. 1. c.
ar. 160 & 1. q. 38. ar. 3. 1. & ueri. q. 3 ar. c.
1. p. q. 55. art. 3. c. & q. 87. ar. 1 ad 32. di. 3. q. 2. ar. 2. c.
ar 160. 1. p. q. 106 a. 1. 3. 4 c. a. d 33. q. 2. ar. 2. & 3. ad 3.

mæ adhuc uniuersales intantum, ꝙ per unam formā possunt F cognoscere omnia indiuidua unius speciei: ita quòd illa spēs sit propria uniuscuiusque particularium secūdum diuersos respectus eius ad particularia, sicut essentia diuina efficitur propria similitudo singulorum secundum diuersos respectus; sed intellectus humanus qui est ultimus in ordine substantiarum intellectualium habet formas intantum particulares quòd nō potest per unam speciem nisi unum quid cognoscere. Et ideo

1. dis. 3. q. 2. ar. 2. similitudo speciei ex.stens in intellectu humano nō sufficit ad cognoscenda plura singularia: & propter hoc intellectus adiungit sibi sensus quibus singularia accipiat.

1. p. q. 55. ar. 2. & 2. d. 3. q. 2. o. AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ angelus nullo mō cognoscit singularia per speciem acquisitam: quia nec per speciem acceptam a re. Sic enim res ageret in intellectum eius, quod est impossibile; neq; per aliquā speciē de nouo influxam a Deo reuelante ipsi angelo aliquid de nouo, quia spēs quas angelus hēt apud se concreatas sufficiunt ad oīa cognoscibilia cognoscenda, G sed secundum ꝙ per altius lumen intellectus angeli eleuatur in altiores conceptiones ex illis speciebus prodire potest, sicut etiam ex eisdem phantasmatum speciebus intellectus prophetæ lumine propheticæ adiutus aliquam cognitionem accipit, ad

1. p. q. 58. ar. 2. o. quam non sufficiebat naturale lumen intellectus agentis. Restat ergo ut angelus cognoscat singularia per species concreatas. Sicut autem per unam speciē concreatam pōt cognoscere diuersa indiuidua: ita ēt multo amplius pōt per unā cognoscere quicquid est in uno indiuiduo: ut non oporteat eū aliā speciē habere nō qua cognoscit colorē & odorem unius pomi: sed simul cognoscendo hoc pomum cognoscit quicquid est in pomo illo, & essentialiter & accidentaliter. Effectus autem nō est in causa sua ut in ea possit cognosci, nisi sit causa determinata ad effectum illum, sicut patet in causis necessariis, quibus cognitis cognoscuntur effectus earum. Sed causa contingens nō determinatur ad effectum suum, nisi quādo actu producit ipsum: H unde in causa contingente non est effectus eius ut in ea possit cognosci, nisi quando iam actus productus est. Et ideo angelus per species concreatas cognoscens causas uniuersales omnium singularium contingentium non cognoscit naturali cognitione effectus earum antequam sint in actu sed statim cum actu sunt.

malo. q. 16. ar. 7. o. 1. p. q. 14. ar. 13. c. & q. 86. art. 3. c. Ad secundum dicendum, quòd quando aliquid incipit esse præsens angelus de nouo cognoscit illud non facta aliqua innouatione in ipso angelo, sed in re cognoscibili, in qua est aliquid quod prius non fuit, quod sine ea cognita non cognoscitur.

Ad tertium dicendum quòd applicatio illa est intelligenda per modum illum quo Deus ideas ad res cognoscendas applicat, non sicut medium cognoscibile ad aliud, sed sicut modus cognoscendi ad rem cognitam: aliàs nihil ualeret ad propositum, sicut ostensum est in obiiciendo.

Ad quartum dicendum, ꝙ intellectus angeli neque una specie cognoscit omnia, neque tot species habet quot sunt indiui-

c. & m. q. 56. ar. 1. ad 144. dua ut ex dictis patet.

Ad quintum dicendum quòd illa una species efficitur ratio cognoscendi quodlibet indiuiduum secundum respectum ad ipsum, ut ex dictis patet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum notitia, quæ ab August. dicitur proles mentis, sit in mente, sicut accidens in subiecto.

144 CIRCA quartū sic proceditur. Videtur ꝙ notitia, quæ ab Augu. dicitur proles mentis, non sit in mente sicut accidēs in subiecto. Nullum .n. accidens excedit suum subiectum. Sed notitia excedit mentem, quia mens non solùm seipsam, sed & alia X per notitiam nouit: ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 2 Præterea Nullum accidens est æquale suo subiecto. Sed notitia est æqualis menti, aliàs in notitia, mente, & amore non cōsisteret imago trinitatis; quod Aug. ponit: ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 3 Præterea, Hoc idem uidetur ex uerbis Aug. qui in 9. lib. de Trin. dicit, quòd notitia & amor in anima existunt substātialiter, uel ut ita dicam essentialiter, non tanquam accidens in subiecto ut color aut figura in corpore.

Sed contra. Notitia mentis nihil aliud esse uidetur q̄ scientia. Sed scientia est accidens, cum sit in prima specie qualitatis: ergo & notitia.

Notitia 4 modis accipitur. Sensus 5. notans. Respon. dicendum, ꝙ notitia quatuor modis accipi potest. Primò pro ipsa natura cognoscitiua: secundò, pro potētia cognitiua: tertiò, pro habitu cognoscitiuo: quartò, pro ipso cognitionis actu. Sicut etiam hoc nomen sensus quādoq; nominat F naturam sensitiuam prout scilicet est principium huius naturæ, quòd est sensibile: Quandoq; uerò nominat ipsam potentiam, quandoque uerò actum. Loquēdo ergo de notitia primo mō accepta constat quòd non est in substantia mentis, sicut accidens in subiecto, sed substantialiter & essentialiter, sicut dicitur quòd rationale est in uiuo, & uiuum in ente. Si autem loquamur de notitia tribus aliis modis accepta, sic dupliciter potest considerari, uel secundum quòd comparatur ad cognoscētem: & sic inest cognoscenti sicut accidens in subiecto, & sic nō excedit subiectum, quia nunquam inuenitur inesse alicui, nisi menti. Vel secundum quòd comparatur ad cognoscibile: & ex

art. 2. c. & ar. 18. a. c. hac parte non habet quòd insit, sed quòd ad aliud sit. Illud autem quod ad aliud dicitur non habet rationem accidentis ex hoc ꝙ est ad aliquid, sed solum ex hoc ꝙ inest: & inde est ꝙ sola relatio secundum rōnem sui gñis cum substātia remanet in diuinis, nec tñ ibi est accidens. Et propter hoc notitia secundū G considerationē istam non est in anima, sicut in subiecto: & secundum comparationē excedit mentem inquantum alia a mēte per notitiam cognoscuntur; secundum hanc ēt cōsiderationem ponitur trinitatis imago: quia etiam personæ diuinæ distinguuntur secundum quod ad alterum sunt: & secundū hoc etiam est quædam æqualitas notitiæ ad mentem inquantum

1. p. q. 29. ar. 1. 4. & q. 39. ar. se extendit ad omnia ad quæ potest se extendere mens.

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS V.

Vtrùm fuerit fruitio animæ Christi in passione.

145

3. p. q. 46. artic. 7. o. uer. q. 26. arti. 10. o. & 9. opus. 3. c. 48. & opus. 60. de eius passione. DEINDE quæritur de fruitione animæ Christi in passione. Et uidetur ꝙ illa fruitio perueneerit usque ad essentiā animæ. Anima enim Christi perfectè fruebatur, sed non esset perfecta fruitio si ad essentiam animæ non perueniret, sed consisteret tantum in una potentia, s. in superiori ratione. Ergo perueniebat usque ad essentiam animæ.

¶ 2 Præt. anima Christi perfectius fruebatur quàm animæ sanctorum in patria. Sed fruitio sanctorum in patria pertingit usque ad essentiam animæ: ergo multo fortius in Christo.

Sed contra, nihil fruitur, nisi quod cognoscit, quia secundū Augu. fruimur cognitis in quibus propter se uoluntas delectata, conquiescit. Sed cognoscere non est essentiæ animæ, sed potentiæ: ergo fruitio ad essentiam animæ non perueniebat.

1. p. q. 74. art. 2. 3. c. & 3. p. q. 19. ar. 1. ad 3. Et pot. q. 9. art. 1. ad 3. 12. q. 1. ar. 1. 2. ar. 3. c. & 12. q. 3. art. 3. c. & ad 3. 2. 2. q. 175. ar. 4. ad 1. & 2. Respondeo dicendum, quòd fruitio in actu quodam consistit, quo Deus uidetur: & amatur: actus autem non est nisi rei I subsistentis: unde propriè loquendo neque potentia animæ fruitur, neque essentia: sed homo uel anima per se subsistens: sed tamen potentiæ animæ sunt principia operationum uitæ, sicut essentia animæ est principium esse uiuentium: & secundum hoc oportet dicere, quòd superior ratio cuius obiectum est res æterna, qua fruendum est, est principium fruitionis, quo scilicet anima fruitur: ad alias autem uires, uel ad animæ essentiam fruitio pertinere non potest, nisi per quandam redundantiam, prout scilicet ex illa fruitione superioris rationis aliquis effectus in essentia animæ, uel in potentiis inferioribus relinquitur: & sic aliquo modo perueniebat fruitio ad essentiam animæ Christi in passione, & aliquo modo non. Si enim consideretur essentia animæ in passione Christi, prout est actus corporis, sic fruitio ad eam non perueniebat, aliàs corpus eius gloriosum factum fuisset. Similiter nec ad essentiam secundum quòd est radix inferiorum uirium: quia sic fruitionis gau- X dium dolorem passionis, qui erat in uiribus inferioribus, totaliter euacuasset, perueniebat autem ad essentiam animæ,

art. 3. c. & 12. q. 3. art. 3. c. & ad 3. 22. q. 175. ar. 4. ad 1. & 2. secundum quòd erat radix superioris rationis, & quia essentia animæ est simplex & est tota in qualibet sua potentia, ideo dicitur quod tota anima fruebatur in Christo, inquantum scilicet est radix superioris rationis: & tota patiebatur, inquantum scilicet est actus corporis, & radix inferiorum uirium.

3. p. q. 46. artic. 8. o. 3. d. 15. q. 2. ar. 2. q. 3. o. & ar. 3. o. & ueri. q. 26. art. 9. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non impeditur perfectio rei nisi per hoc quòd tollitur aliquid de essentialibus rei, gloria autem corporis & inferiorum uirium pertinet ad gaudium accidentale beatitudinis. Et ideo quamuis in Christo fruitio non perueniret ad essentiam animæ secundum quòd est actus corporis, & secundum quòd est radix inferiorum uirium: non sequitur quod fruitio fuerit imperfecta in Christo, siue beatitudo.

Ad secundum dicendum, quòd anima Christi perfectius fruebatur, quàm animæ sanctorum in patria, loquendo inten-

sue, non autem loquendo extensiue: quia in patria gaudium fruitionis ad inferiores uires & etiam ad corpus glorificatum perueniet, quod si in Christo fuisset uiator non fuisset.

QVAESTIO III.

DEINDE quæritur de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

ET quæruntur duo.

¶Primò, vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem personarum.

¶Secundò, vtrum angelica simplicitas patiatur compositionē ex subiecto & accidente.

ARTICVLVS VI.

Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.

146 AD primum sic proceditur. Videtur quòd immensitas diuina excludat pluralitatem personarum. Omne.n. immensum cum sit indeterminatum, stat in uno. Sed quicquid est in diuinis est immensum. Cum ergo persona sit in diuinis stabit in uno, ita quòd non erunt ibi plures personæ.

¶2Si dicatur q; personæ hoc modo in uno stant, q; oēs sunt una essentia. Contra. Sicut essentia est immensa, ita & p'sona. Sed immensitas essentiæ facit quòd sit una essentia tantū, ergo immensitas personæ facit quòd sit una persona tantum.

1.p.q.30. ar.6.&q. 43.ar.3.

¶3Si dicatur quòd persona non est immensa nisi immensitate essentiæ. Contra. Persona secundum intellectum addit aliquid supra essentiam. Sed quicquid intelligitur in diuinis intelligitur ut immensum. ergo præter immensitatem essentiæ est in Deo immensitas personæ, quæ faciet in diuinis unam tantum personam.

Sed contra est, quod dicitur 1.Io.4. Tres sunt qui testimoniū dant in cœlo.

Respondeo dicendum, quòd immensitas non excludit pluralitatem nisi secūdum quod tollit determinationem, quæ est pluralitatis principium primum. Sicut autem dictum est prius, duplex est determinatio.s. limitationis & distinctionis. In diuinis autem nullo modo cadit determinatio limitationis, cadit autem ibi determinatio distinctionis dupliciter. Vno modo secundum quòd distinguitur per essentiam ab omnibus creantis ut non limitatum à limitato. Alio modo secundum quòd persona distinguitur à persona per relationem originis: quæ quidem distinctio non est propter aliquam limitationem, sed ratione oppositionis, quæ est in relatione; vnde hanc distinctionē immensitas diuina non excludit; & per consequens nec pluralitatem personarum.

ar 141.ad 4.

Et per hoc patet responsio ad primum.

1.d.10.ar. 4.d.26.q. 2.ar.2 opus. 9. q. 11.

Ad secundum dicendum, quòd quamuis persona sit immēsa, tamen immensitas est essentiale non personale, sicut persona est bona bonitate essentiali: vnde non oportet, quòd immēsitas faciat distinctionem in personis, sed solum in esse naturę.

Ad tertium dicendum, quòd persona non dicitur aliquid secūdum intellectum addere supra essentiam, quasi intellectus debeat intelligere aliquid additum essentiæ, esset enim intellectus falsus, sed quia intelligendo personam intelligo essentiā de necessitate, sed non è conuerso: vñ obiectio non procedit.

1.d.9.q.2 o.ad 1.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Angelis sit compositio accidentis, & subiecti.

147 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd in Angelis non sit compositio accidentis & subiecti: quia esse accidentale causatur ab esse substantiali: ergo & compositio accidentalis à compositione substantiali. Sed in Angelis non est cōpositio substantialis, quia sunt substantiæ simplices: vt Dionys. dicit: ergo nec compositio accidentalis.

ar. 16.5. & 1.p.q6. 50.ar.6.o 4.d.8.q6. 3.ar.c.

¶2Præterea, Boe. dicit in lib. de Trin. q; forma simplex subiectū esse non potest. Sed Angeli sunt formæ simplices, secundum Dion. ergo non possunt esse subiectum accidentis.

Sed contra est, quòd Aug. substantias spirituales ponit deficere à simplicitate diuina per hoc quòd est in eis compositio accidentis & subiecti.

Respondeo dicendum, quòd ex hoc aliquid est susceptiuum formæ substantialis vel accidentalis, quòd aliquid habet possibilitatis: quia de ratione potentiæ est vt actui substernatur, qui forma dicitur. De Angelis autem diuersi diuersa sentiunt. Quidam enim dicunt quòd sunt ex materia & forma composita. Alij dicunt quòd sunt composita ex esse & quòd est, vt Boetius dicit. Et vtroque modo oportet ponere potentialitatem in Angelo. De primo enim modo patet similiter patere potest de secundo: quia omne quod nō est suum esse oportet quòd habeat esse receptum ab alio, qd̄ est sibi causa essendi. Et ita in se consideratum est in potētia respectu illius esse quod recipit ab alio, & hoc modo ad minus potentialitatem ponere oportet in angelo, quia angelus non est suum esse, hoc enim solius Dei est. Et ita relinquitur quòd angelus possit esse subiectum accidentalis formæ.

1.p.q.50 ar.2.o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd substantialis simplicitas in angelis excludit compositionem materiæ & formæ, non autem compositionem ex esse & quod est, quam compositionē ad minus accidentalis compositio in angelis præsupponit: & iterum nō oportet quòd si esse accidentale causatur à substantiali quòd compositio accidentalis à compositione substātiali causetur: quia substantia aliquo modo simplex potest esse subiectum accidentis, vt dictum est.

ar. 184 c. arti 5 & 184. ac 5

Ad secundum dicendum, quòd Boetius loquitur de illa forma simplici, quæ est actus, cui nihil potentialitatis admiscetur & talis est solus Deus.

ar huius.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de sacramento altaris.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶Primò, vtrum corpus Christi secundum totam suam quantitatem contineatur sub speciebus panis.

¶Secundò, vtrum in eodem instanti sit panis & corpus Christi.

¶Tertiò, Vtrum Deus possit facere q; albedo. & aliæ qualitates sint sine quantitate, sicut facit quòd quantitas in sacramēto altaris sit sine subiecto.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.

CIrca primū sic proceditur. Videtur quòd non possit totū corpus Christi sub illis speciebus panis contineri. Non.n. potest etiam per miraculum fieri vt duo contradictoria sint simul vera, vt August. dicit contra Faustum. Hoc autem sequeretur, si totum corpus Christi subesset illis speciebus, si enim est sub illis speciebus totum, non est maius illis speciebus, cum nō excedat eas, & tamen secundum rei ueritatem est maius, cum sit bicubitum, vel amplius, & sic erit eodem maius, & nō maius. Ergo non potest etiam per miraculum fieri, quòd sub illis speciebus contineatur totum. 148

3 p.q.76. ar.1.o.& q.79.ar.1 ad 3.

Sed contra. vbicunque est pars alicuius corporis, etiā totum corpus, nisi corpus sit diuisum; sed corpus Christi non est diuisum cum sit impassibile, ergo cum aliquid corporis Christi sit sub illis speciebus ut dicitur Matth. 26. Hoc est corpus meum: oportet quòd sub illis speciebus totum corpus Christi contineatur.

Respondeo dicendum, q; sub illis speciebus absq; dubio cōtinetur totum corpus Christi, & tota quantitas eius. Ad cuius euidentiam sciēdum est quòd in sacramento altaris dupliciter aliquid continetur. Vno modo ex ui sacramenti, alio modo ex naturali concomitantia; uerbi gratia. Sub speciebus panis continetur & corpus & sanguis Christi: sed corpus ex vi sacramenti, sanguis ex concomitantia naturali, quia corpus Christi non est sine sanguine, sub speciebus autem vini est è conuerso. Illud autē continetur sub sacramento ex ui sacramenti quod est transubstantiationis terminus, & propter hoc anima & diuinitas non continentur in sacramento ex ui sacramenti, cum panis & vinum in ea non conuertantur, sed ex naturali concomitantia, qua anima inseparabiliter vnitur illi corpori, & diuinitas humanitati. Cum autem ex parte panis substantia transeat, & quantitas maneat cum reliquis accidentibus, patet q; directe transubstantiationis terminus est substātia corporis Christi, & sic ipsa substantia corporis Christi est ibi ex ui sacramēti; sed quantitas ex naturali cōcomitantia. Vnde patet quod substantia corporis Christi immediate hēt ordinem ad dimensiones panis remanentes: quantitas autem corporis Christi quasi ex consequenti. E conuerso autem est in ordine locati ad locū: qa substantia locati ordinat ad locū med antibus dimensionib. proprijs: & inde est q; oportet dimēsiones locati cōmensurari

4 d. 10.ar ti. 6. 3. p.q.76. ar. 1. o.& 6.3.4.c.& q.78.ar.6 ad 1. & q. 81. a.4.ad 6.& 3.

dimensionibus

dimensionibus loci continentis, non autem dimensionem corporis Christi commensurandi dimensionibus specierum: & in sub cuiuscunque paruis dimensionibus panis potest esse totum corpus Christi, sicut tota natura substantiæ alicuius corporis saluatur in qualibet parte illius corporis.

ar. 4. & 21 & 22.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non sequitur ex hoc corpus Christi non esse maius illis speciebus quia non continetur sub eis quasi commensuretur, & sic non sequitur contradictoria esse simul.

3. p. q. 79. ar. 1. ad 3 & 4. di. 10 ar. 2. q. 4.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi.

149

·p. q. 53. art. 3. c. 2. 3. p. q. 75. art. 7. o. & ad 1. & 4. ar. 31. q. 1 ar. 3. q. 2. ad 2.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi: accipiatur. n. vltimum instans in quo est panis; & primum instans in quo est corpus Christi. Aut ergo sunt duo instantia, aut unum, sed non duo: quia cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium, esset aliquod tempus dare in quo nõ esset ibi nec corpus Christi, nec substantia panis: ergo oportet quòd sit unum instans. & sic in eodẽ instanti ibi est panis & corpus Christi. Si dicatur quòd non est dare ultimum instans in quo est panis. Contra. Esse panis mensuratur quodam tempore. Sed mensura propria æquatur mensurato: ergo in quolibet instanti illius temporis est ibi panis, & sic in ultimo instanti.

¶2 Præterea, Sicut se habet tempus ad motum cõtinuum, ita se habet instans ad mutationem instantaneam. Sed tempus includit utrunque terminorum motus continui: ergo & unum transubstantiationis, quæ est mutatio instantanea. Eius autem termini sunt panis & corpus Christi: ergo in eodem instanti est G panis & corpus Christi.

¶3 Præterea, In qualibet mutatione instantanea simul est verum dicere, quod fit, & factum est, quia in instanti non est accipere prius & posterius: ergo cum transubstantiatio sit mutatio instantanea, simul uerum est dicere quod fit ibi corpus Christi & factum est. Ergo corpus Christi simul est ibi & non est. Sed quando non est ibi corpus Christi, est ibi substantia panis. Ergo simul in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis.

Sed contra Duæ formæ substantiales disparatæ non possunt in eodem instanti eidem inesse. Sed forma panis & corpus Christi sunt huiusmodi: ergo non possunt simul eidem inesse, & in eodem instanti.

ar. 10 4. & 183. ad 3. & 4. di. 11 q. 1. art. 1. q. 1. o.

Respondeo dicendum, quòd nullo modo in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis: nec est assignare ultimũ instans, in quo est ibi panis: sed ultimum tempus, quod continuatur ad instans illud in quo primò est ibi corpus Christi. Ad D cuius euidentiam sciendum est, quòd in rebus naturalibus mutationes instantaneæ sunt termini motus semper, eius id est: quia huiusmodi mutationes habent pro terminis formam & priuationem, sicut generatio ignis ignem & non ignẽ. Inter formam autem & priuationem non potest esse aliquod medium nisi per accidens unquãtum. s. illud quod priuatur forma magis & minus appropinquat ad formam ratione alicuius dispositionis ad formam, quæ intenditur uel remittitur per motum continuũ. Et ideo oportet præexistere motum alterationis, qui terminetur ad generationem: & sic alteratio habet duos terminos: unũ sui generis, s. ultimam dispositionem quæ est necessitas ad formam, quia alteratio est motus in qualitate: & aliũ alterius generis. s. formam substantialem. Et eodem modo illuminatio est terminus motus localis solis, quæ est mutatio instãtanea existens inter formam luminis, & priuationẽ eius. s. tenebras. Cuiuslibet autem motus qui mensuratur aliquo tempore, oportet E quòd ultimus terminus sit in ultimo instanti temporis. Vnde cum forma substantialis sit quidam terminus alterationis: oportet quòd in ultimo instanti illius temporis introducatur forma substantialis: corruptio autem & generatio simul currunt, quia generatio unius est corruptio alterius: oportet ergo quòd in ultimo instanti illius temporis sit terminus corruptionis unius, ut aeris, & terminus generationis alterius, ut ignis. Terminus autẽ corruptionis est non esse. Oportet ergo quòd in ultimo instanti illius temporis sit primo non aer, & primo non ignis, sed an ultimum instans alicuius temporis non potest accipi penultimũ, quia inter quælibet duo instantia est tempus medium secundũ Philosophum: & sic non est accipere ultimum instans in quo fuerit aer, sed in toto tẽpore mensurante motum alterationis erat aer, & in ultimo instanti eius est primò nõ aer, & primò ignis; & similiter transubstantiatio est terminus cuiusdam motus, quæ consistit in prolatione uerborum: unde in ultimo instanti tem- A poris mensurantis illam prolationem est primò non panis, & primò corpus Christi: & sic non est ultimum instans in quo est panis, sed ultimum tempus. Inter tempus autem & instans nõ oportet quòd aliquid cadat medium sicut nec inter lineam & punctum: & sic non oportet quòd aliquando neque sit panis, neque corpus Christi.

art. 187. principio & 1. p. q. 53. ar. 3. c. & q. 63. art. 6. ad 4. & 3. p. q. 75. arti. 7. ad 1. 3. p. q. 75. ar. 7. ad 1. 3. & 4. d. 8. q. 2. ar. 3. ad 6. & 7. ad rationem.

Et ita patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd punctum additum, uel subtractum lineæ non facit maius, uel minus: & similiter est de instanti opposito temporis uel subtracto ab eo, Vnde quamuis in ultimo instanti temporis mensurantis, esse panis, non sit panis: tamẽ non sequitur, quòd tempus illud sit maius quam duratio esse panis: & sic quòd mensura non æquetur mensurato.

Ad tertium dicendum, quòd instans dicitur mensurare mutationem aliquam instantaneam inquantum mensurat terminum eius ad quem: quia terminus eius a quo iungitur cum toto motu præcedenti: & ita mensuratur tẽpore mensurante motum præcedentem: sed tempus mensurat motum tõne utriusque termini: & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quòd fieri dicitur dupliciter uno modo moueri ad esse illud quod generatur in toto tempore alterationis præcedentis dicitur fieri: & hoc modo loquitur philosophus de fieri in 6. phy. ubi ostendit quòd omne factum esse præcedit fieri, & omne fieri præcedit factum esse. & sic nõ est uerum quòd aliquid fiat & factum sit: sed sic est uerum quòd illud quod fit non est. Alio modo dicitur fieri res quando introducitur forma, & sic fieri non est moueri, sed terminat motum: unde sicut simul motus terminatur & terminatus est, ita simul aliquid fit & factum est: sed hoc modo illud quod fit est, quia terminus factionis est esse in quo ponitur esse illud esse, quòd dicitur hoc modo moueri.

ARTICVLVS X.

Vtrum Deus possit facere quòd albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate.

AD tertiũ sic proceditur. Videtur quòd Deus non possit facere quòd albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate: quia quãtitas est prima dispositio corporis ex eo quòd immediatè adhæret substantiæ, ut dicit Boetius. Sed primum in quolibet gñe est cã eorũ quæ sunt post, ut di in 2. Meta. (T. c. 3.) ergo a quãtitate habent oia alia accidentia quòd sint dispositiones corporales: ergo remota quantitate nulla qualitas corporalis remaneret. 150

Periherme- nias lec. 10 principio.

¶2 Præterea, Qualitas spiritualis ut scientia, uel uirtus est nobilior quàm qualitas corporalis. Sed qualitas spiritualis etiã miraculosè non posset esse sine subiecto, ut uidetur: ergo multò D minus qualitas corporis posset esse sine subiecto ad minus quod est quantitas.

¶3 Præterea, Magis est remotum a natura, quòd qualitas corporalis sit omnino sine obiecto quam quòd sit in subiecto spirituali: quia esse in subiecto spirituali est qualitas spiritualis, quæ est in prædicamento eodem cum qualitate corporali, sed esse omnino sine subiecto est substantiæ, quæ est aliud prædicamẽtum. Sed non posset miraculosè fieri, quòd qualitas corporalis esset in subiecto spirituali, ut albedo in angelo: ergo multo minus potest fieri, quòd qualitas corporalis non habeat subiectũ, ad minus quantitatem.

¶4 Præterea Magis dependet qualitas a substantia, quam econtrario. Sed Deus non posset facere aliquam substantiam creatã absque omni accidente, quia ad minus oportet, quòd creaturę insit relatio ad suum creatorem: ergo multo minus potest fieri quòd qualitas sit absque omni subiecto.

Sed contra. Propter hoc potest fieri, quod in sacramento altaris quantitas sit sine substantia, quia quantitas per essentiam a substantia differt. Sed similiter qualitas differt per essentiam a quantitate: ergo eadem ratione fieri posset ut qualitas esset sine quantitate.

Respondeo dicendum, quòd diuinæ potentiæ ratione suæ immensitatis attribuendum est quicquid in defectum non sonat: tamen aliqua sunt quæ natura creata non patitur ut fiãt propter aliquam repugnantiam, quam important ratione cõtradictionis implicitæ: & de talibus consueuit a quibusdam dici, quòd Deus potest ea facere quamuis fieri non possint. Vt ergo uideamus utrum fieri possit a Deo, quòd albedo sit sine quantitate, sciendũ est, quòd in ordine & qualibet alia qualitate corporali est duo cõsiderare, s. ipsam naturã albedinis, per quam speciẽ sortitur, & indiuiduationem eius secundũ quòd est hæc albedo sensibilis ab alia albedine sensibili distincta. Posset ergo fieri miraculo ut natura albedinis subsisteret absque omni quantitate: tamen

arti. 39. & 96. 183.

men illa albedo non esset, sicut hæc albedo sensibilis: sed esset quædam forma intelligibilis ad modum formarum separatarum, quas Plato posuit, sed quòd hæc albedo sensibilis indiuiduata esset sine quantitate fieri non posset, quamuis fieri possit q. quantitas indiuiduata sit sine substantia: quia quantitas nõ indiuiduatur solum ex subiectu, sicut alia accidentia: sed etiam ex situ qui est de ratione ipsius quantitatis dimensiuæ: quæ est quantitas positionem habens. Et ideo possibile est imaginari duas lineas separatas eiusdem speciei numero diuersas secũdũ diuersum situm, aliàs linea non esset diuisibilis ex ipsa ratione sui generis. Non enim diuiditur linea nisi in lineas. Plures autẽ albedines eiusdem speciei sine subiecto imaginari est impossibile, & sic patet quòd albedo nõ indiuiduatur nisi ex subiecto, & propter hoc non posset esse indiuidua nisi esset in aliquo subiecto ad minus in quantitate, sed quantitas habet unde indiuiduetur etiam absque subiecto. Et ideo potest per miraculũ esse hæc quantitas sensibilis etiam absque subiecto, sicut patet in corpore Christi.

i. dist. 47. artic. 4. c. ma. & cõ ua. 4. ca. 63. i. p. q. 85. art. 1. c. & q. 19. artic. 3 12. q. 24 ar. 5. ad 1 & 3 & 4. di 12. q. 1 ar. 1. q. 3. ad tertiũ

AD PRIMVM ergo dicendum, q. albedo si sine quantitate esset iam non esset corporalis qualitas, sed spiritualis, ut ex dictis patet.

ad secũ.

Ad secundum dicendum, quòd da qualitate spirituali omnino idem dicendum uidetur, quod de qualitate corporali dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd cum substantia spiritualis quãtitate careat, non potest fieri q. qualitas corporalis sit in substãtia spirituali, nisi per modum illum quo potest esse sine quantitate, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc ipso quòd substantia creata comparatur ad Deum, consequitur ipsam aliquod accidens, sicut ipsa relatio creationis, aut seruitutis, aut alia similis ratio; unde sicut Deus non potest facere, quòd creatura nõ dependeat ab ipso, ita non posset facere quòd esset absque huiusmodi accidentibus, posset autem facere quòd esset absque aliis accidentibus. Accidens autem non habet subiectũ ex hoc quòd comparatur ad Deum, & ideò nihil prohibet quin Deus facere possit aliquod accidens esse sine subiecto.

Pot. q. 5. ar. 1. o. ar ti. 179. pri cipio & 1 p. q. 14. ar ti. 1. ad 2. & 2. ad 1. 4. d. 10. ar tic. 1. q. 3. & ar. 163 ad 3.

Ad quintum quod obiicitur contra, patet quòd non est eadem ratio de quantitate, & qualitate, ut ex dictis patet.

QVÆSTIO V.

DEINDE quæritur de corporibus damnatorum.
ET circa hoc quæruntur tria.
¶Primò, vtrum corpora damnatorum sint incorruptibilia.
¶Secundò, vtrum resurgent cum suis deformitatibus.
¶Tertiò, vtrum punientur in inferno uerme, & fletu corporali.

ARTICVLVS XI.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

151 AD primum sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum non erunt incorruptibilia. Corpus enim non potest esse incorruptibile nisi per naturam, ut cœleste vel per gratiam innocentiæ, ut corpus hominis in primo statu; uel per gloriam, sicut corpus Christi in resurrectione. Sed nullum illorũ competit corporibus damnatorum: ergo corpora damnatorũ non erunt incorruptibilia.

4 d. 44. q. 3. ar. 1. q. 1. o. & cõ tra 4. c. 89 o. & opus 2. c. 25 & opus. 11. c. 19. & 20

¶2 Si dicatur quòd erunt incorruptibilia ex decreto diuinæ iustitiæ, ut perpetuo puniantur. Contra, culpæ non debet pœna perpetua nisi secundum quòd habet aliquid perpetuitatis: sed perpetuitas culpæ non est ex parte corporis, sed ex parte uoluntatis quæ eligit perpetuo in peccato manere: ergo diuina iustitia non requirit q. corpus æternaliter puniatur.

¶3 Præterea, Corpus non punitur pro peccato animæ nisi in quantum est organum animæ operantis peccatum. Sed in aliquibus actibus potest esse peccatum mortale, in quibus corpus non communicat, sicut patet in peccatis spiritualibus: ergo si aliquis pro eis solum damnetur, corpori eius non debetur pœna perpetua.

¶4 Præterea. Sicut aliquis damnatur propter peccatũ transgressionis, ita damnatur propter peccatum omissionis. Sed in omissione nihil cooperatur corpus: ergo non debetur sibi pœna perpetua, si propter peccatum omissionis aliquis damnetur: & sic diuina iustitia non requirit corpora damnatorũ esse incorruptibilia.

Sed contra, Remota causa remouetur & effectus. Sed post resurrectionem cessabit motus cœli, qui est causa corruptionis in corporibus: ergo cessabit corruptio, & sic corpora damnatorũ erunt incorruptibilia.

Respondeo dicendum, quòd corpora damnatorum erunt incorruptibilia, quamuis sint passibilia. Incorruptibilitatis autem prima causa & principalis est iustitia diuina, quæ conseruabit corpora damnatorum in perpetuis pœnis. Sed causa secundaria, & quasi coadiuuans erit quies motus cœli, quo quiescente nulla actio, uel passio poterit esse in corporibus pertinens ad transmutationem naturæ. Vnde & corpora damnatorum nõ patiuntur ab igne passione naturæ, qua natura corporis humani transmutetur a natura sua, sed patientur passione animæ, sicut organum sensus a sensibili suscipiendo similitudinẽ qualitatis sensibilis.

1. p. q. 97. art. 3. c. & pot. q. 5. ar. 50. c. ar. 176. ad 1. pot. q. 5 ar. 7. & 8. o. & 2. di. ri. arti. 6. ad 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex insufficienti diuisione. Est enim hic alia causa incorruptionis a rebus quæ tanguntur in obiectione, s. decretum diuinæ iustitiæ; quamuis possit dici aliquo modo, q. etiam per naturam erunt incorruptibilia, inquantum si remouetur naturale corruptionis principium, s. motus cœli.

Ad secundum dicendum, q. peccatum & rationem culpę, & perpetuitatis habet ex anima non ex corpore. Vnde sicut corpus punitur ex peccato, inquantum est instrumentum peccati rationem culpæ habentis ab anima: ita perpetuo puniri debet inquantum est instrumentum peccati quod habet perpetuitatem ex uoluntate.

Ad tertium dicendum, quòd hæc non est ratio principaliter quare corpus punitur pro peccato animæ, quia est instrumentum animæ operantis peccatum, sed magis quia est pars essentialis hominis quę operatur; propriè enim loquendo homo est qui peccat per animam, & ideo si puniretur anima tantũ, non puniretur qui peccauit s. homo. Nec tamẽ est uerum quòd aliquis actus sit hominis in uita præsenti in quo corpus non cõmunicet, quia quamuis in actibus intellectiuæ partis non communicet corpus sicut instrumentum actus, communicat tamẽ sicut repræsentans obiectum, quia obiectum intellectus est phãtasma, & sicut color uisus, ut dicitur in 3. de anima. (T. c. 30.) phantasma autem non est sine organo corporali, & sic patet q. etiam intelligẽdo, & in aliis actibus animæ utimur aliquo modo corpore.

12. q. 50. ar. 4. ad 1. & ueri. q. 10. arti. 2. ad 7. arti. 100. ad 1.

Ad quartum dicendum, q. pro peccato omissionis non dãnatur aliquis, quia aliquid agatur, sed quia omittitur illud qđ est debitum fieri ab anima, & a corpore, inquantum corpus cõmunicat actibus animæ, & ita eodem modo peccatum transgressionis, & omissionis pertinet ad corpus & animam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

152 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum resurgẽt sine deformitatibus. Resurrectio enim fiet diuina uirtute, quæ est perfectissima. Sed uirtutis perfectæ perfecta est operatio & effectus: ergo corpora resurgentiũ erũt perfecta, & ita corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

4 dist. 44. q. 3. ar. 1. q6. 10. & contra 4. c. 88.

Sed cõtra est sapientiæ 11. Per quæ peccat quis per hæc & torquetur. Sed damnati peccauerunt per corpora deformitatem habentia ergo resurgent cum deformitatibus.

Respondeo dicendum, quod deformitas in corpore potest esse duobus modis, uno modo ex defectu alicuius membri, & talis deformitas, ut communiter dicitur in corporibus damnatorum non erit, quia omnes resurgent incorrupti. 2. sine defectu alicuius membri, ut sic totum corpus puniatur in reprobis, & præmietur in electis. Alio modo potest esse deformitas uel defectus corporis ex indebita proportione partium, sicut febris accidit ex indebita proportione humorum, & sicut gibbus accidit ex superabundantia carnis in aliqua parte, de tali deformitate uel defectu est duplex opinio. Quidam enim attendẽtes damnationem reproborum ut nihil eis mali deesset, dixerunt quòd talibus deformitatibus non carebunt. Alij uero attendentes uirtutem resuscitantis, qui sicut naturam condidit in opere creationis ita naturam in resurrectione reparabit, dicunt quòd omnes defectus qui ex uitio naturæ acciderunt, author naturæ amouebit, ut febrem & huiusmodi. Sed defectus qui ex praua uoluntate processerunt in reprobis remanebunt, sicut sunt maculæ, & reatus peccatorum. Quid autem horum uerius sit Aug. in Ench. sub dubio relinquit dicens, quòd nulla debet esse quæstio de pulchritudine illorum, quorum est certa damnatio.

4. d. 44. q. 1. art. 2. q. 1. o. & q. 2. ad 2.

2. opinio de qualitate reproborũ. 22. gentium contra 4. c. 88. c.

August.

His uisis facilè patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum corpora damnatorum punientur uermibus & fletu corporalibus.

153 ar. 176. & 4. dist. 50. q. 2. ar. 3. q6. 3. 0 & opus. 20. c. 40. & 41 & 42.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum punientur uermibus & fletu corporalibus. Dicitur. n. Iudith vltimo. Dabit ignem & uermes in carnes eorum. Sed uermis spiritualis nõ datur in carnem: sed magis in animam ergo vermis quo reprobi punientur, non est tãtum spiritualis, sed etiam corporalis.

¶Item Lucæ 13. dicit quædam Glo. quod per fletum quem Dominus reprobis comminatur potest probari uera corporũ resurrectio, quod non esset si fletus ille esset tantum spiritualis, ergo, &c.

Sed contra est quòd uermis quo puniuntur reprobi est immortalis. Isaiæ vltimo. Vermis eorum non morietur. Sed nullũ animal habet ordinem ad immortalitatem, nisi homo: ergo vermis ille non erit materialis.

¶Præt. in fletu corporali fit quædam resolutio lachrymarũ. Sed omne corpus finitum a quo aliquid continuè resoluitur, nisi fiat al. qua restauratio, tandem consumitur. Cum ergo in corporibus damnatorum nulla restauratio fiat deperditi, videtur quòd fletus qui erit in eis perpetuus non erit materialis.

August. Respondeo dicendum, quod circa hoc August. lib. 20. de ciuitate Dei, posuit diuersas opiniones, sic dicens: In pœnis malorum & inextinguibilis ignis & uiuacissimus uermis ab aliis atque aliis aliter atque aliter est expositus. Alij quippe utrunque ad animam retulerunt, alij utrunque ad corpus, alij ad corpus ignẽ, ad animam tropicè uermem, quod esse credibilius uidetur. Vnde sequentes Augustinum dicimus quòd uermis ille erit spiritualis, ut ipse remorsus conscientiæ interius animam corrodens uermis dicatur: & similiter fletus erit spiritualis, ut ipse dolor fletus dicatur. Aliquo tamen modo posset dici corporalis fletus etiam sine lachrymarum emissione, ut fletus dicatur non solum dolor animæ, sed dispositio qua corpus disponitus anima dolente.

4 dist. 44. q. 2. ar. 3. q6. 2. 0. & pot. q6. 5. ar. 9. ad 13. 4. dist. 44. q. ar. 3. q. 3. 0. & contra 4. c. 89 e. fi. ad secundum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod locutio illa tropica est, & sic possumus per carnes exponere animas impiorum qui carnales fuerunt.

Ad secundum dicendum, quod fletus corporalis modo prædicto sine lachrymarum emissione sufficit ad ueritatem resurrectionis insinuandam, si tamen sustineretur quod uermis & fletus essent corporales posset dici quod diuina uirtute & uermis ille sustentaretur & lachrymarum deperditio restauraretur.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæritur de sensibus sacræ scripturæ.
Et circa hoc quæruntur tria.
¶Primò vtrum præter sensus literales in uerbis sacræ scripturæ alij sensus lateant.
¶Secundò de numero sensuum sacræ scripturæ.
¶Tertiò, vtrum isti sensus inueniantur in aliis scripturis.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum in eisdem uerbis sacræ scripturæ lateant plures sensus.

154 1. p. q6. 1. ar. 9. ad 2 & art. 10. ad 1 & q. 102. arti. 2. c.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd in eisdem uerbis sacræ scripturæ non lateant plures sensus: quia dictionibus semel sumptis non est utendũ æquiuocè, uel multipliciter. Sed pluralitas sensuum facit multiplicem locutionem: ergo in eadẽ locutione sacræ scripturæ non possunt plures sensus latere.

¶2 Præt. Sacra scriptura ordinata est ad intellectum, secundũ illud Psalmi. 118. Declaratio sermonum tuorum da. intellectũ. Sed multiplicitas sensuum obnubilat intellectum: ergo non debent in sacra scriptura multi sensus esse.

¶3 Præt. Id quod potest esse occasio erroris debet in sacra scriptura uitari, Sed ponere alios sensus præter literalem in scriptura potest esse occasio erroris: quia quilibet posset exponere sacram scripturam secundum quod ipse uellet ad confirmationem opinionis suæ, ergo non debent esse plures sensus in sacra scriptura.

¶4 Præterea, Augustinus dicit secundo super Gene. ad literã. Quod maior est sacræ scripturæ auctoritas quam omnis humani ingenij perspicacitas: ergo ille sensus qui nõ hẽt auctoritatem ad aliquid confirmandum non est conueniens sensus sacræ scripturæ. Sed nullus sensus pter literalẽ hẽt robur ad aliqd confirmandũ, ut patet p Dionysium in Epist. ad Titũ. Dicit. n. quod symbolica Theologia, i. quæ ex similib. pcedit, nõ est argumẽtatiua; ergo sacra scriptura alios sensus pter literalem non hẽt.

¶5 Præterea Quicunque sensus ex uerbis alicuius scripturæ trahitur, quẽ auctor non intendit, non est sensus pprius, quia auctor per unã scripturam non pot intelligere nisi unũ, quia non contingit plura simul intelligere secundum Philosophum: ergo non possunt esse plures sensus proprij sacræ scripturæ.

Sed contra est, quod dicitur Dan. 12. pertransibunt plurimi & multiplex erit scientia.

¶Præterea. Hieronymus dicit in prologo Bibliæ loquens de Apocalypsi. In uerbis singulis multiplices latent intelligentiæ.

Respondeo dicẽdum, quod sacra scriptura ad hoc diuinitus est ordinata, ut per eam nobis ueritas manifestetur necessaria ad salutem, manifestatio autem uel expressio alicuius ueritatis potest fieri de aliquo rebus & uerbis, inquantum. s. uerba significant res: & una res potest esse figura alterius. Auctor autem rerum non solum potest uerba accommodare ad aliquid significandum: sed etiam res potest disponere in figura alterius, & secundum hoc in sacra scriptura manifestatur ueritas dupliciter. Vno modo secundum quòd res significantur per uerba: & in hoc consistit sensus literalis. Alio modo secundum quòd res sunt figuræ aliarum rerum, & in hoc consistit sensus spiritualis, & sic sacræ scripturæ plures sensus competunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uarietas sensuum, quorũ vnus ab alio non procedit, facit multiplicitatem locutionis: sed sensus spiritualis semper fundatur super literalem, & procedit ex eo. Vnde ex hoc quod sacra scriptura exponitur literaliter, & spiritualiter, non est in ipsa aliqua multiplicitas. 1. p. q6. 1. art. 10. ad 1 & 3.

Ad secundum dicendum, quod secundum quod Augu. dicit in lib. de doctrina Christiana. Vtiliter est a Deo dispositũ ut ueritas in sacra scriptura cum aliqua difficultate manifestetur. Est. n. hoc utile ad tollendum fastidium, quia ad ea quæ sunt difficilia maior surgit attentio: quæ tædium tollit. Similiter ex hoc tollitur superbiendi occasio: dum homo difficulter ueritatem sacræ scripturæ capere potest. Similiter per hoc ueritas fidei ab irrisione infidelium defenditur. Vnde Dominus Matthei 7. Nolite, inquit, sanctum dare canibus. Et Dionysius Timotheum monebat, ut sancta ab immundis incontaminata seruaret. Et ita patet quòd expedit ueritatem fidei sub diuersis sensibus in sacra scriptura tradi. Augusti. Matthæ. Dionys.

Ad tertium dicendum, quod sicut dicit Augu. in lib. de doctrina Christiana. Nihil est quod occultè in aliquo loco sacræ scripturæ tradatur, quod non alibi manifestè exponatur. Vnde spiritualis expositio semper debet habere fulcimentum ab aliqua literali expositione sacræ scripturæ: & ita uitatur omnis erroris occasio. Augusti.

Ad quartum dicendum, quod non est propter defectum auctoritatis, quod ex sensu spirituali non potest trahi efficax argumentum, sed ex ipsa natura similitudinis, in qua fundatur spiritualis sensus. Vna enim res pluribus similis esse potest, unde nõ potest ab illa, quando in scriptura sacra proponitur, procedi ad aliquam illarum determinate, sed est fallacia cõsequentis. Verbi gratia, leo propter aliquam similitudinem significat Christum & diabolum. Vnde per hoc quòd aliquid de leone dicitur in sacra scriptura ad neutrũ potest fieri processus in sacra scriptura argumentando. 1. p. q6. 1. ar. 9. ad 2 ad 3. hmo. vers. q. 21 ar. 11. ad 8 & ma. q. 13. art. 4. ad 16.

Ad quintum dicendum quod auctor principalis sacræ scripturæ est Spiritussanctus: qui in uno uerbo sacræ scripturæ intellexit multò plura quàm per expositores sacræ scripturæ exponantur, uel discernantur: nec est etiam inconueniens, quòd homo qui fuit auctor instrumentalis sacræ scripturæ in uno uerbo plura intelligeret, quia Prophetæ, ut Hieronymus dicit super Osea, Ita loquebantur de factis præsentibus, quòd etiam intenderunt futura significare. Vnde non est impossibile simul plura intelligere, inquantum una est figura alterius. Hierony. ar. 142 155

ARTICVLVS XV.

Vtrum debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ.

155. 1. p. q6. 1. art. 10. 0. & po. q. 4 ar. 1. c.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd non debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ, s. historialis, uel literalis: allegoricus, moralis, & anagogicus. Sicut enim in sacra scriptura aliqua figuratè dicuntur de Christo: ita etiam figuratè dicuntur de multis aliis hominibus, sicut Daniel 8. per hircum caprarum significatur Rex Græcorum. Sed huiusmodi figu-

dl figuratiuę locutiones non faciunt aliquem sensum præter li A teralem in sacra scriptura: ergo nec sensus allegoricus, per quę exponuntur de Christo ea quæ in figura ipsius præcesserūt, debet alius sensus ab historico poni.

¶ 2 Præterea, una est Ecclesia capitis & membrorum. Sed sensus allegoricus videtur pertinere ad caput ecclesiæ, s. Christum: sensus moralis uidetur pertinere ad membra eius, s. fideles: ergo sensus moralis non debet ab allegorico distingui.

¶ 3 Præterea, Moralis sensus est qui ad morum instructionem pertinet. Sed sacra scriptura in pluribus locis secundum literalem sensum mores instruit: ergo moralis sensus non debet distingui à literali.

¶ 4 Preterea, sicut Christus est caput ecclesiæ militantis, ita est caput triumphantis, nec est alius & alius Christus: ergo nec sensus anagogicus, per quem aliqua exponuntur de Ecclesia triūphante debet esse alius ab allegorico, quo aliqua exponūtur de Christo, & Ecclesia militante.

¶ 5 Præterea, Si isti quatuor sensus essent de necessitate sacræ scripturæ, quælibet pars sacræ scripturæ deberet hos quatuor sensus habere, sed hoc falsum est. Vt enim Aug. dicit super Genes. ad literam. In quibusdam sensus literalis quærendus est solus: ergo hi quatuor sensus non sunt de necessitate expositionis sacræ scripturæ.

Sed contra est, quod Aug. dicit in 1. super Gene. ad literam. In omnibus libris sanctis oportet intueri quæ ibi æterna intuē tur, quæ ibi facta narrantur, quæ futura prænunciantur, quæ agenda præcipiuntur. Primum autem pertinet ad sensum anagogicum. Secundum ad historicum. Tertium ad allegoricum. Quartū ad moralē: ergo quatuor sunt sensus sacræ scripturæ.

Præterea, Beda super Gen. in prin. dicit. Quatuor sunt sensus sacræ scripturæ, historia, quæ res gestas loquitur, allegoria, in qua aliud ex alio intelligitur, tropologia, i. moralis locutio, in qua de moribus ordinandis tractatur, anagogia, per quam de C summis & cœlestibus tractaturi ad superiora reducimur.

Respon. dicēdum, quòd distinctio istorum quatuor sensuū
ar. 154. c. hoc modo accipi debet. Sicut enim dictum est, sacra scriptura ueritatem quam tradit dupliciter manifestat per uerba, & per rerum figuras. Manifestatio autem quæ est per uerba, facit sensum historicum siue literalem, unde totum id ad sensum lite-
art. 54 ca. 6. ralem pertinet, quod ex ipsa uerborum significatione rectè accipitur. Sed sensus spiritualis, ut dictum est, accipitur, uel consistit in hoc quòd quædam res per figuram aliarum rerum exprimuntur, quia uisibilia solent esse figuræ inuisibiliū: ut Dio. dicit. Inde est quòd sensus iste qui ex figuris accipitur spiritualis uocatur; ueritas autem quam sacra scriptura per figuras rerum tradit, ad duo ordinatur, s. ad rectè credendum, & ad rectè operandum: si ad rectè operandum, sic est sensus moralis q alio nomine tropologicus dicitur. Si autem ad rectè credēdū, oportet distinguere secundum ordinem credibilium, ut enim Dionysius dicit 4. cap. ecl. Hier. Status ecclesiæ medius est inter D statum synagogæ, & statum Ecclesiæ triumphantis. Vetus ergo
12. q. 101. ar. 2. c. t. & q. 106 ar. 4. ad 1. & 3. p. q. 61. a. 4. ad primum testamētum figura fuit noui, uetus simul & nouū figura sunt cœlestium. Sensus ergo spiritualis ordinatus ad rectè credendū potest fundari in illo modo figurationis, quo uetus testamentum figurat nouum, & sic est allegoricus sensus, uel typicus, secundum quòd ea quæ in ueteri testamento contigerunt exponuntur de Christo & Ecclesia: uel potest fundari in illo modo figurationis, quo nouum simul & uetus significant Ecclesiā triumphantem, & sic est sensus anagogicus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hircus, uel alia huiusmodi per quæ aliæ personæ a Christo in scripturis designātur, non fuerunt res aliquæ, sed similitudines imaginariæ ad hoc solum ostensæ ut illæ personæ significarentur. Vnde illa significatio, quæ per illas similitudines psonæ illæ aut regna designantur, non pertinet nisi ad historicum sensum. Sed ad Christū designandum etiam illa quæ in rei ueritate contigerunt ordinan E tur sicut umbra ad ueritatem, & ideo talis significatio, quia per huiusmodi res Christus, aut eius membra significantur, facit alium sensum præter historicum, s. allegoricum. Si alicubi uerò inueniatur, q. Christus significatur per huiusmodi imaginarias similitudines, talis significatio non excedit sensum literalem, sicut Christus significatur per lapidē qui excisus est de mōte sine manib. Dan. 2.

Ad secundum dicendum, q. sensus allegoricus non solum pertinet ad Christum ratione capitis, sed etiam ratione membrorū, sicut, q. per duodecim lapides electos de Iordane, Iosue septimo, significantur duodecim Apostoli. Sed moralis sensus pertinet ad Christi. quantum ad proprios eorum actus, & non secundum quòd considerantur vt membra.

Ad tertium dicendū, q. moralis sensus non dr̃ ōīs sensus, p quē mores instruuntur, sed p quē instructio morū sumitur ex similitudine aliquarum rerū gestarum. Sic. n. moralis sensus A est pars spiritualis: ita quòd nunquam est idem sensus moralis & literalis.

Ad quartum dicendum, q. sicut sensus allegoricus pertinet ad Christum secundum quòd est caput Ecclesiæ militantis iustificans eam & gratiam infundens, ita & sensus anagogicus ptinet ad eum secūdum quòd est caput Ecclesiæ triumphantis glorificans eam.

Ad quintum dicendum, q. quatuor isti sensus non attribuūtur sacræ scripturæ vt in qualibet eius parte istis quatuor, qñque tribus qñq; duobus, quandoq; vno tantum. In sacra enim scriptura pcipuè ex prioribus posteriora significantur, & ideo qñq; in sacra scriptura secundum sensum literalem dicitur aliquid de prioribus quod potest spiritualiter de posterioribus exponi, sed non conuertitur. Inter oīa autem quę in sacra scriptura narrantur, prima sunt illa quæ ad vetus testamentum pertinent & ideo quæ secundum literalem sensum ad facta veteris testa B menti spectāt possunt quatuor sensibus exponi. Secunda verò sunt illa, quæ pertinent ad statum pręsentis Ecclesiæ, in quibus illa sunt priora quæ ad caput pertinent respectu eorum quæ pertinent ad membra, quia ipsum corpus verum Christi, & ea quæ in ipso sunt gesta, sunt figura corporis Christi mystici, & eorum quæ in ipso geruntur, ut in ipso, s. Christo exemplum viuendi sumere debeamus. In Christo etiam futura gloria nobis præmonstrata est, vnde ea quæ literam de ipso Christo capite dicuntur, possunt exponi & allegoricè referēdo ad corpus eius mysticum, & moraliter referēdo ad actus nostros qui secundum ipsum debent reformari; & anagogicè, inquātum in Christo est nobis iter gloriæ demonstratum. Sed qñ secundum literalem sensum dicitur aliquid de ecclesia, non potest exponi allegoricè, nisi fortè ea quæ dicuntur de primitiua Ecclesia exponantur quantum ad futurum statum Ecclesię præsentis, pñt tamen exponi moraliter & anagogicè. Ea verò quæ moraliter C dicuntur secundum sensum literalem non consueuerunt exponi nisi allegoricè, illa uerò quę secundum sensum literalem pertinent ad statum gloriæ nullo alio sensu consueuerunt exponi, eo quòd ipsa non sunt figura aliorum, sed ab omnibus alijs figurata.

Nō quęlibet pars scripturę sacræ 4. sensus habet.

Pluralitas sensuum sacræ scripturæ distinctè declarat.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in alijs scripturis prædicti sensus distingui debeant.

AD tertium sic proceditur. Videtur q. in alijs scripturis prę dicti sensus distingui debeant. Sensus enim spirituales in sacra scriptura accipiuntur ex quibusdam similitudinibus, sed in alijs scientijs procedit̄ ēt ex quibusdā similitudinibus: ergo in scripturis aliarum scientiarū possunt sensus plures inueniri. 15 Ar. specialis. po q. 4. artic. 13. t. c.

D ¶ 2 Præterea, Poeticæ artis est ueritatem rerū aliquibus similitudinibus fictis designare: ergo vr q. & in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur, & non solum in sacra scriptura.

¶ 3 Præterea, Philos. dicit, q. qui dicit vnum quodammodo multa dicit: ergo uidetur quod in alijs scientijs in vno sensu possunt designari plures: & sic non solum sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

Sed contra est, quod dicit Grego. 22. Moralium. Sacra scriptura omnes scientias, atque doctrinas ipso etiam locutionis suæ more transcendit: quia vno eodemque sermone dum narrat gestum, prodit mysterium.

Respondeo dicendum, q. spiritualis sensus sacræ scripturæ accipitur ex hoc q. res cursum suum peragentes significant aliquid aliud quod per spirituale sensum accipit̄. Sic aūt ordinatur res in cursu suo, vt ex eis talis sensus possit accipi quod eius solius est qui sua prouidentia res gubernat, qui solus Deus est. E Sicut. n. homo pōt adhibere ad aliquid significandum aliquas voces, uel aliquas similitudines fictas, ita Deus adhibet ad significationem aliquorū ipsum cursum rerū suæ prouidentiæ subiectarum. Significare autem aliquid per uerba, vel per similitudines fictas ad significandum tantum ordinatas, non facit nisi sensum literalem, vt ex dictis patet. Vnde in nulla scientia humana industria inuenta propriè loquendo potest inueniri nisi literalis sensus: sed solum in ista scriptura, cuius Spiritussanctus est auctor, homo verò instrumentum, secundū illud Psalmi. Lingua mea calamus scribæ. &c. ar. 153. po q. 4. ar. 1. Psal. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in alijs scientijs proceditur ex similibus argumentando, non quòd ex uerbis quibus una res significatur, significetur & alia res.

Ad secundum dicendum, quòd fictiones poeticæ non sunt ad aliud ordinatæ nisi ad significandum, vnde talis significatio non supergreditur modum literalis sensus.

Ad tertium dicēdum, quòd qui dicit vnum quodammodo

dicit multa, scilicet in potentia, secundum quòd conclusiones sunt potentia in principijs. Ex vno enim principio multæ conclusiones sequuntur. non quòd in alijs scientijs per modum significationis quod dicitur de vna re simul de alijs intelligatur vt significatum, licet inde trahi possit per argumentationem, &c.

QVÆSTIO VII.

QVÆSTIO est de opere manuali, circa quod quæruntur duo.

¶Primò, Vtrum operari manibus sit in præcepto.

¶Secundò, vtrum ab hoc præcepto excusentur illi, qui spiritualibus operibus vacant.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum operari manibus sit in præcepto.

157 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd operari manibus sit in præcepto secundæ ad Thessalonicenses tertio. Si quis non vult operari nõ manducet. Audiuimus enim, & cætera. Glo. Quod ideò præcipio quia audiuimus: ergo &c.

¶2 Præt. Augustinus in libro de opere monachorum. Audiat ergo quibus hoc præcepit Apostolus, qui non habent hanc potestatem.

¶3 Præt. Nullus debet excommunicari, vt iura dicunt, nisi pro mortali. Sed nullus peccat mortaliter nisi contra præceptũ faciens. Cum ergo ille qui cessat ab opere manuali iure possit excommunicari, vt patet per illud quod dicitur secundæ ad Thes-

B. Paulus salonicenses tertio. Si quis non obedierit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo vt confundatur: videtur ergo quòd operari manibus sit in præcepto.

¶4 Præterea. Ille qui peccauit tenetur pœnam debitam pro peccato subire ex necessitate præcepti. Sed omnes in Adam peccauerunt ad Romanos quinto. Pœna autem peccati Adæ est labor manualis. Genes. tertio. In sudore vultus tui vesceris pane

B. Paulus tuo: ergo omnibus est præceptum manibus laborare.

¶5 Præterea ad Ephæsios quarto. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis. Glo. Laboret operando non solum per seruos, sed etiam manibus. Illud autem quod ad omnes pertinet est præceptum non consilium: ergo &c.

¶6 Præterea. Labor manualis necessarius est ad sustentationẽ vitæ corporalis: sicut actus virtutum sunt necessarij ad sustentationem vitæ spiritualis. Sed actus virtutũ sunt in præcepto: ergo & laborare manibus.

¶7 Præt. Illud ad quod sequitur peccatum mortale non potest sine peccato mortali fieri. Sed ad non laborare sequitur nõ manducare: quod quandoque est peccatum mortale. secundæ ad Thessalonicenses tertio. Qui non operatur non manducet:

Apostolus ergo non operari manibus est peccatum mortale: ergo eius oppositum est in præcepto.

Sed contra. Non est contrarium præcepto, vel consilio præceptum Domini, vel consilium. Sed Dominus, vel præcipiendo,

Matthe. vel consulendo dicit Matthæi sexto. Nolite soliciti esse animæ vestræ, &c. Huic autem contrariatur labor manuum, quia qui laborant manibus soliciti sunt de necessarijs corporis: ergo labor manuum non est in præcepto.

¶Præt. Lex vetus quantum ad præcepta moralia sufficienter continebat quæ necessaria sunt ad salutem. Vnde Dominus Matthæi decimooctauo. Si vis ad vitã ingredi serua mãdata, & loquitur de mandatis decalogi. Vnde subdit. Nõ homicidium

K facies: non furaberis, sed in præceptis veteris legis nihil continetur de labore manuum: ergo labor manuum non est in præcepto.

Præterea. Ad præcepta seruanda omnes tenentur. Sed ad labores manuum non omnes tenentur, aliàs qui sunt diuites & manibus non laborant mortaliter peccarent: ergo labor manuum non est in præcepto.

¶Præterea. Ad præcepta non magis tenentur religiosi quàm sæculares. Sed ad laborandum manibus videntur magis teneri religiosi quàm seculares. Vnde Augustinus in lib. de operibus monachorum. monachos reprehendit: quia non laborant: nõ

ar. 137. ad autem alios: ergo &c.

¶Præterea. Vsus liberalium artium nobilior est quã mechanicarum qui in opere manuali consistit. Sed usus liberaliũ artium non est in præcepto: ergo multo minus labor manuum.

Respondeo dicendum, quòd iudiciũ de vnaquaque re sumendũ

F est secundum finem, ad quem ordinatur. Labor aũt manuũ ad tria esse vtilis inuenitur. Primò ad ocium tollendum. Vñ Hiero-

Hierony. nymus ad Rusticum monachum. Semper aliquid operis facito, vt te Diabolus inueniat occupatũ, & quòd intelligat de opere manuali patet per illud quod subiungit. Vel fiscellam texe

Apostol. Paulus iunco, & postea subdit, in desiderijs est omnis ociosus. Secundò ad corpus domandũ, vnde secundæ ad Corinthios sexto. Alijs carnis macerationibus coniungit, vbi dr̃, in laboribus, s. operũ quæ manibus suis operabatur Et subiungit. In vigilijs & ieiunijs &

Lucas. cætera. Tertiò, ordinatur ad quærendũ victũ. Actuũ secundo. Ad ea, quæ mihi opus erãt, & his qui mecum erant ministrauerũt manus

Labor manualis qualiter cadit sub præcepto. istæ. Si ergo cõsideretur labor manuũ secundum quòd ordinatur ad tollendum ocium, vel corpus domandum, sic idem iudicium est de labore manuum: & de alijs exercitijs ad eadem ordinatis. Non enim est in præcepto quòd tollatur ocium tali, aut tali occupatione, sed sufficit ad ocium tollendum quæcunque licita

G occupatione ab ocio quis desistat. & sic occupatio laboris manuum non est in præcepto considerato hoc fine. Et similis est ratio de labore manuum secundũ quòd ordinatur ad corpus domandum: quia multis exercitijs corpus domari põt, sicut vigilijs, ieiunijs, & multis huiusmodi. Vnde nullum eorum inquantum ordinatur ad talem finem est in præcepto in speciali quãuis in generali sit in præcepto corpus domare qualicunq; exercitio, quo mortiferæ concupiscentiæ reprimantur. Secundum autem quòd ordinatur ad victum quærendum sic videtur esse in p̃cepto. Vnde dicitur primæ ad Tessalonicenses quarto. Operemini manibus vestris sicut præcipimus vobis; nec solum in præcepto iuris positiui, sed etiam iuris naturalis. Illa enim sunt de lege naturali, ad quæ hõ ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet, homo naturalem ordinationem habet ad opus manuale. propter quod dr̃ Iob quinto.

1. p. q. 91. ar. 3. ad 2. 1. p. q. 76. ar. 5. ad 2. & 12. q. 5. ad 1. & ve. q. 22. a. 7. q. 22. q. 152. ar. 2. ad 1. & 4. d. 26. q. 1. ar. 2. ca. & contra 3. c. 136. ad primum. Homo ad laborem nascitur, & auis ad volandum. Cum autem alijs animalibus natura sufficienter prouiderit in his quæ ad su-

H stentationem suæ vitæ pertinent in cibis & armis & tegumentis, homini in his nõ prouidit: quia ipse est prædictus rõne per quã sibi põt prouidere in omnibus supradictis. vnde & ei est tibi loco omnium prædictorum manus cõueniens ad diuersa opera, quibus conceptiones rationis diuersis artificijs exequatur, vt dr̃ decimoquarto de animalibus. Sciendum tamen est quòd duplex est præceptum legis naturæ quoddam quod ordinatur ad tollendum defectum vnius singularis personæ: vel spirituale sicut de actibus virtutum, vel corporale sicut præceptum quod Dominus dedit homini. Genes. secundo. De omni ligno quod est in paradiso comede, & cætera. Aliud vero est quod ordinatur ad tollendũ defectũ totius speciei, sicut hoc, quod dicitur Genes. primo. Crescite & multiplicamini & replete terram. In hoc enim p̃cipitur actus generationis, quo natura saluatur, et multiplicatur. Hoc aũt interest inter hæc duo genera p̃ceptorum, quia primũ p̃ceptum legis naturæ quilibet tenetur singulariter obseruare: sed

I ad secundũ p̃ceptum nõ tenetur quilibet singulariter. In his. n. quæ pertinent ad speciem oẽs hoĩes cõputãdi sunt quasi vnus homo, participatione enim speciei plures homines sunt vnus homo, vt dicit Porphirius. Sicut autem homo vnus habet diuersa membra, quibus occupatur in diuersis officijs ordinata ad tollendum proprium defectum, quæ non possunt omnia per vnum membrum exerceri, sicut oculus videt totum corpus, &

diuersis officijs oportet diuersos occupari Apostol. præceptũ de labore manuum uidetur ptinere ad prædicta duo præcepta legis naturæ de quibus supra Argut. pes totum corpus portat: ita oportet esse in his quæ ad totam speciem pertinent. Nõ. n. sufficeret vnus hõ ad exercenda oĩa, quibus humana societas indiget. Et ideo diuersis officijs oportet occupari diuersos, vt dr̃ ad Romanos duodecimo. Sicut in vno corpore multa membra habemus, &c. Hæc aũt diuersificatio hominum in diuersis officijs, contingit. Primo ex diuina prouidentia quæ ita hominum status distribuit, vt nihil vnquã deesse inueniatur de necessarijs ad vitam. Secundò etiam ex causis naturalibus, ex quibus contingit quòd in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia, vel ad diuersos

K modos viuẽdi. Quia ergo labore manuum aliquid potest subuenire & proprio defectui & alieno, cum non possit vnus homo in omnibus sibi sufficere, sed indiget alieno auxilio: patet quòd præceptum de labore manuum quodammodo sub vtroque genere prædictorũ præceptorum continetur. Inquantum. n. labore manuum vnius subuenitur necessitatibus aliorum sic pertinet ad secundum genus naturalium præceptorum. Inquantum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit, pertinet ad primum genus, sicut præceptũ de comedendo. Præceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem non obligat nisi defectu existente. vnde si esset aliquis qui posset viuere sine cibo, non obligaretur præcepto de comedendo. Sic ergo præceptum de labore manuum nõ obligat aliquem singulariter secundũ quòd ordinatur ad tollendum defectum communem aliquo modo, neque secundum quòd ordinatur ad tollendũ proprium nisi defectu existente,

&

& ideo ille qui habet unde licitè uiuere possit, non tenetur manibus operari, qui autem non habet, unde alias uiuat, uel nisi aliquo illicito negotio uictum acquirat tenetur manibus laborare. Et hoc patet per Apostolum in tribus locis, ubi de manuũ operatione præceptum dat. Primò ad Ephes. quarto, ubi prohibendo furtum iniungit manuum operationem. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret manibus suis. Secundò, primæ ad Thessaloni. quarto, ubi præcepit laborem manuũ prohibens concupiscentiam rerum alienarum. Operemini, inquit, manibus uestris, sicut præcipimus uobis, ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Tertiò, 2. ad Thessalonicẽses tertio, ubi præcipit operationem manuũ prohibens turpia negocia, quibus aliqui uictum quærebãt. Audiuimus inquit inter uos quosdam ambulare in quiete nihil operantes, sed curiosè agentes. Glossa, Qui fœda cura sibi necessaria provident, & subiungit. His autem qui huiusmodi sunt denunciamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum

B

1. p. q. 67. a. 1. c. & 1. 2. q. 77. a. 5. ad 3. & 22. q. 167. ar. 2. ar. 1.

silentio operantes panem suum manducent. Sciendum etiam est quod sicut uisus est principalior inter alios sensus, ratione cuius omnes alij sensus nomen uisus sortiuntur ut Augustinus dicit, ita manus quia ad plurima opera necessaria est, dicitur organũ organorum in tertio de anima. (Topicorum capite trigesimo-octauo.) Et ideò per operationem manualem intelligitur non solum quod manibus fit sed quocunq; corporali instrumẽto, & breuiter quodcunq; officiũ homo agit, de quo licitè possit uictum acquirere sub labore manuum comprehenditur. Non enim uidetur rationabile quod magistri artis mechanicæ possint uiuere de arte sua, & magistri artium liberalium non possint uiuere de arte sua. Similiter & aduocati possunt uiuere de patrocinio quod præstant in causis, & similiter est de omnibus alijs licitis occupationibus. Quia ergo præceptum est, sed non omnes obligat, ideò ad utrasq; rationes respondendum est.

ad 1. & 2. AD PRIMVM ergo & ad secundum patet solutio ex dictis,

C

quia concedimus laborem manuum esse in præcepto, non tamen omnes ad hoc singulariter obligari.

Ad tertium dicendum, quòd sicut ex dictis patet, Apostolus loquitur in casu illo, quando prætermisso labore manuum de fœdis negotijs sibi uictum acquirebant, in quo casu obligabantur ad præceptum seruandum, & ideò digni erant excommunicari.

Ad quartum dicẽdum, quòd uerba illa Dei magis sunt præ nunciantis pœnam, quàm præcipientis satisfactionem. Unde præmisit. Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi, & similiter mulieri dixit. In dolore paries filios. Et ideò non sequitur quòd ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate præcepti, alias sequeretur quòd quilibet teneretur ad agriculturam, de qua Dominus ibi facit mentionem.

Ad quintum dicendum, uita spiritualis à nullo potest conseruari nisi per actus uirtutum, & ideo quilibet obligatur ad seruanda præcepta, quæ sunt de actibus uirtutum; sed uita spi-

D

ritualis à multis potest conseruari sine hoc quod manibus operentur, & ideo quamuis sit generaliter in præcepto, non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur.

Ad sextum dicendum, quod non manducare non est peccatum mortale, nisi quando sine manducatione uita seruari nõ potest, tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret; & similiter non oportet quòd aliquis peccet non laborando manibus, nisi quando alias uitam seruare non posset nisi illicitis curis, & ideo cum illicitæ curæ sint modis omnibus fugiendæ, sub eadem distinctione posuit Apostolus non manducare & non operari dicens. Qui non vult operari non manducet.

ad cõtraria ad 1. in or. 7. 22. q. 55. ar. 6. o. & contra. 3. c. 135.

AD PRIMVM autem eorum quæ in contrarium objiciuntur dicendum, quòd non prohibet dominus Apostolis omnẽ solicitudinem, scilicet de his quæ pertinent ad uictum corporis, alias ipse loculos non habuisset, sed prohibet solicitudinẽ suffocantem, qua mens suffocatur dupliciter. Uno modo ut in

E

rebus temporalibus finẽ ponat rectæ operationis, & hoc Deus prohibet. Unde Augustinus dicit in libro de operibus monachorum exponens illud. Nolite soliciti esse, &c. Non ut ista non procurent quantum necessitatis est, quod honestè poterunt, sed ut ista non intueantur, & propter ista faciant quicquid in prædicatione Euangelij facere iubentur, & habetur in glossa, primæ ad Thessalonicenses quarto. Secundò suffocatur mens prædicta solicitudine quando fiduciam de Deo amittit, & hoc

ad 2. in o. 8. 12. q. 100. ar. 3. o. & 3 di. 37. art. 2. q. 1. & q. 3. o.

Dominus prohibere intendit. Unde dicit Glossa super illud Matth. 6 sexto. Hoc exemplo non prohibet prouidentiam, & laborem, scilicet de auibus & lilijs. Sed solicitudinem ut tota fiducia nostra sit in Deo, per quam & aues sine cura uiuunt.

Ad secundum dicendum, quòd non omnia quæ sunt in præcepto continentur explicitè in præceptis decalogi, sed ad ea

A

possunt reduci cum implicitè in eis continecantur. Et sic præceptum de labore manuum, per quem uita corporalis conseruatur, & reducitur ad hoc præceptum. Non occides, sicut etiam præceptum de manducando, uel ad hoc præceptum. Non furtum facies, quo omne illicitum lucrum, quod per laborem manuum euitatur, prohibetur.

Ad tertium dicendum, quòd in quolibet præcepto duo sunt consideranda, scilicet finis præcepti, & possibilitas obseruandi, quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum uel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Unde dicit Hieronymus. Qui dicit Deũ aliquid præcepisse impossibile anathema sit. Si ergo sit tale præceptum quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet: sicut est in præceptis de actibus uirtutũ: quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis uita spiritualis conseruari non potest, ut dictum est. Duobus ergo modis præceptum de operatione manuum obligationem amittit. Uno modo quando aliquis redditur impotens ad laborandũ propter corporis imbecillitatẽ. Alio modo quando finem huius præcepti, scilicet conseruationem corporalis uitæ consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet. ad 3. in or. 9. 12. q. 13. a. & ad 3. ad 4. in o. 10.

Ad quartum dicendum, quòd ad laborem manuum per se loquendo æqualiter religiosi & seculares tenentur, quod patet ex duobus. Primò ex uerbo Apostoli secundæ ad Thessalonicenses tertio ubi ponit de opere manuum præceptum, dicẽs: Subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & cætera. Fratres enim omnes Christianos uocat. Non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo patet ex hoc quòd religiosi non tenentur ad alia quàm seculares, nisi ad ea quibus se ex uoto obligauerunt, sed per accidens contingit quòd hoc præceptum magis tangit religiosos quam alios & hoc dupliciter. Primo quia religiosi in paupertate uiuunt, unde facilius potest eis accidere quòd non habeant, unde uiuant, quam alijs secularibus. Secundo ex statuto regulæ in aliquibus ordinibus. Unde dicit Hieronymus in Epistola ad Rusticum monachum. Aegiptiorum monasteria hunc tenent morem, ut nullum absque opere & labore suscipiant, non tam propter uictus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne uagetur perniciosis cogitationibus, sicut etiam ad uigilias & alia quibus domatur corpus tenentur quandoque religiosi ex statutis suis ad quæ seculares non tenentur. a. 14. ad 2 & ar. 204. sed cõtra & 22. q. 10. a. 4. ad 5. & q. 187 ar. 3. o.

Ad quintum dicendum, quòd quamuis usus liberalium artium sit nobilior, non tamen ita est necessarius ad uitam corporis sustentandam.

Et præterea sub operatione manuum comprehẽditur, sicut ex dictis patet, &c.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum illi, qui spiritualibus operibus vacant, excusentur à labore manuum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd illi qui spiritualibus operibus uacant nõ excusantur à labore manuum, primæ enim ad Thessalonicenses tertio super illud. Si quis non uult operari non manducet, dicit Gloss. Augustini. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolum præcepisse, & postea subdit. Sed superfluè conantur & sibi & cæteris caliginem obducere, ut quod charitas utiliter monet non solum facere nolint, sed nec intelligere; & ita uidetur per spiritualia opera à labore manuum non excusentur. 158 22. q. 187. ar. 3. o.

E

¶ 2 Præterea inter omnia spiritualia maxima sunt oratio, lectio, & prædicatio. Sed per ista opera non excusantur aliqui à labore manuali: ergo, & cætera. Probatio mediæ. Augustinus dicit in libro de operibus monachorum. Quid agant qui operari corporaliter nolũt, scire desidero, & cætera, uacãt orationibus, inquiũt, & lectionibus, & uerbo Dei; & postea subdit, sed si ab his amouendi non sumus, nec manducandum est, nec est præparandum. Si autem ab ista uacare seruos Dei certis interuallis temporum infirmitatis necessitas cogit, cur etiam non præceptis Apostolicis obseruandis aliquas partes temporum deputamus? An. orat. vacãre 6.

Et quantum ad orantes dicit. Citius exauditur una obedientis oratio quàm decem milia cõtemnentis. Quantum uero ad psallentes subdit. Cantica diuina cantare etiam manibus operantes facilè possunt, & ipsum laborem diuino tanquam celeumate consolari. Quantum uero ad legentes subdit. Qui autem dicunt se lectioni uacare, nonne illic inueniunt quod præcepit Apostolus? Orantes. Legentes.

Prædicantes. Apostolus? Quæ est ergo ista peruersitas, lectioni nolle obtemperare, dum vult ei vacare? Quis enim nesciat tantò citius quemcunque proficere cum bona legit, quantò citius facit quod legit? Quantum uero ad prædicantes subiungit. Si autem alicui sermo est erogandus, & ita se occupat ut manibus operari non uacet, nunquid omnes possunt in monasterio uenientibus ad se uel diuinas lectiones exponere, vel de aliquibus disputationibus salubriter disputare? Quando ergo non omnes possunt, cur, sub hoc obtentu omnes uacare uolunt? Quanquam etsi omnes possent uicissitudinem facere deberent, & non solum ut cæteri à necessarijs actibus occuparentur, sed quia sufficit ut pluribus audientibus unus loquatur.

¶ 3 Præterea, Clerici maximè operibus spiritualibus occupantur, sed ipsi tenentur ad laborem manuum, ergo & cætera. Probatio mediæ. Distinctione octuagesima prima dicitur. Clericus uictum aut uestitum sibi artificio, uel agricultura absque officij sui duntaxat, detrimento præparet. Item in alio capitul. Clericus qui uerbo Dei eruditus est, artificio uictum quæritat. idem, omnes clerici qui ad operandum ualidi sunt & artificialia & literas discant.

¶ 4 Præt. Religiosi qui omnia reliquerunt maximè operibus spiritualibus uacant. Sed tales tenentur ad manuum laborem, ergo & cætera. Probatio mediæ. Lucæ duodecimo. Vendite quæ possidetis. Glo. Non tantum cibos uestros communicate pauperibus, sed etiam uendite possessiones uestras, ut omnibus uestris simul pro domino spretis, postea labore manuum operemini: unde uiuatis & eleemosynam faciatis.

Canon. ¶ 5 Præterea Decretum dicit distinctione nigesimasecunda, quòd ille est hæreticus qui facit contra statutum Ecclesiæ Romanæ. Sed illi, qui mendicant non laborantes proprijs mani-

Canon. bus faciunt contra statutum Calixti Papæ duodecima quæstione prima. Videntes summi sacerdotes, & cætera: ubi dicitur quòd Ecclesia statuit quòd inter eos qui communi uita degere nolunt nullus egens inueniatur: ergo religiosi propter opera spiritualia non excusantur à labore manuum: imo si mendicant sunt hæretici.

¶ 6 Præterea, Ille qui exponit se periculo mortis peccat quasi tentans Deum, sicut si aliquis uideret ursum uenientem in furia & deponeret arma quibus posset se defendere tentaret Deum. Sed ille qui relinquit omnia & non laborat manibus: abijcit à se necessaria uictus quibus restituitur consumptum quæ fit in corpore per calorem naturalem: ergo talis peccat quasi tentans Deum.

¶ 7 Præterea. ad Philippenses tertio dicit Apostolus. Imitatores mei estote fratres. Sed ipse quamuis prædicaret & operibus spiritualibus uacaret, nihilominus opere manuum uictum quærebat. secundæ ad Thessalonicenses tertio. Ipsi scitis quemadmodum & vos oportet imitari nos, quoniam non inquieti fuimus apud uos. neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte ac die operantes, ne quem uestrum grauaremus, ergo, &c.

¶ 8 Præterea Genesis uigesimotertio super illud. Confirmatus est ager & cætera, dicit Glossa quòd perfectus prædicator animam suam abscondit sub bonæ operationis & contemplationis regimine, ita & illi qui operibus spiritualibus insistunt per contemplationem debent etiam operibus exterioribus uacare per actionem, & sic opera spiritualia non excusant à labore manuum.

Sed contra. Lucæ nono. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, dicit Glossa. Dominus docet minora bona pro maioribus esse dimittenda, sed opera spiritualia sunt maiora bona quam opera manualia: ergo debet hæc prætermittere propter illa.

¶ 2 Præt. Opera pietatis sunt potiora quàm exercitia corporalia, primæ ad Timotheum quarto. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia ualet. Sed opera misericordiæ & pietatis sunt dimittenda, ut uacetur prædicationi. Actuum sexto. Non est æquum nos relinquere uerbum Dei, & cætera, Lucæ nono. Sine mortuos sepelire mortuos suos: tu autem uade & annuncia regnum Dei: ergo multò fortius propter prædicationem & alia opera spiritualia est dimittendum opus manuale, & alia quæ ad exercitationem pertinent corporalem.

¶ 3 Præterea, Secundæ ad Timotheum secundo Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus Glo. Illa sunt secularia negotia, quibus animus occupatur colligendæ pecuniæ cura. Sed qui operantur manibus habent curam de colligenda pecunia: ergo implicantur negotijs secularibus. Et ita illi qui militant Deo in spiritualibus operibus, non debent operibus manuum occupari.

Respondeo dicendum, quòd ueritas huius quæstionis apparet ex his quæ in superiori quæstione sunt dicta. dictum est

F enim suprà, quòd illi tantum obligantur ad conseruationem huius præcepti, scilicet de opere manuum, qui nō habent aliās unde licitè uiuere possint, & ideò qui spiritualia opera exercent, & possunt aliās licitè uiuere quàm de labore manuum, non tenentur manibus laborare. Vnde distinguendum uidetur de operibus spiritualibus. Sunt enim quædam bona spiritualia quæ in bonum commune cedunt. quædam uerò quæ ad singularem profectum facientis pertinent. Eis autem qui spiritualibus operibus occupantur ad utilitatem communē pertinentibus debet prouideri ab his, quorum utilitati deseruiūt, quod patet per auctoritatē primæ ad Corinthios nono. Si nos uobis spiritualia seminamus, nō est magnum si carnalia uestra metamus. Hoc etiam patet per rationem: quia utilitas spiritualis præfertur corporali. ar. 157. a. & ad 9. & 10.

Eis autem qui utilitati communi deseruiunt in temporalib. debetur sustētatio ex proprio labore, quo utilitati cōmuni deseruiunt: sicut patet de militibus qui pro pace Reipublicæ militant. Vnde primæ Corin. nono. Quis militat suis stipendijs unquam? Vnde multò magis qui in spiritualibus bonum promouent, in tali ministerio sustentari possunt, & sic non tenentur ar. 30. ar. 131.

G manibus laborare. Sunt autem quatuor opera spiritualia, quibus cōmunis utilitas promouetur, & ex hoc eis stipendia debentur. Primum est occupatio in iudicijs ecclesiasticis exequendis. Dicitur enim ad Romanos decimotertio. De potestate seculari quæ iudicium seculare exercet. Ideò & tributa præstatis, scilicet iudicibus, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruiētes uobis. Et propter hoc Aug. dicit in libro de operibus monachorum, quòd debent manuum operibus insistere illi duntaxat qui ab ecclesiasticis occupationibus uacant, unde & se excusat à labore manuum propter iudicia ecclesiastica quibus occupabatur, dicens: Quanquam dicere possumus quis militat suis stipendijs unquam & cætera. tamen Dominum nostrum

H Iesum Christum testem inuoco super animam meam, quoniā quantum ad meum attinet commodum, multò mallem per singulos dies certis horis quantum in bene moderatis monasterijs cōstitutum est, aliquid operari manibus & certas horas habere ad orandum & legendum, aut aliquid de diuinis literis agendum liberos, quàm tumultuosissimas perplexitates aliarū causarum pati de negotijs secularibus uel iudicando dirimendis, uel interueniendo præcipiendis. Secundum opus spirituale quod in bonum commune redūdat est opus prædicationis, quo fructus animarū in populo procreatur. Et ideò ut dicitur primæ ad Corinthios nono. Dominus ordinauit his qui euangelium annunciant de euangelio uiuere: nec debet hoc referri tantum ad illos qui habent authoritatem prædicādi, sicut sunt prælati sed etiam ad eos qui qualitercunque licitè prædicant ex commissione prælatorum: quia stipendia non debentur potestati, sed operi & labori, ut dicitur secundæ ad Timotheum secundo. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus

I percipere. Glossa, scilicet prædicatorem qui in agro ecclesiæ lectione uerbi excolit corda auditorum, nec tantum illi qui prædicant possunt de euangelio uiuere, sed etiam illi qui eis ministrant ad hoc officium cooperantes quod patet ad Romanos decimoquinto. Si spiritualium participes facti sunt gētiles, debent etiam in carnalibus ministrare eis. Glossa, eorum scilicet Iudæorum, qui miserunt prædicatores ab Hierosolymis. Vnde etiam illi qui prædicatores mittunt possunt de fructu euangelij uiuere. Tertium opus spirituale quod cedit in bonum commune sunt orationes, quæ fiunt in horis canonicis ad salutem ecclesiæ, ut auertatur ira Dei à populo. Ezechielis decimotertio. Nō opposuistis uos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini, Glossa, precibus dimicantes, & diuinæ sentētiæ resistentes, & ideò dicitur primæ ad Corint. 9. quod qui altari deseruiunt cum altari participantur. Et de his duobus operibus dicit Augustinus in libro de operibus monachorum. Si 22. q. 187. a. 4. ad 2. & 4. 5. ad 5. & opus 19. c. 9. 4. dist. 18. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 2.

K euangelistæ sunt fateor habent potestatem, scilicet uiuendi de sumptibus fidelium, quia de hoc loquitur. Si ministri altaris dispensatores sacramentorum sunt. Vnde sibi istam non arrogant, sed uendicāt potestatem. Quartum opus spirituale quod redundat in bonum commune est elucidatio sacræ scripturæ. Qui enim elucidationi sacræ scripturæ uacant ad alios instruendum, possunt de hoc opere spirituali uiuere. primæ ad Timotheum quinto. Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè autem qui laborant in uerbo & doctrina. glossa, Vt eis spiritualiter obediant & exteriora ministrent. Qui laborāt in uerbo. Glossa. in exhortatione scientium & doctrina nescientium. Et hoc etiam planius dicit Hieronymus ad Vigilantium. Hæc in Iudæa usque hodie perseuerat. consuetudo, non solum apud nos sed etiam apud Hebreos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum sinagogarū totius orbis foueantur ministerijs. Patet ergo quòd illi qui prædictis

operibus

operibus spiritualibus uacant, non tenentur manibus labora- A re. De his autem qui uacant spiritualibus, quæ non directè in bonum cõmune redundant, sed in bonum facientis, sicut sunt orationes priuatæ, ieiunia, & huiusmodi, distinguendum est, quia aut illi qui in religione istis operibus occupantur habent in sæculo unde uiuerent sine labore manuum, aut non. Si sic, tales cùm ad religionem ueniunt, non tenentur manibus laborare: Vnde Augustinus in libro de operibus monachorum, Si habebant aliquid in hoc sæculo, quo facile sine opificio sustentarent uitam suam quod conuersi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, & credenda eorum infirmitas & ferenda. Solent enim tales languidiùs educati laborẽ corporalem sustinere non posse. Si autem in sæculo opifices fuerunt de labore manuum uiuentes, tunc ex duplici causa uenientes ad religionẽ possunt laborem manuum intermittere, vno modo ex pigritia operandi volentes in ocio uiuere, & tales peccant. Et hoc est quod dicit Augustinus in prædicto libro. Plerunque ueniunt ad professionem seruitutis Dei & ex professione seruili & uita rustica, & ex opificum exercitatione & plebeio labore, & postea subdit. Tales ergo secundum quòd minùs operantur de infirmitate corporis excusari non possunt. Præteritæ quippe vitæ consuetudine conuincuntur, & interponit. Non enim apparet vtrùm ex proposito seruitutis Dei venerint, an uitam inopem & laboriosam fugientes. Alio modo intermittit aliquis opus manuale ex intentione diuini amoris, quo ad opus contẽplationis quasi continuè eleuatur, tales cum spiritu Dei aguntur non peccant, quia ubi spiritus Domini ibi libertas. Vnde Gregorius dicit super Ezechielem. Contemplatiua uita est charitatem Dei & proximi toto corde retinere, ab exteriori actione quiescere, soli desiderio cõditoris inhærere, ut nihil iam agere libeat. Et hoc idẽ habetur in quadam Glossa. Genesis vigesimotertio. Confirmatus est ager, & cætera. Contemplatiua uita a cunctis actionibus funditus diuidit. Et hoc est quod habetur Matthæi sexto. in gl. super illud Considerate volatilia cœli, &c Sancti uiri auibus cõparantur, quia cœlum petunt, & quidem ita remoti sunt à mũdo ut iam in terra nihil agant, nihil laborent, sed sola contemplatione iam in cœlo degunt.

12. q. 83. ar. 7

Genesis.

Matth. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd glossa illa sumitur ab Augustino in libro de operibus monachorum, qui librum illum scripsit contra quosdam monachos qui dicebant quod nõ licebat seruis Dei manibus laborare. Et hoc quod dicit Apostolus qui non uult operari non manducet, exponebant de opere spirituali, quam expositionẽ Augustinus in libro illo multipliciter improbat. Vnde dicendum est quòd illud Apostoli. Qui non vult operari non manducet, &c. de opere manuali intelligitur, non tamen sequitur quòd ad huiusmodi impletionẽ præcepti omnes teneantur, ipse enim non tenebatur: unde præmisit, non quasi non habuerimus potestatem, s. sumptus accipiendi & viuendi sine labore manuum. Vnde patet quod Glossa illa non est ad propositum.

Augusti.

Ad secundum dicendum, quod in omnibus operibus quæ tãgit obiectio distinguendum est, quia vel possunt esse quasi publica opera, uel priuata. Loquitur autem Augustinus de illis operibus spiritualibus secundum quod sunt opera priuata. Intelligit enim de orationibus & canticis priuatis, non de his quę in ecclesia solenniter celebrãtur, quod patet ex hoc quod dicit possint simul qui manibus operantur diuina cantica cantare, quod non esset conueniens si de horis canonicis intelligeretur. Similiter quod dicit de lectionibus loquitur de illis, qui uacant lectioni ad consolationem propriam tantùm, sicut in monasteriis monachi faciunt. non autem de illis quorum uita studio scripturarum deputatur ad suam & aliorum instructionem. Non est enim dubium quod per laborem manuum studiũ impediretur. Similiter quod dicit de prædicatione intelligendũ est de illis qui non publicè prædicant, sed aliqua uerba ædificatoria hominibus ad se uenientibus loquuntur, sicut sancti pa- E tres in heremo facere consueuerunt. Et hoc patet ex ipsis verbis supra inductis, vnde etiam dicit. Si sermo erogãdus est, &c. quia ut dicit Glossa primę Corinthiorum secundo super illud. Sermo meus & prædicatio mea, sermo est qui priuatim fiebat, sed prædicatio quæ fiebat in communi.

Ad tertium dicendum, quòd decretum loquitur de illis clericis quibus non sufficiunt oblationes & eleemosynæ, quę eis à fidelibus fiunt, vel ecclesię facultates. Eadem. n. ratio est de illis qui uiuunt de facultatibus Ecclesiæ, & de illis qui uiuunt particulariter de eleemosynis, quia facultates Ecclesiæ eleemosynæ sunt, & ad sustentationem pauperum dantur. Vnde dicit Glos. super illud Isaiæ tertio Et rapina pauperis in domo uestra. In domibus principum rapina pauperum est, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant & in delitiis abutuntur, quæ ad sustentationẽ pauperum dantur. Et de hoc habetur duodecima quæstione prima, propter quod etiam dicitur, tertia quæstione secunda. Sacerdos. Quòd sacerdos cui dispensationis cura cõmissa est, cum laude pietatis accipit à populo & dispensanda, & fideliter dispensat accepta, quia omnia sua aut reliquit parentibus, aut distribuit pauperibus, aut Ecclesiæ rebus adiũxit: & se in numero pauperum paupertatis amore constituit: vt vnde pauperib⁹ subministrat, inde & ipse tanquam pauper uoluntarius uiuat. Et sic patet quod clerici qui de Ecclesiæ rebus uiuunt eandem rationem vtendi eis habent, sicut illi qui facultatibus carẽtes de eleemosynis sibi datis uiuunt.

Gl. super Isaiam.

Canon.

Ad quartum dicendum, quod Glossa illa non imponit necessitatem his qui sua relinquunt, ut manibus operentur: sed ostẽdit quoddam bonum quod facere possunt qui sua relinquũt, ut scilicet ex manuum labore acquirant, vnde sibi prouideant & eleemosynas aliis faciant, nec tamen per hoc excluditur quin etiam bene faciant si manibus non laborãtes spiritualibus eleemosynis uacent quæ sunt corporalibus potiores.

B Ad quintum dicẽdum, quòd illius rationis prima falsa est. Non enim qui facit contra statutũ Papæ est hæreticus: nisi fortè credat Papæ non esse obediendum, vnde in capitul. inducto dicitur. Qui Romanæ Ecclesiæ priuilegiũ ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conantur, procul dubiò in hæresim labuntur, priuilegium autem prædictum cõsistit in hoc quòd ei debet ab omnibus Christianis obediri. Similiter etiam minor est falsa. Non enim est cõtra statutum Ecclesiæ quòd aliquis mendicet vel se in statu egestatis ponat: sed hoc est contra statutum Ecclesiæ, si ab eis qui facultates Ecclesiæ possident eorum necessitatibus non prouidetur. Vnde hæc sunt uerba capituli inducti, ex quib. s. rebus Ecclesiæ Episcopi dispensatores earum omnibus communi vita degẽre uolentibus ministrare cuncta necessaria debent, prout melius poterunt, vt nemo in eis egens inueniatur.

22. q. 187. a. 5. o. & 3. p. 4. 40. ar. ti. 3. ad 1. cõtra 3. c. 133. 135. & opus. 17. c. 14. 15. & 16.

C Ad sextum dicendum, quòd illi qui relinquunt omnia nihil sibi reseruantes, nec manib. operantes non propter hoc discrimini se exponunt, quia deuotio fidelium tanta probabiliter æstimat & experimento dicitur, quòd eis in necessariis prouidet. Nec etiam tentat Deum, quia ipse promisit mouẽdo corda aliorũ eis in necessitatibus prouidere, ut patet Matthęi sexto. Et quædam Glos. dicit Lucæ octauo. Tanta prædicatori debet esse fiducia in Deo, ut præsentis uitę sumptus & si non prouideat, sibi tamen non defutura certissimè sciat: nedum occupatur mens ad temporalia, minùs prædicet æterna. Similiter si aliquis esset inter armatos qui defenderent & aliqua causa arma deponeret, non tentaret. Deum. Si autem esset solus videretur tentare Deum, nisi fortè interiori inspirati ne securus esset de diuino auxilio, sicut beatus Martinus dixit. Ego signo crucis non clypeo protectus, aut galea hostium cuneos penetrabo securus. Similiter uideretur esse Dei tentatio, si aliquis inter fideles uel homines inhospitales de necessariis uictus sibi non prouideret. Vnde dicit glo. Lucæ uigesimosecundo super illud.

D Qui habet sacculum tollat, & cęt. In hoc nobis datur exemplũ, ut nonnunquam causa instante quædam de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus: uerbi gratia si per inhospitales regiones iter agimus plura uiatica licet portare quàm domi habeamus, & tamen in deserto aliqui sine labore manuum sustentati sunt pane diuinitùs misso, ueru uitis patrum legitur. Sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem.

Ad septimum dicendum, quòd hoc quòd Apostolus laborauit cum posset de Euangelio viuere, fuit supererogationis, ut patet primæ ad Corinthios nono. Et ideò alii prædicatores nõ tenentur eum in hoc imitari. Sciendum tamen quòd prædicator aliquando bene faceret nõ accipiendo sumptus ab his qb. prædicat, sed de labore manuum uiuendo: in casibus scilicet illis in quibus Apostolus laborabat, scilicet ne scandalizaret eos quibus prædicabat, qui propter auaritiam dare sumptus grauabantur: & hanc causam ponit secundæ ad Thessalonicenses tertio. Nocte ac die laborantes ne quem uestrum grauaremus. Item ut suo exemplo alii ab ocio retraherentur, vnde ibidem subdit non quasi nos non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. Item ad reprimendum rapacitatem pseudo Apostolorum. Vnde dicit. primæ ad Corinthios vndecimo, Quod autem facio, ut faciã, ut amputem occasionem eorum qui uolunt occasionem ut in quo gloriantur tales inueniantur sicut & nos. Aliquando autẽ malefacerent prædicatores si laboribus manuũ se implicarent, si scilicet per laborem à prædicatione retraherentur. Vnde dicit glossa Lucæ decimooctauo. Cauendum est prædicatori, ne dum occupatur mens ad temporalia minus prædicet æterna. Ideò dicit Augustinus in supra dicto libro. Quod Apostolus dum esset Athenis, ubi oportebat eum quotidie prędicare, non operabatur manibus, quod postea fecit veniẽs Corinthũ, vbi Iudæis prædicabat solo die sabbati. Prædicatoribus enim

No. bene.

non

non solùm necessarium est ut habeant tempus liberum ab occupationibus in quo prædicent, sed etiam in quo studeant. cùm non habeant scientiam ex infusione sicut Apostoli, sed continuo studio. Vnde dicit Gregorius in Pastorali exponens illud Exodi vigesimoquinto. Vectes semper erunt in circulis, &cæt. Vectes inquit semper erunt in circulis, quia nimirùm necesse est ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant.

Ad octauum ergo dicendum, quòd per actionem intelligitur ibi non solùm opus naturale, sed omnia quæ ad actiuam uitam pertinent. Solicitudo autem quæ exhibetur à prædicatoribus circa eos qui prædicant ad actiuam uitam pertinet.

Rationes in contrarium concedo, tamen ultima inducitur præter intentionem. Glossa enim dicit secularia negotia esse quæ fiunt causa pecuniæ colligendæ sine opere manuali, ut per mercationem & huiusmodi, à quibus se debent serui Dei penitus abstinere.

INCIPIT QVODLIBET OCTAVVM.

Sancti Thomæ.

QVÆSTIO I.

QVÆSTIO nostra circa tria versatur.

¶ Primò circa ea quæ pertinent ad naturam.

¶ Secundò, circa ea quæ pertinent ad culpam & gratiam.

¶ Tertiò, circa ea quæ pertinent ad pœnam uel gloriam.

Circa primam quærebantur.

¶ Primò, de pertinentibus ad naturam creatam.

¶ Secundò, de pertinentibus ad naturam increatam.

Circa naturam increatam duo quærebantur.

¶ Primò, an senarius numerus, secundum quem omnes creaturæ dicuntur esse perfectæ, sit creator uel creatura.

¶ Secundò de rationibus idealibus, quæ sunt in mente diuina utrum per prius respiciunt exemplata, scilicet creaturas ratione suæ singularitatis: vel ratione naturæ specificæ.

ARTICVLVS I.

Vtrùm senarius prædictus sit creator.

159 AD primum sic proceditur. Videtur quòd senarius prædictus sit creator. Remota enim omni creatura perfectio nõ remanet nisi in creatore: sed remota omni creatura facta in operibus sex dierum remanet perfectio in numero senario. Vnde dicit Augustinus quarto super Genesim ad literam. Itaque si ista non essent, scilicet opera sex dierum, perfectus ille esset, scilicet senarius. Nisi autem ille perfectus esset, ista secundum eum perfecta non fierent: ergo senarius numerus est creator.

1. p. q. 41. ar. 3. o vide art. 70. & 1. p. q. 98. 55. a. 1. ad 3.

¶ 2 Sed dicebat quod Augustinus loquitur de senario quantum ad ideam senarij, quæ est in mente diuina. Contra. Sicut remotis omnibus creaturis remanet perfectio in idea senarij numeri, ita remanet idea lapidis in mente diuina: ergo in hoc non haberet senarius numerus aliquam præeminentiam ad lapidem, quod tamen uidetur esse contra intentionem Augustini.

¶ 3 Præterea. Illud quod est permanentius omni creatura non est creatum, sed creator. Senarius autem numerus est permanentior cœlo & terra, quæ tamen uidentur esse permanentissimæ creaturæ, vnde Augustinus dicit, quarto super genes. ad literã. Facilius est cœlum & terram transire quæ secundum senarium numerum fabricata sunt, quam effici posse ut senarius numerus non suis partibus compleatur: ergo senarius non est creatura, sed creator.

Sed contra. Creatoris perfectio non consistit ex partibus: nec est in eo aliquid habens partes. Sed sicut dicit August. in eo. lib. Inuenimus senarium numerum esse perfectum ea ratione, quòd suis partibus compleatur: ergo senarius numerus non est creator, sed creatura.

Respondeo dicendum, quòd secundum Auicennam in sua Metaphysica triplex est alicuius naturæ consideratio. Vna prout consideratur secundum esse quod habet in singularib. sicut natura lapidis in hoc lapide, & illo lapide. Alia uerò est consideratio alicuius naturæ secundum esse suum intelligibile: sicut natura lapidis consideratur prout est in intellectu. Tertia verò

Poté. & 5. a. 9. ad 16. & opº 55.

F est consideratio naturæ absoluta prout abstrahit ab vtroque esse: secundum quam considerationem consideratur natura lapidis uel cuiuscunque alterius, quantum ad ea tantùm quæ per se competunt tali naturæ. Harum quidem trium considerationum duæ semper vniformiter eundem ordinem seruãt. Prior enim est consideratio alicuius naturæ absoluta, quàm consideratio eius secundum esse quod habet in singularib. Sed tertia consideratio naturæ, quæ est secundum esse, quod habet in intellectu, non semper habet eundem ordinem ad alias considerationes. Consideratio enim naturæ secundum esse quod habet in intellectu, qui accipit à rebus sequitur vtranque aliarum considerationum. Hoc enim ordine scibile præcedit scientiã, & sensibile sensum, sicut & mouens motum, & causa causatum. Sed consideratio naturæ secundum esse quod habet in intellectu causante rem præcedit alias duas considerationes. Cum enim intellectus artificis adinuenit aliquam formam artificiatam ipsa

Natura multipliciter cõsideratur & ad sedm esse vniuersale prius quã secũdũ est particulare, &c.

G natura, seu forma artificiati in se considerata est posterior intellectu artificis, & per consequens etiam arca sensibilis quæ talem formam vel per speciem habet. Sicut autem se habet intellectus artificis ad artificiata, ita se hẽt intellectus diuinus ad omnes creaturas. Vnde vniuscuiusque naturæ causatæ prima cõsideratio est secundum quòd est in intellectu diuino. Secunda vero consideratio est ipsius naturæ absolutæ. Tertia secũdum quòd habet esse in rebus ipsis, vel in mente angelica. Quarta secundum esse quod habet in intellectu nostro. Et ideò Dionysius dicit duodecimo capite de diui. nomi. hunc ordinem assignãs, quòd primo inter omnia est ipse substantificator rerum Deus, postea verò ipsa dona Dei quæ creaturis exhibens, & uniuersaliter & particulariter cõsiderata, ut per se pulchritudinẽ, per se vitã, quã dicit esse donũ ex Deo prouenient, ipsam naturam uitæ, deinde ipsa participantia uniuersaliter & particulariter cõsiderata, quæ sunt res in quibus natura esse habet. In his ergo illud quod est

H prius semper est ratio posterioris, & remoto posteriori remanet prius, non autem è conuerso. Et inde est quòd hoc quod cõpetit naturæ secundum absolutam considerationem est ratio quare competat naturæ alicui secũdum esse quod habet in singulari, & non è cõuerso. Ideò enim sortes est rationalis quia homo est rationalis, & non è conuerso. Vnde dato quòd sortes & Plato non essent, adhuc humanæ naturæ rationalitas competeret. Similiter etiam intellectus diuinus est ratio naturæ absolute consideratæ & in singularibus, & ipsa natura absolute considerata & in singularib. est ratio intellectus humani & quodammodo mẽsura ipsius. Possunt ergo uerba Augustini intelligi de senario dupliciter. Vno modo ut per senarium numerum intelligatur ipsa natura senarij absolutè, cui primo & per se competit perfectio, quæ quidem est ratio perfectionis eorum quæ senarium participant. Vnde remotis oĩbus quæ senario perficiuntur, adhuc perfectio naturæ senarij competit, & hoc modo senarius nominat naturam creatam. Alio modo potest in-

Sorte vel Platone n̄ existente, hõ adhuc ẽ rõnalis.

I telligi senarius secũdum esse quod habet in intellectu diuino, & sic eius perfectio est ratio perfectionis in creaturis inuentæ, quæ secundum senarium sunt conditæ quibus etiam remotis in prædicto senario perfectio remaneret. Sic autem senarius non erit creatura, sed ratio creaturæ in creatore, quæ est Idea senarij, & est idem secundum rem quod diuina essentia ratione tantum differens.

Ad primum ergo dicendum, quod remotis omnibus creaturis quæ sunt factæ in senario dierum non dicitur quod perfectio remaneat in senario numero quasi senarius numerus aliquod esse habeat in rerum natura, nulla creatura existẽte. Sed quia remoto omni esse creato remanet absoluta consideratio naturæ senarij, prout abstrahit à quolibet esse, & sic attribuitur sibi perfectio, sicut remotis omnibus singularibus hominibus adhuc remaneret rationalitas attribuibilis humanæ naturæ.

K Ad secundum dicendum, quòd sicut in reb. creatis quædam sunt magis communes, & quædam magis contractæ. Ita etiam rationes rerum in Deo magis communium ad plura se extendunt, minus uero communium ad pauciora. Et quia vnitas & multitudo sunt omnibus creatis communia, ideo etiam ratio idealis numeri ad omnes creaturas se extẽdit. Vnde dicit Boetius in principio Arithmeticæ. Omnia quæcunque à primæua rerum natura constituta sunt numerorum specie videntur esse formata. Hoc enim fuit principale in animo conditoris. Exemplar autem lapidis, aut idea non se extendit ad omnes creaturas, & ideò si senarius accipiatur pro idea senarij quantum ad hoc adhuc senarius erit eminentior lapide, delt, quam idea lapidis, prout scilicet ad plura se extendit, & iterum perfectio competit senario secundum naturam senarij, non autem lapidis.

Ad tertium dicendum, quòd non est intentio Augustini dicere, quòd si cœlum & terra transeant, & cęteræ creaturæ quod

senarius

senarius remaneret secundum aliquod esse creatum, sed quia A si omnes creaturæ ab esse deficerent, remaneret adhuc natura senarij prout abstrahitur à quolibet esse huiusmodi, quod eius perfectioni competit, sicut etiam natura humana manebit talis quod ei competeret rationalitas.

Ad illud verò quod in contrarium obijcitur dicendū quòd quamuis in Deo non possit esse aliquid habens partes, tamen potest esse in eo ratio rei habentis partes, & sic est in eo ratio senarij ex partibus constituti, & ratio suarum partium.

ARTICVLVS II.

Vtrum ideæ, quæ sunt in mente diuina per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quàm quantum ad naturam speciei. B

160 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd ideę quę sunt in mente diuina per prius respiciant res quantū ad naturam singularem, quàm quantum ad naturam speciei: quia vt Aug. dicit in lib. 83. q. Ideæ sunt quædam formæ vel rationes rerum stabiles, quæ in diuina intelligentia continentur, & cum ipsæ neque oriantur neque intereant, secundum eas tamen formari dicitur omne quod oriri uel interire potest, & omne quod oritur uel interit solum singulare est, id est, quod generatur & corrumpitur: ergo ideæ per prius respiciunt singulare.

Veri. q. 3. ar. 8. c.

Sed contra. Cum ideæ sint formæ exemplares requiritur ad rationem ideę assimilatio ideati ad ipsam. Sed ideatum, id est, res creata magis assimilatur diuino exemplari secundum formam à qua est ratio speciei, quàm secundum materiam, quæ est indiuiduationis principium: ergo idea per prius respicit naturam speciei, quam singularitatem indiuidui. C

Respondeo dicendum, quòd cum in mente diuina sint omnium creaturarum formæ exemplares, quæ ideæ dicuntur, sicut in mente artificis formæ artificiatorum, hoc tamen interest inter formas exemplares, quæ sunt in mente diuina & in mente artificis creati, quòd creatus artifex agit ex præsupposita materia. Vnde formæ exemplares quæ sunt in mente eius, non sunt factiuæ materiæ quæ est indiuiduationis principiū, sed solius formæ, à qua species est artificiati, & ideo huiusmodi formæ exemplares non respiciunt directè artificiatum quantum ad indiuiduum, sed quantum ad speciem solum: formæ autē exemplares intellectus diuini sunt factiuæ totius rei, & quantū ad formam & quantum ad materiam, & ideò respiciunt creaturam, non solum quantum ad naturam speciei, sed etiā quantum ad singularitatem indiuidui, per prius tamen quantum ad naturam speciei, quod ex hoc patet. Exemplar enim est ad cuius imitationem fit aliquid. Vnde ad rationem exemplaris D requiritur quòd ipsa assimilatio operis ad exemplar sit intenta ab agente alias talis assimilatio casu accidateret: & non secundum uiam exemplaritatis. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo per prius exemplar respicit quod agens primò intendit in opere. Agens autem quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius est. natura autem speciei est perfectissimum in unoquoque indiuiduo: per ipsam enim duplex imperfectio perficitur, imperfectio scilicet materiæ quæ est singularitatis principium, quæ cū sit in potentia ad formam speciei perficitur, quando naturam speciei cōsequitur: & iterum imperfectio formæ generalis, quæ se habet ad differentias specificas in potētia, ut materia ad formam: unde species specialissima est primò in intentione naturæ: ut patet per Auic. in principio suæ metaph. Non enim natura intendit principaliter generare Sortem, alias destructo Sorte ordo & intentio naturæ periret. Intendit autem in Sorte generare hominem. Similiter non intendit principaliter generare animal: alioquin quiesceret eius actio, quando ad naturam animalis perduxisset: cum tamen in indiuiduo generato prius compleatur natura animalis quam hominis, ut patet in 16. de animalibus Non autem prius est homo quàm hic homo. Vnde exemplar quod est in mente diuina primò naturam speciei respicit in qualibet creatura.

veri. q. 3. ar. 1. c.
a. 70. & 2. d. 18. ar. 9.
pr. 143. c.
art. 143.
1. p. q. 85. ar. 3 ad 1. & 4. & q. 90. ar. 1. c. & veri. q. 3. art. 8. c. & po. q. 10. art. 2. ad 12. anima ar tic. 10.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd id quod est primum in intentione est ultimum in executione. Vnde quamuis natura primò intendat generare hominem: per prius tamen generatur hic homo. Non enim homo generatur nisi per hoc quòd hic homo generatur: & propter hoc etiam in diffinitione ideæ dicitur, quod secundum eas oritur omne quod oritur quantū ad uiam executionis, in qua singularia sunt primum.

¶Secundum quòd in contrarium obijcitur conceditur.

QVAESTIO II.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad naturā creatam.

¶Et primò de his quæ pertinent ad animam humanam.

¶Secundò de his quæ pertinent ad corpus.

¶Circa primum quæruntur duo.

¶primò, utrum anima accipiat species quibus cognoscit à rebus quę sunt extra eam.

¶Secundò quomodo charitas, uel quilibet alius habitus à non habente cognoscatur.

ARTICVLVS III.

B *Vtrum anima accipiat species à rebus, quæ sunt extra eam.*

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima non accipiat species à rebus, quæ sunt extra eam. Dicit enim Aug. 12. super Gene. Imaginem corporis non corpus in spiritu, sed ipse spiritus in seipso facit celeritate mirabili: non autem eam in se ipso faceret si à rebus exterioribus eam acciperet: ergo anima non accipit à rebus species, quibus cognoscit. 161

1. p. q. 80. ar. 3. & 4. c. vero. q. 10. a. 6. 2. di. 3. q. 2. art. 1. c. & ad 2.

¶2 Præterea. Eius solius est dimensionem à re dimensionata abstrahere, cuius est dimēsionem corporibus dare, quòd est solius creatoris. Sed ad hoc quòd species à rebus accipiatur in anima, oportet quod ab ipsa specie dimensiones separentur: quia in rebus extra animam habent esse dimensionale, nō autem in anima, maximè quantum ad intellectum. Ergo anima non potest accipere species à rebus sensibilibus.

C In contrarium uidetur esse tota philosophorum doctrina quæ sensum à sensibilibus, imaginationem à sensu, intellectū à phantasmatibus accipere fatetur.

Respondeo dicendū, quòd aīa humana similitudines rerū quibus cognoscit accipit à rebus illo modo accipiendi, quo patiens accipit ab agente, quod non est intelligendum quasi agens influat in patiens eandē numero speciem quam habet in seipso: sed generat sui similē educendo de potētia in actū: & per hunc modū dr species coloris deferri à corpore colorato ad uisum. Sed in agentib. & patientibus distinguendū est. Est. n. quoddā agens quod de se sufficiens est ad inducendum formā suā in patiens, sicut ignis de se sufficit ad calefaciendum. Quoddam uerò agens est quod nō sufficit de se ad inducendā formā suā in patiens, nisi superueniat aliud agēs, sicut calor ignis non sufficit ad cōplendum actionem nutritionis, nisi per uirtutē aīæ nutritiuæ: unde uirtus animæ nutritiuæ est principaliter agēs, calor uerò agens instrumētaliter. Similiter & est diuersitas ex D parte patientiū. Quoddā enim est patiens, quod in nullo cooperatur agenti, sicut lapis cū sursum proijcitur, uel lignū cum ex eo fit scamnum. Quoddā uerò patiens est quod cooperatur agenti, sicut lapis cum deorsum proijcitur: & corpus hominis cum sanatur per artem: & secundū hoc res quæ sunt extra animam tripliciter se hēnt ad diuersas animæ potentias: ad sensus enim exteriores se habent, sicut agentia sufficientia quib. patientia non cooperantur, sed recipiunt tantum: quòd aūt color per se nō possit mouere visum nisi lux superueniat, non est contra hoc quod dictum est quia tam color quàm lux inter ea quæ sunt extra animā computantur. Sensus aūt exteriores suscipiunt tantū à rebus per modum patiendi, sine hoc quòd aliquid cooperentur ad sui formationem: quamuis iam formatū habeant propriā operationem, quæ est iudicium de proprijs obiectis, sed ad imaginationem res quæ sunt extra animam comparantur ut agētia sufficientia. Actio. n. rei sensibilis nō sistit in sensu, sed ulterius E pertingit vsq; ad phantasiam siue imaginationē: sed imaginatio est patiens quod cooperatur agenti. ipsa. n. imaginatiua format sibi aliquarū rerum similitudines, quas nunquā sensu percepit his quæ sensu recipiuntur cōponendo ea & diuidendo, sicut imaginamur montes aureos, quos nūquam vidimus ex hoc quòd uidimus aurū & montes. Sed ad intellectū possibilē comparantur res sicut agentia insufficientia. Actio enim ipsarū rerum sensibilium nec ētiam in imaginatione sistit, sed phantasmata ulterius mouēt intellectum possibilem, non aūt ad hoc quòd ea seipsis sufficiant, cum sint in potentia intelligibilia: intellectus autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Vnde oportet quòd superueniat actio intellectus agentis, cuius illustratione phātasmata fiunt intelligibilia in actu sicut illustratione lucis corporalis fiūt colores uisibiles actu & sic patet quòd intellectus agēs est principale agens quod agit rerū similitudines in intellectu possibili: phātasmata aūt quæ à reb. exteriorib. accipiūtur sunt quasi agētia instrumentalia; intellectus. n. possibilis cōparatur ad res,

art. 6. c. & ar. 162. ad 3.
ar. 123. c.
1. p. 115. ar. 1. ad 5 & q. 118. ar. 1. ad 3. & po. q. 3. ar. 8. ad 13. & art. 9. ad 5. & 2. ad nonum.
1. p. q. 78. ar. 1. ad 2 fin.
ad 1. huius & art. 102. ad 2.
1. p. q. 78. art. 4. c. & q. 84. a. 6. ad 2. & veri. q. 8. ar. 5. & 9. c.
Intellect⁹ agens ad qd est necessarius.

ad res, quarum notitiam recipit, sicut paries quod cooperatur agenti. Multò. n. magis potest intellectus formare quidditatem rei quæ non cecidit sub sensu, quàm imaginatio.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd si verbum Augustini referatur ad intellectum, sic planum est quòd res non faciunt sui similitudinem in intellectu possibili principaliter, sed intellectus agens. Si autem referatur ad imaginationem faciunt quidem, sed non solum quia ipsa imaginatio cooperatur, ut dictum est. In sensu autem facit corpus sui similitudinem sufficienter & solum: sed de hoc non loquitur Augustinus, quia sensum contra spiritum diuidit, siue corporalem uisionē contra spiritualem.

Ad secundum dicendum, quòd ratio ista procedit ac si illa eadem species numero quæ est in rebus, uel in imaginatione postmodum fieret in intellectu: sic enim oportet q; auferrētur ab ea dimensiones. Et hoc patet esse falsum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum habens charitatem eam cognoscat per speciem.

161 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd non habens charitatem eam cognoscat per speciem. Omne enim quod cognoscitur, cognoscitur uel per essentiam, uel per sui similitudinem. Sed charitas à non habente non cognoscitur p sui essentiam, quia non est essentialiter in eo: ergo si cognoscitur à non habente, cognoscitur per sui similitudinem.

& in ord. 162. 1. di. 17. q. 1. a. 4. o. & 5. di. 23. q. 1. art. 2. o. & ad 1.

¶ 2 Præterea, Aliquis habens charitatem aliquo modo cognoscit eam se habere ad minus per coniecturas: uel per reuelationem: & similiter postquàm eam amiserit potest recordari se eam habuisse: quod esse non potest nisi per eius speciem in memoria reseruatam: ergo charitas à non habente qui prius eam habuit per sui similitudinem cognoscitur: & eadem ratione à quolibet alio non habente.

H

¶ 3 Præterea, Dicit Augustinus decimo cōfessionum. Hoc modo se habet memoria ad intelligentiam sicut uenter animalis ruminantis ados, quia sicut id quod est in uentre animalis reducitur ad os: ita quod est in memoria reducitur ad intelligentiam. Si ergo in memoria conseruatur charitas per sui similitudinem & ab intelligentia capietur per similitudinem.

Apostol°. Sed contra est, quod Augustinus dicit secundo super Genesim, & habetur in Glossa secunda ad Corinthios duodecimo. Quod intellectualis visio est earum rerum quæ non habēt species sibi similes quæ non sunt quod ipsæ & inter huiusmodi ponit charitatem: ergo charitas non potest cognosci per sui similitudinem, sed solum per essentiam.

Respondeo dicendum, quòd duplex est cognitio charitatis. Vna qua cognoscitur quid est charitas, Alia qua charitas percipitur: vt cum aliquis cognoscit se habere charitatem, quod pertinet ad cognitionem an est. Prima quidem cognitio charitatis eodem modo competit habenti & non habenti. Nam intellectus humanus natus est rerum quidditatem comprehendere, in quibus cognoscendi naturaliter præcedit, sicut in cognoscēdis conclusionibus complexis. Insunt enim nobis naturaliter quædam principia prima complexa ab omnibus nota, ex quibus ratio procedit ad cognoscēdum in actu conclusiones. quæ in prædictis principijs potentialiter continentur siue per inuentionem propriam, siue per doctrinam alienam, siue per reuelationem diuinam, in quibus omnibus modis cognoscendi homo iuuatur ex principijs naturaliter cognitis. Vel ita quòd ipsa principia cognita ad cognitionem acquirendam sufficiāt adminiculantibus sensu & imaginatione: sicut cum aliquam cognitionem acquirimus per inuentionem, uel doctrinam. Vel ita quòd principia prædicta ad cognitionem acquirendam nō sufficiant: nihilominus tamen in huiusmodi cognoscendis principia diriguntur inquantum inueniuntur non repugnare principijs naturaliter cognitis, quod si esset intellectus nullo modo eis assentiret: sicut non potest dissentire principijs. Et similiter in intellectu insunt nobis etiam naturaliter quædā conceptiones ab omnibus notæ: ut entis, unius, boni, & huiusmodi à quibus eodem modo procedit intellectus ad cognoscendū quidditatem uniuscuiusque rei, per quem procedit à principijs per se notis ad cognoscendas cōclusiones, & hoc uel per ea quę quis sensu percipit: sicut cum per sensibiles proprietates alicuius rei concipio illius rei quidditatem, uel per ea quæ ab alijs quis audit: ut cum laicus qui nescit quæ sit musica, cum audit aliquam artem esse per quam discit canere, uel psallere, concipit quidditatem musicæ: cum ipse perfeciat quid sit ars, & quid sit canere: aut etiam per ea quæ ex reuelatione habentur: ut est in his quæ fidei sunt. Cum enim credimus aliquid esse in nobis diuinitus datum, quo affectus noster Deo unitur, concipimus charitatis quidditatem, intelligentes charitatem esse donum Dei quo affectus Deo unitur: præcognoscentes tamen qd sit donum, & quid affectus, & quid unio. De quibus etiam qd sint scire non possumus, nisi resoluendo in aliqua prius nota, & sic quousque perueniamus usque ad primas conceptiones humani intellectus, quæ sunt omnibus naturaliter notæ. Et qa naturaliter cognitio est quædam similitudo diuinæ ueritatis menti nostræ impressa: secundum illud Psal. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Ideò dicit Augu decimo de trinitate, q; huiusmodi habitus cognoscuntur in prima ueritate. Ipsa autem conceptio charitatis, quam intellectus format modo prædicto, non est solum similitudo charitatis sicut species rerum in sensu, uel imaginatione: quia sensus & imaginatio nunquam pertingunt ad cognoscendum naturam rei, sed solummodo accidentia quæ circunstant rem, & ideò species quæ sunt in sensu, uel imaginatione non repræsentant naturā rei, sed accidentia eius tantum: sicut statua repræsentat hominem quantum ad accidentia. Sed intellectus cognoscit ipsam naturam & substantiam rei. Vnde species intelligibilis est similitudo ipsius essentiæ rei, & est quodammodo ipsa quidditas & natura rei secundum esse intelligibile, non secundum esse naturale, prout est in rebus, & ideo omnia quæ non cadunt sub sensu & imaginatione, sed sub solo intellectu cognoscuntur p hoc q; essentiæ, uel quidditates eorū sunt aliquo modo in intellectu. Et hic est modus, quo charitas cognoscitur cognitione quidem tam ab habente charitatem quàm à non habente. Sed secundum alium modum cognoscendi charitatem neq; charitas, neq; aliquis habitus siue potentia percipitur à nostro intellectu nisi per hoc quod actus percipiuntur, ut per Philosophum decimo Ethicorum. Actus autem charitatis, uel alterius habitus eliciuntur ab ipsa charitate, uel ab alio habitu per propriam essentiā charitatis, uel alterius habitus, & per hunc modum dicitur aliquis se cognoscere habere charitatem, uel aliū habitum per ipsam essentiam habitus secundum esse naturale, quod habet in rerum natura, & non solum in intellectu. Sicut autem nullus potest cognoscere charitatem nisi charitatē habens, quia actus charitatis & aliarum uirtutū præcipuè consistunt in motibus interioribus qui nō possunt esse cogniti nisi operanti, nisi quatenus manifestantur ex actibus exterioribus & sic per quandam coniecturam aliquis non habens charitatē potest percipere alium charitatem habere. Hoc autem dico supponendo q; aliquis possit scire se habere charitatē, quod tamē non puto esse uerum: quia in actibus ipsius charitatis non possumus sufficienter percipere, q; sint à charitate eliciti propter similitudinem dilectionis naturalis cum dilectiona gratuita.

I K F G H

ar. 64. c. & 22. q. 5. a. 4. ad 3. & q. 8. art. 1. ad 1. 2. d. 24. q. & a. 4. ad 3. veri. q. 16. a. 1. c. & q. 17. a. 1. ar. 1. p. q. 117 art. 1. c & p q. 9. art. 4 ad 1. Ma. q. 3. art. 3. c. & q. 16. art. 7. ad 18. 1. p. q. 5. ar. 2. c. & q. 11. art. 2. ad 4.

Psal. 4. ar. 10t.

1. p. q. 57. ar. 1. ad 2 & 3. p. q. 6. a. 7. & 4. d. 49. q. 2 ar. 7. ad 6. 22. q. 7. ar. 1. c. & ri. q. 1. ar. 12. & q. 10 ar. 4. ad 1. & 2. q. 12. art. 12. ad 12.

qualiter quis cognoscat se charitatem habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in non habente charitatem non secundum esse naturæ, sed secundum esse intelligibile est essentia charitatis.

Ad secundum dicendum, q; postquam aliquis desinit hēre charitatem secundum esse naturale charitatis, adhuc charitas in ipso manet secundum esse intelligibile, & sic potest sciri qd sit charitas. Manent etiā in memoria eius actus charitatis, quos & facit in memoria sensibili propter actus sensibiles charitatis, qui vtiq; manent secundum sui similitudinē, sicut & cætera sensibilia: & ex his aliquis memoratur se habuisse charitatē.

Ad tertium dicendum, q; illud quod est in memoria redit ad intelligentiā: non ita q; eadem species numero quæ est in memoria, postmodū fiat in intellectu: sed p illū modum loquēdi, quo phantasmata dicuntur fieri in intellectu, ut dictum est.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrum alimentum conuertatur in veritatem humanæ naturæ.

162 DEINDE quæritur de his quæ pertinēt ad corpus humanum: utrum alimentum conuertatur in ueritatem humanæ naturæ. Et uidetur q; non: quia in corpore humano id qd est de ueritate humanæ naturæ est caro, uel os secundum speciem. Sed alimentum non conuertitur in id quod est secundū speciem, sed in id quod est secundum materiam: ut uidetur dicere philosophus in primo de generatione. (Tex. c. 35.) ergo alimentum non conuertitur in ueritatem humanæ naturæ.

4. dis. 44. q. 1. ar. 1. q. 4. o. & 2. d. 30. q. 1. ar. 1. o.

¶ 2 Præterea, Id quod est de ueritate humanæ naturæ oportet quòd semper in homine maneat, alias non remaneret homo idem numero. Sed illud quod generatur ex alimento non semper manet, imò fluit & refluit, ut patet ex primo de generatione, ergo quod generatur ex alimento non est de ueritate humanæ naturæ.

¶ 3 Præt.

¶3 Præt. August. dicit, quòd nos fuimus in Adam dupliciter, A scilicet secundum seminalem rationem & secundum corpulentam substantiam, Christus autem fuit in eo secundum corpulentam substantiam, & non secundum seminalem rationē, id autem quod ex alimento generatur in nobis non fuit in Adam, ergo illud quod est de veritate corpulentæ substantię nostrę non est ex alimento generatum.

¶4 Sed dicebat quòd corpulenta nostra substantia fuit in Adam originaliter, & non essentialiter. Sed contra. Semen originem rei importat. Si ergo dicimus in Adam fuisse secundum corpulentam substantiam originaliter tantùm, tunc idem erit esse secundum corpulentam substantiam & secundum seminalem rationem, quod est falsum: ergo idem quod prius.

Sed contra est, quod dicitur in 2. de anima (Tex.c.45.) Alimentum est potentia tale quale est illud quod nutritur. Sed qd̄ est potentia aliquale in illud conuerti potest, ergo alimentum conuerti potest in illud quod nutritur, sed illud quod nutritur B est id quod est de veritate humanæ naturæ: ergo alimentum conuertitur in id quod est de ueritate humanæ naturæ.

¶ Præte. Semen ex quo fit generatio maximè videtur ad veritatē humanæ naturæ pertinere, sed semen secundum Philosophum in decimoquinto de animalibus est de superfluo alimenti. Ergo alimentum conuertitur in veritatem humanæ naturæ.

Respondeo dicendum, quòd ad huius quæstionis euidentiā oportet primò videre quid sit veritas humanæ naturæ. Veritas autem vniuscuiusque rei, ut dicit Auicenna in sua Metaph. nihil est aliud quàm proprietas sui esse, quod stabilitum est ei: sicut illud quod propriè habet esse auri attingēs ad terminos stabilitos naturæ auri dicitur esse verè aurum. Vnumquodq; autem propriè habet esse in aliqua natura, per hoc quod subsistat completæ formæ propriæ illius naturæ a qua est esse, & rō speciei in natura illa: vnde illud pertinet ad veritatem vniuscuiusque rei, quod est completiuum illius rei per formam, & pertinet directè & per se ad completionem illius rei: tā enim in naturalibus quàm in artificialibus inueniuntur quædam, in quibus consistit principaliter ratio rei: alia autem quæ sunt ordinata ad bonam cōseruationem, & meliorationem, sicut stipes, & fructus per se pertinent ad complementum arboris, vñ sunt de ueritate naturæ ipsius. Folia autem sunt quodammodo ordinata ad fructuum conseruationem, & quantùm ad hoc non uidentur esse de veritate naturæ arboris principaliter. Similiter ratio gladij consistit in ferro & acumine eius: vagina autē est ad gladij conseruationem: vnde si gladius esset res naturalis, ferrum esset de veritate naturæ eius, non autem vagina. Sic autem de ueritate humanæ naturæ esse dicimus illud, quod p se pertinet ad perfectionem humanæ naturæ completæ participans formam speciei. Illud autem non est de ueritate humanę naturæ in homine, quod est ordinatum quodammodo ad hominis conseruationem, uel meliorationem quamcunque. Sciēdum est ergo, quòd natura humana potest dupliciter considerari, uel secundum totam speciem humanam, uel secundum esse quod habet in hoc indiuiduo. Secūdum hoc inueniuntur in præsenti quęstione tres opiniones. Quidam enim dicunt, quòd alimentum non conuertitur in veritatem humanæ naturæ, neque secundum speciem, neque secundum indiuiduum. Dicūt enim quòd tota materia, quæ nata est esse sub specie humanæ naturæ fuit in corpore Adæ: nec aliqua alia materia potest fieri uerè substans humanæ speciei, & ex illa materia ex qua corpus primi hominis constabat fuerit aliqua pars decisa, q quidem per multiplicationem quandam sine additione exterioris materiæ augmentata est in tantum quòd peruenit usq; ad perfectam & completam quantitatem in corpore Seth. Ex quo iterum aliquid decisum est in formationem corporis filij sui, & prædicto modo multiplicatum: & sic totum humanum genus multiplicatum est ex illa materia quæ fuit in corpore primi hominis sine alicuius extrinseci additione: illud autem qd̄ ex alimento generatur est necessarium nobis ad conseruationē illius humiditatis, quæ est de ueritate humanæ naturæ: ut scilicet calor naturalis habens aliquid aliud quod consumat, scilicet humiditatem ex alimento generatam quasi accidentalem non consumat humiditatem quæ est de veritate humanæ naturæ, sicut aurifices apponunt plumbum argento, vt videlicet in conflatorio consumatur plumbum & argentum non consumatur ab igne, vnde in resurrectione quando ueritas humanæ naturæ erit inconsumptibilis, alimento non indigebimus, nec resurget in nobis aliquid quod ex alimento sit generatum, sed solum id quod fuit in Adam. Sed incōueniens uidetur huiusmodi positio propter duo, quantum ad præsens pertinet: quia eiusdem rationis est formam aliquam nihil amittere de materia subiecta, & nihil de nouo acquirere: cuius substantiæ & naturæ nihil accrescit nec deperit. Cōstat autem quòd aliqua materia quæ erat substans humanæ naturæ desiit esse humanæ naturæ substās: sicut patet in morte uniuscuiusq; hominis. Vnde nisi aliqua materia de nouo adderetur humanæ naturæ, sequeretur quòd minus esset modò id quod est de ueritate naturæ humanæ in actu, quam tempore Adæ: & sic natura speciei non perfectè saluaretur per generationem. Secundò, quia illa mutatio, quam multiplicationem dicunt, nullo modo est secūdum essentiam ipsius materiæ, sed solummodo secūdū quantitatem, uel dimensiones ei accidentes. Non enim dicunt quòd aliquid materiæ de nouo per essentiam creetur uel aliunde addatur, sed quòd illa eadem materia quæ prius erat minor, postea fiat maior, nihil autem est aliud rarefieri & condensari q̄ mutari eandem materiam de magnis dimensionibus in paruas, & econuersò. Vnde sequeretur secundum prædictam positionem, quòd illud quod est de ueritate humanæ naturę semper rarefieret per continuam generationem & augmentationem: & tantùm quantùm sustinere non posset. Esset enim iam illud qd̄ est de ueritate humanæ naturæ, innumerabiliter magis rarum quàm ignis, quod patet esse falsum. Et ideo alia opinio dicit, quòd alimentum conuertitur in veritatem humanæ naturæ, primò & principaliter secūdum speciem: non autem secundum indiuiduum, nisi secūdariò. Dicunt enim, quòd in vnoquoque indiuiduo humanæ speciei illud primò & principaliter est de ueritate humanę naturæ quod à parentib. traxit: & hoc uocatur à Philosopho caro & os secūdum speciem quæ semper manent: sed quia illud cum sit modicum nō sufficeret ad perfectam quantitatem debitam humanæ naturæ sine additione, ideo adiungitur illud quod ex alimento generatur non solùm ad hoc quòd conseruetur illud quod fuit à primis parētibus acceptum: ut dicebat prima opinio, sed ad hoc quòd cōpleatur ex huiusmodi addito perfecta quantitas: & sic illud qd̄ ex alimento generatur non est de ueritate humanæ naturæ in C hoc indiuiduo principaliter: sed tantùm secundariò, inquantùm est necessarium ad quantitatem debitam. & hoc nominat philosophus carnem & os secundum materiam quę fluit & refluit: sed tamen ex hoc aliqua pars seminaliter transit in prolē per generationem, & efficitur principaliter de veritate humanæ naturæ in ipso cum admixtione alicuius quod fuit principaliter de veritate humanę naturę in patre, vt quidam uolunt, uel sine admixtione eius ut alij dicunt, quod est magis consonum dictis philosophi in decimoquinto de animalib. qui vult sperma totaliter esse de superfluo alimenti: & sic illud quod generatur ex alimento non potest esse quod sit principaliter de ueritate humanæ naturæ principaliter in alio eiusdem speciei, scilicet in filio ipsius. Et secundum hanc opinionem dicunt, q illud qd̄ est principaliter de veritate humanæ naturæ in vnoquoque totum in ipso resurget: non autem totum quod ex alimento generatur, sed solùm quantum sufficit ad completionē quantitatis, cum propter completionem quantitatis tantùmmodo ad ueritatem humanæ naturę aliqualiter pertineat, & hæc D opinio consonat sententiæ Alexand. commen. qui exponit carnem secundum speciem quam philosophus dicit semper manere, esse illud quod à parentibus trahitur: carnem uerò secūdum materiam illud quod ex alimento generatur, quæ fluit & refluit. Sed hanc opinionem commentator Auerroys reprobat in tractatu, quem fecit super librum de generatione. Cum. n. illud quod ex alimento generatur nutriat, inquantum est potentia caro, & augeat, inquantum est potentia quanta caro, ut dicitur in 2. de anima. Illud quod generatur ex alimento postquā receperit speciem carnis, efficitur unum cum illo quod prius inerat, quia in fine conuersum iam est simile: vnde nō videmus esse aliqua ratio quare calor naturalis aliquid possit consumere de illa humiditate carnis, quæ ex alimento generatur, & nō de humiditate quę à parentibus trahitur, nec posset aliquo necessario modo illud probari. Et ideo tam illud quod est à parē- E tibus acceptum, quam illud quod est ex alimento generatum ęqualiter se habet ad hoc quòd maneat uel consumatur per calorem naturalem, & ad hoc quòd restauretur per nutrimentū quod est fluere & refluere: & sic æqualiter pertinet ad veritatē humanę naturę quod generatur ex alimento, & quod à parentibus trahitur. Et secundum hoc est tertia opinio, quòd alimētum conuertitur in id quod est principaliter de ueritate humanæ naturę, & quantùm ad speciem, & quantùm ad indiuiduū. Ponit enim hęc opinio, quòd utroque, scilicet & quod ex alimēto generatur, & quod à parentibus trahit indifferenter & ęqualiter forma humana perficitur, & utrumque indifferenter manet uel consumitur: manet quidem secundum speciem, cōsumitur autem & restauratur secundum materiam: sicut in aliqua republica diuersi homines numero ad communitatē pertinent quibusdam morientibus, & alijs in locum eorum succedentibus, & sic non manet una respublica secundum materiā, quia sunt alij & alij homines: manet tamen vna numero quantum

Auicēna. vbi 2.d.30 q.1.a.2.o.

4.d.44.q. 1.a.2.q.4. o.1.oppo.

Reprobatio opin.

Hęc opi. cōformis Alexādri dictis.

Hāc Auerrois reprobat.

1.p.q.119. art.1.o. & 2.d.30.q. 2.art.1.o.

tum ad speciem siue formam propter ordinis unitatem in officiis distinctis: ita etiam in corpore humano manet caro & os,
4.d.44.q. & vnaquæque partium eadem numero quantum ad speciē & for-
1.art.2.q. mam quæ consideratur in determinato situ & uirtute & figu-
6.0. ra: non autem manet quantum ad materiam: quia illa materia carnis in qua talis forma erat, prius consumpta est, & alia in locum ei successit, sicut patet de igne qui continuatur secundum eandem formam & modū per hoc, quòd consumptis quibusdam lignis alia supponuntur quæ ignem sustinent. Et secūdum hanc opinionem de vtroque prædictorum indifferenter, scilicet generato ex alimento, & à parentibus tracto tantum resurget, quantum est necessarium ad speciem & quantitatem debitam humani corporis.

Et hæc opinio mihi uidetur cæteris probabilior. Secundum
art.80.& ergo hanc opinionem ad primum dicendum, quòd distinctio
4.d.44.q. Philosophi, qua distinguit carnem secundum speciem, & secū-
1.art.2.q. dum materiam non est sic accipienda, quòd alia sit caro quæ
4.5. dicitur secundùm speciem, s. à parentibus tracta: & alia quę sit secundùm materiam ex alimento generata, sed vna & eadē caro signata potest considerari & secundum speciem, quam habet, & secundum materiam. Et quòd hic sit intellectus Philosophi, patet ex hoc quòd ipse dicit ibidē, quòd hoc modo distinguitur caro, secundum speciem, & secundum materiam, sicut vnumquodque habentium speciem in materia. In alijs autem habentibus speciem in materia, sicut est lapis & ferrum, & hu-
3.opin. te uiusmodi non habet locum prima distinctio, sed secunda, vt per
net, scdm se patet. Et ideo dicendum est quòd alimentum conuertitur in
quam sic carnem quæ est secundum speciem, idest quæ habet speciem,
det ad 1. non, tamen ita quod alimentum fiat species carnis, sed sit carnis materia, ratione cuius potest dici quòd conuertitur in carnem quantum ad materiam, & non quantum ad speciē.

Ad secundum dicendum, quòd ueritas humanæ naturæ & cuiuslibet alterius rei est à specie, & ideo cū id quod est in homine maneat secundum speciem, quamuis non maneat secū-dum materiam: nihilominus veritas humanæ naturæ manere dicitur, nec desinit esse idem homo numero propter mutationem quæ est secundum materiam, quia non tota materia similiter à forma abstrahitur, ut alia tota simul formam accipiat.
1.p.q.119 Hæc enim generatio esset & corruptio: sicut si totus ignis vnus
ar.1.ad 5. extingueretur, & alius totus accenderetur: sed aliqua pars materiæ consumitur, & alia in locum eius substituitur, quæ efficitur vna materia cum præexistenti, per hoc quòd ei adiungitur ad sustinendam eandem formam humani corporis, sicut si vnum lignum ignis consumat, & aliud loco eius apponatur, erit idem ignis numero.

Ad tertium dicendum, quòd ad conceptionem humani corporis duo concurrunt, scilicet materia ex qua formatur conceptum, & iterum uis formatiua quæ conceptum format, quorū primum Augusti. uocat corpulentiam substantiam, secundum vero seminalem rationem. Dicimus ergo secundum utrumque istorum fuisse in Adam originaliter, inquantum scilicet materia concepti præparata est per uirtutem generatiuam matris. Vis autem formatiua est in semine patris. Et utrumque istorū reducitur in Adam sicut in primam originem, à qua humanā naturam traxerunt virtutes consequens. Corpus autem Christi formatum fuit per virtutem Spiritus sancti actiuā. Sed materiam ministrauit mater, quia ex purissimis sanguinibus virginis conceptus est, vt Damasc. dicit. Et ideo non fuit in Adam secundum seminalem rationem: sed secundum corpulentiā substantiam: non tamen ita quòd eadem numero quæ est in nobis, & fuit in Christo, fuerit in Adam.

Et per hoc patet responsio ad consequens.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad culpam, vel gratiam.

¶ Et primo, quærebatur de his quæ pertinent ad gratiam.
¶ Secundo, de his quæ pertinent ad culpam.
¶ Quantum ad pertinentia ad gratiam quærebatur.
¶ Primò, de his quæ pertinent ad prælatos tantum.
¶ Secundo, de his quę pertinent ad omnes communiter.
¶ Quantum autem ad prælatos quærebantur duo.
¶ Primò de electione prælatorum: vtrum. s. sit necesse semper eligere meliorem, vel sufficiat eligere bonum.
¶ Secundò de honore exhibendo prælatis, vtrùm scilicet mali prælati sint honorandi.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm necesse sit semper eligere meliorem.

AD primum sic proceditur. Videtur quod necesse sit semper eligere meliorem. Dicitur enim 4. Regum. Eligite meliorē,
F & eum ponite super soliū patris sui: ergo multò fortiùs in spiritualibus officiis meliores preeligendi sunt.

¶ 2 Præt. Prime ad Tim. tertio super illud. Oportet episcopum art. 92.ad
Irreprehensibilem esse, dicit gloss. Talis eligatur pontifex, cuius 12.& 130.
compagatione cæteri greges dicantur, ergo oportet in episcopū 0.& ar.84
semper eligere meliorem. Apostto.

¶ 3 Præter. Leo Papa dicit. Ille qui melior est in presbyteris & diaconibus in episcopum eligatur.

¶ 4 Præterea. Ille qui est propinquior ad hæreditatem possidendam debet præferri. Sed Christo, cuius patrimonium possident clerici & prælati, est propinquior qui est melior: ergo ad prælationes & officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi.

¶ 5 Præterea. Si alicui commissum esset à domino suo ut ei fidelem, & idoneum ministrum quæreret, non ageret fideliter erga dominum suum, si prætermisso magis idoneo mi-
G nus idoneum acciperet: ergo multò magis peccat ille cui commissum est eligere aliquem in ministerium Dei, si non eligat meliorem.

Sed contra est, quod decretalis dicit, quòd sufficit eligere bonum, nec requiritur q̀ melior eligatur.

Respondeo dicendū, quòd aliquis homo potest dici bonus,
vel melior altero dupliciter. Vno modo simpliciter, & sic me- Bonus vel
lior est qui in charitate est perfectior. Alio modo secundum melior al
quid: & sic dicitur aliquis melior altero uel ad militiam, vel ad tero dī 2.
magisterium, uel ad prælationem, uel aliquid huiusmodi, qui non est melior simpliciter, eo quòd in singulis officiis tam spiritualibus quàm corporalibus requiruntur aliqua præter moralem bonitatem ad hoc, quòd aliquis sit idoneus ad illud officium exequendum. Dicēdum est ergo quòd oportet eligere ad prelationem, vel ecclesiasticum officium aliquem qui sit bonus simpliciter, quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Vnde dicit
H Diony. in Epistola ad Demophilum monachum, loquens de sacerdote, qui non est gratia illuminatus. Nō est iste sacerdos, sed inimicus dolosus, delusor suijpsius, & lupus supra dominicum populum, pelle armatus ouina, non tamen oportet quòd sem-
per eligatur ille qui est melior simpliciter. Possibile est enim q̀ 4.d.24.q.
illi qui est in charitate perfectior deficiant multa, quę requirū- 1.ar.3.q.1
tur ad hoc quòd aliquis sit prelatus idoneus, quæ in alio qui est e d.16. in
minoris charitatis inueniuntur, vt sunt scientia, industria, po- exposi. te-
tentia, & alia huiusmodi. Vnde non oportet semper eligere me- xtus ad 6.
liorem simpliciter, sed eum qui sit melior ad hoc officiū. Si au- & d.17. q.
tem eligat quis eum, quem reputat minus idoneū ad tale offi- 2.art.5.q.
cium peccat. Non enim potest esse quòd de duobus vnus alteri 1.ad 3.
præeligatur, nisi propter aliquod in ipso consideratum. Illud autem quod consideratur in eo qui est minus idoneus, ad hoc quòd magis idoneo præferatur est aliqua cōditio indebitè mouens, uel familiaritas, vel consanguinitas, uel aliquid huiusmo-
I di. Non enim potest esse aliqua conditio pertinens ad prælati idoneitatem, ex quo alter simpliciter magis idoneus reputat. & sic indebitè mouet, & sic in tali electione erit ibi acceptio personarum, quæ sine peccato non fit.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur Eligite meliorem intelligitur de meliori ad talem dignitatem.

Ad secundum dicendum, quòd in comparatione prælati dicuntur esse cęteri quasi grex non cōsiderata sola sanctitate morum, sed discretione, & strenuitate, & aliis huiusmodi, quæ in pastore exiguntur ad regendum.

Ad tertium dicendum sicut ad primum.

Ad quartum dicendum, quod ille qui eligit in prælatum nō eligitur quasi ad hæreditatem possidendā. quia hęreditas Christianorum non est in terra, sed est in cœlo, scilicet ipse Deus secundum illud Psalm. 15. Dominus pars hęreditatis meæ. Eligit autem velut dispensator in familia domini alicuius, secūdum
K illud 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores, &c. Dispensator autem non semper eligitur q̀ est propinquior, sed qui est magis idoneus.

Ad quintum dicendum, quod similiter etiam contingeret in procuratione serui alicuius domini temporalis, quòd non oporteret quærere hominem meliorem simpliciter, sed meliorem ad seruiendum.

Ad illud verò quod in contrarium obiicitur dicendum q̀d decretalis intelligenda est quantum ad hoc q̀ non semp oportet eligere meliorem simpliciter, sed sufficit eligere bonum.

Vel dicendum, quod non loquitur quantum ad forum conscientiæ, sed quantum ad forum contentiosum, in quo nō reprobatur electio ex hoc quòd potest aliquis alius magis idoneus inueniri, dummodo ille qui eligitur idoneus sit, alias omnis electio calumniam pateretur.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm malis prælatis sit exhibendus honor.

165 2.2.q.63. art.3.o. & q.103. ar.3.ad 2. & 3.dis.9.q.2.art.3.o.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd malis prælatis non sit exhibendus honor. Sicut enim dicit Boetius in lib. de consolatione. Non possumus ob honores reuerendos iudicare, quos ipsis honoribus reputamus indignos. Sed mali prælati non sunt honoribus digni: ergo non possunt iudicari esse reuerendi à suis subditis.

¶ 2. Præte. Honor non debetur prælatis malis nisi ratione prælationis. Cùm ergo sint prælatione indigni, sunt etiam per cõsequens indigni ad honores, & ad alia omnia quæ sunt prælationi propria.

Sed contra est, quòd dr Exod. 20. Honora patrem tuum. Gl. i. prælatos. Cum ergo indefinitè loquatur, videtur quòd omnes B prælati, tam boni, quàm mali sint honorandi.

Respondeo dicendum, q in prælato duo possumus considerare, scilicet personam propriam, & dignitatem secundum quã est quædam persona publica: si ergo prælatus sit malus ratione personæ suæ non est honorandus: quia cum honor sit reuerentia alicui exhibita in testimonium virtutis, falsum testimoniũ de eo proferret, si quis eum obtentu propriæ personæ honoraret contra illud quod dicitur Exod. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Sed inquantum est persona publica, sic gerit typum & locũ non sui ipsius, sed alterius, s. Christi in ecclesia, vel reipublicæ: ut dominus in sæcularibus dignitatibus: & sic valor eius non computatur secundum personam, sed secundum eum cuius loco præsidet, sicut est de lapillo qui in computationibus ponitur loco centum marcarum cum in se nihil valeat: ut dicitur Prouer. 26. Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorẽ. C Mercurius enim dicebatur Deus ratiocinij & mercationis: & ita est ei honor exhibendus, non propter se, sed propter eum cuius locum obtinet, sicut adoratio imaginis refertur ad prototypum ut dicit Dama. Vnde & malus prælatus idolo comparatur. Zacha. 11. O pastor & idolum derelinquens gregem.

(margin: 2.2.q.63. ar.3.o.)

Ad primum ergo dicendum, q intentio Boetij est dicere, q mali homines non iudicantur ut reuerendi in proprijs personis, quamuis eis exhibeamus honores propter officia in quibus sunt constituti.

Ad secundum dicendum, quòd malus prælatus indignus est prælatione & honoribus qui prælato debentur: sed ille cuius uicem gerit dignus est, ut eius uicario talis honor exhibeatur: sicut beata virgo digna est, ut eius imaginem depictam in pariete reuereantur, quamuis tali reuerentia ipsa imago digna non sit.

QVAESTIO V.

DEINDE quæritur de pertinentibus ad gratiam quãtum ad omnes, & quæ conuenit omni statui.

Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primò de orationibus, vtrùm oratio tantùm ualeat facta pro alio sicut facta pro se.

¶ Secundò de suffragijs, vtrùm magis prosint pauperi magis digno, quàm diuiti pro quo specialiter fiunt.

¶ Tertiò, de uotis, vtrùm uotum simplex dirimat matrimoniũ contractum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm oratio plùs valeat pro se facta, quàm pro alio.

166 4.d.45.q.3.a.3.q.2.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd oratio plùs ualeat pro se facta, quàm pro alio. Ita. n. dr in quadã glosa q speciales orationes plùs valent. Sed illa est maximè specialis qua qs pro se orat: ergo plus ualet oratio pro se facta quàm pro alio.

¶ 2. Præ. vt dicitur in li. de spiritu & anima. Oratio nihil aliud est quàm deuotio mentis in Deum. Sed magis deuotè aliquis orat pro se quam pro alio: ergo plus ualet oratio pro se facta q̃ pro alio.

Sed contra. Oratio tantò amplius ualet quantò magis est deuota. Sed quandoque quis deuotiùs orat pro alio quàm pro seipso: ergo plus valet oratio pro alio quàm pro seipso.

Duplex valor orationis.

Respondeo dicendũ, quòd duplex est ualor orationis. Vnus qui est orationis proprius, secundum quem dicitur ualere oratio ad impetrandum illud quod petitur: sicut oratio Petri ualuit A ad suscitationem Thabitæ. Alius ualor est communis orationi & alijs operibus uirtutum: secundum q oratio valere dicitur ad merendum aliquid ipsi oranti, prout charitate informatur: sicut oratio Petri qua suscitationem Thabitæ impetrauit fuit meritoria Petro uitæ æternæ, inquantùm erat actus charitatis informatus. Loquendo ergo de primo ualore cæteris paribus plus ualet oratio facta pro se quàm pro alio, quia efficacia orationis in impetrando potest amittere suum effectum, qn pro alio fit ex aliquo impedimento quod inuenitur in eo pro quo oratur. Vnde vna de conditionibus orationis quæ faciunt eam efficacem ad impetrandum, est ut aliquis pro se oret. Quãtùm autem ad secundum ualorem oratio magis ualat quæ ex maiori charitate procedit, siue pro se, siue pro alio fiat. Si autem de interiori charitate per exteriora opera debeat iudicari: tunc ista comparatio potest dupliciter intelligi, vno modo ut aliquis ita oret pro alio, quòd etiam pro seipso: & tunc maioris meriti B est pro alio orare & pro seipso, quàm pro se tantùm. Maioris. n. meriti est amicum beneuolum & beneficum esse sibi & alij, q̃ sibi tantùm. Alio modo potest intelligi ut aliquis oret pro alio & non pro se, & sic ostenderetur esse alteri beneuolus magis q̃ sibi, & ita peccaret in ordine charitatis magis alium quàm se diligens: & hoc modo intelligendo comparationem melius est orare pro se quam pro alio.

(margin: Maior charitas est radix merit orationis, &c.)

Ad primum ergo dicendum, q ratio illa non est ad propositum, quia specialis oratio dicitur in glosa illa pro quocunque specialiter fiat, siue pro se, siue pro alio.

Ad secundum dicendum, quòd licet ut pluries homo pro seipso deuotiùs oret: tamen quandoque deuotiùs pro alio: & ita secundum hoc non potest sumi uniuersale iudicium, quæ oratio plus ualeat.

Similiter dicendum ad tertium in contrarium.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm suffragia prosint pauperi magis digno, quàm diuiti, pro quo specialiter fiunt.

CIrca secundum sic proceditur. Videtur quòd suffragia ecclesiæ specialiter facta pro aliquo diuite, æqualiter ualeant pauperi pro quo non fiunt, si sit æqualis meriti. Vt dicit enim Aug. huiusmodi suffragia tantùm ualent unicuique post mortem, quantùm meruit uiuens ut sibi prodessent. Sed prædicti, duo æqualiter meruerunt: ergo æqualiter eis prædicta suffragia prosunt. 167 4.d.45.q.2.ar.2.

¶ 2. Præter. Passio Christi semper plùs prodest ei qui maioris est meriti. Sed missa quæ est præcipuum suffragiorum, est memoria passionis dominicæ: ergo æqualiter prosunt eis qui sunt D æqualis meriti.

Contra. Deus accipit huiusmodi suffragia secundum intentionem facientis. Sed faciens intendit q plùs prosint diuiti, pro quo facit: ergo eis plùs prosunt.

¶ Præte. Non est dicendum quòd frustretur pia intentio eorum qui pro suis charis specialia suffragia faciunt. Frustraretur autem si eis specialiùs non prodessent: ergo magis prosunt eis quibus fiunt.

(margin: De ualore suffragiorum. Ar. 36.)

Respondeo dicendũ, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicũt quòd suffragia ecclesiæ specialiter pro aliquo facta ualent omnibus qui sunt in purgatorio, æqualiter quidẽ his qui sunt æqualis meriti: plùs verò his qui sunt maioris meriti, minùs his qui sunt minoris, sicut candela accensa pro aliquo diuite in aliqua domo, ubi sunt multi alij æqualiter prodest aliis qui sunt æqualis uisus: plùs uerò his qui sunt maioris, minùs his qui sunt minoris, quãuis fit diuiti magis ad quendam E honorem præ aliis. Et sicut etiam lectio quæ legitur specialiter pro aliquo clerico multis simul audientibus æqualiter ualet his qui sunt æqualis capacitatis, plùs his qui sunt maioris, minùs uerò his qui minoris. Alij verò dicunt, quòd suffragia plùs valent his pro quibus specialiter fiunt. Vtraque autem opinio secundum aliquid vera est. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd opera viuus non ualent alteri quantùm ad præmium essentiale: quia sic vnusquisque ex proprijs actibus iudicatur, sed solum quantùm ad aliquod accidentale gaudiũ, uel quantùm ad remissionem alicuius pœnæ temporalis. Et sic suffragia uiuorum possunt prodesse defunctis. Huiusmodi autem communicatio operum contingit dupliciter. Vno modo ex vnione charitatis qua omnes Christi fideles efficiuntur unum corpus: & sic actus unius quodammodo redundat in iuuamentum alterius: sicut etiam in membris nostris corporalibus videmus: & sic iuuatur aliquis ex actu alterius, inquantum quilibet existens in charitate gaudet de quolibet bonõ opere: &

(margin: Vtraq; opinio quò ad aliqd est uera. 4.d.45.q.2.art.1.q.1.2.o. & art.2.q.2. & 4.o. Cõicatio operũ duplicitèr.)

quanto est maioris charitatis, tantò amplius gaudet siue sit in purgatorio, siue in paradiso, siue etiam in mundo: & quantum ad hoc est uera prima opinio. Alio modo actus unius fit cõis alteri p intẽtionem facientis: quia facit pro illo, uel uice illius, qđ ualet præcipuè in debitis soluendis: & sic suffragia ecclesiæ ualẽt defunctis, inquantum viuus soluit Deo satisfactionẽ, quam mortuus soluere tenebatur. Et sic valor suffragij sequitur intẽtionem facientis Et quantũm ad hoc secunda opinio vera est.

Ad primum ergo dicendum, q̃ meritum illud de quo loquitur Aug. est meritum conditionatum: meretur.n. aliquis uiuẽs, vt sibi suffragia post mortem ualeant si pro eo fiant, quæ quidem conditio extat in uno & non extat in alio, & ideo nõ æqualiter prosunt vtrique.

Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit exhibita pro omnibus, sacrificium autem missæ specialiter pro aliquibus offertur. Et ideo non est simile.

Alia duo concedimus.

ARTICVLVS X.

Vtrùm votum simplex continentiæ dirimat matrimonium contractum.

168 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd votum simplex cõtinentiæ dirimat matrimonium contractum. Si enim aliquis det alicui quod prius alteri dederat, secũda datio nulla est. Sed ille qui emittit simplex votum continentiæ, dat corpus suũ Deo: ergo cum postea contrahendo matrimonium det corpus suum uxori: contractus iste matrimonij nihil valere vr, &c.

e. 205. c. & 4. d. 30. q. 2. a. 1. q. 2. ad 1.

Sed contra est, quod decretalis dicit quòd uotum simplex matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

Respondeo dicendum, q̃ votum simplex non dirimit matrimonium contractum: sed solum solemne, cuius ratio patet si differentia vtriusq; uoti inspiciatur. In uoto enim simplici est sola promissio, qua quis promittit Deo se continentiam seruaturum. Ex sola autem promissione non transfertur dominiũ, vnde si aliquis promittat rem aliquam alicui, & postea det eandem alteri, huiusmodi donatio non potest rescindi per priorẽ promissionem, quamuis malefaciat dando. Et sic ille qui emisit votum simplex continentiæ potest postmodum corpus suũ tradere uxori, & quamuis peccet hoc faciendo, tamen matrimonium non dirimetur propter votum præcedens. In uoto autem solenni est simul promissio & collatio. Tunc enim est uotum solenne quando simul aliquis cum uoto consecratur Deo, & ponitur in aliquo statu sanctitatis, uel per susceptionem ordinis, vel per professionem certæ regulæ, & sic non potest vlterius corpus suum tradere uxori, & si tradit contractus nullus est, & sic matrimonium dirimitur per votum solenne, non autem per simplex.

ar. 205. votum simplex qualiter distinguatur à solenni.

ar. 205. c. m. 22. q. 88. ar. 7. o. ad cõtrarium.

Ratio autem in contrarium adducta falsum supponit, scilicet quòd per uotum simplex aliquis det corpus suum Deo: nõ enim dat, sed promittit.

QVÆSTIO VI.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad culpam. Et circa hoc quærebantur quinque.

¶ Primò, utrùm peccet qui ad Ecclesiam uadit propter distributiones, qui alias non iret, quàmuis à principio præbendam acceperit ut Deo seruiret.

¶ Secundò, vtrùm aliquis habens de superfluo peccet si nõ det pauperi petenti.

¶ Tertiò, quando sunt diuersæ opiniones de aliquo facto, vtrũ ille qui sequitur minùs tutam peccet, sicut de pluralitate præbendarum.

¶ Quartò, vtrùm mendacium semper sit peccatum.

¶ Quintò, vtrùm quantùm aliquis intendit peccare tantùm peccet.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm ille qui vadit ad ecclesiam propter distributiones, aliàs non iturus peccet.

169

4. di. 25. q. 3. a. 2. q. 1. ad 4. & ar. 2. 32. c. s.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd ille qui uadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus peccet. Ipse.n. videtur ponere obsequium diuinum, quod est impretiabile sub pretio rei temporalis: ergo committit symoniam, & ita uidetur quòd mortaliter peccet.

F

Sed contra. Ille qui fecit uotum bona intentione, si postmodum in prosecutione uoti mutetur uoluntas eius ut inuitus faciat, quod volens promisit, non euacuatur meritum voti: vt videtur Anselmus dicere in libro de similitudinibus: ergo eadẽ ratione qui accipit præbendam ut Deo seruiat non peccabit, quamuis posteà mutetur eius intentio.

Respondeo dicendum, quòd ad euidentiam huius q̃õnis notandũ est, q̃ aliquis actus dr̃ esse spiritualis dupliciter. Vno modo ex parte principij, quando .s. actus competit alicui personæ ꝓpter aliquid spirituale quod in ipso est, sicut episcopo consecrare basilicas & diacono legere Euangelium, & in talibus actibus committitur symonia, si aliquis intendat suum actum vendere. Alio modo est aliquis actus spiritualis, non ex parte principij, sed ex parte finis tantum, sicut docere liberales artes, quarũ veritas spiritualis est, sed hm̃õi doctrina nõ competit alicui ꝓpter aliquod spirituale officium, cum etiam gentilibus liceat hm̃õi artes docere, & in his actib. cõmittitur symonia si uendatur finis qui spiritualis est, s. ipsa veritas, non autem si aliquis sua opera locet. Celebrare ergo diuinum officiũ in ecclesia est actus spiritualis primo modo, cõpetit.n. alicui ex hoc q̃ est clericus, & ideo symoniam committit qui hm̃õi actum uendere intendit. in qualibet.n. venditione pretium accipitur quasi finis, & ideo in prædicto casu distinguẽdum est. Si enim huiusmodi distributiones recipit quasi finem sui operis principaliter intentũ, symoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem Deum in tali actu, ad huiusmodi autẽ distributiones respicit secundàriò nõ quasi in finẽ, sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationẽ, constat q̃ non vendit actum spiritualem, & ita symoniam non committit nec peccat. Sic enim acceptio distributionum non erit causa quare ad ecclesiam vadat: sed propter huiusmodi determinatio quare nunc uadat & non alia vice.

22. q. 100. a. 3. o. & 4. d. 25. q. 3. a. 2. q. 2. o.

4. d. 25. q. 3. ar. 2. q. 3. c.

G

22. q. 100. art. 3. c. & ad 3. & 4. 25. q. 3. ar. 2. q. 2. c. & ad 8.

H

Et sic patet responsio ad primum: quia non ponit impretiabile sub pretio.

Ad illud verò quod contra obiicitur dicendum, quòd tunc in uouente non euacuatur meritum voti, quando intentio vouentis fertur super licitum, ut cum aliquis uellet non facere illud quod uouit, si non vouisset. Si aũt feratur directè super illicitum, tunc euacuatur meritum uoti: ut cum aliquis vult absolutè illud non facere quod uouit. Ille autem qui uult ire ad ecclesiam pro pecunia sicut pro fine principali, habet voluntatẽ delatam super illicitum, & ideo peccat.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm ille qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet.

E

AD secundum sic proceditur. Videt̃ q̃ ille qui non dat pauperi petẽti, si habeat de superfluo, peccet. Facere.n. eleemosynam de superfluo est in præcepto Luc. 12. Verum si quid superest date eleemosynam: ergo peccat si petenti non tribuat. 170

ar. 155. & 22. q̃. 32. a. 5. o. & 6.

¶ Præterea. Aliquis tenetur inquirere de his quæ sunt necessaria ad salutem, ut aliquis subueniat existẽti in extrema necessitate: ergo tenet̃ quilibet inquirere vtrùm pauper sit in extrema necessitate, vel statim ei dare.

In contrariũ est, quia sic uiderentur q̃ omnes essent damnati.

Respondeo dicendum, q̃ circa hoc distinguendum est. Supposito.n. q̃ aliquis habeat de superfluo, & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petẽte euidentia signa extremæ necessitatis, aut nõ. Si uidet, certum est quòd tenetur dare, & peccat nõ dando. In hoc enim casu loquitur Ambro. Pasce fame morientem, si non paueris occidisti. Si uerò nõ appareant, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quãuis teneatur dare superfluum pauperib. non tamen tenetur omnib. dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere secundum quòd sibi visum fuerit oportunum, nec tenetur inquirere, quia hoc esset nimis graue, quòd de omnib. pauperibus inquireret: & præcipuè cum ad eum qui necessitatem patitur, pertineat, ut necessitatem suam exponat.

K

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm ille, qui habet plures præbendas, peccet.

CIrca tertium sic proceditur. Videtur, quòd ille q̃ habet plures præbendas peccet ex hoc ipso quòd opiniones magistrorum. 171

ar. spalis

ctorum sunt in contrarium. Quicunque enim committit se A discrimini in his quæ sunt ad salutem, peccat. Sed iste committit se discrimini, ut uidetur, cum faciat contra multorum peritorum sententiam: ergo uidetur quòd peccet.

Sed contra, Potest esse q. in tali casu aliquis adhibet diligentiam inquirens an habere plures præbendas sit licitum, nec inuenit aliquid quod eum moueat ad hoc q. sit illicitum: ergo uidetur quòd sine peccato possit plures præbendas habere.

Respondeo dicendum, q. duobus modis aliquis ad peccatũ obligatur. Vno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur. Alio modo faciendo contra conscientiam, etsi non sit contra legem, ut si conscientia dictat alicui q. leuare festucã de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum, siue habeat certã fidem de contrario eius quod agit: siue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc q. est secundum conscientiam, & similiter quod est contra conscientiam est malum, quamuis non sit cõtra legẽ, quod autẽ nec contra conscientiã, nec contra legem est nõ potest esse pctm̃. Dicendum est ergo q. qñ sunt duæ opiniones contrariæ de eodẽ, oportet esse alterã ueram & alterã falsam. Aut ergo ille q facit contra opinionẽ magistrorũ utpotè habẽdo plures præbendas facit contra ueram opinionem, & sic cũ faciat contra legẽ Dei non excusatur à peccato, quamuis nõ faciat contra conscientiam, sic.n. contra legẽ Dei facit. Aut illa opinio non est uera, sed magis cõtraria quã iste sequitur, ita quod uerè licet hũc plures præbendas: & tunc distinguendũ est, quia aut talis habet conscientiam de contrario, & sic iterum peccat contra conscientiam faciens, quamuis non contra legem. Aut non habet conscientiam de contrario, sed certitudinẽ: sed tamen in quandam dubitationem inducitur ex cõtrarietate opinionum: & sic si manente tali dubitatione plures præbẽdas habet periculo se cõmittit & sic proculdubio peccat utpotè ma- C gis amans beneficium temporale quàm propriam salutẽ. Aut ex cõtrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & sic non committit se discrimini, nec peccat.

¶ Vnde patet solutio ad obiecta.

a 65 & 4. d. 9. ar. 3. q. 2. ad 3. & ma. q. 3. ar. ad 6.

& in ordin. 172.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum omne mendacium sit peccatum.

172
1. 2. 92. & 22. q. 69. ar. 1. & 2. & q. 110. ar. 3. o.

AD quartum sic proceditur. Videtur q. non omne mendacium sit peccatum. Maius.n. peccatum est homicidium q̃ mendacium. Sed homicidium potest licitè fieri, ut cum iudex occidit latronem: ergo & mendacium.

¶ 2 Præt. In sacra scriptura quidã laudantur, qui tamen mentiri esse intelliguntur ut obstetrices Iacob & Iudith: ergo men- D dacium non semper est peccatum.

Sed contra est, quod Aug. determinat in li. de mendacio.

Respondeo dicendum, q. quandocunq; aliquis actus habet aliquam inordinationem inseparabiliter annexam, nunquam potest bene fieri: quia ipsa ordinatio est aliquid superfluũ uel diminutum: & ita non potest in tali actu mediũ accipi, in quo uirtus consistit; ut patet per philosophum in 6. Eth. Huiusmodi autem actus est mendacium. Ad hoc enim inuenta sunt uerba uel uoces, ut sint signa intellectuum, ut dicitur in primo perihermen. & ideo quando aliquis uoce enunciat, quod non habet in mente, quod importatur in nomine mendacij, est ibi inordinatio per abusum uocis: & ideò concedimus quòd mendaciũ semper est peccatum.

22. q. 110. ar. 1. & 3. d. 38. q. 1. ar. 2. 3. di. 38 ar 30. & r. 183. c. 211.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. homicidiũ semper est peccatum, quia inordinationem habet inseparabiliter annexam: homicidium enim plus importat quàm occisio hominis. Composita enim nomina frequenter plus important quàm componentia. Importat enim homicidium occisionẽ hominis indebitam: & ideo homicidium nunquam est licitum, quamuis occidere hominem aliquando liceat.

Ad secundum dicendum, q. sicut Aug. dicit in lib. de mendacio: & habetur in glo. super illud psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Dupliciter aliquis laudatur in scriptura Quidam propter perfectum statum uirtutis, & horum facta proponuntur omnibus in exemplum: & de talibus non legitur q. mentiti sint, uel si aliqua dixerunt, quæ mendacia uidentur secundum intentionem quam ex instinctu spiritus sancti conceperunt, mendacia non sunt. Quidam uerò laudantur ꝑpter uirtutis indolem: & sic in aliquibus mendacium fuisse legitur maximè officiosum, sicut patet de obstetricibus. Non enim cõmendantur quia mentitæ sunt, sed propter misericordiam, ex qua in mendacium inciderunt, & sic apparet in eis quędam indoles, id est profectus uirtutis, non autem perfectio.

Psal. 5.

22. q. 110. ar. 3 ad 3 & q. 3. ar. 1. ad 1. & 2. & 3. 8. 3 ad & 40.

ARTICVLVS XV.

Vtrum oportet, quòd si aliquis intendat peccare mortaliter, quòd peccet propter hoc mortaliter.

CIRCA quintum sic proceditur. Videtur q. non oportet q. si aliquis intendat peccare mortaliter, q. peccet propter hoc mortaliter. Deus enim pronior est ad miserendum quam ad puniendum, ut habetur ex gl. in primo Iere. Sed si aliquis intendat peccare uenialiter, non sequitur q. propter hoc peccet uenialiter: ergo nec oportet q. qui intendit peccare mortaliter, quòd propter hoc peccet mortaliter. 173

12. q. 114. art. 10. ad 2. & 12. 4. q. 110. 2. 3. ad 2. & 4. ad 3. & in ord. 173 a. 65. 4. d. 9. q. 2. ar. 3. ad 2. dist. 21. q. 2.

Sed contra, Quicunq; intendit peccare mortaliter facit contra conscientiam. Sed omnis talis peccat mortaliter: ergo, &c.

Respondeo dicendum, q. impropriè dicitur, q. aliquis inten B dat peccare mortaliter, aut uenialiter. Malum enim est præter intentionem, & uoluntatem, ut dicit Dio. 4. c. de di. no. Sed q. aliquis intendit facere aliquid quod credit esse mortale peccatum, ex hoc dicitur q. intendit peccare mortaliter. Prædicta ergo quæstio nihil aliud quærit nisi quare aliquis credens esse peccatum mortale quod facit, peccat Mortaliter. Non autem est necesse q. sit ueniale, si credas ueniale esse: ut si fornicationẽ credat esse ueniale peccatum: cuius quæstionis de facili patet solutio: quia cum conscientia etiam erronea habet uim ligandi, ex hoc ipso, q. contra conscientiam facit, mortaliter peccat. Error autem conscientiæ quandoq; habet uim absoluendi siue excusandi: quando scilicet procedit ex ignorãtia eius quod quis scire non potest, uel scire non tenetur. Et in tali casu quãuis factum de se sit mortale: tamen intendens peccare uenialiter, peccaret uenialiter: sicut si aliquis intenderet accedere ad uxorem suam causa delectationis, & ita intenderet peccare uenialiter, si alia ei supponeretur eo nesciente, nihilominus uenialiter peccaret. Quandoq; uerò error conscientiæ non habet uim absoluendi uel excusandi, quando scilicet ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia eius quod quis scire tenetur, & potest. sicut si crederet fornicationem simplicem esse peccatũ ueniale, & tunc quamuis crederet peccare uenialiter, non tamen peccaret uenialiter, sed mortaliter.

ver. q. 17. ar. 4. o. 12. q. 76. a. 4. & art. 19. huius. 12. o. 74. a. 8. ad 2. 12. q. 76. art.

¶ Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO VII.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad pœnam & gloriam.

¶ Et primò de his quæ pertinent ad pœnam.

¶ Secundò de his quæ pertinent ad gloriam.

¶ Circa pœnam autem quærebatur.

¶ Primò de pœna spirituali.

¶ Secundò de pœna corporali damnatorum.

¶ Circa primum duo quærebantur.

¶ Primò utrum damnati uideant gloriam sanctorum, & post diem iudicij.

¶ Secundò utrum damnati uellent suos propinquos esse damnatos.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum damnati post diem iudicij uideant sanctorum gloriam.

AD primum sic proceditur. Videtur q. damnati post diem iudicij uideant gloriam sanctorum. Sicut.n. se habet gloria ad miseriam: ita miseria ad gloriam. Sed de perfectione gloriæ sanctorum est ut uideant miseriam damnatorum, ut habetur Isaiæ ult. Egredientur & uidebunt cadauera impiorum: ergo & de perfectione miseriæ damnatorum est, ut uideant gloriam sanctorum: & sic post diem iudicij quando in miseria perfecta erunt, uidebunt gloriam sanctorum. 174

E

& in ordine 147. 4. ad 50. q. 2. ar. 2. q. 3. o. Isaias.

¶ 2 Præterea Post diem iudicij nulla afflictio à damnatis subtrahetur. Sed nũc affliguntur damnati de hoc q. uident gloriã sanctorum, secundum illud Isa. 46. Videant & confundantur zelantes populi: ergo & post diem iudicij gloriam sanctorum uidebunt.

Sed contra. Omnis delectationis materia damnatis post diẽ iudicij subtrahetur. Sed uidere sanctorum gloriam est quædã materia delectationis, ergo &c.

Respondeo dicendum, quòd uidere gloriam beatorum dupliciter contingit. Vno modo ut capiatur quid sit ipsa gloria, & qualis, & quanta: & sic nullus potest uidere gloriam, nisi qui videre gloriam beatorum 2. cõtingit.

coniungimur est originaliter & substantialiter nostra beatitudo. Primò autem Deo coniungimur per actum intellectus, & ideò ipsa Dei visio quæ est actus intellectus est substantialiter
art. 185. & 1. p. q. 26. art. 1. 2. & 1. 2. q. 3. artic. 4. & 8. o. & originaliter nostra beatitudo. Sed quia hæc operatio perfectissima est & conuenientissimum obiectum, ideò consequitur maxima delectatio, quæ quidem decorat operationem ipsam & perficit eam, sicut pulchritudo iuuentutem, ut dicitur decimo Ethicorum, vnde ipsa delectatio quæ uoluntatis est, est formaliter complens beatitudinem, & ita beatitudinis ultimæ origo est in uisione complementum autem in fruitione.

1. p. q. 26. art. 2. 3. 4. ad rônes. Tres ergo primæ rationes concedendæ sunt, quia ostendunt quod beatitudo substantialiter consistat in actu intellectus.

Ad illud autem quod contra obiicitur dicendum, quod meritum consistit in agendo: præmium autem in recipiendo. Actio autem primò pertinet ad voluntatem, quia ipsa mouet omnes alias vires, sed receptio primò pertinet ad intellectum quàm ad voluntatem, vnde præmium per prius attribuitur intellectui, meritum autem uoluntati.

ARTICVLVS XX.

Vtrùm beati in gloria prius ferantur ad contemplandum Christi diuinitatem, quam eius humanitatem.

178 ar. specialis. CIrca secundum sic proceditur. Videtur quòd beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem quàm eius humanitatem. Altissimo.n.statui altissimus actus primò & principaliter cõpetit. Sed beati sunt in statu altissimo. Cùm ergo actus intelligentiæ, quæ est potentia altissima, cuius est ferri in Deum sit actus altissimus, & nobilissimus videtur quod hic actus primò beatis competat, ut Deum contemplentur.

¶ 2 Præte. Hoc ad imperfectionem uitæ pertinet quòd oportet nos ab inferioribus ad superiora contemplanda conscendere. Sed in beatis erit perfectio contraria imperfectioni viæ: ergo ipsi econuerso sed prius superiora contemplabuntur: & sic primò Christi diuinitatem quam eius humanitatem.

Sed contra. Ad extremum non peruenitur nisi per medium. Sed medium inter Deû & homines est Christi humanitas primæ ad Thim. 2. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. ergo sancti non perueniunt ad contemplationem diuinitatis Christi: nisi prius contemplando eius humanitatem.

Respondeo dicendum, quod unusquisq; prius considerat illud quod est ratio alicuius, quâ id cuius ratio est, sicut artifex prius
arti. 185. c. si. cõsiderat regulam operis quam secundum regulam operetur. Beati autem adeò sunt Deo coniuncti, ut ipse sit eis ratio cuiuslibet cognitionis & operis. Aliter.n.actus beatitudinis per alias cognitiones & operationes sanctorũ impediretur. Et ideò illud ad quod sancti primò attendunt est ipse Deus, & eum habent medium cuiuslibet cognitionis, & regulam cuiuslibet operationis: & sic per prius contemplantur diuinitatem Christi, quàm eius humanitatem. In utraq; tñ contemplanda delectationẽ inueniunt, vnde dr Ioan. 10. Ingredientur, s. beati ad contemplandã diuinitatem Christi: & egredientur ad cõtemplandam eius humanitatem, & utrobique pascua inuenient, i. delectationem, vt exponitur in lib. de spiritu & anima.

Duas ergo primas rationes concedimus.

ad rônes. Ad illud quod contra obiicitur dicendum, quod ratio illa procedit quantum ad statum uitæ, in qua nondum sumus Deo perfectè coniuncti, sed oportet nos ad Deum per Christum accedere, sed cum iam Deo in beatitudine coniuncti erimus per prius intendemus Christi diuinitati quam eius humanitati.

INCIPIT QVODLIBET NONVM.

QVAESTIO PRIMA.

QVÆSITVM est primò de capite Christi. Deinde de membris, De Christo quæsitum est tripliciter.

¶ Primò quantum ad naturam diuinam.

¶ Secundò, quantum ad vnionem humanæ naturæ ad diuinam.

¶ Tertiò, quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris continetur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Deus possit facere infinita esse actu.

179 CIRCA primum quærebatur vtrum Deus possit facere infinita esse actu: & videtur quòd non. Deus enim potest fa- A cere aliquid maius omni eo quod facit, quia eius potentiã non adæquat opus, ut dicit Hug. de sanct. Victo. Sed infinito in actu non potest esse aliquid maius: ergo non potest esse quòd Deus faciat infinitum in actu. 1. p. q. 25. art. 2. o. & 5.

Sed contra. Deus potest plus facere quam homo possit dicere, vel cogitare: secundum illud Lucæ 1. Non erit impossibile apud Deum omne uerbum. Sed homo potest dicere esse infinitum in actu, & etcogitare, cum quidam Philosophi hoc posuerint, ut patet in 3. Phys. ergo Deus potest facere infinitum in actu. ar. 229. & 1. p. q. 26. artic. 3. ar. 150. ad 4.

Respondeo dicendum, quòd cùm dicitur Deum non posse aliquid facere: hoc non est propter defectum diuinæ potentiæ, sed propter incompassibilitatẽ quæ importatur in facto. Quod ar. 226. quidẽ contingit dupliciter. Vno modo, quia repugnat facto inquantum est factum, sicut dicimus Deum non posse facere aliquam creaturã quæ se in esse conseruet: quia ex hoc ipso quod res ar. 94. c. & 198. ad 2. & ar. 227. aliqua ponit habere superiorem ponitur & indigere conseruatore: cùm idem sit causa essendi rẽ & conseruans rẽ in esse. Alio B modo quia repugnat huic facto inquantum est hoc factum, sicut si dicamus Deû non posse facere equum rationalẽ esse. Esse a. 41. & 3. p. q. 10. ar. 3. ad 2. & 3. p. q. 1. ar ti. 2. ad 9. enim rationale quamuis non repugnet facto inquantum est factum: tñ hoc factum, s. esse rationale repugnat omni equo inquantum est equus, in cuius diffinitione cadit irrationale. Quidã aũt dicunt quod Deus non põt facere esse infinitum in actu, quia esse infinitũ repugnat facto inquantum est factum. Est.n. cõtra rationem creaturæ, ut creatorem adæquet, quod oporteret ponere si esset aliqua creatura infinita. infinitum.n. infinito maius arti. 41. c. non est. Sed illud non videtur rationabiliter dici. Nihil.n. prohibet illud quod est infinitum per unum modum superari ab eo Algazel. quod est infinitum pluribus modis, sicut si esset aliquod corpus infinitum secundum longitudinem, finitum uero latitudine, esset minus corpore lõgitudine & latitudine infinito. Dato autẽ quod Deus faceret aliquod corpus infinitum actu, corpus quidẽ diff. infiniti p se. hoc esset infinitum quantitate dimensiua, sed de necessitate ha C beret naturã speciei terminatã, & esset limitatum ex hoc ipso quod esset res naturalis, vnde non esset æquale Deo: cuius esse & essentia est modis oĩbus infinita. Alij uerò dixerũt quod esse infinitũ in actu sedm aliquem modum non repugnat facto, inquantũ factum, neq; huic facto inquantum est hoc factum quod est ens in actu. Aliquo uerò modo repugnat enti in actu esse infinitũ. Et hæc est opinio Algazelis. Distinguit.n. duplex infinitum, s. infinitum per se, & infinitum per accidens, cuius distinctionis intellectus hinc accipi põt, quod cum infinitum principaliter in quãtitate inueniatur, ut dicitur in 1. Phys. (T. c. 15.) si quantitas in qua infinitum consistit habeat talẽ multitudinem, cuius unaquæq; pars ab altera depẽdeat & certũ ordinẽ habeat: ita quod vnaquæq; pars illius multitudinis requirat per se: tunc infinitũ in tali quantitate cõsistens dicetur infinitum p se: sicut patet in hoc quod baculus mouetur a manu: manus à lacertis & neruis: quæ mouentur ab aĩa quod si in infinitum procedunt, ut. s. anima ab alio D mouearur, & sic deinceps in infinitũ: uel baculus aliquid aliud moueat: & sic deinceps in infinitum, erit multitudo istorũ mouentiũ & motorum per se infinita. Si verò quantitas in qua cõsistit infinitum resultet ex aliquibus pluribus, qui eundẽ ordinem seruẽt, & quorũ numerus non requiritur nisi per accidẽs, tunc erit infinitũ per accidens, sicut si aliquis faber cultellũ faciat, ad cuius constitutionẽ multis martellis indigeat: ex hoc quod diff. infiniti p accidens. vnus post aliũ frangitur: & vnus succedit in locũ alterius eiusdẽ ordinẽ tenens: si talis multitudo in infinitũ excrescat, dicet infinitũ per accidẽs & nõ per se. Accidit.n. fabrili operi martellorũ infinita multitudo cũ per unũ martellũ si duraret, æqualiter posset expleri sicut p infinitos. Dicunt ergo quod infinitũ p se repugnat ei qđ est esse in actu, eo quod oportet in his quæ per se ordinem habent cõpleri postremum, nisi per cõparationem quodammodò omnium priorum, & sic ad unũ constituendum requireretur infinitorum ordinata influentia, si esset aliquid infini- E tum per se, & ita nunquam posset cõpleri, cùm infinita non sit transire, sed infinitum per accidens secdm eos non repugnat ei qđ est esse in actu, cùm una pars multitudinis ab altera nõ dependeat, vnde secdm hoc nihil prohibet esse infinitũ in actu, sicut Alga dicit in sua Meta. aĩas rationales hoium defunctorũ esse infinitas in actu, eo quod ponit generationem hominũ ab æterno fuisse, & animas post mortẽ corporum remanere, secũdum hanc opinionẽ Deus posset facere infinita vel infinitũ in actu, etiam si non inueniatur in natura infinitum in actu. Sed cõtra Commen. 3. Meta. (Com 6) Dicit quod in actu esse non põt, neque infinitum per se, neque infinitum per accidens. In potẽtia verò inuenitur infinitum per accidens, sed non infinitum per se, & sic secundum eum esse infinitum omnino repugnat ei qđ est esse in actu & hoc verius esse uidetur. Non enim potest esse actu, in rerum natura aliquid non specificatum ad diuersas species indifferenter se habens. Quamuis enim intellectus concipiat animal non specificatum rationali uel irrationali differentia
Alga ponit infinitas aĩas actu. a. 22. & 7. 3 p. q. 10. ar. 3. ad 2. 2.

rentia, non tamen potest esse actu animal, quod non sit rationale uel irrationale, vnde secundum philosophum non est in genere quod non est in aliqua eius specie, vnaquæq; verò quãtitas, sicut multitudinis species sunt duo & tria, & sic de alijs, & magnitudinis species sunt bicubitũ & tricubitum, & hmõi, vel secundũ aliquam determinationẽ mensuram: vnde impossibile est sic inueniri aliquam quãtitatem in actu quæ non sit proprijs terminis limitata, cũ aũt infinitũ cõgruat quãtitati, & dicatur infinitũ p termini remotionẽ, impossibile erit infinitũ esse in actu pp quod dicit philosophus in 3 Phys. (T.c.57.) quod infinitum est sicut materia nondum specificata, sed sub priuatione existẽs, & q; se habet magis in rõne partis & cõtenti q̃ totius & continentis, & ideò sicut Deus non põt facere equum rationalem, ita non potest facere ens actu esse infinitum.

Vnde primum concedimus, quia verum concludit quamuis non rectè concludat, eo quòd si ponatur Deũ facere aliquid infinitum sc̃dm vnum modum, adhuc põt aliquid infinitum facere in alio ordine, sicut si posset facere infinitos leones, infinito.n. non est aliquid maius in illo ordine quo est infinitũ, sed sc̃dm alium ordinem nihil prohibet aliquid esse aliud maius infinito, sicut numeri pares sunt infiniti: & tamen numeri pares & impares simul accepti sunt plures numeris paribus.

Ad illud verò quod in contrariũ obiicitur dicendum, q; verbum intellectus non solum dr̃ quod verbo profertur, sed quod mente concipitur, quod aũt sibiipsi est repugnans mente concipi non põt, quia nullus potest intelligere contradictoria esse simul vera: ut probatur in quarto Metaphy. vnde cùm esse infinitum repugnet ei quod est esse actu, hoc non est uerbum, vnde non est infinitum in actu, & ideò nõ sequitur q; sit Deo possibile. Philosophi autem qui posuerunt infinitum esse in actu propriam uocem ignorauerunt.

QVAESTIO II.

DEINDE quærebatur de Christo quantum ad unionem humanæ naturæ cum diuina.

Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primò vtrùm in Christo sit vna hypostasis tantum.
¶ Secundò vtrùm sit in eo vnum tantum esse.
¶ Tertiò, vtrùm sit in eo vna tantum filiatio.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in Christo sint plures hypostases.

177 AD primũ sic proceditur. Videtur quòd in Christo sint plures hypostases. Vnio.n. animæ ad corpus præsupponit ad assumptionem, quia Christus humanitatem, siue humanã naturam assumpsit, quæ cum sit forma totius dicit aliquid cõpositum ex anima & corpore, sed anima & corpus vnita faciũt hypostasim hominis: ergo hypostasis in humana natura præintelligitur assumptioni, sed uẽ quod præintelligitur assumptioni põt dici esse assumptum: ergo hypostasis verbi assumpsit hypostasim hominis, & sic sunt duę hypostases in Christo.

[Margin: art. 2. c. si. & ad 1. & 3. p. q. 6. 2. art 3. o & ur. 6. & 11. c. & unio. 2. o. & o p° 3. c. 28. o.]

¶ 2 Præt. Corpus quod præintelligitur assumptioni est assumptibile, sed corpus nõ est assumptibile nisi vt vnitum aiæ rationali. non enim dicitur corpus inanimatum esse assumptibile: ergo unio animæ & corporis pręintelligitur ad assumptionem humanæ naturæ, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præter. Medium unionis præsupponitur ante unionẽ, sed gratia est medium unionis humanę naturæ ad diuinam personam, vnde dicitur gratia unionis: ergo pręsupponitur ad vnionem. gratia autem non potest intelligi nisi in anima: anima autem non intelligitur esse antequam corpori vniatur: quia creãdo infunditur & infundendo creatur, ergo oportet præintelligi unionem animæ cum corpore ad unionem humanę naturæ cum diuina, & sic idem quod prius.

¶ 4 Prætereà, Humanitas est quædam forma substantialis, oĩs autem forma substantialis requirit aliquid quod per ipsam informetur: non autem potest dici, q; hypostasis, vel suppositum æternum informetur per aliquam formam creatã: ergo oportet in Christo ponere aliquod suppositum, vel hypostasim creatam quæ humanitate informetur, & sic in Christo erunt duæ hypostases, hypostasis scilicet verbi, & hypostasis hominis.

Sed contra est, ea quæ sunt ad inuicem disparata non prędicantur de se inuicem nisi per hoc, q; conueniunt in uno supposito: sicut dicimus, q; album est dulce propter unitatem subiecti: sed diuina natura & humana sunt naturę penitus disparatę, prædicantur aũt de se inuicem in concreto. Dicimus.n. Deus est homo & homo est Deus, ergo est ibi unum suppositum F & una hypostasis. Si dicatur, quòd prędicantur de se inuicem propter hoc, quòd conueniunt in vna persona non per hoc q; conueniunt in uno supposito, uel hypostasi una, sicut dicimus album est dulce.

Contra. persona non addit supra hypostasim, uel suppositũ nisi aliquod accidens, scilicet proprietatem ad dignitatem pertinentem: si ergo in Christo esset vna persona & non vnum suppositum, vel hypostasis, diuina natura & humana essent in ipso vnitæ solùm in accidente, quod falsum est.

¶ Respond. dicendum, q; secundum opinionem secundam, quam magister in 6. distin. tertij libri sententiarum ponit, quæ est cõis opinio modernorum, & alijs multò verior & securior, in Christo est unum suppositũ tñ & vna tantùm hypostasis, sicut & persona una. Oportet nãq; nos sc̃dm doctrinam fidei ponere vnam rem subsistẽtem in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, aliàs non posset dici, q; unus esset Dominus Iesus G Christus secundum sententiã Apostoli. 1. ad Cor. 8. Vnde & Nestorius fuit damnatus propter hoc, q; Christum pręsumpsit diuidere, duas introducens personas. Illud aũt, quod est subsistẽs in natura est aliquod indiuiduũ & singulare. Vnde vnitas Christi, in qua duæ naturę uniuntur attribuenda est alicui nomini per quod singularitas designetur. Nominum uũt quæ singularitatem designãt, quædam significant singulare in quolibet genere entis, sicut hoc nomen singulare & particulare & indiuiduum: quia hæc albedo est quoddam singulare & particulare & indiuiduum: nam vniuersale & particulare circumeunt oẽ genus. Quædã verò significant singulare solùm in genere substantię, sicut hoc nomen hypostasis, quod significat indiuiduã substantiam: & hoc nomen persona, quod significat substantiã indiuiduam rationalis naturæ, & similiter hoc nomen suppositum, vel res naturæ, quorum nullum de hac albedine potest prædicari, quãuis hæc albedo sit singularis, eo q; vnumquodq; eorum significat aliquid ut subsistens. Accidentia verò nõ sub H sistunt, partes verò substantiarum quãuis sint de natura subsistentium, non tñ per se subsistunt, sed in alio sunt, vnde & prędicta nomina de partibus substantiarum non dicuntur. Nõ.n. dicimus, q; hæc manus sit hypostasis, uel persona, vel suppositum, uel res naturæ, quamuis possit dici, q; sit quoddam indiuiduum uel particulare, uel singulare, quæ nomina de accidentibus dicebantur, non aũt põt dici, q; humana natura in Christo uel aliqua pars eius sit per se subsistens. Hoc.n. vnioni repugnaret: nisi poneremus unionem secundũ quid & non simpliciter: sicut vniuntur lapides in aceruo: vel duo homines per affectũ amoris: vel per aliquam imitationis similitudinem, quæ omnia dicimus esse unum secundum quid & non simpliciter: qđ enim est simpliciter vnum & per subsistens, nihil continet actu per se subsistens, sed fortè in potẽtia vnde seruata ueritate unionis naturarum in Christo oportet ponere: sicut unam personã, ita vnã hypostasim, & unum suppositum, & unam rem duarũ I naturarum, sed ipsam humanã naturam in Christo nihil prohibet dicere esse quoddam indiuiduum, aut singulare, aut particulare, & similiter quaslibet partes humanæ naturæ, ut manus & pedes & ossa, quorum quodlibet est quoddam indiuiduum, non tamen quod de toto prædicetur, quia nullum eorũ est indiuiduum per se subsistens, sed indiuiduum per se subsistens, uel singulare, uel particulare, quod prædicatur de Christo est unũ tantùm. Vnde possumus dicere in Christo esse plura indiuidua, vel singularia, vel particularia: non autem possumus dicere Christum esse plura indiuidua, uel singularia, uel particularia: sed plures hypostases, uel supposita non possumus dicere in Christo esse.

[Margin: q. 1. a. 1. o. & art. 2. c. & in 3. d. q. 1. art. 3. o. — 1. p. q. 29. ar. 1. ad 2. & 3. p. q. 2. — Poten. q. 9. a. 2. ad 7. & 13. & p. q. 26. art. 1. ad 2. & 5.]

Ad primum ergo dicendum, quòd ex unione animæ & corporis cõstituitur & homo & humanitas, quæ quidem duo hoc modo differunt, q; humanitas significatur per modum partis, eo q; humanitas dicitur, qua homo est homo, & sic præcise si K gnificat essentialia principalia speciei: per quæ hoc indiuiduũ in tali specie collocatur, vnde se habet per modum partis, cum præter huiusmodi principia multa alia in rebus naturæ inueniantur. Sed homo significatur per modum totius. Homo.n. dicitur habens humanitatem: uel subsistens in humanitate sine præcisione quorumcunq; aliorum superuenientium essentialibus principijs speciei: quia per hoc q; dico, habens humanitatem, non prędicitur quin habeat colorem & quantitatẽ alia huiusmodi. Sc̃dm ergo secundã opinionẽ prædictã unioni humanæ naturæ ad diuinã p̃supponitur unio aiæ & corporis sc̃dm, q; constituit humanitatẽ, non secundũ q; cõstituit hoiem. Illud.n. quod in Christo est constitutum ex anima & corpore tantum, unione præsupponitur, nõ est totum qđ per se subsistit, sed aliquid eius, & ideo non põt signari, ut homo: sed ut humanitas, vnde oportet dicere, q; in ipsa unione humanæ naturæ ad diuina quasi in termino assumptionis intelligatur primò in Christo ratio hominis, quia tunc in primò intelligitur, ut res per se subsistens

[Margin: 3. d. 2. q. 3. ar. 3. o.]

subsistens completa, & in hoc differt ab alijs duabus opinionibus. Nam prima opinio ponit, quòd unio animæ ad carnē præsupponitur, secundum intellectum assumptioni humanæ naturæ, non secundum solum hoc quod constituit humanitatē, sed etiam secundum ꝙ constituit hominem, dicit.n. hominem esse assumptum. Tertia verò opinio ponit, ꝙ ēt in termino assumptionis intelligitur anima corpori vnita. nec ad constituēdum hominem, nec ad constituendam humanam naturā, dicit enim humanā naturam sumi multipliciter. i. pro partibus eius, scilicet anima & corpore, cum dicamus humanam naturam assumptam à uerbo, ut patet, ꝙ nec verè dicit Christum esse hominem: nec uerè ponit humanam naturam in Christo: & ideo est tanquam hæresis condemnata.

3. d. 2. q. 1. art. 3. q. 3. o. Ad secundum dicendum, quòd corpus vnitum animæ præintelligitur assumptioni humanæ naturæ. Vnitum autem dico unione constituente humanitatem, non autem unione constituente hominem.

Ad tertium dicendum, ꝙ gratia habitualis non intelligitur, ut medium vnionis, quod secundū intellectum præcedit unionem: nec est medium quod causet unionem, uel unibilitatē, sed medium quod facit ad congruitatem unionis: sicut decora uestis facit ad congruitatem coniunctionis matrimonialis. Et similiter scientia & omnes aliæ perfectiones Christi, possent dici medium vnionis, & pro tāto gratia habitualis Christi potest dici gratia unionis: uerius tamen puto, ꝙ gratia unionis dicatur, uel ipsa gratuita Dei uoluntas: quæ gratia nullis meritis præcedentibus unionem fecit: uel potius ipsum donum gratis datum humanæ naturæ, quod est esse in diuina persona. Si tamē

3. d. 13. q. 3. art. 1. & 2. anima unita corpori præintelligatur ad assumptionem, soluēdum est, ut prius.

Ad quartum dicendum, ꝙ humanitas non est forma partis quæ dicatur forma quia informet aliquam materiā, uel subiectum: sed dicitur forma totius, in qua suppositum naturæ subsistit: unde non oportet ponere ꝙ hypostasis increata informetur humanitate, sed ꝙ subsistit in ea.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo sit vnum tantum esse.

178 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non

3. p. q. 17. art. 2. o. & 3. d. 6. q. 2. ar. 2. o. & verio. art. 4. o. sit unum tantum esse. Viuere enim, secūdum Philosophū in 2. de anima. (T. c. 37.) viuentibus est esse. Sed in Christo non est tantum vnum uiuere, cum duplex sit in eo uita creata, scilicet uita qua uiuit corpus per animam: quæ morte priuatur, & uita increata, qua uiuit per seipsum: ergo nec in Christo est tātum unum esse.

¶2 Præt. sicut esse est suppositi, ita & operatio. Sed unitas suppositi non facit quin in Christo sint plures operationes: ergo nec faciet ꝙ in Christo sit tantum unum esse.

¶3 Præt. generatio est mutatio ad esse. Sed in Christo est quędam generatio temporalis, de qua Mat. 1. Christi autem generatio sic erat, quæ non potest terminari ad esse æternum: ergo terminatur ad aliquid esse temporale & creatum: ergo in Christo est duplex esse: cum in ipso maximè sit esse increatum.

¶4 Præterea, vnicuique est attribuendum esse de quo conuenienter quæri potest an est. Sed de humana natura potest quæri an est, ergo humana natura habet esse proprium in Christo, & sic est in eo duplex esse, cum etiam humana natura suum esse habeat.

Sed contra. Quæcunque sunt distincta secundum esse, sunt in supposito distincta. Sed in Christo est vnum tātum suppositū, ergo & unum tantum esse.

Respondeo dicendum, quòd esse dupliciter dicitur, ut patet

1. p. q. 3. ar. 4. ad 2. & 1. d. 33. q. 1. ar. 1. ad 1. & po ten. q. 7. ar. 2. ad 3. per Philosophum in 5. Meta. (T. c. 14.) & quandam glo. Orig. super principium. Io. Vno modo secundum ꝙ est copula uerbalis significans compositionem cuiuslibet enunciationis, quam anima facit, unde hoc esse non est aliquid in rerum natura: sed tantum in actu animæ cōponentis & diuidentis, & sic esse attribuitur omni ei de quo potest propositio formari siue sit ens, siue priuatio entis. Dicimus.n. cæcitatem esse. Alio modo esse dicitur actus entis inquantum est ens, idest quo denominatur aliquid ens actu in rerum natura & sic esse non attribuitur, nisi rebus ipsis quæ in decem generibus continentur, unde ens à tali esse dictum per decem genera diuiditur. Sed hoc esse attribuitur alicui dupliciter. Vno modo, ut sicut ei quod propriè & verè habet esse, uel est, & sic attribuitur soli substantiæ

3. d. 6. q. 2. ar. 2. c. per se subsistenti, unde quod uere est dicitur substantia in primo Physic. (T. c. 17.) Omnia uerò quæ non per se subsistunt, sed in alio & cum alio, siue sint accidentia, siue formæ substantiales, aut qualibet partes non habent esse, ita ut ipsa uerè sint

A sed attribuitur eis esse Alio modo, idest ut quo aliqd est, sicut 1. p. q. 5.

albedo dicitur esse, non quia ipsa in se subsistat, sed quia ea aliquid habet esse album. Esse ergo propriè & uerè non attribuitur, nisi rei per se subsistenti, huic autem attribuitur esse duplex; unum, s. esse resultans ex his, ex quibus eius unitas integratur, quod proprium est esse suppositi substantiale. Aliud esse est supposito attributum præter ea quæ integrant ipsum, quod est esse superadditum, s. accidentale, esse album attribuitur Sorti, cum dicitur, Sortes est albus. Quia ergo in Christo ponimus unam rē subsistentem tantum, ad cuius integritatē concurrit etiam humanitas, quia unum suppositum est utriusque naturæ, ideò oportet dicere ꝙ esse substantiale quod propriè attribuitur supposito in Christo, est unum tantum, habet autē unitatem ex ipso supposito & non ex naturis. Si tamē ponatur humanitas à diuinitate separari, tunc humanitas suum esse habebit aliud ab esse diuino: non.n. impediebat quin propriū

ar. 5. ad 2. & q. 90. a. 1. c. & 3. p. q. 2. ar. 5. ad 3.

B esse haberet, nisi hoc ꝙ non erat per se subsistens, sicut si arca esset quoddam indiuiduum naturale ipsa tota non haberet nisi unum esse, quælibet tamen partium eius ab arca separata proprium esse habebit; & sic patet ꝙ secundum opinionem secundam oportet dicere, ꝙ in Christo est unum esse substantiale, secūdum ꝙ esse est suppositi propriè quamuis sit in eo multiplex esse accidentale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uiuere dicit esse quoddam specificatum per speciale essendi principium, & ideò diuersitas uitæ consequitur diuersitatē principiorum uiuendi: sed esse magis respicit ad suppositum subsistens.

Ad secundum dicendum, quòd operatio suppositi non est de integritate unitatis eius, sed consequitur eius unitatem: unde unius suppositi inuenimus multas operationes, secundum diuersa operationum principia, quę supposito insunt, sicut homo aliud operatur lingua & manu. Sed esse est id in quo fundatur unitas suppositi, unde esse multiplex præiudicat unitati

C essendi.

Ad tertium dicendum, quòd generatio temporalis terminatur non ad esse suppositi æterni, ut simpliciter per eam esse incipiat, sed ꝙ incipiat esse suppositum habens illud esse suppositi humanæ naturæ.

Ad quartum dicendum, quod obiectio illa procedit de esse quod in actu animæ consistit: quia an est etiā de cæcitate quæri potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo sit tantum una filiatio.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd in Christo nō sit 179

D tantum una filiatio. Multiplicata enim causa multiplicatur effectus. Sed natiuitas est causa filiationis: ergo cum in Christo sint duæ natiuitates erunt etiam duæ filiationes. art. 2. o. & 3. p. q. 35 ar. 5. o.

¶1 Præterea, Impossibile est idem similiter manere & corrūpi. Sed supposito ꝙ beata Virgo ante Christi mortem mortua fuisset corrupta esset filiatio, qua filius matris dicebatur: Maneret autem filiatio æterna, qua diceretur filius patris: ergo alia filiatione dicitur Christus filius patris, & alia filius matris.

¶3 Sed diceres, ꝙ est alius respectus, sed non alia filiatio. Contrà. Filius est relatiuum secundum esse, & non tantum secundum dici Sed huiusmodi relatiua secundum philosophum in prædicamentis sunt quorum esse est ad aliud se habere: ergo esse filiationis est esse respectus quo refertur ad aliud, & ita si sint plures respectus sunt plures filiationes.

¶4 Præt. in relatione nihil inuenitur nisi respectus & cā siue fundamentum respectus: sicut unitas quantitatis est fundamētum relationis, quæ est æqualitas. Sed respectus sunt diuersi,

E quibus Christus refertur ad patrem & matrem. Fundamenta etiam horum respectuum siue causæ sunt diuersæ, scilicet ipsę natiuitates. Nam filiatio est relatio originis: ergo sunt plures filiationes in Christo.

Sed contra. Filiatio est relatio personalis. Sed in Christo est una tantum persona: ergo una tantum filiatio.

Respondeo dicendum, quòd in Christo est una tātum filiatio secundum rem: quamuis sint plures respectus relatiui secūdum rationem.

Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd in hoc differt ad aliquid ab alijs generibus, quòd alia genera ex propria sui ratione habent quòd aliquid sint, sicut quantitas ex hoc ipso ꝙ est quantitas aliquid ponit. Et similiter est de alijs. sed ad aliquid ex propria sui generis ratione non habet quòd ponat aliquid, sed ad aliquid: unde inueniuntur quædam ad aliquid, quæ nihil sunt in rerum natura, sed in ratione tantum, quod in alijs generibus non contingit, & quamuis ad aliquid ex ratione art. 2. c. va ri. q. 1. ar. 5. ad 15. & po. q. 2. ar tic. 5. c. 1. p. q. 28. ar. 1. c.

tione sui generis non habeat quòd ponat aliquid, non tamen etiam habet ex ipsa generis ratione quòd nihil ponat: quia sic nulla relatio esset aliquid in rerum natura, unde ad aliquid nõ esset unum de decem generibus: habet autem relatio quod sit

ad 3. huius.

aliquid reale ex eo quod relationem causat. Cum enim in aliquo inuenitur aliquid reale, per quod alterum dependeat & cõparetur, tunc dicimus realiter comparari uel dependere uel referri, sicut æqualitas relatio realis ponitur ex uirtute quantitatis, quæ æqualitatem causat. Quia uerò ex eodem res habet esse & unitatem: ideò realis unitas relationis pensanda est ex ipso relationis fundamento, uel causa, ut quia una est quantitas, per quam pluribus sum æqualis, in me non est, nisi una relatio realis æqualitatis habens respectum ad plures. Similiter quia una natiuitate ex patre & matre genitus sui, una filiatione reali dicor filius utriusque, quamuis multiplicentur respectus: sed in

art. 23 ad 5. ar. 2. c. 1. & 1. p. q. 6. & ar. 2. ad 1.

Christo non possumus dicere unam causam esse filiationis, secundum quod refertur ad patrem & matrem, cum sint duæ natiuitates penitus disparatæ, unde si esset aliquid quòd filiationem temporalem posset recipere quasi subiectum oporteret ponere in Christo plures filiationes. Nunc autem filiatio est talis relatio quæ non potest habere pro subiecto nisi ipsum suppositum, in Christo autem non est nisi suppositum æternum, quod quidem non potest esse subiectum alicuius temporalis relationis. Quæcunque enim relationes temporales de aliquo æterno dicuntur, sunt relationes rationis & non rei, unde filiatio qua Christus refertur ad matrem non est realis relatio,

3. p. q. 23. ar. 4. o.

sed rationis tantum, sicut & cæteræ quæ dicuntur de Deo ad creaturas. Non enim potest dici quòd subiectum filiationis sit suppositũ æternum ratione humanæ naturæ, uel alicuius partis eius, sicut dicitur suppositum mortis uel passionis, quia sic ipsa humana natura, uel pars eius esset primum subiectum filiationis, & denominaretur per ipsas, sicut contingit & de alijs accidentibus, quæ attribuuntur Christo ratione humanæ naturæ, filiatio uerò nunquam denominat nisi suppositum, nec potest aliud pro subiecto habere. Nihil tamen prohibet aliquas reales relationes inesse Christo ad Virginẽ, sicut cum dicimus: corpus Christi est originatum ex Virgine. Sed ista relatio non habet rationem filiationis, nisi poneremus secundum primam opinionem, suppositum æternum esse aliud in Christo à creato.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ex natiuitate temporali non inuenitur filiatio realis, sed rationis tantum, quãuis Christus realiter sit filius Virginis, sicut Deus realiter est dominus creaturæ, quamuis in eo dominiũm non sit relatio realis. Dicitur enim realiter dominus propter realem potestatem, & sic dicitur Christus realiter filius Virginis propter realem natiuitatem.

Ad secundum dicendum, quòd respectus relationis dependet ex termino ad quem aliquid refertur, & ideò destructo termino respectus aufertur, sed tamen filiatio realis ad patrem remanet in Christo, etiam supposita morte matris.

Ad tertium dicẽdum, quòd in illa philosophi descriptione esse ponitur pro ratione essendi, secundum quòd diffinitio dicitur ratio

† Alias, realis.

† secundum genus, quod est esse: unde nõ oportet quòd habeat esse relatio ex respectu, sed ex causa respectus, ex respectu uerò habet propriam rationem generis, uel speciei.

art. 2. c & 3. d. 8. ar. 5. ad 2. a. 225. 183.

Ad quartum dicendum, quòd quamuis sit respectus filiationis diuersus, & causa filiationis diuersa, sed tamen filiationes non possunt esse duæ ratione iam dicta.

QVAESTIO III.

3. p. q. 75. art. 5. o. & 4. d. 12. q. 1. art. 1. o.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo sint accidentia sine subiecto.

283 DEINDE quæritur de Christo quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris continetur, utrũ scilicet sint ibi accidentia sine subiecto, & uidetur quòd non. Deus enim non potest facere contradictoria esse simul uera. Hoc autẽ esset si ab aliquo remoueretur id quod est de sua diffinitione. Cũ ergo in diffinitione accidentis cadat esse in subiecto, quia accidentis esse est inesse, uidetur quòd Deus non possit facere accidẽs sine subiecto.

¶ 2 Præt. De eodem prædicatur diffinitio & diffinitum. Sed ens per se est diffinitio, uel descriptio substantiæ, si ergo in sacramento altaris accidentia sunt per se non in subiecto, sequitur quòd sint substantiæ, quod est absurdum.

¶ 3 Præt. Ex accidentibus non potest generari substantia, sed uidemus ex illis speciebus generari uermes & cineres, quæ cõ-

F stat non generari ex corpore Christi, ergo accidentia nõ sunt ibi sine subiecto.

¶ 4 Sed diceres quòd generantur miraculosè.

¶ 5 Sed Contra. Miracula ordinantur ad ędificationem fidei, sed magis est ad scandalum, quòd uermes exinde generentur: ergo non fit miraculosè.

¶ 6 Præt. In sacramento altaris nihil debet esse inordinatum, sed contra ordinem, quem Deus rebus imposuit est accidens esse sine subiecto.

Sed contra. Sensus non decipitur in proprio sensibili, secundum philosophum in secundo de anima. (T. co. sexagesimotertio.) Sed sensus iudicat ibi esse colorem & saporem, & alia huiusmodi: ergo hæc accidentia sunt uerè ibi, Non autem sunt in corpore Christi sicut in subiecto, nec iterum in aere, cum neutrum sit natum affici talibus accidentibus ergo accidẽtia sunt ibi sine subiecto.

G Respondeo dicendũ, quòd accidentia sunt ibi sine subiecto, quod qualiter esse possit hinc considerandum est, quia in omnibus causis ordinatis, secundum philosophum in libro de causis, prima causa uehementius imprimit in causatum causæ secundæ, quàm etiam causa secunda: unde fit ut causa prima non retrahat operationem suam ab effectu etiam postquam causa secũda retraxit: ut dicitur ibidem in commento. Vniuersalis autẽ causa & prima omnium entium Deus est, non solum substantiarum, sed etiam accidentium (Ipse enim est creator substantiæ & accidentis) sed etiam procedunt ex eo quodam ordine. Nam mediantibus substantiæ principijs accidentia producuntur: unde secundum naturæ ordinem accidentia à principijs substantiæ dependent, ut sine subiecto esse non possit, tamen per hoc non excluditur quin Deus quasi causa prima possit accidentia in esse seruare substantia remota, & per hũc modum accidentia miraculosè sunt in sacramento altaris sine subiecto, uirtute scilicet diuina ea tenente in esse. 1. p. q. 22. ar. 2. & q. 44. ar. 1. & 2. art. 22. & 74.

H AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd cum dicitur, accidentis esse est inesse uel qualitercunque ponatur subiectum in diffinitione accidentis, intelligitur esse diffinitio per additionem, ut habetur in 7 Metaphy. (T. c. 17.) Et dicitur diffinitio per additionem quando, in diffinitione ponitur aliquid quod est extra essentiam diffiniti sicut nasus ponitur in diffinitione simi, hoc autem est propter naturalem dependentiam accidentis à subiecto, sed hoc non impediente Deus potest accidentia sine subiecto conseruare: nec tamen sequitur contradictoria simul esse uera quia subiectum non est de substantia accidentis. art. 26.

Ad secundum dicendum, quòd secundum Auicen. in sua Metaphy. esse non potest poni in diffinitione alicuius generis & speciei: quia omnia particularia uniuntur in diffinitione generis: vel speciei, cum tamen genus: uel species non sint secundum unum esse in omnibus, & ideò hæc non est uera diffini- artic. 25.

I tio substantia est quod per se est: uel accidẽs est quod est in alio: sed est circumlocutio ueræ descriptionis: quæ talis intelligitur substantia est res cuius naturæ debetur esse non in alio: accidẽs uerò est res cuius naturæ debetur esse in alio: unde patet quòd quamuis accidens miraculosè sit non in subiecto, non tamen pertinet ad diffinitionem substantiæ: non enim per hoc eius naturæ debetur esse non in alio, nec egreditur diffinitionem accidẽtis, quia adhuc natura eius remanet talis, ut ei debeatur esse in alio. 1. p. q. 90. ar. 5. ad 1. 3. p. q. 77. ar. 1. ad 1.

Ad tertium dicendum, quòd de his quæ generantur ex speciebus, ut uermibus, uel cineribus, aut aliquibus huiusmodi duæ sunt opiniones magis probabiles. Quarum una est quæ dicit quòd substantia panis redit ex qua possunt talia generari. Sed hæc opinio uidetur improprietatem continere propter duo, nisi debito modo intelligatur. Primò quia nõ potest esse quòd iterum sit ibi substãtia panis. Aut enim poneretur ibi esse sub-

K stantia panis iterato speciebus manentibus, & sic cum corpus Christi tandiu sit sub sacramento, quandiu species manent sequitur quòd aliquando erit ibi simul corpus Christi & substantia panis, quod nõ sustinet ratio. Aut hoc erit destructis speciebus: & hoc iterum est inconueniens: ut substantia sit sine proprijs accidentibus panis. Secundò apparet improprietas propter nomen reditus. Si enim aliquid est in alterum conuersum nõ potest dici redire, nisi illud reconuertatur in ipsum. Substantia autem panis non est annihilata, sed trãsubstantiata in corpus Christi. Vnde nõ potest intelligi, quòd substantia panis redeat, nisi corpus Christi reuertatur in panem, quod est absurdum, unde si debet ista opinio sustineri intelligenda est per substantiam panis materia panis, non quòd redeat quæ prius erat: sed quòd destructis speciebus aliqua materia à Deo ibi prouideatur, uel per creationem, uel quocunque alio modo, ex qua possint huiusmodi corpora generari. Alia uerò opinio est planior, ut dicatur quòd illis accidentibus sicut datũ est per se subsistere diuina uirtute, 3. p. q. 75. ar. 6. o. & 4. d. 11. q. 1. ar. 1. q. 3. o. ar. 104. o. & 4. d. 12. q. 1. art. 3. q. 1.

virtute, similiter datum est ut egant & ex eis fiat quicquid fieret ex substantia panis: uel quicquid ageret si maneret, & hac uirtute nutriunt, & uermes, uel cineres exinde generantur.

Ad quartum dicendum, quòd hoc miraculum ordinatur ad fidem: ne fides scilicet depereat.

cōtra 4.c. 66. c.fi. 3. p. q. 77. a. 3. 4.

Ad quintum dicendum, q; nihil prohibet aliquid esse ordinatum considerato ordine communi, cuius contrarium est ordinatum pro aliqua causa speciali: & hoc modo quamuis secūdū ordinem communem rectè diuinitus ordinatum sit ut accidens in subiecto, nihil tamen prohibet etiam rectè ordinatum esse, ut in sacramento altaris accidens sit sine subiecto, ut scilicet fides habeat meritum per latentiam sacramenti.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de membris Christi.

¶ Et primò de Angelis.

¶ Secundo de hominibus.

¶ De Angelis quæruntur quinque.

¶ Primo quantum ad naturam ipsorum, vtrum sint compositi ex materia & forma.

¶ Secundò quantum ad cognitionem, vtrum simul in actu possint esse in cognitione matutina & uespertina, idest utrum simul cognoscant res in propria natura, & in uerbo.

¶ Ternò quantum ad meritum uoluntatis, utrum s. potuerunt eodem actu charitatis mereri fruitionem, & frui.

¶ Quartò quantum ad motum, vtrum moueantur in instanti.

¶ Quintò quantum ad effectum, vtrum possint imprimere, vel aliquid facere in istis corporibus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Angelus sit compositus ex materia & forma.

184

1. p. q. 50. art. 2. o. & spiritu. a. 1. o.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd Angelus sit compositus ex materia & forma. Augustinus enim dicit in libro de mirabilib. sacræ scripturæ. Omnipotens Deus ex materia informi, quam prius condidit corporalium, sensibilium & insensibilium intellectualium, & intellectu carentium multiformes species diuisit. Angeli autem sunt intellectuales & incorporei, ergo habent materiam de sui compositione.

¶ 2 Præterea, Boetius dicit in lib. de unitate & uno. Quoddam est vnum coniunctione simplicium, ut Angelus & anima: quorum vnumquodque est vnum cōiunctione materiæ & formæ: & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Omne quod est in genere habet genus & differētiam, genus autem secundum Auicen. in sua Metaphy. sumitur ex natura materiæ: differentia uero ex natura formę: ergo omne quod est in genere est compositum de materia & forma. Angelus autem est in genere substantiæ cum sit substantia habēs speciem limitatam: ergo Angelus est compositus ex materia & forma.

¶ 4 Sed diceres, q; differentia Angeli non sumitur ex forma, sed ex formali, quod est ipsum esse Angeli. Contra. Differentia cuiuslibet rei est de essentia, & intrat diffinitionem ipsius. Sed in omni creatura esse est aliud ab essentia eius, nec intrat diffinitionem eius, ut Auicenna dicit: ergo differentia Angeli non potest sumi ex esse ipsius.

¶ 5 Præterea, Idem ostenditur, quia impossibile est esse plura summa bona: quia oporteret ea in aliquo conuenire: cum vtrunque sit summum bonum, & in aliquo differre, alias non essent plura: & sic essent composita: sed constat esse plures essentias Angelicas: ergo oportet eas in aliquo conuenire, & in aliquo differre: & sic oportet eas esse compositas: sed partes esse sunt E materia & forma ergo Angeli componuntur ex materia & forma.

Sed contra est, quod dicit Boet. in lib. de duabus naturis & vna persona Christi. Omnis natura in corpore substantię nullo materiæ innititur fundamento. Sed Angeli sunt incorporei: ergo non est in eis materia.

Spiritu. ar. 1. c.

Rō quare Angeli non hnt materiā.

Respondeo dicendum, quòd quidam ponunt Angelos componi ex materia & forma. Sed hoc uidetur repugnans naturæ eorum propter duo, quæ in eis inueniuntur. Primo quidem, quia intellectuales sunt. Si enim Angeli haberent materiam de sui compositione, oporteret oē quod in eis est, eis inesse per modum materiæ conuenientem, cum omne quod est in alio sit in eo per modum recipientis, ut habetur in libro de causis. Forma autem aliqua hoc modo est in materia, quod in ea habet esse particulare & naturalē. Vnde si Angeli essent ex materia compositi, oporteret quòd formæ quibus intelligunt quæcunA que sint essent in eis secundum esse naturale, & particulare, & sic sequeretur hoc impossibile, quòd Angelus nunquam cognosceret, nisi particulare, quia forma particulariter in aliquo recepta nō pōt esse vniuersalis cognitionis principiū, sicut patet in sensu; nec potest obuiari per hoc q; ponatur Angelus componi ex materia alterius naturæ quàm hæc materia corporalis: quia quæcunque esset illa materia, constat quòd reciperet formam substantialem Angeli particularem, alias Angelus non esset res particularis, & sic illa materia conueniret cum hac materia in hoc quòd formæ in ea reciperentur per modum particularem, vnde impossibile est Angelum, uel aliquam substantiam intellectualem ex materia componi, cum alterius modi sit receptio qua recipit intellectus formas, & qua recipit materia prima, vt dictum est. Vnde dicit Philosophus in 3. de anima. (Tex. comm. 4.) & Philosophorum sententia est quòd intellectualitas immunitatem habet à materia. Secundo repugnat eis per B hoc quòd incorporales sunt: quæcunq; enim ex materia componuntur oportet in materia conuenire, eo q; qualibet materia secundum se accepta cum forma careat, non habet in se aliquam dispositionis rationem, supposita autem vnitate materiæ, impossibile est quòd vna materia contrarias & disparatas formas recipiat, nisi secundum diuersas partes; non enim potest eadem materia & secundum idem accipere formam Angeli & formam lapidis; diuersitas autem partium non potest intelligi in materia non intellecta diuisione, nec diuisio non intellecta dimensione: quia subtracta quantitate substantia remanet indiuisibilis, ut dicitur in 1. Physicorum. (Textu com. 18.) Vnde oportet omnia quæ sunt composita ex materia dimensionata esse. & ideo nullum incorporeum potest esse ex materia compositum. Sed quia substantia Angeli non est suū esse, hoc enim soli Deo competit, cui esse debetur ex seipso, & non ab alio, inuenimus in Angelo & substantiam, siue quidditatem G eius quæ subsistit, & esse eius quo subsistit, quo scilicet actu essendi dicitur esse, sicut actu currendi dicimur currere, & sic dicimus Angelum esse compositum ex quo est, & quod est: vel secundum uerbum Boetij, ex esse & quod est. & quia ipsa substantia Angeli in se considerata est in potentia ad esse cū habeat esse ab alio, & ipsum esse sit actus, ideo est in eo compositio actus & potentiæ, & sic posset in eo concedi materia & forma si omnis actus debeat dici forma & omnis potentia materia. sed hoc non competit in proposito, quia esse non est actus, qui sit pars essentiæ, sicut forma ipsa quidditas Angeli, uel substantia est per se subsistens: quod materiæ non cōpetit.

1. p. q. 51. ar. 1. o. & q. 54. ar. 5 ad 1. & q. 510. ar. 2. ad 1. & ar. 3. ad 3. & spiritu a. 2.

arti. 25. & 26. ar. 58.

ar. 147. o.

Boetius 1. p. q. 4. art. 1. c. & 50. arti. 2. ad 3.

1. p. q. 50. ar. 5 & q. 5. ar. 2. ad

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Augustinus super Genesim ad literam materiam informem, quam Deus primo condidit dicit significari per cœlum & terram. cum dicitur, In principio creauit Deus cœlum & terram: vt per terram significetur materia informis visibilium rerum, per cęlum autem ipsa natura angelica nondum formata per conuersionem ad D Deum: vt ipsa naturalia angelorum attribuantur eis quasi materia, & dona gratiæ uel gloriæ attribuantur eis quasi forma: vnde non est ad propositum auctoritas inducta.

Spū. ar. 1. ad ar. C. ar. huiꝰ

Ad secundum dicendum, quòd liber ille non est Boetij, vnde non oportet quod in auctoritatem recipiatur, sustinendo tamen ipsum potest dici quòd formam & materiam largè accipit pro actu & potentia, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd ipsa substantia Angeli quodammodo se habet ad esse eius, vt materia ad formam, ut dictum est, materia autem si eius essentiæ diffiniretur, haberet pro differentia ipsum suum ordinem ad formam, & pro genere ipsam suam substantiam, & similiter in Angelis ex ipsa natura substantiæ ipsorum accipitur genus, ex proportione uerò huiusmodi substantiæ ad esse accipitur specifica differentia, vnde secundum quòd in substantia vnius est plus uel minus de potentia quàm in substantia alterius Dictum autem Auicennæ intelligitur de compositis substantijs.

Ad quartum, concedimus: non enim ab ipso esse sumitur differentia, sed magis ex habitudine ipsius substantiæ ad esse.

1. p. q. 50. ar. [illegible] 1. & ar. 4. o. & q. 56. a. 2. ad 1. ar. 58. 185.

Ad quintum dicendum, quòd in summo uno nulla diuersitas esse potest, cum in eo sit idem esse & quod est, Vnde hoc sufficit ad eius pluralitatem remouēdam, sed compositio quæ in Angelo inuenitur sufficit ad eius pluralitatem, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Angelus possit cognoscere simul res in uerbo, & in propria natura.

185

AD secundum sic proceditur. Videtur q; Angelus non possit cognoscere simul res in uerbo & in propria natura.

Eadem

1. p. q. 57. ar. 5. o. & q. 92. ar. 2. ad 3.

Eadem enim potentia non potest simul geminum actum habere, vt quòd intellectus simul plura intelligat. Sed alius actus est quo intellectus Angeli uidet res in uerbo: & alius quo videt res in propria natura: ergo impossibile est vt simul videat res in verbo & in propria natura.

¶2 Sed diceres quòd hoc modo uidentur ab intellectu Angeli simul res in verbo, & in propria natura, sicut intellectus noster simul uidet eclypsim, & causam eius. Contra. Cum intellectus noster simul uidet eclypsim, & causam eius, accipit causam vt rationem intelligendi eclypsim: ergo accipit eclypsim & causam eius, vt vnum intelligibile, & sic erit vnus tantum actus.

¶3 Præterea, Vnius non potest esse nisi vnus terminus vltimus, sicut vna linea non terminatur ex vna parte nisi ad vnum punctum. Sed vltimus terminus potentiæ est operatio: ergo nõ potest vna potentia simul habere plures actus. Et sic idem quòd prius.

¶4 Præt. Sicut se habet potentia ad actum, ita actus ad obiectum. Sed vnus actus non potest terminari ad duo obiecta: ergo nec vna potentia potest simul habere plures actus. Et sic idẽ quod prius.

Sed contra. Visio qua angeli uident res in uerbo est uisio beata, quæ quidem non est intercisa, sed continua. Si ergo nõ possunt simul uidere res in propria natura, & in uerbo, nunquam uiderent res in propria natura, & præcipue hoc uidetur in anima Christi, quæ ab initio suæ creationis uidet uerbum & in verbo.

Respondeo dicendum, quòd angelus, vel anima simul potest uidere res in uerbo & in propria natura, hoc expresse potest haberi ab Augustino libro quarto super Genesim ad literam, ubi uult quòd dies illi uespere & mane in eis non sunt ordinati secundum successionem, sed solum ordine naturæ

1. p. q. 58. ar. 6. & 7. veri. q. 8. ar. 4. 5. & 6.

unde simul est primus dies cum secundo, & mane cum uespere & ita simul uisio rerum in uerbo & in ppria natura. Quod qualiter sit possibile sit uidendum est. Operari siquidem non propriè attribuitur potentiæ, sed rei subsistenti, quæ per potentiam operatur, ut ipsa potentia intellectus non sit operans in intelligendo, sed magis operationis principium. Sicut autem potentia intellectiua est principium intelligendi ipsi substantiæ: ita species intelligibilis est principium intelligendi ipsi potentiæ. Vnde sicut una substantia potest simul diuersos actus habere secundum diuersas potentias, ut anima simul uult & intelligit. Ita ex una potentia intellectiua possunt simul prodire diuersi actus, si simul diuersis spẽbus intelligibilibus informetur. hanc enim causam Algazel assignat quare non est possibile simul multa intelligere, quia scilicet non est possibile intellectum simul informari multis speciebus in actu perfectè, sicut nec idem corpus figurari simul diuersis figuris. Visio autem

ar. 177. & ueri. q. 8. ar. 1. c.

qua angelus uidet res in propria natura fit per speciem intelligibilem concreatam, uel infusam inhærentem. Visio autem rerum in uerbo fit per ipsam speciem uerbi: siue essentia, quæ non est inhærens, sed ei intellectus unitus sicut intelligibili. Species autem concreata inhærens non repugnat unioni intellectus angelici ad uerbum, cum non sit unius rationis, & ipsa species, & quicquid est perfectionis in intellectu angelico sit quasi materialis dispositio ad illam beatam unionem, unde simul ex intellectu angeli procedit operatio duplex, una ratione unionis ad uerbum, qua scilicet uidet res in uerbo. Alia ratione speciei intelligibilis, qua informatur qua uidet res in propria natura, nec etiam in una harum operationum debilitatur per attentionem ad alteram, sed magis confortatur, cum una sit ratio alterius, sicut imago rei nisæ confortatur dum uidetur in actu occulto exteriori, actio enim beatitudinis in beatis est ratio cuiuslibet alterius actionis in eis inuentæ.

ar. 178. c. Ad rationes. Ad 2.

Et per hoc patet responsio ad primum. Secundum concedimus, quia exemplum illud non est conueniens.

Ad tertium dicendum, quòd potentia intellectiua angeli non terminatur ad duos actus secundum idem, sed secundum diuersas species, quibus ad actum ordinatur.

Ad quartum dicendum, quòd inter actum & obiectum nihil cadit medium, sicut species cadit media inter intellectũ & eius actum. Vnde non est simile.

ARTICVLVS VIII.

183

Vtrum angelus meruerit suam beatitudinem.

1. p. q. 62. art. 4. o. & 2. d. 5. q. 2. ar. 3.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quòd angelus nõ meruerit suam beatitudinem. Quod enim est beatum perfectum est, quod autem meretur est actiue imperfectum. Sed F non potest idem esse simul perfectum & imperfectum: ergo nõ potest angelus mereri beatitudinem dum habet eam.

¶2 Præt. Angelus beatus est comprehẽsor, nullus autem meretur nisi uiator.

¶3 Si dicatur quòd in primo instãti quo beatus fuit angelus beatitudinem meruit. Contra ergo simul fuit uiator & comprehensor: quod falsum est, cum hoc sit solius Christi.

¶3 Præt. Beatitudo secundum philosophum in actu consistit, sed in actu perfecto. & similiter meritum in actu, sed imperfecto, non autem potuit esse quòd actus angeli simul esset perfectus & imperfectus ergo non potuit esse quòd simul esset beatus, & beatitudinem meruerit.

Sed contra, beatitudo à nulla pura creatura habetur sine merito, cum habeat præmij rationem. Sed angelus non potuit eã mereri nisi in primo instanti, quo beatus fuit quia ante non habuit gratiam, ut quidam ponunt, & sic mereri non potuit G ergo in primo instanti suæ beatitudinis eam meruit.

2. d. 4. art. 1. o.

Respõdeo dicendum, quod de conditione angeli triplex est positio, quidam enim posuerunt quòd angelus in primo instanti suæ creationis fuit beatus, sed hoc uidetur inconueniẽs, quia pari ratione alij in primo instanti fuissent miseri, quod etiam quidam dicunt. sed absurdum est & condemnatum. Alij uero dicunt quòd fuerũt conditi in gratia omnes: & in ea quidam perseuerantes beatitudinem meruerunt: alij uero contra eam agentes facti sunt miseri, & hæc opinio nihil difficultatis habet, unde præcæteris mihi magis placet. Tertij uero dicunt quòd fuerunt creati Angeli in puris naturalibus, & quibusdam conuersis ad uerbum simul collata est gratia & beatitudo & hi diuiduntur in tres uias. Quidã enim dicunt, quòd nunquam beatitudinem meruerunt, sed hoc non uidetur competere nisi soli Christo, qui est filius naturalis, ut hæreditatem diuinæ fruitionis, sine merito habeat. Alij uero dicunt quòd H merentur eam ex operibus, quæ circa nos agunt, & hoc etiam non uidetur conueniens, ut meritum sequatur præmium cum magis meritum sit dispositio ad præmium. Tertij uero dicunt quòd in primo instanti beatitudinem meruerunt ex hoc ipso quòd ad uerbum conuersi sunt, & hæc opinio inter has tres pbabilior est. Vnde ad eius euidentiam sciendum est quòd meritum se habet ad præmium, sicut motus ad terminum, & sicut fieri ad factum esse. In his autem quæ successiue fiunt prius est fieri quàm factum esse. In his uero quæ fiunt subito simul est fieri & factum esse, sicut simul aer illuminatur & illuminatus est, & simul res creatur & creata est. Cuius ratio est: quia instãs illud, in quo primo aliquid factum est, est terminus temporis præcedentis, in quo non erat, & sic aliquid de aliqua proprietate illius temporis retinet inquãtum potest dici quòd ante hoc instans res ista non fuit. Et quamuis in his quæ per modum successiuum fiunt, fieri attribuatur tempori præcedenti in momentaneis tamen factionibus fieri non potest attribui, nisi ipsi I instanti primo qđ diuidit inter esse & nõ esse rei. Vñ quãuis in omnibus alijs instantibus sequentibus possit dici quod hoc factum non est, non tamen potest dici quòd fiat & factum est, nisi in primo. Similiter dico, quòd in primo instanti, quo mens angelica cõuersa est ad uerbi fruitionem, & beata quidem erat ratione perfectæ fruitionis, quasi in facto esse existens, & beatitudinem merebatur in hoc, quòd conuertebatur ad uerbum non præexistente beatitudinis perfectione, sed quasi existens in ipso fieri beatitudinis, sed postmodum mens Angeli est tantum beata, & non beatitudinem meretur. Similiter est de contritione, quia in eodem instanti est terminus præparationis ad gratiam, & gratiæ infusio.

ma q. 16. ar. 4. ca. & ad 3. 1. p. q. 62. art. 5. o.

3. p. q. 18. art. 3. o. & q. 48. ar. 1

opinio uera. 1. p. q. 63. a. 5. ad 3 & 4. art. 6. c. & 3. p. q. 34. ar. 3. ad 1. ueri. q. 29 ar. 8. ad 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non oportet ponere idem simul esse perfectum & imperfectum: sed idem simul esse perfectum & terminum imperfectionis: uel nunc primo esse perfectum.

K Ad secundum dicendum, quòd Angelus meretur, ut uiator: non quasi distans à termino, sed ut in termino iam existens.

Ad tertium dicendum, sicut ad primum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum angelus moueatur in instanti.

184

ar. 215. o. a. 1. p. q. 53 ar. 3. o. 83. 7. q. 4. ar. 3. o.

AD quartum sic proceditur. Videtur quòd Angelus moueatur in instanti. Sicut enim dicitur in lib. de intelligẽtij: in motu Angeli magnitudo spacij distãtiam non operatur. Sed propter distantiam, quam facit magnitudo spacij, contingit quòd aliquid non æque cito perueniat ad propinquum. & distans, ergo Angelus æquè cito ad distans, & propinquum peruenit

peruenit: sed omne tale mouetur in instanti, ergo Angelus in A instanti mouetur.

¶2 Præt. sicut se habet mobile diuisibile ad motum diuisibilem successiuum: ita se habet mobile indiuisibile ad motum indiuisibilem & instantaneum. Sed corpus quod est mobile diuisibile mouetur successiue in tempore diuisibili: ergo Angelus quia non est mobile diuisibile ex hoc quòd caret quantitate, mouetur subito, vel in instanti.

¶3 Præterea, Aristotel. quarto Physicorum, (Topicorum capit. septuagesimoprimo) probat quòd si aliquid moueretur in vacuum moueretur in instanti propter hoc, quòd medium mobili non resistit, sed sicut uacuum non resistit corpori in motu ita nec aliquid plenum ipsi Angelo: ergo Angelus mouetur in instanti.

Sed contra est, quod dicit Augustinus octauo super Genes. ad literam, quòd Deus mouat creaturam spiritualem per tempus, Angelus autem est creatura spiritualis: ergo mouetur per tempus, & non in instanti. B

1.p.q.57. art.3.ad 2 2.di.37.q. 4. art.3.c. & ad 5.

Respondeo dicendum, quòd in omni motu oportet intelligere successionem & tempus per aliquem modum, eo quòd termini cuiuslibet motus sunt sibi oppositi inuicem, & incontingentes ut patet in primo Physic. (Topicos. cap. sexagesimoquarto.) Vnde oportet, quòd mobile intelligatur esse primò in uno termino motus, & posterius in altero, & sic sequitur successio. Sed transire de uno termino ad alterum in motibus corporalibus contingit dupliciter. Vno modo sicut de instanti in instans, hoc autem esse non potest, nisi quando sunt tales termini motus inter quos est accipere aliquo modo medium: sicut inter duo instantia est tempus medium: ut patet in loci mutatione,

3.149.c.5.

& alteratione, augmento, aut diminutione: & hi motus dicuntur continui propter continuitatem eius super quod trãsit motus, cuius est plus & minus accipere. Alio modo trãsitur de vno termino motus in alium, sicut de tempore in instans, & hoc accidit in motibus, quorum termini sunt priuatio & forma: inter quæ constat medium non esse, unde non potest sic transiri de uno extremo in alterum, ut quandoque in neutro extremo sum sit, sicut transitur de instanti in instans: ita quòd in neutro est instantium, sed in medio tempore, & huiusmodi motus sunt generatio & corruptio & illuminatio & huiusmodi in quibus oportet dicere, quòd unus terminus erat in toto tempore præcedente, & alius in instanti ad quod tempus terminatur, huiusmodi autem mutationes sunt termini motus cuiusdam sicut illuminatio diei est terminus motus localis solis unde in toto tempore præcedente, quo sol mouetur ad punctum directè oppositionis erant tenebræ: in ipso uerò instanti quo peruenit ad punctum prædictum est lumen, & similiter est de generatione & corruptione, quæ sunt termini alterationis. Et quia inter tempus, & instans non cadit aliquod medium, nec est aliquod instans accipere immediatè præcedens ultimũ temporis, unde est quòd in huiusmodi mutationibus absque omni medio transitur de uno extremo in aliud, nec est accipere vltimum tempus, in quo fuerit in termino a quo, sed ultimum tempus, quod terminatur ad instans in quo est in termino ad quem, & ideo huiusmodi mutationes instantaneæ dicuntur: hoc autem dici non potest in motu Angeli, eo quòd nullum ordinem habet ad aliquem motum continuum, ut possit dici terminus eius, unde oportet ponere, quòd intelligatur transire de termino motus in terminum motus: sicut transitur de instanti in instans, & non sicut transitur de tempore in instans, at quia tempus non potest intelligi sine motu, unde cum esse Angeli in termino a quo a nullo motu dependeat, non potest dici quòd sit ibi in tempore, sed in quoddam nunc, & similiter in termino ad quem cum alio nunc. Sed huiusmodi nunc non sunt termini huiusmodi temporis, quod est numerus motus cœli, eo quod motus Angeli nullo modo dependet a motu cœli, ut eius numero mensuretur: nec oportet ea continuari per medium tempus, continuitas enim temporis sequitur continuitatẽ motus, & continuitas motus sequitur cõtinuitatem magnitudinis, super quam transit motus, ut habetur in 4. Phys. (T.c.99.) Sed in E ipsis operationibus Angeli, tamen quatenus dicitur moueri per diuersa loca, non est inuenire aliquam continuitatem, sed consequenter se habent, unde & nunc quæ mensurant motũ Angeli sunt consequenter se habentia, & non est inter ea aliquid continuans, & ipsa pluralitas sic se consequentium est quoddã tempus, in quo dicimus Angelũ moueri, & hoc consonat dictis Philosophi, ubi dicit quòd eiusdem rationis est indiuisibile moueri, & tempus componi ex nunc.

art.215.

art.145.

art.215.c. veri.q.8.2 art.12.ad 14. & veri.q.8.28. art.2. ad 10.

1.p.q.63. ar.9. ad 4 1.p.q.53. ar.3.ca fi. & q.91.art.1.ad 3. 2.d.8.q.3 ar.3. ad 4 ma. q.16. ar.4.c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non requiritur tempus in motu Angeli propter distantiam: sed propter incontingentiam terminorum, quia scilicet non contingit Angelum esse in duobus locis simul.

Ad secundum dicendum, quòd successio motus non solum A sequitur diuisionem mobilis: sed etiam eius super quod transit motus. quia secundum prius, & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu ut dicitur in 4. Physi. (T.c.104.) Licèt ergo Angelus sit indiuisibilis, tamen loca, secundum quæ moueri dicitur, sunt diuisa ab inuicẽ, & ideo oportet in motu eius intelligi aliquam diuisionem.

1.p.q.53. ar.2.c.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis non Impediat aliquod plenum Angelum in suo motu: tamen propter rationem iam dictam oportet in motu eius intelligi diuersa nunc, ratio autem philosophi est magis ducens ad impossibile quàm ostensiua, ut commentator ibidem dicit.

ARTICVLVS X.

Vtrum angeli possint agere in hæc corpora inferiora.

CIRCA nonum sic proceditur. Videtur quòd Angeli non possunt agere in hæc corpora inferiora. Actio enim nõ potest, nisi inter ea, quæ habent aliquam conuenientiam adinuicem. Sed Angelus non habet conuenientiam cum istis corporibus, cum corruptibilium, & incorruptibilium etiam genus nõ sit unum, ut dicitur in 10. Met. (T.c.26.) Ergo Angeli in hæc corpora non possunt agere. 175

3.p.q.110 ar.2.3.c. 2.di.8.ar. 5.c.

¶2 Præterea, si agunt Angeli in hæc corpora, aut agunt per imperium, aut per influxum. Si per imperiũ æqualiter agere possunt in propinqua, & in distantia, quod est contra Damas. qui dicit, quòd ubi operantur ibi sunt. Si uerò per influxum oportet quòd illud quod influunt per medium transeat. mediũ autem corporale non est receptiuum spiritualis impressionis: ergo nullo modo possunt angeli agere in hæc inferiora corpora, C neque in animas nostras.

¶3 Præterea, Non possunt dici agere, vel influere sicut fons influit riuo, ut idem numero quod prius est in angelo, post modum in his inferioribus fiat, quia sic in agendo aliquid amitteret, nec iterum aliud quod in his inferioribus recipi dicitur per eorum influxum creando, quia angeli creatores non sunt, nec iterum educendo de potentia in actum, quia ad hoc natura sufficit: ergo angeli nullo modo in inferiora agunt.

Sed contra est quod Aug. dicit in 3. de tri. quòd ea quæ diuinitus in corporalibus fiunt ministerio angelorum fiunt Grego. etiam dicit in 4. dial. quòd omnia corporalia per spirituales substantias administrantur.

Respondeo dicendum, quòd de actione angelorum in hæc inferiora corpora duplex est opinio apud philosophos. Cõmentator enim uult in 10. metaph. quòd substantiæ spirituales non possunt imprimere in hæc inferiora corpora, nisi mediantibus D corporibus cœlestibus, quæ a substantiis incorporeis mouentur, secundum philosophos. Auicen. uerò uult in suam metaph. & in 6. de naturalibus, quòd dupliciter imprimunt in hæc inferiora, uno modo per motum orbium, & alio modo per imperium immediatè, quia formæ intellectus eorum sunt factiuæ secundum eum, & materia sensibilis obedit eorum conceptionibus plusquam quibuslibet qualitatibus actiuis & passiuis. Et exinde est secundum eum, quòd in istis inferioribus fiunt aliquæ transmutationes quandoque ex conceptionibus superiorum substantiarum præter totum ordinem causarum naturalium. Sed hæc opinio secunda repugnat dictis August. in 3. de tri. ubi dicitur quòd angelis non seruit ad nutum materia corporalis. Repugnat etiam rationi, quia quamuis quod est potẽtia in materia sit actu in substantiis, multo nobilius tamen materia corporalis non est proportionata potẽtia respectu talis actus, quo substantiæ spirituales in actu sunt. oportet autem agens quod E educit de potentia in actũ esse materiæ proportionatum, unde non potest esse quòd uirtus substantiæ spiritualis creatæ se extendat ad materiæ transmutationem immediatè, sed mediante aliquo agente naturali. Quamuis enim ei non obediat corporalis materia ad formalem transmutationem, immediatè tamen obedit ei localiter ad motum localem, & per hanc uirtutẽ possunt congregare & circumponere aliqua agentia naturalia ad aliquem effectum perficiendum. Ea uerò ad quæ nulla uirtus naturalis se extendit fiunt sola diuina uirtute, quæ sola potest naturalem ordinem immutare. Sed quia mentes nostræ sunt proportionatæ, & propinquæ ad recipiendum actionem angelorum, ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Vno modo confortando intellectum nostrum sicut in corporalibus minus calidum confortatur per magis calidum. Alio modo per agens naturale ipsius intellectus, sicut etiam agit in corpora, & hoc est inquantum lumine angelico illustrantur phantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas,

1.p.q.105 art.6.c.q. 106. ar.3. 2.2.p.q.3. c. & 2. di. 3. q. 1. art. 3. ad 4. veri. q. 2. ar. 3. c.

quàm

quàm lumine intellectus agentis exprimi possent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod angeli habent conuenientiam cum istis inferioribus corporibus, quæ est conuenientia mouentis ad motum, possunt enim mouere motu locali corpora, non solum illa cœlestia immediatè, sed etiam hęc inferiora, ut sic sententia nostra de actione angelorum in corpora sit media inter duas opiniones philosophorum prædictas.

Artl. 113. ad 1. Art. 45. c. Art. 45. c.

Ad secundum dicendum, quòd Angelus agit in hæc corpora mouendo ea localiter per imperium, sed imperium non dicitur hic sine uirtute actiua, quam oportet aliquo modo contingere corpus motum, cum mouens & motum oporteat esse simul, ut probatur in 7. Physic. (T. c. 12.) Actio verò qua influere dicitur in animam nostram, confortando eam ad intelligendum, non oportet quòd transeat per medium corporale, quia hoc facit in spiritualibus ordo, quod in corporalibus situs secundum Aug. Animæ verò nostræ ordine naturæ quasi contingunt ipsis angelis, sicut & angelus inferior superiori, unde non oportet quod interueniat medium corporale.

Ad tertium dicendum, quod angeli neque in anima neque in natura corporali aliquid creant, sed solum educunt de potentia in actum. Et quamuis naturale agens de potentia in actum educere possit, non tamen ita perfectè sicut angelus.

QVAESTIO V.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad hominem.
¶ Et primò quantum ad naturam.
¶ Secundò quantum ad gratiam.
¶ Tertiò quantum ad culpam.
¶ Quartò quantum ad gloriam.
¶ Quantum ad naturam quæruntur duo.
¶ Primò utrum uegetabilis, & sensibilis anima sit a creatione.
¶ Secundò utrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum anima uegetabilis, & sensibilis educantur in esse per creationem.

189 ar. 44. 216 ad 1. & 4. & 1. p. q. 118. ar. 1. o. & poté. q. 3. a. 2. o

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima uegetabilis, & sensibilis educantur in esse per creationem. Vt enim dicit Aug. in lib. de uera religione. Substantia uiuens naturæ ordine præfertur substantiæ non uiuenti, sed anima sensibilis & uegetabilis sunt substantiæ uiuentes: ergo sunt nobiliores omnibus substantiis non uiuentibus. Aliquæ autem substantiæ nõ uiuentes sunt immediatè a Deo creatæ, ut elementa huius mundi: ergo & anima sensibilis & uegetabilis immediatè a Deo creatur, cum nobilitas facientis demonstret nobilitatem facti.

¶ 2 Præterea, Omne cui propriè competit fieri, uel fit ex nihilo, uel fit ex aliquo. Sed animæ uegetabili, uel sensibili competit propriè fieri: ergo cùm non fiat ex aliquo, quia non habent materiam partem sui, relinquitur quod fiant ex nihilo, & sic exeunt in esse per creationem. Probatio mediæ. Omne quod propriè habet esse si non semper fuit, propriè dicitur fieri. Sed anima sensibilis propriè & uerè habet esse cum sit substantia operans, mouet enim corpus, nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet proprium esse: ergo cum anima sensibilis huius animalis non semper fuerit propriè, competit ei fieri, & sic restat quòd creetur.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de anima, quòd sensitiui prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitiui est secundum quam acquirit actum primum, qui est anima sensitiua: ergo fit per generationem, & non per creationem. K

Præterea, Omne illud quod præcedit in semine hominis ante introductionem animæ rationalis est per generationem, & non per creationem. Sed anima uegetabilis & sensibilis præcedunt in semine hominis qua primum est uiuũ quàm animal, & animal, quam homo, secundum philosophum 16. de animalibus: ergo etiam in homine est anima sensibilis & uegetabilis per generationem.

Præterea, Cum Deus in instanti operetur, natura uerò successiuè: omne illud quod per actionem successiuam exit in esse est ab aliquo agente naturali. Sed anima sensibilis & uegetabilis producuntur actione successiua, quia determinato spacio temporis uiuificatur conceptus, & sensificatur: ergo anima sensibilis, & uegetabilis sunt a naturali agente: & non per creationem.

Respondeo dicendum, quòd circa hanc quæstionem est du- F plex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem & uegetabilem esse ex creatione. Alij uero ex traduce: & hæc diuersitas apud philosophos inuenitur nõ solum de istis animabus, sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam enim, ut Plato & Auicenna, posuerunt omnes formas ab extrinseco esse, qui præcipuè ex duobus mouebantur. Primò quidẽ, quia cum formæ non habeant materiam partem sui, nõ possunt fieri ex nihilo, unde oportet quòd a creante fiant. Secundò quia in rebus inferioribus non uidebant principia actionum, nisi qualitates actiuas & passiuas quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substãtialium, cum nihil agat vltra suam speciem. Sed in hoc uidentur fuisse decepti: quia attribuebant fieri propriè istis formis: cum tamen fieri non sit nisi cõpositi, cuius etiam propriè est esse. Formæ enim esse dicuntur non ut subsistentes, sed ut quo composita sunt: unde & fieri dicuntur non propria factione, sed per factionem suppositorum G quæ fiunt in materie transmutatione materię de potẽtia in actũ, unde sicut composita sunt per agentia naturalia, ita etiam formæ quæ non sunt subsistentes. Qualitates autem actiuè & passiuè agunt ad formas substantiales in uirtute substantialium formarum quarum sunt instrumenta. Sicut calor ignis agit ut instrumentum animæ nutritiuæ, ut dicitur in secundo de anima: (Topicorum capite quadragesimo primo.) Anima autem uegetabilis & sensibilis non sunt formæ subsistentes, aliàs remanerent post corpora, unde oportet quòd fiant a generante per actionem Compositorum, sicut & cæteræ formæ materiales, sola autem anima intellectiua, quæ habet esse subsistens cũ maneat post corpus, est ab extrinseco per creationem: si autem sensibile, & uegetabile, & intellectiuum in homine in diuersis substantiis animæ radicantur: tunc & uegetabilis & sensibilis hominis in generante erit: sed quia hæc opinio repugnat dictis philosophorum, qui in uno animato unam animam tantum posuerunt, ad quam omnes operationes animæ pertinẽt, H & etiam contra dicta sanctorum improbantium pluralitatem animarum, ut patet in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Ideo approbato quod in homine sit tantum una substantia animæ, cuius potentię sunt uegetatiuum sensitiuum, & intellectiuum, dicimus quòd anima, hominis, quæ omnes has potentias animæ sustinet a Deo creatur: quamuis per operationem naturalis agentis fiat, ut corpus organizatum actu perficiatur per potentias, quæ sunt corporalium partium actus.

Plato Auicenna. ar. 113. 4. & 161. art. 202. 1. p. q. 7. ar. 11. c. ad 1. q. 90. ar tic. 3. ar. 216. ad 3. & 4. Po. q. 3. ar tic. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima uegetabilis & sensibilis non sunt substantiæ uiuentes, sicut nec subsistentes, sed sunt principia uiuendi & essendi. & iterum non oportet si quid minus nobile sit a Deo immediatè, quòd etiam quod est magis nobile, quia Deus cum non habeat limitatam uirtutem nec agat necessitate naturæ, potest agere & nobiliora & minus nobilia secundum suam uoluntatem, sicut immediatè produxit prima indiuidua brutorum animalium, quibus tamen homines, qui nunc generantur ex semine nobiliores sunt.

art. 44. c. & 1. q. 7 1 artic. 3. & po. q. 3. ar. 11. ad 18

Ad secundum dicendum, quòd animæ sensitiuæ non conuenit per se esse, nec fieri, nec operari: nulla enim est actio animæ in qua corpus non communicet. Est enim duplex potẽtia motiua animæ sensitiuæ, una quæ imperat, s. appetitiua, cuius actus constat, quæ affixa musculis & neruis est principium mobilitatis in eis, sed ipsa distinctio partium corporalium facit quod una pars animalis est mouens & alia mota, & ita possunt mouere ex se.

Alia, quæ sunt in contrarium concedimus, nisi quantũ pertinet ad hominem, in cuius semine quamuis præcedat uegetatiua & sensitiua anima imperfectè, cum illis cessantibus introducatur per creationem anima rationalis, quæ perfectè continet quod in eis erat imperfectionis: nam secundum Auicen. in generatione animalis ex semine interueniunt multę generationes, & corruptiones. Ad contrarias.

ARTICVLVS XII.

Vtrum imperare sit actus rationis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd imperare sit actus rationis: quia Philosophus dicit in 1. Ethi. Ratio recte & ad optima deprecatur & obedit ei quod est continentis: ergo imperare & deprecari & huiusmodi uidentur ad rationẽ pertinere. 190 1. 1. q. 17. art. 1. o. & 1. p. q. 1. ar. 5. ad 2

Sed cõtra. Imperare ad dominium pertinet. Sed nos sumus domini nostrorum actuum per uoluntatem: ergo imperare est actus uoluntatis

Respondeo dicendum, quòd in imperio duo concurrunt, quorum unum est rationis, aliud uoluntatis. Qui enim imperat aliquid inclinat ad faciendum quod uoluntatis est: ratiua

enim

enim est mouere per modum agentis: & iterum ordinat eū cui imperat ad exequendum illud quod imperatur, & hoc ad rationem pertinet, cuius est ordinare. Et si duorum horum ordo consideretur, uidetur primum esse inclinatio uoluntatis in aliquid per electionē, & postea in principio executionis ordinat per quos fieri debeat, quod electum est: & sic imperium erit immediatè actus rationis, sed uoluntatis quasi primo mouentis.

QVÆSTIO VI.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum charitas per suam essentiam augeatur.

191 ar. q. 24. ci. 4. & 5. & 1. d. 17. q. 1. a. 2. o

DEINDE quæritur quantum ad gratiam pertinet, vtrū charitas secundum suam essentiam augeatur. Et uidetur quòd non. Cum enim augmētum sit quædam mutatio, uel uariatio, quod secundum essentiam augetur secundum essentiam uariatur uel mutatur, sed quòd mutatur uel uariatur secundum essentiam, aut generatur aut corrumpitur: ergo si charitas secūdum essentiam augetur corrumpitur, non enim generatur, cū prius fuerit.

¶ 2 Præterea, Charitas non habet quātitatem nisi uirtualem. Sed uirtus charitatis est ipsa essentia eius: ergo quantitas charitatis est essentia eius: non ergo potest esse quòd uarietur quantitas charitatis sine uariatione essentiæ eius, & sic, si augetur secundum suam essentiam oportet, quod esse eius, uel generetur vel corrumpatur.

Sed contra. Præmium essentiale respondet ipsi essentiæ charitatis. Sed quidam proficiunt ad maius præmium essentiale: ergo in eis charitas secundum essentiam augetur.

Respondeo dicendum, quòd charitas secundum suā essentiā augetur. Sed notandum est, quòd hæc præpositio, secūdum, uarias habitudines importat, quandoque denotat subiectum, ut cum dicitur, iste est albus secundum pedem, quia pes est subiectum albedinis, quandoque uerò formam, ut cum dicitur, iste est coloratus secundum albedinem. Cum ergo dicitur aliquid secundū hoc moueri potest intelligi uel subiectū, uel forma. Cum. n. dicitur, ista mouetur secundum manum, notatur subiectum motus. Cum uerò dicitur, iste mouetur secundum locum, notatur id quod formaliter specificat motum. Sic ergo cum dicimus charitatem secundum essentiam augeri, denotatur subiectum augmenti, ut sit sensus. Ipsa essentia charitatis augetur, sicut cū dicimus, album augetur secundum essentiam suam, non autē designatur forma specificans motum, ut sit sensus, augetur secundum essentiam, idest augmentum eius est motus in esse, vel in essentia: & sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem, & quamuis quantitas charitatis, quæ est uirtus, sit idē quod essentia charitatis, non tamen oportet, quòd essentia charitatis, nō tamen oportet, quòd essentia charitatis tollatur, quia etiam in augmento corporali ipsa essentia quantitatis, non tollitur, cū semper remaneat dimensio indeterminata sed secundum diuersas terminationes quas recipit, fit mutatio de paruo in magnū, quæ est augmentum: ita etiam ipsa uirtus charitatis non tollitur per essentiam suam, sed uariatur terminatio eius. Omnis autē forma recepta in aliquo subiecto terminationem recipit secūdum capacitatem recipientis. Vnde quando subiectum charitatis magis disponitur ad charitatem, s. ad congregationem sui ad Deum, tanto meliorem participat charitatem: & sic charitas secundum suam essentiam augeri dicitur.

Charitas augetur secundū essentiam.

n. q. 6. 5. 2. art. 1. o. & q. 66. art. 1. o. & 22. q. 24. ar. 4. o. & 1. di. 17. q. 2. artic. 1. c. & ad 3. oppositū vide 22. q. 6. 24. artic. 4. ad 3. sol.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVÆSTIO VII.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent, ad culpam.

¶ Et quæruntur duo.

¶ Primò utrum Petrus negando Christum peccauerit mortaliter.

¶ Secundò, vtrum habere plures præbendas sine cura animarū absque dispensatione sit peccatum mortale.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum Petrus negando Christum peccauerit mortaliter.

192 22. q. 24. ar. 2. ad 2. & ver. q. 2. artic. 6. ad 2.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd Petrus negando Christum non peccauit mortaliter. Dicit enim quædā Gl. quòd peccauit per surreptionem. Sed peccatum per surreptionem est ueniale & non mortale: unde primi motus qui per surreptionem fiunt, sunt peccata uenialia: ergo peccauit tātum uenialiter.

¶ 2 Præterea, Bernard. dicit in lib. de dile. Domini, quòd in Petro charitas fuit sopita non extincta. Sed per peccatum mortale charitas extinguitur: ergo Petrus non peccauit mortaliter.

Sed contra est quod Grego. dicit in moral. quòd Petrus ab ipsis faucibus Diaboli eripitur. Sed in faucibus Diaboli non est aliquis nisi per peccatum mortale: ergo Petrus peccauit mortaliter.

Respondeo dicendum, quòd absque dubio Petrus peccauit mortaliter negando Christum, quod quidem patet ex duobus. Primò, quia negauit fidem in loco ubi periclitabatur, & eius confessio requirebatur. Ore enim confessio fit ad salutem, ut dicitur ad Ro. 10. in quo uidetur quòd sit de necessitate salutis confessio fidei in casu prædicto: & præcipuè mendacium in his quæ fidei sunt est perniciosissimum, secundum August. in libro de mendacio. Secundò, quia defectui confessionis & mendacio addidit periurium & blasphemiam, quia ut dicitur Matth. 26. cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem: quæ constat esse grauia peccata. Vnde Glo. dicit ibidem. Tertiò cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem, quia perseuerare in peccato dat incrementum scelerum, & qui minima spernit, cadit in maiora. 22. q. 3. artic. 2. o. & 4. dist. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 1. 22. q. 6. 69. art. 1. 2. o. & q. 110. art. 4. o. & 4. dist. 16. q. 4. art. 1. q. 3. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd surreptio dupliciter accipitur: uno modo secundum quod opponitur deliberationi: & sic primi motus dicuntur esse surreptitij: sic Petrus ex surreptione non peccauit. Alio modo secūdum quòd opponitur electioni: & sic Petrus ex surreptione peccauit, quia non peccauit ex electione quasi ex certa malitia, sed ex passione timoris: talis autem surreptio non excusat a mortali, sicut patet in incontinēte qui fornicatur motus concupiscentia, cum tamen haberet propositum continendi. ma. q. 6. 7. ar. 3. ad 6

Ad secundum dicendum quòd Ber. impropriè loquitur, & eius uerbum ut uerificetur est intelligendum de quadam dilectione familiaritatis, quam Petrus ad Christum cōceperat, quæ in eo mansit etiam post negationem, uel si intelligatur de charitate gratuita, intelligendum est quod non fuit extincta secundum prædestinationem diuinam, quæ eius pœnitentiam præparabat, quamuis esset in se extincta secundum actum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale. Quicunque enim facit contra statutum cōcilij peccat mortaliter. Sed qui habet plures præbendas facit cōtra statutum concilij generalis: ergo peccat mortaliter. Probatio mediæ. distinctione septima dicitur in quodam decreto. Vrbani Papæ, quod ine pit, Sanctorum canonum. Omnino aliquē in duabus Ecclesiis titulari non liceat. Sed unusquisque in qua titulatus est in ea tantum canonicus habeatur, licèt enim Episcopi dispensatione unus diuersis præesse possit Ecclesiis. canonicus tamen præbendarius, nisi unius Ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet. 193 193. artic. specialis.

¶ 2 Præterea, decimaquinta quæstione prima, dicit quoddam decretum septimæ synodi. Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur Ecclesiis; negotiationis enim est hoc & turpis lucri commodum, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Chrysostomus dicit. Quod tenebra erubuit lumen erubescat: quòd figuræ non fuit concessum rei ueritati esse illicitum: figuræ autem non fuit concessum quòd inter leuitas qui capiebat in Bethelem caperet in Hierusalem: ergo cum perfectiores esse debeamus, qui capit in Tyro, non capit in Damasco.

¶ 4 Præterea, Bernardus dicit. Qui non unus, sed plures est in beneficiis: non unus sed plures erit in suppliciis. Sed qui habet plures præbēdas, plures est in beneficiis: ergo plures erit in suppliciis, & sic grauissimè peccat.

¶ 5 Præterea. Quicunque committit se discrimini, & periculo peccati mortalis peccat mortaliter. Iste est huiusmodi, quia recipiendo plures præbendas iurat statuta utriusque Ecclesiæ in quibus præbendatur, quæ aliquando non possunt simul seruari, utpotè si eodem tempore uocetur ad electionē in utraque Ecclesia uel ad aliqua Ecclesiæ negocia peragenda, & præcipuè si iuratum sit cauta.

sit causa inter duas Ecclesias cum utrique teneatur: ergo uidetur quòd peccet mortaliter.

Sed contra est, quia illud quod uergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum. Sed Ecclesia sustinet, ut aliqui communiter habeant duas præbendas: ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

Præterea, licitum est alicui patrimonium habenti præbendã accipere. Sed maior est conuenientia inter Ecclesiastica beneficia, quàm inter patrimonium, & præbendam: ergo etiam licet habenti unam præbendam accipere aliam.

Respondeo dicendum, quòd omnia quæstio in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse ueritas habeatur periculosè determinatur: quia error quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licèt forte a tanto. Error uerò quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatũ mortale. Præcipuè autem periculosum est ubi ueritas ambigua est, quod in hac quæstione accidit. Cum.n. hæc quæstio ad theologos pertineat, in-
art. 65.o. quantum dependet ex iure diuino, uel ex iure naturali: & ad
uetl.q.17 iuristas inquantum dependet ex iure positiuo, inueniuntur in
ar.3.ad 4 ea theologi theologis, & iuristæ iuristis contraria sentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expresse, cum in sacra scriptura expressa mentio de ea non fiat, quamuis ad eam argumenta ex aliquibus authoritatibus scripturæ fortè adduci possint: quæ tamen non lucidè ueritatem ostendũt. Determinando uerò eam secundũ ius naturale, sic uidetur ad præsens de ea dicendum, quòd actionum humanarũ multiplex est differentia. Quædam.n. sunt quæ habent deformitatẽ inseparabiliter annexam, ut fornicatio, adulterium & alia huiusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt: de numero talium nõ est habere plures præbendas, alias in nullo casu dispensationẽ recipere posset, quod nullus dicit. Quædam uerò sunt actiones, quæ de se indifferenter sunt ad bonum, uel malum, ut le-
ar.172.ad uare festucam de terra, uel aliquod huiusmodi: inter quarum
3. 22. qu. numerum quidam computant habere plures præbendas, dicẽ-
110.ar.3. tes ita licitum est habere plures præbendas, sicut habere plura
e 4ma. d. 1 poma. Sed hoc non uidetur esse uerum, cum hoc quod est ha-
ar.4.ad 2 bere plures præbendas plurimas in se ordinationes contineat,
Reproba utpotè quia non est possibile aliquem in pluribus ecclesiis de-
tio. seruire in quibus est præbendatus, cum præbendæ uideantur esse ordinatæ quasi quædam stipendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus diuini, dum unus loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio uoluntatum testatorum, qui ad hoc aliqua bona ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deseruientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abũdat, & alius nec unum habere potest, & multa alia huiusmodi quæ de facili patent: unde non potest contineri inter indifferentes actiones, & multò minus inter eas quæ sunt secundum se bonæ, ut dare eleemosynam & huiusmodi. Sunt uerò quædam actiones quæ absolutè consideratæ deformitatem, uel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circunstantiis aduenientibus bonę efficiuntur, sicut occidere hominẽ, uel percutere in se deformitatem quandam importat, sed si addatur occidere malefactorem propter iustitiam, uel percutere delinquentem causa disciplinę: non est peccatum, sed uirtuosum. In numero harum actionum uidetur esse habere plu-
Ma. q. 2. res præbendas. Quamuis enim aliquas inordinationes conti-
ar. 4.& 5. neat, tamen aliæ circunstantiæ possunt superuenire ita honestantes actum, quòd prædictæ inordinationes totaliter euacuãtur, ut puta si sit necessitas i pluribus ecclesiis eius obsequio, & possit plus seruire ecclesiæ, uel tantundem absens quàm alius præsens, & si qua alia sunt huiusmodi, & tunc istis conditionibus superuenientibus cum recta intentione non erit peccatum etiam nulla dispensatione interueniente, si consideretur tantum secundum ius naturale, quia dispensatio ad ius naturale non pertinet, sed tantum ad positiuum. Si uero aliquis intentione plura beneficia habeat, ut sit ditior, ut lautius uiuat, & ut facilius ad episcopatum perueniat in aliqua ecclesiarum, ubi est præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augentur, quia cum tali intẽtione & unum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum ius naturale etiam nullo iure positiuo superueniente. Nunc autem certum est per antiqua iura hoc esse prohibitum, patet etiam huic prohibitioni consuetudinẽ esse contrariam, per quã quidam dicunt illa iura esse abrogata. Nam per contrariam consuetudinem iura humana abrogantur. Quidam uero dicunt per hanc consuetudinem antiqua iura non abrogari, eo quòd quædam Decretalis, & c. multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium fuerint deducta, iustitia cogente cassarentur, & hæc controuersia iuristis est relinquenda, quamuis hoc uideatur esse probabile, quòd quantũ ad hoc quòd iura illa antiqua continentiis naturale abrogari nõ possint per contrariam consuetudinem, utpote irrationalem. Quantum autem ad hoc quòd solum de iure positiuo continent possunt esse abrogata, pręcipue si simulantes hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est ius positiuum mutare intendunt per talem dissimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura, quæ hoc prohibent in suo robore maneant cõtraria consuetudine non obstante certum est nõ posse aliquem plures præbendas habere absq; dispensatione, etiã illis circunstantiis superuenientibus, quæ secundum considerationem iuris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua iura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circunstantiis superuenientibus etiam sine dispensatione licitum est plures præbendas habere, sine quibus circunstantiis licitum non est, quantumcunq; dispensatio interueniat, eo quòd dispensatio humana non aufert ligamen iuris naturalis, sed solum ligamen iuris positiui, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest.

Et ex his de facili potest patere responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum omnes sancti, qui sunt per ecclesiam canonizati, sint in gloria, vel aliqui eorum in inferno.

DEINDE quæritur quantum ad gloriam pertinet, vtrum omnes sancti qui sunt per ecclesiam canonizati sint in 194
gloria, vel aliqui eorum sint in inferno. Et vĩ quòd aliqui possint Ar. specia
esse in inferno de his q sunt in ecclesia canonizati. Nullus.n. lis de ca-
potest esse ita certus de statu alicuius, sicut ipsemet de se, quia noniza-
quæ sunt hominis nemo nouit, nisi spiritus hominis qui in ip- oone sa
so est, vt dicitur primæ Corinthiorum 2. Sed homo non potest torum.
esse certus de seipso, vtrum sit in statu salutis. Dicitur enim
Eccles. 9. Nemo scit vtrum sit dignus odio, vel amore: ergo mul Ecclesia.
to minus Papa scit, ergo potest in canonizando errare.

Præterea. Quicunq; in iudicando innititur medio fallibili potest errare, sed ecclesia in canonizando sanctos innititur testimonio humano, cum inquirat per testes de uita & miraculis: ergo cum testimonium hominum sit fallibile: uidetur quòd ecclesia in canonizando sanctos possit errare.

Sed contra. In ecclesia non potest esse error damnabilis, sed hic esset error damnabilis, si ueneraretur tanquam sanctus qui fuit peccator, quia aliqui scientes peccata eius crederẽt hoc esse falsum, & si ita contingerit possent ad errorem produci: ergo ecclesia in talibus errare non potest.

Præterea. Augustinus dicit in epistola ad Hier: Quòd si in scriptura canonica aliquod mendacium admitteretur mutabitur fides nostra, quæ ex scriptura canonica dependet. Sed sicut tenemur credere illud quod est in sacra scriptura: ita illud quod est cõiter per ecclesiam determinatum, vñ hæreticus iudicatur qui sentit contra determinationem conciliorum: ergo cõe iudiciũ ecclesiæ erroneum esse non potest, & sic idem quod prius.

Respondeo dicendum, quòd aliquid potest iudicari possibile se- 3.p.q.64.
cundum se consideratum, quod relatum ad aliquid extrinse- ar.2.
cum impossibile inuenitur. Dico ergo quòd iudicium eorum qui præsunt ecclesiæ põt errare in quibuslibet, si personæ eorum tantum respiciantur. Si uero consideretur diuina prouidentia, quæ ecclesiam suam spiritusancto dirigit, vt non erret, sicut ipse promisit Io. 14. quòd spiritus adueniens doceret omnem ueritatem de necessariis.s. ad salutem: certum est quod iudiciũ ecclesiæ vniuersalis errare in his quæ ad fidem pertinent impossibile est. Vnde magis est standum sniæ Papę, ad quem pertinet determinare de fide quam in iudicio profert, quàm quorumlibet sapientum in scripturis opinioni, cum Caiphas quãuis nequam, tñ quia pontifex, legatur & inscius prophetasse. Ioan. 11. In aliis uero sententiis, quæ ad particularia facta pertinent, vt cum agitur de possessionibus, uel de criminibus, uel de huiusmodi, possibile est iudicium ecclesiæ errare ppter falsos testes. Canonizatio uero sanctorum medium est inter hæc duo: quia tamẽ honor quem sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, qua sanctorum gloriam credimus, piè credẽdum est, quòd nec etiam in his iudicium ecclesiæ errare possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pontifex, cuius est 1.p.q.1.
canonizare sanctos, potest certificari de statu alicuius per ar.1.q.30
inquisitionem uitæ, & attestationem miraculorum, & præci- ar.3.o.
puè per instinctum spiritussancti, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.

Ad secundum dicendum, quòd diuina prouidentia præser- p.q.6.ar.
uat ecclesiam, ne in talibus per fallibile testimonium hominũ 7.o. 1. d.
fallatur. 24.ar.3.o

INCIPIT

INCIPIT QVODLIBET DECIMVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de Deo, Angelo, & anima.
De Deo quæsita sunt tria.
¶ Primò, de eius unitate.
¶ Secundò, de eius iudicio.
Tertiò, de eius sacramento.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas aliquid positiuè dicat in diuinis, & non remotionem tantum.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd unitas aliquid positiuè dicat in diuinis, & non remotionem tantum, secundum opinionem magistri. Ex priuationibus enim non constituitur res aliqua. Sed ex unitatibus constituitur numerus qui est res, cum sit species quantitatis: ergo unitas non dicitur secundum priuationem tantum.

¶ 2 Præterea. Numerus sequitur distinctionem. Si ergo unitas & numerus in diuinis non dicerent rem aliquam, non esset in diuinis realis distinctio, quod est hæresis sabelliana.

¶ 3 Præterea. Si unitas & numerus in diuinis dicuntur solummodo remotiuè: per unitatem autem nihil aliud uidetur remoueri quàm numerus, nec per numerum aliud quàm unitas, sequitur quòd utrunque istorum in diuinis dicatur secundum negationem negationis, sed negatio negationis non est nisi secundum rationem tantum: ergo unitas & numerus non essent realiter in diuinis, quod est inconueniens: & sic unum & numerus aliquid positiuè dicunt in diuinis.

Sed contra. Omne quod prædicatur de aliquo prædicatur de eo secundum propriam rationem. Sed ratio unius in negatione consistit. Est enim unum quod non diuiditur secundum philosophum, ergo de Deo prædicatur secundum remotionem tantum.

Præterea. Secundum philosophum in 10. Metha. (T.c.9.) unum & multa opponuntur, sicut priuatio & habitus. Priuatio autem dicitur per remotionem tantum: ergo unum, quod inter prædicta duo tenet locum priuationis, dicitur per remotionem tantum.

Præterea. Vnum supra ens non addit aliquid secundum rem, quia sic res non esset una per suam essentiam, addit ergo aliquid secundum rationem tantum. Sed quod est secundum rationem tantum, uel est negatio uel relatio. Cum ergo unum supra ens non addat aliquam relationem, quia ad aliquid nõ dicitur, uidetur quòd addat negationem.

1. p. q. 11. art. 1. Respondeo dicendum, quòd unum quod est principium numeri de necessitate aliquid positiuè dicit in eo cui attribuitur: quia cum ex unitatibus numerus constituatur, nisi unitas res aliqua esset, numerus res esse non posset, & sic non posset poni in aliquo genere tanquam species. Si ergo unum quod conuertitur cum ente sit idem quod unũ quod est principium numeri, oportet quòd etiam unum quod conuertitur cum ente, aliquid positiue superaddat enti, & hoc concedit Auicenna. unde uult quod unum quod conuertitur cum ente addat supra ens aliquid quod ad genus mensuræ pertineat. Sed hoc non potest esse, quia cum unum quod conuertitur cum ente de qualibet re dicatur, oportet quod etiam illa res quam addit supra ens sit una, & sic uel erit una per aliquam unitatem additam, & ita erit processus in infinitum: uel erit una per essentiam suam, quod si est, standum est in primo, ut scilicet ens ipsum dicatur unum per essentiam, non per aliquam rem additam. Sic ergo intelli- E gendum est secundum opinionem Aristotelis & commentatoris eius, quòd unum quod conuertitur cum ente non superaddit enti rem aliquam, sed solum negationem diuisionis, & sic huiusmodi unum & ponit aliquid inquantum in suo intellectu includit ens, & dicitur remotiuè quantum ad id quod supaddit enti. Vnum uerò quod est principium numeri, quod superaddit enti aliquid de genere mensuræ. & similiter numerus cuius est principium, inueniuntur in rebus habentibus dimensionẽ, quia talis numerus causatur ex diuisione continui & hic numerus, scilicet ex diuisione continui causatus, est subiectum Arithmeticæ, etiam secundum Auicennam. Nulla autem conditio ppria rei corporalis potest dici de Deo, aut de aliqua substantia spirituali. Vnde secundum hoc unum & numerus quæ continentur in genere quantitatis, non dicuntur de Deo & de

1. p. q. 11. ar. 1. & 2. & q6. 3. o. ar. 3. o.

1. d. 24. ar. 1. ad 2.

A alijs substantijs incorporeis: sed solùm unum quod conuertitur cum ente. & multitudo ei opposita, & ideo unitas in diuinis nõ dicitur nisi remotiuè quantum ad id quod superaddit enti, quamuis ponat aliquid secundum quod includit eas. Est n. unum ens indiuisum.

1. d. 24. ar. 1. & 2. 1 p. 1. q. 30. ar. 1. & 3. ad 1. spũ 8. ad 14. o. q. 9 ar. 1. a. 8 & 7. & 2. dis. 3. q. 1. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de uno quod est principium numeri.

Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit si nullo modo unum & numerus aliquid ponerent realiter in diuinis: ponunt autem ens & rem distinctam, uel indistinctam, quantum ad hoc, quòd ens includitur in ratione unius, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd in ratione multitudinis includitur negatio rei, sed in ratione unius negatio negationis & rei simul, quod sic patet: unum enim est quod non diuiditur: diuisio autem est quæ negatur per unum quod conuertitur cum ente: oportet autem quod sit talis quod in omni diuisione saluetur: hæc autem est diuisio per affirmationem & negationẽ: B & ideo huiusdiuisionis negatio constituit rationem unius: est enim unum quod non diuiditur tali diuisione quòd sit accipere hoc & non hoc: & sic unum inquantum negat affirmationem & negationem simul, est negatiuum ei & negationis simul prædicta uero diuisio includitur in ratione multitudinis: & sic includitur ibi negatio rei, quia multa sunt quæ sic diuiduntur, quod eorum unum non est alterum.

Quid sit unũ aut diuisio.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit descensurus ad iudicium in terram.

C AD secundum sic proceditur. Videtur quòd Christus non sit descensurus ad iudicium in terram: quia super illud psal. Dominus in templo sancto suo, &c. dicit glo. Quòd Deus in cœlo sedens de bonis & malis iudicat: ergo iudicium non est futurum in terra, sed in cœlo.

4. d. 47. q. 1. art. 1. q. 1. o.

¶ 2 Præterea. Ad dignitatem iudicis pertinet quòd iudicandi ad eum accedant, & non econuerso. Sed Christus est dignissimus iudex, cuius locus est cœlum: ergo homines ascendent illuc, ut ibi iudicentur, non autem ipse in terram descendet homines iudicaturus.

¶ 3 Præterea. Si iudicium sit in terra futurum, præcipuè uidetur, quòd sit futurum in ualle Iosaphat, ut habetur Ioel. tertio. Sed locus ille non posset tantam multitudinem hominum capere, & sic non est ibi futurum iudicium: ergo in nullo loco terræ.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Thessalo. 4. quòd Christus in iussu, & in uoce Archangeli, & in tuba Dei descendet de D cœlo, & ita uidetur quod iudicium in terra non in cœlo sit futurum.

Præterea. In iudicio comparebunt non solùm electi, sed etiã reprobi, qui habebunt corpora grossa, & grauia, & sic non competit eis locus cœlestis, sed terrestris: ergo iudicium non est futurum in cœlo, sed in terra.

Respondeo dicendum, quòd iudicium ordinatur ad retributionem præmiorum, unde secundum duplex præmium, scilicet animæ & corporis est duplex iudiciũ Dei, unum quo beatificat, uel damnat homines quo ad animam, & hoc iudicium per totum hoc tempus agitur. Aliud est iudicium, quo præmiabuntur, uel punientur homines, etiam quantum ad corpora, & hoc iudicium fiet post resurrectionem in fine temporis. Primũ autem iudicium conuenit Christo ratione diuinitatis, sed secundum rationem humanitatis: quia sicut dicit Aug. super Ioan. Verbum Dei uiuificat animas, sed uerbum caro factum uiuificat corpora: unde etiam Ioan. 5. dicitur. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Sic ergo ultimum iudiciũ est futurum in loco qui Christo competit ratione suæ humanitatis, scilicet circa terram illam, ubi natus est & passus, & reliqua humanitatis compleuit officia, propter quod dicitur quòd in ualle Iosaphat iudicium est futurum, quia uallis illa subiacet monti Oliueti, unde Christus ascendit in cœlum, ut sic ostendatur idem esse qui ascendit & qui descendit iudicaturus secundum illud: Actuum primo. Quemadmodum uidistis eum ascendentem in cœlum, ita ueniet.

22. q6. 6. art. 2.

contra 4. ca. 95. & 96. & 4. d. 48. q. 1. ar. 1. ad 5. 3. p. q. 95. ar. 1. ad 3 & ar. 4. o. & opus. 3 c. 58. 4 di. 48. q. 1. ar tic. 4. q. 4. cap.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Glossa loquitur de primo iudicio, quod competit Christo ratione diuinitatis, ratione cuius etiam cœlum ei pro loco assignatur: non quia diuinitas loco claudatur, sed quia in cœlo præcipuè inter cætera incorporeas creaturas apparent indicia maiestatis diuinæ, unde cœlum locus Dei dicitur & sanctorum qui Deo fruuntur.

Ad secun-

Ad secundum dicendum, quòd accessus ad locum iudicis, idest ascensus in coelum est præmium quod ex iudicio reportatur, unde debet iudicium sequi non præcedere, non autem ita se habet ad iudicium humanum accessus ad locum iudicis, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd in iudicio neque Christus neque electi erunt in terra: sed solù reprobi. Christus enim & electi erunt in aere: secundum illud 1. ad Thes. 4. Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera; reprobi autem erunt non solù in ualle illa, sed in regione circumquaq; Vnde Christum & electos uidere poterunt, tum ratione altitudinis, tum ratione claritatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri possit.

197

3.p.q.77. art.8.& 4.d.12.q.1.art.2.q.6.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri non possit: quia secundum philosophum in 1. de generatione (T.c.84.) miscibilia sunt in mixto potétia non actu. Si ergo illa species uini alteri liquori misceatur, post mixtionem non remanebit illa species in actu, sed deficiente specie deficit esse corpus, vel sanguis Christi. Sed hoc est inconueniens, quia secundum philosophum quæ sunt miscibilia, sunt etiā separabilia & sic illa species alicui liquori admixta poterit iterum separari, qua separatione facta erit ibi uerum corpus Christi cum ea uel sanguis, cum tandiu corpus uel sanguis Christi sit sub specie, quandiu species est. & sic sanguis Christi de nouo incipiet esse sub specie vini alio modo quam per consecrationem, quod etiam est inconueniens. ergo & illud ex quo sequitur: scilicet quòd species vini post consecrationem alteri liquori misceatur.

Sed contra, Forma mixti est forma accidentalis. Sed accidēs superueniens non corrumpit subiectum ergo post mixtionem speciei cum aliquo liquore, adhuc remanet ipsa species, & sic non sequitur inconueniens prædictum.

ar.183.& 3.p.q.75. ar.6 ad 3 & q. 77. art.8.& 4.3.p.q.77.ar.8 & 4.d.12.q.1.ar.2.q.4.

Respon. dicendum, quòd quidam dicunt illis speciebus posse admisceri nullo modo aliquem liquorem quin statim sub totis illis speciebus desinat esse sanguis Christi. & hoc ideo, quia mutatis speciebus non remanet ibi ueritas sanguinis Christi; per additionem enim cuiuscunque liquoris fit alia quantitas, quæ subsistit in illo sacramento alijs accidentibus, fit enim maior quantitas, & sic non remanet ibi sanguis Christi. Sed hoc non uidetur uerum, quia species quæ in sacramento post consecrationem remanet, eodem modo corrumpuntur, & non aliter quàm accidisset de substantijs præexistentibus quorum species manent, sicut ad sensum patet, quòd intermantur & alijs modis transmutent omnino sicut accidisset de substātia panis aut vini ante consecrationem. constat autem per admixtioné vnius guttæ aquæ non fuisse totum vinum destructum: vnde nec propter hoc tota species vini corrumpitur post consecrationé: nec oportet si augetur quantitas quòd propter hoc fit ibi alia species. Nam ipsa additio non tollit essentiam dimensionis, sed variat terminationem eius, quæ quidem variatur nó solú per additionem, sed etiam per diuisionem: unde si talis variatio sufficeret ad hoc, quòd desineret esse sub speciebus corpus, uel sanguis Christi sequeretur, quòd per diuisionem specierum similiter esse desineret: quod patet esse falsum. Et ideo dicendum, quòd aliqua admixtio alterius liquoris facit vt totaliter desinat esse sanguis Christi sub speciebus: & aliqua non, sed solum sub parte specierum. Si enim esset substantia uini ibi, si alius liquor in magna quātitate admisceretur totaliter illud uinum corrumperetur & desineret esse vinum, si liquor admixtus esset alterius speciei, uel desineret esse hoc uinum si esset eiusdem speciei. Si autem alius liquor in parua quantitate admisceretur, non posset illius liquoris permixtio ad totum uinum peruenire, sed ad aliquam partem eius quam uariaret, uel secundum specié si esset alterius speciei, quam per mixtioné nó totaliter amitteret. vel secundum numerum, si esset eiusdem speciei, uel speciem suam per mixtionem totaliter amitteret, sicut gutta aquæ proiecta in amphoram uini. Sic ergo, si species post cōsecrationem fieret tanta permixtio extranei liquoris, quæ sufficeret ad totam substantiam vini corrumpendam, sic ibi desineret esse sanguis Christi sub totis speciebus; si autem nō sic ita permixtio desinit esse sub parte. Nam dato quòd ille liquor permixtus in speciem vini mutetur, non tamen conuertetur in sanguinem Christi.

Quādo liquor additur ipsis speciebus uéas corr. pit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta permixtione speciei cum alio liquore, non remanet species eadem, nel secundum speciem, nel secundum numerum, uel secundum totum, vel secundum partem, & sic sub toto, uel sub parte non remanebit sanguis Christi, sed substantia uini; nec etiam facta separatione denuo erit ibi sanguis Christi, quia miscibilia quæ separantur à mixto non redeunt eadem numero, sed eadem specie.

4. contra gentiles. c.81 ad 2. 3.p.q.76. ar.4.ad 4

Ad secundum, quòd in contrarium obijcitur, dicendum quòd forma mixtionis dupliciter potest intelligi. Vno modo forma per quam corpus mixtum in specie collocatur, & sic est forma substantialis, per hunc enim modum forma lapidis dicitur forma mixti. Alio modo dicitur forma mixti qualitas quædam media resultans ex simplicibus qualitatibus commixtis. Cum ergo dicitur quòd forma accidentalis substantiam nó destruit, posset dici quòd uerum est, tamen destruit accidentia, & sic species sacramentales quæ sunt accidentia post commixtionem non manent; sed hæc solutio non est secundum ueritatem. Nā forma mixtionis cum sit quædam qualitas media, non permutat nisi simplices qualitates, ex quibus componitur, species autem sacramentales non destruuntur quibuscunque qualitatibus varians. Quia si odor uini, uel color mutaretur, non propter hoc desineret ibi esse sanguis Christi: nisi dimésiones quæ cæteris accidentibus subsunt, uicem substantiæ gerentes secundum essentiam destruerentur, quod aliter accidere non potest quam accideret de substantia uini, si ibi esset. Et ideo aliter dicendum est, quòd accidens non corrumpit subiectum effectiué, sed dispositiue. Posita enim qualitate, quæ est necessaria dispositiuo ad formam ignis, scilicet calore, in summo, remouetur forma aeris: similiter posita media qualitate, quæ est necessitas ad formam mixti, aufertur forma corporis simplicis.

art.18.ad 3.12.q.85 ar.1.ad & q. 110. ar.2.ad 1. q.111.a.2 ad 2.198.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum duratio Angeli habeat prius, & posterius.

198

2.d.2.q. c.& d.27 q.4. ar.1

DEINDE quæritur de angelo, vtrum duratio Angeli habeat prius & posterius videtur quòd sic. in eo enim cuius duratio non habet prius & posterius idem est esse & fuisse. Si ergo in duratione Angeli non est prius & posterius, idem erit Angelum esse & fuisse. Sed hoc est impossibile, quia Deus potest facere quòd Angelus nó esset, cum non possit facere, quod nó fuerit; ergo inconueniens est dicere quòd in duratione Angeli nó sit prius & posterius.

Boetius.

¶ 2 Præterea, Nullum creatum est infinitum in actu. Sed duratio Angeli est infinita ex parte post: ergo non est tota simul in actu, & ita est ibi prius & posterius.

¶ 3 Præterea, mensura debet esse proportionata mensurato. Sed esse Angeli est finitum in actu: ergo esse, quod est eius mensura est finitum: & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, ratio æternitatis in hoc perficitur quod est tota simul: quia secundum Boet. in 5. de consolatione, æternitas est interminabilis uitæ tota simul, ac pfecta possessio. Si ergo æuū quod est Angeli duratio, non habeat prius & posterius, non uidetur ab æternitate differre.

Sed cōtra. Secūdum Philosophum in quarto Phi. (T.c.104.) propter prius & posterius in motu, est prius & posterius in tempore, quod mensurat motum. Sed in esse Angeli non est aliquis motus, nec illud esse aliquo modo motui subiacet: ergo in æuo quod est eius mensura non est prius & posterius.

¶ Præterea, tempus nihil aliud est quam numerus prioris & posterioris. Si ergo in æuo sit numerare prius & posterius, æuū nihil differt a tempore.

Respondeo dicendum, quòd de re aliqua possumus loqui dupliciter. Vno modo secundum quod est in rerum natura. Alio modo secundum quod est in consideratione nostra. Primo modo accipitur substantia rei cum omnibus suis dispositionibus & operationibus: quia sine his substantia non inuenitur in rerum natura. Sed secundo modo potest accipi substantia absque suis dispositionibus: quia consideratio substātiæ nō dependet a consideratione suarum dispositionum. Accipiendo ergo mensuram durationis secundum primum modum, sic soli Deo competit duratio, quæ sit tota simul, & non alicui creaturæ: eo quòd solus Deus est immobilis quātum ad essentiam, & quan-

1.p.q.9. ar.1.& 22.q.10. ar.2.5.q. 14.ad 5

& quantum ad omnia quæ circa essentiam cõsiderari possunt. Quælibet autem creatura est uariabilis uel secundum substantiam, uel secundum aliquam dispositionem aut operationem. Et secundum hoc Aug. 21 q. ad Orosium, ponit omnes creaturas esse in tempore, etiam Angelos. Sed accipiendo mensuram durationis Angeli secundo modo, prout consideratur eius substantia absolute eius mensura est æuum, & non tempus, de quo quidem æuo est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd in æuo est prius & posterius, sed non sicut in tempore. In tempore namque est prius & posterius cum innouatione, in æuo autem sine innouatione. Sed hoc non est intelligibile, impossibile est enim esse alicuius durationis duas partes simul, quarum una alteram non includat, sicut mensis includit diem: unde simul est aliquid in die, & in mense. Sed duo dies & duo mẽses simul esse non possunt. Vnde quandocũque in aliqua duratione ponuntur duæ partes, quarum una est prior, & altera posterior, oportet quòd una transeunte alia de nouo adueniat, & sic oportet in omni duratione, in qua est prius & posterius, quòd fiat innouatio. Mensura autem durationis innouationẽ habere non potest, nisi illud quod per durationem mensuratur innouationem recipere possit, esse autem angeli est absque innouatione, quia ex quo cœpit esse immutabiliter perseuerat: cũ nec in eo sit motus, nec sit alicui motui subiectum, sicut esse rerum corruptibilium est subiectum motus cœlesti. Sic ergo si attribuat mensura angelo quantum ad substantiam tantũ illa nõ habet prius & posterius, sic enim mensuratur eorum esse æuo; & similiter si attribuatur eis mensura durationis quantum ad essentialẽ operationem beatitudinis: sic enim sunt in participatione æternitatis. Si uerò attribuatur eis mensura durationis ratione aliarum operationum, uel affectionum: sic eorum mensura habet prius & posterius, & ita etiam mensurantur tempore, secundum quod dicit Augu. 8. super Gene. ad literam, quòd Deus mouet creaturam spiritualem per tempus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd rei æternæ, uel æui æternæ aliquid potest attribui dupliciter. Vno modo ratione sui per se, & sic non attribuitur ei, neque fuisse, neque futurum esse, sed solum esse, quia in præterito & futuro implicatur prius & posterius, non autem in præsenti. Alio modo ratione mensuræ adiacentis, uel subiacẽtis: idest ratione temporis & sic attribuitur ei fuisse per concomitantiam ad tempus præteritum, & futurum esse per concomitantiam ad tempus futurum. Ipsum enim momentum æternitatis adest toti tempori: unde dicit Augu. de Deo, quòd fuit, quia nunquam defuit. Erit, quia nunquã deerit. Sic ergo Deus non potest facere angelum non fuisse, quia non potest facere quin tempus præteritum simul cum esse angeli fuerit: potest autem facere angelum non esse quia potest facere, ut esse angeli non sit simul cum tempore, quod præsens est nunc, uel erit in futuro, & sic ista diuersitas magis dependet ex modo locutionis, quàm ex natura rei.

Ad secũdum dicendum, quòd infinitum dicitur dupliciter. Vno modo priuatiuè, & sic non attribuitur nisi illis, quæ habent extensionem, uel quantitatem: hoc. n. solum natum est habere finem, & ita æuum nullo modo habet infinitatem, neque aliquã extensionem, nisi quatenus extensio in eo consideratur ex operatione mensuræ subiacentis. s. temporis, & ita nullum creatũ est infinitum in actu. Alio modo dicitur infinitum negatiuè. i. quia non habet finem, & sic indiuisibilia dicuntur infinita: ut punctus & unitas: quia non sunt finita, & hoc modo æuum est infinitum: quia scilicet non finitur. Sic autem aliquod creatum esse secundum aliquid infinitum actu nihil prohibet.

Ad tertium dicendum, quod per eundem modum est infinitum esse angeli & æuum.

Ad quartum dicẽdum quòd inter æternitatem & æuum potest assignari triplex differentia. Quarum una potest sumi ex prædictis: nam æternitas mensurat ipsam substantiam æterni secundum quod est in rerum natura, idest cum omnibus quæ ei attribuuntur, non autem æuum ut dictum est. Alia sumitur ex hoc, quòd æternitas mensurat esse per se stãs: unde æternitas est idẽ cum substantia æterni. Aeuum autem mensurat esse creatum, quod non est per se stans, quia est aliud a substantia entis creati. Tertia potest sumi ex hoc, quòd æuum, quamuis sit indeterminabile ex parte finis, non tamen ex parte principij: æternitas uerò ex parte utriusque.

QVAESTIO III.

DEINDE quæritur de anima.

¶ Et primò quantum ad naturam.
¶ Secundò quantum ad gratiam.
¶ Tertiò quantum ad culpam.
¶ Quartò quantum ad gloriam.

A Circa naturalia animæ quæsitum est de eius substantia, & de eius operatione.

CIRCA substantiam quæsita sunt duo.

¶ Primò utrum anima sit suæ potentiæ.
¶ Secundò utrum secundũ suam substãtiam sit incorruptibilis.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima sit sua potentiæ.

199

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima sit suæ potentiæ, quia in lib. de spiritu & anima dicitur, quòd anima est quædam sua. s. potentiæ: quædam uerò sua non est, s. uirtutes. ¶ 2 Præterea, Aug. dicit 10 lib. de Trin. quòd memoria, intelligentia, B & uoluntas sunt una mens, una uita, una essentia. Sed hæc tria, secundum magistrum 3. di. primi libri sententiarum, sunt tres animæ uires: ergo uires animæ sunt ipsa eius essentia.

Sed contra est, quòd Dio. 11. c. cœ. hie. distinguit superiores substantias. s. angelos in tria. s. substantiam, uirtutem, & operationem. Sed angelus nõ est minoris simplicitatis quàm anima: ergo & in anima sua substantia non est sua uirtus, siue potẽtia. Præterea, eorum quæ sunt idem si unum multiplicetur, & reliquum. Si ergo anima sit idem quod suæ potentiæ: uidetur cũ potentiæ sint multæ, quòd essentia animæ una esse non possit.

Respondeo dicendum, quòd de anima dupliciter loqui possumus. Vno modo secundum quod est quædam substantia, & sic impossibile est quòd animæ sit suæ potentiæ duplici ratione. Quarum una sumitur ex eo, quod est animæ proprium: quia. s. impossibile est, ut idem secundum idem sit naturaliter principiũ plurium, & diuersorum numero, imò quasi oppositorum. Anima autem secundum diuersas potentias inuenitur esse princi- G pium actuũ diuersorum secundum species, & quasi oppositorum. Vnde impossibile est, quòd ipsa essentia animæ quæ est una, sit immediatum horum principium, & ideo oportet ponere in anima præter eius substantiam potentias naturales, quæ sunt horum actuum immediata principia. Secũda ratio sumitur ex eo quod est commune animæ & omni substãtiæ creatæ. In nulla. n. substãtia creata est idem esse & operatio: hoc. n. solius Dei est. Essentia autẽ est essendi principium, potentia uerò operationis: ergo cum ab uno naturaliter non sit nisi unum, nulla substantia, nisi diuina est sua potentia. Nec est instantia de potẽtia materiæ, & dato quòd sit sua essentia: quia talis potentia non est ad operationem, sed ad esse. Alio mõ possumus loqui de anima secundum quod est quoddam totum potẽtiale, & sic diuersæ potentiæ sunt diuersæ partes eius, & ita anima prædicatur de potentiis, uel econuerso abusiua prædicatione, sicut totũ integrale de suis partibus, uel econuerso: quamuis minor sit abusio in D toto potentiali, quàm integrali, quia totum potentiale secundũ suam substantiam adest cuilibet parti, non autem integrale.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima rationalis sit corruptibilis.

220

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd anima rationalis sit corruptibilis: quia secundum Dama. Nulla substantia potest esse sine propria operatione: propria autem operatio animæ rationalis est intelligere, quæ indiget corpore, cum non sit intelligere sine phantasmate, ut patet per Philosophum. 3. de anima. (T. c. 30.) Ergo destructo corpore substantia animæ E rationalis non manet.

¶ 2 Præterea, illud quod habet uirtutem, ut sit semper non inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse: omnis enim res est quandiu uirtus rei exposcit: ergo quod inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse non habet uirtutem, ut sit semper. Sed omne quod incœpit esse inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse: ergo nihil quod incœpit esse habet uirtutem, ut sit semper, & ita nihil quod incœpit esse potest esse incorruptibile. Sed anima rationalis incœpit esse: ergo nõ potest esse incorruptibilis.

¶ 3 Præterea, hominis cõpositi ex corpore & anima est quoddam esse: aut ergo præter hoc esse anima hẽt aliud esse, aut nõ. Si habet aliud esse: ergo cõpositum aduenit animæ post esse completum: ergo huiusmodi compositio est animæ accidẽtalis, & sic homo non erit ens per se, sed ens per accidens, quod est inconueniens. Si autem non habet aliud esse anima præter esse compositi: ergo postquam deficit esse compositi, anima esse non potest.

test. Sed in morte corporali deficit esse compositi: ergo anima post mortem corporis non remanet.

¶4 Præterea, anima est forma corporis, aut ergo per essentiam, aut per aliquod accidens. Si per accidens, sequitur quòd compositio animæ & corporis sit accidentalis, sicut hominis ad indumentum. Si per essentiam: ergo cum forma inquantum est forma non possit esse sine materia, uidetur quòd anima post mortem corporis remanere non possit.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de anima. (Tex. com. 21.) quod rationale separatur ab aliis, sicut perpetuum a corruptibili.

Præterea Philoso. in 10 Ethi. ostendit fœlicitatem contemplatiuam præeminere ciuili, eo quòd est diuturnior. Sed ciuilis durat usque ad mortem, ergo contemplatiua est etiam post mortem & sic etiam anima post mortem corporis manet.

deanima art. 14. o.

Respondeo dicendum, quòd necesse est ponere substantiam animæ rationalis esse incorruptibilem. Si enim corrumpitur: G aut corrumpitur per se, aut per accidens. Per se quidem corrumpi non posset, nisi esset composita ex materia, & forma contrarietatem habente: quod esse non potest, nisi esset elementum, aut ex elementis, ut antiqui Philosophi posuerunt, quorum positiones in 1. de anima reprobantur. Per accidens enim corrumpi non potest, nisi poneretur quòd non haberet esse per se: sed solum esse cum alio, sicut est de aliis formis materialibus, quæ propriè non habent esse subsistens, sed sunt per se compositorum subsistentium quorum sunt partes; & sic per accidens corrumpuntur compositis corruptis, hoc autem de anima rationali dici non potest. Nam quod non habet per se esse, impossibile est quòd per se operetur, unde etiam aliæ formæ non operantur, sed composita per formas. Anima autem rationalis habet per se operationem, quam exercet nullo organo corporeo mediante, scilicet intelligere, ut probat Philosophus 3. de anima. (T. c. 6.) Non enim posset omnium sensibilium formas cognoscere nisi H ab omnibus formis sensibilibus esset actu omnium, cum nihil recipiat quod iam habet. Oporteret ergo si anima per aliquod organum intelligeret, quòd suum organum careret omni forma sensibili, cum omnes formas sensibiles sit nata intelligere: sicut pupilla caret omni colore ad hoc quòd uisus possit omnes colores cognoscere. Impossibile est autem esse aliquod organum corporale carens omni forma sensibili: relinquitur ergo substantiam animæ intellectiuæ esse incorruptibilem. Vnde & Philosophus dicit in 2. de anima, quòd intellectus uidetur esse substantia quædam, & non corrumpi. Hunc autem incorruptibilem intellectum quidam ponunt extra homines esse ponentes animam quæ est pars hominis corruptibilem fore, qui ponunt intellectum separatum continuari dupliciter. Vno modo, per illustrationem secundum eos qui ponunt intellectum agentem separatum & incorruptibilem. Intellectum uerò possibilem constitutum & corruptibilem. Alio modo per continuationem intellectus ad phantasmata secundum eos qui ponunt etiam intellectum possibilem esse separatum, & incorruptibilem. Sed primum horum esse non potest, quia si in nobis non est aliqua uirtus nisi materialis, lumen intellectus agentis non poterit in nobis recipi nisi materialiter, cum receptum sit in recipiente per modum recipientis & ita non recipietur modo intelligibili, & sic nos non poterimus esse intelligentes, similiter secundum esse non potest, nam phantasmata sunt in nobis per nostram operationem, quæ sequitur esse substantiale, quia sic homo nõ haberet esse specificum ex hoc quod est rationalis, cum non sit rationalis nisi ex hoc quod intellectui coniungitur. Relinquitur ergo quòd ipsa anima humana, quæ est forma corporis, sit incorruptibilis.

Anima per se nõ corrũpitur, neque per accidens.

1. p. q. 75. art. 2. o. & q. 76. ar. 1 ad 1. ar. 8 c. & q. 77. art. 5.

1. p. q. 76. art. 1. c. & q. 88. ar. 1 c. & uerit. n. 18 ar. 5 ad 8 Spirit. ar. 9 & 10 & 1 par. q. 79. ar. 4. & 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima indiget aliquo corporali ad suam operationem dupliciter. Vno modo sicut organo, per quod operatur, sicut indiget oculo ad uidendum, & sic ad intelligendum non indiget aliquo organo, ut probatum K est. Si autem sic indigeret organo ad intelligendum esset corruptibilis, utpote non potens per se operari. Alio modo anima ad operandum indiget aliquo corporali sicut obiecto, sicut ad uidendum indiget corpore colorato, & sic anima rationalis indiget ad intelligendum phantasmate: quia phantasmata sunt ut sensibilia intellectiuæ animæ, ut dicitur 3. de anima (T. c. 30.) Oratio autem quæ sic indiget aliquo corporali a principio non potest esse sine corporali illo, potest autem postea, sicut anima sensitiua nullam operationem habere potest, nisi prius moueatur a sensibilibus, quæ sunt extra animam. Sed præter ea remanet actus imaginationis etiam sensibilibus abeuntibus: similiter destitutis phantasmatibus operatio intellectiua in anima remanere potest.

por. q. 6. 3. art. 9. ad 22. & 1. p. q. 75 ar. 8 ad 3.

1. p. q. 84. ar. 7. o.

Ad secundum dicendum, quòd illa rõ est probatio Physi. in primo cœ. & mundi, qui ostendit quòd omne generatum est corruptibile, & habet locũ in illis quæ fiunt & corrumpuntur, naturaliter, F in quibus ex defectu uirtutis est, quòd non possunt nec semper fuisse nec semper fore, non autem habet locum in his quæ per creationem fiunt, quæ accipiunt a Deo uirtutem, ut sint semper, per quam esse non possunt antequam eam accipiant.

Ad tertium dicendum, quòd anima esse suum communicat corpori, quod quidem ita acquiritur esse animæ in corpore, ut secundum ipsum subsistere possit, quòd non est de aliis formis, & sic ipsum esse animæ fit esse compositi, & tamen manet composito destructo.

1. p. q. 75. artic. 1. & 2. 3.

Ad quartum dicendum, quòd anima secundum suam essentiã est forma corporis, nec destructo corpore destruitur anima quantum ad id secundum quod est forma, sed solum desinit esse forma in actu.

ar. 42. c.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de operatione animæ.
ET circa hoc quæruntur duo.
¶ Primò, utrum anima intellectiua omnia quæ cognoscit, cognoscat in prima ueritate.
¶ Secundò, utrum anima separata a corpore habeat actus sensitiuarum potentiarum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima quicquid intelligit, intelligat in prima ueritate.

207

AD primum sic proceditur. Videtur quòd anima quicquid H intelligit intelligat in prima ueritate. Aug. enim dicit in libro confessio. Si ambo uidemus id uerum esse quod dicis ubi quæso uidemus. nõ ego in te, nec tu in me, sed ambo in ea quæ supra nos est incommutabili ueritate: & sic omne uerum quod anima cognoscit, in prima ueritate uidet.

1. p. q. 16. art. 1. ad 3. q. 84. artic. 4. o. & q. 16. ar. 6 ad 1. & 2.

¶ 2 Præterea. Verum addit supra ens manifestationem: ergo prima ueritas est per quam omnia manifestantur. Sed id, quo aliud manifestatur oportet, esse maximè manifestum, sicut patet in principiis demonstrationis, & de luce corporali, per quã uisus corpora uidet: ergo prima ueritas est maximè omnibus mentibus manifesta, & sic non solum per eam, sed in ea omnia cognoscuntur.

¶ Sed contra. Multi de conclusionibus demõstratiuis ueram cognitionem habent, qui de prima ueritate nihil considerãt: ergo non omne uerum in prima ueritate cognoscitur.

¶ Præterea, Aug. dicit in lib. de Libe. Ar. quòd nullus de prima ueritate iudicat, & nullus sine ea rectè iudicat, & ita si de ea non iu I dicatur, non cognoscitur, nec alia in ea.

Respondeo dicendum, quòd sicut dicit quædam glo. supra illud Psal. 11. Diminutæ sunt ueritates &c. Ab una prima ueritate multæ ueritates in mentibus hominum resultant, sicut ab una facie hominis resultant multæ facies in speculo fracto, hæc autem resultatio ueritatis est quantum ad duo, scilicet quantum ad lumen intellectuale de quo in Psalm. 4. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine. & quantum ad prima principia naturaliter nota siue sint complexa, siue incomplexa. Nihil autem possumus ueritatis cognoscere, nisi ex primis principiis, & ex lumine intellectuali, quæ ueritatem manifestare non possunt, nisi secundum quòd sunt similitudo illius primæ ueritatis: quia ex hoc etiam habent quandam immutabilitatem, & infallibilitatem. Sic ergo in prima ueritate secundum suam essentiam nõ omnia uidentur a nobis in statu uiæ, cum nec ipsa per suam essentiam a uiatoribus uideatur. Sed in ipsa ratione K suæ imaginis, scilicet ueritatis ad ea exemplatæ omnis ueritas a nobis cognoscitur. Et exinde est, quòd duo idem uerum uident inquantum ab eadem prima ueritate resultat exemplata ueritas in mente utriusque: & ita intelligendum est dictum August.

ar. 162. c. 22. q. 47. art 6. c. & ar. 15 c. & q. 49. ar. 2 ad 3. art. 1. o.

Et sic patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd operari aliqua, siue mouere dicitur dupliciter. Vno modo sicut principio formali operationis, uel motus: & sic oportet, quòd motio mouentis, uel operatio operantis terminetur ad id, quod operatur. Non enim ignis calefacit calorem quo calefacit. Alio modo, sicut instrumento: & sic motio mouentis terminatur ad id quod mouet, sicut manus baculo mouet lapidem, & baculum mouet. Id ergo quo cognoscimus sicut instrumẽto, oportet esse nobis primò notum, & sic cognoscimus cõclusiones per principia naturaliter nota, ad quæ comparatur intellectus agens sicut ad instrumenta, ut dicit commentator in 3. de anima: sed id quo cognoscimus

Ad rationes.
Mouetur aliquod 2. dicit.

sicut

summã. sicut forma cognoscentis non oportet esse notum: quia nec oculus uidet lucem quæ est in oculi compositione, neque speciem per quam uidet: & ita etiam non est necessarium ut quicunque intelligit aliquid, intelligat intellectum suum quo intelligit lumē, uel intellectuale. Sic ergo ueritas à prima ueritate in mentibus nostris exemplata à nobis partim cognoscitur ut de necessitate ad hoc quòd alia in ea cognoscantur, scilicet quātum ad ipsa principia; & partim non de necessitate cognosci, scilicet quantum ad ipsum intellectuale lumen. Ipsa uero existens ueritas à nobis per suam essentiam non uidetur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum anima separata possit habere actum sensitiuarum potentiarum.

202 q. de anima ar. 15. c. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd anima, separata actum sensitiuum potentiarum habere possit. Cassio. n. dicit in li. de anima. Quòd anima sine corpore uidet & audit, & reliquis sensibus uiget.

¶2 Præterea, Lucæ 16. quædam dicuntur de diuite in infernum sepulto, quæ sine actu sensuum esse non possunt. Sed constat quòd ibi erat tantum anima diuitis sine corpore: ergo anima sine corpore operationem sensuum habere potest.

¶3 Præterea, Frustra est potentia quę non reducitur ad actū. Sed in anima post mortem remanent potentiæ sensitiuæ: ergo & actus sensuum.

Sed contra, Sentire est operatio coniuncti: ergo destructo cōiuncto in anima separata remanere non possunt.

Respon. dicendū, quòd impossibile est in anima separata alicuius potentiæ sensitiuæ actum esse, quod sic patet. Operatio namque potentiæ sensitiuæ eodem modo perficitur in homine & in bruto: eodem enim modo uidet homo per oculum, quo equus. Actus autem sensitiuæ potentiæ in bruto non est ipsius animæ sensitiuæ per se, sed mediante organo. Si enim per se haberet operationem, anima sensitiua in bruto per se haberet subsistentiam: & sic esset incorruptibilis, ut de anima rationali probatum est. Vnde cum sit hoc inconueniens, impossibile est quòd in bruto, uel in homine potentia sensitiua habeat aliquem actum proprium: sed omnis actus eius est coniuncti: unde in anima separata remanere non potest. Quidam tamen dicunt animam sensitiuam habere duos actus, unum quem exercet organo mediante, qui post mortem non manet, alium quē per seipsam agit, & hic manet post mortem. hoc autem uidetur attestari opinioni Platonis de anima, qui ponebat animam sensitiuam mouere seipsam, & sic mouet corpus, & sic illa operatio, qua mouebat seipsam erat sibi propria: alia uero qua mouebat corpus erat coniuncti: & propter hoc Plato ponebat animas etiam brutorum esse incorruptibiles. Hoc enim de necessitate sequitur, quod tamen illi non concedunt.

Ar. 200.

Ar. 189. c.

Ar. 189. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut operationes uoluntatis propter quandam similitudinem nominantur nominibus passionum, quæ sunt in appetitu sensitiuo: ita etiam intellectus operationes nominātur ab operationibus sensuum propter similitudinem. Et sic loquitur Cassio.

Ad secundum dicendum, quòd illa uerba quæ dicuntur de diuite oportet metaphoricè intelligi, uel secundum rerum similitudines & non secundum res ipsas, ut Aug. dicit.

1. p. q. 54. ar. 3. ad 1.

Ad tertium dicendum, quòd secūdum quosdam in anima separata non manent potentiæ sensitiuæ actu, sed in radice tantum. Si autem actu maneant non ideò frustra erunt, quamuis actibus careant: manent enim ad naturæ integritatem, sicut membra generationis in resurgentibus corporibus.

QVAESTIO V.

4. d. 44. q. 1. ar. 3. q. 3. a. DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad gratiam. ET circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò de præcepto honorationis parentum.

¶ Secundò, de consilio quantum ad uotum obedientiæ.

¶ Tertiò, de uoto continentiæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis teneatur contrahere, ut dote sustentet patrem, si aliter non possit.

203 AD primum sic proceditur. Videtur quòd ille, cuius pater non potest sustentari a filio nisi contrahendo accipiat dotem, unde patrem nutrire possit, non teneatur contrahere ut patrem sustentet. Cum enim charitas sit ordinata plus aliquis tenetur sibi quàm patri. Sed laudabile esset si aliquis propter uirginitatem seruandam se morti exponeret: ergo non tenetur aliquis pro seruanda patris uita matrimonium contrahere. 4. d. 38. q. 2. a. 4. q. 2. ad 2 & 2. 54. huius.

¶2 Præterea, Præceptum non contrariatur consilio. Sed de uirginitate seruanda est consilium: ut patet 1. ad Cor. 7 ergo per præceptum de honoratione parentum non obligatur aliquis ad hoc unde uirginitatem perdat. Apostol.

Sed contra, Præceptum affirmatiuum obligat pro loco & tēpore. Sed tempus de honoratione parentum est quando parentes indigent: ergo nunc obligatur aliquis ex tali præcepto: & ita uidetur quòd teneatur matrimonium contrahere, si aliàs patri subuenire non possit.

Respondeo dicendum, quòd casus propositus non uidetur esse de facili possibilis. Vix enim contingere potest, quòd aliquis parentes sustentare non possit absque matrimonij contractu saltem manibus operando, uel mendicando. Si tamen hoc contingeret, esset idem iudicium de uirginitate saluanda in isto articulo, & de alijs perfectionis operibus, sicut est introitus in religionem. de quo quidam uariè opinantur. Dicunt enim aliqui, quòd si aliquis habet patrem indigentem, debet ei dimittere id quod habet ad eius sustentationem, & sic potest licitè religionem intrare parentum curam patri cœlesti committens, qui etiā aues pascit. Sed quia hæc opinio nimis uidetur aspera ideo melius uidetur dicendum, quòd antistequi habet propositū intrandi religionē uidet in sæculo non posse uiuere sine peccato mortali, uel non de facili. Si timet sibi periculum peccati mortalis, cum magis teneatur saluti animæ suæ prouidere quàm corporali necessitati parentum non tenetur in sæculo remanere. Si autem uidet se posse in sæculo conuersari absque peccato distinguendum uidetur: quia si sine eius obsequio parentes nullo modo uiuere possunt, sic tenetur eis seruire & alia opera perfectionis prætermittere, & peccaret eos dimittens. Si uero sine eius obsequio possunt aliqualiter sustentari, non bono officiè, non propter hoc tenetur opera perfectionis dimittere. secus autem est de illo qui iam religionem intrauit, quia cum iam sit mortuus mundo per professionē solutus est à lege qua in mundanis obsequijs parentibus tenebatur, secundum doctrinam apostoli ad Ro. 7. In alijs autem spiritualibus, puta orationibus, & huiusmodi eis tenetur seruire. Et hoc quod dictum est de introitu religionis potest etiam de obseruantia uirginitatis & de alijs operibus perf. & onis dici.

Opinio uarie de obtinendo mula pro sublimitate.

22. q. 189. ar. 6. o. & q. 101. ar. 1 ad 3, & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si aliquis non esset uirginitatem professus non deberet mori fame antequàm matrimonium contraheret. Ad rationes.

Ad secundum dicendum, quòd præceptum contrariari cōsilio nihil prohibet in casu.

ARTICVLVS X.

Vtrum religiosus, qui emisit uotum obedientiæ, teneatur in omnibus prælato obedire, etiam in indifferentibus.

204 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quòd religiosus qui emisit uotum obedientiæ, tenetur in omnibus prælato obedire, etiam in indifferentibus: quia per uotum castitatis religiosus omni concupiscentiæ renunciat: ergo per uotum obedientiæ abrenunciat propriæ uoluntati quantū ad omnia. 22. q. 110 ar. 4. ad 3 & q. 187. ar. 3. o 2. d. 44. q. 2. ar. 3. o.

¶2 Præterea, Beatus Benedictus dicit in regula, quòd etiam si prælatus impossibile iubeat temperandum est: ergo multo magis in indifferentibus obedire tenetur.

¶3 Præterea, Votum obedientiæ ad statum perfectionis pertinet: hoc autem non esset si teneretur obedire nisi de his quæ in regula continentur: quia quilibet subditus etiam sæcularis, tenetur suo prælato obedire in aliquibus quæ pertinēt ad ius suę prælationis: ergo uidetur quòd religiosus teneatur simpliciter in omnibus obedire.

Sed contra. Religiosus non tenetur ad plura quàm sæcularis, nisi quatenus se per uotum obligauit. Sed per uotum professionis non se obligauit ad obediendum nisi secundum regulam: ergo in pluribus obedire non tenetur, quàm quæ sunt secundum regulam. art. 14. ad 2. & 157 ad 10.

Præt. Bernard. dicit in lib. de dispen. & præcepto. Nihil spiat mihi prælatus eorum quæ non promisi: nihil prohibeo eorum quæ promisi.

Respon. dicendum, quòd circa hoc parum conueniunt omnes & parum adinuicem dissentiunt. Quòd enim religiosus non

art. 5. c. & 2 d. 44. q. 2. art. 3. o.

teneatur prælato obedire in his quæ sunt contra Deum, uel contra regulam, uel quantum ad ea in quibus prælatis dispensatio non committitur, omnes communiter dicunt, quòd eum in his quæ sunt arctiora quàm regula, obedire non teneatur: sed sic obedire sit obedientiæ perfectæ, ut ab omnibus dicitur. Sed circa indifferentia, uel ea quæ sunt infra arctitudinem regulæ, aut æqualia regulæ, sunt duæ opiniones: quibusdam dicentibus quòd obedire in huiusmodi est de necessitate obedientiæ, alijs autem quòd non est de necessitate obedientiæ, sed de perfectione. Quæ quidem duæ opiniones & si multum differre uideantur quantum ad uocem: tamen quantum ad rem parũ uel nihil differre inueniuntur, nam ad regulam pertinere intelligenda sunt non solum ea quæ sunt expresse in regula, sed etiam illa quæ quocunque modo ad regulam reducuntur, utpote quæ pertinẽt ad obsequium fraternæ societatis, & ad punitionem culparum, ad quæ duo fere omnia huiusmodi indifferentia possunt reduci. Si tamen aliqua sunt quæ nullatenus ad regulam reducuntur uidetur esse uerior opinio, quòd obedire in huiusmodi non sit de necessitate obedientiæ, sed de perfectione, ut Ber. manifeste dicit in libro de præceptis & dispensationibus & hoc ideo quia obedientia non se extendit ultra potestatem uel ius prælationis: quæ quidem secundum regulã limitatur.

In quibus teneatur obedire suo plato subditus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uotum continentiæ respicit speciale genus actus, sed uotum obedientiæ respicit generaliter omnes actus unde nisi determinaretur eius generalitas, esset religionum confusio, quia omnes ad idem tenerẽtur.

Ad secundum dicendum, quòd loquitur quantum ad perfectionem obedientiæ.

Ad tertium dicendum, quòd per uotum obedientiæ supponitur religiosus prælato suo quantum ad generalem dispositionem uitæ suæ, licet non quantum ad omnes actus particulares: sæcularis autem suo prælato obedire tenetur quantum ad aliquos actus speciales, non quantum ad generalem, dispositionem uitæ suæ.

22. q. 88. art. 12. ad 2.

ARTICVLVS XI.

Vtrum post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit.

205

art. 11. ad 1. 4. dis. 30. q. 1. art. 1. q. 2. ad 1. & d. 32. q. 1. art. 1. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit: quia apud Deum non minus obligat uotum simplex quàm solemne, ut canõ dicit. Sed post uotum solemne emissum aliquis nec petere debitum, nec reddere potest: ergo nec post emissionem simplicis uoti.

2 Præterea, Per peccatum nullus excusatur à peccato. Sed iste qui contrahit post uotum simplex peccat quando primo debitum reddit, quia adhuc potest uotum implere religionẽ intrando: ergo postquam semel reddidit adhuc peccat uel reddendo, uel exigendo.

Sed contra, Ecclesia non cogit aliquos ad peccandum. Cogit aũt reddere debitum etiam post uotum simplex castitatis: ergo reddendo debitum non peccat.

art. 168. o.

Respondeo dicendum, quòd quantum ad redditionem debiti omnes conueniunt, quod post simplex uotum cõtinentiæ tenetur reddere debitum: quia uotum simplex matrimonium contractum non dirimit, & ex quo matrimonium est contractum, uir non habet potestatem corporis sui sed mulier: unde tenetur mulieri debitum reddere. Sed circa petitionem debiti quidam dicunt, quòd cum quantum ad hoc sit in sua libertate, tenetur adhuc uotum implere, & ita peccat debitum petendo. Alij uero dicunt quòd si per signa appareat, quòd mulier uelit sibi debitum reddi quamuis ipsa petere erubescat ꝙ uir petere debet etiam post uotum simplex, & præcipue si timeat de uxoris lapsu, sed hoc in idem redit cum primo. Nam hæc est ex parte uxoris quædam interpretatiua petitio, & sic uir petendo reddit: unde non efficitur ex parte uxoris grauius matrimonium, quod esset si semper eam expresse petere oporteret.

Reddens debitum post uotum simplex an peccet.

22. q. 88. ar. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd utriusque uoti trãsgressio inducit reatũ peccati mortalis: et ad hoc ꝙ utrunq; æqualiter obligat apud Deum, sed quantum ad impedimẽtum matrimonij non habet utrunq; æqualem efficaciam. Nam p uotum solemne transfert se uouens quasi in corporale obsequiũ ipsius Dei per susceptionem ordinis, uel introitum religionis: quod autem aliquis semel uni dedit non potest postmodum alteri dare: & ideo post uotum solemne non potest aliquis se tradere in potestatem uxoris, matrimonium contrahendo: sed in uoto simplici est sola promissio. Qui autem aliquid alicui promittit potest idem alteri dare, licet fidem promissionis nõ seruet: & ideo ille qui simplex uotum emittit, potest postmodum matrimonium contrahere licet peccet, quia priorem fidem irritam fecit.

art. 168. c.

22. q. 169. ar. 2. ad 1. 4. d. 38. q. 1. ar. 2. q. 2. o. & ar. 3. q. 1. ad 5. q. 2. a. 3. o.

Ad secundum dicendum, quòd primus concubitus non excusat sequentes, quibus debitum reddit à peccato, inquantum est peccatum, sed inquantum est actus quidam matrimonij consummatiuus.

22. q. 189. ar. 8. ad 3.

QVÆSTIO VI.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad culpam.

¶ Et primò quantum ad culpam, quæ contrariatur bonis moribus.

¶ Secundò quantũ ad culpam quæ contrariatur rectæ fidei.

CIRCA primum quæruntur tria.

¶ Primò de acceptione personarum.

¶ Secundò de peccato infamiæ.

¶ Tertiò de pretiositate uestium.

ARTICVLVS XII.

Vtrum qui honorat diuitem propter diuitias, peccet.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd qui honorat diuitem propter diuitias peccet. Ita enim dicit gl. Iacobi. 2. Quod si introierit in conuentu uestro, &c. Mundus pauperem abijcit, diuitem colit. fides Christi ecõtra docet facere, sed facere contra fidem Christi peccatum est: ergo honorare diuitem propter diuitias est peccatum. 206

22. q. 63. ar. 3. o. ñ.

¶ 2 Præterea, Honor secũdũ philosophũ in 1. Ethi. debetur rebus diuinis. Sed in diuite non est aliquod diuinum propter diuitias: ergo non debetur ei honor propter diuitias.

¶ 3 Præterea ex uerbis philosophi in 1. Ethi. colligitur quòd honor est exhibitio reuerentiæ in testimonium uirtutis. Sed aliquando diues non est uirtuosus. Cum ergo falsum testimonium dicatur esse peccatum, quod non debet fieri propter scãdalum uitandum, uidetur quòd nec etiam causa uitandi scandali, diues debeat propter diuitias honorari.

Sed contra est glo. Aug. Iaco. 13. super illud si introierit &c. In quotidianis consessionibus qui præfert diuitem pauperi nõ in hoc peccat, nisi intus ita iudicet, ut quanto ditior tanto melior uideatur, sed non semper aliquis huiusmodi exterioribus honoribus diuitem honorans, eum propter hoc iudicat meliorem: ergo non semper peccat.

Respon. ergo dicendum, quòd accipere personam differt cõtra accipere causam. Accipere enim causam est iudicium formare ex aliquo quod faciat ad causam, quod laudabile est. Accipere uero personam est formare iudicium ex aliqua conditione personæ, quæ non facit ad causam, quod uitium est. Vnde contingit quòd ex eadem conditione personæ considerata quandoque sit iudicium iustum, quandoq; est acceptio personarum, sicut si in aliqua controuersia detur sententia pro aliquo, quia est literatior, erit acceptio personarum. Si autem ex hac consideratione in licentiando ad magisterium alijs præferatur, non erit acceptio personarum. Si ergo aliquis honor diuiti exhibeatur propter causas, ad quas diuitiæ aliquid faciunt nõ erit acceptio psonarũ, erit aũt si ad hoc nihil diuitiæ operẽtur. Est autem duplex honor, unus qui debetur alicui ratione sui ipsius propter ipsam uirtutem, sicut est commendatio, imitatio & huiusmodi, & ad hunc honorem diuitiæ nihil faciunt. Vnde si talis honor alicui propter diuitias exhibeatur, erit acceptio personarum, unde dicit Valerius Maximus, ꝙ honores q uirtuti debentur, sicut triumphi, & alia hmõi apud Romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius honor alicui debetur secũdum statum, quem habet in Republica, sic enim in persona Republica honoratur, & propter hoc reges & principes & huiusmodi personæ honorantur, secundum illud 1. Petri. 4 Regem honorificare. Et quia in terrena republica diuites statum obtinent altiorem ideo ciues celestis Hierusalem quasi in Babylonia peregrinantes, debent eis inter quos conuersant, morem gerere, ut Aug. dicit in lib. de ciui. Dei, in his quæ non sunt contra Deum: & sic etiam diuites honorare, illis duntaxat honoribus qui ad exteriorem conuictum pertinent, licitum est.

ar. 84. c & a. 130. 164 fi. & 22. q. 63. ar. 1. o. & 2. 4. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in his quæ ad fidem,

Christi

Christi pertinent peccatum esset diuites pauperibus præferre, A sicut sunt ministrationes sacramentorum, & alia huiusmodi: sed in his quæ modi connixtus requirit oportet mundo gerere morem.

Ad secundum dicendum, quòd etiam diuitiæ inquantum sunt quoddam bonum, sunt aliquid diuinum: præcipuè inquantum præbent facultatem ad multa bene agenda.

Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de honore, exhibetur alicui ratione suipsius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum aliquis peccet infamiam non repellendo.

207 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd aliquis peccet infamiam non repellendo. Crudelis enim esse dicitur qui famam suam negligit. Sed crudelitas peccatū est: ergo peccatum est infamiæ non resistere.

ar.t.9. o. &opus.19 c.16.&12

¶2 Præt. Eccl. 17. dicitur. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, ut sci prosit exemplo & uerbo, sed hoc impeditur per infamiam: ergo quilibet tenetur repellere infamiam.

Sed contra est, quod contemnere infamiā uidetur esse actus humilitatis. Vnde in uitis patrum legitur de multis sanctis patribus, qui proprias infamias sustinebant eas non repellentes: ergo non est peccatum.

Respondeo dicendum, quòd utrumque, scilicet & contemptus famæ & appetitus potest esse laudabile & uitiosum, fama.n. non est necessaria homini propter seipsum, sed propter proximum ædificandum. Appetere ergo famam propter proximum charitatis est, appetere uerò propter seipsum ad inanem gloriam pertinet. E conuerso contemptus famæ ratione suiipsius humilitatis est, ratione uerò proximi ignauia & crudelitas. Illi ergo quibus incumbit ex officio, uel ex statu perfectionis aliorum saluti prouidere, peccant, nisi infamiam propriam iuxta posse repellāt. Alij uerò quibus magis custodia suæ propriæ salutis imminet, possunt suæ humilitati prouidentes famam, uel infamiam contemnere. Sed cum infamia dupliciter repellatur, scilicet occasionem subtrahendo, & linguas detrahentium compescendo: primo modo omnes tenentur infamiam uitare: eliàs sine scandalo actiuo transiri non posset, quod semper peccatū est: sed secundo modo non tenentur, nisi quatenus debet aliqs saluti proximorum prouidere: & hoc est quod Gre. dicit 9. Homel. super Ezec. Linguas detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare, ut ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: aliquando etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui nos ad bona audire poterant corda innocentium corrumpant. & infra. Hi etenim, quorum uita in exemplum imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi uerba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterent: & in prauis moribus remanentes bene uiuere contemnant.

22.q.129 ar.1.ad 3 &q.131. ar.1.o.

Ex his patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum uti preciosis uestibus semper sit peccatum.

208 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd uti preciosis uestibus semper sit peccatum. Omne enim quod fit propter uanam gloriam peccatum est. Sed preciosa uestimenta nō portantur, nisi ad inanem gloriam. Vnde Greg. in Homel. de diuite epulone. Nemo quippe uestimenta preciosa nisi ad inanem gloriam quærit, uidelicet ut honorabilior cæteris esse uideatur. Nam quia pro sola inani gloria preciosum uestimentum quæritur, ipsa res testatur, quòd nemo uult ibi preciosis uestibus indui, ubi ab alijs non possit uideri: ergo usus preciosarum uestium semper est peccatum.

22.q.169. art.1.o.

¶2 Præterea, 1. Thi. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus. Glo. Quod amplius est à malo est: sed preciositas uestium est amplius: ergo est peccatum.

Sed contra est, quod Seneca dicit ad quandam reginem. Induere te delicate non propter te: sed nec dignitas regia uilescat.

Præterea, 1. ad Tbi. 2. Nō in tortis crinibus aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa. Gl. ultra modum suum. Ergo si aliquis preciosis uestibus secundum modum suum utatur: non peccat.

Respondeo dicendum, quòd aliter est hic loquendum de persone publica, & de persone priuatæ: nam in persona publica consideratur & status dignitatis, & propriæ personæ conditio: circa quæ duo ita se debet habere, ut dignitatis auctoritas neniat in contemptum, & ne ipse in superbiam efferatur. Vtrunque ergo potest esse laudabile, & quod preciosis utatur ad reuerentiam auctoritatis inducendam, & quòd uilibus utatur ratione propriæ humilitatis: dummtaxat neque ad auctoritatem conseruandam fiunt, in superbiam degeneret: & ne dum nimium seruatur humilitas, tegeodi frangatur auctoritas, sicut August. dicit. Et hac ratione laudabiliter sacerdos in diuino officio preciosis utitur indumentis ad reuerentiam diuini cultus, & laudabiliter ab huiusmodi propter humilitatem in quibusdam religionibus abstinetur. In eo autem qui est priuata persona uirtuosum est si propter propriam humilitatem obiectionibus indumentis utatur, etiam quam status proprius requiret. Vnde Grego. dicit in Homel. prædicta. Si obiectio pretiosi indumenti uirtus non esset Euangelista de Ioanne uigilanter non diceret, Erat indutus pilis camelorum. Licitum est autem ut secundum modum propriæ personæ preciosis utatur: sed peccatum est si proprium modum excedat: & quia preciosum dicitur relatiuè sicut & magnum, eum id quod est preciosum uni, non sit alteri preciosum: preciositas uestium semper sonat in excessum proprij modi: & secundum hoc semper est peccatum preciosis uestibus uti: & sic loquitur Gregorius.

personæ communis pōi & pciosis & uilibus in dum.ētus ntt.

22.q.169 ar.1.ad 2

Io.baptista.

Vnde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quòd in alimento & tegumento intelliguntur omnia quæ nobis sunt necessaria, & conuenientia nostri status. ad rōnē.

QVÆSTIO II.

DEINDE quæritur de culpa, quæ contrariatur rectæ fidei.

Et circa hoc quærnntur duo.

¶Primò, utrum hæreticis sit communicandum.

¶Secundò, utrum redeuntes ad Ecclesiam sint recipiendi.

ARTICVLVS XV.

Vtrum hæreticis sit communicandum.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd hæreticis sit communicandum. Dicitur enim Matth. 13. in Parabola de zizania, quòd paterfamilias dixit messoribus. Sinite utraque crescere usque ad messem, messis autem est consummeno seculi, ut ibidem dicitur. Cùm ergo per zizaniam intelligantur hæretici, uidetur q̄ hæreticis non sinte communione fidelium separandi ante diem iudicij. 209

22. q. 11. cit.3. o.

¶2 Præterea, uidentur contra hoc domini præceptum facere principes hæreticos interficientes.

Sed contra est quod dicitur 2. ad Cor 6. Exite de medio eorum & separamini: & loquitur de infidelibus, quod patet ex hoc quod præmittat. Nolite ducere iugum cum infidelibus: ergo hæreticis non est communicandum.

Respon. dicendum, q̄ hæreticis communicandum nō est duplici ratione. Vna est, ratione excommunicationis. Nam cùm sint excommunicati, non est eis excommunicandum: sicut nec cum alijs excommunicatis. Alia est ratio hæresis. Primò propter periculum, ne eorum conuersatio alios corrumpat, secundum illud. 1. ad Corin. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Secundò etiam ne uideantur eorum peruersæ doctrinæ aliquem assensum præstare. Vnde in 2. canonica Io dicitur. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non habet, nolite eum in domum ducere, nec aue ei dixeritis, qui. n. dicit ei aue, communicat operibus eius malignis. Vbi dicit Glo. Secundò quod uox est instituta communionem esse ostendit cum illo: aliogn simulatio est, quæ in Christianis esse non debet. Tertio ne ex nostra familiaritate alijs detur occasio erroris. Vnde ibidem dicit alia Glo. Et si uos fortè decepti non estis, alij forsitan per talem uestram familiaritatem possent decipi: qui crederent illos placere uobis. & sic crederent illis. Vnde alia Glo. ibidem dicit. Tcota Apostoli atq; eorum discipuli in religione cautela utebātur, ut nec ueibi quidem communionem cum aliquo eorum, qui a ueritate declinarent, habere paterentur. Hoc tamen intelligendum est, nisi cum aliquo loquemur de eius salute.

22. q. 10. ar. 9. o. & 4. d. 13. q. 2. art. 3. e. & d. 18. q. 2. ar. 1. q. 1. o.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in illo præcepto patrisfamilias duplex cōditio intelligitur. Vna est, ut exponatur præceptum de uniuersali separatione malorum a bonis: & hoc accipitur ex ipsa 22. q6. 10. ar. 9. c. ft.

in ipsa quæstione messorum, qui dicunt, Vis imus & colligamus ea, hoc enim non erit usque ad diem iudicij, Secunda cõditio est, ut intelligatur præceptum, quando mali sine periculo bonorum extirpari non possunt. Et hoc patet ex responsione patrisfamilias, qui dixit, ne forte colligentes zizaniam eradicetis simul cum ea & triticum. Quod quidem tribus modis
ar. 16. 4. d. 18. q. 2. a. 4. q. 3. c. contingere posset, uno modo si aliquis præscinderetur antequàm de eius malitia constaret. Vnde dicit glo. quòd monet Dominus, ne ambiguè iudicemus. Secundò si non esset in malitia obstinatus. Vnde nullus excommunicatur nisi propter cõtumaciam. Vnde dicit glo. ibidem. Monemus non citò amputare, quia qui hodie errat, forte cras defendet ueritatẽ. Et Tit. ult. dicitur Hæreticum hominem post primam & secundã correptionem deuita. Tertiò si simul boni cum malis inuoluantur, propter quod dicit ib. glo. August. Quòd multitudo non est excommunicanda: nec principes populi. Isti autem tenorris debent mali præscindi, secundum illud 1. Cor. 6. Auferte malum ex uobis.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XVI.

210

Vtrum hæretici redeuntes ad ecclesiam sint recipiendi.

22. q. 11. art. 4. o. AD secundum sic proceditur. Videtur quòd hæretici redeuntes ad ecclesiam non sint recipiendi, quia peccauerunt cõtra fidem, quæ est Ecclesiæ fundamentum. Et idcò in ædificatione ecclesiæ non debent super ædificari, ergo non debent ab ecclesia recipi.

Sed contra est, quòd ecclesia nulli debet claudere gremium, sicut Christus qui de se dicit. Eum qui uenit ad me non eiciã foras. Ioan. 6.

H

Respondeo dicendum, quòd quandiu huius uitæ status durat homo non potest esse totaliter in peccato obstinatus. Hoc
4. d. 29. art. 11. q. 1. c. & ver. 1. q. 23. art. 7. ad 6. 22. q. 11. a. 3. 4. c. a. 2. c. 20. a. 2. ad 3. & 3. q. 84. a. 10. c erit enim in damnatis post mortem. Et ideo quandiu in hac uita uiuitur, cuilibet relinquitur locus pœnitentiæ, & quilibet quantumcunque deliquerit, uel in fide, uel in moribus, est ab ecclesia recipiendus ad pœnitentiam, & contrarium dicere est hæresis Nouatianorum: sed tamen non est necessarium, quòd semper ad dignitatem recipiantur, nisi cum aliquibus misericorditer dispensaretur, præcipuè propter bonum pacis, uel propter fructum alium qui inde speretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quandiu fundamentum fidei non habet, ab ecclesia recipi non debet, sed postquam conuersus incipit habere, recipiendus est.

QVAESTIO VIII.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit uidere Deum per essentiam.

211

artic. 1. & 141. & 1. p. q. 12. ar. 1. o. & ar. 4. ad 3. veri. q. 8. art. 1. o. & 4. d. 49. q. 2. ar. 1. o. DEINDE quæritur de hoc quod pertinet ad gloriam scilicet de uisione Dei in patria, scilicet utrum aliquis intellectus creatus possit uidere Deum per essentiam. Et uidetur quòd non. Intellectus ad intelligibile est aliqua proportio. Sed intellectus creati ad diuinam essentiam nulla est proportio, cum distent in infinitum: ergo intellectus creatus diuinam essentiam uidere non potest.

¶ 2 Præterea. Plus distat spiritus increatus ab intellectu creato quàm spiritus creatus a sensu. Sed sensus non potest cognoscere spiritum creatum: ergo nec intellectus creatus spiritum increatum.

Sed contra est Exo. 33. Super illud. Non uidebit me homo & uiuet, dicit gl. Gregorij. Fuere nonnulli qui Deum dicerent & in illa regione dissimilitudinis in claritate sua conspici, sed in natura minimè uideri, quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici & incommutabili essentiæ
22 q. 2. art. 1. 3. c. ve. ar. q6. 10. ar. 4. c. 34. q. 7. ar. 8. c. & q. 15. ar. 10. o. aliud est claritas, aliud est natura, sed ipsa eius natura claritas, ipsa claritas natura est, & ita essentia Dei uidebitur a beatis.

Respon. dicendum, quod necesse est ponere diuinam essentiam uideri a beatis. Beatitudo enim est ultima perfectio rationalis naturæ, nihil autem est finaliter perfectum, nisi attingat ad suum principium secundum modum suum, quod ideo dico, quia ad principium, quod est Deus, attingit aliquid dupliciter. Vno modo per similitudinem, quod est commune omni creaturæ, quæ tantum habet de perfectione, quantum cõsequitur de diuina
artic. 14. similitudine. Alio modo per operationem, ut prætermit-

F tatur ille modus qui est Christo singularis, s. in unitate personæ. Dico autem per operationem, inquantum rationalis creatura cognoscit & amat Deum: & quia anima immediatè facta est a Deo, ideo beata esse non poterit, nisi immediatè uideat Deum absque medio, quod sit similitudo rei cognitæ, sicut species visi- Psal. 35.
bilis in pupilla uel in speculo, non autem absque medio, quod est lumen confortans intellectum, quod est lumen gloriæ, de quo in Psal. dicitur. In lumine tuo uidebimus lumen. Hoc autẽ est per essentiam Deum uidere. Vnde in hoc ponimus beatitudinem rationalis creaturæ, quòd Deum per essentiam uidebit, sicut philosophi, qui posuerunt animas nostras fluere ab intelligentia agente, posuerunt ultimam fœlicitatem hominis in continuationem intellectus nostri ad ipsam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod proportio dupliciter dicitur. Vno modo propriè secundum quod importat quendã determinatũ excessum, & sic proportio requiritur inter intellectum & intel- & q6. 18.
G ligibile ad hoc, quod sit cognitio cum comprehensione, qualiter diuina essentia nũquam uidebitur ab intellectu creato. Alio modo dicitur communiter pro qualibet habitudine, & sic infinitum potest habere proportionem ad finitũ, si sit perfectio eius, uel aliquam huius habitudinem habeat ad ipsum, & talis proportio sufficit ad hoc quod intellectus noster uideat diuinam essentiam attingendo, non comprehendendo.
ar. 5. ad 8 veri. q. 5. ar. 10. c. 1 p. q6. 12. ar. 1. ad 4.

Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit de distantia secundum proprietatem naturæ, non solum secundum rationem cognitionis. Nam spiritus creatus non est sensibilis, sed spiritus increatus est intelligibilis.

INCIPIT QVODLIBET VNDECIMVM.

QVÆSTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrum solius Dei sit proprium esse ubique.

QVAESITVM fuit de Deo, de angelis, & hominib. De Deo uerò quæsitum fuit de immensitate ipsius de cognitione eius & de prædestinatione. Circa immẽ- 212 1. p. q6. 8. ar. 2. & 4.
sitatem uerò Dei quæsitum fuit, utrum solius Dei sit proprium esse ubique. Ostendebatur quod non. Numerus enim est in rebus numeratis. Sed constat quod omnes o. & 1. d. 37. q. 2. o.
partes uniuersi sunt numeratæ: ergo numerus est in omnibus partibus uniuersi: & sic uidetur quod sit ubique. Non est ergo solius Dei proprium esse ubique.

I ¶ 2 Præterea uniuersale est quod est ubique & semp. Sed uniuersale non est hoc quod Deus: ergo non est proprium solius Dei esse ubique, & semper.

¶ 3 Præterea, substantia spiritualis excedit corporalẽ. Sed hoc quod dicitur esse ubique pertinet ad substantiam corporalem, quia in solis corporalibus est propriè assignare locũ: ergo multo magis esse ubique pertinet ad substantias spirituales: & sic uidetur quod non sit solius Dei proprium.

¶ 4 Præterea. Ad commendationem terreni regis pertinet quod possit gubernare, etiam in absentia sua regnum. Sed Deus est commendabilior omni rege: ergo uidetur quòd etiam competat sibi ad suam commendationem quòd gubernet totũ mundum, uel aliquas partes in absentia sua per prouidentiam, & sic non uidetur quod sit Dei proprium esse ubique.

¶ 5 Præt. Constat quod quædã dicuntur Deo esse propinqua, & quædã remota, & quanto magis sunt remota, tãto magis sunt cor-
K ruptibilia. Non autẽ possent dici aliqua propinqua, & aliqua remota si Deus esset ubique: ergo videtur quod Deus non sit ubique.

¶ 6 Præt. Dato quod tota machina mundialis esset unum corpus continuum constat quòd illud corpus esset ubique. Non ergo est solius Dei proprium esse ubique.

Contra Ambro. probat spiritum sanctum esse Deum, quia est ubique. Sed si esse ubique non esset solius Dei proprium ratio sua non ualeret. Cum ergo ratio huiusmodi ualeat, uidetur quod sit solius Dei proprium esse ubique.

Respon. dicendum, quod spiritualia dicuntur esse in loco, non quidem per contactum magnitudinis, sed uirtutis, & ideo secũdum rationem uirtutis cuiuslibet re. spiritualis oportet nos art. 4. c. &
loqui de loco, in quo est, uirtus autẽ Dei est infinita, quæ quidẽ 5. c. & ad
infinitas apparet quantum ad duo. Primò, quia non solũ excedit 3. art. 72.
creaturas, quæ sunt fuerunt & erunt, sed etiam omnes quæ possunt imaginari. Ergo Deus non solum est in illis quæ sunt fuerunt & erunt, sed et in illis quæ possunt imaginari esse. Secũdo c. fi. & opus. 3. ca. 19.

quia

quia virtus Dei simul & semel in omnibus operatur, & in singulis secundum proprium modum rerum, & ideo esse ubique propriè acceptum soli Deo competit. Alijs autem rebus competit esse ubique propriè. Vnde distinguitur modus quo Deus est vbique, & quo aliæ res quibus aliquo modo competit esse vbique. Nam huiusmodi dicuntur esse ubique, quia sunt tantum in his quæ sunt & præsentia sunt, Deus autem non, solum in his quæ sunt, sed etiam in imaginatis & in præteritis & futuris. A

Item, aliæ res non sunt ubique sicut in loco uno, sed sicut in diuersis locis, sed Deus ita est ubique quòd est in quolibet & in toto, quia eius uirtus habet efficaciam nō solum in id quod est commune uniuerso, sed etiam in id quod est propriè unicuique rei particulari. Et ideo est in omnibus, sicut in uno loco & sicut in pluribus, quod est propriè esse ubique. Vnde cum hoc modo solus Deus sit ubique, solius Dei est proprium esse ubique.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus non est
1.p.q.16. ar.7.ad 2 in rebus numeratis sicut in loco: sed sicut accidens in subiecto.

¶ Præterea, Vnus numerus, licet sit in omnibus numeratis sicut unica essentia, non tamen est in qualibet parte, quia non quælibet pars numeratur eodem numero. Item numerus non est omnino unus, sed multitudo quædam. Deus autem
1. p. q. 8. ar.4.ad 1 & veri. q. 5 ar.5 ad 13. & 14. est in rebus per uirtutem suam, & in singulis operatur ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd uniuersale dicitur esse ubique & semper magis per remotionem, quam per positionem. Nō enim dicitur ubique esse & semper eo quòd sit in omni loco, & in omni tempore: sed quia abstrahit ab his quæ determinant locum, & tempus determinatum: & præterea uniuersalia non sunt subsistentia.

Ad tertium dicendum, quòd substantia spiritualis excedit corporalem excessum dignitatis naturæ, sed non in uirtute agendi, imò uidemus, quod multę substantiæ spirituales habēt determinata corpora, in quibus agant, sicut anima rationalis corpus humanum. C

Ad quartum dicendum, quòd si Rex non est ubique per totum regnum est ex defectu Regis terreni propter circūscriptionem suæ substantiæ. Deus autem cum sit incircunscriptus est ubique, & tamen si non esset ubique, nihilominus gubernaret omnia prouidentia sua. Vnde in Rege terreno nō esse præsens est defectum: sed quòd gubernet in absentia est ad commendationem. Deus autem & ubique & omnia gubernat.

Ad quintum dicendum, quòd huiusmodi distantia & propinquitas creaturarum ad Deum non est secūdum locum, sed secundum similitudinem, & dissimilitudinem. Nam illa quæ magis assimilantur Deo dicimus esse sibi propinquiora, quę uero magis recedunt à similitudine ipsius dicimus esse sibi remotiora.

Ad sextum dicendum, quòd dato quòd tota machina mundialis esset unum corpus continuum, non tamen propter hoc D
1.p.q.8 a. 2.ad 3. & 4 d.17.q. 2 art.2.q. 2 c. posset imaginari quod esset vbique, sed in uno loco tantum: quia totū illud in quo esset acciperetur pro uno loco: & sic non attingeret quodlibet particulare, quod esse ubiq; complectitur in sua ratione.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus cognoscat malum per bonum.

213 CIRCA cognitionem uero Dei quærebatur, utrum Deus cognoscat malum per bonum: & uidetur quòd non: quia cognoscere vnum per aliud pertinet ad defectum cognitionis, E
veri.q.3. ar.4 & 1. p.q.15.a. 3 ad 5 & q.18.ar.4 ad 4. sed in diuina cognitione nullus potest esse defectus: ergo uidetur quòd Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 2 Præt. cognoscere unum per aliud est in cognoscendo discurrere. Sed in diuina cognitione non est discursus: ergo cum cognoscere malum per bonum sit cognoscere unum per aliud uidetur, quòd Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 3 Præt. quicquid Deus cognoscit, cognoscit per essentiam suam Sed malum nec est effectus diuinæ essentiæ, neque est ei oppositum, vt dicit August. ergo uidetur, quòd Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 3. de anima. (T.c.20.) Quod in
1. p. q.14. a. 10 ad 5 tellectus qui semper est in actu non cognoscit priuationem. Sed intellectus diuinus est semper in actu, ergo &c.

¶ 5 Præt. Omne quod cognoscitur, cognoscitur per aliquam similitudinem in ipso cognoscente existentem. Sed malum nō habet aliquam similitudinem in Deo: ergo Deus non cognoscit malum per aliquod bonum, quod in eo existat. A

Sed contra est, quod Aug. dicit quòd malum cognoscitur, secundum, quòd ab ipso bono discordat.

Respondeo dicēdum, quòd propria cognitio vniuscuiusque rei est secundum, quòd cognoscitur per propriam rationem. In cognoscibilibus, autem quædam sunt quę habent rationem propriam absolutam, ut homo, & lapis, quorum propria ratio non dependet ex alio. Quędam uero sunt quæ non habent propriam rationem absolutam: sed ex alio dependentem, sicut est in relatiuis & priuatiuis, & in negatiuis: quorum ratio dependet ex ordine quem habent ad alia, nam ratio cęcitatis non est absoluta, sed dependens inquantum habet ordinem ad visum cuius est priuatiua. Cum ergo Deus animam cognoscat, secundum proprias rationes, dico quòd illa quorum ratio est abso- 1. p.q.14.
luta, cognoscit absolutè: & non per aliquod aliud. Illa uero quo- ar.10 12.
tum ratio est dependens, & in ordine ad alia cognoscit, secun- q.100 ar.
B dum ordinem ad illa ex quibus dependēt. Cum ergo ratio ma- 6.ad 2.ve
li non sit absoluta, sed dependens: inquantum, s. discordat à bo- ri.q.10 a.
no creato cognoscit malum secundum ordinem ad bonum, 8. ad 9 &
secundum quod scilicet discordat ab ipso bono. ar.9.ad 1

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in illis quæ habent rationem absolutam est ad defectum cognitionis cognoscere vnum per aliud: sed non in illis, quorum ratio est ad aliud, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd cognitio discursiua est cognoscere vnum cognitum per aliud cognitum absolute. Sed cognoscere vnum incognitū per aliud cognitum, ad quod ordinatur, non est discurrere cognoscendo, & hoc modo cognoscitur malum.

Ad tertium dicendum, quòd licet malum nō sit oppositum ar.95. & 1
diuinæ essentiæ, tamen est oppositum effectui diuinæ essentiæ, p.q.14.ar.
nam bonum increatum non habet malum oppositum, sed bo- 7.
C nis effectibus, qui causantur à bono increato opponitur malū: & inquantum discordat ab eis effectibus cognoscitur.

Ad quartum dicendum, quòd illud habet locum in illo intellectu qui cognoscit res per adæquationem, & species suas: & iste modus cognoscendi non est in Deo qui cognoscit omnia per essentiam suam.

Ad quintum dicendum, quòd licet malum non habeat aliquam similitudinem in Deo: tamen oppositum mali, id est bonum creatum habet similitudinem in Deo: sicut in causa sua, & ita bonum cognoscitur per seipsum: malum uerò per bonū.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio imponat necessitatem.

CIRCA prædestinationem quærebatur, utrum prædestinatio imponat necessitatem. Et ostendebatur quòd sic. Con- 214
stat enim quòd prædestinatus omnino saluatur. Sed hoc non a.22 S.ad
est, nisi necessarium esse prędestinatum saluari, uidetur ergo q. 1.& 1.p.q
prædestinatio necessitatem imponat. 23.at.6.e
q.16.ar.
c.2.

¶ 2 Præterea, Ad Ro 9. dicit Apostolus. Non est uolentis, neq; currentis, sed miserentis Dei: ergo uidetur quòd quicquid est de salute, sit ex sola prædestinatione diuina & ex nullo alio. Et sic uidetur necessitatem imponere.

Sed contra, Aug. dicit. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.

Respondeo dicendum, quòd prædestinatio certitudinem ueri q.6.
habet, & tamen necessitatem non imponit. In prædestinatione ar.1.e.1.p.
enim tria sunt consideranda: quorum duo præsupponit ipsa q.23 ar.1
prædestinatio, scilicet præscientiam Dei & dilectionem, id est vo- 2. & 3.p
E luntatem, qua vult prædestinatum saluare, & tertium est ipsa q 24.art
prædestinatio, quæ nihil aliud est quam directio in finem, quē 1.c.
vult Deus rei dilectæ, Quodlibet autem horum trium certitudinem habet: & tamen necessitatem non imponit. Et quòd præ- 1. p.q.86:
sentia diuina certitudinem habeat, patet: Deus enim cognoscit art.1.or4.
res probabiliori modo, quàm nos cognoscamus. Nā cognitio d.50.q.1.
nostra est in tempore, & ideo intuitus noster respicit res secun a. 1.3.o.&
dum rationem temporis, scilicet præsentes, præteritas, & futuras: ueri. q.2
vt scilicet cognoscat præterita, ut præterita, præsentia, ut præ- ar.5.& 6.
sentia, futura ut futura & certitudinaliter. Cognitio uero diui o.
na est supra tempus, & mensuratur æternitate solum, & ideo non cognoscit prout sunt in tempore, sed prout sunt in æternitate. scilicet prout sunt præsentia, & hoc tam necessaria, quàm contingentia, vnde omnia cognoscit tanquā præsentia in sua præsentialitate. Cum ergo etiam intellectus noster certitudinaliter cognoscat præsentia, multo magis Deus omnia sibi præsentia certitudinaliter cognoscit, ex quo nulla necessitas rebus

cognitis inducitur, sicut uidemus, quod aliquis existens in loco eminenti uidet certitudinaliter ordinem uenientium aliquorum & euntium per uias, & alius in plano existens non uidet nisi quæ sunt sibi præsentia, & tamē hominibus istis hoc nulla necessitas imponitur. Nam hoc non est nisi ex hoc, quòd in alto existens intuetur omnia, ut præsentia, quæ cunti in plano sunt præterita, scilicet illa quæ retro sunt, præsentia illa scilicet, quæ sunt iuxta se, & futura illa scilicet quæ anteriora sunt. Quod autem uoluntas diuina certitudinem habeat, & tamen necessitatem non imponat, sic patet. Voluntas enim Dei est efficax, & perfecta causa omnium rerum: quia omnia quæcunque uoluit Dominus fecit. Cuius perfectio, & efficacia apparet ex hoc, quòd nō solum mouet, & causat res, sed etiam dat eis talem modum causandi, inquantum cuilibet rei determinatum modum contulit, quo suos effectus produceret. Vnde quia ipse uoluit quædam esse in uniuerso necessaria, quædā contingentia, constituit quasdam causas, quibus contulit, ut contingenter causarent, & quasdam quibus contulit, vt necessario causarent, effectus. Vnde uoluit istum, uel illum effectum non solum esse, sed etiam tali modo esse: scilicet uel contingēter uel necessario, sicut quòd uoluit Petrum non solum currere, sed etiam contingenter currere, & similiter uoluit istum, uel illum hominem saluare, sed eo modo ut arbitrij libertatē non perderet, & sic quòd Petrus, vel Martinus saluetur, habet duas causas, vnam scilicet uoluntatem diuinam, & hæc habet certitudinem. Aliam liberum arbitrium, & hæc habet contingentiam. Et sic est in alijs rebus, quia si sint contingentia prouenit eis ex causa proxima. Quod uero sint certa, & necessaria prouenit eis ex causa prima. Vnde prima causa rerum, scilicet diuina uoluntas etiam de contingentibus certitudinem habet, ex qua quidem certitudine non imponitur ipsis rebus aliqua necessitas, quia non solum uult ea esse, sed tali modo esse, scilicet necessario, uel contingenter, ut dictum est. Quod uero prędestinatio certitudinem habeat, & necessitatem non imponat, similiter patet. Motus enim vel directio, uel propositum dirigendi in finem, quod est ipsa prædestinatio, est secundum constitutionem, & ordinem causarum à Deo constitutarum. Constat autem, quòd quando sunt duæ causæ ordinatæ, quarum vna est necessaria, & alia contingens effectus sp est contingens. In prædestinatione āt sunt duæ causæ. Quarū una est necessaria, s. ipse Deus & alia est cōtingēs, s. ipsum liberū arbitriū. & iō oporteret effectum prædestinationis contingentem esse. Vnde quia Deus scit & uult istum uel illum consequi talem finem prædestinatio certitudinem habet, quia uero Deus uult ut secundum libertatem arbitrij in talem finem dirigatur, iō huiusmodi certitudo nullā prædestinato necessitatē imponit.

Margin: ar. 97. 1. p. q. 19. ar. 6. o. ar. 2 & 8. ma. q. 6. ad quintum. — ar. isto, & ad 1. & 2. patet. 3. d. 7. q. 3 a. 2. q. 1. c. & ueri. q. 6. art. 1. c. — 1. p. q. 23. ar. 8. ad 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hic prædestinatus omnino saluatur ex certitudine diuinæ prædestinationis, non tamen est ibi necessitas absoluta, sed conditionalis, quia si talis est prædestinatus necessario saluatur, non autem est necessarium simpliciter.

Ad secundum dicendum, quòd uerbum Apostoli nō est sic intelligendum quin sit necessarium velle, & currere ex parte nostra, sed quia principium primum bene operandi non est à nobis, sed ex misericordia diuina infundente gratiam: nihilominus tamen oportet, quod ex parte nostra sit aliquod principium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum motus angeli sit in instanti.

215

Margin: ar. 187. o. & 1. p. q. 58. ar. 3. c. & q. 63. a. 6. ad 4. & 3. p. q. 53. a. 1. ad 3.

CIRCA angelos quæsitum fuit de motu angeli, scilicet vtrum motus eius sit in instanti. Videtur quòd sic. Constat enim quòd mutatio angeli simplicior est omni mutatione corporali. Sed inuenitur aliqua mutatio corporalis in instāti, sicut illuminatio, & huiusmodi: ergo multo magis motus angeli est in instanti.

¶ 2 Præterea, Nobilissimæ creaturæ cōpetit nobilissimus motus, nobilissimus autem motus est ille qui fit instanti. ergo cōpetit nobilissimæ creaturæ, scilicet angelo.

Contra, Omnis motus habet prius, & posterius. Prius autem & posterius in motu est numerus temporis: ergo in omni motu est tempus: ergo nullus motus etiam angeli est in instanti.

Respondeo dicendum, quòd omnis mutatio habet duos terminos, quos non contingit simul esse. Vnde impossibile est quod aliquis motus, vel mutatio sit in instāti hoc modo, quod idem instans ambos terminos complectatur. Vnde sciendum, quod in rebus corporalibus duo termini motus, uel mutationis dupliciter possunt se habere. Vno modo quòd sit assignare instans in quo terminus ad quem primo est. Et aliud instans, in quo ter- *(ar. 149. c.)*

F minus à quo ultimo est, & sic cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium, sequitur quòd de vno termino motus in alium fiat transitus per tempus, & sic talis mutatio est in tēpore, & non in instanti. Hoc aūt contingit qñ inter duos terminos motus est aliquod medium accipere, sicut inter album, & nigrum, & inter esse hic & ibi. Sed aliqui termini mutationis sunt, inter quos non est accipere medium, sicut inter album, & non album, inter ignem, & non ignem, inter tenebrosum & luminosum, quia affirmatio, & negatio sunt secundum se immediata, & similiter priuatio & forma in subiecto determinato, & in talibus licet sit accipere instans in quo primo est terminus ad quem, non tamen est accipere instans, in quo ultimo est terminus a quo. Cum enim inter quælibet duo instantia sit tempus medium, sequeretur, quod in illo tempore medio in neutro extremorum esset, quod est impossibile, cum sint extrema omnino immediata. Oportet ergo dicere, quod cum illud instans,

G in quo primo est terminus ad quem, sit terminus alicuius temporis, quòd in toto tempore præcedenti duret terminus à quo & sic cum inter tempus & instans, quod est terminus temporis non sit tempus medium non fit transitus de una extremitate in aliam in tempore, sed in instāti, primo enim desinit esse terminus à quo, & incipit terminus ad quem, & huiusmodi mutationes dicuntur esse instantaneæ, sicut illuminatio generatio & corruptio. Sed oportet quòd istæ mutationes sint termini motuum continuorum, & in tempore existentium, quia tempus in quo est ultimo terminus à quo mensurat aliquem motum secundum quod subiectum accedit ad quem, sicut per alterationem materia disponit ad formam, et per motum localem corpus luminosum accedit ad situm, in quo illuminat, et secundum hoc dicitur quod generatio, et corruptio sunt termini alterationis, & illuminatio motus localis. Sic ergo duæ sunt mutationes corporalium, sed neutra harum potest esse in motu angeli.

Margin: ar. 149. & fi. & 4. d. 11. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 2 & d. 17. q. 1. art. 5. q. 1. ad 3. — 1. p. q. 53. ar. 3. c. 12. q. 113. ar. 7 ad 5. 3. p. q. 75. at. 7 ad 1. — ar. 149. & 187.

H Cum enim motus angeli attendatur secundum diuersos contractus virtuales angeli ad diuersa loca, qui quidem contractus non sunt continui, sequitur quòd motus angeli nō sit continuus, & ita tempus quòd proprie mensurat motum angeli non est continuum, cū cōtinuitas temporis sit ex cōtinuitate motus, vt dicitur in 4 Phy. (T. c. 104.) Non enim potest dici, quòd motus angeli mensuretur tempore cōtinuo, quod est numerus motus cœli, quia motus angeli non dependet ex motu cœli, & sic sequitur quòd motus angeli mensuretur quodā tempore in quo sunt instantia sibi succedentia sine continuatione, quia tempus ex hoc, quod est numerus nō est continuū, sed ex hoc quod est numerus motus continui. Sic ergo in motu angeli duo extrema motus nō sunt in duobus instantibus, inter quæ sit tps medium, neque iterum unum extremorum est in tempore, & aliud in instāti, quod terminat tempus, sed duo extrema sunt in duobus instantibus, inter quę non est tempus medium, & sic oportet dicere quòd motus angeli sit in tempo-

I re, licet alio modo, quàm motus corporales sunt in tempore.

Margin: 12. q. 113. ar. Ar. 187 c. 7. ad 5. 1. p. q. 63. ar. 6. ad 4 — arti. 27 & ar. 187. At. 270.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mutatio angeli secundum prædicta ostenditur esse simplicior, quàm aliqua mutatio corporalis. Est enim simplicior quam illa mutatio, cuius duo extrema sunt in duobus instantibus inter quæ cadit tempus medium, tamen inter duo instantia motus angeli non cadit tempus medium. Similiter etiam simplicior est quàm illa, cuius unum extremum est in toto tempore continuo, cum unum extremum sit instans indiuisibile, & tamen non intercidit tempus medium, sicut oēt ibi; & quia est simplicior, ideo eū sequitur quòd sit nobilior.

Margin: 1. p. q. 53. ar. 3. ad 3.

Vnde patet solutio ad secundum.

QVAESTIO V.

K DEINDE quæsitum est de homine.

ET circa hoc quæsitum est de partibus naturæ humanæ. De sacramentis gratiæ. Et de conuersatione humanæ uitæ.

CIRCA primum quærebantur duo.

¶ Primò de anima.

¶ Secundò de corpore.

ARTICVLVS V.

Vtrum sint eiusdem substantiæ animæ sensitiua, & intellectiua.

216

Margin: de anima ar. 10. o. c.

DE anima autem quæsitum est utrum sint eiusdem substantiæ anima sensitiua & intellectiua, & ostendebatur, quòd non,

non. Nam prima sensitiua educitur de potentia materiæ, intellectiua uero est per creationem. Non est ergo eadem substantia utriusque.

¶2 Præt. In nulla substantia quæ sit una, & eadem est eodem tempore motus ad opposita. Sed sensus & ratio eodem tempore mouentur ad opposita, sicut dicit Apostolus ad Roma. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem &c. ergo sensitiua & rationalis non sunt unius substantiæ.

¶3 Præterea. Corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem generis, ergo nec idem numero. Sed anima sensitiua est corruptibilis, intellectiua uerò incorruptibilis: ergo sensitiua, & intellectiua non sunt eædem numero, & sic nec eiusdē substantiæ.

¶4 Præterea, Anima sensitiua est communis nobis & brutis. Sed in brutis educitur de potentia materiæ: ergo & in nobis: non est ergo eadem cum intellectiua, quæ est per creationem.

Contra. Vnius perfectibilis una est perfectio. Sed corpus humanum est perfectibile: ergo anima quæ est eius perfectio est una.

Respondeo dicendum, quòd circa ordinem formarum est duplex opinio. Vna est Auicebron, & quorundam sequacium eius. qui dicunt quòd secundum ordinem generum, & specierum sunt diuersæ formæ substantiales sibi inuicem aduenientes, sicut est substantia, est corpus, est animatum, & est animal.

Reprobatio Opinionis. 1.2.6. & 1. p. q. 76. 3.0. & ar. 6. ad 1. & 3. p. q. 76. ar. 4. c. & q. 77. a. 6. c.

Dicunt ergo, quòd quædam forma substantialis est per quam est substantia tantum: & postea est quædam alia per quam est corpus, deinde est & alia per quam est animatum: & alia per quam est animal, & alia per quam est homo, & sic dicunt de alijs formis substantialibus rerum. Sed hæc positio stare nō potest, quia cum forma substantialis sit quæ facit hoc aliquid, & dat esse substantiale rei, tunc sola prima forma esset substantialis, cum ipsa sola daret esse substantiale rei, & faceret hoc aliqd, C omnes autem post primam essent accidentaliter aduenientes, nec darent esse rei simpliciter: sed esse tale, & sic in amissione, uel acquisitione ipsarum non esset generatio & corruptio, sed tantum alteratio unde patet hoc non esse uerum. Similiter etiam esset in potentijs animæ, nam sola prima s. uegetabilis esset forma substantialis, & faceret hoc aliqnid, aliæ uero essent accidentales, quod omnino est falsum. Et ideò dicendum est, quòd huiusmodi formæ differunt secundum perfectum & imperfectū. Est enim aliqua forma quæ non dat nisi esse corpus tantū. Aliqua est magis perfecta, quæ etiam dat esse & uiuere quocunque modo uiuendi. Aliqua quæ cum his dat etiam sensum: unde patet quod semper ultima est perfectior primis, & habet se ad priores, sicut perfectissima ad imperfectissimam, & ideo quicquid continetur in ipsis totum est uirtute in ultima. Vnde dicendum est, q̧ una & eadem essentia est animæ sensitiuę & intellectiuæ, sed intellectiua habet se ad sensitiuam, sicut perfectum ad imperfectum. D Quod autem specialiter anima sensitiua, & intellectiua sint unius essentiæ signum est, quia nisi uires animæ radicarentur in una essentia, nunquam una impediretur ab alia, nec etiam uirtus unius redundaret in aliam. Item cum intellectus non habeat determinatum organū in corpore quo mediante exerceat operationes suas, ad quid uniretur corpori, nisi esset eiusdem essentiæ cum anima sensitiua? Sic ergo patet quod una essentia est animæ sensitiuæ, & intellectiuę, sed differunt secundum perfectum, & imperfectum, ut dictum est.

ar. 6. 42. c. & q. 57. ar. 1. 0. ve r. q. 13. a. 3. c. & q. 86. art. 3.

pot. q. 3. art. 9. ad 9. & 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima sensitiua educitur de potentia materiæ in brutis: in nobis uero non, sed est per creationem: cum eius essentia sit essentia animæ rationalis, quæ est per creationem.

a. 44. c. fi.

Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens aliquid idem existens secundum diuersas uires, uel partes moueri ad opposita, & ideo licèt substantia animæ humanæ sit eadē sensitiuæ, & intellectiuæ, tamen potest secundum diuersas partes, & uires moueri ad oppositum, ut scilicet sensus moueatur ad ea quæ sunt sibi propria, & ratio ad ea ad quæ ordinatur.

Ad tertium dicendum, quòd licet incorruptibile non sit idē corruptibili: tamen inuenitur aliquid incorruptibile, quod habet aliquam proprietatem communem corruptibili: & sic est in anima rationali. Nam ipsa substantia animæ est incorruptibilis, nihilominus tamen habet aliquid in se, s. sensitiuum qd est commune etiam corruptibili.

Ad quartum dicendum, quòd licet anima sensitiua sit communis in nobis, & brutis quantum ad rationem generis: tamē quantum ad rationem speciei alia est in homine & alia in brutis. & similiter alia in asino & alia in æquo, & in boue, & secundum quod differunt aliqua specie, ita etiam differt in eis anima sensitiua, & ideo non sequitur, quod si in brutis educatur A de potentia materiæ, quod etiam in homine, quia in homine est alterius speciei, & est per creationem.

QVAESTIO VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus resurget idem numero.

DE corpore autem quæsitum est, utrum resurget idem numero: & ostendebatur quod non: quia secundum Philosophum in Top. illud dicitur idem numero, quod est idē proprio, accidente, & diffinitione. Sed corpus in resurrectione nō habebit eadem propria: quia modo uisibile, tunc non, non eadem accidentia, quia nunc albus, crispus, niger, & huiusmodi, quæ tunc non erunt, non eadem etiam diffinitio, quia modo diffinitur per mortale, tunc uero non mortale erit: ergo uidetur, quòd non resurget idem numero. 217

4. d. 44. q. 1. art. 1. q. 1. & 0.

B

¶2 Præterea, Identitas materiæ facit idem numero. Sed materia corporis resurgentis non erit eadem cum corpore, quod nunc est, cum multæ formæ reiterentur in ea: ergo corpus non resurget idem numero.

¶3 Præterea, Philosophus dicit in lib. de anima, q̧ non est eadem statua numero quæ destruitur, & de eodē ære reficitur. Pari ergo ratione corpus, quod modo corrumpitur non erit idem numero cum eo, quod resurget.

¶4 Præterea, Constat quòd homo humanitate est homo, & una humanitate unus homo. Sed in corpore, quod nunc est, & resurget, erunt duæ humanitates: quia per mortem destruitur forma totius: ergo erunt duo homines, & sic uidetur q̧ corpora non resurgent eadem numero.

C

Contra. Iob 19. quem uisurus sum ergo ipse, &c.

Respondeo dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid sit idem numero requiritur identitas principiorum essentialium. Vnde quodcunque principiorum essentialium etiam in ipso indiuiduo uarietur necesse est etiam identitatem uariari. Illud autem est essentiale cuiuslibet indiuidui, quod est de ratione ipsius, sicut cuilibet rei materiali sunt essentialia materia, & forma: unde si accidentia uarientur, & mutentur, remanentibus principijs essentialibus indiuidui, ipsum indiuiduum remanet idem. Cum ergo principia essentialia hominis sint anima, & corpus, & hæc remaneant: quia resurget eadem anima, & idem corpus: dicendum, quòd corpus hominis resurget idē numero.

po. q. 10. artic. 4. c. po. q. 10. ar. 4. cap. principio

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit ex falso intellectu literæ. Non enim dicitur idem numero illud, quod habet idem accidens nunc & postea, & idem proprium: D sed illud est idem numero quod est idem cum accidente, & idem cum proprio, sicut cum subiectum est idem cū accidente, proprio, & diffinitione: & non illa quæ habent idem accidens idem proprium, & unam diffinitionem, unde patet, q̧ obijciens falsè intellexit textum. Dato autem, quòd secundum illum intellectum procedat obiectio dicendum, quòd intelligitur de accidentibus indiuiduantibus. s. de dimensionibus, & erunt hæc in corporibus glorificatis. Item erit ibi idē proprium. s. risus. Iob. 8. Implebitur os tuum risu, & labia sua iubilo. De diffinitione uerò dicendum, q̧ licet resurgat immortale, tamen uera mortalitas non tolletur ab eo: quia natura humana erit ibi, quæ ex se habet quòd sit mortalis.

Ad secundum dicendum. quòd licèt eadem materia faciat idem numero, non tamen materia nuda, nec quæ facit principium in numero: sed una materia secundum, quòd est sub dimensionibus terminantibus ipsam facit idem numero, unde E licet multæ formæ reiterentur in anima corporis resurgentis, tamen resurget corpus sub eisdem dimensionibus, & cum eisdem principijs essentialibus.

3. p. q. 54. ar. 2. ad 2. 4. dist. 44. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. & 2.

Ad tertium dicendum, quòd August. dicit contrarium. Ipse enim uult si statua reficiatur ex eodem ære, quòd sit eadem numero. Nihilominus tamen dicendum, quòd omnia artificialia ponuntur in genere, uel in specie, quia uel per materiam suam, uel per formam suam. Naturalia autem ponūtur in genere, uel specie tantum per formam suam: formæ autem artificiales, quia sunt accidentia, ideo oportet, quòd collocentur in genere, uel specie, uel materia: naturales uero non, quia sunt substantiales. Dico ergo quòd si consideretur statua prout ponitur in genere, uel specie per materiam suam: sic reficitur eadem statua. Si uero consideretur prout ponitur in genere, uel specie per formam: sic dico quòd non reficitur eadem, sed altera quia alia est forma huius & alia illius; in corpore autem non est sic, quia in corpore erit eadem forma.

4. d. 44. q. 1. a. 1. q. 2. ad quartum.

Statua refecta si sit eadem.

Ad quar-

Ad quartum dicendum, quòd non sunt duæ humanitas in F corpore, quod corrūpitur & quod resurgit, sed una, quia principia essentialia non notantur, sed sunt eadem.

QVAESTIO VII.

DE sacramentis verò gratiæ quæsita sunt tria.
¶Primò de sacramento confirmationis.
¶Secundò de sacramento Eucharistiæ.
¶Tertiò de sacramento matrimonij.

ARTICVLVS VII.

Vtrum solus episcopus debeat conferre sacramentum confirmationis, vel etiam alius. G

218 CIRCA primum quæritur, vtrum solus Episcopus debeat
a.d.13.q. conferre sacramentum confirmationis, vel etiam alius, &
1.ar.1.q. videtur quod non solum Episcopus, sed etiam quòd quilibet
a.o. sacerdos possit conferre. Constat enim quod in confirmatione confertur gratia spiritualis. Sed huius gratiæ collatio sic est ordinata, ut non possit impediri, constat autem, quod per absentiam Episcoporum multotiens impeditur, quia non sunt ubique præsentes: ergo debet conferri per ministerium sacerdotū, qui sunt vbique præsentes.

¶2 Præterea. Sacramenta instituta sunt propter utilitatem: ergo debent eo modo conferri, quo competit utilitati omniū, non autem competeret utilitati si solus Episcopus cōferret hoc sacramentum, in quo datur robur spiritus sancti, quia nō omnes habent opportunitatem Episcopi; ergo debet fieri per sacerdotes, per quos possunt omnes consequi hanc utilitatem.

¶3 Præterea, Constat quod sacramentum baptismi est maius quam sacramentum confirmationis. Sed baptismus potest conferri per quoslibet sacerdotes: ergo multo magis confirmatio.

In contrarium est Ecclesiæ consuetudo.

Respondeo dicendum, q. proprius minister sacramenti cōfirmationis est Episcopus, & hoc probatur ratione, & auctorita
3.p.q.65. te. Ratione quidem, quia confirmatio ad hoc fit, ut homo in
a.1.c.ad 4 quadam perfectione constituatur, cum detur ad robur spiri-
3.p.q.72. tus sancti ut scilicet homo ex hoc fiat fortis, & robustus ad cō-
ar.1.9.0 & fitendum, & proponendum fidem coram regibus, & principi-
a.2.ad 11 bus, unde & propter hoc fit in fronte, ut non pertimescat, nec
a.55.c.fi. confundatur proponere fidem coram omnibus, & defendere.
4.d.3.q.3 Sicut autem Diony. dicit, tres sunt actiones hierarchiæ, scilicet
ar.1.q.3.c. purgare, illuminare, & perficere purgare est proprium dyaco-
3.p.q.65. norum, illuminare presbyterorum: & hoc consistit maximè in
ar.2.ad 3 eucharistia, perficere verò est episcoporum; & ideò omnia sa- I
4 dis.7.q. cramenta, quæ ad perfectionem conferuntur, pertinet ad col-
3.art.1.q. lationem episcopi, quæ sunt collatio ordinum, consecratio vir-
3.3.0. ginum, & uasorum, & confirmationis sacramentū, unde alius non potest conferre confirmationis sacramentum nisi episcopus. Hoc etiam patet auctoritate scripturæ. Confirmatio enim successit in locum impositionis manuum. Hoc autem non poterat fieri nisi per solos apostolos, unde & per Philippum, qui prædicauerat uerbum Domini in Samaria, non imponebātur manus, sed Apostoli qui erant Hierosolymis audito, quòd Sa-
22.q.184. maria recepit verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioan-
ar.6.ad 1. nem, & postea sequitur, Tunc imponebant manus super illos
& 3.p.q. &c. unde cum episcopi succedant in locum Apostolorum, so-
67.art.2. lis episcopis debetur collatio sacramenti confirmationis. Inue-
ad 1. nimus tamen quòd aliqua quæ in quadam perfectione constituunt, ex dispensatione committuntur simplicibus sacerdotibus, sicut collatio minorum ordinū, & huiusmodi, quod K etiam de confirmatione fieri posset cum dispensatione, sine qua nullus debet conferre hoc sacramentum, nisi solus epi-
3.p.q.72. scopus.
a.1.ad 1. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnia sacramen-
& 4.di.7. ta, in quibus confertur gratia spiritualis potest conferre sacer-
q.3.a.1.q. dos, undelicèt in sacramento confirmationis conferatur gra-
3.o. & di- tia spiritualis, non tamen competit sacerdoti, quia perfectiori
a5.q.1.a. modo in sacramento ordinis cōfertur gratia spiritualis, quòd
1.ad 3. reseruatur solis episcopis propter perfectionem in qua consti-
22.q.39. tuit. Nec obstat de impedimento, quia possunt recurrere ad ci-
ar.4.ad 1. uitates, in quibus sunt episcopi præsentes.
& q.100. Et per hoc patet solutio ad secundum.
ar.2.ad 1 Ad tertium dicendum, quòd sacramentum baptismi est ma-
& 3.p.q. ius necessitate non perfectione. & ideò propter eius necessitatē
67.a.343. non solum sacerdotes, sed etiam quilibet Christianus potest
ad 1. baptizare in articulo necessitatis, ubi non habetur copia sacerdotalis, seruata nihilominus forma sacramenti. Confirmatio verò quia non est adeo necessaria & constituit in quadā perfectione, vt dictum est, maioribus reseruatur, s. solis episcopis.

QVAESTIO VIII.

CIRCA sacramentum eucharistiæ quæsita sunt duo.
¶Primò de illis qui excluduntur à consecratione per fornicationem.
¶Secundò de illis qui excluduntur à participatione sacramenti per excommunicationem.

ARTICVLVS VIII.

G *Vtrum aliquis possit audire missam sacerdotis fornicarij, quin peccet mortaliter.*

AD primum quæsitum est, utrum aliquis possit audire mis- 219
sam sacerdotis fornicarij quin peccet mortaliter, uide- 3.p.q.82.
tur, quòd nō possit audire sine peccato mortali. Ecclesia enim a.9.ad 4.
præcepit sub anathemate, quòd nullus audiat missam à forni- dis.32.q.
cario sacerdote. Sed facere contra huiusmodi mandatum est art.2.4.
peccatum mortale, ergo &c. o.
Contra est, quòd in multis locis per mundum sustinetur.
Respondeo dicendum, q. circa hoc est considerandum, q. aliquid quantum ad ius naturale est per se malum, & aliquid malum est quantum ad ius positiuum. Quicunq; enim sacer-
dos in peccato mortali existens celebrat, peccat mortaliter, un- 4.d.24.
de si constaret mihi eum esse in peccato mortali, & inducerem 1.ar.3.q.
eum ad celebrandum peccarem mortaliter, & hoc est secundū 3.o.
H ipsum ius naturale, quia hoc est prouocare eum ad peccatum mortale. Ius autem positiuum addit plus, q. non solum non debeam inducere eum ad celebrandum, sed etiam si audiam eius missam pecco mortaliter, quod quidem institutum est in pœnam sacerdotis fornicarij. Attendēdum tamen est, quòd hoc non intelligitur de quolibet sacerdote fornicario, sed de publicis fornicarijs, qui propriè dicuntur publici, quando iudicio & sententia ecclesiæ uocantur publici. Vnde quicunq; à tali fornicario publico audit missam peccat mortaliter.
Ad illud quod obijcitur dicendum, q. si sustinetur à præla- 4.d.13.
tis propter hoc non excusatur, quia hoc est uel propter negli- 1.art.3.
gentiam, uel propter miseriam, & defectum ipsorum prælato- 3.o.
rum, qui non sunt ausi corrigere alios, cum in se multa corri- Ad contrarium.
geuda cognoscant, uel etiam propter timorem aliquando, un- a.d.24.
da non excusantur propter hoc. 1.art.4.
3.o.

ARTICVLVS IX.

I *Vtrùm aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter.*

CIRCA secundum quæsitum fuit, utrum aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter, & uidetur q. sic, quia multa magistri decretorū, & magni hoc dicunt. 220

¶2 Præterea, Facere contra præcepta ecclesiæ est peccatum mortale, sed ecclesia mandat quòd nullus loquatur, nec comedat cum excommunicatis: hoc ergo qui facit peccat mortaliter.

¶3 Præterea, Quædam decretalis dicit, ubi cōsulebatur summus pontifex, utrum posset participari excommunicatis: quòd hoc etiam pro uitando dispendio mortis non debet facere, & K huius assignat causam dicens, quia est peccatum mortale, uidetur ergo, quòd quicunque in aliquo participat cum eis peccet mortaliter.

Contra est, quòd nos uidemus multos perfectos uiros hoc facientes, qui nullo modo hoc facerent, si esset peccatum mortale.

Respondeo dicendum, q. aliquis per excommunicationem separatur à communione fidelium, non autem hominum nisi per accidens, quia in tantum separatur à communione hominum, inquantum conuenit separari à communione fidelium: dico ergo q. aliquis potest communicare seu participare cum excommunicato directè, & indirectè, directè quidem in his q sunt fidelium, & sic ille qui hoc modo communicat sibi peccat mortaliter. Et hoc contingit tripliciter, quia si cōmunico secū in diuinis, sicut si orem pro eo, uel audiam missam cū eo, & in alijs spiritualibus. Item si ex contemptu, & hoc in quocunque communicat quis cum eo, quasi contemnens mandatum ecclesiæ

ecclesiæ peccat mortaliter. Item quicunque participat secum in crimine, & in causa. A Indirectè verò communicat quis cum eo in his, quæ sunt hominis, sicut in verbo, in cibo, & in his quæ sunt simpliciter humanæ conuersationis, & secundum hoc non peccat mortaliter, sed venialiter: nisi faciat ex contemptu, vt dictum est.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ opinio Decretistarum non est uera, quia ipsi plus assentiunt in his, & sequuntur ius humanum quam diuinum, cum plus sit assentiendum diuino, quàm humano, & ideo melior est opinio aliorum qui dicunt contrarium.

Ad secundum dicendum, quòd communicare cum excommunicato directè est contra præceptum ecclesiæ, & est peccatū mortale, sed indirectè non est contra, sed præter præceptum ecclesiæ, & hoc non est peccatum mortale, sed ueniale. Vnde sciendum est, ꝙ quædam sunt per se malum, & hæc non possunt fieri sine peccato, sicut communicare excommunicato in his quę sunt excommunicati, & ideo non possunt fieri sine peccato. Quædam verò sunt occasiones malorum istiū, & ista possunt fieri sine peccato mortali, & sic est loqui, vel comedere cum excommunicatis.

ar. 9. & 22 q. 110. ar. 3. ad 4. 4. di. 18 q. 3 art. 4. q. 3. ad 1. Ad tertium dicendum, quòd non solum quis debet subire mortem antequam peccet mortaliter, sed etiam antequàm peccet venialiter, quia peccatum inquantum peccatum nunquam esset eligibile. Si enim esset eligibile nunquam esset peccatum, & sic non peccarem si facerem, & ideo per hoc non concluditur, quòd ideo non sit participandum eis, quia est peccatum mortale, & qui hoc facit peccat mortaliter, quia etiam si esset ueniale non esset participandum eis, & tamen non peccaret mortaliter participando.

Vel dicendum est, quòd decretalis illa intelligitur de illis q directè communicant excommunicatis.

QVÆSTIO IX.

Circa sacramentum matrimonij quæsita sunt duo.
¶ Primò de maleficiatis.
¶ Secundò de frigidis.

ARTICVLVS X.

Vtrùm maleficia impediant matrimonium.

221 3. di. 34. q. 4. art. 3. o. Ad primum quæsitum est, utrùm maleficia impediant matrimonium: videtur quòd non: quia opus Dei est fortius quam diaboli. Sed matrimonium est opus Dei: maleficium vero opus diaboli: ergo matrimonium est fortius maleficio: non ergo impeditur per ipsum.

Contra, Maior est potestas dęmonis, quam hominis: Sed homo potest matrimonium impedire: ergo & dæmones.

Respondeo dicendum, quòd matrimonium, est quasi quoddam pactum. Nam per matrimonium vnus tradit potestatem sui corporis alteri ad carnalem copulam. Constat autem, ꝙ pactum de impossibili nullum est, cum nullus possit obligare se ad impossibile: & ideo quando aliquis obligat se per matrimonium ad carnalem copulam, si hoc sit etiam impossibile, matrimonium nullum est. Sed notādum est quòd impossibilitas carnalis copulæ ex aliquo impedimento proueniens potest dupliciter considerari: quia uel illud impedimentum est superueniens matrimonio iam consummato: vel præcedens. Si est superueniens, tunc matrimonium iam consummatum nunquā soluitur. Si verò impedimentum præcedat, tunc matrimoniū nondum consummatum soluitur. Item circa hoc sciendum, ꝙ impedimenta huiusmodi, uel sunt perpetua, uel ad tempus. Si sunt perpetua, tūc matrimonium illud simpliciter impeditur.
4. di. 34. a. 3. c. & 36. ar. 3. d. 40. ar. 4 ad 6. Si verò sunt temporalia, tunc matrimonium non impeditur simpliciter, sed ad tempus: ita tamen quòd impedimentum in utrisque præcedat. De maleficijs autem sciēdum est, quòd quidam dixerunt quòd maleficium nihil est, quod hoc proueniebat ex infidelitate: quia uolebant quòd dæmones nihil sunt, nisi imaginationes hominum, inquantum scilicet homines imaginabantur eos: & ex ista imaginatione territi lædebantur. Fides verò catholica uult quòd dęmones sint aliquid, & possint nocere suis operationibus, & impedire carnalem copulam: & ideo huiusmodi impedimenta si pręcedant, & sint perpetua, ut dictum est, simpliciter impediunt matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam diabolus est opus Dei, & non solùm matrimoniū: & inter opera Dei unum est fortius alio: & unum impeditur per aliud magis forte. Vnde cum diabolus sit fortior quam matrimonium: nihil prohibet per iu-

ARTICVLVS XI.

Vtrùm frigiditas impediat matrimonium.

222 4. d. 34. o. 4. ad 3. & di. 36. a. 1. & d. 39. 4. ad 3. Circa secundum quæsitū est, utrùm frigiditas impediat matrimonium. Videtur, quòd non, quia senes sunt frigidi, & tamen contrahunt matrimonium.

In contrarium est, quia nullus obligat se ad impossibile. Sed impossibile est frigidis carnaliter alicui copulari: ergo si adhoc obligant se, pactum huiusmodi nullum erit.

Respondeo dicendum, ꝙ frigiditas eadem ratione impedit matrimonium, sicut maleficium, cum sit eadem impossibilitas in utroque: nihilominus tamē differt frigidus, & maleficiatus. Frigidus enim est impotens simpliciter quātum ad omnes, maleficiatus uerò quidem impotens: non tamen quò ad omnes,
B 4. di. 34 2. ad 5. & 3. c. 4. di. 34. 2. ad 5. 3. c. sed quò ad vnam tantùm. Nam maleficium consistit in imaginatione uiri respectu unius mulieris: inquantum. s. operatione dęmonis fit illi abhominatio alicuius mulieris, quam propter horrorem refugit & respuit: & ideò aliter impedit frigiditas & aliter maleficium. Nam frigiditas impedit aliquem ita ꝙ oportet quòd remaneat absque omni spe contrahendi si ab una impediatur. Vnde si aliquando aliquis efficitur potens oportet redintegrare primum matrimonium: vnde frigiditas soluit contractum & impedit contrahendum: maleficiatus verò impeditur quantùm ad istam tantùm, unde datur ei licentia nubendi alteri, & mulieri similiter, unde maleficium soluit contractum sed non dirimit contrahendum, ut iam patet.

Ad primum ergo dicendum, quòd senes sunt frigidi, nō quidem ad actum generationis: sed ad generationē prolis: & ideò cum possint carnaliter copulari non soluitur matrimonium: frigiditas uerò quæ omninò carnalem copulam impedit, soluit matrimonium.
C

QVÆSTIO X.

Circa conuersationem uerò humanæ uitæ quæsita sunt quędam per comparationem ad proximum. Quædam uero per comparationem ad res, quæ in usum hominum ueniunt. Per comparationem uerò ad proximum quæsitum est de correctione fraterna: circa quam duo quęsita sunt.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm aliquis debeat in publico, vel in priuato corrigere peccantem.

D 223 3. p. q. 55. ar. 1. ad 1. ma. q. 3 artic. 2. ad 1. Primò, vtrùm debeat aliquis in publico, uel in priuato corrigere proximum, uel fratrem suum. Videtur ꝙ occultè. Matthæi decimooctauo. Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te ipsum solum. Videtur ergo quòd occultè sit corrigendus frater delinquens.

Contra, ad Tim. 5. Peccantem coram omnibus argue.

Præterea, Aliquæ constitutiones hoc habent, ut scilicet publicè corrigantur.

Respondeo dicendum, quòd huiusmodi correctio ex charitate debet procedere: & inde est quòd dicitur fraterna correctio, & ideò oportet ordinem fraternæ correctionis sumere secundum ordinem charitatis. Ordo autem charitatis est, ut quis bono proximi præferat commune bonum. Item ut uelit bonum proximi & conscientiæ & famæ: & in his magis uelit bonū conscientiæ, quando utrumque haberi non potest. Et ideò his consideratis credo quòd si esset aliquod peccatum carnale, seu spi-
E rituale, quod uergeret in detrimētum multitudinis, statim est reuelandum: cum præponderet bonum commune in ordine charitatis, vt dictum est, bono proximi siue sit famæ, siue conscientiæ. Quando uerò non timetur multitudinis detrimentum, tunc debet quis utrumque custodire, scilicet bonum famæ & conscientiæ corrigendo occultè inter se & ipsum. Si autem ex hoc correctio non sequatur: tunc secundum ordinem Euangelij debet secum adhibere alium, uel etiam referre Ecclesiæ: nihilominus tamen & in hoc seruandus est ordo, ut si peccatum sit publicum, publicè corrigatur, si uerò occultum occultè, & ideo dicit. Si peccauerit in te frater tuus, id est te sciente solum, &c. quantum ad occultum: quantum vero ad publicum dicitur. Peccantem scilicet publicè coram omnibus argue. ar. 16. e. 2a q. 33. ar. 2. c. ad 3.

Et sic patet solutio ad primum utriusque partis.

Ad aliud uerò dicendum, ꝙ illud constitutionibus ordinatū est, & seruari debet in his quę uergunt in periculum & detri- Ad rōnem 224. & in

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prælato suo.

224 SEcundo quæritur, vtrùm si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prælato suo, videtur quòd sic quia facere contra ordinem Euangelii est peccatũ
ar.15. 16. mortale. Sed statim referre prælato est contra ordinem Euangelii: ergo peccat mortaliter.

Contra est, quia hoc faciũt multi viri perfecti, qui nullo modo hoc facerent, si esset peccatum mortale.

Præt. Prælati possunt non solum de præteritis, sed & de futuro præbere cautelam, & ideo si eis referatur, nõ uidetur esse peccatum mortale.

Respondeo dicendũ quòd verbum Domini, quod dicit Matthæ. 18. de correctione fraterna, est intelligendum sicut alia uerba quæ dicit pertinentia ad humanos actus & seruari debet, secundum quòd dependet à charitate. & ideo dico quòd semper
ar. 16 & 2. cum debitis circunstantiis intelligenda sunt. Sciendum est autẽ
& q. 67. ar quòd in criminibus tripliciter proceditur secũdum iura: quia
ti. 5. ad 2. per inquisitionem, & hoc est in peccatis publicis, & non debet
& e. 68. ar fieri, nisi præcedat clamor congregationis. Item per denuncia-
tic. 2. o. & tionem, & per accusationem, & hoc est in priuatis. Si autẽ pro-
2. q. 5. art. cedatur per accusationem, tunc debet fieri in scriptio, quia obli
8. & 4. di. gatur accusans ad talionem, & in hoc intenditur, ut finis, bonũ
9. q6. 2. 5. reipublicæ, vnde hoc potest fieri secundùm volũtatem siue pu
ad 1. & 2. blicè siue priuatim. Si autem procedatur per denunciationem,
q. 2. o. tunc debet præcedere fraterna admonitio, quia finis huius est
Quãdo & emendatio proximi, & ideo debet seruari ordo fraternæ corre-
denunciã ctionis, utrum autem statim cum quis scit fratrem suum pec-
dõ plato casse debeat denunciare prælato, dico quòd in his distinguen-
pctũ sius. dum est de conditionibus subditi, & prælati. Nam si ego scio quòd frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare prælato. Si autem uidetur quòd hoc melius fiat per prælatũ, & prælatus nihilominus sit pius, discretus & spiritualis non habẽs rancorem seu odium aduersus illum subditum, tunc licitè potest hoc denunciare sibi, & tunc non dicit Ecclesiæ, quia non dicit ei sicut prælato, sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi & emendam. Sed quia propter conditiones diuersas prælatorum & subditorum, non potest in hoc dari generale iudicium: quia aliquando prælatus, uel mouetur ad odiũ aduersus subditum, uel subditus non bene fecit uerba prælati, ideo tenẽdum est hoc pro regula, quòd in omnibus istis semper seruãda est charitas, & quod melius & magis expedire videtur, & hoc intendat, scilicet emendam proximi, seruet quãtum potest bonum charitatis, tunc denunciando non peccat. Si uerò denunciet cuicunque personæ hoc ex malitia, & ut proximus cõfundatur, vel deprimatur, tunc denuncians, siue accusans peccat mortaliter.

Ad primum ergo dicendum, quòd si statim aliquis referat prælato adhibens debitas circunstancias & considerans magis expedire, non facit contra præceptum Euangelii, quia non dicit hoc ecclesiæ, sed personæ proficienti, ut dictum est, & ideo non peccet mortaliter.

Ad secundum dicendum, quòd etiam perfecti uiri peccarẽt mortaliter, si denunciando prælato, uel alicui personæ intenderent aliquid quod est contra intentionem præcepti.

Ad tertium dicendum, quòd si aliquis referat prælato culpam proximi intendens uel cautelam in futurum, uel aliquid huiusmodi quod ad emendam proximi videret expedire, nõ peccat. Si autem hoc siue prælato, siue alicui amico suo ex malitia referat, tunc peccat mortaliter. Quod si ex in cautela alicui dixerit hoc, ita tamen quòd non proueniat inde aliud vel infamia vel uituperium proximo delinquenti, tunc non peccat mortaliter, licèt incautè agat.

INCIPIT QVODLIBET DVODECIMVM.

QVAESTIO I.

VÆSITVM est de rebus, quæ sunt supra hominẽ & de rebus humanis.

Circa primum quæsitum est de Deo, de angelis, & de cœlo.

Circa primum quæsitum est de Deo quantum ad suum esse, quantum ad suam potentiam, quantum ad eius prædestinationem.

ARTICVLVS I.

Vtrùm in Deo sit tantum vnum esse.

CIrca primum quæsitum est, utrùm in Deo sit tantum unũ 225
esse, scilicet essentiale, ut præter istud sit etiam in Deo esse
personale, & uidetur quòd sic, quia aliud est patrem esse, aliud 1. p. q. 3. ar
filium esse, & aliud spiritum sanctum esse, sed esse essentiale nõ tic. 5. & 3.
est aliud, & aliud, ergo &c. d. 8. art. 1.

¶ 2 Præterea. Proprium formæ est quòd det esse. Sed in diuinis sunt tres proprietates personales, quæ obtinent vicem formæ, ergo &c.

Contra. Aug. dicit. In diuinis tantum vnum esse.

Respondeo dicendũ, quòd ueritas fidei habet quòd in diuinis solum est distinctio quæ est secũdum relationes oppositas, relatio autem sicut & quælibet forma habet esse ex comparatione ad illud cui inest, vnde esse filiationis est per comparationem ad substantiam cui inest, relatio autem in diuinis non di-
stinguitur ab eo cui inest, uel in quo est, quia est ipsa res, quæ ar. 18. 2. ad
refertur, sed distinguitur solum ex parte alius cui opponitur, & 5.
ex hac parte non desideratur esse relationis, sed distinctio & oppositio eius, & ideo est in Deo unum tantum esse, scilicet essentiale.

Ad primum ergo dicendum, quòd esse dupliciter dicitur,
quandoque enim esse idem est quod actus entis quandoque art. 18. 1. &
autem significat compositionem enunciationis, & sic signi- 5. d 6. q. 2
ficat actum intellectus, quomodo intelligitur quando di- at 2. ca. &
citur quòd aliud est esse patris, & aliud filii, non primo modo. ad 4.

Ad secundum dicendum, quòd sicut & quælibet forma, paternitas facit esse. s. patrem, qui est diuinum esse, & facit tantũ vnum esse inquantum paternitas facit esse.

QVÆSTIO II.

ARTICVLVS II.

DEINDE quæsitum est de potentia Dei.

¶ Et primò utrum Deus possit facere contradictoria simul esse.

¶ Secundò, utrùm possit facere infinita in actu.

Ad primum dicendum quòd non. Et hoc non importat in Deo imperfectionem potentiæ, sed quia hoc non habet rationem possibilis. Nam omnis virtus actiua producit effectum sibi
similem. Omne autem quòd agit, agit inquantum est ens actu, 1. p. q. 25.
ergo effectus agentis est actu, quicquid ergo repugnat ei, quod a. 3. & po.
est esse actu, repugnat potentiæ actiuæ, quod esset si contradi- q. 1. ar. 7.
ctoria simul essent. & ar. 17.

Ad secundum dicendum, quòd esse aliquid infinitum actu esset suspicari ex primo aspectu, quod esset impossibile, quia sequeretur illud esse æquale Deo; sed hoc non sequitur, quia ei
quod est infinitum omnibus modis non adæquatur illi quod
est infinitum vno modo. Dato enim quod est ignis infinitus se Ar. 3. 22.
cundum magnitudinem non adæquabitur Deo: quia & si sit in arti. 94. &
finitus ignis in quantitate, tamẽ est quid finitum specie. Deus 198. ad 2.
autem omnibus modis est infinitus. Cùm ergo quæritur utrũ & 1. p. q. 7
sit possibile Deo facere aliquid infinitum in actu, dicendum quòd art. 2. 3. 4.
non: potentiæ enim agentis per intellectum aliquid repugnat & q. 45. 2.
dupliciter: vno modo quia repugnat potentiæ eius, alio modo 5. ad 3. &
quia repugnat modo quo agit: primo modo non repugnat po- q. 50. ar. 2
tentiæ Dei absolutè, quia non implicat contradictionem, sed si ad 4.
consideretur modus, quo Deus agit nõ est possibile. Deus enim veri. q. 2.
agit per suum intellectum, & per uerbum quod est formatiuũ at. 2. ad 5.
omnium, vnde oportet quòd omnia quæ agit sint formata; in & art. 10.
finitum autem accipitur sicut materia sine forma, nam infini- o. & q. 29.
tum se tenet ex parte materiæ. Si ergo Deus hoc ageret, sequeretur art. 3. c. &
quòd opus Dei esset aliquod informe, & hoc repugnat ei per quòd po. q. 5. ar
agit, & modo agendi, quia per verbum suum omnia agit, quo ti. 5. ad 2.
omnia formantur.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS III.

226

DEINDE quæsitum est de prædestinatione, vtrum sit certa, & videtur quòd non, quia possibile est prædestinatum damnari, sicut Petrum, si fuisset statim mortuus, quando peccauit, Christum negando. Si uerò dicas quòd prædicta locutio est de dicto uera: de re uerò non. Contrà, quia hoc habet locum in

formis

formis separabilibus. Sed hæc forma, quæ est prædestinatio, est
inseparabilis.
Respondeo dicendum, quòd prædestinatio est quædā pars
diuinæ prouidentiæ: prouidentia autem dicit directionē ali-
quorum in finem: & hæc præsupponit scientiam & volunta-
1.p.q.23. tem. Sic ergo prædestinatio habet certitudinem ex parte scien
a.1.25.46 tiæ Dei, quæ non potest falli: & ex parte uoluntatis diuinæ, cui
8. c. veri. non potest aliquid resistere, & ex parte prouidentiæ, quæ cer-
q.6.art.3. tissimo modo ducit ad finem, cum Deus sit sapientissimus.
& 1.d.47. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prædestinatio habet
art. 10. certitudinem, & tamen non est necessarium prædestinatū sal-
ar. 114.& uari, sed remanet contingens. Dictum est enim, quòd habet cer
1.p.q.22. titudinem ex scientia, uoluntate, & prouidentia: & nullū isto-
at. 4.& q. rum contingentiam impedit. scientia non, quia scientia Dei est
23.a.1.ad futurorum, prout sunt in præsenti, & secundum hoc sunt de-
1.& ar.6. terminata. Voluntas non, quia uoluntas Dei est principiū to-
1.p.q.19. tius entis: ergo non cadit sub ratione contingentiæ, uel necessi
art. 8.c.& tatis: sed hæc effluunt & ordinantur ex Dei uoluntate, & sic ip
veri. q.23 sa Dei uoluntas facit quædam esse contingentia, præparando
ar. 5.6. causas contingentes illis rebus, quas vult esse contingentes: &
similiter necessitat causas rebus, & effectibus necessarijs: & sic
voluntas Dei semper impletur, non tamen omnia necessariò
eueniunt, sed eo modo, quo Deus vult ea esse, & vult q̃ fiant cō-
tingenter. Prouidentia non, quia non tollit contingentiam.
Ad secundum dicendum quòd bona est distinctio: sed ad
obiectum de formis dicendum, quòd aliter est de formis reali-
bus: & aliter de prædicatis, quæ important aliquid pertinens
ad actum rationis: quia in primis, s. realibus, si in eis debeat ha
bere locum talis distinctio, oportet inesse separationem in re,
& in consideratione: in secundis non requiritur: sed oportet q̃
res illa cadat super alia consideratione: & sic dico quòd iste
prædestinatus potest considerari uel vt in se uel ut diuinæ co-
gnitioni relatus: & sic uno modo attribuitur ei quòd possit dā-
nari, alio modo non.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia subsint Fato.

227 DEINDE quæsitum est de Fato, utrū omnia subsint fato.
Respondeo dicendum, quòd primò oportet scire quid
sit fatum: & sic postea faciliter patebit ad propositū. Videmus
autem multa contingenter euenire. & ideo olim fuit dubium
utrum ista quæ uariabiliter, & inordinatè contingunt reducā-
tur in aliquam causam ordinantem, & qui dicunt q̃ nō, dicūt
fatum nihil esse, ut Tullius dicit. Quidam dicunt q̃ in aliquā
causam superiorem ordinantur, & isti nominauerunt fatū à
for faris, quasi hic omnia sint præfata à quadam superiore cā,
sed horum, triplex opinio, quidam enim reduxerunt hoc in
quandam seriem causatum, quam dicunt fatum, sicut stoici, q
dicunt q̃ nihil est quod non habeat causam, & posita causa ne
cesse est ponere effectum. Si ergo euenit, uel est talis, uel talis
effect⁹ habuit causam, & hæc causa aliā causam, & sic deinceps,
sicut aliquis est occisus de nocte quia exiuit domum, quare exi
uit domū, quia sitiuit. quare hoc, quia salsa comedit, & sic q̃a
comedit salsa ex necessitate moritur. Ari. respondet negās duo
prima. Primo, q̃ non quicquid fit habet causam, sed tantum
q̃ fit per se. Quod autem ego occidar me exeunte est per acci
dens. Secundo dicit q̃ non posita causa ponitur effectus: quia
potest impediri, & ideo non sequitur, uel non stat series cau-
sarum. Alij reducunt hæc in aliam causam. s. in corpora cœle-
stia, ex quorum necessitate dicunt omnia accidere: unde dicūt
quòd fatum nihil aliud est quam uis positionis syderum. Hæc
autem opinio dupliciter est falsa. primò quantum ad res hu-
manas, quæ proueniunt ab intellectu, qui cum sit uirtus incor-
porea non subiacet actioni alicuius corporis: & ponere animā
subiacere uirtuti corporum cœlestium nihil aliud est quā po-
nere intellectum non differre à sensu, ut dicit Philo. in primo
de anima in fine (Te. c. 150.) ta ... per accidens, & occasiona-
liter subditur anima cœlo, ... intellectus afficitur per

A eaberis ultra Baalim, sed uir meus, quod idem est utrunq;, sed
Deus noluit hoc, quia Baalim nomen erat cuiusdam gentiliū,
& ideo sunt uitanda nomina gentilium, cum quibus nec no-
mina conuenit habere communia, & ideo Augustinus dicit. Si
quis hoc modo intelligat fatum, sententiam teneat, linguam
corrigat vt non dicat fatum, sed prouidentiam Dei.

QVAESTIO V.

ARTICVLVS V.

Vtrum esse Angeli sit accidens eius.

DEINDE quæsitum est de Angelis. 228
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.
B ¶ Primò, utrum esse Angeli sit accidens eius: & uidetur, q̃ non,
quia accidens intelligitur inesse alicui præexistenti: Angelus au
tem non præexistit ipsi esse.
Contra, Hyl. dicit, &c.
Respondeo dicendum, quòd opinio Auicen. fuit, quòd unū
& ens semper prædicant accidens: hoc autem non est uerum,
quia unum prout conuertitur cum ente, signat substantiam
rei, & similiter ipsum ens. Sed unum prout est principium nu-
meri signat accidens. Sciendum ergo quòd vnumquodq; qđ
est in potentia & in actu, fit actu per hoc quòd participat actū
superiorem: per hoc autem aliquid maximè fit actu quòd par-
ticipat per similitudinem primum & purum actum. Primus au 1.d.3.q.4
tem actus est esse subsistens per se: unde completionem unum- ar.2. ad 2
quodque recipit per hoc quòd participat esse: vnde esse est cō- po. q.c.a.
plementum omnis formæ, quia per hoc completur quòd ha- 4. ad 3. 1.
bet esse, & habet esse cum est actu: & sic nulla forma est, nisi p p. q.45.a.
C esse: & sic dico quòd esse substantiale rei non est accidens, sed 5. o. veri.
actualitas cuiuslibet formæ existentis, siue sine materia, siue q.5.art.9.
cum materia, & quia esse est complementum omnium, est q̃ ad 7.
proprius inde effectus Dei est esse, & nulla causa dat esse nisi 1.p. q.57.
inquantum participat operationem diuinam, & sic propriè lo ar. 4. o.&
quendo non est accidens, & quod Hyl. dicit, dico quòd accidēs 5. cap. &
dicitur largè omne quod non est pars essentiæ, & sic est esse in ma. q.10.
rebus creatis, quia in solo Deo esse est eius essentia. ar. 8.9.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.

SECVNDO quæsitum est, utrum Diabolus cognoscat co- 229
gitationes hominum.
Respondeo dicendum, quòd cognoscere cogitationes cor-
D dis potest contingere dupliciter, in se, & per se, & in aliquo ef-
fectu, primò solius Dei est. Ie. 15. Prauum est cor hominis &
inscrutabile, unde nec angeli sic eas cognoscunt: cuius ratio est
triplex, una, propter debilitatem esse quod habent eo quòd su-
pra gradum quo aliquid est ens in potentia, est gradus quo res
sunt in anima. Alia ratio est, quia quod est in ueritate causæ ali
cuius non potest cognosci nisi à causa quæ nata est mouere il-
lam, uoluntatem autem mouet solus Deus. Cum ergo omnes
cogitationes dependeant à uoluntate sicut à sua causa, solus
Deus eas cognoscit. Alia ratio est, quia angeli illa quæ cogno- 22. q.206
scunt naturaliter, cognoscunt per species naturaliter inditas, a.5. ad 3.
& hæ sunt species rerum naturalium, non autem cogitationū:
quia hæc non reducuntur ad causam naturalem, uel non per-
tinent ad cognitionem naturalium: tamen per effectus cogita
tionum cognoscunt cogitationes, sicut & homo facit, cum ipsi
subtilius cognoscunt effectus, qui causantur ex cogitationibus.
E Nam secundum cogitationes homo afficitur aliqua passione
& per has mouetur cor, & hos motus subtilius ipsi cognoscunt
quàm nos: & sic aliquid cognoscunt de cogitationibus cordis:
& hoc Aug. dicit in lib. de diuinationibus dæmonum, licèt ali-
bi dicat, quòd determinare in eis talem cognitionem sit præ-
sumptuosum.

art. 69.& at. 94.cōtra.2.c.31 vsque 39. & opus.3 c. 97. 2.& op⁹ 72.q. 14. 233.

¶Primò vtrum cœlum, vel mundus sit æternus. F

Respondeo dicendum, quod non. Sed mundum incœpisse est de numero eorum, quæ cadunt sub fide, non sub demonstratione. Nam quæ dependēt ex simplici voluntate Dei possunt esse & non esse, & ad hoc quod non sit non inducit aliqua necessitas ex parte Dei, diuina autem bonitas, quæ est finis rerum, potest ita esse si non sit mundus, sicut si sit mundus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cælum sit animatum.

po.q.3.a.11. ad 13. Hie. Dā. Arist. Plato. Anaxagoras.

231 SECVNDO quæsitum est, vtrum cœlum sit animatum.

Respondeo dicendum, quod de hoc diuersimodè sentiunt doctores ecclesiæ Hiero. enim dicit super ecclesiastem quod sol est animatus. Damas. hoc negat, & hæc differentia etiam est apud G Philosophos. Plato.n.& Arist. ponunt corpora supercœlestia animata esse, Anaxago. verò non & ideo legitur fuisse occisus. Ego autem dico secundum Aug. 2. super Gen. ad literam, quod non refert ad fidem vtrum sic, vel aliter sit, unde hoc nō determinat in Euch. addens quod si ponamus corpora cœlestia esse animata, non ideo erunt in iudicio tres ordines iudicandorum, scilicet angelorum & hominum, & animarum, quia illæ animæ computabuntur cum angelis, & hoc sensisse videtur ille qui fecit p̄fationem, cum dicit, cœli cœlorumque uirtutes.

¶Et ratio patet.

QVAESTIO VII.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima perficiat corpus immediatè, vel mediante corporeitate. H

232 DEINDE quæsitum est de homine quantum ad naturam, & quantum ad gratiam, & quantum ad culpam.

¶Circa primum quæsita sunt tria.

¶Primò quantum ad animam.

¶Secundò de cognitione animæ.

¶Tertiò de effectu cognitionis.

¶Circa animam quæsita sunt duo.

¶Primò, vtrum anima perficiat corpus immediatè, uel mediāte corporeitate.

art.6.189. c. 216. & 1.p.q 76. art. 3.c.& 4 o.cōtra 4.c.80.

Respondeo dicendum, quòd in nullo corpore est nisi una forma substantialis, cuius est ratio triplex: prima est, quia si plures, sequens non erit forma substantialis quæ facit esse simpliciter, sed solum accidentalis, quæ facit esse hoc. Item si sit I acquisita forma substantialis, non erit generatio simpliciter. Itē quia non esset compositum ex anima & corpore vnum simpliciter, sed duo simplex, & unum per accidens.

¶Si dicatur corporeitas est forma corporis, corporeitas dicit dupliciter, quandoque tres dimensiones, & hoc non est forma substantialis, sed accidens: aliquando dicitur quædam forma, ex qua prouenit trina dimensio, & hæc non est alia forma specifica.

ARTICVLVS X.

Vtrum anima traducatur.

1.p.q.118 art.2.o.& ad 3.

233 SECVNDO, Vtrum anima traducatur.

Respondeo dicendum, quòd August. hanc quæstionem K non determinat, sed indeterminatam reliquit in lib. de ecclesiasticis dog. sed ille liber non est Aug. sed Gennadij. Gre. etiā non vult determinare. Credendum est tamen quòd non, & est vna ratio philosophi in libro de animalibus, quòd impossibile est quòd virtus corporea producat id quod excedit corpus, virtus autem seminis est uirtus corporea. Alia ratio. est. 7. Meta. (T.c.27) quia enim quidam posuerunt quòd formæ naturales sunt ex creatione; cum materia aeris recipit formā ignis aut fuerat, & sic est latitatio: aut non: ergo fit de nouo non ex aliquo, sed ex nihilo: ergo creatur. Soluit Philosophus: quia forma non fit, sicut nec ens, uel esse habens per se sed compositū fit, quod habet esse subsistens. Si ergo est aliqua forma quę per se subsistat illa habet per se fieri, anima autem habet esse per se subsistens, & remanet corrupto corpore, & ita oportet quod habeat suum fieri.

QVAESTIO VIII.

ARTICVLVS XI.

Vtrum intellectus humanus cognoscat singularia.

DEINDE quæsitū est de cognitione hominis, vtrum intellectus humanus cognoscat singularia. 234

1.p.q 86. art. 1.o.& 3.4. ca.& q 89.c.ad 1.& 22.q. 47.art. 3. ad 1. & ver. q.19. art.2.o.& artic. 14 huius.

Respondeo dicendum, quòd aliquid cognoscitur dupliciter directè, & indirectè scilicet per reflectionem. Differt autem inter intellectum humanum & diuinum, quia humanus non cognoscit directè singulare, diuinus autem sic: quia cognitio fit per similitudinem cogniti in cognoscente: & hæc est in intellectu nostro per abstractionem à conditionibus indiuiduantibus & à materia: & ideo cum recta cognitio sit per speciem: ideo non cognoscit directè nisi vniuersale: intellectus autē diuinus cognoscit non per similitudinem à re acceptam, sed per extensionem suæ essentiæ ad res: & hæc similitudo scilicet diuina essentia in Deo est omnium quæ sunt in re expressa similitudo: & ideo directe cognoscit quicquid est in re, & quod pertinet ad materiam indiuidualem: sed quærens philosophus, si separatus est intellectus & cognoscit quæ sunt in materia, dicit quòd oportet quòd hoc cognoscat & alia, sicut formas separatas cognoscit intellectu: & coniuncta materiæ per imaginationem, aut alio modo, scilicet per extensionem, inquantum coniungitur phantasiæ, quæ repræsentat sibi phantasma: & sic indirectè cognoscit.

anim. ar. 20. o. de anima separata.

QVÆSTIO IX.

ARTICVLVS XII.

Vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant post vitam.

DEINDE quæsitum est de effectu cognitionis, & primò vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant post hanc vitam. 235

a.59 & 1.p.q.19.a.1. ad 3.& ar. 2.ad 4 & at. 5.o. & 6. ca.& 2 q. 67.a. 2. o 4.di. 50 q. 1.a. 2.c. ad 5. ver. q.10. art 2.c.& q. 19.art. 1.c. opus. 34. c.fin.& p.q.15. art. 5. ad 3.& po.q.6.ar tic.10.c. ad 6.

Respondeo dicendum, quòd non, sequentes Auic. in 6. naturalium, quòd species acquisitæ non remanēt in intellectu possibili, nisi quando in actu intelligit, quod est falsum. Nam intellectus possibilis recipit species & retinet secundum modum suū. vnde cum ipse sit immobilis utpotè immaterialis & incorruptibilis recipit species intelligibiles secundum modum suum & nunquam inde recedunt: & quòd sunt ibi etiam dum actu non intelligit: patet 3. de anima. (T.com.8.) vbi dicitur quòd sunt in anima aliter quam dum actu intelligit scilicet habitu: & sic dico quòd remanent siue in damnatis, siue in beatis. item destruuntur hi habitus scientiarum quantum ad modum scientiæ: quia hic semper intelligit conuertendo se ad phantasmata propter corpus & non solum propter hoc phantasmatibus indigemus, sed ad utendum huiusmodi speciebus, & iste modus non erit tunc, quia non conuertet se ad phantasmata.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum verba humana habeant vim ad mouendum bruta.

SECVNDO vtrum uerba humana habeant vim ad mouēdum bruta, puta serpentes. 236

4.d.33.q. 1. art. 1.c. prīcipio. & Spiri. ar. 2.c.

Respondeo dicendum, quòd aliquid potest habere uirtutē aliquam & secundum propriam naturam, & secundum uirtutem superioris causæ. uerbi gratia commixtum elementis habet uirtutem unam ex natura elementorum secundum modū prædominantis elementi, aliam habet ex corpore cœlesti, sicut quòd adamas attrahit ferrum, quod non reducitur in uirtutem elementarem. Aliqui ergo dicunt, quòd non solum naturalia corpora, sed artificialia sortiuntur uirtutes aliquas ex impressione corporum cœlestium, puta imagines, uel figuræ sub certa constellatione factæ: & si hoc uerum est. s. quod super artificialia sit huiusmodi virtus impressa, potest etiam dici quod uerba prolata in certo tempore habeant efficaciam mouendi, sed hoc non est uerum. Nam in rebus naturalibus omnia quæ habent aliquam uirtutem ex corpore cœlesti, habent illam consequentem aliquam formam: unde nihil agit ad speciē, nisi ex

virtute

ar.14.o.6. po.q.3.ar ce.7.c.& q.5.art.8. c.q.5.art. 1. ad 1. ma.45.ar ti.5. ad 6. 22 qō.96. ar.2. & q. 85. arti.2. ad 2. 22.q.96. ar.4 ad 3. 22. q.96. ar.4.

virtute corporis cœlestis: & sic forma est prius in vnoquoque A quam virtus ad talia. Remota ergo priori remouetur posterior. Si ergo huiusmodi virtutes attribuuntur aliquibus: oportet q̃ radicentur super formam aliquam, formæ autem artificiales non sunt, nisi figuræ quædam, & ideo falsum est quòd verba & huiusmodi virtutem aliquam habeant ex corpore cœlesti: sed si habent aliquam, hoc habent ex spiritu immundo, qui immiscet se verbis hominum, ut decipiat secundum Augu. vnde aliquando vtuntur verbis fabulosis, falsis, & uanis, quibus ad illudendum homines se immiscent; vnde omnia ista friuola, & superstitiosa sunt, & Imagines astronomicæ, in quibus & si non adsit aliqua expressa inuocatio dæmonum, tamen est ibi quidā tacitus consensus. Tamen si aliquis dicat uerba Dei, & sacra sine immutatione & fraude, sed bona & diuina intentione, non est incantatio, sed oratio. Chrys. tamen super Mat. ibi. Dilatant philacteria, & c. reprehendit illos qui collo verba Euangelij suspendunt, cum virtus Euangelij nō sit in figuris literarum, sed in fide. Non tamen damno illos qui super se gerunt Euangeliū B ex deuotione: quia beata Cęcilia Euangelium Christi semper gerebat in pectore: sine tamē aliqua additione, uel uerborum, vel characterum; uel cæterorum suspectorum.

QVÆSTIO X.

DEINDE quęsitum est de homine quantum ad gratiam. ¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò de sacramentis.
¶ Secundò de uirtutibus.
¶ Tertiò de officijs.

De primo tria quæsita sunt.

¶ Primò de sacramentis gratiæ.
¶ Secundò de effectu sacramentorum.
¶ Tertiò de unitate Ecclesiæ.

De sacramentis gratiæ quærebantur duo.

¶ Primò de baptismo.
¶ Secundò de pœnitentia.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrùm aqua habeat virtutem ad emundationem.

237 vide. 3.p. q.6 art & 3.& 4.d.3 art.3.q.1.

AD primum quæritur, vtrùm aqua habeat virtutem ad emūdationem, idest utrùm propria virtute mundet: vel virtute concomitante.

Respondeo dicendum, quòd duplex est opinio in huiusmodi, non solùm de aqua, sed de omnibus Ecclesiæ sacramentis. Quidam enim dicunt quòd sacramēta non habent uirtutem, vel vim operandi in anima, sed tantum extra, & diuina uirtus D concomitans facit illum effectum: & inducunt exemplum Ber. sit aliquis Episcopus, qui inuestiat aliquem de pręhenda per annulum, annulus non est causa præbendæ, sed signum. Sed hoc non est sanè dictum, quia sic non esset aliqua prærogatiua sacramentorum nouæ legis ad uetera, quia etiam in illis uirtus coasistens fidei credentium in Christum uenturum iustificabat.

Et ideò dicendum, quòd sacramenta habent in se virtutem iustificandi, & ad alios effectus, ad quos ordinantur: & non solùm q̃ sint signum. vnde Aug. Quæ est tanta uis aquæ vt corpus tangat, & cor abluat? Sciendum tamen quòd duplex est uirtus scilicet propria, & instrumentalis, sicut patet in serra: sic sacramenta habent virtutem instrumentalem ad spiritualem effectum: quia cum sacramentum adhibetur cum inuocatione diuina efficit hunc effectum: & hoc est conueniens, quia uerbū per quod omnia sacramenta, virtutem habent, habuit carnem & fuit verbum Dei: & sicut caro Christi habuit virtutem instrumentalem ad faciendum miracula propter coniunctionem ad verbum, ita sacramenta per coniunctionem ad Christum crucifixum, & passum.

Duplex virtus. 3.p. q.62. ar.4.q.73 ar.1.ad 2. 3.q.78. ar ti.4.

A Respondeo dicendum, quòd aliter est in sacramento pœnitentiæ, & aliter in quibusdam alijs sacramētis. Nam in quibusdam qui habēt ordinem potest ex hoc ipso inducere effectum sacramenti in omni casu, scilicet in illis, in quibus quod est effectus sacramentorum est res existens extra sacramentum: vnde sacerdos degradatus & excommunicatus licèt peccet, tamē consecrat & baptizat: & similiter episcopus consecratus, quia cō fert characterem. In pœnitentia autem non imprimitur character, nec effectus, nisi iustificatio pœnitentis, quod non potest fieri nisi per potestatem iudicatiuam. Non habens autem curam animarum non habet hanc potestatem.

cō; & 4. o Art. 10. ca.3. p. q. 6?. arti.9. ad 2. 3. & q.82.ar.5 7. 8. 9. o. 13. q. 39. art. 3.o.& 241.ar.15 & 106, & 4.d.21. q. 3.art.1.q. 1.& 3.

ARTICVLVS XVI.

Vtrùm confessio reuelari possit.

B SEcundò vtrùm liceat in aliquo casu reuelare confessionē. 239
Respondeo dicendum, quòd nō, nec uerbo, nec facto, nec nutu, nec aliquo signo, licet facere, quia est sacrilegium. Nā ita est in sacramentis nouæ legis q̃ efficiunt, quod figurant: effectus autem pœnitentiæ est occultatio peccatorum ab oculis Dei viuentis: & hæc occultatio significatur per secretum confessionis: & ideò sicut profanaret sacramentum qui conficeret corpus & sanguinem Christi de alio quàm de pane & uino. Ita esset reuelans sacrilegus.

ARTICVLVS XVII.

Vtrùm liceat appetere episcopatum.

C TErtiò, vtrùm liceat appetere episcopatum. 240
Respondeo dicendum quòd contingit appetere prælationem dupliciter, aut propter necessitatem urgentem, aut non vrgentem: primo modo dupliciter, uel quando imponitur à superiori, uel quando non inuenitur aliquis, qui velit onus prælationis subire, tali necessitate existente meritoriū est appetere. Vnde Isa. 6. Quem mittam, & quis ibit nobis? respōdit. Ecce ego, mitte me, tamen antè dixit se indignum. Secundo modo. s. qñ non urget necessitas sic non licet, quia nō potest carere aut iniustitia, si uelit se minorem præferre maioribus, aut uitio præsumptionis, si reputet se sufficientem præferri alijs. vnde Chrysost. super illud, Reges gentium, & c. Primatus ecclesiasticos concupiscere nec iustum, nec utile.

arti.33.o. 1. 15.qnę. 185.1.2.

QVÆSTIO XII.

D

ARTICVLVS XVIII.

Vtrùm ex præambulis ad sacramenta causetur compaternitas.

DEinde quæsitum est de effectu sacramentorum, vtrùm cōpaternitas causetur ex præambulis ad sacramēta, putà ex cathechismo & huiusmodi. Et uidetur quòd sic. Dicit enim quædam decr. quòd à primo pabulo salis non potest fieri vxor: ergo contrahitur ibi compaternitas. 241

¶ 2 Præterea, cathecumenus censetur Christianus. Sed qui dat Christianismum efficitur compater, ergo &c.

Respondeo, quidam dicunt, quòd omnia illa sacramentalia E sufficiunt ad causandum compaternitatem. Quidam dicunt quod solùm contrahitur quātum ad tria, scilicet in cathechismo, baptismo, & confirmatione. Sed mihi uidetur quod solùm contrahitur in duobus, scilicet in baptismo, & confirmatione, quia compaternitas similitudo quædam est paternitatis quæ

QVÆSTIO XIII.

ARTICVLVS XIX.

242 DEINDE quæsitum fuit.

Vtrùm sit vna ecclesia, quæ fuit in principio tépore apostolorum, & quæ est modo.

Et videtur qoòd non; quia nunc non vtitur eisdem regulis. Tunc enim prælati erant sine auro & argento in zonis suis, ergo, & cæt.

¶ 2 Præt. non legitur q. Christus & Apostoli habuerint castra, modo autem ecclesia habet, ergo &c.

Contra. Matth vltimo. Ecce ego uobiscum sum vsq; ad consummationem seculi. Hoc autem non intelligitur tantum de Apostolis, quia omnes mortui sunt, & adhuc sæculum non est consummatum, ergo &c.

Respondeo dicendum, q. eadem est numero ecclesia quę tūc erat & quæ nunc est, quia eadem fides & eadem fidei sacramenta, eadem auctoritas, & eadem professio, vnde dicit Apostolus. Diuisus est Christus? absit.

Ad primum ergo dicendum, q. uerba Matth. tripliciter exponuntur. Hylarius & Ambro. exponunt secundum sensum mysticum, dicentes. Nolite portare aurum &c. i. nihil in spiritualibus ministerijs auro vendatis; non duas tunicas, id est nō duplicem animam habeatis. Alij exponunt ad literam, & vna expositio est Aug. qui dicit quòd illa uerba non dicuntur per modum præcepti sed permissionis, ita quod qui non seruat non peccat, & qui seruat melius facit, ut sit sensus. Nolite portare. i. quando itis ad prædicandum nolite solliciti esse de expensis, quæ debentur vobis à populo. Dignus est enim operarius &c. quasi diceret. Ideò permitto quòd non portetis quia digni estis accipere ab alijs quibus prædicatis. Paulus hoc non seruauit, & tamen contra regulam hanc non fecit, sed supererogauit. H Alia expositio est aliorum sanctorum, qui dicunt quòd hæc dicta sunt præceptiue: sed hoc præceptum datum est non ad semper seruandum, sed ad primam missionem, bis enim eos misit scilicet ante passionem Iudæis, & post resurrectionem gentibus. In prima dixit eis. In viam gētium ne abieritis. In secunda dixit. Docete omnes gentes. In prima mandauit quòd prædicta seruarent, non autem in secunda, & ratio huius est, quia in prima solum mittebantur ad Iudæos, apud quos consuetum erat, quòd magistri eorum ab eis sustentarentur & ideò sine scandalo poterant accipere, & uti potestate sibi concessa, apud verò Gentiles non erat huiusmodi consuetudo, quia apud eos non erant huiusmodi prædicatores: & ideò fuisset eis scādalum, & visum fuisset eis quòd pro quæstu apostoli prædicarent. & ideò Paulus hoc præceptum non seruauit in gentibus. & ideò Dominus in secunda missione dixit. Nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram.

Ad secundum dicendum, quòd August. respondet in epistola contra donatistas: & habetur super illud Psalm. 2. Quare fremuerunt gentes, distinguit enim diuersa tempora ecclesię. Fuit enim tempus quando astiterunt reges aduersus Christum: & in illo tempore non solum non dabant fidelibus, sed & eos occidebant. Aliud uerò tempus est nunc, quo reges intelligunt & eruditi seruiunt Domino Iesu Christo in timore, &c. Et ideò in isto tempore reges sunt vasalli ecclesiæ, & ideò est alius status ecclesiæ nunc, & tunc: non tamen est alia ecclesia.

QVÆSTIO XIIII.

DEINDE quæsitum est de virtutibus.

¶ Primò de quadam virtute intellectuali, scilicet de veritate. K

¶ Secundò, de uirtutibus moralibus.

¶ De veritate quæsita sunt duo.

¶ Primò, de fortitudine veritatis.

¶ Secundò, de confirmatione veritatis, quæ est per iuramentum.

ARTICVLVS XX.

Vtrùm veritas sit fortior inter vinum, regem, & mulierem.

243 AD primum quæsitum est, vtrum veritas sit fortior inter vinum, regem, & mulierem. Et uidetur quod vinum: quia immutat maximè hominem. Item quòd rex, quia pellit hominem ad id quod est difficillimum, scilicet ad hoc quod se exponat periculo mortis. Item quod mulier, quia dominetur etiam regibus.

Contra. Esdras. Fortior est ueritas.

Respondeo dicendum, quòd hæc est quæstio proposita iuuenibus dissoluenda in Esdra. Sciendum ergo quòd si consideremus ista quatuor secundum se, scilicet vinum, regem, & mulierem, & ueritatem, non sunt comparabilia, quia non sunt vnius generis: tamen si considerentur per comparationem ad aliquē effectum, concurrūt in unum. & sic possunt comparari. Hic autem effectus in quem cōueniunt & possunt, est immutatio cordis humani. Quod ergo inter ista magis immutet cor hominis videndum est. (Ar. spāliter 1. p. q. 16. 22. q. 109. de veritate.)

Sciendum est ergo, quòd immutatiuum hominis quoddam est corporale, & aliud est animale: & hoc est duplex sensibile & intelligibile. Intelligibile etiam est duplex, scilicet practicum & G speculatiuum. Inter ea autem quæ pertinent ad immutandum naturaliter secundum dispositionem corporis habet excellentiam vinum, quod facit per temulentiam loqui. Inter ea quæ pertinent ad immutandum appetitum sensitiuum: excellentior est delectatio, & præcipuè circa venerea, & sic mulier est fortior. Item in practicis & in rebus humanis quæ possunt hoc facere, maximam potestatem habet rex. In speculatiuis summum & potentissimum est ueritas: nunc autem vires corporales subijciuntur uiribus animalibus: vires animales intellectualibus, & intellectuales practicæ speculatiuis: & ideò simpliciter veritas dignior est & excellentior & fortior. (Multiplex immutatiuū hominis.)

ARTICVLVS XXI.

Vtrùm accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum.

244 SEcundo quæritur, vtrùm accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum: & videtur quòd sic, quia sic obligatus non debet facere aliquid quod uergat in detrimentum illius qui dedit uel qui docuit: hoc autem esset si alijs communicaret: ergo & cæte. (ar. 5. 2. 2. 22. q. 89. de iurō p̄cipue vide ar. 7. c. ad 2. ar. 9. ad 4. q. 98. ar. 2. 1. ad 1. 4. & ar. 2. ad 1. & 3. d. 39. ar. 3 q. 1. o. q. 4 ad 4.)

¶ 2 Præte. Communicare tale experimentum non tenetur ex parte salutis æternæ alicui. Cum ergo non teneatur alteri communicare, non debet sic obligatus communicare.

Contra, Non communicare salubre remedium siue quodcunque bonum, est contra charitatem: ergo, &c.

Respondeo, aliter dicendum est hic simpliciter, & aliter in casu: simpliciter loquendo non tenetur, sed malè fecit iurādo: I iuramentum enim non solum amittit uim quando iuramentum est illicitum, sed etiam quando iurando peierat quia iuramentum obligans debet habere iudicium, iustitiam, & ueritatem sed & si iuramento quādoque aliquid quod licet mihi nō facere, puta non ire ad ecclesiam: non licet tamen iurare, quia licet sit mihi licitum pro aliquo tempore facere, uel dimittere huiusmodi bonum quòd est ad ecclesiam ire: non tamen licet mihi iuramentum interponere, & animum obfirmare ad aliquod bonum non faciendum: quia hoc est facere contra spiritum sanctum: & ideò iuramētum contra omne id quod est de genere bonorum est illicitum, & non est seruandum: tamen in casu seruare tenetur: puta si ille, uel alius sufficiēs medicus præsens esset & paratus esset curare. & oti illo experimento in salutem corporalem aliorum. (Qn̄ iuramentum amittit vī.)

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XV.

DEINDE quæsitum est de virtutibus moralibus.

¶ Et primò de uirtutibus secundum se.

¶ Secundò specialiter de quodam actu iustitię, s. de restitutione.

ARTICVLVS XXII.

Vtrùm virtutes morales sint connexæ.

245 AD primum quæsitum est, vtrùm virtutes morales sint connexæ. Et videtur quòd non, quia acquiruntur ex actibus qui sunt diuisi & distincti: ergo potest acquiri una uirtus sine alia. (1. p. q. 77. art. 1. o. & 12. q. 65. ar. 10. 2. 2. 22. q. 46. artic. 4. o. malo. q. 4 ar. 5. ad 4.)

Præ-

¶ 2 Præt. August. dicit, nihil contra diuinam essentiam dicit F qui dicit quòd qui habet vnam non habet omnes.

¶ 3 Præterea, Virtutes habentur ex consuetudine, quæ requirit tempus.

Respondeo dicendum secũdum omnes sanctos quòd sic, sed loquendo de virtutibus in communi duplex ratio assignatur à diuersis, secundũ quòd diuersimodè locuti sunt de uirtutibus,
Opinio prima. virtutes enim cardinales dupliciter accipiuntur ab aliquibus. Quidam. n. dicunt virtutes esse quosdam modos generales, qui requiruntur in omni uirtute: puta quòd fortitudo est quæcunque firmitas animi in quibuscunque rebus, temperãtia est moderantia animi in omnibus rebus, & sic de alijs. Et secundum istos necesse est quòd uirtutes sint connexæ, quia isti modi generales requiruntur in omni virtute: & si aliquod horũ defuerit non est uirtus aliqua, quia si temperantia rectitudinem non habeat quæ est iustitia, uel non habeat animi firmitatem quæ est fortitudo, & sic de alijs, non est uirtus. & hunc modum August. ponit 3 de trin. & magister in 3. sententiarum. G Alij autem accipiunt distinctionem harum virtutum secundum determinatas materias: sicut Aristot. & peripatetici: vnde prudentia secundum philosophum non est recta ratio omnibus, sed solum in agibilibus. similiter iustitia non dicit rectitudinem animi circa acquisitionem omnium causarum, sed tantum circa commutationes & distributiones & actiones humanas, quæ sunt ad alterum. Fortitudo etiam dicit firmitatem animi nõ circa omnia, sed circa ea in quibus est difficillimum animum fortẽ habere, sicut circa pericula quæ sunt in bellis: temperantia uero est circa ea, in quibus difficillimum est animam moderare, scilicet circa delectationes gustus & tactus: quę sunt maximæ delectationes: non in quibuscunque alijs concupiscentijs, sicut scientiæ, uel pecuniæ: & sic etiam loquẽdo de uirtutibus, virtutes morales sunt connexæ, cuius connexionis ratio, accipitur, secundum philosophum, ex parte prudentiæ, quia nulla uirtus potest haberi sine prudentia: & impossibile est habere prudentiam sine uirtutibus moralibus: H cuius ratio est, quia prudentia nihil aliud est quàm recta ratio agibilium. Impossibile est autem rectam rationem habere circa aliquid, nisi ex recta ratione circa principia: principia autem agibilium sunt fines virtutum: & circa fines virtutum nullus bene se habet nisi per habitum illius uirtutis: & sic necesse est quòd prudentia habeat secũ alias virtutes morales, similiter aliæ non possunt haberi sine prudentia. Potest. n. aliquis habere inclinationem naturalem ad actus alicuius virtutis sine prudentia: & quanto habet maiorem inclinationem sine habitu virtutis, tanto peius est, & plus impingere potest sine prudentia, sicut patet de illo qui habet fortitudinem naturalem sine discretione, & prudentia. Et ideò dicit Grego. Cæteræ uirtutes nisi ea quæ agunt prudenter agant, &c. Est & alia ratio connexionis in uirtutibus gratuitis propter charitatem, in qua connectuntur, quia qui habet charitatẽ habet omnes virtutes gratuitas: & similiter qui habet unam, habet charitatem. I

Ad primum ergo dicendum, quòd actus non sunt diuisi se-

Margin notes (left column): 2. Opinio Aristot. 22. q. 47. 5. o. 22. q. 58. ar. 5. & 6. o. 22. q6. 123 ar. 1. 2. 3. 4. 5. 22 q. 141. art. 1. 2. 3. 4. 5. — 12. q. 56. art. 5. o. & q. 58. ar. 4 o & q. 65. ar. 1. o. 22. q 146. ar. 4. o. — 11. q6. 65. art. 2. 4. o.

¶ 2 Præterea, expulsi fuerunt contra partem Ecclesiæ, & sic iustum *bellum: ergo actio est cõtra eos, & sic damna eis non sunt restituenda. *aliàs bena.

¶ 3 Præterea, Secundum Philosophum, cum mutatur ordo ciuitatis non remanet eadem ciuitas: sed cùm mutatur dominiũ & principatus: mutatur ordo: & sic non est eadem ciuitas: ergo expulsi non pertinent amodò ad ciuitatem quæ prius erat: ergo non tenentur eis ad restitutionem.

Contra, qui spoliatur à raptore potest repetere & accipere ea quæ sunt sibi ablata: ergo & illi expulsi.

Respondeo dicendum, quòd aut sunt expolsi iustè, scilicet propter eorum culpam, & sic non possunt repetere amissa, aut iniustè, idest sine culpa, & sine debito ordine iustitiæ, & sic possũt repetere. Si autem habent superiorem debent per superiorem petere sibi restitui: si autem non habent superiorem, ipsimet possunt, si possunt recuperare.

Ad primum ergo dicendum, quòd non punitur sic aliquis pro peccato alterius, sed pro suo, quia maiores omnia faciunt auctoritate & fauore populi: & sic populus in fauendo maioribus fuit in culpa. 1. 2. q. 81. art. 1. ad 1.

Præterea, Illud intelligitur de pęna spirituali, quia nullus punitur sine propria culpa: non de corporali, qua frequẽter vnus pro alio punitur. 2. ad 1. & q. 8. art. 8. o. 22. q6. 108. ar. 4. ad 1. 3.

Ad secundum dicendum, quòd inquantum iustè agunt sunt pro Ecclesia, inquantum iniustè contra Ecclesiam.

Ad tertium dicendum quod si sunt eædem personæ manifestum est quod tenentur sibi. Aliæ omnino non tenentur.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrùm ille qui mala fide præscripsit, teneatur ad restitutionem.

SEcundo quærebatur, vtrùm ille qui mala fide præscripsit teneatur ad restitutionem: & videtur quòd non: quia lex dicit quòd qui etiam mala fide præscribit acquirit dominium. 247

Contra, decre. dicit quòd tenetur, nec acquirit dominium. 4. d. 41. ar.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est contrarietas iuris ciuilis & canonici quia secundum ius ciuile talis præscriptio tenet, secundum ius canonicum talis præscribere non potest, & ratio huius contrarietatis est: quia alius est finis quem intendit ciuilis legislator, scilicet pacem seruare & stare inter ciues, quæ impediretur si præscriptio non curreret: quicunque enim vellet posset venire & dicere, illud fuit meum quocunque tempore. Finis autem iuris canonici tendit ad quietem Ecclesiæ, & salutem animarum: nullus autem in peccato saluari potest, nec pœnitere de damno uel de alieno, nisi recompenset. 5. q. 1. ad 3 — 4. d. 37. q. 2. art. 1. c & ad secundum.

Et ideo dicendum est quòd si quis præscribat bona fide pos-

ARTICVLVS XVII.

DEINDE quæsita sunt de officiis quatuor.
¶ Primò de officio expositorum sacræ scripturæ.
¶ Secundò de officio prædicatorum.
¶ Tertiò de officio confessorum.
¶ Quartò, de officio vicariorum.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrùm omnia quę doctores sancti dixerunt sint à spiritusancto.

249 AD primum quæsitum est, utrùm omnia quæ doctores sancti dixerunt, sint à spiritu sancto: & uidetur quòd non, quia in suis dictis sunt aliqua falsa: nam in suis expositionibus quandòque dissonant, non potest autem esse uerum quod dissimile, uel dissonum est, quia utraque pars contradictionis non potest esse uera.

Contra, ad eundem pertinet facere aliquid propter finem, & perdocere ad illum finem. Sed finis scripturæ quæ est à spiritu sancto est eruditio hominum: hæc autem eruditio hominum ex scripturis non potest esse nisi per expositiones sanctorum: ergo expositiones sanctorum sunt à spiritu sancto. (po. q. 4. ar. 1. c. nid arti. 194.)

Respondeo dicendum, quòd ab eodem spiritu scripturæ sunt expositæ & editæ. Vnde dicitur 1. ad Cor. 2. Animalis homo nõ percipit ea quæ Dei sunt: spiritualis autem, &c. & præcipuè quantum ad ea quæ sunt fidei, quia fides donum Dei est. & ideò interpretatio sermonum numeratur inter alia dona spiritussancti. 1. ad Corin. 12. (Beatus Paulus.)

Ad primum ergo dicendũ, quòd gratię gratis datæ non sunt habitus, sed sunt quidam motus à spiritu sancto: aliàs si esset habitus propheta quando uellet per donum prophetiæ reuelationem haberet, quod falsum est: & ideo de aliquibus occulos reuelandis aliquando tangitur mens à spiritu sancto, & aliquando non, sed aliqua eis occultatur: vnde dixit Heliseus 4. Regu. 3. & Dominus celauit à me. Aliquãdo etiam aliqua dicunt à seipsis, sicut patet de Natham, qui consuluit Dauid quòd ædificaret templum, posteà autem à Domino reprehensus, & quasi retractus prohibuit hoc ipsi Dauid ex parte Dei. Hoc tamen tenendum est quòd quicquid in sacra scriptura continetur uerum est, aliàs qui cõtra hoc sentiret esset hęreticus, expositores autem in aliis, quæ non sunt fidei multa ex suo sensu dixerũt, & ideò in his poterant errare, tamen dicta expositorum necessitatem non inducunt quòd necesse sit eis credere, sed solũ scriptura canonica quæ in ueteri, & in nouo testamento est. (1. 2. q. 15. ar. 3. o. ad 3. & 2a 2æ q. 171. ar. 2. 2. 2. q. 66. ar. 2. ad 1. q. 68. ar. 5 ad 1. 4. di. 45. q. 1. ar tic. 2. q. 2. c. fi.)

QVÆSTIO XVIII.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrùm aliquis possit prædicare propria authoritate.

250 DEinde quæsitum est de prædicatoribus.
Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò utrùm aliquis possit prędicare propria auctoritate, ita ut liceat prædicare sine licentia prælati. Et uidetur quòd sic, quia prædicare est bonum alii facere. Sed debemus bonum operari ad omnes, ad Gal. 6. ergo &c. (4. d. 19 q. 2. art. 2. q. 1. ad 4.)

¶ 2 Prætereà, dicitur Eccles. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo: ergo &c.

Contra. Ad Rom. 10. Quomodò prædicabunt nisi mittantur, ergo &c.

Respondeo dicendum, quòd nullus quantumcunque scientiæ magnæ, uel quantumcunque sanctitatis nisi missus à Deo, vel à prælato prædicare potest, quia nullum agens natum est agere nisi supra debitam materiam prædicatio autẽ est exhortatio & doctrina si sit publica respiciens totam ecclesiam, & cura publica ecclesiæ commissa est prælatis, & ideò nullus debet aliquid exercere quod requirat auctoritatem publicam, nisi auctoritate prælati.

Ad primum ergo dicendum, quòd cuilibet licet facere bonum sibi proportionatum, non autem quodcunque bonum.

Ad secundum dicendum, quòd mandauit Deus monere proximum priuata monitione, & familiari.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrùm aliquis prohibitus à Principe sęculari, debeat dimittere prædicationem.

SEcundò vtrùm aliquis prohibitus à principe seculari, debeat dimittere prædicationem. Et uidetur quòd non. nolite timere eos qui occidunt corpus, dicitur prædicatorib. ergo timore principum non debent dimittere. 251

¶ 2 Prætereà, Act. 4. Deo oportet magis obedire quàm hominibus. Sed Deus pręcipit præcipuè prælatis quòd prædicẽt 2. ad Thim. 4. prædica uerbum: ergo &c.

¶ 3 Præt. Nullus debet obedire alicui in eo in quo peccat præcipiens. Sed princeps peccat prohibendo hoc, ergo &c.

Contra. act. 13. Quia repulistis regnum Dei &c.

Prætereà. Matthę. 10. Si uos persecuti fuerint in una ciuitate fugite in aliam.

Respondeo dicendum, quòd hic est opus dupl ci distinctione, quia quando aliquis prohibetur prædicare, uel prohibetur solum à tyranno aut simul à tyranno, & populo. Si primo modo sic cum de multitudine sint aliqui qui audire uolunt, non est dimittenda prædicatio, quamuis sit sic moderanda quoad tempora & loca, ut ex timore ad tyrannum non impediatur, & quandoque etiam tunc licet prædicare occultè per domos, sicut ab Apostolis legitur factum. Si secundo modo tunc debet cedere prędicator, & fugere ad alia loca secundum mandatum Domini. Et hoc etiam Greg. dicit in dialogo, quòd quando omnes sunt mali & indurati debet eis dicere illud apostoli, quia repulistis à uobis regnum Dei, &c. Alia distinctio est hic habenda, quia prædicator aut habet curã animarum, aut non, idest prędicat ex necessitate officii, aut propria sponte. Si primo modo, sic non debet dimittere gregem, etiam propter periculũ mortis, dummodo possit aliquod bonum facere remanendo cũ grege. Si secundo modo, sic etiam si posset ibi inter tales fructificare non tenetur ibi stare, nec ad ponendum animam suam, nisi in casu puta si aliquis uellet corrũpere fidem: & tunc vbi fides periclitaretur, teneretur animam pro fratribus ponere, quia hoc est in præcepto in tali casu. Si autem non imminet talis casus, sic est in consilio, quia omnia cõsilia in casu sunt in pręcepto. (Qñ pdicatores phibẽtes uerbo Dei, cessare dẽt & qñ non.) (2. dist. 1.)

Ad primum ergo dicendum, quòd Deus pręcipit prædicare, tamen ordinatè, & eo modo quo, utile sit saluti animarum.

Ad secundum dicendum, quòd non est aliquid dimittendum quod sit secundum Deum timore mortis. Quod si aliquis sine causa & sine necessitate se ingerat ad periculũ, non fit sapiẽter.

Ad tertium dicendum quod falsum est. Nam secundum August. aliquando imperator debeat præcipiendo quod deuotus miles non peccat obediẽdo, maximè si militi non constet illud esse peccatum.

ARTICVLVS XXIX.

Vtrùm liceat prædicatoribus recipere eleemosynas ab usurariis.

TErtiò, vtrùm liceat prędicatoribus recipere eleemosynas ab vsurariis. Et uidetur quod sic, 1. ad Corinth. 9. Si nos uobis spiritualia seminamus, &c. 252

Prætereà, ius naturale habet, quòd homo uiuat de labore suo, dignus est enim operarius, &c. hoc enim concessum est homini à creatore. In sudore &c. Gen. 3. (d. dist 45. q. 2. art. 4. q. 2. o. & 3. c.)

Contra. Vsurarii nihil habent nisi quod est alienum.

Respondeo dicendum, quòd de rapina usuræ, & huiusmodi in generali loquendo non potest fieri eleemosyna. Isa. 61. Odio habens rapinam in holocaustum: tamen in speciali casu prædicatoribus qui prædicant usurariis, & monent eos restituere, licitum est accipere, & hæc est una ratio. Alia est, quando non habent aliàs unde uiuãt: & in extrema necessitate omnia sunt cõmunia, & ab omnibus licitè accipere ad sustentationem, & necessitatem possunt.

QVAESTIO XIX.

ARTICVLVS XXX.

Vtrùm aliquis possit confessiones audire de indulgentia Papæ sine uoluntate proprii prælati. 253

DEINDE quæsitum fuit de officio confessorum, utrùm aliquis possit confessiones audire de indulgentia Papæ sine uolun-

Papę fine voluntate proprij prælati,& uidetur quòd nō: quia A quilibet tenetur confiteri proprio sacerdoti,ergo,&c.

¶ Præterea, Papa nulli præiudicat propter aliquam indulgentiam.

4.d.17.q. 5.art 3.q. 5.o.

Contra. Papa est super omnes:ergo cui vult, quid & quantū vult potest committere,& indulgere.

op. falsa. Respondeo dicendum, quòd quidam dicunt quòd quilibet sacerdos potest absoluere quemlibet à quolibet peccato,& licet malefaciat absoluendo, tamen absolutus est: & ratio horum fuit, quia simul datur presbytero in sua ordinatione potestas consecrandi corpus Christi, & potestas clauium: & ideò sicut potest consecrare quamlibet hostiam, ita potest absoluere quemlibet. Sed hoc est erroneum, quia nullus potest absoluere propria authoritate, nisi eum qui est aliquo modo sibi subditus, quia actus fiunt in materia propria: & absolutio sacramentalis habet iudicium annexum. & hoc scilicet iudicium non est nisi in subditos & inferiores. Qui ergo non habet subditum non B potest absoluere: & sic iurisdictio dat materiam sacerdoti determinatam:secus autem est de hostia quæ est materia indeterminata. Cui ergo nulla cura committitur habet clauem ligatā, ut inristæ dicunt, scilicet quia non habet omnino materiā. Alij dicunt quòd nullus potest etiam authoritate superioris prælati absoluere subditum inferioris prælati contra uoluntatē ipsius: puta non potest authoritate episcopi contra uoluntatem parochialis aliquem absoluere. Hoc etiam est erroneum, quia ad absolutū dum requiritur potestas sacerdotalis & iurisdictio. episcopus autē habet immediatam iurisdictionem in omnes. Vnde episcopus potest omnium confessiones audire etiam contra uoluntatem presbyteri parochialis: & similiter etiam ille cui episcopus committitur,& multò magis si Papa committit. Tamē archiepiscopus quia non habet immediatam iurisdictionem in omnes sui archiepiscopatus, nisi ex appellatione, non posset alicui dare licentiam vel authoritatem audiendi confessiones C contra uoluntatem episcopi, & diœcæsani suffraganei.

Reproba tio op.

4.d.17.q. 5.ar. 3.q. 4.o.

Alia op. & eius reprobatio ac de episcopi potestate. de potestate archiepiscopi.

AD PRIMVM ergo patet per ea quæ dicta sunt, quia episcopus & Papa plus potest quàm sacerdos.

Ad secundum dicendum, quòd hoc non est in præiudiciū, sed in auxilium:quia audire confessiones non est statutum in fauorem sacerdotum, alias essent multum infœlices ferui, si propter honorem sacerdotum confiteri peccata esset necessarium:sed hoc est introductum ad salutem animarum.

QVAESTIO XX.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum vicarius alicuius possit vices suas committere alteri.

254 DEINDE quæsitum fuit de officio uicariorum, utrum vicarius alicuius possit uices suas committere alteri; & ui-

1. 1psāl. detur quod sic: quia effectus habens uirtutem causæ potest in ea in qua potest causa.

Contra: quia hoc uidetur esse contrarium illi Prouer. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui.

Respondeo dicendum, quod ille qui constituitur uicarius non potest totam suam potestatem committere, sed potest partem: quia intentio committentis est ut exequatur secundum quòd potest ille cui committitur, & fortè talis non potest totum facere quod sibi committitur; & ideò potest aliquid alteri committere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod effectus non habet semper totam uirtutem causæ, nisi esset episcopus.

Ad secundum dicendum, quod hoc ipsum facit ut cognoscat vultum pecoris.

• QVAESTIO XXI.

ARTICVLVS XXXII.

¶ De peccato originali quæsitum fuit, utrum tra ducatur per traductionem seminis. 12. q. 81 ar. 3.o.

Respondeo dicendum quòd sic, quia peccatum originale est peccatum naturæ, & non attingit personam nisi inquantū est in tali natura: tota autem humana natura est sicut unus homo: ubicunque ergo illa natura reperitur, ibi est peccatum naturæ, quod est originale.

Nota quòd percussio habet rationem culpæ, non inquantū ipsius manus, sed inquantum fit à principio uoluntatis.

QVÆSTIO XXII.

ARTICVLVS XXXIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

DEINDE quærebatur de culpa actuali.

¶ Et primò de peccato cogitationis duo fuerunt quęsita. 256

¶ Primò, utrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quòd hic non quæritur de consensu in delectationem actus, quia hic planè mortale est. Sed de consensu in actum cogitationis tantum, sicut cum aliquis cogitat delectationem fornicationis: & delectatur & placet sibi hæc cogitatio. Est ergo duplex cogitatio delectationis, uel propter ipsam cogitationem, uel propter rem cogitatam. Prima est cum quis cogitat de triangulo, uel de bellis regis non propter regē, sed propter ipsam cogitationem. Secunda est, cum delector cogitando de amico propter ipsum, quia sit mihi per cogitationē & in cogitatione præsens. Sic ergo cogitatio potest cogitari ut delectans prout est cogitatio; & sic non est peccatum, sicut si debeo narrare de fornicatione & occurrit pulchra trix & delector. Si autem cogitatio est delectans propter rem cogitatam: impossibile est quòd hoc procedat nisi ex amore fornicationis: & ideò consentire in eam est cōsentire in amorem & in usum rei illicitæ: & ideo est peccatum mortale.

12. q. 74. art. 8.o.& q. 154. ar. 4. ca. ma. q. 7. ar. 4. ad 2.

Cogitatio t. delectationis.

Nota bene.

ARTICVLVS XXXIIII.

Vtrum suspicio sit peccatum mortale.

SECVNDO de suspicione, utrum sit peccatum mortale; 257 & uidetur quod sic: talibus enim comminatur Dominus Isa. 5. Væ qui dicitis,&c. 22. q. 60. ar 3.o.

Contra Super illud, Nolite ante tempus iudicare. dicit Gloss. Matth.7. quòd est ueniale peccatum.

D Respondeo dicendum, quòd in illis quæ sunt mortalia peccata ex genere, motus imperfecti non sunt peccata mortalia, sed uenialia. Adulterium enim est mortale, scilicet quando est completa uoluntas, non autem quando est incompleta: nō. n. quilibet motus concupiscentiæ est peccatum mortale. Iudiciū autem est duplex, scilicet de rebus, & de personis. Iudicium de rebus semper est mortale peccatum: puta dicere quòd dare eleemosynam sit malum. Iudicium autem de personis licèt quandoque sit falsum, non tamen est peccatum, nisi quando est omnino temerarium. Vnde Aug. in sermone Domini in monte. Si erramus in iudicio personarum, non erremus in iudicio rerū, sed quando ex leui re iudicium procedit firmum in corde, aliquando est peccatum mortale, quia est cum contemptu proximi: suspicio autem est quid imperfectum in genere iudicij, & ideo est imperfectus motus: & ideo non est mortale ex genere, quamuis si fiat ex odio erit aliquando mortale.

Iudicium 2.

E AD PRIMVM ergo dicendum, quòd qui dicit bonum malum,&c. non suspicatur, sed iudicat, & ideo peccat.

ARTICVLVS XXXV.

quirendum volútatem, aut ad consultandum dubium, aut ad diuidédum, & sic sumitur triplex sors, s. diuisoria, consultoria, & diuinatiua. Aliqui faciunt has quas committentes fortunę, sicut cú quis non uidetur debere ire, tamen ponamus quis debeat ire, & hæc aliquando est uana. Aliqui intentione exquiren di iudicium alicuius rei, sicut quidam ad inquirendum iudicium astrorum exquirunt, sicut geomantici, qui dicunt quod secundum motum cęli manus mouetur, & sic est peccatú. Aliqui intendunt scire iudicium Diaboli, sicut Nabuchodonosor, & hoc est sacrilegium. Aliqui iudicium diuinum, & sic nó semper est peccatú. Et sic sors diuinatoria quatuor habet gradus, & primo modo aliquando est leue peccatum, uel non est peccatum. secundo modo peccatú est. tertio, & quarto modo semper peccatum est, sed quando quis non ex necessitate facit, qa sic est tétare Deum. 2. Paral. 2. cum ig[illegible] quid agere, &c. vel quád[illegible] sine [illegible] deuotione, [illegible] Act. primo, vel quando aliquis res [illegible] temporales, sicut cú aperit libros pro temporalib. uel quando de eo quod est [illegible] nos, sicut quando quis non concordat, quia hoc est facere iniuriam Spiritui sancto, qui credimus firmiter esse in ecclesia, uel in collegijs, tamen in electione secularium nihil prohibet sortibus uti. Secundò de retentione superfluorum, utrum ille qui non dat superfluum, quod habet pro Deo, peccet. dicit enim Aug. q qui retinet, &c. sicut supra in octauo quolibet. Tertiò de perplexitate, utrum aliquis possit esse perplexus.

Quando est peccatú & quádo non.

4. d. 15. q. 2 art. 1. q. 4. [illegible] 22. q. 32. a. 5. o.

ARTICVLVS XXXVI.

Vtrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de religione.

DEINDE quæsitum est de pœnis.

Et primò de pœna temporali, vtrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de religione, si sit paratus corrigi, & sustinere pœnam. 259

Respondeo dicendum, quòd Apostolus dicit: Auferte malum ex vobis, modicum enim fermentum, &c. Aufertur autem aliquis aut per pęnam corporalem, & per hoc manifestum est, quòd aufertur etiam ille qui uellet pœnitere quantumcunq; sicut homicida suspenditur, quantumcunq; pœniteat. Vel per pœnam spiritualem, & hoc ecclesia non facit nisi quis esset cótumax. Et ratio huius est, quia per pœnam corporalem aufertur aliquod temporale, quod potest recompensari per aliquod maius bonum: sed bonum spirituale, quod amittitur non potest recompensari: & ideo non debet religio infligere talem pœnam, quandiu vult corrigi, quoniam sicut est excommunicatio in ecclesia, ita est expulsio à religione. Et ideo dicendum, q nullus est nisi propter contumaciam expellendus, sed est sequestrandus in carcere, vel alio modo.

Apostol. 1. Cor. 5.

Et bene.

F I N I S.